

Zbigniew KUŚMIEREK

WOJSKA RADIOTECHNICZNE

W LATACH **1950**
2015

ZARZĄD
WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

Warszawa 2015

*Książkę tę poświęcam
żołnierzom i pracownikom cywilnym
Wojsk Radiotechnicznych*

Recenzenci:
Franciszek Mroczko
Bronisław Peikert

Wykorzystano zdjęcia
z kronik jednostek radiotechnicznych,
Stowarzyszeń Radiotechników,
Przemysłowego Instytutu Telekomunikacji,
RADWAR S.A.
oraz zbiorów prywatnych.

ISBN 978-83-943018-0-4

Łamanie i druk:
Zespół Wydawniczy
Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych
Zam. 98/15 20.02.2015

Szanowni Państwo!

W

1950 roku utworzono jedną z pierwszych jednostek Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych, które stały się w krótkim czasie podstawą formowania nowego rodzaju wojsk. Powstałe na ich bazie Wojska Radiotechniczne dołączyły do ówczesnie istniejącego lotnictwa i artylerii przeciwlotniczej, stanowiąc do dziś nieodłączny element systemu obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej, pozostający jego niezawodną podporą na straży polskiego nieba.

Za sukcesami tego najnowszego rodzaju wojsk SZ RP stoi pełna poświęcenia służba kolejnych pokoleń radiotechników, to właśnie ich wysiłek pozwolił funkcjonować Wojskom Radiotechnicznym nieprzerwanie przez 65 lat. W dziejach Sił Zbrojnych to krótki czas, ale dla radiotechników jest on całą ich historią. Rocznica powstania Wojsk Radiotechnicznych to znakomita okazja do podsumowania dotychczasowych osiągnięć ludzi, którzy kryją się za wszystkimi widocznymi efektami swej pracy. Znamienita większość z nich pozostanie anonimowa, gdyż nie sposób na łamach tak ograniczonego objętościowo wydania przybliżyć pracę wszystkich, ale nie znaczy to, że ich wysiłek nie był dostrzegany i nie stał się podstawą działania dla kolejnych pokoleń. Świadczą o tym różnego rodzaju rozkazy dzienne, specjalne i okolicznościowe o wyróżnieniach, bogato zapisane nazwiskami pochodzącymi ze wszystkich korpusów osobowych: oficerów, chorążych, podoficerów i szeregowych, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i zawodowych. Wysiłek m.in. żołnierzy przyczynił się również do powstania gałęzi przemysłowej, która zaopatruje nasze wojsko w sprzęt radiolokacji rodzimej produkcji.

Z okazji tak doniosłego jubileuszu 65-lecia utworzenia Wojsk Radiotechnicznych składam wyrazy szacunku, gratuluję osiągnięć oraz wyrażam szczere podziękowanie wszystkim żołnierzom – radiotechnikom oraz pracownikom cywilnym za ich dotychczasowy codzienny wysiłek wkładany w sprawne funkcjonowanie systemu rozpoznania radiolokacyjnego przestrzeni powietrznej. Żołnierskie podziękowania składam wszystkim tym, którzy opuścili już szeregi czynnej służby wojskowej, oraz tym, którzy pozostają w mundurach i kontynuują wysiłek swoich poprzedników poświęcony sprawie bezpieczeństwa naszego kraju. Jestem głęboko przekonany, że wspólnie umiejętnie stawimy czoła nowym wyzwaniom, a kolejny jubileusz obchodząc będziemy w przekonaniu o sumiennym i rzetelnym wykonywaniu pojawiających się przed nami zadań.

INSPEKTOR SIŁ POWIETRZNYCH

A stylized, handwritten signature in black ink.

gen. dyw. pil. Jan ŚLIWKA

Drodzy Czytelnicy!

Sformowanie pierwszej jednostki obserwacyjno-meldunkowej rozpoczęło tworzenie podwalin pod element rozpoznania systemu obrony powietrznej kraju. Miało to miejsce 65 lat temu, kiedy to pojawiły się pierwsze wieże obserwacyjne z żołnierzami wpatrującymi się w niebo.

W krótkim czasie pierwsze stacje radiolokacyjne przejęły funkcję prowadzenia bezpośredniego rozpoznania, zapewniając niezawodnie bez względu na pogodę, porę doby i roku dopływ aktualnej informacji dla ich operatorów. Wykonywanie zadań bojowych możliwe było wówczas głównie dzięki zaangażowaniu operatorów i planszeczistów, ponadto zawsze w tle czuwali specjaliści personelu technicznego różnej rangi.

Choć Wojska Radiotechniczne są najmłodszym rodzajem wojsk w Siłach Powietrznych, to podlegały one bardzo dynamicznym zmianom, zarówno organizacyjnym, jak i technicznym. Wielokrotnie zmieniały one swoje struktury, dostosowując system rozpoznania do wymagań, jakie niósł za sobą postęp technologiczny, rozwój organizacji aktywnych środków walki (lotnictwa, środków rakietowych i artyleryjskich, walki elektronicznej) oraz wzrost ruchu lotniczego. Ciągłej modernizacji podlegał zasadniczy sprzęt Wojsk Radiotechnicznych, lampy zastąpiono półprzewodnikami, stacje radiolokacyjne zostały podłączone do zautomatyzowanych systemów dowodzenia, wprowadzono na wyposażenie trójwspółrzędne stacje radiolokacyjne. Członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim przyspieszyło wiele procesów, szczególnie wymagania kompatybilności nadały ton kolejnym zmianom.

Dzięki długotrwałemu i żmudnemu wysiłkowi żołnierzy-radiotechników, polskich naukowców i inżynierów Wojska Radiotechniczne pozostają niezależne w zakresie zaopatrzenia, bazując na krajowej myśli i wytwórczości. Ponadto należą do jednych z najnowocześniejszych rodzajów wojsk w SZ RP, razem z Wojskami Lotniczymi wyposażonymi w samoloty F-16 stoją na straży polskiego nieba.

Dziś nie tylko radiotechnicy mogą patrzeć z dumą i satysfakcją na dorobek kolejnych pokoleń specjalistów WRt, szczególnie widoczne i doceniane jest to w ramach ćwiczeń działań połączonych, gdzie żołnierze innych rodzajów wojsk i służb uświadamiają sobie rzeczywiste znaczenie naszej służby.

Wszystkim radiotechnikom oraz pracownikom cywilnym Wojsk Radiotechnicznych składam gratulacje z okazji jubileuszu oraz serdeczne podziękowania za dotychczasową służbę, a tym, którzy są w czynnej służbie, życzę wytrwałości w pomnażaniu dorobku swoich poprzedników. Życzę satysfakcji z zawodowych osiągnięć oraz pomyślności w życiu osobistym.

SZEF ZARZĄDU WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

gen. bryg. Krzysztof ŻABICKI

WSTĘP

Użycie w działaniach bojowych pierwszych balonów, sterowców i samolotów przyczyniło się do powstania środków zdobywania informacji o powietrznym przeciwniku. Rozwój lotnictwa, zwiększanie jego zasięgu, a także prędkości uzmysłowiło sztabowcom, że konieczne jest stworzenie systemu, który będzie ostrzegał o zbliżającym się niebezpieczeństwie ataku lotniczego. Decydujące okazały się działania lotnictwa podczas I wojny światowej, kiedy w głównych państwach europejskich uczestniczących w działaniach wojennych zaczęto tworzyć systemy obserwacyjno-meldunkowe. Systemy obserwacyjno-meldunkowe rozwijały się w cieniu artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa. Przez wiele lat głównym elementem systemu był żołnierz, lornetka i aparat telefoniczny. Przełomowym wydarzeniem było zastosowanie radaru do wykrywania celów powietrznych. Państwem, które jako pierwsze w Europie na szerszą skalę zastosowało radar w zdobywaniu informacji o przeciwniku powietrznym, była Wielka Brytania. W jej ślady poszły Niemcy, ZSRR, Francja. Dzięki zastosowaniu radaru gwałtownie wzrosły możliwości ostrzegania o niebezpieczeństwie lotniczym i przekazywania informacji lotnictwu i artylerii przeciwlotniczej o środkach napadu powietrznego. Systemy rozpoznania radiolokacyjnego rozmieszczano wzdłuż granic, wokół ważnych strategicznie obszarów.

W Polsce, nieliczni wojskowi (Sergiusz Abżółtowski, Marian Jurecki) w latach dwudziestych dostrzegali konieczność zorganizowania systemu obserwacyjno-meldunkowego. W systemie obrony powietrznej ważniejsze miejsce zajmowało lotnictwo i artyleria przeciwlotnicza. Stąd w Polsce, dopiero w latach trzydziestych, przystąpiono do poważniejszych kroków w budowaniu systemu dozoru. Na szerszą skalę problemem tym zaczęto się zajmować dopiero po utworzeniu Inspektoratu Obrony Powietrznej. Do 1939 r. zbudowano częściowo system dozoru. Jego organizację przerwał wybuch

II wojny światowej. Spełnił swoją rolę w zakresie, w jakim został zbudowany.

Podczas II wojny światowej w polskich jednostkach wojskowych organizowanych na Zachodzie czy też na froncie wschodnim wojskowe systemy obserwacyjno-meldunkowe organizowano według wzorców stosowanych w armii brytyjskiej lub radzieckiej.

W Polsce po II wojnie światowej przez prawie pięć lat trwał stan, w którym praktycznie systemu obserwacyjno-meldunkowego nie było. Dopiero w 1950 r. zapoczątkowano organizację systemu obserwacyjno-meldunkowego mającego pozyskiwać, a następnie przekazywać, informacje o naruszeniu polskiej przestrzeni powietrznej. Był to system oparty na kilkudziesięciu posterunkach obserwacyjno-meldunkowych rozwniętych na kierunku północnym, zachodnim, południowym i wokół Warszawy. Ze względów polityczno-doktrynalnych nie funkcjonował taki system od strony wschodniej. Wprowadzanie do uzbrojenia stacji radiolokacyjnych powodowało kolejne reorganizacje istniejącego systemu obserwacyjno-meldunkowego. Od 1957 r. pojęcie – Wojska Radiotechniczne – na stałe pozostało w dokumentacji wojskowej i w literaturze.

Niniejsza praca stanowi poszerzone i uaktualnione wydanie książki *60 lat Wojsk Radiotechnicznych. Zarys historii*, opracowanej przez zespół autorów w składzie: Jan Ginowicz, Zbigniew Kuśmerek, Bronisław Peikert, Adolf Stachula, Kazimierz Walkowiak, która ukazała się w 2011 r. W polskiej historiografii wojskowej poza kilkoma wyjątkami stosunkowo rzadko podejmowano problematykę całłościowego rozwoju Wojsk Radiotechnicznych w Polsce. Wśród tych nielicznych prac do najważniejszych należą: A. Stachuli *Powstanie i rozwój organizacyjny Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w latach 1950–1980*, Jelenia Góra 1985; *Rozwój Wojsk Radiotechnicznych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju (1950–1985)*, Jelenia Góra 1985; S. Kowyni i K. Michniuka *Zarys historii Wojsk Radio-*

technicznych Obrony Powietrznej Kraju za lata 1950–1972, Warszawa 1972; Z. Jaworskiego *Zarys historii Wojsk Obrony Powietrznej Kraju za lata 1962–1972*, Warszawa 1972; M. Kopczewskiego *Obrona powietrzna Wojska Polskiego w latach 1920–2000*, Toruń 2004; H. Mordawskiego i A. Paściaka *3. Korpus Obrony Powietrznej 1957–2007*, Wrocław 2007; D. Krzywdzińskiego, R. Misiaka, J. Pawelca, M. Sikory, *2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008*, Bydgoszcz 2008; J. Tomaszewskiego (red.), *Tradycje i współczesność WRt WLOP 1950–2000*, Warszawa 2000. W czasopiśmie wojskowych ukazywały się artykuły o historii Wojsk Radiotechnicznych, m.in. H. Mordawskiego *Wojska Radiotechniczne. Historia transformacji*, „Przegląd Sił Powietrznych” 2004.

Przy opracowaniu zagadnień związanych ze sprzętem i wyposażeniem Wojsk Radiotechnicznych autor korzystał z opracowań m.in. E. Sędka (red.), *50 lat polskiej radiolokacji*, Warszawa 2003, opracowań zespołowych Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych: *Stacje radiolokacyjne Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych*, Warszawa 2009, *Informator sprzętu radiolokacji i automatyzacji*, Warszawa 1984.

Zasadnicza część niniejszego opracowania przygotowana została na podstawie materiałów archiwalnych znajdujących się w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie, Archiwum Sił Powietrznych w Modlinie, Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej w Modlinie.

Praca przygotowana została w układzie chronologicznym i podzielona na dziewięć rozdziałów odnoszących się do początków organizacji systemów obserwacyjno-meldunkowych i poszczególnych etapów rozwoju Wojsk Radiotechnicznych. W pracy uwzględniono tylko historię Wojsk Radiotechnicznych jako samodzielnego rodzaju wojsk. Nie omawiano jednostek radiotechnicznych Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Przeciwlotniczej. W latach dziewięćdziesiątych bataliony radiotechniczne włączone zostały w struktury Wojsk Radiotechnicznych.

W rozdziale 1. omówiono organizację systemów obserwacyjno-meldunkowych w czasie I wojny światowej oraz w okresie międzywojennym w wybranych państwach europejskich (Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Związek Radziecki). Ukazana została również zmiana po-

glądów na organizację systemów ostrzegania przed środkami napadu powietrznego.

Rozdział 2. dotyczy zagadnień organizacji systemu dozoru w Polsce międzywojennej, służby obserwacyjno-meldunkowej w wojsku, rozpoznania przestrzeni powietrznej w polskich jednostkach w Wielkiej Brytanii w czasie II wojny światowej oraz działań kompanii obserwacyjno-meldunkowych na froncie wschodnim. Omówione zostały również pierwsze koncepcje organizacji w Polsce systemu obserwacyjno-meldunkowego.

W rozdziale 3. omówiono powstanie trzech batalionów, tworzących pierwszy w Polsce powojenny system obserwacyjno-meldunkowy oraz pierwsze reorganizacje systemu spowodowane wyposażaniem jednostek w stacje radiolokacyjne. Służba na posterunkach miała charakter specyficzny, pięcioosobowe grupy żołnierzy, stanowiące załogi posterunków, wykonywały przez całą dobę swoje obowiązki w miejscach oddalonych o kilkadziesiąt kilometrów od dowództw kompanii. Stąd autor dokonał krótkiej charakterystyki warunków służby na posterunkach. Omówiono w rozdziale również formowanie pierwszych pułków radiotechnicznych.

Rozdział 4. poświęcony jest kolejnym reorganizacjom Wojsk Radiotechnicznych, przeformowaniu pułków w bataliony, batalionów w pułki radiotechniczne i przygotowaniu struktur brygadowych. Przedstawiono również wnioski dla Wojsk Radiotechnicznych z lokalnych konfliktów zbrojnych. Jednym z doświadczeń była rozbudowa inżynieryjna w jednostkach radiotechnicznych mająca na celu ukrycie sprzętu przed atakami z powietrza.

Lata 1976–1990 to najbardziej stabilny okres w całej dotychczasowej historii Wojsk Radiotechnicznych. Problematyka ta jest zawarta w rozdziale 5. Funkcjonowały wówczas trzy brygady radiotechniczne, po jednej w każdym korpusie Obrony Powietrznej Kraju.

Rozdział 6. to lata 1990–2015, kiedy w Wojskach Radiotechnicznych dokonano największych zmian strukturalnych w wyposażeniu technicznym. Jednocześnie trwały dwa procesy: rozformowywanie kolejnych jednostek radiotechnicznych i dostosowywanie struktury do przyszłego członkostwa w NATO. W rezultacie rozformowano dwie brygady, zahamowano

proces całkowitej likwidacji Wojsk Radiotechnicznych jako samodzielnego rodzaju wojsk oraz stworzono strukturę nowoczesnych posterunków radiotechnicznych zintegrowanych z systemem obrony powietrznej NATO.

W rozdziale 7. (lata 1950–2015) omówione zostały zadania i struktury instytucji kierujących Wojskami Radiotechnicznymi (początkowo Wojskami Obserwacyjno-Meldunkowymi), m.in. Oddziału Obserwacyjno-Meldunkowego, Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych i Zarządu Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych.

Rozdział 8., o odmiennym od innych rozdziałów charakterze, dotyczy sprzętu radiolokacyjnego oraz systemów automatyzacji będą-

cych w wyposażeniu Wojsk Radiotechnicznych. Zaznaczone zostały również trudne początki polskiej radiolokacji oraz rola polskich konstruktorów w opracowywaniu rodzimych stacji radiolokacyjnych.

Ostatni 9. rozdział prezentuje ośrodki szkolenia, szkoły i uczelnie kształcące specjalistów na potrzeby jednostek radiotechnicznych. Istotną rolę w tym systemie odgrywała Jelenia Góra. Wymienione zostały również stowarzyszenia kultywujące tradycje szkół i jednostek radiotechnicznych.

AUTOR

*składa serdeczne podziękowanie
wszystkim osobom i instytucjom, które przyczyniły się
do powstania niniejszej pracy.*

Zbigniew KUŚMIEREK

GENEZA SYSTEMÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH

1.1. LATA I WOJNY ŚWIATOWEJ

Powstanie i rozwój systemów obserwacyjno-meldunkowych związany jest z pojawieniem się środków napadu powietrznego, którymi były początkowo balony, sterowce, samoloty, a także z wykorzystaniem przestrzeni powietrznej do celów wojskowych. Do schyłku XVIII w. walki prowadzono na lądzie i na morzu. W końcu tego stulecia podjęto walkę z obiektami powietrznymi. 13 czerwca 1794 r., w czasie wojny francusko-austriackiej, w bitwie pod Maubeuge Francuzi wypuścili w powietrze balon na uwięzi do obserwacji pola walki. Austriacy natychmiast otworzyli do niego ogień z dwóch stojących w pobliżu haubic. Wystrzelone pociski znalazły się dość blisko balonu, i zaniepokojeni Francuzi zwiększyli pułap tak, że wydostał się on poza zasięg strzelających haubic¹. Z tego samego balonu armia francuska obserwowała ugrupowanie przeciwnika i przebieg walk w bitwie pod Fleurus 26 czerwca 1794 r. Natomiast Austriacy w 1849 r. podczas oblężenia Wenecji dokonali pierwszych ataków bombowych z powietrza, zrzucając niewielkie bomby na wyspę Murano, Lido i na wenecki arsenał. Bombowe ataki na Wenecję okazały się nieudane z powodu złych wyliczeń, silnego oraz zmiennego wiatru, jednak idea bombardowania z powietrza w myśli wojskowej pozostała².

Do obserwacji celów wojskowych z powietrza użyto balonów w wojnie secesyjnej w Ameryce oraz w wojnie burskiej. Balony obserwacyjne we wspomnianych konfliktach były bezpieczne, zaś szanse na ich zestrzelenie – niewielkie. Taka sytuacja trwała do 12 listopada 1870 r., kiedy to w wojnie francusko-pruskiej zestrzelony został francuski balon obserwacyjny. W czasie tej wojny Francuzi wykorzystywali 66 balonów nie tylko do obserwacji pozycji armii pruskiej, ale i do wysyłania rozkazów z Paryża na prowincję³. Żeby jednak cel ostrzelać, zniszczyć, należało go wcześniej zauważyć, rozpo-

znać, a informację o nim przekazać dowódcom. Nie myślano jeszcze wówczas o organizacji systemu obserwacji powietrznej.

Istotne znaczenie dla wykorzystania przestrzeni powietrznej do celów wojskowych miało zastosowanie samolotu w warunkach działań wojennych. Po raz pierwszy lotnictwa w działaniach bojowych użyto do rozpoznania i bombardowania wojsk w wojnie włosko-tureckiej prowadzonej w latach 1911–1912 i w wojnach bałkańskich w latach 1912–1913. Doświadczenia z walk z wykorzystaniem samolotu uzmysłowiły sztabom generalnym armii potrzebę stosowania obrony powietrznej własnych wojsk w trakcie działań bojowych. W czasie I wojny światowej lotnictwo stało się już integralną częścią armii państw w niej uczestniczących. Przed wybuchem wojny na świecie było niewiele ponad 2000 samolotów różnych typów, o różnym przeznaczeniu i około 50 sterowców. Przystępujące do wojny główne państwa miały następujące ilości samolotów: Wielka Brytania – 272, Austria – 65, Francja – 560, Niemcy – 300, Rosja – 263 i Stany Zjednoczone – 65 sztuk. W końcu wojny w 1918 r. latało już 60 000 samolotów; z czego poszczególne państwa dysponowały ilością: Wielka Brytania – 22 000, Austria – 622, Niemcy – 15 000, Rosja – 1039 (wg stanu z lutego 1917 r.), USA – 6000.

Na froncie w 1918 r. znajdowało się: w Wielkiej Brytanii – 1758 samolotów, w Austrii – 622, we Francji – 3321, w Niemczech – 2780, w USA – 740. Jeżeli na początku wojny główne mocarstwa europejskie dysponowały 1460 samolotami, to w końcu wojny posiadały ich 8509. W czasie I wojny światowej wyprodukowano ogromną jak na owe czasy ilość samolotów, bo 180 000 sztuk⁴. Liczba zestrzelonych przez artylerię przeciwlotniczą samolotów wynosiła 3779. Przeciwlotnicza artyleria niemiecka w latach 1914–1915 do zestrzelenia jednego samolotu potrzebowała

11 585 pocisków, a w końcu wojny od 1500 do 7000 pocisków.

Rozwój i intensywność działań lotnictwa w czasie I wojny światowej, groźba masowych nalotów bombowych na skupiska ludzkie, ośrodki przemysłowe, węzły komunikacyjne i inne ważne dla życia ośrodki, przyczyniły się przede wszystkim do rozwoju artylerii przeciwlotniczej, ale także do tworzenia służby obserwacji powietrznej, powiadamiania i łączności nazywanej służbą obserwacyjno-meldunkową. Zaczęto ją tworzyć w 1915 r. Jej zadaniem było wykrywanie obiektów latających przeciwnika, obserwowanie ich działań i powiadamianie dowództw o ich pojawieniu się oraz uprzedzanie ludności cywilnej o zbliżającym się niebezpieczeństwie powietrznym. W wielu państwach do pracy w służbie obserwacyjno-meldunkowej wykorzystywano policję. Stan ten jednak ulegał zmianie, i przed 1916 r. w większości krajów zadanie to powierzano żołnierzom⁵.

Tworzenie tej służby nie następowało szybko. Powstawała ona w cieniu artylerii przeciwlotniczej. Brytyjskie naloty w październiku 1914 r. na lotniska sterowców w Friedrichshafen nie zmieniły niemieckich poglądów na obronę powietrzną i rolę lotnictwa. Niemieccy wojskowi uważali, że przesunięcie linii frontu poprawi bezpieczeństwo obiektów zaplecza. Dopiero francuski nalot z 4 grudnia 1914 r. na Freiburg, który w dość dużym stopniu zniszczył miasto, i spowodował znaczne straty wśród mieszkańców, przyczynił się do zmiany poglądów na obronę powietrzną. Po tym nalocie powietrzne uderzenia samolotów i sterowców na duże miasta, zwłaszcza stolice, porty, węzły kolejowe i inne ważne obiekty położone na zapleczu frontu, stały się powszechne. Sztabowcy i władze cywilne dostrzegły konieczność wykrywania i obserwacji samolotów przeciwnika, po to by określić położenie samolotów, ale i spróbować przewidzieć trasę lotu. Konieczne stało się stworzenie systemu powiadamiania o zagrożeniu powietrznym. W Niemczech, w 1915 r., przystąpiono do budowy systemu obserwacji i powiadamiania. Początkowo był on zbudowany na istniejącej sieci posterunków wartowniczych w garnizonach, węzłach kolejowych, w pobliżu mostów. O zagrożeniu powietrznym załogi posterunków meldować mogły za pomocą wojskowych linii

łączności. Jednak taki przepływ informacji nie był przydatny do właściwego funkcjonowania obrony powietrznej.

System łączności był zdecentralizowany, co utrudniało łączność między jednostkami. Dopiero rozkaz Ministerstwa Wojny o przesyłaniu wiadomości o zagrożeniu wojennym w pierwszej kolejności poprawił przepływ informacji. Niemieckie dowództwo zdawało sobie sprawę, że konieczne jest zorganizowanie sprawnego systemu obserwacji i powiadamiania o powietrznym zagrożeniu.

Do końca 1915 r. utworzone zostały dwie linie posterunków obserwacji powietrznej, roz-

Fot. 1.1. Wykrywanie dźwięków na froncie niemieckim w 1915 r.

mieszczące równolegle do linii frontu zachodniego. Brak jednak w początkowym okresie współdziałania pomiędzy punktami obserwacyjnymi w różnych miejscowościach był przyczyną niepowiadomienia o nalocie francuskiej eskadry na Karlsruhe w czerwcu 1916 r., w wyniku którego zginęło 110 osób.⁶ 11 listopada 1916 r. naczelne dowództwo niemieckie w kwaterze w Pless wydało rozkaz o utworzeniu floty

powietrznej, której dowódcą został gen. Ernest von Hoepner. W skład floty wchodziły samoloty, sterowce, balony zaporowe, służba meteorologiczna. Z początkiem grudnia 1916 r. dowódcy floty powietrznej podporządkowano Inspektora Obrony Powietrznej⁷. W wyniku reorganizacji służby obserwacji i powiadamiania utworzono trzy strefy odpowiadające trzem głównym kierunkom zagrożenia powietrznego:

1. Belfort – wzdłuż Renu.
2. Verdun – Mannheim.
3. Traves – Kolonia.

Rejon Saary, początkowo podporządkowany naczelnemu dowództwu, włączono do systemu obrony powietrznej obszaru kraju. W 1916 r. na rozkaz gen. E. von Hoepnera w Saarbruecken utworzona została oficerska szkoła obserwatorów, gdzie uczono oficerów „trudnej sztuki klasyfikowania wiadomości na wypadek napadu lotniczego i rozróżniania prawdziwych i fałszywych meldunków”⁸. Można to było uznać za pierwsze próby analizy sytuacji powietrznej. Do pełnienia służby w rozpoznaniu powietrznym skierowano w Niemczech 150 oficerów i 150 żołnierzy.

W Wielkiej Brytanii do tworzenia systemu wczesnego powiadamiania przystąpiono w 1915 r., po pierwszych nalotach niemieckich sterowców. Niemcy próby bombardowania brytyjskich wybrzeży podejmowali już z początkiem 1915 r., w większości jednak nieudane. 14 kwietnia niemiecki sterowiec zbombardował obiekty położone u ujścia rzeki Tyne. Załoga z wysokości 2000 m zrzuciła najpierw 10 pięćdziesięciokilogramowych bomb burzących, a następnie 40 takich bomb. Następnego dnia 3 sterowce startujące z bazy Fuhlsbuettel, nie mogąc odnaleźć wyznaczonych celów, zrzuciły bomby na przypadkowe cele w okolicach ujścia rzeki Humber. W obliczu podobnych zagrożeń brytyjska Admiralicja, wspólnie z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych postanowiły zorganizować sieć powiadamiania o zbliżających się sterowcach oraz stworzyć system ostrzegania ludności cywilnej. Taką sieć zorganizowano, opierając się na istniejących lokalnych posterunkach policji położonych wokół Londynu. Posterunki miały obowiązek prowadzenia ciągłej obserwacji przestrzeni po-

wietrznej i natychmiastowego przesyłania meldunków do komendy policji swojego hrabstwa. Meldunek zawierał godzinę zauważenia, rodzaj obiektu, rejon wykrycia oraz kierunek lotu. Komenda policji odpowiedniego hrabstwa informacje przekazywała do Sztabu Admiralicji w Londynie. Stamtąd meldunek przesyłano do specjalnego wydziału Ministerstwa Wojny i Komendy Głównej Policji⁹. Ministerstwo Wojny alarmowało dowództwo artylerii przeciwlotniczej obrony Londynu, Komenda Główna Policji powiadamiała podległe organy terenowe, a te uruchamiały system ostrzegania ludności cywilnej. Niewielka przepustowość linii telefonicznych powodowała, że informacje nie docierały na czas.

Do 1917 r. dowództwo systemu powiadamiania oraz alarmowania nie było zintegrowane. Poszczególne elementy struktury, funkcje, były rozdzielone pomiędzy Admiralicję i Ministerstwo Wojny. W 1917 r. podjęto trafną decyzję o połączeniu wszystkich elementów obrony powietrznej pod jednym dowództwem. Na dowódcę całości powołano w lipcu 1917 r. gen. Edwarda B. Ashmore’a. Podporządkowano mu wzmocnione lotnictwo myśliwskie, kompanie reflektorów oraz sieć wojskowych posterunków obserwacyjno-meldunkowych. Następnym krokiem było utworzenie systemu obrony przeciwlotniczej – „Air Defence Area”. System ten polegał na wysunięciu tzw. zapory artyleryjskiej na wschód od Londynu, na odległość 32 kilometrów. Zadaniem zapory artyleryjskiej było niszczenie zbliżających się do Londynu samolotów przeciwnika¹⁰. Posterunki obserwacyjno-meldunkowe rozwijano wokół każdego ważnego obiektu na terenie Wielkiej Brytanii. Londyn został otoczony podwójną linią takich posterunków. Utworzone one zostały także wzdłuż wybrzeża południowo-wschodniej Anglii. Kraj podzielono na 7 okręgów dozoru. Ich granice dostosowano do sieci istniejących linii telefonicznych. Dowódca obrony powietrznej danego okręgu otrzymywał meldunki sytuacyjne z podległych posterunków obserwacyjno-meldunkowych oraz z centrali w Londynie¹¹. Sieć obserwacyjno-meldunkowa okazała się sprawna. Uzyskiwała informacje o nadlatujących samolotach jeszcze przed osiągnięciem przez nie linii brzegowej Wielkiej Brytanii. Zorganizowany wówczas sys-

tem obserwacyjno-meldunkowy z niewielkimi zmianami przetrwał do końca wojny.

We Francji problematyką obrony powietrznej, w tym i systemu obserwacyjno-meldunkowego, zaczęto zajmować się po nasileniu przez Niemcy nalotów bombowych na Paryż w połowie listopada 1914 r. Ówczesny gubernator wojskowy Paryża, gen. Joseph S. Gallieni, opracował plan obrony przeciwlotniczej miasta, przewidyjący utworzenie wysuniętych posterunków obserwacyjno-meldunkowych pozwalających na wczesne alarmowanie obrony oraz stworzenie sieci łączności tych posterunków ze stanowiskiem dowodzenia obrony przeciwlotniczej. W tych poglądach wspierał go czołowy teoretyk organizacji systemu obrony przeciwlotniczej mjr Arsen M. P. Vauthier. Zakładał on utworzenie sieci posterunków obserwacyjno-meldunkowych rozmieszczonych na terenie całego kraju, tak aby odległość między posterunkami nie przekraczała 10 kilometrów. Pierwsza linia tych posterunków powinna była przebiegać wzdłuż granic lądowych i morskich. Obszar wewnątrz kraju miał być pokryty siecią posterunków¹², a wszystkie posterunki ponumerowane i tworzyć jednolitą sieć. Zdaniem tego teoretyka, sieć taką należało tworzyć już w czasie pokoju.

Fot. 1.2. Francuski model czterotubowego detektora dźwięku

Jednak taki system przed wybuchem I wojny światowej nie powstał. Jego elementy zaczęto tworzyć dopiero w czasie wojny. W pierwszej kolejności organizowano je wokół Paryża. Posterunki obserwacyjno-meldunkowe rozmieszczono między pierścieniami artylerii przeciwlotniczej. Wyposażone były w aparaty nasłuchowe i posiadały specjalne linie łączności. Ich skuteczność ograniczała jednak dyslokacja licznych jednostek lotniczych między stolicą a frontem¹³. System obserwacyjno-meldunkowy usprawniono w 1918 r. Wszystkie informacje z posterunków przesyłano do Centrali Meldunkowej Obozu Warownego Paryża. Wokół miasta rozwiniętych zostało 40 stacji nasłuchowych, wykrywających samoloty i określających kierunek lotu oraz rozbudowano sieć stałych połączeń telefonicznych i telegraficznych.

Wszystkie systemy opierały się na odpowiednio rozmieszczonych w terenie posterunkach obserwacji wzrokowej, stanowiskach dowodzenia, połączonych liniami telefonicznymi ze zbiornicami meldunków. We Włoszech powstały 702 takie posterunki, z których 411 pracowało w systemie obrony powietrznej kraju. W Rosji obserwację powietrzną organizowano w rejonach dyslokacji wojsk oraz utworzono system obserwacji powietrznej na podejściach do ważnych obiektów administracyjno-politycznych i przemysłowych (Piotrogród, Odessa, Mohylew i inne). W 1916 r. utworzono wokół Piotrogradu sieć 60 posterunków obserwacyjnych i 15 telefoniczno-telegraficznych zbiornic meldunkowych. W następnym roku utworzono grupę odbiorczych stacji radiowych, w celu namierzania samolotów nieprzyjacielskich¹⁴. W systemie obrony powietrznej Odessy utworzono 2 linie posterunków obserwacyjnych: 1 w odległości od 100 do 150 kilometrów (47 posterunków), 2 linię w odległości od 60 do 80 kilometrów od 1 (13 posterunków). Odległość między posterunkami wynosiła od 8 do 10 kilometrów. Z reguły posterunki rozmieszczano w rejonach stacji kolejowych, przy urzędach pocztowo-telegraficznych. W skład posterunku wchodziło od 5 do 7 ludzi wyposażonych w lornetki, mapy, kompas, zegarek. W razie pojawienia się nieprzyjacielskiego samolotu dyżurny posterunku poprzez stację kolejową lub pocztę na hasło „powietrze” łączył się ze stacją zbiorową. System

posterunków obserwacyjnych obsługiwany był przez specjalistyczne pododdziały żołnierzy (kompanie obserwatorów)¹⁵. W okresie niemieckiej ofensywy w 1918 r. utworzony został Sztab Obrony Powietrznej Kraju pod kierownictwem N. J. Podwojskiego. Zorganizowane zostały też posterunki obserwacyjne wokół Moskwy, oddalone od 160 do 180 kilometrów od centrum miasta i podlegały dowódcy stołecznego lotnictwa w Moskwie.

Na początku systemy obserwacyjno-meldunkowe w czasie I wojny światowej tworzone były z myślą o osłonie ważnych obiektów administracyjnych, głównie stolic, ośrodków przemysłowych. Wokół tych obiektów, uznanych za ważne, zaczęto organizować specjalne systemy obserwacji sytuacji powietrznej. Ich

zadaniem było prowadzenie obserwacji przestrzeni, pozyskiwanie informacji o środkach napadu powietrznego, przekazywanie ich do stanowisk dowodzenia ówczesną obroną przeciwlotniczą. Kiedy lotnictwo zaczęło zagrażać coraz większym obszarom, ważnym obiektom, rejonom koncentracji wojsk, systemy te starano się powiększyć, by obejmowały jak największy obszar państwa, a następnie je integrować. Nie tworzone jednak jednolitych systemów obserwacyjno-meldunkowych wśród państw koalicji. Każde państwo starało się organizować własny system obserwacyjno-meldunkowy, który wraz z systemem łączności stawał się uzupełnieniem obrony powietrznej. Głównymi jej ogniwami było lotnictwo, artyleria przeciwlotnicza, karabiny maszynowe, balony zaporowe, reflektory.

1.2. OKRES MIĘDZYWOJENNY.

ZASTOSOWANIE RADIOLOKACJI W SYSTEMACH OBRONY POWIETRZNEJ

Żywiłowy rozwój lotnictwa po I wojnie światowej oraz zwiększanie jego zasięgu, pułapu lotu, prędkości, narzucały konieczność rozwijania i udoskonalenia środków obrony powietrznej, w tym również systemów wykrywania i obserwacji środków napadu powietrznego. Straty poniesione w wyniku zastosowania lotnictwa na obszarach walczących stron, naloty lotnicze na zaplecze biorących udział w wojnie państw, spowodowały konieczność zorganizowania specjalnego systemu obserwacji powietrznej. W okresie międzywojennym takie systemy powstały m.in. w Wielkiej Brytanii, Francji, Związku Radzieckim, Niemczech. Jednakże w ciągu kilku lat po zakończeniu wojny nowych systemów obserwacji powietrznej nie rozwijano bądź dotychczasowe utrzymywano w zmniejszonym stanie, a np. w Wielkiej Brytanii, pomimo projektu pokojowej organizacji obrony powietrznej przedstawionej przez gen. E. B. Ashmore'a, do 1920 r. zdemobilizowano obronę przeciwlotniczą¹⁶. Na podejmowanie takich decyzji wpływ miała nie tylko trudna sytuacja ekonomiczna państw po I wojnie światowej, ale i postanowienia konferencji w Wersalu z 1919 r. zakazujące Niemcom posiadania lotnictwa wojskowego. Stąd m.in. w Polsce wyrażano pogląd, że ze strony osłabionych militarnie Nie-

miec nie grozi niebezpieczeństwo nalotów lotniczych. W Wielkiej Brytanii, w latach 1922–1924, głównie pod wpływem publikacji gen. Ashmore'a, zrozumiano, że nierozważne było pozbawienie państwa obrony przeciwlotniczej i przystąpiono do jej organizowania.

W okresie międzywojennym przełomowe dla rozwoju systemów obserwacji powietrznej było pojawienie się radaru i jego wykorzystanie do wykrywania środków napadu powietrznego, co nastąpiło w latach trzydziestych XX wieku. Do istniejących systemów obserwacyjno-meldunkowych zaczęto włączać stacje radiolokacyjne. Początkowo radary dostarczały informacji o odległości do obiektu i kierunku, z jakiego nadlatywał samolot. Z czasem udoskonalono je tak, że dostarczały też danych o wysokości lotu, przynależności państwowej i prawdopodobnym składzie celu powietrznego.

W okresie międzywojennym, spośród państw europejskich, najwcześniej służbę obserwacyjno-meldunkową składającą się z posterunków obserwacyjnych i systemu stacji radiolokacyjnych utworzyła Wielka Brytania. Na początku II wojny światowej służbę obserwacyjno-meldunkową pełniły posterunki Korpusu Obserwacyjnego, morskie posterunki obserwacyjne oraz obserwatorzy baterii artylerii przeciwlotniczej

Fot. 1.3. Posterunek obserwacyjny Brytyjskiego Korpusu Obserwatorów

jednostek reflektorów przeciwlotniczych. Funkcjonowały 34 zbiornice meldunkowe, a każda z nich obsługiwała 36 posterunków obserwacyjnych. Odległość między posterunkami wynosiła od 12 do 13 kilometrów. Meldunki przekazywano telefonicznie¹⁷. Posterunki obsługiwane były przez ochotników, dyżurujących w trybie zmianowym, w czasie wolnym od pracy. Posterunkami dowodzili żołnierze służby czynnej. Dotyczyło to także obsady etatowej rejonowych centrów zbierania meldunków. Strefa specjalnych posterunków obserwacyjno-meldunkowych obejmowała także rejon od brzegu kanału La Manche do strefy balonów zaporowych (łącznie 2200).

W 1940 r. Brytyjczycy dysponowali już 1200 posterunkami obserwacyjnymi. Rozmieszczone były w odległości 6 kilometrów jeden od

Fot. 1.4. Zestaw brytyjskiego radaru GL3 naprowadzający działą

drugiego. Pełniły służbę całodobową, przekazując dane o celach do głównego posterunku dowodzenia. Obsługi posterunków znajdujących się w pobliżu balonów informowały też załogi samolotów o niebezpieczeństwie kolizji z balonami. W skład każdego punktu obserwacyjnego wchodziły dwie osoby – obserwator i telefonista. Obserwator miał do dyspozycji lornetkę i lunetę oraz specjalny stół wyposażony w linijkę kursową. Na posterunku znajdował się również album z sylwetkami samolotów własnych i obcych. W początkowym okresie bitwy o Anglię wyszkolenie obserwatorów – głównie ochotników – nie było najlepsze. Zdarzały się sytuacje zakwalifikowania własnych samolotów

Fot.1.5. Wieże systemu Chain Home

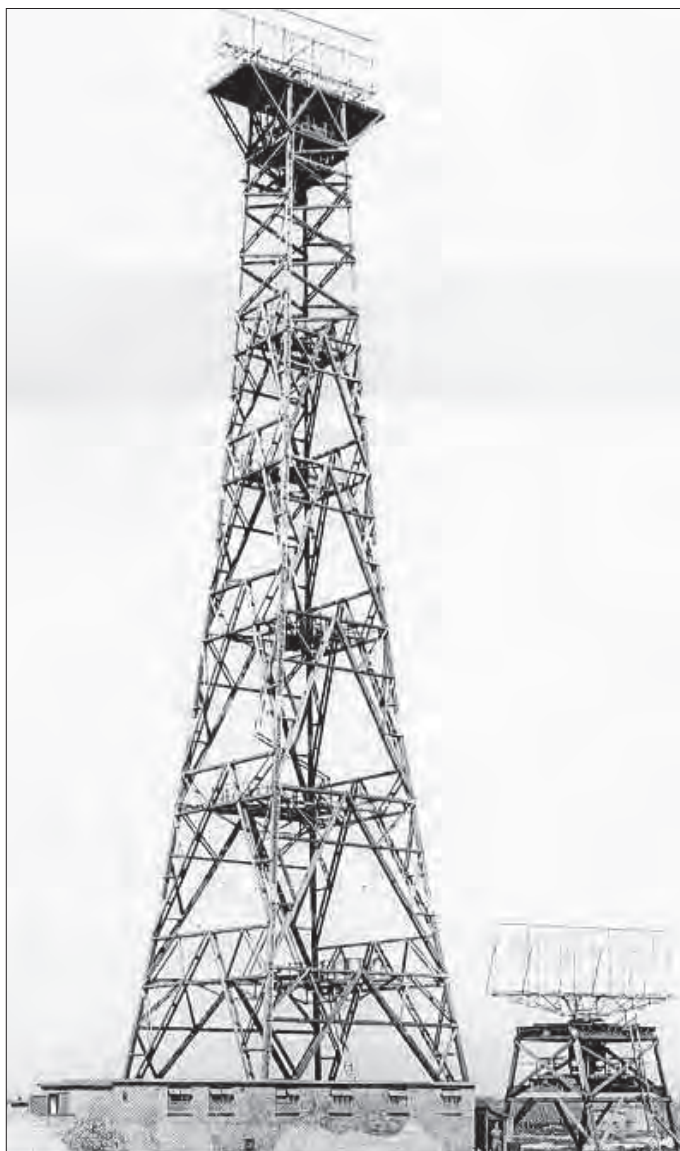
do maszyn wrogich¹⁸. Punkty obserwacyjne rozlokowane na lądzie informacje o celach przekazywały do rejonowych zbiornic meldunkowych, a stamtąd po przeprowadzonej analizie przesyłano je na stanowiska dowodzenia Korpusu Obserwacyjnego.

Trudno przecenić rolę, jaką radar odegrał w brytyjskim systemie obserwacji sytuacji powietrznej. Za ojca brytyjskiego radaru uważa się Roberta Watsona Watta, który za swój pomysł otrzymał tytuł szlachecki. R. W. Watt wspierany przez wojsko, mający do dyspozycji 12 300 funtów, w 1935 r. opracował prototypową stację w Orfordness. Kilku radiotechników, z Arnoldem Wilkinsem i Eddim Bowenem na czele, zaprojektowało dwie 23-metrowe wieże nadawcze i 4 odbiorcze. Pierwszy próbnny angielski ra-

dar rozpoczął pracę w czerwcu 1935 r. Po kilku miesiącach zbudowano z kratownic mające 75 metrów wysokości wieże, a we wrześniu – rząd zatwierdził budowę 5 stacji radionamierzenia u ujścia Tamizy. Zespół Watta rozpoczął też prace nad radarami kierowania ogniem artylerii przeciwlotniczej. Kończono prace nad wieżami dla RAF¹⁹. System stacji obserwacji radiolokacyjnej nazwano Chain Home – łańcuch chroniący ojczyznę. Pięć stacji uruchomiono w okresie kryzysu monachijskiego w 1938 r. Operatorzy stacji mogli przez 150 kilometrów śledzić samolot premiera Neville'a Chamberlaina udającego się na konferencję monachijską.

W 1939 r. ponad 20 takich stacji strzegło brytyjskiego wybrzeża od wyspy Wright na kanale La Manche do Firth of Tay w Szkocji. Miały one charakterystyczne konstrukcje, z 75-metrowymi wieżami odbiorczymi i 115-metrowymi, zbudowanymi z kratownic, wieżami nadawczymi. Umożliwiały one wykrywanie samolotów lecących na wysokości 9000 metrów z odległości 300 kilometrów. Samoloty lecące na wysokości 1500 metrów wykrywały z odległości 75 kilometrów. Łańcuch radarów Chain Home uzupełniono siecią 30 stanowisk obrony wybrzeża Chain Home Low (niski łańcuch chroniący ojczyznę), z zasięgiem wykrywania 80 kilometrów. Jesienią 1939 r. brytyjskie radary mogły już śledzić niemieckie samoloty na większych wysokościach od Normandii po Szetlandy²⁰. W ten sposób Wielka Brytania miała radarowy system wczesnego ostrzegania i kontroli powietrznej, który posiadał też i wady, ale w połączeniu z systemem obserwacyjno-meldunkowym zdał egzamin w 1940 r. w czasie bitwy o Anglię.

W Związku Radzieckim, w okresie reform wojskowych przeprowadzanych latach 1924–1928, utworzono w zarządach operacyjnych sztabów przygranicznych okręgów wojskowych etat specjalisty obserwacji powietrznej i meldowania o zagrożeniu lotniczym. Jednakże decydujący wpływ na system obserwacyjno-meldunkowy miała ustawa z 5 kwietnia 1932 r., podporządkowująca całokształt spraw związanych z obroną powietrzną ludowemu komisarzowi do spraw wojny i marynarki. W latach trzydziestych utworzono i rozbudowano wojska obrony powietrznej, których zadaniem było zwalczanie środków napadu powietrznego i obrona ważniejszych

Fot. 1.6. Wieża z systemu Chain Home, typ 2 do śledzenia celów niskolejących

ośrodków administracyjno-politycznych i przemysłowych. Ich podstawę stanowiły utworzone w 1937 r. trzy Korpusy Obrony Powietrznej do zapewnienia obrony przeciwlotniczej rejonów Moskwy, Leningradu i Baku. W skład tych wojsk wchodziła artyleria przeciwlotnicza, oddziały balonów zaporowych, jednostki reflektorów przeciwlotniczych oraz służba obserwacji powietrznej i łączności²¹. Do systemu obrony powietrznej Baku, po wojnie z Finlandią (1939–1940), włączono stacje radiolokacyjne nowego typu. Podstawę służby obserwacji powietrza, powiadamiania i łączności stanowiły wzrokowe posterunki obserwacyjne. Na potrzeby obrony Moskwy utworzono posterunki obserwacyjno-meldunkowe w odległości od 200 do 250 kilometrów od stolicy.

Przygotowano obiekty pozorne, zamaskowano szczególnie ważne. Druga linia posterunków znajdowała się w odległości od 50 do 60 kilometrów od pierwszej. Utworzono również ciągłe pole obserwacji wokół Moskwy w promieniu od 120 do 125 kilometrów od centrum miasta. Cały system obrony powietrznej Moskwy, zgodnie z etatem wojennym, miał liczyć 580 posterunków i 120 w czasie pokoju²². W początkowym okresie wojny z Niemcami, w 1. Korpusie OPK Moskwy, były dwa pułki obserwacyjno-meldunkowe, każdy po cztery bataliony. Główny posterunek strefy moskiewskiej miał dobrą łączność przewodową z głównymi posterunkami obserwacyjno-meldunkowymi poszczególnych stref OPK. Zasadniczym środkiem łączności posterunków obserwacyjno-meldunkowych z posterunkami kompanijnymi była łączność przewodowa. Posterunki kompanijne i samodzielne miały łączność radiową. Do mankamentów w służbie obserwacyjno-meldunkowej zaliczyć należało brak posterunków na niektórych drogach i liniach kolejowych, duże odległości między posterunkami, dochodzące nawet do 15 kilometrów. Znacznie utrudniało to ciągłość prowadzenia celów powietrznych w rejonie działań pododdziałów i oddziałów obser-

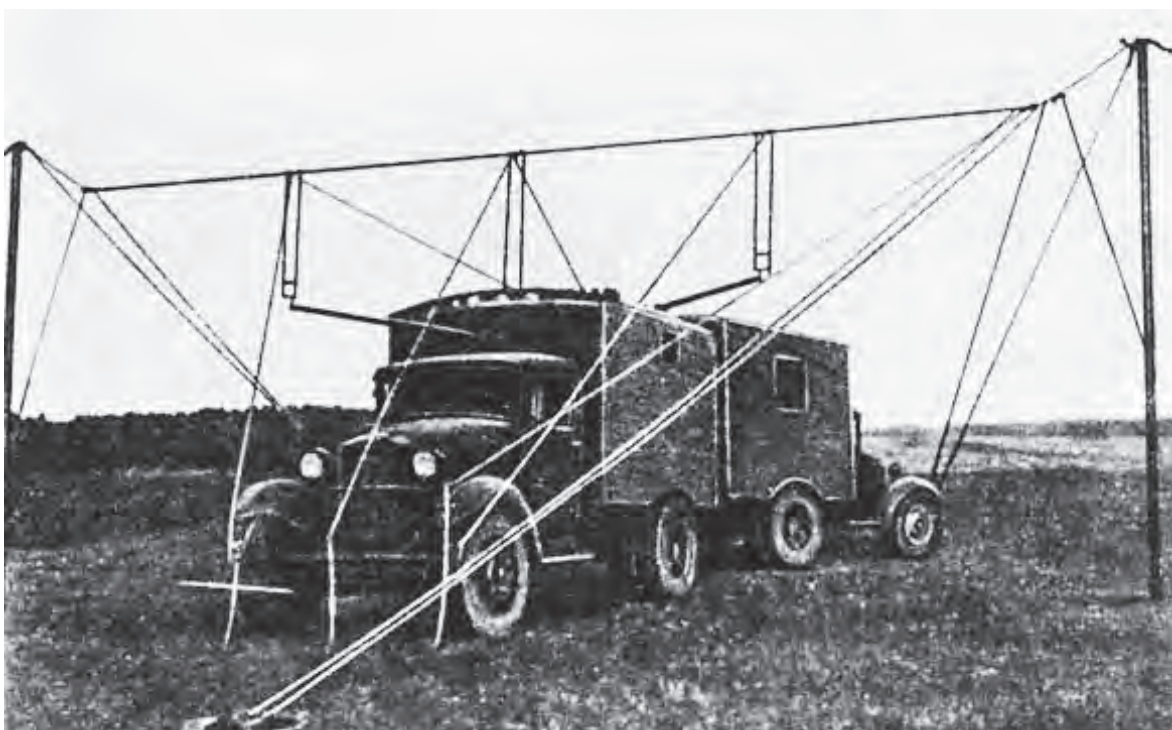
| Fot. 1.7. Pierwsza radziecka stacja radiolokacyjna RUS-1

Fot. 1.8. Członkowie niemieckiej służby obserwacyjno-meldunkowej podczas składania meldunku

wacyjno-meldunkowych²³. Sprawność systemu łączności i przekazywania informacji o celach powietrznych obniżało to, że z tej samej łączności przewodowej korzystały dwa, a nawet trzy posterunki, co utrudniało słyszalność i wydłużało czas przekazywania informacji²⁴.

Na początku wojny z Niemcami do uzbrojenia wojsk obserwacyjno-meldunkowych Rosjanie zaczęli wprowadzać stacje radiolokacyjne Rus-2, które w czasie działań wojennych w rejonie Moskwy i Leningradu oceniono wysoko, że

względem na ich wysokie parametry techniczno-taktyczne i łatwość obsługi. Pierwszy radar radiotechniczny zbudowali w 1937 r., był to Rus-1, który miał zasięg 12,5 kilometra, a po modernizacji jego zasięg wynosił 50 kilometrów, dla wysokości lotu samolotu 1500 metrów. Do wybuchu wojny wyprodukowano seryjnie 45 kompletów tej stacji²⁵. W 1942 r. stację Rus-2 zmodernizowano i wprowadzono do seryjnej produkcji jako P-2M.

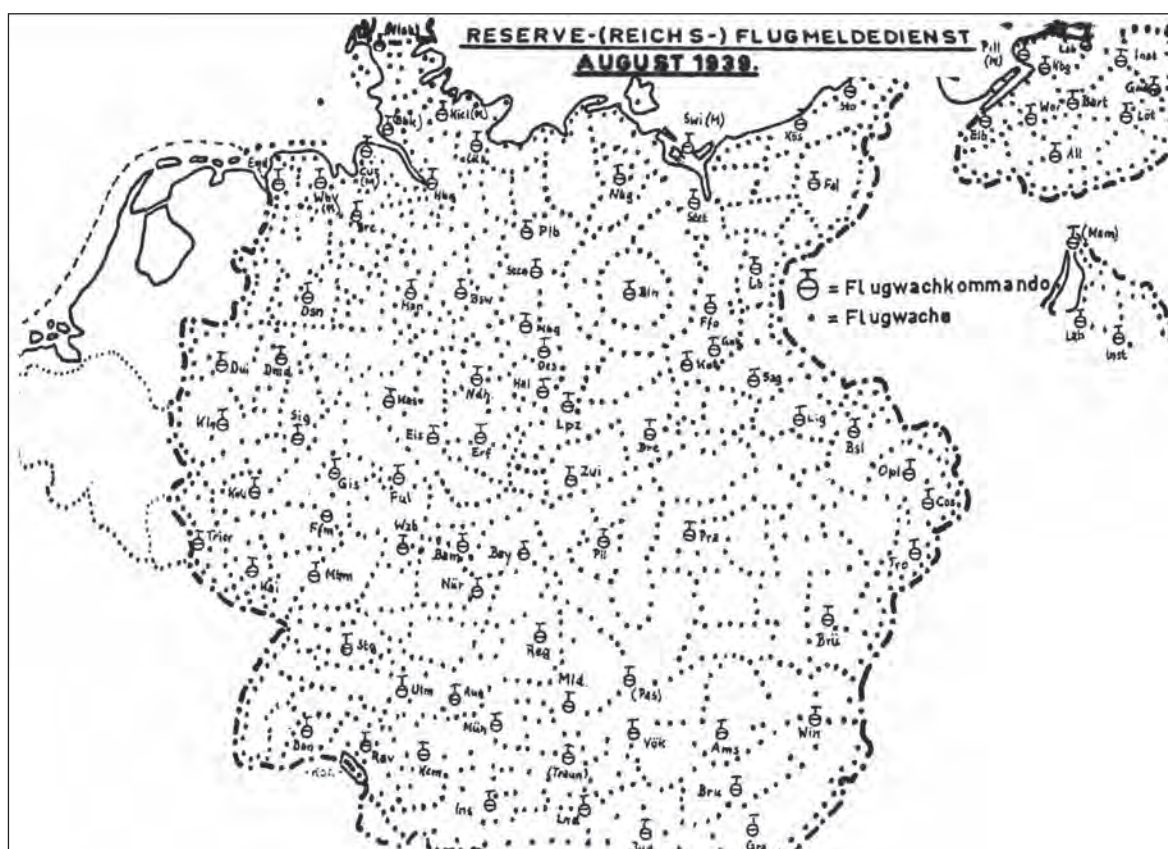
W Niemczech system obserwacyjno-meldunkowy zaczęto organizować z początkiem lat trzydziestych. Reichswehra tworzyła posterunki obserwacyjne, w których ochotniczo służbę pełnili mężczyźni powyżej 35 roku życia, wywodzący się spośród godnych zaufania kręgów obywateli, a zwłaszcza policjanci, żandarmi. Był to system obserwacji powietrznej bardziej cywilny niż wojskowy. Początkowo służbę pełniono bez wynagrodzenia, później wprowadzono zapłatę pół marki za jeden dzień służby. Stanowiska dowódcze proponowano policjantom lub na wniosek związków obrony przeciwlotniczej – byłym oficerom. W dowództwach służby obser-

wacyjno-meldunkowej znajdujących się w miastach, funkcje pomocnicze wykonywać mogły kobiety i dziewczęta pochodzące z godnych zaufania rodzin²⁶. W październiku 1930 r. w rejonie Koenigsberg odbyły się pierwsze ćwiczenia służby obserwacyjno-meldunkowej z użyciem pasywnych środków obrony przeciwlotniczej, ponieważ wschodnie granice Niemcy uważały wówczas za szczególnie zagrożone. Bardziej zmilitaryzowaną formę służba obserwacyjno-meldunkowa przyjęła, kiedy Niemcy wstąpiły na drogę zbrojeń.

Służba obserwacyjno-meldunkowa w czasie pokoju zorganizowana została w 3 oddzielne systemy:

- system ogólny, organizowany przez okręgi powietrzne;
- system tworzony przez dywizje lotnictwa myśliwskiego, przydzielone do obrony kraju;
- system marynarki wojennej organizowany na wybrzeżu.

W okręgach powietrznych znajdowały się bataliony obserwacyjno-meldunkowe, wcho-

Rys. 1.1. Sieć krajowej służby obserwacyjno-meldunkowej w Niemczech w sierpniu 1939 r.

| Rys. 1.2. Sieć niemieckich posterunków radiolokacyjnych w Europie Środkowej na przełomie 1944–1945 r.

dzące w skład wojsk łączności sił powietrznych. Bataliony w całym okręgu organizowały rejon obserwacyjno-meldunkowe z centralnym ośrodkiem zbierania meldunków. Obszar okręgu dzielił się na rejon kompanijne, dysponujące 20–25 posterunkami z ośrodkiem zbierania meldunków. Rozmieszczano je liniowo wzdłuż granic i pierścieni wokół osłanianych obiektów²⁷. Posterunki obserwacyjno-meldunkowe były numerowane, zaś dowództwa obserwacyjno-meldunkowe zaznaczone były pierwszymi literami miejscowości, w których się znajdowały. Tak były rozmieszczane w terenie, by niemożliwy był nieobserwowany przelot samolotu nawet na małych wysokościach. Posterunek składał się z różnej liczby ludzi, w zależności od miejsca gdzie się znajdował i ważności osłanianego obiektu. Liczył od 4–11 osób. Dywizje

lotnictwa myśliwskiego organizowały własne posterunki pelengacji radiowej, które określały liczebność samolotów nieprzyjacielskich oraz kierunki nalotów i dane przekazywały do sektorowego ośrodka analizy sytuacji powietrznej. Dywizje artylerii przeciwlotniczej organizowały posterunki obserwacyjno-meldunkowe wokół osłanianych obiektów, co zagęszczało istniejącą sieć. Ponadto marynarka wojenna wystawiała na wybrzeżu własną sieć posterunków nasłuchu radiowego, które drogą przechwytywania korespondencji radiowej, określały przygotowanie i moment startu lotnictwa, liczbę samolotów i kierunek przelotu.

Służba obserwacyjno-meldunkowa Berlina pod koniec wojny składała się z dwóch pierścieni posterunków wzrokowych, znajdujących się w oddaleniu 80–90 kilometrów i 35–40 kilome-

trów od centrum miasta. Razem było 90 posterunków obserwacyjnych, połączonych z ośrodkiem zbierania meldunków²⁸.

W Niemczech w latach trzydziestych przystąpiono do prac nad radarem. W 1934 r. powstał prototyp radaru do wykrywania okrętów, pracujący na fali 14 centymetrów. Uzyskany zasięg – 3 kilometrów – zniechęcił do dalszych prac nad radarami pracującymi w tym paśmie. Sukcesem natomiast zakończyły się prace nad urządzeniami pracującymi na falach decymetrowych. W 1935 r. prototyp radaru Kurfuerst uzyskał zakres wykrywania 15 kilometrów. W rezultacie dalsze prace doprowadziły do powstania serii radarów artyleryjskich Wuerzburg oraz radaru Wuerzburg–Riese. Dalsze prace doprowadziły do powstania kilku radarów ostrzegawczych, pracujących na fali 2,4 metra. Dwa z nich były produkowane seryjnie. Był to radar typu Freya, którego zasięg dochodził do 200

kilometrów oraz Mammut, mogący wykrywać cele z odległości 300 kilometrów. Uzupełniał je radar wtórny Erstlin, służący do identyfikacji wykrytych celów²⁹.

Okres międzywojenny i czas II wojny światowej w Europie to lata, w których stworzono systemy obserwacji i powiadamiania, jako elementy obrony powietrznej. Miały one różne nazwy, ale spełniały te same zadania. Oparte były w znacznej części na doświadczeniach I wojny światowej. Ich znaczącym uzupełnieniem, na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych, stały się stacje radiolokacyjne, które z czasem wyparły tradycyjne wieże obserwacyjne z żołnierzem z lornetką. Dzięki systemowi informacyjnemu opartemu na radarach wzrastało prawdopodobieństwo przechwycenia i zwalczania nieprzyjacielskich samolotów, można było szybciej alarmować jednostki artylerii przeciwlotniczej oraz ostrzegać przed nalotem ludność cywilną.

PRZYPISY :

- 1) A. Przeniczny, *Rozwój artylerii przeciwlotniczej*, Warszawa 1973, s. 9.
- 2) H. Mordawski, *Siły powietrzne w I wojnie światowej*, Wrocław 2008, s. 10–11.
- 3) A. Glen, W. Marud, *Kontrola przestrzeni powietrznej*, Warszawa 2005, s. 10; K. O. Hoffmann, *Geschichte der Luftnachrichtentruppen, Neckargemuend*, s. 21.
- 4) S. Zawadzki, *Rozwój form i sposobów OPL Wojsk w latach 1914–1945*, Warszawa 1979, s. 8–9; W. Wróblewski, *Obrona powietrzna stolic 1914–19145*, Warszawa 2000, s. 15.
- 5) W. Aszkierow, B. Zabiłok, E. Kaługin, Ł. Szewczenko, *Wojska Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1962, s. 18.
- 6) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 19–20.
- 7) Tamże, s. 20; K. O. Hoffmann, *Geschichte...*, dz. cyt., s. 36.
- 8) M. Jurecki, *Podręcznik obrony przeciwlotniczej*, Warszawa 1936, s. 7.
- 9) H. Mordawski, *Siły powietrzne...*, dz. cyt., s. 191.
- 10) A. Rossa, *Obrona powietrzna Polski 1921–1939*, Toruń 2006, s. 13–14.
- 11) H. Mordawski, *Siły powietrzne...*, dz. cyt., s. 271.
- 12) A. Rossa, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 20.
- 13) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 23.
- 14) Tamże, s. 29; Z. Maślak, *Geneza i rozwój sfery informacyjnej obrony powietrznej*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2006, nr 6, s. 7.
- 15) Tamże, s. 7.
- 16) A. Rossa, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 14.
- 17) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 63; A. Radomyski, *Powszechna obrona powietrzna. Aspekt wojskowy*, Warszawa 2006, s. 92.
- 18) Tamże, s. 95.
- 19) N. Bączyk, *Łowcy cieni*, „Polska Zbrojna”, 2006, nr 8, s. 35.
- 20) Tamże, s. 35.
- 21) M. Anajmanowicz, *Współdziałanie radzieckich Wojsk OPL Obszaru Kraju*, „Przegląd Wojsk Lotniczych”, 1974, nr 2, s. 66.
- 22) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 120.
- 23) A. Radomyski, *Powszechna obrona...*, dz. cyt., s. 95.
- 24) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 121.
- 25) J. Pawelec, S. Czeszejko, *Systemy rozpoznania radiolokacyjnego sił powietrznych byłego ZSRR i Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2005, nr 12, s. 54.
- 26) K. O. Hoffmann, *Geschichte der...*, dz. cyt., s. 134.
- 27) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 191.
- 28) W. Aszkierow, B. Zabiłok, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 27–28.
- 29) W. Bonczek, *Historia 33. batalionu radiotechnicznego w Radzionkowie*, Radzionków 2007, s. 11–12.

ŹRÓDŁA ILUSTRACJI:

Fot. 1.2. Źródło: <http://intense-zone.com/acoustic-radars-in-second-world-war/>; pobrano 6.0.2014 r.
 Fot. 1.3. Źródło: The Royal Observer Corps 1939–1945. CH8215; pobrano 14.06.2014 r.
 Fot. 1.4. Źródło I. v. Hogg, *Anti - Aircraft*, London 1978.

Fot. 1.5. Źródło: ..\images/type2chl.jpg
 Fot. 1.8. Źródło: Garnison Erndtebrueck 2000, s. 6.
 Rys. 1.1. Źródło: K.O. Hoffmann, *Geschichte...*, dz. cyt., s. 139
 Rys. 1.2. Źródło <http://intense-zone.com/acoustic-radars-in-second-world-war/>

TRADYCJE

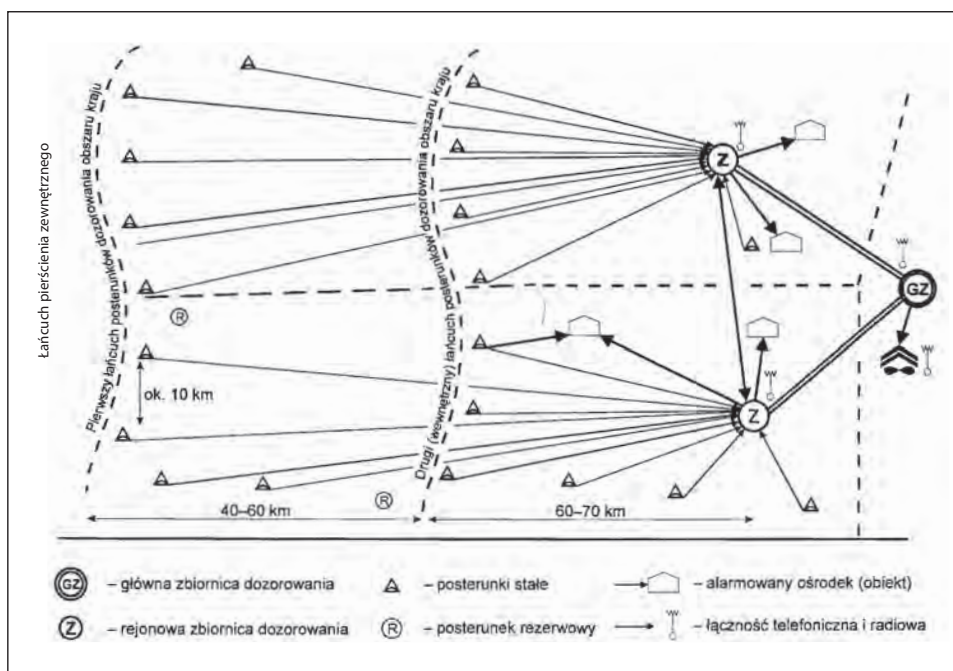
WOJSK RADIOTECHNICZNYCH
OD SYSTEMU DOZOROWANIA DO KONCEPCJI
SYSTEMU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO

W

Polsce, w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości, nie przywiązywano większej uwagi do obrony przeciwlotniczej. Podczas pierwszego etapu rozbudowy Wojska Polskiego doświadczenia wyniesione z I wojny światowej w zakresie organizacji wojsk obrony przeciwlotniczej i systemu obserwacyjno-meldunkowego w Polsce nie zostały uwzględnione. Można wymienić dwie główne przyczyny takiego stanu rzeczy. Po pierwsze, ówczesni potencjalni przeciwnicy, Niemcy i Rosja Radziecka (od 1922 r. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich) nie dysponowali odpowiednio silnym lotnictwem, a dodatkowo, traktat wersalski zakazywał Niemcom posiadania lotnictwa wojennego. Drugą przyczyną były względy ekonomiczne. Nie stać było odradzającego się państwa na uwzględnianie w budżecie wojskowym wydatków na wymienione ogniwa obrony powietrznej.

Ostateczną koncepcję organizacyjną systemu dozoru i obserwacyjno-meldunkowego przyjęto w 1937 r. System dozoru, w praktycznym działaniu, polegał na organizacji sieci posterunków dozoru, zbiornic dozoru i głównej zbiornicy dozoru. Zadaniem służby dozoru było prowadzenie obserwacji, wykrywanie obiektów, powiadamianie o zbliżającym się niebezpieczeństwie powietrznym, głównie środkach napadu powietrznego. Systemem dozoru obejmowano wszystkie ośrodki i obiekty, podlegające wraz z ludnością cywilną obronie przeciwlotniczej środkami czynnymi i biernymi. Struktura tego systemu oparta została w głównej mierze na żołnierzach zawodowych wojsk łączności.

System obserwacyjno-meldunkowy funkcjonował natomiast w oddziałach i obiektach wojskowych. Organizowany był przez oddziały i związ-

Schemat 2.1.
Organizacja
dozoru
obszaru kraju
według projektu
realizowanego
w latach
1937-1939

ki taktyczne różnych wojsk oraz bronionych obiektów wojskowych¹. System ten powstawał przez wiele lat, również na podstawie organizowanych ćwiczeń, doświadczeń. Na początku lat trzydziestych nazwany został systemem

obserwacyjno-meldunkowym. Kiedy w 1936 r. utworzony został Inspektorat Obrony Powietrznej Państwa, system miał już strukturę organizacyjną, funkcjonującą na obszarach dowództw okręgów korpusów.

2.1. POWSTANIE I ORGANIZACJA SYSTEMU DOZOROWANIA W POLSCE MIĘDZYWOJENNEJ

Pierwszy „Plan obrony przeciwlotniczej” z 1926 r. zakładał organizację i funkcjonowanie służby obserwacyjno-meldunkowej, tworzonej na szczeblu wojska i na obszarze kraju, jako trzeci element obrony powietrznej. Po zamachu majowym nowe władze wojskowe nie przejawiały większego zainteresowania obroną powietrzną. Ważniejszym krokiem, zmierzającym do uregulowania spraw obrony powietrznej państwa, była ustawa O obronie przeciwlotniczej i przeciwgazowej z 15 marca 1934 r. W jej następstwie utworzono Wydział Obrony Przeciwlotniczej, a w 1936 r. – dekretem prezydenta RP – Inspektorat Obrony Powietrznej. Pierwszym inspektorem obrony powietrznej został gen. dyw. Gustaw Orlicz-Dreszer, a po jego śmierci, którą poniósł w katastrofie lotniczej, funkcję inspektora objął gen. bryg. dr Józef Zajac².

Fot. 2.1. Gen. dyw.
Gustaw Orlicz-Dreszer

Fot. 2.2. Gen. bryg.
Józef Zajac

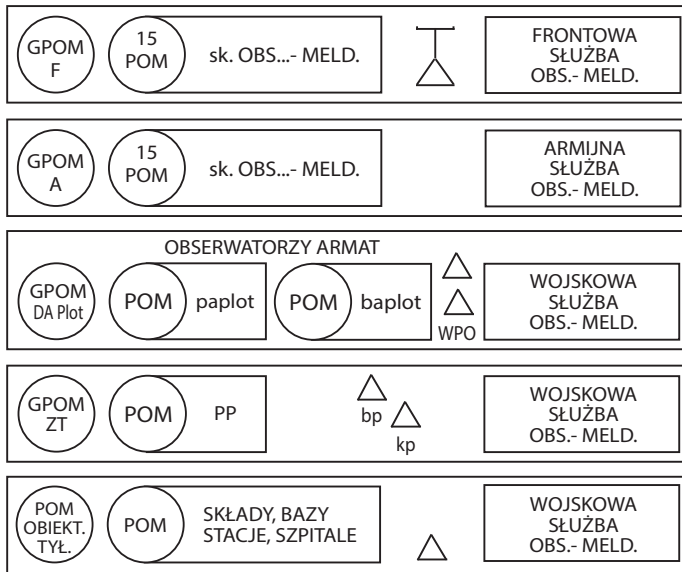
Inspektorat Obrony Powietrznej Państwa pod kierownictwem gen. Zajaca osiągnął znaczące sukcesy w organizacji obrony powietrznej. Koncepcję systemu dozoru przygotowano w 1937 r. W miejsce Wydziału Obrony Przeciwlotniczej utworzono Dowództwo Obrony Przeciwlotniczej. 29 stycznia tego roku ukazało się roz-

porządzenie Rady Ministrów o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej. We wrześniu 1937 r. Dowództwo Wojsk Łączności określiło wymagania techniczne, jakie miał spełniać sprzęt teletechniczny dla służb dozoru. Zasady działania poszczególnych elementów systemu dozoru, wówczas jeszcze prowizorycznego, sprawdzone zostały w październiku 1937 r., w czasie gry wojennej lotnictwa i obrony przeciwlotniczej. Na kształt systemu dozoru w Polsce miała wpływ koncepcja dwustronnego zagrożenia lotniczego. Planowano zatem pokrycie całego kraju równomierną siecią posterunków dozoru.

Przyjęto następujące zasady dla stworzenia służby dozoru i alarmowania przeciwlotniczego³:

- każdy większy ośrodek musi być zaalarmowany na czas, aby mógł wygasić światła, a następnie ogłosić alarm przeciwlotniczy; przyjmując prędkość samolotu 300–360 kilometrów na godzinę, potrzebnych było 10 minut na zaobserwowanie nalotu, przekazanie sygnału do centrali, ogłoszenie alarmu;
- należało utworzyć przynajmniej dwa łańcuchy posterunków dozoru, pierwszy w odległości 100–130 kilometrów od danego ośrodka, drugi – 60–70 kilometrów; odległość między posterunkami powinna być wynosić 10 kilometrów; odległości takie poddyktowane były koniecznością dostosowania systemu dozoru do istniejącej sieci państwowej łączności Ministerstwa Poczty i Telekomunikacji.

Jednakże sieć telefonicznej i telegraficznej łączności była słabo rozwinięta, znajdowała się na niskim poziomie technicznym. Bardzo uboga była sieć łączności na terenach wschodnich i w Polsce centralnej. Trudności finansowe, ol-

| Schemat 2.2. Struktura służby obserwacyjno-meldunkowej

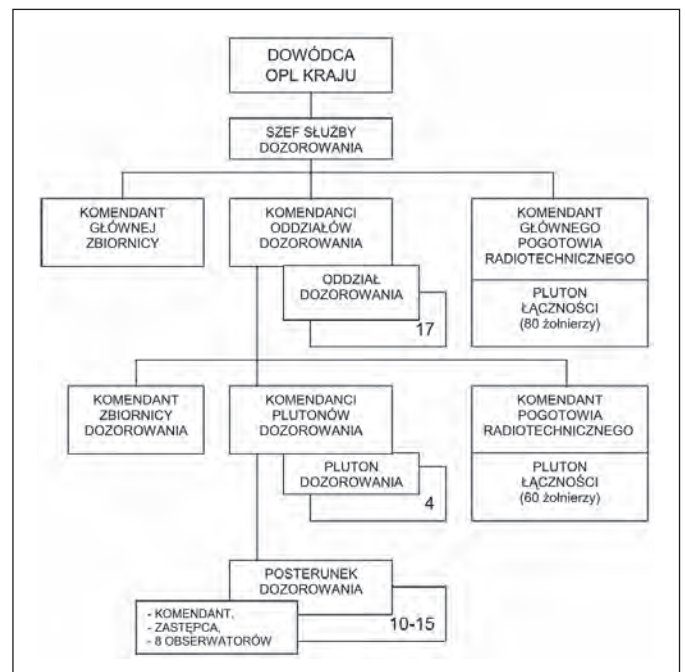
brzymi zakres prac, jaki należało wykonać, sprawiały, że niemożliwa była poprawa systemu łączności w tak krótkim czasie. Wybudowanie bowiem oddzielnej sieci telefonicznej, przeznaczonej wyłącznie do dozoru przeciwlotniczego, wymagałoby 200 milionów złotych, a samo udoskonalenie i uzupełnienie istniejącej sieci obliczone było na sumę 20–30 milionów złotych⁴. Jednakże tak uzupełniona sieć, byłaby i tak mało skuteczna.

Pomimo słabo rozwiniętej sieci łączności, przy niedostatku środków finansowych, służba dozoru została zorganizowana. Służbą kierował szef Służby Dozoru OPL, wchodzący w skład Dowództwa Obrony Przeciwlotniczej Kraju. Podlegali mu: komendant Głównej Zbiornicy Dozoru i komendant Głównego Pogotowia Radiotechnicznego oraz komendanci poszczególnych Oddziałów Dozoru. Komendantom Oddziałów Dozoru podlegali: komendant zbiornicy dozoru, komendant pogotowia radiotechnicznego oraz komendanci plutonów dozoru⁵. Natomiast komendantom plutonów dozoru podlegali komendanci posterunków dozoru. W celu zapewnienia dopływu kadr, m.in. do budowanego systemu dozoru, w 1938 r. utworzono w Brześciu nad Bugiem Centrum Wyszkoła Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej.

System dozoru powietrznego organizowano na podstawie wydanej przez Inspektora Obrony Powietrznej Państwa instrukcji z 23

marca 1938 r. – Organizacja służby dozoru. System posiadał trzystopniową strukturę, obejmującą 1 główną zbiornicę, 17 zbiornic ważniejszych ośrodków, które były jednocześnie zbiornicami dozoru i około 800 posterunków dozoru na obszarze całego kraju. W celu weryfikacji koncepcji systemu obserwacyjno-meldunkowego, w 1938 r., do Wielkiej Brytanii udali się polscy specjaliści, kpt. obs. Franciszek Kalinowski i kpt. dypl. pil. Tadeusz Królikiewicz. Zapoznali się ze strukturą dowodzenia OPL wysp. Zostali także zaznajomieni z funkcjonowaniem pierwszych egzemplarzy stacji radiolokacyjnych o zasięgu od 120 do 140 kilometrów, z rozbudowaną i dublującą ją siecią napowietrzną⁶.

Według pokojowego etatu z 23 marca 1938 r., który dotyczył 17 Oddziałów Dozoru i Głównej Zbiornicy Dozoru, służba dozoru liczyła: 38 oficerów, 17 szeregowców, 800 policjantów i 18 urzędników państwowych. Etat wojenny to: 137 oficerów, 160 podoficerów, 1733 szeregowców, 800 policjantów, 7200 obserwatorów cywilnych oraz 18 urzędników państwowych, razem 10 048 osób⁷. Początkowo było 17 zbiornic dozoru, następnie ich liczbę zwiększono do 19. Znajdowały się one w: Białymstoku, Brześciu nad Bugiem, Gdyni, Katowicach, Kielcach, Kowlu, Krakowie, Lublinie,

| Schemat 2.3. Dowodzenie służbą dozoru w 1939 r.

Lwowie, Łodzi, Ostrowcu Kieleckim (obecnie Świętokrzyskim), Poznaniu, Rzeszowie, Stryju, Tarnowie, Toruniu, Warszawie, Wilnie i Wołkowysku. Utworzony w Polsce system podobny był do systemów w Niemczech i Związku Radzieckim. Odległość między polskimi posterunkami była większa, stąd zagęszczenie było mniejsze. Na tyle pozwolił czas i na taki finansowy wysiłek stać było ówczesne państwo polskie. Niezależnie od służby dozorowania, na rzecz obrony przeciwlotniczej działały służby dozorowania lotnictwa, artylerii przeciwlotniczej, formacje osłonowe i czasowo Korpus Ochrony Pogranicza i Straż Graniczna.

Główna Zbiornica Dozorowania mieściła się w Warszawie w budynku Poczty Głównej przy ulicy Poznańskiej (komendant – kpt. Karol Pudło), ukompletowana była w 70%, a jej obsługa wynosiła około 140 ludzi. Do zadań komendanta, będącego jednocześnie głównym oficerem alarmowym, należało:

- zbieranie meldunków ze zbiornic dozorowania;
- prowadzenie aktualnej mapy sytuacji lotniczej na terytorium całego kraju;
- przygotowanie elementów do decyzji dowódcy OPL i dowódcy lotnictwa myśliwskiego;
- rejestracja nalotów⁸.

Do celów alarmowania na rzecz obrony przeciwlotniczej przeznaczona była Rozgłośnia Polskiego Radia Warszawa II. Połączona była bezpośrednio z Główną Zbiornicą Dozorowania. Po otrzymaniu informacji z Głównej Zbiornicy spiker przerywał nadawaną audycję i podawał komunikat, np. „Uwaga, uwaga 28, uwaga 2873, nadchodzi”. W ten sposób informowano sąsiednią lub dalszą zbiornicę (nr 28), że w kierunku posterunku dozorowania (nr 2873) zbliżają się do niej nieprzyjacielskie samoloty. Ponadto do Głównej Zbiornicy Dozorowania podłączona była zbiornica przy dowództwie Brygady Pościgowej w Zielonce, co umożliwiało natychmiastowe alarmowanie Brygady Pościgowej znajdującej się na polowych lotniskach węzła warszawskiego.

Zbiornica składała się z działu dozorowania i alarmowania. Praca w zbiornicy przebiega-

ła według następującego schematu. Dyżurny telefonista odbierał meldunek ze zbiornicy, względnie posterunku podległego głównej zbiornicy, wypełniał blankiet meldunku i przysyłał przez gońca komendantowi zbiornicy. Komendant, po podjęciu decyzji, naciskał na pulpicie odpowiedni przycisk. W pokoju oficera alarmowego zapalała się czerwona lampka, oznaczająca sygnał do ogłoszenia alarmu w danej miejscowości. Oficer alarmowy wyciągał wówczas z odpowiedniej szufladki stosowny telefonogram przeznaczony do alarmowania danej miejscowości i przysyłał przez gońca do nadania. Następnie, na mapach u siebie i u komendanta zbiornicy, zapalał czerwone żarówki, co oznaczało, że rozkaz alarmowania jest wykonywany. Telefonista po nadaniu telefonogramu „alarm” podpisywał się, zaznaczając czas nadania i zwracał go gońcowi, który odnosił oficerowi alarmowemu. Ten gasił czerwone żarówki, zapalał białe, co oznaczało, że w danej miejscowości trwa alarm. W ten sposób powstawał obraz sytuacji powietrznej na obszarze kraju. Po meldunkach posterunków obserwacyjno-alarmowych o zakończeniu nalotu, komendant zbiornicy zapalał białe żarówki na biurku oficera alarmowego, co oznaczało odwołanie alarmu. Ten postępował podobnie jak podczas ogłaszania alarmu⁹.

Szybkość przysyłania meldunku z posterunku do zbiornicy znacząco zwiększało udoskonalenie, opracowane przez por. inż. Naimskiego i mjr. Langego, referenta łączności i służby dozorowania Inspektoratu Obrony Powietrznej. Polegało na mechanicznym omijaniu central telefonicznych przy użyciu „przystawki” na posterunkach dozorowania i stosownych urządzeń na centralach. Wystarczyło naciśnięcie odpowiedniego guzika, by wyłączyć wszystkie centrale telefoniczne i przekazać meldunek o nalocie wprost do centrali dozorowania. Jak pisał gen. Zając, wynalazek ten był epokowy dla naszej służby dozorowania. Urzeczywistnił potrzebną szybkość przepływu i wykorzystania meldunków dozorowania oraz pozwolił zaoszczędzić kilkadziesiąt milionów złotych¹⁰. Wynalazek ten, w zmienionej nieco formie, stosowany był w Niemczech.

Rejonowe zbiornice dozorowania składały się z dwóch działów: dozorowania i alarmowa-

nia. Komendantem był oficer ze służby łączności, poszczególnymi działami kierowali również oficerowie, skład dochodził do 140 osób. Personel składał się z podoficerów i szeregowych wojsk łączności, oraz obywateli z kategorią zdrowia, niepozwalającą służyć w jednostkach liniowych (po odpowiednim przeszkoleniu). W podobny sposób jak w Głównej Zbiornicy Dozorowania przebiegało ogłaszanie alarmu. Do zadań Rejonowej Zbiornicy Dozorowania należało:

- odbieranie meldunków od posterunków obserwacyjno-meldunkowych (lub punktów kontrolnych);
- analiza odbieranych meldunków i przekazywanie ich do Głównej Zbiornicy Dozorowania;
- przekazywanie meldunków do zainteresowanych sąsiadów;
- ogłaszanie alarmów dla ośrodków zagrożonych nalotem;
- odwoływanie alarmów.

Posterunek dozorowania stanowił najmniejszą samodzielną jednostkę służby dozorowania, wchodzącą organizacyjnie w skład plutonu dozorowania. Pluton składał się z 10–15 posterunków. W skład posterunku wchodził: komendant, jego zastępca oraz 8 obserwatorów. Komendantem zazwyczaj był posterunkowy policji państwowej, rekrutujący się z podoficerów rezerwy wojsk łączności i artylerii przeciwlotniczej, po odpowiednim przeszkoleniu. Zastępcą był podoficer rezerwy lub pospolitego ruszenia. Posterunkowymi byli obywatele w wieku 21–50 lat, niezdolni do służby liniowej, po specjalnym przeszkoleniu i specjalistycznych badaniach. Miejsce pracy posterunku składało się z punktu obserwacyjnego, który powinien zapewnić obserwację dookreśną i pionową o zasięgu 6–90 stopni, jak również zabezpieczać przed źródłami hałasu, a także zapewniać pomieszczenie dla załogi. Lokal miał być siedzibą komendanta lub jego zastępcy, oddalony nie więcej niż 2 kilometry od punktu obserwacyjnego¹¹. W wyposażeniu posterunku znajdowały się: aparat telefoniczny podłączony do najbliższego urzędu pocztowego (lub radiostacja nadawcza w przypadku jego braku), lornetka, kompas, maski przeciwgazowe. W celu łatwiejszego oriento-

wania się w stronach świata, umieszczano na punkcie obserwacyjnym wskaźnik wykonany z listewek przymocowanych do słupa i zorientowanych według busoli. Personel podzielony był na cztery zmiany, jedna pełniła służbę, pozostałe przebywały na wartowni.

DO OBOWIĄZKÓW POSTERUNKU NALEŻAŁO:

1. Obserwacja nieba i nasłuchiwanie szumu silników samolotów.
2. Meldowanie do zbiornicy lub punktu kontrolnego o:
 - a) rozpoznanych samolotach nieprzyjaciela;
 - b) wszystkich samolotach nie rozpoznanych;
 - c) wszystkich samolotach lądujących, zarówno własnych, jak i nieprzyjacielskich.
3. Sprawdzenie łączności przez wywołanie łącznicy.
4. Udzielanie pomocy własnym samolotom lądującym przymusowo.
5. Uniemożliwienie odlotu samolotom nieprzyjacielskim lądującym przymusowo, względnie niedopuszczenie do zniszczenia samolotów¹².

Organizowany system dozorowania i alarmowania w pierwszej połowie 1939 r. był jeszcze na początkowym etapie realizacji. W perspektywie zbrojnego konfliktu polsko-niemieckiego zorganizowany został prowizoryczny system dozorowania i alarmowania, który miał poważne luki organizacyjne. Pewne uzupełnienie sieci dozorowania stanowiły posterunki obserwacyjno-meldunkowe ośrodków obrony przeciwlotniczej, posterunki meldunkowe rozmieszczone na stacjach kolejowych, w urzędach pocztowych, zakładach przemysłowych, instytucjach użyteczności publicznej. Gros personelu posterunków dozorowania stanowiła młodzież z doboru ochotniczego¹³. Wiele dla służby obserwacyjno-meldunkowej zrobiła paramilitarna organizacja Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej Państwa. Szkoliła personel kierowniczy i wykonawczy tej służby na specjalnych kursach. W porozumieniu z władzami wojskowymi, zakupowała co roku pewną ilość sprzętu do dozorowania, ogółem kupiła 400 takich zestawów.

Tuż przed wojną, Inspektorat Obrony Powietrznej Państwa podjął kolejne działania organizacyjne. W połowie kwietnia 1939 r. utworzone

zostały dwie kompanie: jedna kompania radiowego dozoru przeciwlotniczego w pułku radiotelegraficznym i jedna kompania telefoniczna dozorowania przeciwlotniczego w pierwszym batalionie telegraficznym. Pierwszego września 1939 r. rozpoczęto formowanie batalionu dozoru przeciwlotniczego. Formowanie jednostki zamierzano zakończyć do 10 września, a batalion rozmieścić w Dęblinie. Spowodowało to unieważnienie etatów wspomnianych dwóch kompanii: telefonicznego i radiowego dozoru¹⁴.

Pomimo prowizorycznego stanu części służby dozoru, posterunki spełniały swoją rolę. Do ostatnich godzin, dokąd trwała łączność, podawały komunikaty, a personel wycofywał się wraz z wojskiem. Poświęcenie personelu posterunków dozoru w znacznym stopniu przyczyniło się do zmniejszenia strat wynikających z bombardowania lotnictwa niemieckiego. W przekazywanych meldunkach przeczytać można m.in.:

- 1.09.1939 r., posterunek Straży Granicznej w Gdyni, godz. 5:00, cztery samoloty bombardowały miasto; godz. 11:45, jeden samolot bombardował miasto.
- 1.09.1939 r., Białystok; nad miastem nisko krążył samolot, który miał znaki rozpoznawcze – na płatach polskie, na sterze zaś niemieckie.
- 1.09.1939 r., Wieluń, zniszczono 15 samochodów w parku saperów, duże straty wśród ludności cywilnej.
- 2.09.1939 r., meldunek sytuacyjny komendanta Głównej Zbiornicy Dozorowania, kpt. Stanisława Zmitrowicza o bombardowaniach w dn. 2.09.1939 r., godz. 6:40; punkt kontrolny Gdynia: posterunki obserwacyjne meldują stałe naloty samolotów nieprzyjacielskich na Tczew, Wejherowo, Gdynię i całe wybrzeże. Białowieża: dwa samoloty nieprzyjacielskie

bez oznak. Jedna bomba – trzy osoby ciężko ranne.

- 3.09.1938 r., Łódź, stan sieci – punkt kontrolny Piotrków posiadał od godz. 10:40 połączenie tylko z posterunkami dozoru w Meszczach. Z innymi posterunkami połączenie zerwane. Punkt kontrolny Zduńska Wola o godz. 14:00 – brak połączeń ze wszystkimi posterunkami. Punkt kontrolny Koruszki: wskutek bombardowań i uszkodzenia budki z połączeniem telefonicznym, o godz. 11:00 utracił połączenia z posterunkami dozoru¹⁵.

Z chwilą wybuchu wojny Dowództwo OPL MSWojsk. przekształciło się w Dowództwo OPL Kraju, kierowane przez płk. W. Ludwiga. W jego składzie funkcjonował Wydział Dozorowania, na czele którego stanął kpt. Napoleon Szpak. Komendantem Głównej Zbiornicy Dozorowania został kpt. Stanisław Zmitrowicz. Wkrótce zapadła decyzja o przesunięciu Dowództwa OPL Kraju do Dębina, dokąd większość oficerów Dowództwa OPL Kraju wyjechała w nocy z 4/5 września. Tam przeniesiona została Główna Zbiornica Dozorowania. 9 września 1939 r., w związku z utratą możliwości dalszej pracy, zapadła decyzja o podziale Dowództwa OPL Kraju na dwa rzuty. Pierwszy (operacyjny), na czele z płk. W. Ludwigiem udał się do Włodzimierza Wołyńskiego, drugi zaś – w składzie którego znaleźli się oficerowie Wydziału Dozorowania – wyjechał samochodem do Lwowa.

Praca Głównej Składnicy Dozorowania faktycznie ustała. Kpt. Stanisław Zmitrowicz będący w pierwszym rzucie razem z innymi oficerami znalazł się 18 września w Kutach. Pozostali udali się do Lwowa¹⁶. Tam uczestniczyli w obronie miasta, a następnie dostali się do niewoli radzieckiej. Kpt. Napoleon Szpak, podobnie jak i inni oficerowie Dowództwa OPL Kraju, trafił do Starobielska i w 1940 r. zginął z rąk NKWD.

2.2. SŁUŻBA OBSERWACYJNO-MELDUNKOWA JEDNOSTEK WOJSKOWYCH

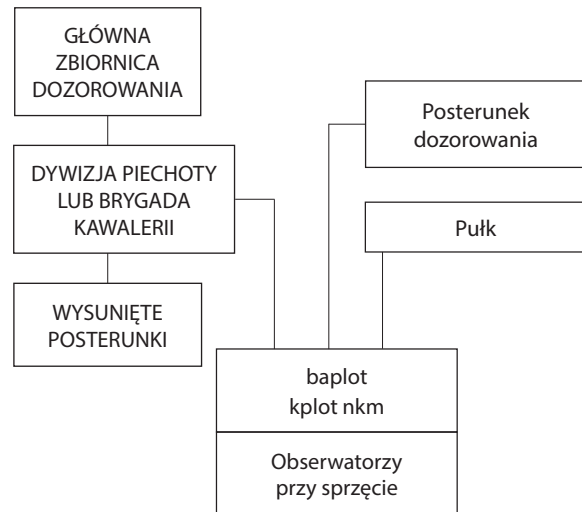
System obserwacyjno-meldunkowy wojsk operacyjnych funkcjonował niezależnie od systemu dozoru na terytorium kraju. Miał za

zadanie zapewnić oddziałom wojskowym informacje o zagrożeniu lotniczym. W skład zorganizowanego systemu ostrzegania wchodziły:

oddziały rozpoznawcze i ubezpieczające, posterunki obserwacyjno-meldunkowe, punkty obserwacyjne dowódców oddziałów przeciwlotniczych i pododdziałów piechoty. Armijne posterunki lokalizowano w trzech miejscach. Dwa w obszarze operacyjnym, trzeci w strefie tyłowej¹⁷. Własny system obserwacyjno-meldunkowy organizowały ośrodki obrony przeciwlotniczej obiektów wojskowych, baz zaopatrzenia armii, linii i węzłów komunikacyjnych, lotnisk i całej wojskowej infrastruktury. Bezpośrednią obserwację przestrzeni powietrznej w pobliżu linii frontu prowadziły posterunki obserwacyjno-meldunkowe, rozmieszczane z reguły w odległości 2–5 km od linii styczności wojsk. Posterunki rozmieszczano na wzniesieniach terenowych, wieżach kościelnych i wysokich budynkach. Meldunki z obserwacji przestrzeni powietrznej posterunki przekazywały do składnic meldunkowych obszaru operacyjnego armii. Informacje o nalocie lotniczym z obszaru operacyjnego przekazywano do ośrodków obrony przeciwlotniczej na obszarze etapowym i krajowym. W sytuacji organizowania służby obserwacyjno-meldunkowej przez dywizję, brygadę, posterunki dywizyjne, brygadowe miały łączność telefoniczną między sobą, oraz z pododdziałem artylerii przeciwlotniczej i z dowódcą dywizji¹⁸.

Na szczeblu pułku piechoty i samodzielnego batalionu, w czasie organizowania walki obronnej organizowano posterunki obserwacyjno-alarmowe i obserwatorów. Posterunki obserwacyjno-meldunkowe tworzyli dowódcy pułków piechoty i rozmieszczali je w odległości 3–5 km od stanowiska dowodzenia. Wystawione w takiej odległości posterunki umożliwiały przekazywanie w ciągu 40–60 sekund meldunku o grożącym niebezpieczeństwie lotniczym. Alarmowanie i wskazywanie celów realizowano też rakietami dymnymi. Posterunek składał się z 5 żołnierzy obserwatorów, wypatrywaczy. Przykładowy meldunek z posterunku brzmiał: „Alarm lotniczy. Wysoki (niski) nalot klucza z północy. Posterunek nr 10”.

Dowódcy kompanii wystawiali posterunki obserwacyjno-alarmowe w składzie dwóch obserwatorów. Zobowiązani byli do przekazywania sygnałów dźwiękowych, świetlnych dowódcy kompanii, stałej obserwacji przestrzeni powietrznej i alarmowania pododdziału sygna-

| Schemat 2.4. Organizacja rozpoznania w wojsku

łem dźwiękowym. Pododdziały przeciwlotnicze nie posiadały również środków do organizacji wysuniętych posterunków, a rozpoznanie wzrokowo-optyczne (przy wykorzystaniu lornetek) prowadzili obserwatorzy w ugrupowaniu baterii¹⁹.

W taborach służba obserwacyjno-meldunkowa składała się tylko z posterunków wystawianych przez przydzielone do czynnej obrony przeciwlotniczej środki ogniowe. Jeżeli czynne środki obrony przeciwlotniczej nie były przydzielone, wyznaczano jednego obserwatora przestrzeni powietrznej spośród woźniców. Marsze oddziałów i pododdziałów wojskowych zabezpieczały posterunki obserwacyjno-meldunkowe wystawiane przez patrole czołowe, tylne i boczne. Posterunki wysuwane były w odległości 3–5 km. Meldunki o grożącym niebezpieczeństwie lotniczym posterunki przekazywały drogą radiową do składnicy meldunkowej dowódcy maszerującej kolumny. Stąd sygnał o niebezpieczeństwie lotniczym szedł do organicznych i przydzielonych środków ogniowych i do przełożonych dowódcy oddziału. Podczas postoju oddziałów wojskowych służbę obserwacyjno-meldunkową pełnili czujki, wystawiane przez czaty, posterunki obserwacyjno-meldunkowe i obserwatorzy. Posterunki od rejonu postoju oddalone były około 4–5 km. Meldunki o niebezpieczeństwie ataku lotniczego przekazywano dowódcom, którzy posiadali uprawnienia zarządzania alarmu przeciwlotniczego. Uprawnienia takie posiadali dowódcy od szczebla kompanii wzwyż²⁰.

W systemie obserwacyjno-meldunkowym wojsk funkcję pomocniczą spełniały oddziały rozpoznawcze i ubezpieczające. Ich posterunki obserwacyjno-meldunkowe składały się z przeszkolonych żołnierzy, wyposażonych w: lornetki, okulary przeciwsłoneczne, kompasy, zegarki, mapy, sylwetki samolotów, sprzęt łączności.

Skromny stan sił i środków nie pozwolił na stworzenie skutecznego systemu dozoru obszaru kraju i systemu obserwacyjno-meldunkowego wojsk w wojnie obronnej Polski w 1939 r. Żołnierze, cywilni obserwatorzy, nierzadko mło-

dzi ochotnicy przeszkoleni przez LOPP, do końca wykonywali swoje obowiązki na posterunkach. Podzielili los tysięcy żołnierzy kampanii wrześniowej. Dostali się do niewoli, zostali internowani, rozproszeni, część wymordowano. Niewielu z nich trafiło do służby obserwacyjno-meldunkowej w tworzonych jednostkach polskich na Zachodzie Europy czy w Związku Radzieckim. Jednym z nich był por. Jerzy Wągiel, dowódca placówki obserwacji alarmowej w 1939 r., a w 1944 r. dowódca plutonu w 10. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej.

2.3. ROZPOZNANIE PRZESTRZENI POWIETRZNEJ W POLSKICH JEDNOSTKACH W WIELKIEJ BRYTANII

Elementy systemu obserwacji przestrzeni powietrznej organizowane były w tworzonych jednostkach na całym szlaku bojowym Wojska Polskiego. W Wielkiej Brytanii korzystały z jej krajowego systemu wykrywania, powiadamiania i kierowania obroną powietrzną. Polskie jednostki wojskowe były jednocześnie ogniwami brytyjskiej obrony powietrznej, czy to poprzez dywizjony lotnictwa myśliwskiego, czy oddziały i pododdziały artylerii przeciwlotniczej. Na terenie Wielkiej Brytanii w Polskich Siłach Zbrojnych powstały łącznie trzy pułki artylerii przeciwlotniczej (1., 4. i 11. paplot).

Rozpoznanie przestrzeni powietrznej na korzyść wojsk realizowały specjalistyczne organa rozpoznania oraz jednostki przeciwlotnicze. Organa specjalistyczne prowadziły dozowanie powietrza. Zadania te realizowały:

- radiolokacyjne posterunki dozowania rozwijane w sieci, stacjonarne – rozwinięte wzdłuż wybrzeża Wielkiej Brytanii (w czasie walk nie wykonywały zadań na korzyść artylerii przeciwlotniczej);
- lekkie posterunki radiumiejscowienia, rozwijane w pasie działań armii – wyposażone w sprzęt radiolokacyjny i nasłuchowniki radiowe;
- ruchome oddziały dozowania (ROD), element armijny, rozwijane w pasach działania korpusów; dla artylerii przeciwlotniczej było to podstawowe źródło informacji o sytuacji powietrznej²¹.

Informacje z ROD po selekcji przekazywano do wysuniętej zbiornicy dozowania, gdzie nanoszono je na mapę – planszet i przekazywano do ośrodka kontroli operacyjnej armii. W ośrodku pracowało dwóch oficerów łącznikowych artylerii przeciwlotniczej, którzy informacje za pomocą rozgłośni radiowych przesyłali do centrali dowodzenia artylerią przeciwlotniczą – o ile taka była organizowana w czasie walk lub wprost do oddziałów artylerii przeciwlotniczej. Informacja jednocześnie odbierana była w pułkach, dywizjonach i bateriach.

Rozpoznanie wewnątrz pułków artylerii przeciwlotniczej prowadzono przez:

- stacje radarowe, w które wyposażone były baterie ciężkie;
- przyrządy optyczno-pomiarowe;
- obserwatorów przy armatach, przyrządach i na stanowiskach dowodzenia.

Informacje o sytuacji powietrznej przekazywane przez służbę dozowania były danymi powiadomienia o zagrożeniu z powietrza i skutkowały postawieniem pododdziałów artylerii przeciwlotniczej w stan gotowości bojowej. Jednak w bateriach artylerii przeciwlotniczej podstawowymi informacjami w zakresie wykrywania i rozpoznania zagrożenia powietrznego były informacje uzyskiwane od własnych obserwatorów²².

Jesienią 1943 r. dywizjony 8. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej Ciężkiej w 2. Korpusie Polskim

otrzymały sześć artyleryjskich stacji radiolokacyjnych typu AA No3 Mk2. Były to pierwsze stacje radiolokacyjne, które weszły do uzbrojenia w Wojsku Polskim. Pułk uczestniczył w działaniach bojowych we Włoszech. Stacje AA No3 Mk2 zapewniały obserwację celów powietrznych na odległość około 30 km, wspomagały również wypracowanie danych do strzelania armat w dywizjonach. Brytyjczycy w 1944 r. w swoich jednostkach stacje te zaczęli zastępować amerykańskimi stacjami SCR-584. W uzbrojeniu w brytyjskiej armii były również reflektory przeciwlotnicze wyposażone w stację radiolokacyjną. Po wojnie, sprowadzane ze Związku Radzieckiego podobne urządzenia były w uzbrojeniu w 142. Samodzielnym Pułku Reflektorów w Skierniewicach Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Specjaliści do obsługi tych urządzeń szkoleni byli w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej do 1955 r.

Fot. 2.3. Brytyjska stacja artyleryjska typu AA No3 Mk2 była na wyposażeniu 8. paplot

2.4. SŁUŻBA OBSERWACYJNO-MELDUNKOWA W WOJSKU POLSKIM NA FRONCIE WSCHODNIM

W drugiej połowie 1944 r. w Wojsku Polskim na froncie wschodnim przystąpiono do formowania pododdziałów obserwacyjno-meldunkowych jako części składowej wojsk obrony przeciwlotniczej²³. Głównym źródłem informacji o nieprzyjacielu powietrznym była frontowa służba obserwacyjno-meldunkowa, a jej zadania realizowały kompanie obserwacyjno-meldunkowe. Zgodnie z instrukcją *O sposobie obserwacji i meldowania w służbie obserwacji powietrznej i łączności wojsk*, sieć posterunków tworzyć miały wszystkie jednostki WP. W praktyce jednak służbę obserwacyjno-meldunkową organizowały jednostki i związki artylerii WP oraz stanowiska dowodzenia dywizji piechoty i węzłów łączności, ale głównym elementem tego systemu pozostawały kompanie obsmeld. Ogólne kierownictwo nad służbą obserwacyjno-meldunkową w WP w latach 1944–1945 sprawował Oddział Obrony Przeciwlotniczej Dowództwa Artylerii WP, poprzez podległe sobie oddziały OPL dowództw artylerii 1. i 2. Armii WP. Oddział OPL podlegał bezpośrednio zastępcy dowódcy artylerii WP ds. OPL, gen. bryg. Stanisławowi Grochoczyńskiemu (był oficerem

radzieckim). Bieżącą działalnością służby obserwacyjno-meldunkowej zajmował się pomocnik szefa Oddziału OPL Dowództwa Artylerii WP ds. obserwacji przeciwlotniczej – mjr Sergiusz Czesnakow²⁴. Sztab Główny WP po analizach i konsultacjach z Dowództwem Artylerii WP postanowił sformować kompanie w oparciu o radziecki etat

Tabela 2.1. Stan osobowy kompanii obserwacyjno-meldunkowej pod koniec wojny

Nr kompanii	Stan osobowy			
	Oficerowie	Podoficerowie	Szeregowcy	Razem
10	8	24	115	147
11	7	36	95	141
12	9	40	164	213
Razem	24	100	377	501

por. Jerzy WĄGIEL

Dowódca plutonu w 10. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej

Urodził się w Warszawie. W 1937 r. ukończył Szkołę Artylerii Przeciwlotniczej. We wrześniu 1939 r. był dowódcą placówki obserwacji alarmowej. Ponownie powołany do służby w Wojsku Polskim w 1944 r. Został dowódcą plutonu w 10. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej. Po wojnie pełnił służbę w kompanii do marca 1946 r. W latach 1946–1947 był kierownikiem referatu zaopatrzenia w 10. Samodzielnym Dywizjonie Artylerii. Zdemobilizowany

w 1947 r. Odznaczony medalami: „Za Warszawę”, „Za Odrę, Nysę i Bałtyk” oraz Medalem Zwycięstwa i Wolności.

kompanii obserwacyjno-meldunkowej 08/569. Kompanie obserwacyjno-meldunkowe zaczęto tworzyć na podstawie rozkazu Naczelnego Dowódcy WP nr 050 z 10 października 1944 r. W myśl tego rozkazu sformowano następujące samodzielne kompanie obserwacyjno-meldunkowe (skobsmeld):

- 10. skobsmeld przy Dowództwie Artylerii WP (dowódca komp. por. Michał Kutiejnikow);
- 11. skobsmeld w 1. Armii WP (dowódca komp. por. Ludwik Bujniewicz);
- 12. skobsmeld w 2. Armii WP (dowódca komp. por. Grigorij Iwaszczenko)²⁵.

Stan osobowy kompanii obserwacyjno-meldunkowej wynosił 159 żołnierzy, w tym: 9 oficerów, 39 podoficerów i 111 szeregowców. Każda kompania mogła rozwinąć do 15 posterunków. Posterunek wyposażony był w stół kursowy, mapę, lornetkę polową, kompas – busolę, tablice sylwetek samolotów własnych i nieprzyjaciela, tabelę sygnałów powiadamiania, zeszyt meldunków, aparat telefoniczny i indywidualne uzbrojenie strzeleckie.

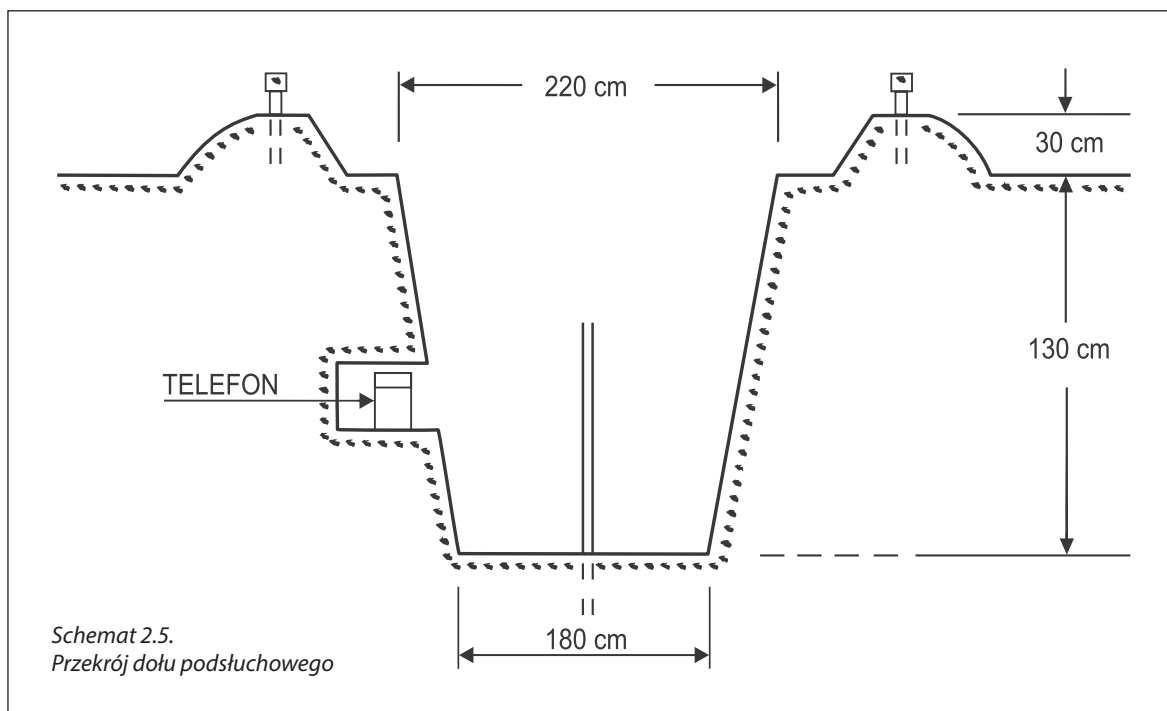
Posterunki starano się lokalizować w miejscach oddalonych od osiedli i skupisk ludzkich, zacisznych, sprzyjających dobrej obserwacji nieboskłonu i widnokregu, zatem niezalesionych i równinnych. W skład posterunku wchodził: dowódca, starszy obserwator, trzech obserwatorów (jeden z nich pełnił funkcję woźnicy). Załoga rozlokowywała się na ogół w pojedynczych gospodarstwach. Posterunek posiadał również dwa konie taborowe i wóz parokonny jako środek lokomocji i transportu. W miejscu, skąd

prowadzono obserwację, przeważnie oddalonym od budynku zakwaterowania, kopano dół podsłuchowy, z którego obserwator w nocy lub w dzień, podczas złej widzialności przestrzeni powietrznej, wystawiając głowę poprawiał warunki słyszalności. Dyżur na posterunku trwał nieprzerwanie 24 godziny. W trakcie służby dziennej i nocnej obserwatorzy składali meldunki o zaobserwowanych celach powietrznych, a pod koniec dnia dowódca składał meldunek na główny posterunek armii o przebiegu dyżurowania.

W celu szybkiego powiadamiania w systemie obserwacyjno-meldunkowym ustalono hasło „powietrze”, na podstawie którego wydzielone środki łączności służyły w pierwszej kolejności służbie obserwacyjno-meldunkowej. Na Głównym Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowym armii i związków taktycznych wydzielono specjalny odbiornik radiowy, podłączony do sieci powiadamiania ze stale dyżurującą obsługą. Główny Posterunek Obserwacyjno-Meldunkowy WP był tylko z nazwy „główny”, ponieważ ówczesne ludowe Wojsko Polskie nie posiadało własnego systemu obserwacyjno-meldunkowego i korzystało z danych otrzymywanych z sieci obserwacyjno-meldunkowej Armii Radzieckiej.

Do zadań kompanii obserwacyjno-meldunkowych należało:

- wykrywanie i rozpoznawanie celów powietrznych;
- powiadamianie stanowisk dowodzenia, sztabów oraz Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego o napadzie nieprzyjaciela powietrznego na środki OPL i obiekty wojskowe;

- udzielanie pomocy lotnictwu w naprowadzaniu samolotów własnych na samoloty nieprzyjaciela;
- prowadzenie rozpoznania przeciwnika naziemnego i desantów powietrznych w rejonach posterunków obserwacyjno-meldunkowych;
- zbieranie i opracowywanie danych dotyczących działalności powietrznej nieprzyjaciela w rejonach wojsk operacyjnych lub o obiekcie OPL, przekazywanie tych informacji nadrzędnym komórkom obserwacyjno-meldunkowym lub obrony przeciwlotniczej;
- branie do niewoli lub niszczenie małych grup przeciwnika, skoczków spadochronowych lub dywersantów, niszczenie pojedynczych lądowisk samolotów;
- uprzedzanie własnego lotnictwa o nagłej zmianie pogody;
- szybkie organizowanie i manewrowanie posterunkami obserwacyjno-meldunkowymi w zależności od sytuacji powietrznej i naziemnej;
- współdziałanie z systemem obserwacyjno-meldunkowym rejonów i punktów OPL oraz lotnictwem myśliwskim²⁶.

W maju 1945 r. kompanie obserwacyjno-meldunkowe liczyły ogółem pół tysiąca żołnierzy. Nie była to duża liczba w porównaniu do

liczebności pułków, brygad, zważywszy jednak na ich specyficzne przeznaczenie i zgromadzone doświadczenie bojowo-specjalistyczne stanowiły one liczący potencjał bojowy. Tych 500 żołnierzy rozwijających posterunki obserwacji powietrznej wraz z przemieszczaniem się 1. i 2. Amii WP, zdołało w niespełna cztery miesiące wykryć 1712 nieprzyjacielskich samolotoprzełotów, w tym: bombowców – 800, rozpoznawczych – 525, myśliwskich – 242, szturmowych – 133 i transportowych – 12.

Poszczególne kompanie obserwacyjno-meldunkowe, na swoim szlaku bojowym, bazowały w następujących miejscowościach:

- 10. skobsmeld (od listopada 1944 r. do listopada 1945 r.): Lublin (ul. Lubartowska 50c), Włochy k. Warszawy (ul. Chopina 25) – z rozwiniętym GP obsmeld WP, Włochy k. Warszawy w byłej fabryce „ERA”;
- 11. skobsmeld (od listopada 1944 r. do września 1945 r.): Groszówka Wielka k. Zielonki (rozwinięty GP obsmeld), Osieck, Błonie, Sanniki, Brześć Kujawski, Inowrocław, Bydgoszcz, Więcbork, Złotów, Jastrowie, Szewceja (rozwinięty GP obsmeld), Wałcz (rozwinięty GP obsmeld), Mirosławiec, Złocieniec, Słowoborza (rozwinięty GP obsmeld), Gryfice, Stargard Szczeciński, Dębno (rozwinięty GP obsmeld/ Perwnitz/ rozwinięty GP obsmeld/

Wandalitz/ rozwinęty GP obsmeld/ Bosdorf, Katowice/ ul. Zamkowa);

- 12. skobsmeld /od listopada 1944 r. do września 1945 r./: Olszewnica/ rozwinęty GP obsmeld/, Łódź/ rozwinęty GP obsmeld/, Czarńków/ rozwinęty GP obsmeld/, Gościny /rozwinęty GP obsmeld/, Trzebnica /rozwinęty GP obsmeld/, Luban /rozwinęty GP obsmeld/, Jagodzin/ rozwinęty GP obsmeld/, Warta /rozwinęty GP obsmeld/, Nowe Mesto /rozwinęty GP obsmeld/, Gospodarstwo Wielkie k. Poznania²⁷.

Pododdziały obserwacyjno-meldunkowe nie forsowały przeszkód wodnych, nie przełamywały pozycji obronnych nieprzyjaciela, nie ścigały jego rozbitych oddziałów, ale w codziennej służbie żołnierze – obserwatorzy wypełniali swój wojenny żołnierski obowiązek. Z wymienionych wyżej pododdziałów 13. kompanię rozwiązano już w listopadzie 1944 r., kiedy zrezygnowano z formowania 3. Armii WP. Kompanie 11. i 12. rozformowano we wrześniu 1945 r. Jako ostatnią rozformowano 10. kompanię w lutym 1946 r.

2.5. EWOLUCJA KONCEPCJI ORGANIZACJI SYSTEMU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO W LATACH 1945–1949

Do połowy 1945 r. na terytorium kraju zadania w zakresie obserwacji sytuacji powietrznej wykonywał 5. Korpus Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju Armii Radzieckiej. Po jego wycofaniu, na terenie Polski nie było systemu dozoru przestrzeni powietrznej, nawet w szczątkowej postaci. Jak wspomniano, rozformowaniu uległy 11. i 12. skobsmeld, natomiast 10. skobsmeld pozostawiono z zadaniem rozwinięcia głównego posterunku obserwacyjno-meldunkowego (GPOM) i systemu posterunków obserwacyjno-meldunkowych wokół stanowiska dowodzenia ND WP. Zadania tego nie zrealizowano, ponieważ kompanię rozwiązano w lutym 1946 r. Trwała również szybka demobilizacja i rozwiązywanie jednostek artylerii przeciwlotniczej. Zwracał uwagę na tę sytuację ówczesny zastępca dowódcy artylerii WP ds. OPL, gen. bryg. Stanisław Grochoczyński. Złożył w tej sprawie dowódcy artylerii WP notatkę, w której podkreślał pilną potrzebę zorganizowania obrony przeciwlotniczej obszaru kraju (OPL OK).

Pierwsze powojenne koncepcje obrony przeciwlotniczej, w tym systemu obserwacyjno-meldunkowego, powstawały przede wszystkim na podstawie nabytych doświadczeń oraz wiedzy dowódców i sztabowców z czasów wojny na froncie wschodnim. Z pewnością nie były wynikiem studiów i prowadzonych badań. Swoje doświadczenia wojenne i spostrzeżenia musieli zaadoptować do warunków pokojowych.

Pierwszy *Projekt organizacji obrony przeciwlotniczej Polski* Oddział OPL Dowództwa

Artylerii WP przedstawił 14 maja 1945 r. Jego opracowaniem kierował wspomniany już gen. bryg. S. Grochoczyński²⁸. Wiele w nim miejsca poświęcono organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej. Autorzy zdawali sobie sprawę, że od sprawnego funkcjonowania tego systemu będzie zależało bezpieczeństwo przestrzeni powietrznej oraz funkcjonowanie w obronie przeciwlotniczej obszaru kraju lotnictwa myśliwskiego i artylerii przeciwlotniczej. Służba obserwacyjno-meldunkowa według *Projektu...*, miała być integralnym elementem OPL OK. Zgodnie z tą koncepcją terytorium kraju należało pokryć siecią posterunków obserwacyjno-meldunkowych, sformowanych na wzór etatów w Armii Radzieckiej. Projekt przewidywał zbudowanie systemu obserwacyjno-meldunkowego opartego organizacyjnie na trzech pułkach, ze stanowiskami dowodzenia w Poznaniu, Warszawie i Krakowie. W skład 1. pułku miały wchodzić trzy bataliony. Każdy z tych batalionów miał możliwość rozwinięcia 72 posterunków obserwacji wzrokowej i uruchomienia dwóch stacji typu „Redut”²⁹. Pułk organizował sieć 216 posterunków na terenie Polski północno-zachodniej, wspieranych przez 6 stacji radiolokacyjnych „Redut”. Stanowisko dowodzenia 1. pułku przewidywano w Poznaniu. Natomiast 2. pułk ze stanowiskiem dowodzenia w Warszawie swoim zasięgiem obejmował północno-zachodnią Polskę. Na bazie 5. batalionu tego pułku zamierzano zorganizować w Poznaniu Centralne Stanowisko Dowodze-

Tabela 2.2. Koncepcja rozmieszczenia trzech pułków obserwacyjno-meldunkowych

Nr pobsmeld	Nr bobsmeld	Stan urządzeń radioelektronicznych	Liczba posterunków
1	1	Całe koszalińskie i w części: szczecińskiego, gdańskiego i bydgoskiego	78
	2	Całe zielonogórskie i w części: szczecińskiego, bydgoskiego i poznańskiego	78
	3	Całe wrocławskie oraz opolskie i w części: poznańskiego i łódzkiego	78
2	4	W części: gdańskiego, olsztyńskiego i warszawskiego	71
	5	W części: olsztyńskiego, białostockiego i warszawskiego	76
	6	Całe lubelskie i w części: białostockiego i warszawskiego	76
3	7	Całe łódzkie i w części: kieleckiego, rzeszowskiego i krakowskiego	74
	8	Całe katowickie i w części: krakowskiego i warszawskiego	75
	9	Miał być batalionem rezerwowym	

nia dla całego systemu obserwacyjno-meldunkowego Polski.

W skład 3. pułku, ze stanowiskiem dowodzenia w Krakowie, miały wchodzić dwa bataliony, obejmujące sieć posterunków południową Polskę. Natomiast 9. batalion miał spełniać funkcję rezerwowego. W całym systemie przewidywano rozwinięcie 8 batalionów obserwacyjno-meldunkowych, które miały rozwijać 576 posterunków obserwacji wzrokowej, uzupełnionych 14 stacjami radiolokacyjnymi typu „Redut”. Punkty obserwacji wzrokowej rozmieszczono wzdłuż wszystkich granic Polski, łącznie z granicą morską. Sieć posterunków tworzyła trzy linie na kierunkach przewidywanych nalotów na ważniejsze obiekty położone w głębi kraju³⁰. Przedstawiony wyżej projekt, ze względu na potrzebę tworzenia dużej struktury logistycznej i olbrzymi koszt w stosunku do przewidywanego budżetu na cele obronne, został odrzucony.

W lipcu 1946 r. przedstawiono drugi projekt obrony powietrznej Polski, znacznie ograni-

czony w zakresie tworzenia systemu obserwacyjno-meldunkowego. Projekt przewidywał utworzenie w 1947 r. kompanii obserwacyjno-meldunkowej z możliwością rozwinięcia jej w batalion w roku następnym. Ten z kolei miał się stać załącznikiem przyszłych wojsk obserwacyjno-meldunkowych. Z powodu braku środków finansowych i ten projekt nie został zrealizowany. Projekt był jednym z bardziej „oszczędnych”, ale jego założenia znalazły częściowo odbicie w *Wytocznych rozwoju Wojska Polskiego w latach 1947–1949*.

W październiku 1946 r. powołano Sztab Obrony Przeciwlotniczej Państwa. Jego celem było przygotowanie organizacyjne Polski do obrony przeciwlotniczej. Sztab podporządkowano Głównemu Inspektorowi Artylerii WP. Na szefa wyznaczono gen. bryg. Stanisława Grochoczyńskiego. Kierowanie wydziałem łączności i służby obserwacyjno-meldunkowej powierzono ppłk. Aleksandrowi Pietrowowi. W marcu 1947 r. Sztab przemianowano na Inspektorat OPL. W nowym etacie nie było jednak miejsca dla wydziału obserwacyjno-meldunkowego. Pod koniec 1947 r. gen. Grochoczyński powrócił do ZSRR, a jego następcą na stanowisku Inspektora OPL i jednocześnie zastępcy Głównego Inspektora Artylerii został płk Mieczysław Zylber.

Trzecią koncepcję systemu OPL Polski przedstawiono we wrześniu 1946 r., pod nazwą: *Plan rozwoju obrony przeciwlotniczej Polski na okres 5-letni 1947–1951*. Opracowana została również przez zespół pod kierownictwem gen. bryg. Stanisława Grochoczyńskiego. Jej autorzy podkreślali fakt braku w Polsce systemu obrony powietrznej. W dokumencie przede wszystkim uwzględniono możliwości ekonomiczne i infrastrukturę kraju oraz sposób pozyskania do wojska specjalistów oraz przewidywano stopniowy rozwój wojsk obserwacyjno-meldunkowych.

Dokument w zakresie zbudowania służby obserwacyjno-meldunkowej stanowił, aby w pierwszej kolejności (w 1947 r.) sformować przy 88. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej jedną szkolną kompanię służby obserwacyjno-meldunkowej i łączności. W pierwszym roku funkcjonowania kompania miała wyszkolić specjalistów do placówek na potrzeby jednego pułku obserwacyjno-meldunkowego. W kompanii miało się jednocześnie szkolić 350 elewów.

Natomiast na 9-miesięcznych kursach dla oficerów – szkolić mieli się przyszli dowódcy kompanii i plutonów obserwacyjno-meldunkowych³¹. W 1948 r. miał być sformowany jeden pułk obserwacyjno-meldunkowy w składzie trzech batalionów, po trzy kompanie obserwacyjno-meldunkowe w każdym. Etat pułku wynosić miał 2000 ludzi. W roku następnym planowano utworzyć drugi pułk obserwacyjno-meldunkowy, o tej samej strukturze oraz zakupić trzy stacje radiolokacyjne „Redut”. *Plan...* (z września 1946 r.) zakładał, że wojska obserwacyjno-meldunkowe w 1951 r. składać się będą z dwóch pułków, wyposażonych w 15 stacji radiolokacyjnych typu „Redut” i „Radar”, sztabu oraz punktów dowodzenia połączonych stałymi liniami telefonicznymi. Również i ta koncepcja, ze względów ekonomicznych, nie została zrealizowana.

W 1948 r. Polska w dalszym ciągu nie miała zorganizowanego systemu obserwacyjno-meldunkowego. W tym czasie sytuacja w Europie stawała się coraz bardziej zapalna, czego przykładem była radziecka blokada Berlina. Polska ponadto nie miała do końca unormowanej sprawy nowych granic zachodnich.

Problem kontroli sytuacji powietrznej nad terytorium Polski był na tyle istotny, że zwołana została specjalna konferencja (30 czerwca 1948 r.) w sztabie Północnej Grupy Wojsk Radzieckich (PGWR) z udziałem przedstawicieli Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Omawiano na niej kwestię niedopuszczenia nad terytorium i zwalczania samolotów naruszających granice powietrzne Polski. Szef Sztabu PGWR, gen. por. Kołow przedstawił decyzję zatwierdzoną przez Sztab Generalny Armii Radzieckiej dotyczącą osłony naszych granic powietrznych: „Zachodnią granicę PRL od Świnoujścia do granicy czechosłowackiej ochraniają drogą wykrywania i przechwytywania celów powietrznych jednostki Armii Radzieckiej. Wybrzeże Morza Bałtyckiego od Świnoujścia do Ustki ochraniają wyłącznie jednostki Sił Powietrznych Radzieckiej Floty Morskiej drogą wykrywania i przechwytywania celów powietrznych. W tym celu rozmieszcza się stacje radiolokacyjne i jednostki lotnictwa myśliwskiego w Świnoujściu i Kołobrzegu. Natomiast wykrywanie, meldowanie i przechwytywanie wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego od

Ustki do wschodniej granicy PRL wykonują jednostki lotnicze Wojska Polskiego”³².

Z powyższych ustaleń wynika, że wykrywanie obiektów powietrznych na najbardziej newralgicznych kierunkach: zachodnim i północno-zachodnim przejęli Rosjanie, Polsce pozostawiając stosunkowo niewielki odcinek od Ustki do granic ZSRR. Na tej konferencji szef Sztabu PGWR oraz dowódca Wojsk Lotniczych Sił Zbrojnych RP gen. bryg. Aleksander Romeyko (oficer radziecki) zobowiązali się przystąpić do natychmiastowej realizacji podjętych decyzji.

2 lipca 1948 r. płk dypl. nawig. Józef Jungrow (teoretyk wojskowy z dziedziny obrony powietrznej) przedstawił swoją koncepcję rozwoju lotnictwa i obrony powietrznej na posiedzeniu Rady Naukowej Ministerstwa Obrony Narodowej z udziałem dowódców rodzajów wojsk i szefów służb. Zwracał on uwagę m.in. na potrzebę budowy sieci wykrywania nieprzyjaciela powietrznego, głównie za pomocą stacji radiolokacyjnych i na to, że zasięg stacji radiolokacyjnych planowanych na uzbrojenie Wojska Polskiego, a wynoszący około 150 km, jest już w tym czasie niewystarczający. Postulował zwiększenie zasięgu tychże stacji do 300 kilometrów oraz maksymalne skrócenie czasu przekazywania informacji i podejmowania decyzji, od momentu wykrycia przeciwnika powietrznego do użycia samolotów myśliwskich³³.

Szef Sztabu Wojsk Lotniczych, gen. bryg. Wasyl Kadazanowicz w meldunku o stanie Wojsk Lotniczych na dzień 1 listopada 1949 r. napisał: „Problemem jest zabezpieczenie systemu obserwacyjno-meldunkowego pracą stacji radiolokacyjnych. Zadania tego służby łączności nie są w stanie spełnić. Powierzony Wojsku Polskiemu odcinek wybrzeża od Ustki do granicy z ZSRR nie jest zabezpieczony żadną stacją radiolokacyjną. Służba obserwacyjno-meldunkowa opiera się na systemie wzrokowym”³⁴.

Na podstawie rozkazu MON, nr 188/Org. z 2 listopada 1948 r. zorganizowana została w 1949 r. przy batalionie łączności Dowództwa Wojsk Lotniczych kompania radarowa o stanie 96 wojskowych. W 1951 r. przeniesiona została do Radiowa k. Warszawy i otrzymała nazwę 6. Samodzielna Kompania Radarowa. Kompania miała początkowo szkolić specjalistów, a następnie przejść do pracy bojowej przy

płk dypl. nawig. Józef JUNGRAW

Biuro Studiów Oddziału II Sztabu Generalnego WP,
wykładowca lotnictwa w ASG

Józef Maksymilian Jungraw vel Jungraw, urodził się w 1897 r. Uczestnik wojny w 1920 r. Od 1932 r. kierował Wydziałem Wyszkożenia Departamentu Aeronautyki Ministerstwa Spraw Wojskowych, później krótko Dowództwem Lotnictwa. Ukończył Wyższą Szkołę Dziennikarską oraz później Szkołę Wojskową w Camberley (Wielka Brytania). Od 1936 r. zastępca dowódcy 6. pl we Lwowie, od 1938 r. wykładowca w Wyższej Szkole Lot-

niczej przy Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. W 1939 r. w stopniu ppłk. objął wydział operacyjny Sztabu Naczelnego Dowódcy Lotnictwa. W eskadrze rozpoznawczej wykonał 16 lotów bojowych. W PSZ na Zachodzie w 1940 r. jako szef Oddziału Ogólnego w Dowództwie Lotnictwa WP w Paryżu. Krótko kierował Szkołą Bombardowań i Strzelań Lotniczych w Penhors oraz był kierownikiem Katedry Taktyki Lotniczej w Szkocji. Zwolnił się z wojska i podjął pracę jako zastępca redaktora nocnego w sekcji polskiej radia BBC. Do służby czynnej powrócił w 1944 r. i objął kierownictwo Katedrą Lotnictwa w Wyższej Szkole Wojennej. W tym czasie miał możliwość poznania najnowszych osiągnięć systemu obrony powietrznej Wielkiej Brytanii. W 1946 r. za namową przedstawiciela ambasady polskiej w Londynie powrócił do kraju i podjął służbę w LWP. Kierował referatem lotniczym w Biurze Studiów Oddziału II Sztabu Generalnego WP i był wykładowcą lotnictwa w Akademii Sztabu Generalnego. Pomimo wysokich ocen, Departament Personalny MON uznał, że „w odrodzonym Wojsku Polskim pozostać nie może”. Nie zezwolono mu także na pracę w redakcji „Wojskowego Przeglądu Lotniczego”, więc zatrudnił się jako inspektor w spółce łowieckiej, a następnie w Sitkówce pod Kielcami jako kierownik bazy sprzętu Państwowego Przedsiębiorstwa Robót Komunikacyjnych nr 1 w Warszawie. Aresztowany 19 marca 1951 r. i skazany na karę śmierci w tzw. procesie odpryskowym procesu gen. Tatara. Wyrok został wykonany 7 sierpnia 1952 r. w Więzieniu Mokotowskim. 27 kwietnia 1956 r. został zrehabilitowany. Raport Komisji Mazura wymienia Józefa Jungrawa z nazwiska jako bezzasadnie skazanego na śmierć. Grób symboliczny znajduje się na powązkowskim Cmentarzu Wojskowym. Był wyróżniony m.in.: Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych trzykrotnie, m.in. w 1920 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1934 r.) i Legią Honorową (1920 r., Francja).

obsłudze radarów. Była to pierwsza jednostka radiotechniczna w Wojsku Polskim. Wiosną 1950 r. w Modlinie kompania po raz pierwszy zabezpieczała naprowadzanie lotnictwa myśliwskiego na cele powietrzne, wykorzystując brytyjski radar AA No Mk III pochodzący z dostaw w ramach Lend-Lease dla Armii Radzieckiej. Kompania posiadała także amerykański radar SCR-527, ale niekompletny.

W 1952 r. posiadany sprzęt kompania przekazała powstającej w Beniaminowie k. Warszawy Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej, w zamian otrzymując po jednym radarze P-3A i P-20. Zajmowała się dalej szkoleniem, posługując się głównie tablicami poglądowymi. Kompania została rozwiązana w 1953 r.

Przyśpieszenie podjęcia decyzji o utworzeniu systemu obserwacyjno-meldunkowego w Polsce nastąpiło pod presją zaistniałej sytuacji politycznej, jaka wytworzyła się w 1948 r., m.in. z powodu wspomnianej radzieckiej blokady Berlina. We władzach polskich narastało przekonanie o nasilającej się penetracji obszaru powietrznego państwa polskiego. Wobec lotów rozpoznawczych, akcji balonowo-ulotkowych lub w co wierzono, przerzutów dywersantów, szpiegów państwo było bezbronne. Trudno było wówczas, nie posiadając systemu obserwacji i rozpoznania obiektów powietrznych oraz powiadamiania, zapobiec lotom rozpoznawczym czy zdarzającym się ucieczkom załóg samolotowych. Na powtarzające się przypadki przela-

tywania nad terytorium Polski obcych samolotów, w swoim rozkazie z dnia 10 stycznia 1949 r. zwracał uwagę minister obrony narodowej, Marszałek Polski Michał Rola-Żymierski³⁵.

Pierwszą próbę utworzenia systemu obserwacyjno-meldunkowego podjęto na podstawie rozkazu MON z 10 stycznia 1949 r. o organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej na obszarze całego kraju. Minister nakazał uruchomienie takiego systemu do 10 lutego 1949 r., co oznaczało, że czas na jego zorganizowanie wynosił miesiąc. Wydaje się, że był to termin nierealny. Na mocy rozkazu MON ukazał się rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych z 17 stycznia 1949 r., nakazujący dowódcom okręgów wojskowych zorganizowanie sieci posterunków obserwacyjno-meldunkowych w dywizjach, brygadach, pułkach, oddziałach garnizonowych, przydzielając na każdy garnizon jeden punkt obserwacyjno-meldunkowy, w składzie: jeden starszy obserwator, dwóch obserwatorów³⁶.

Cały system organizowany był przez Sztab Generalny poprzez Inspektorat OPL, ale w jego tworzeniu, oprócz jednostek wojskowych, współdziałały: Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, Ministerstwo Poczty i Telegrafów oraz Ministerstwo Komunikacji. Terytorium Polski zostało podzielone na sektory obserwacyjno-meldunkowe i określono zakres działalności w tych sektorach dla:

- posterunków obserwacyjno-meldunkowych jednostek OPL oraz wojsk, które posiadały sieć placówek w terenie;
- posterunków obserwacyjno-meldunkowych Wojsk Lądowych;
- Wojsk Lotniczych i Marynarki Wojennej;
- posterunków obserwacyjno-meldunkowych Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) i Milicji Obywatelskiej;
- placówek poczt i telegrafów;
- lotnictwa cywilnego.

W myśl rozkazu do obserwacji samolotów mieli być wyznaczeni żołnierze oraz funkcjonariusze po specjalnym przeszkoleniu. Dyżurni OPL w garnizonach mieli o przelotach samolotów meldować do dyżurnego OPL w okręgu wojskowym, ten z kolei przekazywał dane oficerowi operacyjnemu Dowództwa Wojsk

Lotniczych. Do tego ostatniego spływały też meldunki z Marynarki Wojennej. Posterunki obserwacyjno-meldunkowe miały być połączone z najbliższymi centralami telefonicznymi wojskowymi lub pocztowymi. Połączenia pocztowe należało wykonać w porozumieniu z Rejonowymi Urzędami Telefoniczno-Telegraficznymi³⁷. System jednak od początku działał źle. Integracja systemu obserwacyjno-meldunkowego z siecią telekomunikacyjną Poczty Polskiej nie była sprawą prostą. Aparat ministerstwa nie był przygotowany do rozprowadzenia stosownych zarządzeń do wszystkich placówek telekomunikacyjnych z pełnym zachowaniem tajemnicy. Wprawdzie budowę tego improwizowanego systemu zakończono w końcu lutego, ale obieg informacji był wydłużony, a meldunki do oficera operacyjnego Dowództwa Wojsk Lotniczych docierały po 2–3 godzinach. Wpływ na to miała niewłaściwa organizacja łączności oraz brak środków radiolokacyjnych. Niewiele pomogły rozmieszczone na lotniskach w Warszawie, Gdańsku, Katowicach i Poznaniu goniometry, umożliwiające namierzanie samolotów z odległości 40 kilometrów. Pierwsza próba utworzenia systemu obserwacyjno-meldunkowego o charakterze „powszechnym” zakończyła się niepowodzeniem.

Zagadnienia dotyczące organizacji Dowództwa Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Krajowego, służby dozoru, ustawiania radarów w terenie, sortowania i przekazywania informacji o sytuacji powietrznej, a także używania balonów zaporowych strona polska konsultowała z Rosjanami. W jednym z przesłanych do konsultacji projektów organizacji systemu obserwacyjno-meldunkowego przewidywano powołanie do służby na posterunkach dozoru młodzieży, dziewcząt i chłopców w wieku przedpoorowym³⁸.

W celu wypracowania koncepcji systemu obserwacyjno-meldunkowego Sztab Generalny WP zorganizował i przeprowadził 18 lutego 1949 r. konferencję z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Dowództwa Wojsk Lądowych, Dowództwa Wojsk Lotniczych, Dowództwa Marynarki Wojennej, Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego, Głównego Zarządu Informacji, biur wojskowych ministerstw, Komunikacji oraz Poczty

i Telegrafów. Na konferencji stwierdzono, że nawet funkcjonujący system powiadamiania o naruszaniu polskiej przestrzeni powietrznej w ramach Wojsk Lotniczych oraz współpracujących Wojsk Ochrony Pogranicza nie spełnia swojej funkcji. W praktyce lotnictwo myśliwskie o obcym samolocie powiadamiane było wówczas, gdy ten był widziany przez obserwatora bezpośrednio z lotniska. Samoloty z innych lotnisk nie mogły uczestniczyć w przechwytywaniu, bo nie było sprawnej sieci posterunków obserwacyjno-meldunkowej i systemu naprowadzania. Z wystąpień innych referentów wynikało, że obserwatorzy nie są właściwie przygotowani, ponieważ nie organizuje się szkoleń. Lotnictwo natomiast obawiało się, że będzie zbyt często fałszywie alarmowane. Konferencję zakończono następującymi wnioskami:

- w obecnej sytuacji wojsko, Ministerstwo Poczty i Telegrafów oraz Ministerstwo Komunikacji zarówno pod względem personelu, jak i sprzętu nie są w stanie zorganizować sieci obserwacyjno-meldunkowej, która zapewniałaby skuteczne użycie lotnictwa wobec naruszcycieli przestrzeni powietrznej państwa;
- dalsza rozbudowa służby obserwacyjno-meldunkowej przy udziale innych resortów, ale bez dostatecznego przygotowania i wyszkolenia personelu zwiększy tylko wydatki, nie dając w zamian rezultatów;
- pozostawić służbę obserwacyjno-meldunkową w stanie, w jakim zorganizowali ją dowódcy Wojsk Lądowych, Wojsk Lotniczych i Marynarki Wojennej, nie wprowadzając nowych środków i ograniczając się do obserwacji dziennej; w celu ułatwienia szkolenia obserwatorów postanowiono wydać instrukcję rozpoznawania samolotów wraz z albumem sylwetek i znaków rozpoznawczych;
- utworzyć aparat obrony przeciwlotniczej obszaru krajowego, który zorganizuje służbę obserwacyjno-meldunkową, zajmie się szkoleniem stanów osobowych służby i kontrolą całego systemu obrony przeciwlotniczej³⁹.

Oddział III Sztabu Generalnego wobec takiej sytuacji uznał, że zorganizowanie sieci obserwacyjno-meldunkowej z udziałem innych resortów państwowych nie przyniesie oczekiwanych rezultatów, ponieważ informacje o celach

do głównej zbiornicy meldunkowej Dowództwa Wojsk Lotniczych docierać będą z opóźnieniem w granicach 135–300 minut. W dalszej części swej opinii Oddział III Sztabu Generalnego WP proponował utworzenie Dowództwa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Krajowego, którego zadaniem byłoby utworzenie sieci obserwacyjno-meldunkowej oraz opracowanie Instrukcji o organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej obszaru krajowego.

Minister obrony narodowej rozkazem nr 079/Org. z 12 kwietnia 1949 r. nakazał szefowi Sztabu Generalnego sformować do 31 maja 1949 r. Grupę Organizacyjno-Przygotowawczą Dowództwa Obrony Przeciwlotniczej o stanie osobowym 24 wojskowych i 4 osób cywilnych, na czele z płk. Aleksiejem Samosudowem. W jej strukturze znalazł się wydział służby obserwacyjno-meldunkowej. Utworzona grupa do października 1949 r. opracowała szczegółową koncepcję organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej⁴⁰.

Projekt przewidywał rozmieszczenie naziemnych posterunków obserwacyjno-meldunkowych w pasie przygranicznym w odległości 4–5 km od granicy. Posterunki miały być od siebie oddalone o 8–10 km i tworzyć kompanijne rejony obserwacyjno-meldunkowe o szerokości 60 km i głębokości 30 km, albo batalionowy rejon o szerokości 80 km i głębokości 60 km. Planowano rozmieścić posterunki w miejscowościach posiadających pocztowe lub kolejowe linie łączności. Zakładano, że w tak zorganizowanej sieci posterunków meldunek od obserwatora do Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego powinien dotrzeć w czasie nie dłuższym niż 3–4 minuty. Przewidywane w tym systemie wojsk obserwacyjno-meldunkowych stacje radiolokacyjne dalekiego zasięgu (100–150 km) planowano rozmieścić w odległości 30–50 km od granicy i miały tworzyć własny system obserwacji. Odległość między stacjami przewidywano na 160–180 km. Z kolei stacje radiolokacyjne średniego zasięgu (50–100 km) zamierzano rozmieścić wokół większych miast, ośrodków przemysłowych i garnizonów. Zadaniem stacji radiolokacyjnych w systemie było wykrywanie lotnictwa nieprzyjaciela i naprowadzanie własnego lotnictwa na cele powietrzne⁴¹.

Zachodnią i północną granicę zamierzano zabezpieczyć naziemnymi posterunkami obserwacyjno-meldunkowymi i stacjami radiolokacyjnymi dalekiego zasięgu. Łączna długość tych granic wynosiła około 500 km. W celu pełnego zabezpieczenia tego odcinka przewidywano użyć 8–9 kompanii obserwacyjno-meldunkowych. Kompanie te miały wejść w skład trzech batalionów. Każda kompania miała rozmieszczać swe posterunki w trzech liniach w odległości 10–12 km jedna od drugiej. Takie rozmieszczenie posterunków przy dobrych warunkach atmosferycznych zapewniało wykrycie samolotu nieprzyjaciela, określenie jego kierunku lotu, wysokości i typu, do wysokości 7000 m. Na granicy z Czechosłowacją zamierzano również rozmieścić stacje radiolokacyjne. Nie przewidywano natomiast tworzenia systemu obserwacyjno-meldunkowego na granicy wschodniej. Mimo zaawansowania prac koncepcyjnych, do końca 1949 r. nie podjęto realizacji większości zaplanowanych elementów systemu obserwacyjno-meldunkowego.

Z uwagi na brak sił i środków, a zwłaszcza stacji radiolokacyjnych i specjalistycznych kompanii obserwacyjno-meldunkowych, projekt zrealizowano tylko częściowo. Wciąż liczone na współpracę z siecią posterunków oraz Głównym Posterunkiem Obserwacyjno-

-Meldunkowym PGWR i na dopływ od nich informacji o sytuacji powietrznej na potrzeby naszej narodowej obrony przeciwlotniczej. Do współdziałania z systemem obserwacyjno-meldunkowym PGWR, decyzją szefa Sztabu Generalnego, utworzone zostały rejonowe posterunki obserwacyjno-meldunkowe na bazie trzech pułków artylerii przeciwlotniczej: 84. w Brzegu, 86. w Koszalinie i 88. w Poznaniu. Dodatkowo posterunek z Koszalina nawiązał współdziałanie z punktem radiotechnicznym Armii Radzieckiej w Uście.

W Warszawie zorganizowano Główny Posterunek Obserwacyjno-Meldunkowy, który rozpoczął pracę z dniem 1 listopada 1949 r. W jego skład wchodziło 2 oficerów, 12 podoficerów i 15 szeregowców, łącznie 29 osób.

Na mocy rozkazu organizacyjnego MON nr 011/Org. z dnia 27 lutego 1950 r. Grupa Organizacyjno-Przygotowawcza Dowództwa Obrony Przeciwlotniczej została rozformowana, a na jej miejsce utworzono Dowództwo Obrony Przeciwlotniczej. Zwieńczyło to kilkuletnie prace koncepcyjne nad wciąż nowymi planami i zakończyło eksperyment dotyczący stworzenia „powszechnego” systemu wykrywania i powiadamiania w obronie kraju na rzecz specjalistycznych wojsk obserwacyjno-meldunkowych.

PRZYPISY:

- 1) A. Stachula, *Obrona powietrzna Polski 1918–1939*, Jelenia Góra 2009, s. 221–222.
- 2) B. Paleń, *System wykrywania i powiadamiania w Polsce do roku 1939*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej Kraju”, 1979, nr 7–8, s. 85.
- 3) J. Zająć, *Przygotowania Polski do obrony przeciwlotniczej przed 1939 r.*, „Bellona”, Londyn, zesz. IV, 1947, s. 20.
- 4) Tamże, s. 20.
- 5) A. Stachula, *Obrona...*, dz. cyt., s. 226.
- 6) J. Gotowała, *Przygotowania do wojny i przebieg działań bojowych lotnictwa polskiego w 1939 roku*, [w:] *Lotnictwo polskie w wojnie obronnej 1939 roku. Materiały z konferencji popularyzatorskiej*, Warszawa 2000, s. 27.
- 7) M. Kopczewski, Z. Moszumański, *Polska obrona przeciwlotnicza w latach 1920–1939*, Pruszków 1996, s. 75 i nast.; B. Stachula, A. Wesołowski, *Pierwsze dni września 1939 r. w meldunkach sieci polskiego dozoru przeciwlotniczego. Wybór dokumentów*, „Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW”, 2010, nr 3/32, s. 229–230.
- 8) B. Paleń, *System wykrywania...*, dz. cyt., s. 87.
- 9) Tamże, s. 88.
- 10) J. Zająć, *Przygotowania do...*, dz. cyt., s. 21.
- 11) M. Kopczewski, *Obrona powietrzna Wojska Polskiego w latach 1920–2000*, Toruń 2004, s. 71.
- 12) B. Paleń, *System wykrywania...*, dz. cyt., s. 88.
- 13) A. Stachula, *Obrona...*, dz. cyt., s. 232–233.
- 14) B. Stachula, A. Wesołowski, *Pierwsze dni...*, dz. cyt., s. 301 – 302.
- 15) Tamże, s. 243, 244, 263.
- 16) Tamże, s. 227–228.
- 17) A. Radomski, *Powszechna obrona powietrzna. Aspekt...*, dz. cyt., s. 76.
- 18) Tamże, s. 77.
- 19) A. Stachula, *Obrona...*, dz. cyt., s. 238; M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 74.
- 20) A. Stachula, *Obrona...*, dz. cyt., s. 239.
- 21) M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 152.
- 22) M. Kopczewski, *Obrona przeciwlotnicza Wojska Polskiego w latach 1919–1994*, Koszalin 1994, s. 111–112.
- 23) A. Stachula, *Tradycje i współczesność Wojsk Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1986, s. 21.
- 24) W. Łukaszewicz, *Zarys historii Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych i Radiotechnicznych w systemie obrony przeciwlotniczej obszaru kraju*, Warszawa 1969, s. 13.

- 25) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna Polski 1944–1949*, Warszawa 1982, s. 47–48.
- 26) W. Łukaszewicz, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 20–22.
- 27) Tamże, s. 69, 88–90, 111–113.
- 28) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 114.
- 29) A. Stachula, *Rozwój organizacyjny Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w latach 1950–1980*, Jelenia Góra 1985, s. 30–31.
- 30) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 122.
- 31) A. Stachula, *Rozwój organizacyjny...*, dz. cyt., s. 32;
W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 144–145.
- 32) S. Zawadzki, *Rozwój systemu OPK w Polsce po drugiej wojnie światowej (1946–1960)*, Warszawa 1967, s. 8.
- 33) T. Kmiecik, *Polskie lotnictwo wojskowe 1945–62*, Warszawa 2001, s. 28.
- 34) Archiwum Sił Powietrznych (dalej: ASP), sygn. 688297, T. nr 51, *Sprawy historyczne Dowódcy WL i OPL OK, Meldunek o stanie WL na dzień 1. 11. 1949 r.*, s. 20.
- 35) Centralne Archiwum Wojskowe (dalej: CAW), sygn. IV.501.1/A/844, *Korespondencja i protokoły z konferencji w sprawie organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej, 1949 r.*, s. 15.
- 36) CAW, sygn. IV.501.1/A/844, *Korespondencja i protokoły z konferencji w sprawie służby obs.-meld.*, s. 17.
- 37) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 254.
- 38) CAW, sygn. IV.501.1/A/1184, *Materiały konsultacyjne, 30.11–21.12.1948*, s. 148, 151–157.
- 39) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 265.
- 40) M. Kopczewski, *Obrona przeciwlotnicza...*, dz. cyt., s. 205.
- 41) M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 233.

ŹRÓDŁA:

Tabela 2.1. W. Łukaszewicz, *Zarys historii Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych i radiotechnicznych w systemie Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w latach 1944–1961*, Warszawa 1969, s. 116.

Tabela 2.2. Opracowanie własne na podstawie: A. Stachula, *Powstanie i rozwój organizacyjny Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w latach 1950–1980*, Jelenia Góra 1985, s. 30–31.

Schemat 2.2. M. Kopczewski, *Obrona powietrzna Wojska Polskiego w latach 1920–2000*, Toruń 2004, s. 176

Schemat 2.3. M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 72

Schemat 2.4. M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt. s. 24

Schemat 2.5. M. Kopczewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 166.

POWSTANIE, ORGANIZACJA I ROZWÓJ SYSTEMU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO

3.1. FORMOWANIE BATALIONÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH

Utworzone Dowództwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej w 1950 r. przystąpiło do formowania jednostek obserwacyjno-meldunkowych. Dyslokacja tworzonych jednostek miała zapewnić rozpoznanie przestrzeni powietrznej na kierunkach: północnym, północno-zachodnim, zachodnim, południowo-zachodnim i południowym. Nie przewidywano obserwacji przestrzeni powietrznej na kierunku wschodnim. 3 maja 1949 r. zatwierdzono sformowanie w 1950 r. szkolnej kompanii obserwacyjno-meldunkowej przy 86. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej, jako załączka przysłanego batalionu obserwacyjno-meldunkowego. W sumie przewidywano utworzenie trzech takich batalionów.

29 marca 1950 r. minister obrony narodowej rozkazem nr 020/Org. nakazał na bazie rozformowanego 1. Okręgowego Batalionu Łączności – sformować w Legionowie 49. Batalion Obserwacyjno-Meldunkowy, o stanie 634 wojskowych i 2 kontraktowych¹. Dowódcą batalionu został żołnierz 1. Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki – mjr Wiktor Kamiński. Szefem sztabu został kpt. Jan Jasiukiewicz, zastępcą ds. politycznych – Tadeusz Kura, szefem łączności – kpt. Ludwik Ratyński, a kwatermistrzem – por. Stefan Marczak. W celu ułatwienia dowodzenia tworzonego batalionem w północno-zachodniej części Polski, w lipcu 1950 r. sztab batalionu przeniesiono do Wąlcza. Trzy kompanie obserwacyjno-meldunkowe batalionu: w Pucku, w Koszalinie i w Szczecinie tworzyły linie 45 posterunków, obejmując odcinek 600 kilometrów wzdłuż granicy morskiej i pół-

nocno-zachodniej części lądowej. Kompanie rozmieszczono następująco:

- 1. kompania w Pucku (dowódca – por. Józef Gelner) tworzyła 15 posterunków, obejmujących obszar od Braniewa do Łeby;
- 2. kompania w Koszalinie (dowódca – por. Zygmunt Klimecki) organizowała sieć posterunków w sektorze Jeziorno-Łebsko-Międzydroje;

Ministerstwo Obrony Narodowej
SZTAB GENERALNY
0813/org

M. p., dnia 29.03.1950 r.

T.A.J.N.E.T.
Fot. Nr. 1
JAWNE

ROZKAZ ORGANIZACYJNY
NR 020 ORG

1. Dowódca Okręgu wojskowego I do dnia "25" 4 1950 r.

A. - rozformuje:

1 Okręgowy Batalion Łączności, istniejący wg statutu Nr 14/23 i na jego bazie -

B. - sformuje:

a/ Dziel Łączności D.O.W. I, Jednostka Wojskowa Nr 4425, wg statutu Nr 14/38 o stanie osobowym 91 wojskowych i 5 kontraktowych.
Miejsce formowania i postoju - LEGIONOWO.

b/ Batalion Obserwacyjno-Meldunkowy O.P.L., Jednostka Wojskowa Nr 2110 wg statutu Nr 8/4 o stanie osobowym 634 wojskowych i 2 kontraktowych.
Miejsce formowania - LEGIONOWO.

==

Fot. 3.1. Rozkaz organizacyjny ministra obrony narodowej z 29 marca 1950 r.

Rys. 3.1.
Rozmieszczenie
posterunków
49. Samodzielnego
Batalionu
Obserwacyjno-
-Meldunkowego
w 1950 r.

- 3. kompania w Szczecinie (dowódca – Lucjan Apeld wystawiła również 15 posterunków na odcinku Międzyzdroje–Helze) na południe od Cedyni. W skład batalionu weszła również kompania szkolna (dowódca – kpt. Ludwik Ratyński).

49. batalion obsmeld w ten sposób tworzył pierwszą rubież rozpoznania polskiej przestrzeni powietrznej wzdłuż Morza Bałtyckiego i na kierunku północno-zachodnim: od Braniewa poprzez Międzyzdroje do Cedyni². Pomimo tak krótkiego czasu przeznaczonego na prace przygotowawcze i tworzenie posterunków, batalion osiągnął gotowość bojową 15 października 1950 r.³ W 1951 r. batalion sformował drugą linię posterunków, z kompaniami w Olsztynie, Chojnicach i Wałczu. Rozpoczęta wówczas służba dozoru polskiej przestrzeni powietrznej trwa nieprzerwanie do dziś, ulegając różnorodnym przekształceniom organizacyjnym, a od 1957 r. dozór prowadzą jednostki radiotechniczne.

Początki tej nowej jednostki, jak wspomina jeden z jej współtwórców, płk w st. spocz. Roman Juszkiewicz, były nadzwyczaj trudne. Kadra to kilku oficerów i podoficerów zawodowych, niewiele też wiadomo było o charakterze formowanej jednostki. Jej przeznaczenie znał tylko dowódca. Szef SG WP wydał do dowódców okręgów zarządzenie, w którym nakazywał uzupełnienie batalionu żołnierzami służby zasadniczej. Stąd do batalionu w Legionowie przybywało codziennie 50–100 żołnierzy, głównie z pułków piechoty. Selekcję przybyłych żołnierzy prowadził osobiście mjr Wiktor Kamiński przy udziale dowódców kompanii. Z przyby-

łego uzupełnienia wybierano 20–30 żołnierzy, resztę odsyłało do macierzystych jednostek, jako nienadających się do tajemniczej służby. Byli to często żołnierze bez wykształcenia podstawowego, nie zawsze umiejący posługiwać się zegarkiem czy określić strony świata. Kierowanie w charakterze kandydata do służby w nowej jednostce było też sposobem pozbywania się przez dowódców żołnierzy u siebie „niechcianych”. Dobór żołnierzy do nowej jednostki trwał około miesiąca⁴.

Szkolenie ogólnowojskowe w batalionie przebiegało bez problemów, natomiast brakowało instrukcji, materiałów poglądowych do szkolenia specjalistycznego. Początkowo była jedna instrukcja w języku rosyjskim, wydrukowane kolorowe albumy sylwetek samolotów państw obcych, m.in. Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji i Szwecji. Na podstawie tych albumów żołnierze uczyli się rozpoznawania samolotów i ich nazw. Musieli znać wszystkie znaki rozpoznawcze lotnictwa wojskowego, aby określić przynależność państwową samolotów. W lotnictwie cywilnym należało rozpoznawać według oznaczeń literowych w systemie międzynarodowym. Obserwatorów uczono wykrywania, obserwowania przeletu obiektu, posługiwania się lornetką oraz aparatem telefonicznym. Szkolenie początkowe obserwatorów, wspomina Roman Juszkiewicz „wyglądało jak zabawa dzieci w okrągłej piaskownicy. W środku wykopu stał żołnierz, a w pewnej odległości od niego chodził drugi żołnierz z modelem samolotu na kiju. Wokół wykopu rozmieszczone były tabliczki kręgu

Rys. 3.2. Rozmieszczenie posterunków 31. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w 1951 r.

azymutalnego, co 10 stopni. Obserwator sporządzał meldunek i przekazywał go na umowne stanowisko dowodzenia kompanii obsmeld⁷⁵.

Formowanie kolejnej jednostki, 31. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego rozpoczęto już w sierpniu 1951 r. w Lesznie. Było to zgodne z Rocznym planem zamierzeń organizacyjnych WP na lata 1950–1951⁶. Stan batalionu wynosił również 634 wojskowych i 2 pracowników cywilnych. Nową jednostkę organizowano na bazie jednej kompanii 49. batalionu przekazanej z II do IV Okręgu Wojskowego (OW) z poleceniem uzupełnienia brakującego stanu do 1 grudnia 1950 r. 128 żołnierzy, stanowiących załóżek nowej jednostki, przewieziono z Wałcza do Leszna i zakwaterowano w koszarach 11. Pułku Piechoty. Na

dowódcę 31. batalionu wyznaczono kpt. Stefana Dubrawskiego, a jego zastępcami zostali: por. Józef Fituch (ds. politycznych), por. Józef Durkalec (ds. technicznych). Szefem sztabu został por. Stefan Tkaczyk. Kompanie rozmieszczono odpowiednio;

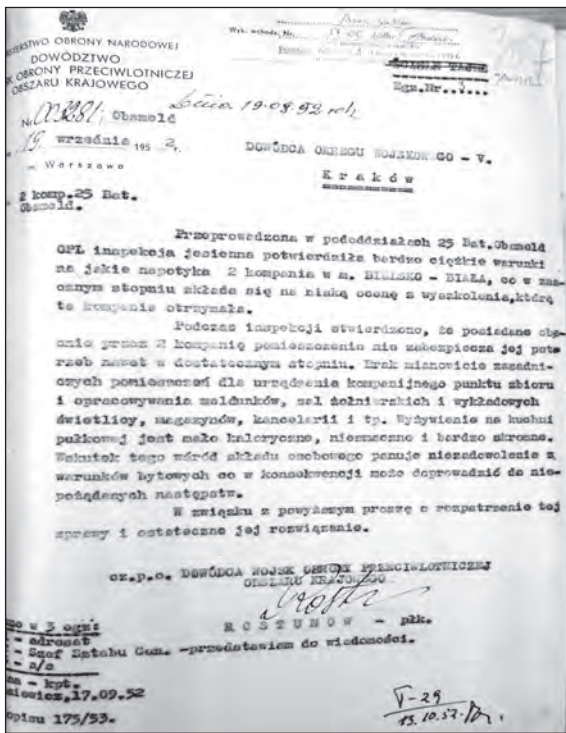
- w Szczecinie (dowódca – ppor. Stefan Żelewski);
- w Krośnie Odrzańskim (dowódca – ppor. Józef Kułaga);
- we Wrocławiu (dowódca – ppor. Stanisław Babula).

Posterunki batalionu utworzyły rubież dozorowania wzdłuż zachodniej i południowo-zachodniej granicy, od Wolina do Paczkowa. Obydwa bataliony nie zapewniały jeszcze skutecznego systemu obserwacji i meldowania o sytuacji powietrznej na newralgicznych kierunkach ewentualnego zagrożenia atakiem lotniczym. Takimi były Rejon Śląskiego Okręgu Przemysłowego i Warszawa.

W celu zmiany tej sytuacji, zgodnie rozkazem MON nr 025/Org. z dnia 3 marca 1951 r. rozpoczęto formowanie 25. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego. Batalion, o takim samym etacie jak poprzednie, sformowany został na bazie 2. kompanii z Krosna Odrzańskiego⁷. Zadaniem jednostki była obserwacja przestrzeni powietrznej wzdłuż południowej granicy

Fot. 3.2. Żołnierze z posterunku obserwacyjno-meldunkowego w Głubczycach

Fot. 3.3. Protokół z przeprowadzonej kontroli warunków bytowych żołnierzy w 2. kompanii 25. sbobsmeld w Bielsku Białej

kraju, od Koźła do Ustrzyk Dolnych. Kompanie rozmieszczono następująco:

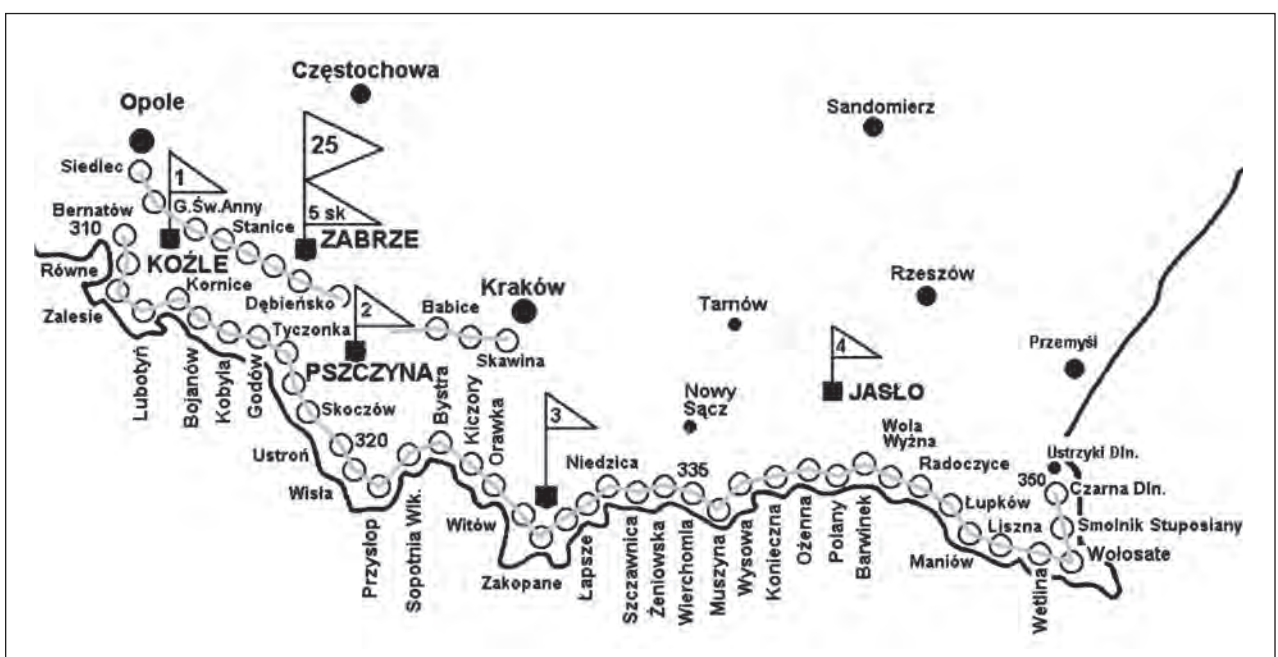
- 1. w Koźlu (dowódca – por. Piotr Sidorczyk);
- 2. w Pszczynie (dowódca – ppor. Typiński);
- 3. w Nowym Targu (dowódca – ppor. Pawłowski);
- 4. w Jasle (dowódca – ppor. Andrzej Wojtyga)⁸.

Sztab batalionu przenoszono kolejno z Gliwic do Bytomia, a następnie do Chorzowa, do obiektów po 37. Pułku Piechoty przy ulicy Ko-

szarowej. Dowódcą początkowo był por. Józef Rogoziński, a od 1954 r. kpt. Henryk Seroka. Pilnym zadaniem batalionu było zorganizowanie posterunków obserwacyjno-meldunkowych w Krynicy, Tarnowie oraz na Górze Klimczok. Miały bowiem pełnić służbę w korytarzach przelotowych. Wiosną 1952 r. batalion posiadał już 60 posterunków obserwacji wzrokowej, osiągnął gotowość bojową i włączony został do systemu obserwacyjno-meldunkowego kraju. Przy sztabie batalionu znajdowało się stanowisko dowodzenia (SD), pluton dowodzenia, kom-

Fot. 3.4. Oficerowie z dowództwa 25. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego. Od lewej: por. Zbigniew Kaźmierczak (z-ca ds. politycznych), kpt. Henryk Seroka (dowódca), kpt. Julian Stolarski (kwatremistrz). Zabrze, 1954 r.

Rys. 3.3. Rozmieszczenie posterunków 25. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w 1952 r.

pania szkolna, izba chorych. SD obsługiwało trzech oficerów operacyjnych, trzech oficerów dyżurnych łączności, planszyciści i radiotelegrafści radiowego centrum odbiorczego i nadawczego. W kompaniach utworzono drugą linię posterunków obserwacyjno-meldunkowych. Długość obu linii wynosiła około 600 kilometrów.

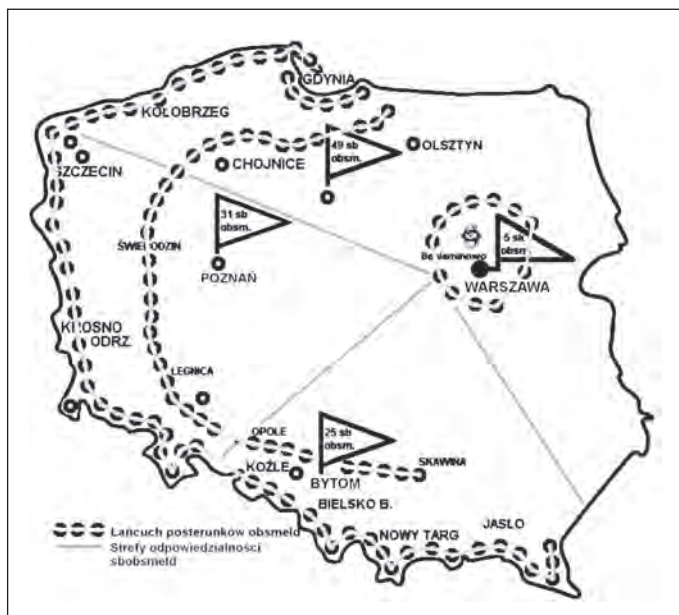
MON rozkazem nr 0013/Oper. z dnia 12 lutego 1951 r. polecił dowódcy Marynarki Wojennej przejąć jedną kompanię z 49. batalionu i utworzyć sieć posterunków obserwacyjno-meldunkowych od Elbląga do Świnoujścia, rozmieszczając posterunki wzdłuż wybrzeża⁹.

Uzupełnieniem formowanego systemu było utworzenie w listopadzie 1951 r. 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej Łowiczu, w koszarach przy ulicy Stanisławskiego. Na czele grupy organizacyjnej stanął ppor. Marian Popiela, a w grudniu 1951 r. dowódcą kompanii został ppor. Stefan Żelewski. Wkrótce kompanię przeniesiono do Warszawy, która rozwinęła 15 posterunków obserwacji wzrokowej, głównie od strony zachodniej. Posterunki rozmieszczono w miejscowościach: Pułtusk, Kozłówka, Ślubowo, Sosnowa Góra, Płońsk, Wyszogród, Skarboszewo, Stare Budy, Kobylniki, Sochaczew, Żyrardów, Aleksandrów, Kuranów, Lutkówka¹⁰. Po 13 latach stolica ponownie miała system dozoru powietrznego, ale w dalszym ciągu oparty na rozpoznaniu wzrokowym. Na początku 1953 r. kompanię podporządkowano 9. Dywizji Artylerii Przeciwlotniczej.

Fot. 3.5. Zajęcia z WF z żołnierzami w 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej prowadzą: chor. Stefan Piszczek i ppor. Kazimierz Podkocki

Rezultatem znacznego wysiłku organizacyjnego, ekonomicznego było utworzenie w latach 1950–1952 systemu, który był w Wojsku Polskim podstawowym elementem wykrywania i powiadamiania o sytuacji w przestrzeni powietrznej Polski. System ten dysponował podwójną linią posterunków wzdłuż morskiej i zachodniej granicy kraju, oraz jedną linią wzdłuż granicy południowej i wokół Warszawy. Nie było natomiast zorganizowanego podobnego systemu obserwacyjno-meldunkowego od strony granicy wschodniej. Łącznie system obejmował 150 posterunków obserwacyjno-meldunkowych i 16 posterunków zbierania i opracowania informacji na SD kompanii i batalionów. Był to system prosty, ale optymalny, jak na ówczesne ekonomiczne i techniczne możliwości Polski.

Rys. 3.4. Rozmieszczenie samodzielnych batalionów obserwacyjno-meldunkowych i linii posterunków na obszarze kraju w drugiej połowie 1952 r., po sformowaniu 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej

W zakresie struktury i wyposażenia technicznego był znacznie opóźniony w stosunku do potrzeb ówczesnej obrony powietrznej Polski w porównaniu do systemów wyposażanych w środki radiolokacyjne. Był powtórzeniem struktur i wyposażenia technicznego z okresu międzywojennego, ale przed wprowadzeniem pierwszych stacji radiolokacyjnych, jak np. w Wielkiej Brytanii. System był już przestarzały w okresie jego wprowadzania. Brakowało kadry

o specjalistycznym wykształceniu i z doświadczeniem w służbie obserwacyjno-meldunkowej. Chlubny wyjątek stanowił kpt. Ludwik Bujniewicz – oficer z wojennym doświadcze-

niem – dowódca 11. skobsmeld. Po wojnie, na własną prośbę został przeniesiony z innego rodzaju wojsk na stanowisko pomocnika szefa sztabu 49. batalionu.

3.2. SŁUŻBA W KOMPANIACH I NA POSTERUNKACH OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH

Jedna kompania obserwacyjno-meldunkowa miała 15 etatowych posterunków i jeden nieetatowy. Dowódca kompanii do pomocy miał zastępcę ds. politycznych, trzech dowódców plutonów, (ale nie zawsze), dowódcę plutonu dowodzenia, szefa kompanii, dowódcę radiostacji. W etacie kompanii był samochód osobowo-terenowy, samochód ciężarowy i cztery konie wierzchowe dla dowódców plutonów¹¹. Do podstawowych obowiązków dowódcy kompanii należało:

- utrzymanie dyscypliny i porządków w kompanii i na posterunku;
- organizowanie i prowadzenie szkolenia z kadrą i dowódcami posterunków;
- organizowanie pracy bojowej SD kompanii i służby na posterunkach obserwacyjno-meldunkowych;
- kontrolowanie służby na posterunkach w terenie; udział w odprawach w batalionie¹².

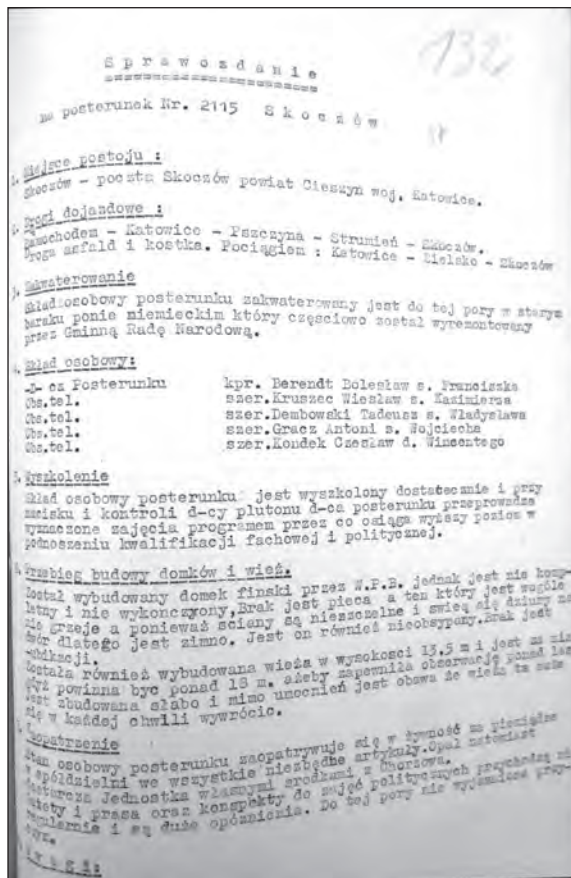
Informacje o sytuacji powietrznej przekazywano w relacji: obserwator wzrokowy na posterunku obsmeld–SD kompanii obsmeld–SD batalionu (pułku)–Centralne Stanowisko Dowodzenia (CSD) Warszawa Pyry. Planszety na stanowiskach dowodzenia były wykonane ze szkła, o jednostronnym zmatowieniu. Sytuację powietrzną nanoszono na szkło po jego matowej stronie tuszem kreślarskim, za pomocą stałówek redisowych, patyczków lub przyciętych pędzelków. Po wprowadzeniu planszetów ze szkła organicznego sytuację nanoszono pisakami, początkowo niemieckimi ołówkami do pisania na skórze. Przekazywaną sytuację zapisywano w książce meldunków, oraz nanoszono na papierze pergaminowym – kreślarskim. Sytuację powietrzną obrazowano w systemie kwadratów, zmienianych w nieregularnym odstępie czasu¹³.

Telefoniści zapisywali kredą treść meldunków na trzech tablicach. Meldunek zawierał: numer posterunku wzrokowego, typ i przyna-

ležność państwową samolotu wojskowego lub cywilnego, jego kurs w stopniach azymutalnych, wysokość lotu i bieżący czas. W meldunkach o sytuacji powietrznej, przekazywanych przez kompanie do pułku, zamiast numeru posterunku obserwacji wzrokowej umieszczano miejsce postoju posterunku w kodowanych kwadratach siatki OPL. Kody te były cyklicznie zmieniane. Meldunki o sytuacji powietrznej były przekazywane na stanowisko dowodzenia kompanii na hasło „Powietrze”. Na to hasło przerywane były wszystkie rozmowy telefoniczne. Wyjątek stanowiły rozmowy rządowe, i rozmowy na hasło „Ratunek”. Łączność radiowa traktowana w tym czasie była jako awaryjna¹⁴.

Początkowo nie wszystkie placówki poza wojskowe pośredniczące w przekazie meldunków respektowały hasło „Powietrze”. Nie było bowiem stosownego przepisu prawnego zobowiązującego resorty dysponujące rozwiniętymi systemami łączności do respektowania ustaleń organów wojskowych. Prawne uregulowanie tego problemu nastąpiło dopiero w drugiej połowie 1952 r. W tym też roku przystąpiono do budowy krótkich odcinków stałych powietrznych linii łączności łączących SD kompanii obserwacyjno-meldunkowych z najbliższymi placówkami pocztowymi i stacjami kolejowymi.

Załogę posterunku stanowiło pięciu żołnierzy – jeden kapral i czterech szeregowców – obserwatorów. Wykrywanie prowadzono wzrokowo i słuchowo. Każdy posterunek wyposażony był w stolik kursowy, służący do określania azymutu obiektu powietrznego, lornetkę, kompas i aparat telefoniczny AP-48. Żołnierz – obserwator na dyżurze uzbrojony był w PM wz. 43 z magazynkiem i ostrą amunicją. W wyposażeniu posterunku znajdowały się też granaty ręczne RG-42 i F-1 (po 5 sztuk). Aparat telefoniczny był na stałe podłączony do najbliższego, dyżurującego całodobowego urządzenia pocztowo-telegraficznego. Drugi aparat, zainstalowany

Fot. 3.6. Opis posterunku obserwacyjno-meldunkowego w Skoczowie

w pomieszczeniu mieszkalnym, połączony był z aparatem głównego obserwatora. Czuwał przy nim dyżurny pomieszczenia. Służba na stanowiskach obserwatora i dyżurnego pomieszczenia była pełniona na trzy zmiany, przez 24 godz. na dobę. Taki trzyzmianowy system dyżurów dezorganizował normalny tok służby, zarówno w kompanii, jak i na posterunkach. Jedna zmiana odsypiała do obiadu, druga po obiedzie¹⁵.

Ważnym elementem wyposażenia posterunku była wieża obserwacyjna, lub „bocianie gniazdo” (nazywane „wyszkami”), budowane na dachach zajmowanych budynków. Wieże obserwacyjne miały różne wysokości, średnio 8–10 metrów wysokości, ale niektóre, w zależności od zadrzewienia, konfiguracji terenu sięgały nawet 20 metrów. Część tych wież czy „bocianich gniazd” budowana była przez samych żołnierzy, „systemem gospodarczym”. Budulec na wieże dostarczały nadleśnictwa. Deski, śruby, gwoździe, narzędzia otrzymywano z batalionu. Żołnierzy kwaterowano w różnych miejscach. Szef SG WP zalecał, aby ob-

sługi posterunków, tam, gdzie było to możliwe, rozlokować w jednostkach. Jeżeli się to nie udało, wojsko w terenie miało się starać pozyskać pomieszczenia dla żołnierzy od lokalnych władz administracyjnych. W wielu miejscach, gdzie takich zabudowań nie było, Wojskowe Przedsiębiorstwa Budowlane dostarczały tzw. domki fińskie, drewniane konstrukcje, na palach, bez fundamentów. Miały dwa pokoje, kuchnię, spiżarnię.

Kilka posterunków z 49. batalionu znajdowało się na miejscach niemieckich posterunków z czasów wojny. Znajdowano na nich m.in. aparaty podsłuchowe, szczątki dokumentacji, łącznie z albumem samolotów. Były dowódca plutonu, a następnie kompanii obserwacyjno-meldunkowej w tym batalionie, płk w st. spocz. Roman Juszkiewicz, wspomina, że jeden z jego posterunków znajdował się w Brzezinach, w po-junkierskim pałacu, inny w Budowie koło Złocieńca. „Na jednym z posterunków, gniazdo obserwatora umieszczone było na budynku go-

Fot. 3.7. Typowa wieża obserwacyjno-meldunkowa na posterunkach obsmeld. Fotografia z kroniki 25. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego

Fot. 3.8. Domek fiński jako miejsce zakwaterowania żołnierzy na wielu posterunkach

spodarczym. Na jednym końcu dachu w „gnieździe” stał żołnierz-observator, a na drugim – w gnieździe – bociany. Odległość między tymi gniazdami wynosiła 25–30 metrów, i tak dzień w dzień, przez cały okres pobytu bocianów” [...] „Punkt obserwacyjny był na wysokim kominie centralnego ogrzewania. Przed sezonem grzewczym musieliśmy oddać „nasz” komin. Wojskowe Przedsiębiorstwo Budowlane wybudowało w Bobrowie koło Złocieńca domek fiński i wieżę obserwacyjną. Tylko w dwóch przypadkach

miały miejsce eksmisje – przesiedlenie mieszkańców – w Kaliszu Pomorskim i w Drawnie”¹⁶. Dalej czytamy w jego wspomnieniach: „[...] W Kaliszu Pomorskim załogę zakwaterowano w domku jednorodzinnym, w którym mieszkał kominiarz. Był to żołnierz z II. Korpusu Sił Zbrojnych na Zachodzie. Wykwaterowanie uważał za szykanę. Jego domeczek stał na wzgórzu, gdzie potem zbudowano wieżę obserwacyjną”. Obserwacja przestrzeni powietrznej słuchem i wzrokiem trwała nieprzerwanie. Całodobowo, tak latem jak i zimą, w deszczu i w upalne słońce. W okresach jesienno-zimowych żołnierzom przysługiwało zimowe watowane umundurowanie, ciepła bielizna, czapki uszanki (na dyżurze nie wolno było opuszczać kłapek na uszy) i buty filcowane. W okresie zimowym obserwator na wieży (w gnieździe obserwacyjnym na dachu budynku) pełnił dyżur w długim kożuchu, a przez cały rok w wietrzną lub deszczową pogodę miał do dyspozycji podgumowaną pelerynę. W okresie letnim zimowe ubranie przechowywane było w kompanijnym magazynie w Olsztynie. Raz w miesiącu szef kompanii rozwoził po posterunkach zmianę ciepłej bielizny i środki czystości.

płk mgr Roman JUSZKIEWICZ

oficer Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych
i Wojsk Radiotechnicznych

Urodził się w 1925 r. W latach 1946–1950 służył w 1. Okręgowym Batalionie Łączności na stanowiskach: strzelec, elew, zastępca dowódcy plutonu, kierownik kancelarii sztabu. Od 1950 r. związany z Wojskami Obserwacyjno-Meldunkowymi i Radiotechnicznymi. W 1950 r. został kancelistą w sztabie 49. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego, a w latach 1951–1952 był dowódcą plutonu. W 8. Samodzielnym Pułku Obserwacyjno-Meldunkowym pełnił służbę na stanowiskach: dyżurny operacyjny, dowódca kompanii, pomocnik szefa sztabu ds. operacyjnych. W latach 1957–1974 służył w Sztabie 2. Korpusu OPK, początkowo jako pomocnik szefa Wydziału Radiotechnicznego, a następnie starszy pomocnik szefa Wydziału Szkolenia Oddziału Wojsk Radiotechnicznych. Od 1974 do 1979 r. związany z 2. BRt. Zajmował stanowisko starszego pomocnika szefa Sztabu 2. BRt ds. operacyjnych. W latach 1959–1960 ukończył Kurs Doskonalenia Oficerów w OSR w Jeleniej Górze, a w 1966 r. kurs w Centrum Szkolenia Wojsk OPK we Włodzimierze. W 1964 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu ukończył studia historyczne. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1979 r. Odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, złotymi medalami: „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” i „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz medalem „Za Zasługi dla Wojsk OPK” (dwukrotnie).

„Żołnierze z posterunków obsmeld otrzymywali ryczałt pieniężny na wyżywienie z dodatkiem normy „dobs”. Z tych pieniędzy kupowali produkty spożywcze: chleb, tłuszcz, nabiał, cukier, ziemniaki, warzywa i mięso. Jeżeli chodzi o mięso, to sami lub przy pomocy zawodowego rzeźnika raz na miesiąc zabijali prosiaka, a rzadziej cielaka. Jeśli byli zaradni, a był nie daleko PGR, to mleko i ziemniaki mieli za darmo. Potrafili też zarobić podczas sianokosów lub żniw u miejscowych gospodarzy na drób czy nabiał. Jeśli dowódca posterunku był dobrym gospodarzem i miał w załodze żołnierza, który umiał gotować, to takiego wyżywienia, jakie mieli w wojsku, wielu chłopaków nie miało w domu, niekiedy nawet w przyszłości. Do przechowywania mięsa, które sami peklowali, stosowano małe dębowe beczki. Niektóre założyły nawet zbudowały swoje małe wędzarnie”¹⁷.

Lokalizacja posterunków w rozległym terenie wymuszała zwłaszcza na dowódcach plutonów specyficzny sposób pracy, przede wszystkim liczne wyjazdy. W dalszych wspomnieniach cytowanego radiotechnika możemy przeczytać: „Wierzchowiec na stałe kwaterował w Studnicy. Do sklepu żołnierze mieli 8 kilometrów. Po zakupy załoga jeździła konno. Na siedem posterunków, do czterech nie miałem możliwości dojazdu publicznymi środkami komunikacji – PKS lub PKP, korzystałem więc z prywatnego roweru.

Jaki był żywot dowódcy plutonu obserwacyjno-meldunkowego? Jadaliśmy po różnych knajpach lub u żołnierzy na posterunku. Miejscem stałego pobytu był dla mnie Czaplinek. Miałem tam łóżko służbowe z pościelą. Jednak, kiedy byłem na kontroli posterunków i zastała mnie noc, to spałem na łóżku żołnierza, który był na służbie. W torbie miałem przybory toaletowe i ręcznik. W podróże zabierałem pistolet. Los dowódcy plutonu obserwacyjno-meldunkowego to los wiecznego wagabundy. Do Wałcza przyjeżdżaliśmy raz na miesiąc. Pobieraliśmy swoje uposażenie. Nie było żadnych dodatków za służbę w trudnych warunkach. Braliśmy zlecenia na przejazdy, „zaliczaliśmy” klub oficerski i wracaliśmy do swoich posterunków”¹⁸.

W sprawozdaniu po przeprowadzonej w październiku 1952 r. kontroli w 25. batalionie obsmeld znaleźć można charakterystykę niedociągnięć w pracy bojowej i uciążliwych warunków służby na posterunkach; „Praca bojo-

wa ogranicza się do przekazywania informacji o zauważonych samolotach, nie prowadzi się przy tym analizy czasu ani trasy. To powoduje, że jeden cel nanosi się pod dwoma lub trzema numerami. Meldunki z kompanijnych posterunków przychodzą do batalionu z 4–6-minutowym opóźnieniem (przyczyna – brak zegarków, sekundowej lub minutowej podziałki). Ponadto wiele posterunków korzysta z przewodów, które wykorzystują inne instytucje oraz poczty. Pracują w dzień, a pracownicy tych urzędów, wychodząc z pracy, zapominają łączyć te centrale z centralami pracującymi całą dobę. Z tych powodów istnieją przerwy w łączności 3–4 godz. Obecny stan batalionu nie odpowiada w zupełności warunkom terenowym (góry) i specyfice służby. Zgodnie z przepisami posterunki w terenie winny być kontrolowane przez dowódcę plutonu jeden raz na dzień, a przez dowódcę kompanii – raz na miesiąc. Dowódca plutonu musi codziennie przejechać 30–50 kilometrów, do tego celu ma rower lub konia. Dowódcy kompanii i batalionu mają samochody, ale nie mają benzyny. Większość posterunków 25. batalionu mieści się w górach, w terenie niezamieszkałym, oddalonym od punktów zaopatrzenia 20–30 kilometrów. Ponadto żołnierze na posterunkach muszą sami gotować i zaopatrywać się. Jeden żołnierz odchodzi co tydzień na szkolenie do kompanii. W tych warunkach etat 1 + 4 jest za mały, zwłaszcza gdy dochodzi do napadów, jak w Łękach Kozielskich. Zaopatrzenie w mięso karygodne, talon z V. OW przychodzi z miesięcznym opóźnieniem”¹⁹.

Zasięg takiego posterunku był niewielki, uzależniony m.in. od pogody i od pory doby. Mało skuteczny był w nocy i podczas mgły. Cały system obserwacyjno-meldunkowy angażował setki ludzi rozrzuconych po różnych zakątkach kraju, w dużych odległościach od kompanii i batalionów. Był przestarzały już w czasie, kiedy go formowano, ale wykonywany ogromnym nakładem kadry i żołnierzy służby zasadniczej. Przetrwał niewspółmiernie krótko wobec wysiłku, z jakim został utworzony. Podstawową jego wadą był brak stacji radiolokacyjnych.

Sprzęt radiotechniczny wprowadzano już do uzbrojenia jednostek lotniczych. W ograniczonym zakresie funkcjonowała wspomniana 6. Kompania Radarowa. Na podstawie zarządzenia szefa SG WP nr 102/Org. z 2 kwietnia

1952 r., w Malborku powstała 11. Kompania Radiotechniczna (JW. Nr 5208, według etatu nr 6/167). W 1953 r. tę kompanię przedyskutowano do Warszawy na Okęcie²⁰. Kompania posiadała trzy radiolokacyjne posterunki (RLP) na lotniskach w Malborku (RLP-107), w Słupsku (RLP-108), w Krakowie (RLP-109). W wyposażeniu były radzieckie stacje radiolokacyjne typu P-3A. Latem w 1953 r. na bazie kompanii 6. i 11. utworzono w Warszawie na Okęciu 1. Samodzielny Batalion Radiotechniczny (według etatu nr 6/167). W kolejnych latach batalion pełnił funkcję jednostki szkolnej, nie posiadając sprzętu radiolokacyjnego. Operatorów stacji radiolokacyjnych, elektromechaników i planzycistów szkolono w oparciu o dydaktyczną bazę gabinetową.

W listopadzie 1955 r. batalion przekształcono w 14. Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych (JW 2277) i 10. Kompanię Radiotechniczną. Kompania podlegała 14. Ośrodkowi Szkolenia Specjalistów²¹. Miejsce

stacjonowania obu jednostkom wyznaczono w Przasnyszu. Zarządzeniem szefa SG WP nr 0277/Org. z 7 sierpnia 1953 r. sformowano sześć węzłów radiotechnicznych w dywizjach lotnictwa myśliwskiego (według etatu nr 6/191). Lokalizacja węzłów była następująca:

- Warszawa Babice, 5. Dywizja Lotnictwa Myśliwskiego (DLM);
- Wrocław Strachowice, 6. DLM;
- Kraków Łęg, 7. DLM;
- Malbork, 9. DLM;
- Słupsk, 10. DLM;
- Świdwin, 11. DLM²².

Miały one zapewnić dowódcom dywizji i podległym pułkom informacje o sytuacji powietrznej w rejonie szkolenia i działania bojowego. W skład węzłów radiotechnicznych wchodziły stacje radiolokacyjne. Dzięki nim zapoczątkowano tworzenie radarowego systemu naprowadzania lotnictwa myśliwskiego, przejętego później przez Wojska OPL OK (5., 6., 7. i 10. DLM) i Lotnictwo Operacyjne (9. i 11. DLM).

3.3. POCZĄTKI SZKOLENIA SPECJALISTÓW SPRZĘTU RADIOTECHNICZNEGO

W 49. Samodzielnym Batalionie Obserwacyjno-Meldunkowym, potrzebnych żołnierzy-obszerników do służby na posterunkach szkolono w kompanii szkolnej, wchodzącej w skład jednostki. Dwa następne bataliony –

31. i 25., posiadały po jednej kompanii szkolnej i szkoliły w jednym plutonie dowódców posterunków, a w dwóch następnych – obserwatorów. Natomiast powstały w 1952 r. 8. Samodzielny Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy, miał w swojej strukturze szkołę podoficerską, w której przygotowywano kaprali na dowódców posterunków.

Wprowadzanie sprzętu radiotechnicznego do jednostek wymusiło zmiany w procesie przygotowania żołnierzy i kadry do objęcia stanowisk na nowym sprzęcie. Na trzymiesięcznym kursie radarowym w Modlinie przygotowywano operatorów stacji radiolokacyjnych i radiotelegrafistów²³. W 1951 r. rozpoczęto w Katedrze Radiolokacji WAT kształcenie pierwszej grupy specjalistów radiolokacji. Pierwszymi inżynierami, którzy po kursie w WAT rozpoczęli w kwietniu służbę w wojskach radiotechnicznych, byli oficerowie: por. Lech Lipiński (szef radiolokacji w 8. spłt w Bydgoszczy), por. Alfred Pondo (dowódca RLS P-20 w Duninowie k. Ustki), por. Tadeusz Romanyk (dowódca RLS P-20 w Babich Dołach k. Gdyni). Kolejni uczestnicy

Fot. 3.9. Uczestnicy kursu radiotechniki specjalnej (radiolokacji) w Wojskowej Akademii Technicznej w 1951 r. Od lewej: Jerzy Markiewicz, Ryszard Sajdak, Jerzy Rogalski, Kazimierz Siujwa, Jerzy Wierchnicki, Czesław Mitas

kursu: ppor. Zbigniew Bujarski, ppor. Marian Musialik, ppor. Zbyszko Wrzeszczyński, por. Kazimierz Dzieciółowski, por. Tadeusz Kącki, por. Henryk Pajor, por. Julian Ścieżka, por. Jan Świderski do jednostek skierowani zostali później. Absolwentami pierwszego kursu techników w WAT w 1952 r. byli: ppor. Wiktor Bartoszczyk, ppor. Karol Błaszczak, ppor. Wacław Dobrowolski, ppor. Adolf Falecki, ppor. Czesław Grabowski, ppor. Zbigniew Gracz, ppor. Tadeusz Kałuża, ppor. Kazimierz Konieczny, ppor. Stanisław Łebowski, Lesław Maciński, ppor. Jerzy Markiewicz, ppor. Czesław Mitas, ppor. Józef Podsiadłowski, ppor. Jerzy Rogalski, ppor. Andrzej Różański, ppor. Ryszard Sajdak, ppor. Kazimierz Siujwa, ppor. Roman Skalski, ppor. Bonifacy Skorupiński, ppor. Stanisław Sobczak, ppor. Leszek Stępień, ppor. Jan Szczepanik, ppor. Bogdan Unrath, ppor. Józef Walica, ppor. Jerzy Wierzchnicki, ppor. Tadeusz Wróbel²⁴.

Po promocji w WAT w kwietniu 1952 r. (była to pierwsza promocja w historii Uczelni), absolwenci skierowani zostali do służby w Wojskach Lotniczych, Marynarce Wojennej i Okręgu Wojskowym Nr II.

Jeden z absolwentów kursu, płk w st. spocz. Ryszard Sajdak, późniejszy dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej, tak opisuje pobyt na kursie; „Pierwsze wspomnienia związane z radarami kojarzą mi się jednak z WAT-em. Łącznie w grupie 28 kolegów wytypowanych ze SKOR-ów (Szkolna Kompania Oficerów Rezerwy – Z.K.) i Szkoły Marynarki Wojennej przyjechalśmy jeszcze przed otwarciem Uczelni w 1951 r. Po kilku dniach adaptacji (przemundurowanie, rozmieszczenie w internacie, poznanie nowych kolegów, sadzenie drzew na piaskach itp.) rozpoczął się kurs. Nauka była trudna, ale stopniowo poza teorią poznawaliśmy możliwości i układy stacji radarowych najpierw produkcji amerykańskiej (SCR-584, SCR-527 i ANTPS-3 – pracowały na posterunku w Bemowie), a następnie radzieckie (P-20 Peryskop i P-3a – z naszym udziałem zostały rozwinięte na terenie WAT-u). Wykłady i ćwiczenia, obowiązkowa nauka własna, dodatkowe zajęcia w godzinach nocnych i w niedziele dla słabszych, pomoc koleżeńska spowodowały, że bardzo dobrze zostaliśmy przygotowani do samodzielnej pracy na sprzęcie radarowym rozwijanym po raz pierwszy w systemie obrony powietrznej

na nowych posterunkach radiolokacyjnych wzdłuż wybrzeża (Gdynia, Ustka, Wolin) i w głębi lądu (Grudziądz, Chojnice, Wałcz). Nie sposób nie wymienić wspaniałych wykładowców i instruktorów Wojskowej Akademii Technicznej: płk Genadij Isajew – szef Katedry Radiotechniki Specjalnej, płk Eugeniusz Kuźniecowa – wykładowca odbiorników radarowych, mjr Aleksander Rostunow – wykładowca sprzętu radarowego, mjr Henryk Sacharewicz – radiotechniki (jego podręcznik przerabialiśmy będąc jeszcze na SKOR-ze), por. Mieczysław Jarczyński, por. Andrzej Góra, ppor. Zbigniew Puzewicz – laboranci oraz wielu innych wykładowców. Przeprowadzone państwowe egzaminy końcowe potwierdziły wysoki poziom szkolenia i w Wielki Piątek Świąt Wielkanocnych 1952 r. odczytano na zbiorze wszystkich studentów rozkaz ministra obrony narodowej Nr 508 z dnia 8 kwietnia 1952 r. o mianowaniu w korpusie osobowym oficerów technicznych wszystkich uczestników kursu na stopień podporucznika i kilku oficerów kursu inżynierów na stopień porucznika. Była to pierwsza w historii WAT promocja oficerska. Odczytany rozkaz Komendanta WAT skierował większość z nas do dyspozycji dowódcy Okręgu Wojskowego Nr II w Bydgoszczy, a dowódca Okręgu do dyspozycji dowódcy 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego w Bydgoszczy”²⁵.

Kolejnym krokiem w zakresie przygotowywania specjalistów z dziedziny radiolokacji było powołanie 14 maja 1952 r. Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Jej formowanie odbywało się w Beniaminowie k. Warszawy.

3. 4. Utworzenie Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego

Główny Posterunek Obserwacyjno-Meldunkowy (GPOM) utworzony został w Pyrach k. Warszawy, a pracę rozpoczął z dniem 1 listopada 1949 r. Jego organizacją zajął się dowódca Wojsk Lotniczych w porozumieniu z dowódcą Grupy Organizacyjno-Przygotowawczej Dowództwa OPL i Głównym Inspektorem Łączności²⁶. Utworzenie posterunku wynikało częściowo z faktu funkcjonowania już Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego Armii Radzieckiej. W celu nawiązania z nim współpracy, szef SG WP polecił zorganizowanie jego polskiego odpowiednika. Ponadto, na bazie pułków artylerii przeciwlotniczej w Brzegu, Koszalinie, Poznaniu zorganizowano posterunki obserwacyjno-meldunkowe.

Stan osobowy GPOM w Pyrach składał się z dwóch oficerów, 12 podoficerów i 15 szeregowców, razem 29 osób. Pierwszym dowódcą był por. Kazimierz Rohloff, a jego zastępcą został por. Józef Rogoziński, pomocnikiem ds. technicznych – por. Janek. Pierwsze informacje GPOM otrzymywał z Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego AR z Legnicy. Rosjanie bowiem, rozwinęli na zachodnich terenach Polski elementy własnego systemu OPL, posiadającego m.in. kilka posterunków radiotechnicznych na wybrzeżu. W końcu 1950 r. dowódcą GPOM został por. Józef Kowalewski, jego zastępcą – kpt. Zygmunt Klimecki. Sala bojowa mieściła się początkowo w budynku kuchennym. W skład zmiany dyżurnej wchodził wówczas jeden oficer i dwóch – trzech żołnierzy, pełniących obowiązki telefonistów i planszycistów. Pierwsze dyżury pełnili m.in. por. Markowski, chor. Żdanowski, chor. Tomczyk, kpr. Hanuszczak, kpt. Śliwka. Łączność telefoniczna opierała się na trzech łączach telefonicznych do poszczególnych batalionów. Do celów treningowych, na dachu budynku GPOM, zbudowana została wieża obserwacyjna, na której uruchomiono posterunek²⁷.

Wiosną 1952 r. sala bojowa przeniesiona została do głównego budynku, powstał węzeł łączności, a następnie Centrum Nadawcze (dowódca – por. Zenon Kulawczyk) w składzie pięciu radiostacji. W wyposażenie weszła pierwsza

SPRAWOZDANIE OBSMELD

Okręgowego Post.Obsmeld Nr.201 OW II. za czas 1-6.03.52.

- Odebrano meldunków :

a/ Ilość zgłoszonych lotów przez GP OPL	- 98
b/ Ilość lotów dokonanych	- 56
c/ Ilość lotów niedokonanych	- 42
d/ Ilość otrzymanych meldunków serii POWIETRZE	533
- Przelot i na ruszenie granicy państwa :
W okresie sprawozdawczym nie stwierdzono.
- Stan łączności :
Przewodowej - dobry
Radiowej - dobry
Przerwy w łączności nie notowano.
- Opóźnienia meldunków :
W okresie sprawozdawczym nie było.
- Różne :
W okresie sprawozdawczym przesłano do GP Obsmeld trzy meldunki o przelocie samolotów typu C-47 na trasie WARSZAWA - KOPENHAGA - WARSZAWA, lecących zgodnie z planem.
W okresie sprawozdawczym nie notowano przelotów nie rozpoznanych.

KOMENDANT OKR.-SG.POST.OBSMELD OW II. ST.POM.SZEFKA WYDZ.I ODDZ.OPER.OW II
do spraw OPLot- służbowo nieobecny
K. KOWALEWSKI - ppor. WZ. K. O R E J W O - mjr

Fot. 3.10. Sprawozdanie komendanta Okręgowego Posterunku Meldunkowego

radiostacja dużej mocy RAT, której dowódcą był ppor. Jan Boguta. W maju 1952 r. do jednej z sal GPOM w Pyrach przeniesione zostało Główne Stanowisko Dowodzenia (GSD) dowódcy LM (dowódca – płk Bogdanow). Stan kadry GPOM powiększał się, przybyli oficerowie – specjaliści w zakresie służby obserwacyjno-meldunkowej: ppor. Bolesław Ciućmański, ppor. Stanisław Babula, ppor. Stanisław Kwieciński, ppor. Obecny. Ich przybycie pozwoliło organizować dyżury bojowe na trzy zmiany. Oficer dyżurny miał do dyspozycji pięciu żołnierzy – telefonistów i jako starszy zmiany pełnił jednocześnie funkcje: oficera operacyjnego GPOM, oficera analizy, dyżurnego przelotów, oficera powiadamiania o wylotach samolotów i funkcje planszycisty, gdyż podlegający mu żołnierze byli telefonistami.

GPOM posiadał bezpośrednią łączność przewodową z trzema batalionami obsmeld OPL

przekazywanie meldunków „unowocześniono”, bowiem wyznaczony żołnierz zbierał karteczki z meldunkami od radiotelegrafistów, wrzucał je do specjalnego otworu, którym miały opadać wprost na stół oficera operacyjnego. Zdarzało się jednak, że pojedyncze meldunki zatrzymywały się pośrodku, a opadały dopiero wtedy, gdy nagromadziła się ich większa ilość, pod wpływem własnego ciężaru. Powodowało to duże opóźnienia w przekazywaniu informacji o sytuacji powietrznej²⁸. Analizę sytuacji powietrznej prowadzono na GPOM przy ścisłej współpracy z Sekcją Przelotów, wchodzącą w skład GSD LM. GPOM zobowiązany był meldować dyżurnemu operacyjnemu Dowództwa Wojsk OPL OK o naruszeniu granicy państwowej przez lotnictwo oraz o zrzutach desantu powietrznego. Dyżurny operacyjny Dowództwa Wojsk OPL OK odpowiedzialny był za niezwłoczne podjęcie decyzji i wydanie odpowiednich zarządzeń do walki z naruszcicielami granic i samolotami napadającymi z powietrza na obiekty w kraju²⁹.

Już w początkowym okresie organizacji systemu OPL OK, zarysowała się słuszna idea łączenia głównych stanowisk dowodzenia systemu wykrywania i aktywnych środków walki w jednym miejscu (obiekcie). Idea ta znalazła potwierdzenie w organizacji Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego, Głównego Stanowiska Dowodzenia LM, Głównego Stanowiska Dowodzenia Artylerią Plot. w jednym budynku (sto-

sowny obiekt wyszukał kpt. Zdzisław Malina). Minister ON, rozkazem nr 014/Org. z dnia 24 lutego 1954 r. nakazał rozformować GSD LM OPL, Węzeł Łączności GSD LM OPL oraz Węzeł Łączności Dowództwa Wojsk i sformować Centralne Stanowisko Dowodzenia Wojsk OPL OK³⁰. W latach późniejszych w podobny sposób organizowano połączone stanowiska dowodzenia wszystkich rodzajów wojsk wchodzących w skład systemu obrony przeciwlotniczej obszaru kraju już od szczebla oddziału.

Zagęszczanie sieci stacji radiolokacyjnych powodowało konieczność zwiększenia ilości personelu na Głównym Posterunku WRt. Stosowany początkowo system zbierania i opracowywania informacji wymagał dalszego doskonalenia, ponieważ opóźnienie w przekazywaniu meldunków dochodziło do dziesięciu i więcej minut. W latach 1954–1960 system doskonalono, przebudowywano kilkakrotnie pomieszczenie Głównego Posterunku WRt. Sytuacja powietrzna początkowo наносzona była na planszety poziome, a w późniejszych latach na pionowe. Wprowadzanie coraz to doskonalszych środków łączności pozwalało na skrócenie obiegu informacji.

W tym okresie na stanowiskach oficerów współdziałania zewnętrznego pracowali wyłącznie oficerowie radzieccy. Byli to m.in.: mjr Aloszyn, mjr Sasow, mjr Wieretyński, kpt. Bieskarawajny, kpt. Szplima, kpt. Szmigiel³¹.

3.5. FORMOWANIE

8. SAMODZIELNEGO PUŁKU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO. PIERWSZA REORGANIZACJA SYSTEMU

W swoim pierwotnym kształcie, zbudowany w latach 1950–1951 system obserwacyjno-meldunkowy przetrwał do połowy 1952 r. Potem przystąpiono do jego rozbudowy i polepszania efektywności działania, poprzez sukcesywne wprowadzanie do ugrupowania posterunków radiotechnicznych. Celem było zbudowanie w ciągu kilku lat systemu rozpoznania powietrznego opartego na radiolokacji. Nastąpiło to w 1957 r., wraz z rozformowaniem ostatniej kompanii obserwacyjno-meldunkowej. Od tego czasu, funkcjonowały już wyłącznie jednostki radiotechniczne.

Przygotowania do reorganizacji systemu obserwacyjno-meldunkowego podjęto wiosną 1952 r. Na podstawie rozkazu organizacyjnego MON nr 023/Org. z dnia 10 marca 1952 r. dowódca Marynarki Wojennej przekazał dowódcy II OW dwie kompanie obserwacyjno-meldunkowe (16. i 19.), z Gdyni i Świnoujścia. Dowódca IV Okręgu Wojskowego przekazał 2. Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową do 31. batalionu. Były to przygotowania do tworzenia większych jednostek obserwacyjno-meldunkowych.

Dowódca Wojsk OPL OK, gen. bryg. Mikołaj Trawin, rozkazem nr 0048/Org. z dnia 14 maja

Fot. 3.12. Dowódca
8. Samodzielnego Pułku
Obserwacyjno-Meldunkowego
mjr Ludwik Ratyński (w środku)
wśród oficerów sztabu
(m.in.: Mieczysław Kuźniar,
Roman Kulma, Włodzimierz
Gawroński, Fortuna,
Hilary Szpajda, Czesław Prażmo
Henryk Seroka, Jerzy Barbaś.
Bydgoszcz, 1952 r.

1952 r. nakazał dokonać reorganizacji systemu obserwacyjno-meldunkowego. W maju 1952 r. na bazie 49. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego i wymienionych wyżej kompanii sformowany został 8. Samodzielny Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy (8. spobsmeld) w Bydgoszczy o stanie 1784 wojskowych i 16 kontraktowych³². Ta reorganizacja łączyła się ściśle z dostawą pierwszych stacji radiolokacyjnych. Dowódcą pułku został dotychczasowy dowódca 49. batalionu mjr Wiktor Kamiński, a szefem sztabu – kpt. Lucjan Ratyński. Zastępcami dowódcy zostali: kpt. Henryk Seroka (ds. liniowych), por. Lech Lipiński (ds. radiolokacji), por. Andrzej Węgrzyn (ds. technicznych) i por. Apolinary Ura (ds. politycznych).

Po reorganizacji, w skład pułku weszło sześć kompanii obserwacyjno-meldunkowych, które rozmieszczono w następujących miejscowościach:

- 1. Kompania w Olsztynie (dowódca – ppor. Roman Juskiewicz);
- 6. Kompania w Chojnicach (dowódca – ppor. Eugeniusz Gajowiecki);
- 4. Kompania w Wałczu (dowódca – ppor. Lucjan Apeld);
- 3. Kompania w Gdyni Orłowie (dowódca – ppor. Józef Tomczak);
- 5. Kompania w Mrzeżynie (dowódca – ppor. Florian Kowalski);
- 2. Kompania w Szczecinie (dowódca – por. Jan Biernacki).

Cztery kompanie radiotechniczne (krt) rozlokowano następująco w miejscowościach:

Fot. 3.13. Wycinek mapy dyslokacji posterunków
8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego
w rejonie Szczecina w 1952 r.

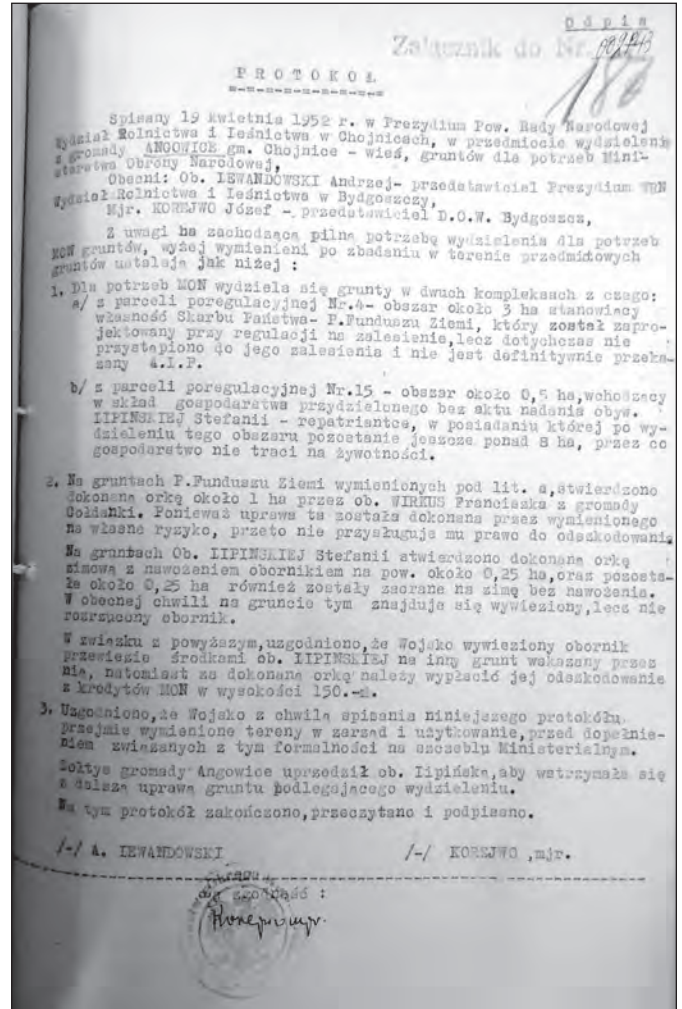

- 7. Kompania w Babich Dołach (dowódca – por. Bronisław Korczak);
- 8. Kompania w Duninowie (dowódca – por. Turowski, następnie ppor. Tadeusz Jaroszewski);
- 9. Kompania w Chynowie (dowódca – ppor. Kazimierz Ciołek).
- 10. kompania w Chojnicach (dowódca – por. Józef Łacki)³³.

Do organizowanej jednostki docierały już pierwsze stacje radiolokacyjne. Ich pierwsze egzemplarze w Polsce znalazły się w kwietniu 1952 r., a Wojska Obserwacyjno-Meldunkowe otrzymały osiem sztuk. Stacje te, po utworzeniu 8. spobsmeld, przekazano do pułku i pododdziałów:

- kompanii w Babich Dołach: typu P-20 (dowódca – por. Tadeusz Romanyk, technicy – ppor. Adolf Falecki, ppor. Jerzy Markiewicz, ppor. Czesław Mitas, ppor. Andrzej Różański, ppor. Roman Skalski) i typu P-3A (dowódca – ppor. Jan Szczepanik);
- kompanii w Duninowie: typu P-20 (dowódca – por. Alfred Pondo, technicy – ppor. Zbigniew Gracz, ppor. Tadeusz Kałuża, ppor. Kazimierz Konieczny, ppor. Jerzy Rogalski, ppor. Ryszard Sajdak, ppor. Stanisław Sobczak) i typu P-3A (dowódca – ppor. Karol Błaszczak, technik – ppor. Stanisław Łebski);
- kompanii w Chynowie: typu P-20 (dowódca – ppor. Jerzy Wierchnicki) i typu P-3A (dowódca – por. Bonifacy Skorupiński, technik – chor. Zbigniew Sieniawski);
- kompanii w Nowej Wsi k. Grudziądza (RTP-104); typu P-3 (dowódca ppor. Józef Podsiadłowski);
- kompanii w Angowicach k. Chojnic: (RTP-105): typu P-3A (dowódca – ppor. Leszek Stępień);
- kompanii w Chwiramie k. Wałcza (RTP-106): typu P-3A (dowódca – ppor. Kazimierz Siujwa)³⁴.

Rozwijanie stacji radiolokacyjnych, pierwsze dyżury na tym sprzęcie, tak opisuje Ryszard Sajdak: „Okazało się, że miejscem dyslokacji kompanii i rozwijania stacji radarowych jest niewielkie wzgórze koło Duninowa (około 30 metrów nad poziomem morza), na którym znajdują się zabudowania większego poniemieckiego gospodarstwa rolnego nazwane „Lanke” – prawdopodobnie od nazwiska poprzedniego właści-

Fot. 3.14. Protokół z 1952 r. w sprawie wydzielenia gruntu z gromady Angowice na potrzeby wojska

ciela. Zabudowania częściowo zniszczone, duże stodoły ze ścianami z pruskiego muru, budynek murowany z cegły – dawna obora i chlewnia, stajnia, cztery parterowe budynki mieszkalne (po 4 mieszkania) w trakcie remontu na potrzeby kadry kompanii. Rozpoczęto budowę obiektów dla potrzeb kompanii: budynku na SD, centralę telefoniczną, radiowego centrum odbiorczego z salą wykładową łączności, budynku sztabowo-koszarowego, garaży, kuchni ze stołówką oraz magazynu MPS. Stan ten uniemożliwiał zakwaterowanie, stąd musieliśmy szukać mieszkań u mieszkańców Duninowa – rolników przesiedlonych ze wschodu. Mieszkańcy – Polacy przyjmowali nas chętnie i za niewielką opłatą zapewniali również wyżywienie. Ja z kolegą Staszkiem Sobczakiem znaleźliśmy mieszkanie z wyżywieniem u bardzo sympatycznych młodych gospodarzy, którzy dopiero teraz po przybyciu polskiego wojska uwierzyli w nieodwracalność zmian terytorialnych. We wsi część gospodarstw zajmowali jeszcze gospodarze niemieccy, którzy jednak stopniowo wyjeżdżali

na stałe do Niemiec. Żołnierze służby zasadniczej czasowo również zostali zakwaterowani w jakimś ponemieckim „dworku” we wsi. Do obiektu nie było żadnej utwardzonej drogi, dlatego po deszczu z trudem chodziliśmy po błocie do pracy, samochody grzęzły, jedynie przydatne okazały się konie z wozem lub ciągnik ATS na podwoziu czołgowym.

W kompanii głównym problemem stało się przygotowanie pozycji dla rozwinięcia sprzętu. Rozpoczęło się burzenie i rozbieranie niepotrzebnych budynków, co odbywało się bardzo opornie do czasu nadejścia transportu kolejowego ze sprzętem pracującym do tej pory na potrzeby szkolenia kadry w WAT. Po rozładowaniu, sprzęt był transportowany na obiekt i z pomocą przybyłej z nim obsługi radzieckiej rozwijany na tymczasowej pozycji. Okazało się, że zabudowania, zwłaszcza wysokie, stare stodoły, ograniczały znacznie możliwości wykrywania i śledzenia obiektów powietrznych i konieczna była budowa nasypu pod stacją P-20 zakresu centymetrowego. Stację P-3A rozwinięto na możliwie najlepszym miejscu z równą powierzchnią terenu wymaganą dla tego typu stacji pracującej z wykorzystaniem kształtowania charakterystyki promieniowania również przez odbicie energii elektromagnetycznej od ziemi. Cały wolny od służby stan osobowy kompanii przystąpił do rozbiórki częściowo zrujnowanych budynków gospodarczych. Wykorzystując ciągnik ATS na podwoziu czołgowym, z pomocą stalowych lin przewrócono ściany stodoł i obory. Uzyskane belki i cegły po oczyszczeniu wykorzystano do budowy czterech prostokątnych filarów pod łapy podwozia obrotowej kabiny antenowej. Gruz z rozbiórki i kamienie zebrane z okolicznych pól wykorzystano do budowy nasypu ponad dwumetrowej wysokości, wraz z drogą podjazdową i zjazdową na nasyp. Wszystkie prace fizyczne wykonywała cała kadra i żołnierze z pomocą kilofów, łopat, młotków murarskich i tacek.

Trwały już normalne dyżury na obu radarach zasilanych z własnych agregatów prądotwórczych, które z elektromechanikami obsługiwał ppor. Zbigniew Żurawski – absolwent szkoły oficerskiej służby samochodowej – był równocześnie kierowcą ciągnika na podwoziu gąsienicowym i obsługiwał dźwig do rozwijania anten. Na radarze P-20 pełniło całodobowy dyżur dwóch techników: jeden pracował w kabinie nadawczo-odbiorczej, drugi w kabinie wskaźnikowej. Ob-

serwowaliśmy przestrzeń powietrzną w promieniu 200 kilometrów, po wysokości od minimalnej możliwej uwzględniającej krzywiznę ziemi do około 25 tysięcy metrów. Samoloty w tym czasie tylko w sporadycznych przypadkach latały powyżej 10 tysięcy metrów.

Stacja P-20 charakteryzowała się bardzo niską niezawodnością. W pięciu nadajnikach magnetronowych dużej mocy często dochodziło do konieczności wymiany magnetronów, elementów iskiernika oporników i kondensatorów dużej mocy. Odbiorniki ultra wysokich częstotliwości zbudowane głównie na lampach elektronowych (od diody przez triodę, tetrodę, pentodę, heptodę do oktody), wymagały ciągłej kontroli przyrządem do badania lamp i wymieniania uszkodzonych lub tracących emisję. Na stacji zastosowano również pierwsze tranzystory krzemowe i germanowe, które miały większą niezawodność. Bardzo często dochodziło do wymiany różnego typu kondensatorów i oporników. Konieczna była ciągła kontrola czułości wszystkich pięciu kanałów traktu odbiorczego, niekiedy w czasie pracy w obracającej się kabinie nadawczo-odbiorczej z szybkością 6 lub 3 obrotów na minutę.

W zestawie stacji był specjalny samochód ciężarowy (ZIP) z magazynem części zamiennych, szeroki asortyment części pozwalał na szybkie usuwanie uszkodzeń. Zdarzały się awarie, do których nie było odpowiednich części. W czasie jednego z moich dyżurów nastąpiło uszkodzenie głównego wielopakietowego włącznika stacji. Nowy przełącznik przywiózł „w kieszeni” pilot na lotnisko w Słupsku, skąd został przywieziony na pozycję. Wspólnie z kolegą Stanisławem Sobczakiem dokonaliśmy wymiany, co wymagało odlutowania, a następnie przylutowania kilkudziesięciu przewodów i kilku godzin nocnej pracy. W tych latach ruch lotniczy był niewielki, stacja pracowała okresowo lub dla zabezpieczenia lotów samolotów odrzutowych MiG-15 (MiG-17) pułku lotnictwa myśliwskiego w Słupsku. Większy ruch lotniczy istniał na trasach lotniczych w pobliżu krajów skandynawskich oraz samolotów transportowych zaopatrujących z ZSRR bazy Północnej Grupy Wojsk Radzieckich w Niemczech i w zachodniej Polsce. Dobrze wyszkoleni operatorzy byli w stanie odczytywać z ekranu 6–7 meldunków na minutę (numer, azymut, odległość, wysokość) i przekazywać telefonicznie na SD kompanii, gdzie były nanoszone na mapę z tzw. siatką OPL i dyżurny

oficer operacyjny nadawał im numer (cztery cyfry dla samolotu „obcego” i z zerem na początku dla samolotów „swoich”). Meldunki (numer, dane wg siatki OPL, wysokość, czas) były przekazywane do SD pułku w Bydgoszczy. Opóźnienie informacji w tym systemie wynosiło 2–3 minuty³⁵.

Warunki służby w 1952 r., na innym posterunku radiotechnicznym, w Niezychowicach k. Chojnic, tak wspomina mjr w st. spocz. Leszek Stępień: „Początkowo nie było nawet śladu budynków koszarowych, połowa namiotu, który mieliśmy do dyspozycji, stanowiła część mieszkalną, a druga służyła za kancelarię do pracy służbowej. Marzyliśmy niemiłosiernie, bo zima była solidna. Jeden, jedyny rosyjski radar P-3A pozyskany z radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech rozwinięty był w pozycji... w bezpośredniej bliskości ściany lasu. Radziecki oficer, od którego przejmowaliśmy stację, nie wiadomo dlaczego uważał, że wszystko jest w porządku, gdy tymczasem stosunkowo wysoki las uniemożliwił wykrycie od tej strony jakiegokolwiek obiektu powietrznego. Wkrótce radar został przez nas ustawiony w optymalnie dobrym miejscu.

13 kwietnia 1952 r. na wskaźniku radaru pojawił się wykryty, ale trudny do rozpoznania obiekt powietrzny. W sposób niezwykle skomplikowany udało się przekazać meldunek na stanowisko w Bydgoszczy, analizującego sytuację powietrzną. Po pewnym czasie dowiedzieliśmy się, że był to prawdopodobnie „trasiak” z Helsinek do Warszawy. Po pewnym czasie wyjaśniło się, że była to pierwsza, zatem historyczna informacja o obiekcie powietrznym wykrytym przez radar z polskiego posterunku radiotechnicznego i przekazana do wyższego ogniw zbierającego informacje o celach powietrznych. Do tej pory informacje o przelotach samolotów wojskowych i cywilnych oraz nierzadko balonów przekazywali wyłącznie obserwatorzy wzrokowi z kompanii obserwacyjno-meldunkowych.

Po pewnym czasie, oprócz mnie nie było oficerów, pełniłem więc bojową służbę dyżurną „non stop”. Koledzy ze stanowiska w Bydgoszczy słabo się orientowali w sytuacji, sądząc, że w Chojnicach jest dwóch oficerów o tym samym nazwisku, a może nawet trzech, gdyż każdego dnia meldowałem, że „zdaje służbę ppor. Stępień” i „przyjmuje służbę ppor. Stępień”³⁶.

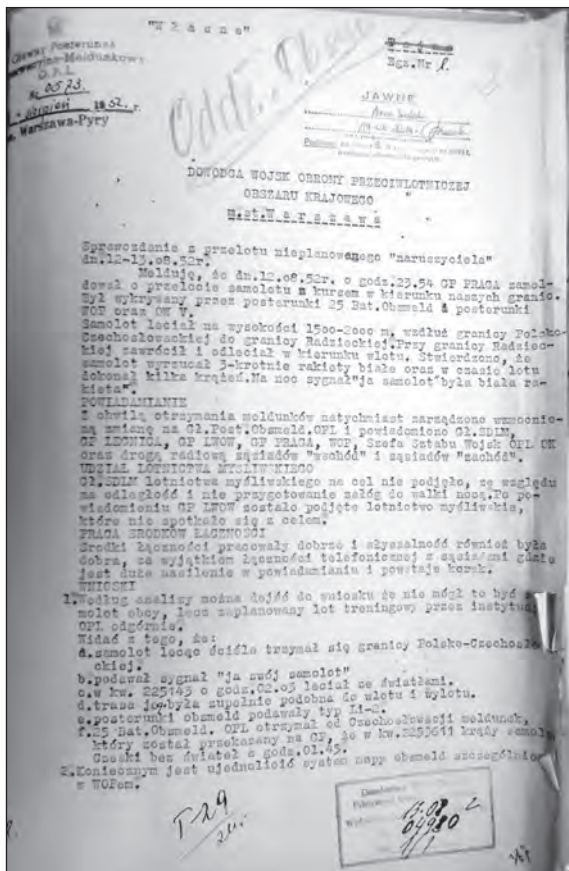
Służba na posterunkach obserwacyjno-meldunkowych czy radiotechnicznych wymagała ciągłej czujności, bowiem zdarzały się stosun-

kowo liczne naruszenia granic powietrznych Polski przez samoloty i balony zwiadowcze. Część z tych naruszczyeli była wykrywana i identyfikowana przez posterunki, część nie. Stosunkowo często były to samoloty ZSRR, zwłaszcza w rejonie Kaliningradu, Kostrzyna nad Odrą, ale nie tylko. 16 września 1953 r., godz. 01:15, placówka WOP-u informowała o nierozpoznanym samolocie lecącym na małej wysokości od granicy polsko-radzieckiej w kierunku Przemyśla. Według WOP-u był to samolot-naruszyciel, który wystrzelił kilka rakiet i znikł. W 1952 r., szef SG, w Zarządzeniu z 19 maja 1952 r., ustalił strefę zakazaną dla lotów wszystkich rodzajów samolotów (z wyjątkiem dokonujących pościgów) w odległości 25 km od granicy z ZSRR. Stałe ograniczenia warunków lotu dotyczyły strefy do 100 km od granicy z ZSRR³⁷.

Na słabość systemu obserwacyjno-meldunkowego w centralnej i południowej części Polski wskazywał w sprawozdaniu z 1953 r. ówczesny szef sztabu WL i OPL OK – płk Władysław Szczepucha: „Koniecznym jest wprowadzenie dyżurów nocnych myśliwców oraz stworzenie sieci posterunków radiotechnicznych w centralnej i południowej części kraju. Przeloty samolotów po wymienionej trasie powtarzają się po raz drugi, przy czym w obu przypadkach system obrony przeciwlotniczej okazał się bezradny. W centralnej i południowej części kraju w chwili obecnej nie możemy nawet prowadzić samolotu naruszczyela”³⁸.

W *Dokumencie naruszeń granicy RP przez samoloty państw obcych 1952–1954*, są zapisy dotyczące naruszania polskich granic przez samoloty różnych państw i przez samoloty nieidentyfikowane pod względem przynależności narodowej. Możemy przeczytać o takich zdarzeniach, jak m.in.:

- naruszenie granicy powietrznej 8 listopada 1952 r. godz. 13:33–15:19, cel wykryty przez posterunek nr 102;
- czterokrotne naruszenie granicy powietrznej przez samoloty radzieckie 4 lutego 1953 r.;
- 7 sierpnia 1952 r. przez ugrupowanie bojowe 25. batalionu dokonano ucieczki samolotem Jak 9-P;
- w dn. 15.09. godz. od 9:00 do 16.09. godz. 9:00 1953 r. – zrzuty balonów; dowódca posterunku nr 183 z 25 batalionu, kpr. Siodełko w m. Górna Wola znalazł balon o średnicy

Fot. 3.15. Meldunek o przelocie nieplanowanego samolotu z sierpnia 1952 r.

- 1,0 m, przy nim kosz ulotek w języku czeskim i dwa tysiące koron czeskich;
- 16 grudnia 1954 r., godz. 15:00, żołnierze posterunku obserwacyjno-meldunkowego w rejonie Kołobrzegu znaleźli balon z ulotkami w języku niemieckim;
 - stacje radiolokacyjne 8. pułku, 4 października 1952 r. wykryły w rejonie Miastka samolot – naruszyiciela granicy powietrznej Polski, który zrzucił dwóch szpiegów³⁹;
 - 19.07.1957 r. – próba ucieczki dwóch żołnierzy z 8. DLSz samolotem „Po – 2”. Samolot wykryty został przez obsługę RLP-222 z Chojnic (stacja P-3A), przechwycony przez parę dyżurną spadł w okolicy Łobza; dezerterzy zostali ujęci;
 - 15.09.1959 r. – ucieczka pilota z Aeroklubu w Grudziądzu na „Po – 2”; zaalarmowanie służb nastąpiło po ponad trzech godz.; przeLOT nie był dostrzeżony przez stacje dyżurne, lot odbywał się poniżej dolnej granicy wykrywania; samolot wylądował na Bornholmie⁴⁰.

Również w meldunkach o gotowości bojowej można znaleźć informacje o naruszeniach warunków lotów przez samoloty czy zlokalizowanych balonach:

- 15.01.1960 r., godz. 16:45, naruszenie warunków lotu na odcinku Lubawa–Nidzica–Szczytno–Pisz–Ełk przez radziecki samolot Ił-1; największe odchylenie – 45 km;
- 6.01.1960 r., godz. 20:28–21:14, naruszenie warunków lotu w rejonie Kołobrzegu przez samolot holenderski; największe odchylenie – 60 km;
- 25.12.1959 r.–24.01.1960 r., 64 balony i radiosondy w rejonie WRt;
- 24.02.1960 r. o godz. 11:23 w rejonie Chojnic wykryty został przez RLP-283 i RLP-221 balon na wysokości 12 000 m; o godz. 11:52 poderwano samolot z pary dyżurnej z 28. plm pilotowany przez por. Woźniaka; balon został zestrzelony o godz. 12:10⁴¹.

O wykryciu naruszyiciela przez stacje radiolokacyjne pisał również wspomniany płk Henryk Seroka, były dowódca 14. spobsmeld: „W pierwszych dniach czerwca 1956 r., samolot rozpoznawczy Amerykańskich Sił Powietrznych we wczesnych godzinach rannych naruszył przestrzeń powietrzną Polski. Naruszyiciel został wykryty przez stacje radiolokacyjne w odległości 200 km od Krakowa na wysokości 18 000 m. Przeleciał nad terytorium Polski, nad Lwowem i w okolicach Tarnopola zawrócił na zachód do Niemiec. Działo się to, dobrze pamiętam, 2 czerwca 1956 r. Następne naruszenia granicy nastąpiły po sobie w dniach 4, 5 i 6 czerwca 1956 r. Postawiono w stan gotowości jednostki lotnictwa myśliwskiego, jednostki radiotechniczne i jednostki artylerii przeciwlotniczej. Podrywano z lotniska pary dyżurne lotnictwa myśliwskiego, w celu przechwycenia naruszyicieli. Wszystkie naruszenia odbywały się w godzinach rannych po tej samej trasie przelotu. Pewnego dnia osobiście na przechwycenie naruszyiciela z lotniska w Bemowie na samolocie odrzutowym MiG-19 wystartował gen. Frey-Bielecki. Kiedy naruszyiciel znalazł się nad Zakopanem na wysokości 18 000 m generał został przez nawigatora z SD pułku naprowadzony na cel, kiedy znalazł się na wysokości 17 000 m naruszyiciel nabrał wysokości do 22 000 m. MiG-19 takiej wysokości nie mógł osiągnąć. Nowocze-

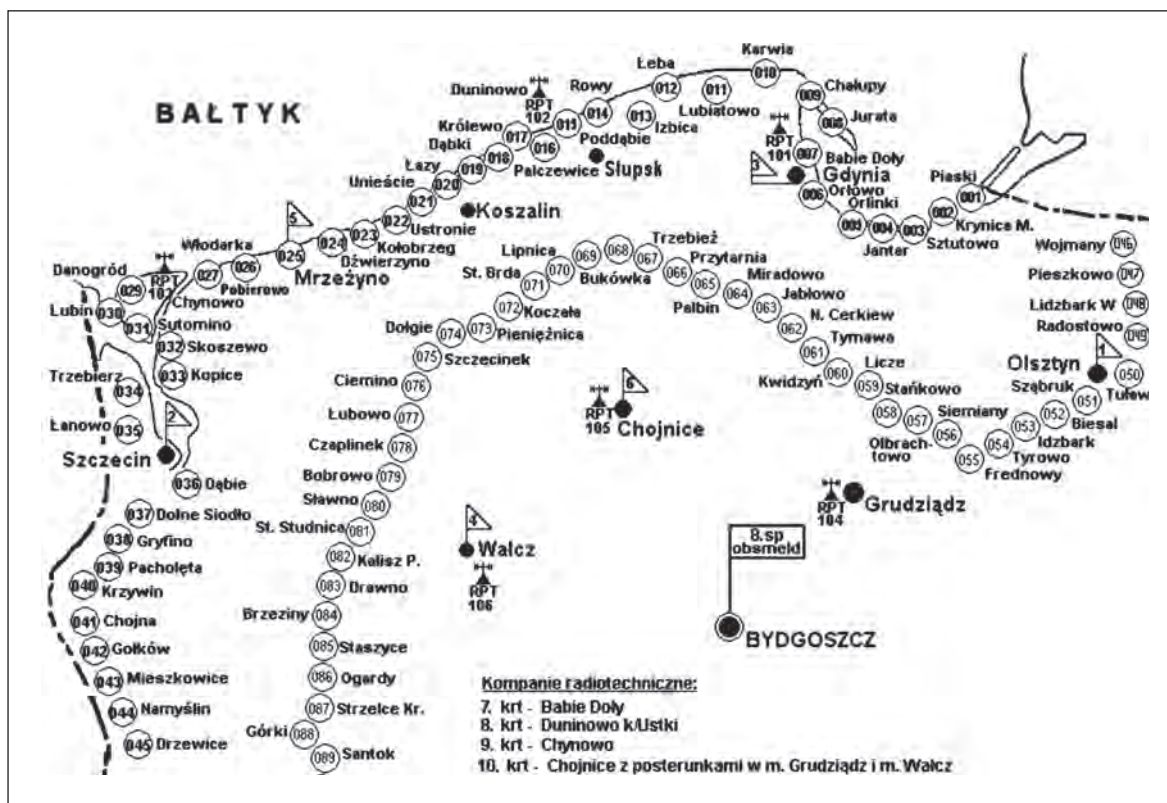
płk Henryk SEROKA

dowódca 25. Samodzielnego Batalionu
Obserwacyjno-Meldunkowego,
14. Samodzielnego Batalionu Radiotechnicznego,
19. Pułku Radiotechnicznego

Urodził się w 1924 r. w miejscowości Sitaniec (dawne województwo lubelskie) i tam ukończył szkołę podstawową. Po wyzwoleniu Zamościa zgłosił się na ochotnika do Wojska Polskiego. 2 lutego 1945 r. skierowany został do Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 1 przeniesionej z ZSRR do Przemyśla, a następnie do Krakowa. Promocja na pierwszy stopień oficerski odbyła się na polach grunwaldzkich 15 lipca 1945 r. Po promocji skierowany do 5. Saskiej Dywizji Piechoty, a następnie do 17. Pułku Piechoty na dowódcę plutonu. W 1946 r. był komendantem Ośna, nadzorował pracę w Nadleśnictwie Lasów Państwowych, zajmował się szkoleniem żołnierzy poborowych. W 1947 r. ukończył kurs dowódców kompanii w Centrum Wyszczolenia Piechoty w Rembertowie. Zajmował kolejno stanowiska: dowódcy 6. kompanii w 17. pp, dowódcy Poznańskiej Kompanii Akademickiej i dowódcy kompanii studentów Wydziału Mechanicznego Wojskowego Fakultetu przy Politechnice Gdańskiej. W 1950 r. został topografem Oddziału Operacyjnego Okręgu Wojskowego. W 1952 r. ukończył kurs dowódców pododdziałów obserwacyjno-meldunkowych i wyznaczony został na zastępcę ds. liniowych dowódcy 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego. W 1953 r. objął stanowisko dowódcy 25. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w Zabrzu, a następnie w Krakowie. Po kolejnej reorganizacji wojsk, objął dowodzenie 14. Samodzielnym Batalionem Radiotechnicznym, a w 1966 r. wyznaczony został na dowódcę 19. Pułku Radiotechnicznego w Chorzowie. Jako dowódca garnizonu Chorzów nawiązał ścisłą współpracę z władzami miasta. Dzięki współpracy z kopalniami „Nowy Wirek”, „Bielszowice” oraz „Barbara” wybudowany został w pułku ośrodek sprawności fizycznej oraz wyposażono sale wykładowe. W 1968 r. ukończył kurs we Władymirze. W tym samym roku awansowany został do stopnia pułkownika. W 1970 r. przy pułku powstała Szkoła Młodszych Specjalistów. Dzięki współpracy z Ministerstwem Górnictwa wykonano prace inżynierskie w podległych jednostkach. W 1971 r. dowodzony przez niego pułk po raz trzeci zajął pierwsze miejsce wśród jednostek radiotechnicznych Wojsk OPK i otrzymał na własność „Puchar Przechodni”. W tym samym roku pułk wizytowany był przez naczelnego dowódcę Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego marszałka Iwana Jakubowskiego, w roku następnym przez ministra obrony narodowej, gen. broni Wojciecha Jaruzelskiego. W 1973 r. wyróżniony został przez MON nagrodą III stopnia w dziedzinie nauki i techniki za pomysł zapadni w obiekcie RLP w Radzionkowie. Pułk został rozformowany i na jego bazie powstała Szkoła Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych. W 1975 r. przeniesiony do rezerwy. Był współtwórcą jednostek obserwacyjno-meldunkowych i radiotechnicznych w południowo-zachodniej Polsce. Po zakończeniu służby wojskowej pracował w strukturach obronnych Zjednoczenia Hutnictwa Żelaza i Stali w Katowicach i Głównym Biurze Studiów i Projektów Górniczych w Katowicach. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Zwycięstwa i Wolności.

śniejszych samolotów myśliwskich nie mieliśmy w tym czasie, artyleria przeciwlotnicza lufowa była w tej sytuacji bezużyteczna, raket przeciwlotniczych jeszcze na uzbrojeniu nie było. Wokół tej sprawy na najwyższych szczeblach wojskowych i państwowych powstało wielkie zamieszanie. Okazało się, że wyłożenie wielkich sum na utrzymanie dużej liczby

Wojsk Lotniczych i OPL OK nie zapewnia właściwej obrony przestrzeni powietrznej. Organizowane przez dowództwo odprawy i narady nie rozwiązały tego problemu. Taka sytuacja spowodowała przyspieszenie wprowadzenia jednostek artylerii przeciwlotniczej, raket ziemia – powietrze do zwalczania celów powietrznych⁴².

Rys. 3.5. Ugrupowanie 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego pod koniec 1952 r.

Oprócz sformowania 8. pułku, dokonano zmian organizacyjnych w GPOM, zwiększając jego etat do 174 wojskowych i 2 kontraktowych. W 25. i 31. batalionie powiększono etaty do 842 wojskowych i 5 kontraktowych. Sztab 31. batalionu przeniesiono z Poznania do Wrocławia⁴³. Utworzono również w batalionie pięć nowych posterunków wzrokowych. Rozwinięto je na rubieży Paczków–Głuchołazy–Dolna. Natomiast 5. Samodzielną Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową podporządkowano dowódcy 25. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego. 2. kompanię tego batalionu w maju 1953 r. przeniesiono z Bytomia do Zabrzeża⁴⁴.

Dalsza reorganizacja, ze względu na trudności z zakupem stacji radiolokacyjnych, została wstrzymana do 1954 r. Przewidywano przeformowanie 8. pułku w dwa pułki: jeden w Bydgoszczy (z pięcioma kompa-

niami), i drugi w Świdwinie, o podobnej strukturze. Natomiast 31. batalion zamierzano przeformować w pułk posiadający pięć kompanii

Rys. 3.6. Ugrupowanie Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych pod koniec 1953 r.

radiotechnicznych i trzy obserwacyjno-meldunkowe. Miejscem dyslokacji dowództwa i sztabu miał być Wrocław⁴⁵. Z 25. batalionu miał powstać pułk stacjonujący w Krakowie, w składzie pięciu kompanii radiotechnicznych i dwóch kompanii obserwacyjno-meldunkowych. Planów tych nie zrealizowano, m.in. ze względu na rozważaną możliwość utworzenia jednolitego dowództwa Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju.

Jesienią 1953 r. w celu skuteczniejszego prowadzenia obserwacji powietrznej na podejściach do Warszawy sformowano 9. Samodzielną Kompanię Radiotechniczną OPL OK. Kompanię rozmieszczono w Radiowie k. Warszawy. Pododdział miał zastąpić istniejący dotychczas wokół Warszawy system obserwacji wzrokowej oparty na posterunkach obsmeld 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej, która w 1954 r. przeniesiona została do 14. spo-

bsmeld w Chorzowie. Na początku października 9. skrt otrzymała pierwszą stację radiolokacyjną. Dowódcą kompanii został por. Tadeusz Romanik, a następnie por. Kazimierz Piotrowski. Podczas inspekcji w 1954 r., pododdział otrzymał ocenę bardzo dobrą. 9. skrt. podporządkowany został Węzeł Radiolokacyjny 5. DLM.

Po pierwszej reorganizacji, system obserwacyjno-meldunkowy w kraju tworzyły posterunki:

- obserwacji wzrokowej – 225;
- radiotechniczne – 6;
- kompanijne – 15;
- batalionowe – 2;
- pułkowe – 1⁴⁶.

System składał się z dwóch linii posterunków, i rozbudowany był od strony północnej, zachodniej i południowej. W jego skład wchodziły posterunki wokół Warszawy. Nie była obserwowana przestrzeń powietrzna wzdłuż wschodniej granicy Polski.

3.6. DRUGA REORGANIZACJA SYSTEMU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO

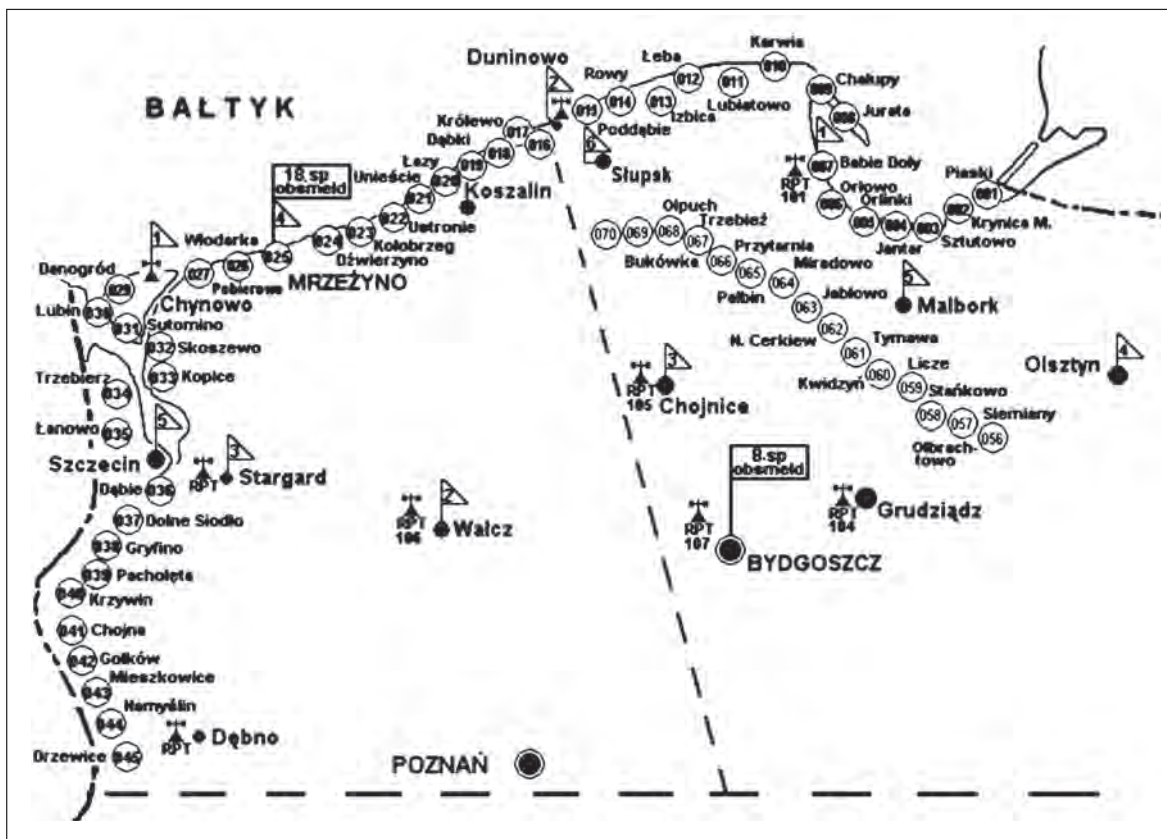
Kontynuacja reorganizacji systemu obserwacyjno-meldunkowego od końca 1954 r. polegała głównie na rozformowywaniu części kompanii obserwacyjno-meldunkowych i formowaniu w ich miejsce kompanii radiotechnicznych, tworzeniu ciągłego pola radiolokacyjnego i budowaniu stanowisk dowodzenia dostosowanych do zbioru, opracowania informacji radiolokacyjnej i jej dystrybucji. W celu skoordynowania dowodzenia służbą obserwacyjno-meldunkową, artylerią przeciwlotniczą i lotnictwem myśliwskim OPL, minister obrony narodowej rozkazał sformować do 1 maja 1954 r. Centralne Stanowisko Dowodzenia Wojsk OPL OK, które przejęło zadania rozformowanego Głównego Posterunku Obserwacji Wzrokowej⁴⁷.

1 grudnia 1954 r. nastąpiło połączenie Dowództwa Wojsk Lotniczych i Dowództwa Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w jedno Dowództwo Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju (WL i OPL OK). Dowódcą nowych wojsk został oficer radziecki gen. Iwan Turkiel, a jego zastępcą Polak – gen. dyw. Jan Frey-Bielecki. Utworzono również stanowisko zastępcy ds. OPL OK, któremu podlegała arty-

leria przeciwlotnicza, jednostki radiotechniczne oraz służba obserwacyjno-meldunkowa. Nowe dowództwo mogło śmiało podejmować decyzje dotyczące reorganizacji jednostek obserwacyjno-meldunkowych⁴⁸.

Na bazie kompanii obsmeld w Mrzeżynie i Szczecinie oraz krt w Chynowie utworzono w grudniu 1954 r. 18. Samodzielny Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy. Dowództwo i sztab początkowo rozmieszczono w Mrzeżynie, a w lipcu 1955 r. przeniesiono do Poznania, do koszar przy ulicy Rolnej. Po remoncie koszar pułk przeniesiono na lotnisko na Ławicy.

Dowódcą pułku został mjr Mikołaj Andrejuk, zastępcą ds. radiolokacji – kpt. Kazimierz Haława, a szefem służb technicznych – por. Ryszard Sajdak. W skład pułku początkowo wchodziły dwie kompanie obserwacyjno-meldunkowe z trzydziestoma posterunkami wzdłuż wybrzeża od Ustki do Świnoujścia i wzdłuż granicy zachodniej do Kostrzyna nad Odrą, oraz cztery kompanie radiotechniczne (w 1955 r. zwiększono ich liczbę do siedmiu). W 1955 r. ugrupowanie 18. spobsmeld wraz z obsadą kadrową przedstawiało się następująco:

Rys. 3.7. Ugrupowania 8. i 18. spobsmeld w połowie 1954 r.

- 1. krt – Chynowo
(dowódca – por. Kazimierz Ciołek);
- 2. krt – Chwiram
(dowódca – por. Kryspin Okólski);
- 3. krt – Witkowo
(dowódca – por. Julian Kijora);
- 4. krt – Boleszkowice
(dowódca – por. Bolesław Karpiński);
- 1. kobsmeld – Szczecin
(dowódca – por. Franciszek Byczak);
- 2. kobsmeld – Krosno Odrzańskie
(dowódca – por. Henryk Knopczyk)⁴⁹.

Na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego nr 0245/Org. z 20 października 1954 r., 31. Batalion Obserwacyjno-Meldunkowy z dnia 1 grudnia został przeformowany na 22. Samodzielny Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy (22. spobsmeld) o strukturze mieszanej (posiadał dwie krt i trzy kompanie obsmeld). Na dowódcę pułku wyznaczono mjr. Stefana Dubrawskiego. Miejsce dyslokacji pozostało we Wrocławiu. W skład pułku weszły dwie kompanie radiotechniczne posiadające SD: pierwsza w Poznaniu (posiadająca posterunki radiotechniczne w Żarach i Ostrowie Wielkopolskim)

i druga krt we Wrocławiu. Kompanie obserwacyjno-meldunkowe rozwinęto w miejscowościach:

- Krosno Odrzańskie (posterunki na linii Żabice–Bielawa Dolna);
- Wrocław (posterunki na linii Dłużyna Dolna–Laskówka);
- Koźle (z posterunkami na linii Paczków–Skoczów).

W lipcu 1955 r. pułk otrzymał pierwsze stacje radiolokacyjne (po jednej P-3A i P-20 i trzy P-8), które rozwinęto w Pszczynie (dowódca – ppor. Konrad Leśniak), w Izbicku (dowódca – ppor. Stanisław Waligóra), w Raszkowie k. Ostrowa Wielkopolskiego (dowódca – ppor. Stanisław Maciejak) oraz w Zgorzelcu (dowódca – ppor. Marian Bednarski).

W końcu 1955 r. pułk przemianowano na 22. Samodzielny Pułk Radiotechniczny. Pododdziały pułku w 1957 r. znajdowały się w następujących miejscowościach:

- Rybnica k. Wrocławia
(dowódca – por. Józef Jabłoński);
- Radłów k. Ostrowa Wielkopolskiego
(dowódca – por. Wiesław Walukiewicz);

- Dłużyna k. Zgorzelca
(dowódca – por. Stanisław Waligóra);
- Pszczyna
(dowódca – por. Piotr Jankowicz);
- Strzelce Opolskie
(dowódca – kpt. Stanisław Pikulski);
- Osina k. Ziębic
(dowódca – kpt. Stefan Marczak);
- Kotla k. Głogowa⁵⁰.

Kolejny, 14. Samodzielny Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy (14. spobsmeld) powstał na bazie 25. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w końcu 1954 r. Dowódcą pułku został mjr Henryk Seroka. Dowództwo i sztab umieszczono w Zabrze. W pułku nastąpiły liczne zmiany numeracji i dyslokacji pododdziałów. 3. Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową przemianowano na 1. Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową w Nowym Targu z piętnastoma posterunkami na linii od Ustronia do Wierzchowiny Wielkiej. Natomiast 4. kompania przemianowana została na 2. Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową w składzie czternastu posterunków na rubieży Muszyna–Smolnik–Słupowiny. Kompanie obserwacyjno-meldunkowe 1. i 2. w niedługim czasie przeformowano w radiotechniczne.

W lipcu 1955 r. 14. spobsmeld przebazowano do Krakowa Rakowic. Zmiana dyslokacji poddyktowana była koniecznością zbliżenia pułku do jednostek lotniczych 7. Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego oraz połączenia stanowisk dowodzenia, co miało zapewnić dowódcom obu jednostek szybsze podejmowanie decyzji oraz poprawić warunki pracy bojowej. Dowódcy 14. spobsmeld podporządkowano węzeł radiolokacyjny 7. DLM w składzie RTP-108 w Krakowie i RTP-116 w Mierzęcicach. Ten ostatni przekazano wkrótce do nowo formowanego 22. spobsmeld, a w jego miejsce pułk otrzymał zorganizowaną w Ożarowicach krt⁵¹. Pododdziałem w Brzostkowi dowodził por. Alojzy Skrzyszewski, w Ożarowicach – por. Krychta, a w Ożarowie – por. Jankowski. Dowódcami stacji radiolokacyjnych byli m.in. por. Adolf Falecki (P-20), por. Stanisław Klich (P-8), por. Zenon Biela (P-3A), ppor. Józef Żarów (P-20), por. Józef Orlikowski, por. Wiesław Walukiewicz.

Z ugrupowania 14. spobsmeld wyłączono 5. Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową, którą jako samodzielną kompanię przekazano do Warszawskiego OW i dyslokowano wokół Warszawy.

Fot. 3.16.
Wycinek z mapy ugrupowania wokół
Warszawy posterunków
obserwacyjno-meldunkowych
5. skobsmeld

3.7. MOŻLIWOŚCI BOJOWE SYSTEMU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO W POŁOWIE LAT PIĘDZIESIĄTYCH

Na początku 1955 r. jednostki obserwacyjno-meldunkowe rozpoznawały sytuację powietrzną i zabezpieczały naprowadzanie własnego lotnictwa siłami i środkami czterech pułków (8., 14., 18. i 22.) i jednej samodzielnej kompanii radiotechnicznej. Ogólny stan żołnierzy wynosił 4931 żołnierzy. Istniejące etaty jednostek obserwacyjno-meldunkowych umożliwiały sformowanie i funkcjonowanie:

- 10 kompanii obsmeld tworzących 150 posterunków obserwacji wzrokowej;
- 4 podwójnych posterunków radiotechnicznych, każdy w składzie jednej stacji radiolokacyjnej typu P-20 i jednej P-3A lub P-8;
- 15 pojedynczych posterunków radiotechnicznych, w tym: 3 posterunki, każdy w składzie jednej stacji typu P-20; 12–14 posterunków radiotechnicznych, każdy wyposażony w stacje radiolokacyjną typu P-8⁵².

Posterunki obserwacyjno-meldunkowe rozmieszczone były wzdłuż północnej, zachodniej i południowo-zachodniej granicy państwa (8 kompanii obsmeld, tj. 120 posterunków). Na kierunku północnym i północno-zachodnim rozwinięta była też druga linia posterunków w odległości 50–90 km od granicy morskiej. Ze względu na niedostateczną ilość stacji radiolokacyjnych, służbę pełniły 4 podwójne posterunki radiotechniczne i 3 pojedyncze posterunki, zgrupowane zasadniczo na kierunku północnym, oprócz jednego posterunku zlokalizowanego w Warszawie. Ponadto zadania bojowe służby obserwacyjno-meldunkowej wykonywało 13 stacji radiolokacyjnych typu P-3A i P-8 z dywizji lotnictwa myśliwskiego, które nie wchodziły organizacyjnie w skład pododdziałów obserwacyjno-meldunkowych. Stacje te zabezpieczały głównie naprowadzanie własnego lotnictwa, ale włączały się też w ogólny system radiotechnicznego zabezpieczenia OPL OK. Rozmieszczenie tych stacji uzależnione było od dyslokacji lotnictwa myśliwskiego. Ogółem systemy radiolokacyjnego rozpoznania i naprowadzania posiadały w tym czasie 32 stacje radiolokacyjne typu P-3, P-3A, P-8, P-10 i P-20 (stanowiło to wówczas 32% potrzeb etatowych)⁵³.

Posiadane wówczas środki radiotechniczne służby obserwacyjno-meldunkowej i lotnictwa myśliwskiego zabezpieczały pole radiolokacyjnego wykrywania i rozpoznania dla wysokości lotu powyżej 1000 m na kierunku północnym (maksymalna głębokość pola radiolokacyjnego 220 km) oraz dla lotu powyżej 2000 m w centrum Polski i wydzielonych rejonach na kierunku zachodnim i północno-zachodnim. Uwzględniając planowane dostawy z ZSRR zakupionego sprzętu radiolokacyjnego, w 1955 r. na uzupełnienie systemu obserwacyjno-meldunkowego i potrzeby pułków LM, przewidywano następujący stan środków radiotechnicznych na dzień 31 grudnia 1955 r.:

- 7 stacji radiolokacyjnych P-20;
- 36 stacji radiolokacyjnych P-3A i P-8.

Według przewidywań, środki te umożliwiały utworzenie pola radiolokacyjnego, wykrywanie i naprowadzanie dla wysokości lotu powyżej 1000 m (maksymalna głębokość pola radiolokacyjnego 280 km) na kierunku północnym, oraz uzyskanie 400 km głębokości pola radiolokacyjnego na kierunku zachodnim i południowym (dla wysokości lotu powyżej 2000 m)⁵⁴.

Z funkcjonowania istniejącego na początku 1955 r. systemu radiolokacyjnego rozpoznania i naprowadzania wynikały następujące wnioski:

- posiadana liczba środków radiotechnicznych nie zabezpieczała ciągłej obserwacji powietrznej nad całym obszarem państwa oraz naprowadzania własnego LM;
- system radiolokacyjnego wykrywania i rozpoznania nie był odporny na zakłócenia radiolokacyjne ze względu na brak urządzeń przeciwzakłóceń;
- posiadane typy stacji, będące w wyposażeniu jednostek, ze względu na ich taktyczno-techniczne możliwości nie zabezpieczały wykrywania i prowadzenia celów powietrznych na małych wysokościach (poniżej 500 m) i dużych (powyżej 15 000 m).

Przy ówczesnym stanie sił i środków systemu obserwacyjno-meldunkowego, dowódca WL i OPL OK gen. broni Iwan Turkiel, w swoim meldunku o stanie przedsięwzięć w celu umoc-

Rys. 3.8. Ugrupowanie Wojsk
Obserwacyjno-Meldunkowych pod koniec 1955 r.

nienia OPL OK PRL z 16 lutego 1955 r. do Ministra Obrony Narodowej Marszałka Polski Konstantego Rokossowskiego proponował znaczne wzmocnienie słabego jego zdaniem systemu, a mianowicie:

- udoskonalenie systemu obserwacji wzrokowej wzdłuż granicy północnej, zachodniej i południowej oraz zagęszczenie posterunków na odcinku granicy morskiej;
- zwiększenie liczby kompanii obserwacyjno-meldunkowych do 10, a posterunków do 135;
- rozwinięcie 22 podwójnych posterunków radiotechnicznych w składzie jedna stacja P-20, jedna stacja P-8; 15 posterunków podwójnych z jedną stacją P-8 oraz utworzenie 20 posterunków pojedynczych z jedną stacją;
- rozmieszczenie i urządzenie wspólnych stanowisk dywizji LM OPL OK z pułkowymi posterunkami obserwacyjno-meldunkowymi.

Planowana ilość sił i środków zabezpieczyłaby nieprzerwane wykrywanie obiektów powietrznych nad:

- północnym obszarem kraju (granica morska) dla wysokości lotów powyżej 500 m, na głębokość do 100 km,
- zachodnim i południowym obszarem państwa dla wysokości lotu powyżej 1000 m, na głębokość 200–250 km,
- centralnym i wschodnim obszarem państwa dla wysokości lotu powyżej 2000 m; w tej sy-

tuacji każdy oddział LM OPL OK byłby zabezpieczony siłami 2–3 stacji radiolokacyjnych⁵⁵.

Generał Iwan Turkiel proponował zwiększenie liczby środków radiotechnicznych w istniejących 4 pułkach oraz wprowadzenie etatowych punktów zbioru i opracowania danych, a na bazie samodzielnej kompanii radiotechnicznej – sformowanie 5. pułku radiotechnicznego. Sugerował również dokonanie zmian w kwestii zaopatrzenia w sprzęt radiolokacyjny. W tym czasie planowanie zaopatrzenia i remont sprzętu radiolokacyjnego należało do kompetencji dowódcy Artylerii WP. Natomiast wszystkie stacje radiolokacyjne

obrony powietrznej znajdowały się w tamtym czasie w WL i OPL OK. Powodowało to znaczne trudności w zaopatrzeniu i remoncie sprzętu radiolokacyjnego.

Dowódca WL i OPL OK odniósł się również do kwestii badań w dziedzinie radiolokacji i produkcji sprzętu radiotechnicznego. Planowaniem prac nad radiolokacją zajmował się Komitet Techniczny Dowódcy Artylerii WP. Komitet zlecał poprzez SG WP prace badawcze Polskiej Akademii Nauk i Przemysłowemu Instytutowi Telekomunikacji. Ze względu na liczne zadania PIT, zdaniem Dowódcy WL i OPL OK nie mógł się dobrze z tych zadań wywiązać. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego, kierując rozwojem radiolokacji w kraju, nie było zdecydowane co do kierunku badań i produkcji (import czy własny przemysł radiolokacyjny). Niezbędne w tej sytuacji było ustalenie na szczeblu międzynarodowym (ZSRR i pozostałe kraje bloku) konkretnych programów produkcyjnych, gdyż ich brak powodował opóźnienia w terminach dostaw dla wojsk krajowego sprzętu radiolokacyjnego (w 1955 r. do jednostek trafiło 5 prototypów polskiej stacji „Nysa”, które okazały się jednak zawodne).

Jednym z rozwiązań tego problemu miało być ustalenie linii rozwojowej radiolokacji w kraju i uzyskanie licencji na produkcję określonych typów stacji radiolokacyjnych produkowanych przez ZSRR. Za przyjęciem takiego rozwiązania przemawiała łatwość remontu ze względu na daleko posuniętą standaryzację. Jednak stan-

daryzacja sprzętu pociągała za sobą łatwość zakłócania przez nieprzyjaciela urządzeń radiolokacyjnych. Z rozważań tych Dowództwo WL i OPL OK wnioskowało, że słusznym jest posiadanie w planie produkcyjnym 1–2 własnych typów stacji oraz ewentualny import różniących się zakresem fal od zaplanowanych już typów stacji⁵⁶. Wprowadzenie do uzbrojenia pułków obsmeld stacji radiolokacyjnych spowodowało zmiany organizacyjne w systemie obserwacyjno-meldunkowym w 1955 r. W rozkazie z 14 sierpnia tego roku, gen. Turkiel polecił:

dowódcy 8. spobsmeld:

- rozformować do 1.08.1955 r. piętnaście posterunków obsmeld II linii oraz kompanijny posterunek obsmeld w Słupsku;
- zorganizować pracę bojową wszystkich posterunków obsmeld na kompanijnym posterunku obsmeld w Malborku;

dowódcy 18. spobsmeld:

- rozformować do 1.08.1955 r. piętnaście posterunków II linii oraz kompanijny posterunek obsmeld w Wałczu;

dowódcy 14. spobsmeld:

- rozformować do 1.08.1955 r. piętnaście posterunków obsmeld rozmieszczonych wzdłuż granicy południowej oraz kompanijny posterunek obsmeld w Sanoku⁵⁷.

Następowała również systematyczna aktualizacja zadań wobec istniejących i tworzonych pododdziałów służby obserwacyjno-meldunkowej. Ogólne zadania zostały przez dowódcę WL i OPL OK zawarte w zarządzeniu organizacyjnym służby obserwacyjno-meldunkowej nr 01 z 1 marca 1955 r. Zadania te zostały sformułowane następująco:

Główny Posterunek Obserwacyjno-Meldunkowy wchodzący w skład CSD Dowódcy WL i OPL OK.

- kierowanie pracą bojową służby obserwacyjno-meldunkowej;
- zbieranie i opracowywanie danych o sytuacji w powietrzu;
- powiadamianie środków OPL o sytuacji powietrznej;
- współdziałanie z sąsiednimi Głównymi Posterunkami Obserwacyjno-Meldunkowymi przygranicznych rejonów OPL ZSRR i państw ościennych;
- współdziałanie ze służbą obserwacyjno-meldunkową MW i OW.

Samodzielne pułki obserwacyjno-meldunkowe (8. i 18.):

- prowadzenie ciągłego rozpoznania nieprzyjaciela powietrznego w północnym i północno-zachodnim rejonie kraju w sektorze: Bartoszyce, Maków Mazowiecki, Płock, Kostrzyn n. Odrą;
- posterunki rozpoznania wzrokowego 8. spobsmeld rozmieścić na rubieży: Nowa Karczma, Gdynia, Puck, Poddębnie (pierwsza linia) i 60–80 km na południe (druga linia): Siemiany, Pelplin, Lipnica;
- posterunki rozpoznania wzrokowego 18. spobsmeld usytuować następująco: pierwsza linia: Duninowo, Chynowo, Szczecin, Kostrzyn; druga linia: Stara Brda, Szczecinek, Storzycze;

22. spobsmeld:

- prowadzenie rozpoznania wzrokowego nieprzyjaciela powietrznego w zachodnim i południowo-zachodnim obszarze państwa w sektorze: Kostrzyn n. Odrą, Płock, Tomaszów Mazowiecki, Skoczów;
- posterunki rozpoznania wzrokowego rozmieścić w jednej linii wzdłuż zachodniej i południowo-zachodniej granicy: Kostrzyn, Gubin, Przewóz, Lubań, Jelenia Góra, Paczków, Prudnik i Skoczów;

14. spobsmeld:

- prowadzenie rozpoznania wzrokowego w południowym obszarze kraju w sektorze: Skoczów, Tomaszów Mazowiecki, Radom i Ustrzyki Dolne;
- wzrokowe posterunki obsmeld usytuować w jednej linii na rubieży: Ustroń, Nowy Targ, Krynica, Wisłok, Smolnik⁵⁸.

Służba obserwacyjno-meldunkowa WL i OPL OK współpracowała w zakresie wzajemnego powiadamiania o celach powietrznych z innymi armiami utworzonego w 1955 r. Układu Warszawskiego:

- służbą obserwacyjno-meldunkową Grupy Wojsk Radzieckich w NRD;
- służbą obserwacyjno-meldunkową NRD;
- Głównym Posterunkiem Obserwacyjno-Meldunkowym w Legnicy (PGWR);
- służbą obserwacyjno-meldunkową Czesko-słowacki;
- służbą obserwacyjno-meldunkową OPL przygranicznych rejonów ZSRR w Rydze, Bałtysku, Mińsku, Lwowie oraz Głównym Po-

sterunkiem Obserwacyjno-Meldunkowym w Moskwie.

Pododdziały służby obserwacyjno-meldunkowej WL i OPL OK otrzymały także zadanie zwrócić szczególną uwagę na możliwość zrzu-

tu pojedynczych spadochroniarzy lub grup dywersyjno-szpiegowskich przy pojawieniu się ich w rejonach samolotów naruszcycieli. W takich sytuacjach nakazano poszukiwania w terenie zrzuconych osób i przedmiotów.

3.8. FORMOWANIE PUŁKÓW RADIOTECHNICZNYCH

Wraz z napływem sprzętu radiolokacyjnego do dotychczasowych samodzielnych pułków obserwacyjno-meldunkowych dokonywano wewnętrznych reorganizacji jednostek, formując kompanie radiotechniczne w miejsce kompanii obsmeld. Rozformowywanie tych ostatnich zapoczątkowano w 1954 r., i w 1955 r. proces ten był już zaawansowany.

Na podstawie zarządzenia szefa SG nr 0304/Org. z dnia 28 grudnia 1955 r., dowódca WL i OPL OK rozkazał do dnia 1 kwietnia 1955 r. przeformować 8., 18., 22. i 14. spobsmeld w samodzielne pułki radiotechniczne¹. Po reorganizacji, w skład 8. Samodzielnego Pułku Radiotechnicznego (dowódca – mjr Ludwik Ratyński) weszło 11 kompanii radiotechnicznych i dwie obserwacyjno-meldunkowe. W toku kolejnych zmian, w pułku pozostało 9 krt i 2 kompanie obsmeld. Kompanie radiotechniczne rozmieszczono następująco:

- Chynowo (dowódca – por. Kazimierz Siudziak);
- Przecmino (dowódca – por. Marian Kozik);
- Darzewo (dowódca – por. Jan Szwarocki);
- Duninowo (dowódca – por. Zenon Oczkowski);
- Lisewo Kaszubskie (dowódca – kpt. Stanisław Marowski);
- Babie Doły (dowódca – kpt. Eugeniusz Baran);
- Pruszcz Gdański (dowódca – por. Karol Błaszczuk);
- Chojnice (dowódca – por. Stefan Cabała);
- Łękinia (dowódca – por. Józef Pokrzywniak).

Dwie kompanie obserwacyjno-meldunkowe rozlokowano w miejscowościach:

- Słupsk (dowódca – por. Zdzisław Olejniczak);
- Malbork (dowódca – por. Henryk Szuflicki).

18. Samodzielny Pułk Radiotechniczny (dowódca – mjr Mikołaj Andrejuk) posiadał 7 krt i 2 kompanie obsmeld. Krt rozwinięto w miejscowościach:

- Poznań Minkowo (dowódca – por. Józef Stec);
- Osielsko (dowódca – por. Józef Wala);
- Chwiram (dowódca – por. Bolesław Karpiński);
- Boleszkowice (dowódca – por. Eugeniusz Gajowiecki);
- Powidz (dowódca – por. Józef Tomczak);
- Mechnacz (krt nie została rozwinięta);
- Szczawno (dowódca – por. Kazimierz Bąbka).

Kompanie obsmeld

rozmieszczono następująco:

- Szczecin (dowódca – por. Marian Mikołowski);
- Krosno Odrzańskie (dowódca – por. Henryk Knopczyk).

22. Samodzielny Pułk Radiotechniczny (dowódca – mjr Stefan Dubrawski), po przeformowaniu w swoim ugrupowaniu posiadał 7 kompanii radiotechnicznych, rozwiniętych w miejscowościach:

- Wrocław
- Strachowice (dowódca – por. Józef Orlikowski);
- Raszkowie (dowódca – por. Wiesław Walukiewicz);
- Głogowie, Nowogrodźcu;
- Raciborzu, Kamieniu Śląskim i Ząbkowicach Śląskich.

Wraz z przeformowaniem pułku rozwiązana została dotychczasowa Pułkowa Szkoła Podoficerska, w związku z utworzeniem na szczęblu WL i OPL OK dwóch Ośrodków Szkolenia Specjalistów Łączności, w Nowym Dworze i Mrągowie⁶⁰.

Ostatni z przeformowywanych pułków, 14. Samodzielny Pułk Radiotechniczny (dowódca – mjr Henryk Seroka) rozwijał również siedem krt. Sztab pułku stacjonował w Krakowie Rakowicach. Niektóre pododdziały nie miały jeszcze wybudowanych koszar, stąd znajdowały się przy sztabie i tam przechodziły szkolenie. W 1956 r., sformowane kompanie znajdowały się w miejscowościach:

- Brzostkonia k. Krakowa (dowódca – por. Alojzy Skrzyszewski);
- Ożarów k. Mierzęc (dowódca – por. Krychta);
- Ożarów k. Sandomierza (dowódca – por. Jankowski).

Dowódcami pozostałych kompanii byli: kpt. Chełczyński, por. Kulasa, por. Wojciechowski i por. Rytwiński. W jednostce, oprócz realizacji normalnych zadań, organizowano Szkołę Podoficerską, w której szkolono 120 elewów na kaprali – przyszłych dowódców wart w jednostkach lotniczych. W 1956 r. pułk zajął pierwsze miejsce wśród jednostek radiotechnicznych, a jego dowódca – mjr Henryk Seroka – nagrodzony został przez dowódcę WL i OPK OK motocyklem marki IŻ-48⁶¹.

W 1956 r. dowódca WL i OPL OK, rozkazem nr 02/Org. z dnia 12 stycznia 1956 r. nakazał utworzenie 6. Samodzielnego Batalionu Radiotechnicznego w Warszawie-Radiowo⁶². Dowódcą batalionu został mjr Leszek Mazerant. Batalion utworzono na bazie dotychczasowej 9. Samodzielnego Kompanii Radiotechnicznej. Kompanie rozmieszczono następująco:

- Warszawa-Radiowo (dowódca – kpt. Czesław Andrzejak);
- Lipowiec (dowódca – ppor. Władysław Kolczuk);
- Nowa Wieś k. Grudziądza (dowódca – por. Józef Podsiadłowski);
- Biała Podlaska (dowódca – por. Eugeniusz Bartosiewicz);
- Różyce k. Łęczycy (dowódca – por. Eugeniusz Kazimierczak);
- Łask (dowódca – ppor. Henryk Cieślak).

W trakcie organizacji batalionu występowały liczne trudności. Przede wszystkim nie było koszar dla kompanii. W wielu wypadkach koszaży żołnierzom zastępowały namioty lub zabudowania gospodarskie. Brak środków transportu, zły stan dróg komplikował zaopatrzenie pododdziałów w żywność i inne niezbędne środki do normalnego funkcjonowania pododdziałów.

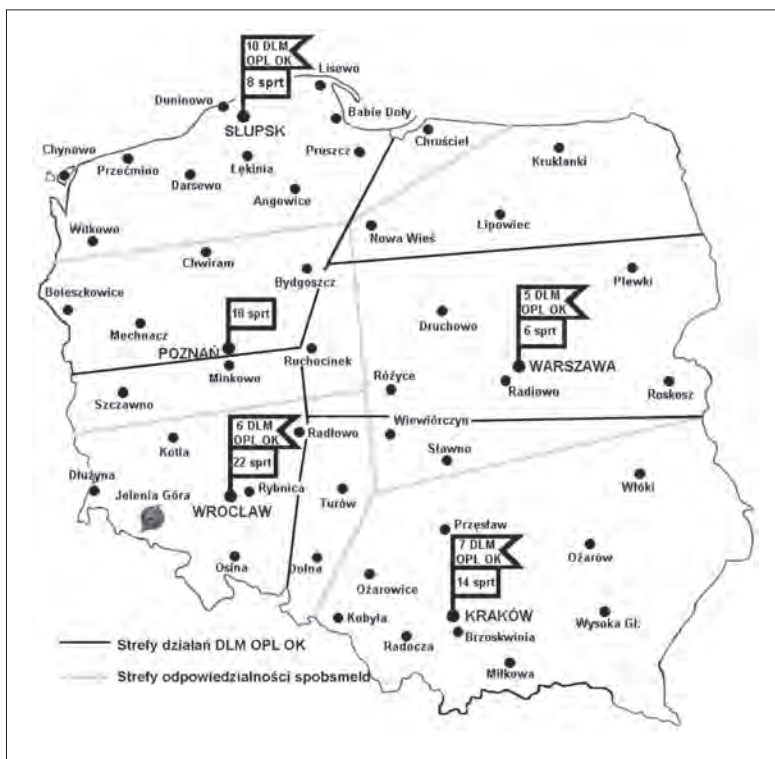
W maju 1957 r. 6. sbt przeformowany został na 6. Samodzielny Pułk Radiotechniczny (dowódca – kpt. Józef Lemieszek). W skład pułku weszły kolejne pododdziały, które rozwinęto następująco:

- Plewki (dowódca – por. Emil Trzepiota);
- Druchowo (dowódca – por. Wacław Lewandowski);
- Krukłanki k. Gizińska (dowódca – por. Kurowski)⁶³.

Wraz z przeformowywaniem pułków obsmeld na pułki radiotechniczne, ujednolicono również nazewnictwo posterunków, pododdziałów i oddziałów. Szef sztabu WL i OPL OK w zarządzeniu nr 0131 z dnia 17 maja 1956 r. polecił dokonać zmian stosowanych nazw:

- kompania obserwacyjno-meldunkowa – na kompanię radiotechniczną OPL;
- batalion (pułk) obserwacyjno-meldunkowy na batalion (pułk) radiotechniczny;
- kompanijny posterunek obserwacyjno-meldunkowy – na stanowisko dowodzenia kompanii radiotechnicznej OPL;
- Główny Posterunek Obserwacyjno-Meldunkowy OPL – na Główny Posterunek Wojsk Radiotechnicznych OPL;
- służba obserwacyjno-meldunkowa – na rozpoznanie radiolokacyjne⁶⁴.

Wraz z formowaniem pułków radiotechnicznych zakończony został drugi etap reorganizacji oddziałów radiotechnicznych. Rozwiązaniu uległy posterunki i kompanie obserwacyjno-meldunkowe. System obserwacyjno-meldunkowy, który zorganizowany został w 1950 r., przetrwał w szczątkowej formie do 1956 r. W roku następnym zastąpiony został systemem radiolokacyjnym.

Rys. 3.9.
Ugrupowanie
Wojsk Radiotechnicznych
przed reorganizacją
i strefy odpowiedzialności
dywizji lotnictwa myśliwskiego
w 1957 r.

Fot. 3.17.
Wieża
po byłym posterunku
obserwacyjno-meldunkowym
w Ożarówicach w 1962 r.
Od lewej:
st. sierż. Marian Matras
i plut. Bogusław Jastrzębski

PRZYPISY:

- 1) CAW, sygn. IV.501./A/178, Rozkazy organizacyjne MON i szefa SG, s. 73–75.
- 2) A. Stachula, *Powstanie i rozwój...*, dz. cyt., s. 58.
- 3) Zarządzeniem MON nr 1/MON z 6.01.2005 r., dzień 15 października ustanowiony został Świętem Wojsk Radiotechnicznych; zob. S. Słotwiński, *Święto Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych – dlaczego 15 października?*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, (dalej: „Biuletyn Radar”), 2003, nr 10, s. 193–194.
- 4) R. Juskiewicz, *Trzy opowiadania wiarusa radiotechnika*, „Biuletyn Radar”, 2007, nr 7, s. 81–82.
- 5) Tamże, s. 82–83.
- 6) CAW, IV.501.1/A/427, *Roczne plany zamierzeń organizacyjnych WP na lata 1950–1951, s. 5 i nast. Rozkaz organizacyjny MON, nr 092/Org. z dn. 19.08.1950 r.*
- 7) CAW, sygn. 1545/36, *Rozkazy organizacyjne MON – 1951 r., s. 151*; do 1.11.1951 r., 25. batalion utrzymywał zmniejszony stan etatowy: 18 oficerów, 54 podoficerów i 216 szeregowców.
- 8) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii Wojsk Radiotechnicznych Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1972, s. 16.
- 9) CAW, sygn. 1114/4, *Rozkazy i Zarządzenia MON i szefa SG z 1950 r.*, s. 40.
- 10) ASP, sygn. 10207/08/67, *Kronika jednostki*, s. 9.
- 11) H. Seroka, *Wspomnienia z młodości lat i wieloletniej służby wojskowej*, Chorzów 2006, s. 105.
- 12) R. Juskiewicz, *Trzy opowiadania...*, dz. cyt., s. 101–102.
- 13) Tamże, s. 94.
- 14) R. Juskiewicz, *Relacja dowódcy kompanii obserwacyjno-meldunkowej 1952–1956*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2014, nr 2, s. 154.
- 15) Tamże, s. 155–157.
- 16) R. Juskiewicz, *Posterunek na kominie*, „Wiraże”, 1994, nr 13, s. 24.
- 17) R. Juskiewicz, *Trzy opowiadania...*, dz. cyt., s. 87.
- 18) R. Juskiewicz, *Posterunek...*, dz. cyt., s. 24.
- 19) CAW, sygn. 1394/68/393, Sztab Gen., Zarząd I Sztabu Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Krajowego, *Sprawozdanie z kontroli gotowości bojowej w 25. Batalionie obsmeld 7–11.10.1952 r.*, s. 214–215.
- 20) H. Czyżyk, *Wojska Radiotechniczne w Wojskach Lotniczych*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2010, nr 10, s. 17.
- 21) *Księga Dyslokacji Jednostek Wojskowych WLOP*, (dalej: KD JW WLOP), s. 39–40.
- 22) Tamże, s. 40, 155–156.
- 23) A. Stachula, *Powstanie i rozwój...*, dz. cyt., s. 63.
- 24) Tamże, s. 63; relacja płk. w st. spocz. Ryszarda Sajdaka, notatka w posiadaniu autora.
- 25) Tamże.
- 26) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 296; CAW, sygn. IV.501.1/A.844, *Zarządzenie szefa SG z 8.11.1949 r.*, s. 100.
- 27) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 21; Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej /dalej: AIMON/, sygn. 636/92/7, *Rozkazy personalne MON 1952*, s. 527.
- 28) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 22–23.
- 29) ASP, sygn. 9603/97/1126, *Rozkazy Sztabu Generalnego i ich wykonanie, 1951*, s. 119.
- 30) CAW, sygn. 1545/52, *Rozkazy organizacyjne MON 1954–1955*, s. 41.
- 31) Kpt. Bieskarawajny po powrocie do ZSRR pracował na SD WRT AR i przyczynił się bezpośrednio do wykrycia 1 maja 1960 r. amerykańskiego samolotu szpiegowskiego U-2 pilotowanego przez Francisca G. Powersa, za co został awansowany na stopień majora.
- 32) CAW, sygn. 1545/73/40, *Rozkazy organizacyjne MON, 1952*, s. 46–47.
- 33) A. Stachula, *Powstanie i rozwój...*, dz. cyt., s. 64; D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, *2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008. Zarys historii*, Bydgoszcz 2008, s. 24.
- 34) Tamże, s. 28. Według sprawozdania z dostaw sprzętu z ZSRR w latach 1947–1964, Polska w 1952 r. otrzymała 11 zakupionych stacji: P-2M i „Redut” po jednym egzemplarzu i 9 sztuk P-3A, AI MON, sygn. 248/91/1432, s. 45.
- 35) Relacja płk. w st. spocz..., dz. cyt.
- 36) ASP, sygn. 1024/09/194, *Kronika Jednostki Wojskowej 5501*, t. 3, s. 55.
- 37) CAW, sygn. 1482/70/1301, *Rozkazy, zarządzenia, wytyczne i dokumentacja służby obsmeld, 1952 r.*, s. 38.
- 38) ASP, sygn. 9603/97/1209, *Sprawy operacyjno-szkoleniowe*, s. 316.
- 39) ASP, sygn. 9603/97/1309, *Dokumenty naruszeń granicy RP przez samoloty państw obcych*, s. 4 i 92; *Sprawozdanie operacyjno-rozpoznawcze o działalności bojowej Wojsk OPL OK i lotnictwa myśliwskiego za okres od dn. 25.11.1954 do 25.12.1954 r.*, s. 135; sygn. 9603/97/1209, *Meldunek dowódcy Gł. Posterunku Obsmeld OPL z dnia 21.09.1953 r.*, s. 220.
- 40) ASP, sygn. 7684/84/1, *Zarządzenia szefa sztabu WL i OPL OK. 1959*, s. 376; CAW, sygn. 1482/70/1333, *Meldunek o ważniejszych przedsięwzięciach wykonanych w Wojskach OPL OK 1959*, s. 384.
- 41) CAW, sygn. 1482/70/1363, *Sprawozdania z sytuacji powietrznej za okres od 24.12.1959 r. do 24.01.1960 r.*, s. 36–37; sygn. 10189/07/82, *Kronika 2. KOPK*, s. 24.
- 42) H. Seroka, *Wspomnienia z młodości...*, dz. cyt., s. 112–113.
- 43) AI MON, sygn. 1545/73/40, *Rozkazy organizacyjne MON 1952*, s. 46–47.
- 44) H. Mordawski, A. Paściak, *3. Korpus Obrony Powietrznej 1957–2007*, Wrocław 2007, s. 23.
- 45) A. Stachula, *Powstanie i rozwój...*, dz. cyt., s. 66–67.
- 46) ASP, sygn. 9603/97/1145, *Rozkazy, zarządzenia, wytyczne i dokumenty dla służby obsmeld, 1952*, s. 410.
- 47) CAW, sygn. 1545/52, *Rozkazy organizacyjne MON, 12.01.1954–20.01.1955*, s. 40–41.
- 48) T. Kmiecik, *Polskie lotnictwo...*, dz. cyt., s. 118.
- 49) ASP, sygn. 2136/9, *Założenia i projekty służby radiotechnicznej 1955 r.*, s. 207 i nast.
- 50) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 55.
- 51) Tamże, s. 44.
- 52) CAW, sygn. 1482/70/1173, *Meldunek o stanie przedsięwzięć w celu umocnienia OPL PRL z dn. 16.02.1955 r.*, s. 126.
- 53) Tamże, s. 127.
- 54) Tamże, s. 127–128.
- 55) CAW, sygn. 1482/1173, *Proponowane przedsięwzięcia celem umocnienia OPL* (dokument z 16.02.1955 r.), s. 144.
- 56) Tamże, s. 148 i nast.
- 57) CAW, sygn. 1482/70/1309, *Rozkazy dowódcy WL i OPL OK*, s. 388.
- 58) CAW, sygn. 1482/70/1173, *Zarządzenia organizacyjne służby obserwacyjno-meldunkowej z 1.03.1955 r.*, s. 159–161.
- 59) CAW, sygn. 1482/70/1317, *Rozkazy organizacyjne dowódcy WL i OPL OK. 1956 r.*, s. 153.
- 60) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 52–53.
- 61) Tamże, s. 49; H. Seroka, *Wspomnienia z młodości...*, dz. cyt., s. 113.
- 62) CAW, sygn. 1482/70/1318, *Rozkazy dowódcy WL i OPL OK. 1956 r.*, s. 156.
- 63) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 59–60.
- 64) CAW, sygn. 1482/70/1318, *Zarządzenia dowództwa WL i OPL OK 1956 r.*, s. 175.

| Z kroniki JW 1254

WOJSKA RADIOTECHNICZNE W LATACH 1957–1976

Przezbrajanie jednostek lotnictwa, obrony przeciwlotniczej, radiotechnicznych na nowy sprzęt lotniczy, artyleryjski i radiolokacyjny miało wpływ na zmiany, jakim poddano w 1957 r. Wojska Lotnicze i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Wykorzystanie nowego sprzętu w jednostkach bojowych o dotychczasowej strukturze organizacyjnej nie zapewniało należytych rezultatów w systemie dowodzenia wojskami, szybkości przekazywania informacji, optymalnego wykorzystania sprzętu. Rozwiązania tego problemu szukano w zorganizowaniu związku operacyjno-taktycznego, który byłby w stanie na swym szczeblu skupić całokształt zagadnień związanych z obroną powietrzną i usprawnić dowodzenie. Takim rozwiązaniem miały być korpusy OPL OK.

Minister obrony narodowej rozkazał dowódcy WL i OPL OK przeformować 3. Korpus Lotnictwa Mieszanego w Lotnictwo Operacyjne z siedzibą w Poznaniu. Nowy rodzaj wojsk przeznaczono do współdziałania z Wojskami Lądowymi i MW. Dowództwo LO przejęło dowodzenie przydzielonymi im jednostkami

lotnictwa myśliwskiego, szturmowego, bombowego, rozpoznawczego i pododdziałami radiotechnicznymi wchodzącymi organicznie w skład tych jednostek. W tym samym rozkazie z 6 lipca 1957 r. minister rozkazał sformować trzy korpusy Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju (KOPL OK) z dowództwami rozmieszczonymi odpowiednio w Warszawie (1.), Bydgoszczy (2.) i Wrocławiu (3.). Korpusy przejęły dowodzenie pułkami lotnictwa myśliwskiego, jednostkami artylerii przeciwlotniczej i radiotechnicznymi. Korpusy OPL OK miały być sformowane w okresie jednego roku, w pierwszej kolejności 3. – do 1 listopada 1957 r., następnie 2. – do 1 kwietnia 1958 r. i jako ostatni 1. – do 1 czerwca 1958 r.¹

Kolejna reorganizacja obrony powietrznej nastąpiła w marcu 1958 r., kiedy to ze sztabu WL i OPL OK wydzielono grupę ds. obrony przeciwlotniczej obszaru kraju, na czele z płk. Władysławem Jagiełłą, którego zadaniem było zorganizowanie odrębnego sztabu Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Nowo utworzone Dowództwo WOPL OK rozpoczęło działalność w pierwszej połowie 1959 r.

4.1. PRZEFORMOWANIE PUŁKÓW RADIOTECHNICZNYCH NA SAMODZIELNE BATALiony RADIOTECHNICZNE

W związku z utworzeniem korpusów w strukturze OPL OK, w latach 1958–1962 dokonano kolejnej reorganizacji WRt. Jej celem było dostosowanie systemu wykrywania celów powietrznych do wyznaczonych rejonów odpowiedzialności poszczególnych korpusów oraz do funkcjonującego zespołu połączonych stanowisk dowodzenia (PISD). Zadaniem 1. Korpusu OPL OK była ochrona wschodniej i środkowej części kraju z Warszawą, Krakowem, Łodzią i Górnym Śląskiem. 2. Korpus osłaniał wybrzeże morskie, część północno-zachodnią Polski, porty: Szczecin, Świnoujście, Bydgoszcz

oraz rejon Trójmiasta. Natomiast 3. Korpus osłaniał południowo-zachodnią część Polski z Wrocławiem i Poznaniem.

Ponadto na trzecią reorganizację WRt wpływ miał rozwój jakościowy i ilościowy środków napadu powietrznego, modernizacja sprzętu radiotechnicznego, wprowadzenie do uzbrojenia artylerii raketowej oraz pogląd, że poprzez struktury batalion – korpus przyspieszony zostanie obieg informacji o sytuacji powietrznej. Na podstawie rozkazu organizacyjnego dowódcy WL i OPL OK nr 033 z dn. 4 lipca 1957 r. w WRt przystąpiono do trzeciej reorganizacji, którą

przeprowadzono etapami. Dowódca WL i OPL OK nakazał rozformowanie istniejących samodzielnych pułków radiotechnicznych (6., 8., 14., 18. i 22.), a na ich bazie sformować 9 samodzielnych batalionów radiotechnicznych (sbrt), każdy w składzie 5 krt (tylko 7. sbrt miał zaplanowane 4 krt). Najważniejsze zmiany organizacyjne przeprowadzono w latach 1958–1961. Utworzone bataliony otrzymały numerację: 2., 3., 6., 7., 8., 9., 14., 18. i 22.

Formowanie samodzielnych batalionów radiotechnicznych, odbyło się następująco:

2. sbrt o stanie etatowym 653 wojskowych i 4 kontraktowych utworzono w Grudziądzu z części pododdziałów 6., 8. i 18. sprt. Z 6. sprt przejęto krt w Nowej Wsi k. Grudziądza, z 8. sprt – 2. krt z Angowic k. Chojnic. Od 18. sprt przejęto krt w Osielsku k. Bydgoszczy, a z nowo utworzonego 8. sbrt – 3. krt w Pruszcze Gdańskim. W styczniu 1961 r., 2. sbrt przejął kompanię z Chruściela k. Braniewa. Na dowódcę batalionu wyznaczono mjr. Kazimierza Kosmowskiego. Jego zastępcami zostali: por. Henryk Pączek (ds. radiolokacji), kpt. Jerzy Barbaś (ds. politycznych), por. Stanisław Paczkowski (ds. liniowych), a szefem sztabu został por. Kryspin Okólski.

3. sbrt utworzono na bazie byłego 14. sprt. Początkowo dowództwo, sztab i pododdziały formowano w Krakowie, w koszarach przy ul. Rajskiej. We wrześniu 1959 r. batalion przeniesiono do Sandomierza. 3. sbrt przejął z 14. sprt – krt z Dąbrówki k. Ożarowa i Wysokiej Głogowskiej, natomiast z 6. sbrt – krt z Roskoszy k. Białej Podlaskiej. Na początku 1958 r. po sformowaniu w Krakowie 3. krt dyslokowano do Niemiec k. Lublina. Jako ostatnią, sformowano 5. krt w Przęsławiu k. Jędrzejowa w 1960 r. Na dowódcę 3. sbrt wyznaczono kpt. Włodzimierza Przemyskiego. Jego zastępcami zostali: kpt. Jan Karbowniczek (ds. politycznych), kpt. Piotr Gryzłó (ds. liniowych), kpt. Zenon Biela (ds. radiolokacji) i kpt. Ryszard Gajak (szef sztabu)².

6. sbrt utworzono z pododdziałów 6. sprt w Warszawie Bemowie. Podporządkowane zostały batalionowi kompanie z: Druchowa, Drobin, Lipowca k. Szczytna, Krukłanek k. Giżycka, Plewek k. Wysokiego Mazowieckiego i z Radio-wa k. Warszawy. Dowódcą batalionu został kpt. Mieczysław Renkas, zastępcami: kpt. Janusz Bąbrowski (ds. politycznych), kpt. Mieczysław Martynuska (ds. liniowych), kpt. Andrzej Rem-

balski (ds. radiolokacji), a szefem sztabu – kpt. Franciszek Górski. Gotowość bojową 6. sbrt osiągnął w styczniu 1958 r.

7. sbrt w Lublinku k. Łodzi utworzono z części 6. i 22. sprt. Batalion przejął z 6. sprt – krt z Wiewiórczyna k. Łasku i Różyc k. Łęczycy; z 22. sprt krt z Radłowa k. Ostrowa Wielkopolskiego, Sławna k. Opoczna i Turowa k. Wielunia. Ostateczny kształt organizacyjny 7. sbrt osiągnął w listopadzie 1961 r. Dowódcą batalionu został mjr Leszek Mazerant, a zastępcami byli: kpt. Stanisław Skotnicki (ds. politycznych), por. Bogdan Bujanowicz (ds. liniowych), por. Franciszek Kostrubiec (ds. radiolokacji). Kwatermistrzem został kpt. Leon Lewgow.

8. sbrt sformowany w Słupsku przejął pododdziały po byłym 8. sprt, tj.: krt z Duninowa k. Ustki, Darżewa k. Zegrza Pomorskiego i z Pruszcza Gdańskiego. Wkrótce kompanię z Pruszcza Gdańskiego batalion w 1958 r. przekazał do 2. sbrt, a przejął nowo sformowaną krt w Pieniężnicy. Na dowódcę batalionu wyznaczono kpt. Stanisława Obecnego. Zastępcami dowódcy zostali: kpt. Zdzisław Olejniczak (szef sztabu), por. Zdzisław Radziwońka (ds. politycznych), kpt. Jan Malec (ds. liniowych) oraz por. Zbyszko Dorszewski (ds. radiolokacji), a kwatermistrzem batalionu – kpt. Antoni Żukowski.

9. sbrt sformowano w Choszcznie z pododdziałów 8. i 18. sprt. W jego skład weszły z 8. sprt – krt z Witkowa k. Stargardu Szczecińskiego, Chynowa i Przećmina k. Kołobrzegu. Natomiast po byłym 18. sprt włączono w skład batalionu krt z Chwiramu k. Wałcza i Boleszkowic k. Dębna Lubuskiego. Dowódcą został mjr Józef Stec, a jego zastępcami: kpt. Witold Zbroiński (ds. liniowych), kpt. Antoni Sprusik (ds. politycznych), por. Marek Ziółkowski (ds. radiolokacji), a szefem sztabu por. Bogusław Przybyłowski.

14. sbrt utworzony został w Krakowie Rakowicach. Przejął on z 14. sprt: krt z Brzoskwini k. Krakowa, Miłkowa k. Nowego Sącza, Rado-czy k. Wadowic, Kobyla k. Raciborza i Ożarowic k. Mierzęcic. Na dowódcę batalionu wyznaczono mjr. Henryka Serokę, a jego zastępcami zostali: kpt. Ryszard Chmielewski (ds. liniowych), kpt. Ryszard Felich (ds. politycznych), kpt. Adolf Falecki (ds. radiolokacji), a szefem sztabu został kpt. Andrzej Wojtyga³.

18. sbrt sformowany został w Poznaniu Ławicy na bazie byłego 18. sprt, po którym

przejął krt w Poznaniu Babkach, Mechnaczu k. Międzychodu, Ruchocinku k. Powidza, Kotli k. Głogowa oraz Szczawna k. Krosna Odrzańskiego. Na dowódcę batalionu wyznaczono mjr. Andrzeja Węgrzyna. Jego zastępcami zostali: kpt. Ryszard Ciołek (ds. liniowych), kpt. Zbigniew Gracz (ds. radiolokacji), kpt. Ryszard Seremiuk (ds. politycznych), szefem sztabu został kpt. Józef Łacki i kwatermistrzem kpt. Edward Sługocki.

22. sbrt powstał we Wrocławiu Strachowicach w oparciu o były 22. sprt. Do formowanego batalionu włączono krt z: Pietrzykowic k. Wrocławia, Dolnej k. Strzelec Opolskich, Osiny Wielkiej k. Ziębic. W latach 1962–1963 sformowano w strukturze batalionu krt w Pastewniku

k. Bolkowa. Dowódcą batalionu we Wrocławiu Strachowicach został mjr Józef Durkalec. Zastępcami dowódcy zostali: kpt. Karol Błaszczuk (ds. politycznych), kpt. Bronisław Dudziński (ds. liniowych), a szefem sztabu kpt. Piotr Hamkowicz. Zastępcami ds. radiolokacji byli kolejno: por. Marian Bednarski, kpt. Czesław Mitas, kpt. Stanisław Waligóra.

Samodzielne bataliony radiotechniczne podlegały korpusom. W sztabach korpusów utworzono Wydziały Radiotechniczne kierowane przez zastępców szefów sztabów ds. radiolokacji i będących jednocześnie szefami WRt korpusu. W 1. Korpusie OPL OK szefem WRt został ppłk Józef Lemieszek, w 2. – ppłk Stefan Tkaczyk i w 3. – ppłk Stefan Dubrawski.

ppłk dypl. Zdzisław MALINA

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 1962–1968

Urodził się w 1924 r. w Chodenicach k. Bochni. W 1939 r. ukończył drugą klasę gimnazjum, a w latach 1940–1942 uczęszczał do szkoły handlowej. Wykształcenie średnie ogólne uzupełnił w 1944 r. na tajnym kursie w zakresie gimnazjum oraz w latach 1947–1948 w zakresie szkoły średniej. Ze względów formalnych egzamin dojrzałości zdał w 1959 r. W lipcu 1945 r. powołany do służby wojskowej i skierowany do Oficerskiej Szkoły Łączności. Po jej ukończeniu został technikiem doświadczalnej stacji w Centralnej Składnicy i Warsztatach Łączności. W latach 1947–1948 był stażystą Ośrodka Badań Radiowych w Wojskowym Instytucie Techniki, a następnie starszym pomocnikiem kierownika sekcji w III Oddziale SG. Na przełomie 1948/1949 r. pracował w Państwowym Instytucie Telekomunikacji, w dziale prof. Pawła Szulkina. W 1949 r. skierowany do Grupy Organizacyjno-Przygotowawczej Dowództwa OPL. W latach 1950–1951 był pomocnikiem szefa Wydziału Obserwacyjno-Meldunkowego ds. łączności radiowej, a w latach 1951–1953 był pomocnikiem szefa Oddziału Obserwacyjno-Meldunkowego. Na początku lat 50. lokalizował posterunki obserwacyjno-meldunkowe dla 49. i 25. batalionu obserwacyjno-meldunkowego. Od 1953 r. do 1954 r. dowodził Głównym Posterunkiem Obserwacyjno-Meldunkowym. W latach 1954–1955, jako pierwszy Polak po oficerze radzieckim, został szefem Oddziału Służby Obserwacyjno-Meldunkowej Dowództwa Wojsk OPL OK. W połączonych wojskach (WL i OPL OK) był szefem Oddziału Służby Obserwacyjno-Meldunkowej i Środków Radiotechnicznych (do 1959 r.) Po ponownym oddzieleniu Wojsk Lotniczych został zastępcą dowódcy Wojsk OPL OK i jednocześnie szefem Inspektoratu Wojsk Radiotechnicznych w Dowództwie Wojsk OPL, następnie pełnił obowiązki szefa sztabu Wojsk OPL OK. W 1962 r. ukończył studia w Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR, a w 1966 r. we Włodzimierzu – kurs w zakresie zautomatyzowanych systemów dowodzenia „Wozduch”. Był pierwszym szefem Wojsk Radiotechnicznych, uznawany za pioniera tych wojsk. Przygotowywał koncepcje kolejnych reorganizacji WRt. W 1969 r. przeniesiony do pracy w sekretariacie Komitetu Obrony Kraju. W latach 1969–1985 był szefem Biura Planowania Obronnego i Szkolenia, jednocześnie zastępcą szefa Sekretariatu KOK. Od 1981 do 1985 r. pełnił obowiązki szefa Sekretariatu KOK. Zwolniony do rezerwy w 1985 r. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi i licznymi medalami resortowymi.

W strukturze Dowództwa WOPL OK utworzono Inspektorat Wojsk Radiotechnicznych (IWR). Na stanowisko Inspektora WRt OPL OK powołano płk. Zdzisława Malinę, a jego zastępcą został ppłk Ludwik Ratyński. Utworzono także funkcję głównego inżyniera WRt i został nim ppłk Aleksander Krzyżanowski⁴. IWR przekształcił się w Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych, a płk Zdzisław Malina został pierwszym szefem tego organu zarządzania. Bataliony podporządkowano korpusom w sposób następujący:

1. Korpusowi OPL OK:

- 3. sbt w Sandomierzu;
- 6. sbt w Warszawie;
- 7. sbt w Lublinku k. Łodzi;
- 14. sbt w Krakowie Rakowicach.

2. Korpusowi OPL OK:

- 2. sbt w Grudziądzu;
- 8. sbt w Słupsku;
- 9. sbt w Choszcznie.

3. Korpusowi OPL OK:

- 18. sbt w Poznaniu Ławicy;
- 22. sbt we Wrocławiu.

W latach 1958–1961 zorganizowano nowe posterunki radiotechniczne w miejscowościach: Włoki k. Lublina (1958 r.), Sławno k. Opoczna (1958 r.), Turów k. Wielunia (1961 r.), Łęki (1958 r.). Przeprowadzone w latach 1957–1962 zmiany organizacyjne w strukturze WRt wymagały ogromnego wysiłku organizacyjnego i pracy stanów osobowych sztabów oraz jednostek wojskowych. Samodzielne bataliony radiotechniczne: 2., 3., 7. i 9. utworzono prawie od podstaw i w nowych miejscach dyslokacji. Należało zbudować SD batalionów,

Rys. 4.1. Batalionowe ugrupowanie WRt w Korpusach OPL OK w 1958 r.

ich infrastrukturę techniczną i logistyczną, przy bardzo małych środkach finansowych i materiałowych. W związku z brakami kadrowymi, występowały trudności w przyjmowaniu i przekazywaniu pododdziałów.

Pomimo formalnego zorganizowania sbt w 1957 r., praca bojowa WRt odbywała się w sposób kombinowany, w przeważającej mierze z dotychczasowym podporządkowaniem pododdziałów radiotechnicznych. 3. sbt do systemu OPL OK włączono dopiero 15 września 1959 r., 7. sbt – 6 czerwca 1958 r., a 2. i 9. sbt – 1 kwietnia 1958 r. Okres przejściowy trwał prawie dwa lata, zanim wszystkie pododdziały zostały włączone do obiegu informacji o sytuacji powietrznej odpowiednio do organizacji batalionów.

4.2. MOŻLIWOŚCI BOJOWE WOJSK RADIOTECHNICZNYCH PO UTWORZENIU SAMODZIELNYCH BATALIONÓW

Zmiany strukturalne oraz wprowadzenie do uzbrojenia nowocześniejszego sprzętu radiolokacyjnego poprawiły możliwości bojowe WRt. Z zaplanowanych do rozwinięcia 45 posterunków radiotechnicznych, do wiosny 1959 r. rozwiniętych zostało 40. W tym było 25 posterunków podwójnych i 15 pojedynczych. Ogółem Wojska Radiotechniczne posiadały na dzień 24 stycznia 1959 r. w 9 sbt – 62 komplety stacji radiolokacyjnych, co stanowiło 66% ukomple-

towania. Stan poszczególnych typów stacji radiolokacyjnych był następujący: P-3A – 9 kpl., P-8 – 14 kpl., P-10 – 16 kpl., P-20 – 12 kpl., P-25 – 1 kpl., Nysa – 10 kpl. W wyposażeniu były też 4 kpl. radiolinii RL-30 Faza i 1 kpl. RSWP Konus⁵. Stan obsady stanowisk oficerów w pionie dowódczo-sztabowym wynosił 90%, natomiast w pionie dowódczym tylko 60%. W związku z wprowadzeniem do etatu RLP stanowiska oficera operacyjnego, przewidywano powołanie

Tabela 4.1. Liczba i typy stacji radiolokacyjnych WRT na dzień 1 lipca 1958 r.

Nazwa jednostki	Miejsce dyslokacji	Liczba RLP	Typy RLS	Liczba RLS
2. sbrt	Grudziądz	4	P-3A, P-8, P-10, P-20	5
3. sbrt	Sandomierz	3	P-3A, P-10	3
6. sbrt	Warszawa	4	P-3A, P-10, P-20	5
7. sbrt	Łódź	4	P-8, P-10, P-20	5
8. sbrt	Słupsk	5	P-3A, P-8, P-10, P-20, „Nysa”	9
9. sbrt	Choszczno	5	P-3A, P-8, P-10, P-20	8
14. sbrt	Kraków	3	P-3A, P-8, P-10, P-20	5
18. sbrt	Poznań	4	P-8, P-10, P-20, „Nysa”	6
22. sbrt	Wrocław	4	P-8, P-10, P-20	6
Razem		36		52

z rezerwy około 50 oficerów – techników radiolokacji, do czasu uzupełnienia wakatów absolwentami z Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej (lata 1960–1961).

WRt przygotowane były do wykrywania, rozpoznania i powiadamiania w warunkach zastosowania radiolokacyjnych zakłóceń o małej intensywności i jednoczesnego działania średnio do 3–4 celów w batalionowym rejonie obserwacji, do 7–8 celów w rejonie obrony KOPL OK i do 22 celów nad obszarem całego kraju. Bataliony mogły wykrywać cele powietrzne wzdłuż granicy północnej państwa (wspólnie z PGWR) na wysokości od 600 m, a wzdłuż zachodniej granicy na wysokości od 1000 m. Nad całym obszarem kraju ciągłość wykrywania WRt zapewniały w przedziale wysokości od 1500 m (w 1955 r. – 2000 m) do około 20 000 m. W 2. KOPL OK, najbardziej nasyconym sprzętem, dolna granica ciągłości pola radiolokacyjnego wynosiła 600 m (z uwzględnieniem stacji „Nysa”, bez niej – 800 m). Ciągłość skutecznego naprowadzania lotnictwa myśliwskiego ze wskaźników radiolokacyjnych nad całym obszarem kraju zapewniona była na wysokości od około 2500 do około 12 000 m. Wykorzystanie

stacji P-25 pozwalało zabezpieczyć naprowadzanie lotnictwa myśliwskiego do wysokości lotu około 20 000 m.⁶

W *Instrukcji o pełnieniu dyżuru bojowego i użyciu środków dyżurnych w WOPL OK*, określone zostały zasady organizacji dyżuru przez środki radiolokacyjne do wykrywania i naprowadzania LM. W instrukcji tej czytamy m.in.:

1. Stacje radiolokacyjne pełnią dyżur w celu:

- wykrywania i prowadzenia celów powietrznych oraz systematycznego meldowania o ich położeniu i działalności do nadrzędnych SD;
- prowadzenia stałej kontroli obszaru powietrznego PRL oraz przekazywania danych o aktualnym położeniu obiektów powietrznych wykonujących zgłoszone loty planowe.

2. Stacje radiolokacyjne systemu wykrywania i naprowadzania znajdują się w gotowości bojowej nr 1 lub 2:

- w gotowości bojowej nr 2 RLS nie pracuje, dyżurna zmiana bojowa znajduje się na swych stanowiskach roboczych, przygotowana do rozpoczęcia działań na sygnał do pracy bojowej;
- w gotowości bojowej nr 1, RLS przygotowana jest do natychmiastowego włączenia wysokiego napięcia; czas przejścia RLS z gotowości nr 2 do gotowości nr 1, zimą i latem wynosił: dla P-3A, P-8, P-15 do pięciu minut; dla P-20, P-25 i Nysy, do ośmiu minut.

Sygnał o przejściu do gotowości bojowej nr 1 dla poszczególnych RLP oraz sygnał o pełnym włączeniu RLS podawał dyżurny oficer analizy sytuacji powietrznej w sbrt, lub jego przełożeni z tytułu pełnienia służby. Natomiast decyzję o przejściu RLS w stan gotowości nr 1 lub włączeniu stacji do pracy bojowej, w zależności od sytuacji i zamiaru użycia LM, podejmował dyżurny – odpowiedzialny SD KOPL OK⁷.

Natomiast ogień do samolotu-naruszyciela, zarówno uprzedzający, jak i w celu jego zniszczenia, pilot mógł otwierać tylko w przypadku wyraźnie wrogich działań wykonywanych przez samolot-naruszyciel. Rozkaz do otwarcia ognia miał prawo wydać:

- dowódca WL i OPL OK i jego przełożeni;
- szef sztabu WL i OPL OK;
- dowódca WOPL OK;
- szef sztabu WOPL OK.

Jeżeli nie było możliwości skomunikowania się z wymienionymi osobami, rozkaz otwar-

cia ognia – gdy wymagała tego sytuacja – miał prawo wydać dyżurny odpowiedzialny CSD DWL i OPL OK⁸.

Samolotom państw UW, które naruszyły granicę państwową PRL (lub naruszyły warunki lotu), należało udzielić pomocy w wyjściu na najbliższe lotnisko lub zabezpieczyć powrót na lotnisko macierzyste. Własny samolot-naruszyciel, który czynił próbę przekroczenia granicy państwowej, dyżurne samoloty myśliwskie miały ustalonymi sygnałami i ewolucjami zmusić do lądowania na najbliższym lotnisku. Jeżeli własny samolot-naruszyciel nie stosował się do przekazywanych poleceń, należało go zestrzelić, lub stosować pościg⁹.

System radiolokacyjny w 1959 r., ze względu na niską odporność na zakłócenia sprzętu, zabezpieczał działania bojowe w warunkach nieskomplikowanej sytuacji powietrznej i nie był przygotowany do działań długotrwałych oraz do pracy w warunkach intensywnych zakłóceń. Nie zabezpieczał też wykrycia celów niskolejących, co uniemożliwiało we właściwym czasie uprzedzenie środków OPL przy nalotach na małych wysokościach od strony granicy morskiej. Dochodziło do tego słabe wyszkolenie specjalistów – żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (operatorów, planszeczistów i spike-rów). Miało to wpływ na zbyt długi czas obiegu informacji o sytuacji powietrznej. Występowały też komplikacje z identyfikacją już wykrytych celów. Okres szkolenia operatorów, radiotelegrafistów w ośrodkach wynosił 5 miesięcy. W batalionach natomiast brak było warunków do pełnej realizacji szkolenia programowego w wymiarze 8 godzin tygodniowo. Wszystko to miało wpływ na poziom pracy bojowej.

Wiele problemów powodował eksploatowany sprzęt, a najwięcej w tym czasie stacje produkcji krajowej „Nysa”. Nie zapewniały one ciągłości pracy zgodnie z „grafikiem” dyżurów, ponieważ miały bardzo niski współczynnik sprawności technicznej. Niektóre egzemplarze miały początkowo sprawność wynoszącą tylko kilka godzin¹⁰.

Kierownictwo MON uznało, że w tej sytuacji należy zwiększyć liczbę nowocześniejszego sprzętu zakupami w ZSRR, przy jednoczesnym wprowadzeniu do produkcji krajowej nowych typów stacji. Stąd po 1959 r. trafiły z importu do jednostek stacje radiolokacyjne typu P-25

i P-30 oraz wysokościomierze PRW-10. Na lata 1959–1961 zaplanowano wprowadzenie nowego systemu identyfikacyjnego „swój-obcy” typu KREMNIJ-2. Przeprowadzono również prace w zakresie zastosowań wskaźników panoramicznych w obiegu informacji o sytuacji powietrznej (lata 1961–1962). Na późniejsze lata (1964–1965) planowano zastosowanie pierwszych półautomatycznych systemów analizy sytuacji powietrznej i dowodzenia w systemie OPL OK. Do kierowania lotami samolotów myśliwskich i naprowadzania ich na cele według wskazań stacji radiolokacyjnych, we wrześniu 1959 r., przy batalionach radiotechnicznych utworzono 9 węzłów naprowadzania¹¹.

Realizacja tych przedsięwzięć miała umożliwić:

- obniżenie dolnej granicy ciągłości pola radiolokacyjnego do 500 m w rejonie obrony 2. i 3. Korpusu OPL OK i do 700–1000 m w rejonie obrony 1. Korpusu OPL OK oraz zwiększyć pułap wykrywania do 25 000 m (w 1955 r. wynosił 15 000 m);
- zwiększenie możliwości równoczesnego naprowadzania większej ilości grup LM oraz skutecznego naprowadzania do pułapu do 25 000 m;
- uodpornienie pola radiolokacyjnego na zakłócenia ze względu na posiadanie stacji radiolokacyjnych pracujących na sześciu różnych zakresach fal. (72% RLS miało posiadać możliwość szybkiego przestrajania się w przypadku zakłóceń);
- bezbłędne określanie przynależności państwowej obiektów powietrznych;
- w dalszej perspektywie umożliwienia wykrywania celów poniżej 500 m przy nalotach od strony granicy morskiej.

Z początkiem lat sześćdziesiątych WRT zwiększyły swoje możliwości bojowe. Na szczelublu sbrt, w 1960 r. osiągnięto możliwość jednorazowego ciągłego prowadzenia do 6 celów, w rejonie korpusu do 10 celów, a na szczelublu CSD DWL i OPL OK do 30 celów. Zwiększyło się uodpornienie pola na zakłócenia radiolokacyjne oraz zmniejszyła się też liczba fałszywych alarmów systemu OPL OK. Nie obniżono jednak granicy wykrywania celów powietrznych. Wzrosła ilość sprzętu radiolokacyjnego w jednostkach oraz jego niezawodność w pracy bojowej. Dowódca WOPL OK na rok następny, tj. 1961,

rozkazał opanować prowadzenie przez sbrt do 8 celów; przez SD Korpusów OPL OK – do 12 celów, a na szczeblu CSD osiągnąć natężenie do 40 celów powietrznych. Skrócony miał zostać czas obiegu informacji o obiekcie powietrznym od momentu wykrycia do powiadomienia SD Korpusu OPL OK do 2–3 minut, a na szczeblu CSD DWL i OPL OK do 3–4 minut. W 1962 r. WRt posiadały 114 różnych urządzeń radiolokacyjnych. Opanowano również eksploatację 5 nowych typów urządzeń, co pozwoliło na podniesienie górnego pułapu wykrywania do 20 000 metrów dla średniego bombowca¹². Sztaby jednostek WRt, składy bojowe SD zdobyły praktykę w utrzymaniu ciągłego pola radiolokacyjnego w warunkach wykonywania manewru środkami radiolokacyjnymi. Czas przebazowania podwójnego RTP skrócono do 10 godzin¹³.

W 1961 r. nastąpiła poprawa w wykrywaniu i prowadzeniu celów powietrznych. Z ogólnej liczby celów działających nad obszarem kraju wykryto w tym roku 99% /w 1960 r. – 95%, a w 1959 r. – 91%/. Z tego bez przerwy prowadzono 82% celów (w roku 1960 – 78%, a w 1959 r. – 74%). Najlepsze rezultaty w wykrywaniu i prowadzeniu celów osiągnął 3. Korpus OPL OK, gdzie wykryto 93% celów, z tego bez przerwy prowadzono 85% celów¹⁴.

Poważnym mankamentem ówczesnych WRt był brak możliwości wykrywania przez stacje radiolokacyjne celów powietrznych na małych wysokościach (poniżej 500 m). W tej sytuacji nie rezygnowano z klasycznych sposobów obserwacji powietrznej, tzn. posterunków obserwacji wzrokowej. Luki w ciągłości pola radiolokacyjnego na wysokościach poniżej 500 m uzupełniane były tylko częściowo przez etatowe posterunki obserwacji wzrokowej WRt OPK oraz poprzez posterunki WOP i MW. W 1963 r. wykorzystywano 54 takie etatowe posterunki, rozmieszczone przy 45 posterunkach radiolokacyjnych i dziewięciu sztabach sbrt.¹⁵ Dowódca Wojsk Obrony Powietrznej Kraju (WOPK), zarządzeniem z 6 sierpnia 1963 r. nakazał zorganizować w jednostkach WOPK nieetatowe posterunki obserwacji wzrokowej, które w istocie powtarzały sposób pracy posterunków obserwacyjno-meldunkowych. Do głównych zadań tworzonych posterunków należało:

- wykrywanie i rozpoznawanie wszystkich obiektów powietrznych na małych wysokościach;
- wykrywanie i rozpoznawanie samolotów i innych środków napadu powietrznego oraz określanie ich składu i ugrupowania;
- meldowanie danych o sytuacji powietrznej¹⁶.

Posterunki obserwacji wzrokowej organizowano w jednostkach wojskowych w ramach istniejących posterunków wartowniczych lub specjalnie tworzonym do tego celu posterunkowi, na którym służba pełniona była całą dobę. Przekazywanie meldunków przez środki łączności przewodowej będące w dyspozycji WOPK zapewniane miało być przez użycie hasła „Powietrze” – określające prawo do uzyskania połączenia poza kolejnością. Meldunki z tych posterunków na SD sbrt docierały jednak drogą okrężną, m.in. przez oficera dyżurnego jednostki. W wielu przypadkach uniemożliwiała to ich wykorzystanie w procesie analizy sytuacji powietrznej. Konieczność utrzymania systemu obserwacji wzrokowej w Wojskach OPK potwierdzono podczas pobytu polskiej delegacji (w składzie: płk Zdzisław Malina, płk Longin Łozowicki, ppłk Tadeusz Romanyk z DWOPK oraz ppłk Zbigniew Lewandowski z Zarządu VI SG WP), w dniach 2–10 lipca 1964 r., w Dowództwie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego i konsultacji problematyki pracy bojowej i szkolenia WRt w latach 1966–1970.

4.3. UTWORZENIE WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU I JEGO NASTĘPSTWA DLA WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

W myśl postanowień UW państwa członkowskie tworzyć miały jednolity system obrony powietrznej. Utworzenie w 1959 r. Dowództwa Wojsk OPL OK okazało się rozwiązaniem tymczasowym. Polska zobowiązana była traktatem do dostosowania się do wymogów obowiązujących w ramach układu sojuszniczego. Wojska narodowe, wchodzące w jego skład, musiały posiadać jednorodną strukturę organizacyjną, podobne systemy dowodzenia i kierowania, jednolity obieg informacji radiolokacyjnej, zunifikowane uzbrojenie i łączność. Wobec wyposażenia jednostek radiotechnicznych państw UW w sprzęt produkcji ZSRR, wprowadzono więc podobne rozwiązania zarówno w Polsce, jak w Siłach Zbrojnych Związku Radzieckiego¹⁷. W 1961 r. wszedł w życie *Plan współdziałania Wojsk OPL Armii Radzieckiej, Wojska Polskiego i Armii CSRS*, a na jego podstawie opracowano *Plan obrony przeciwlotniczej PRL*¹⁸. Bieżącą współpracę polskich WRt z podobnymi wojskami krajów sąsiednich oficerowie z Dowództwa Wojsk OPK nie oceniali najlepiej. Dobrze układało się współdziałanie z radiotechnikami z 2. Armii OPL ZSRR, słabiej natomiast z WRt NRD i CSRS. Niedociągnięcia wynikały z braku stałej łączności, słabej wymiany informacji (przenumerowywanie celów). Często przyczyną nieporozumień była słaba znajomość języka rosyjskiego przez oficerów stanowisk dowodzenia WRt NRD i CSRS¹⁹.

W sprawie utworzenia jednolitego systemu OPL oraz powołania Dowództwa OPL krajów UW odbyła się w Pradze, w dniach 30 stycznia–1 lutego 1962 r., konferencja przedstawicieli ministerstw obrony narodowej państw członkowskich. Zapadła wówczas decyzja o utworzeniu jednolitego systemu obrony przeciwlotniczej oraz o organizacji Dowództwa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Państw Układu Warszawskiego. System obejmował wszystkie siły i środki OPL: Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Rumunii, Węgier oraz Wojsk OPL ZSRR dyslokowanych na terytorium Związkowych Republik Nadbałtyckich oraz Republiki Białoruskiej i Republiki Ukraińskiej. Ustalono wówczas, że włą-

czenie sił i środków OPL w zintegrowany system nie narusza zasad podporządkowania ich narodowym dowództwom. Wprowadzane rozwiązania organizacyjne w systemach OPL krajów UW podobne były do istniejących w Polsce od 1957 r., np. SD KOPL (ten szczebel dowodzenia podobny był do radzieckiej dywizji OPL). Dowódca Wojsk OPL Układu Warszawskiego otrzymał prawo sprawdzania gotowości bojowej i operacyjnej Wojsk OPL w poszczególnych krajach²⁰. Konferencja w Pradze przyspieszyła decyzję MON o wyodrębnieniu WOPL OK z WL i OPL OK i przekształceniu ich w nowy, samodzielny rodzaj Sił Zbrojnych Polski.

Na podstawie rozkazu organizacyjnego ministra obrony narodowej z dnia 14 kwietnia 1962 r. przeformowano do 15 lipca 1962 r. Dowództwo WOPL OK w Warszawie na Dowództwo Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, o stanie 397 żołnierzy i 90 pracowników cywilnych²¹. Dowódcą Wojsk OPK został gen. dyw. pil. Czesław Mankiewicz. W skład Wojsk OPK weszły organizacyjnie: Wojska Radiotechniczne, Wojska Rakietowe i Artyleria oraz Lotnictwo Myśliwskie. Dotychczasowe Korpusy OPL OK przemianowane zostały na Korpusy Obrony Powietrznej Kraju. W korpusach dokonano zmian strukturalnych, które dotyczyły również WRt.

W związku ze zmianami stref odpowiedzialności w 1962 r. między Korpusami 1. i 2., ten pierwszy przekazał do 3. Korpusu OPK – 14. sbrt, z jednoczesną zmianą jego miejsca postoju z Krakowa do Chorzowa, do koszar, w których jednostka organizowana była w 1951 r. Całkowite przebazowanie dowództwa i sztabu sbrt nastąpiło w grudniu 1962 r. Dokonano również zmiany podległości wielu innych pododdziałów radiotechnicznych. 3. sbrt (Sandomierz) przekazał do 7. sbrt (Lublink k. Łodzi) krt w Przysławiu k. Jędrzejowa, przejął natomiast z 14. sbrt (Kraków) krt w Miłkowie k. Nowego Sącza. Batalion z Lublinka k. Łodzi przekazał do 22. sbrt (Wrocław) kompanię w Radłowie k. Ostrowa Wielkopolskiego. Natomiast 22. sbrt przekazał kompanię w Dolnej do 14. sbrt. W maju 1963 r. zaszły zmiany podporządkowania pododdziałów radiotechnicznych

Tabela 4.2. Zestawienie stanów osobowych sbrt i liczba środków radiolokacyjnych na 1.01.1960 r. w KOPL OK i WOPL OK

Nazwa jednostki	Miejsce dyslokacji	Żołnierze	Prac. cywilni	Stan sprzętu									
				RLS								„Konus”	„Faza”
				P-3A	P-8	P-10	P-15	P-20	P-25	P-30	„Nysa”		
3. sbrt	Sandomierz	561	4	2		1		1			3	1	
6. sbrt	Warszawa	612	4	1	2	1		1		1	3	1	1
7. sbrt	Łódź	615	4	1		2		2			2	1	
14. sbrt	Kraków	617	4	2		1		1	1		1	2	1
1. KOPLOK	Warszawa	2405	16	6	2	5		6	1	1	9	5	2
2. sbrt	Grudziądz	592	4	2	1	1			1		2	1	1
8. sbrt	Słupsk	660	4	1	4		1	1		1	2	1	1
9. sbrt	Choszczno	621	3		1	3	1	2	1		2	1	1
2. KOPLOK	Bydgoszcz	1873	11	3	6	4	2	2		1	6	3	3
18. sbrt	Poznań	644	4	1	1	3	1			1	4	1	
22. sbrt	Wrocław	592	5		2	2		2			2	1	1
3. KOPLOK	Wrocław	1236	9	1	3	5	1	2		1	6	2	1
OGÓŁEM OPL OK		5514	36	10	12	16	3	11	3	3	21	10	7

2. Korpusu OPK. 2. sbrt (Grudziądz) przekazał do 8. sbrt (Słupsk) krt w Angowicach k. Chojnic oraz w Czarnowczynie k. Bydgoszczy. Przejął również krt z Babich Dołów oraz Lisewa Kaszubskiego z 8. sbrt. Dowództwo i sztab 2. sbrt przebazowano w sierpniu 1963 r. z Grudziądza do Gdyni Grabówka. W tym samym roku reformowano wszystkie sbrt na etaty o większym stanie osobowym: 724 żołnierzy i 13 pracowników cywilnych (wcześniej etat wynosił: 653 wojskowych i 4 kontraktowych)²².

Dokonane zmiany organizacyjne miały na celu doskonalenie systemu obrony powietrznej w ogóle, a w WRt miały poprawić strefy wykrywania i zabezpieczenie radiolokacyjne działań bojowych środków aktywnych. Możliwości techniczne sprzętu radiolokacyjnego znacznie przekraczały istniejące możliwości zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnej (foniczno-ręczny), co zmuszało do poszukiwania lepszych koncepcji wykorzystania istniejącego systemu obrony powietrznej, m.in. przez wspomniane zmiany organizacyjne. W 1962 r., spośród jednostek radiotechnicznych Wojsk OPK, najlepsze wyniki w szkoleniu uzyskał 22. sbrt (dowódca – mjr Józef Durkalec), następnie 9. sbrt (mjr Józef Stec), a III miejsce zajął 14. sbrt (mjr Henryk Seroka).

Na początku lat sześćdziesiątych widoczna była większa intensywność prowadzonego roz-

poznania przez samoloty USA typu U-2 z terytorium państw Europy Zachodniej. W związku z tym, dowódca Wojsk OPK rozkazał włączyć do grafiku dyżurowania wewnątrz systemu wykrywania OPK radiolokacyjne stacje wstępnego poszukiwania (RSWP) typu P-12 z dywizjonów ogniowych 9. i 13. Dywizji Artylerii OPK. Dowódcy CSD i dowódcy 1. Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego nakazał zorganizować stałą wymianę informacji z CSD do 1. ORR o wykrytych lotach samolotów państw zachodnich w rejonie Morza Bałtyckiego, wzdłuż granic NRD i CSRS, a z 1. ORR do CSD danych z nasłuchu radiowego dotyczącego przygotowań do startu samolotów. Włączenie stacji P-12 miało poprawić wykrywalność celów na wysokości powyżej 15 000 m²³.

W latach 1962–1966 w jednostkach WRt dokonano znaczniejszych zmian w wyposażeniu technicznym. Wprowadzono do eksploatacji nowe stacje radiolokacyjne dalekiego zasięgu typu P-14 (produkcji radzieckiej) oraz polskiej produkcji typu „Jawor” i „Jawor-M”, a także zautomatyzowane systemy zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnego typu „Wozduch-1p”.

Wdrażanie systemu wymagało stworzenia nowego obiegu informacji radiolokacyjnej, zarówno w dotychczasowych kanałach fonicznych, jak i w nowo wprowadzanych kanałach zautomatyzowanych. Początki były trudne, tym

bardziej, że WRt posiadały wówczas bardzo niewielu specjalistów w zakresie eksploatacji systemów automatyzacji. System był dość skomplikowany i niestabilny w eksploatacji. Konsultacje oficerów z szefostwa WRt związane z wprowadzeniem systemu „Wozduch” odbywały się już w 1963 r. Oficerowie z szefostwa WRt zapoznawali się z zasadami pracy, wykorzystaniem bojowym tego sprzętu. Ustalono zasady przeprowadzenia szkoleń polskich specjalistów w ZSRR i w Polsce do bezpośredniej obsługi tego sprzętu²⁴. W czasie rozmów, Rosjanie zachęcali stronę polską do zakupu licencji na produkcję urządzenia „Wozduch”, które zaliczane było do sprzętu radiolokacji²⁵.

Podczas tych szkoleń, konsultowano również koncepcje rozwoju WRt na lata 1966–1970, w związku z automatyzacją procesów naprowadzania i wymiany informacji. Ustalono etaty obsług systemu „Wozduch” oraz sposoby i potrzeby wyposażenia Wojsk OPK w ten system w latach 1966–1970. W latach 1963–1965 do ZSRR wyjechało dziesięciu specjalistów z WRt w ramach konsultacji i szkoleń z zakresie eksploatacji sprzętu. Znacznie więcej wjeżdżało na kursy, szkolenia. Na przełomie 1963/1963 r. na 4-miesięcznym kursie „Wozduch” z szefostwa

WRt szkolili się: mjr Marian Musialik, kpt. Józef Lisowski, kpt. Jerzy Wanat, kpt. Jerzy Adamiuk, por. Karol Wawrzykowski. W tym samym czasie do szefostwa WRt przybyło pięciu specjalistów radzieckich w ramach konsultacji na temat wykorzystania systemu „Wozduch” z dostaw z 1964 r. oraz do prac przygotowawczych do rozwijania tego sprzętu²⁶.

Oficerowie z WRt wyjeżdżali na kilkudniowe i dłuższe szkolenia, kursy do ZSRR w związku z wprowadzaniem do uzbrojenia nowych stacji radiolokacyjnych, czy rozszerzeniem możliwości bojowych dotychczas eksploatowanych egzemplarzy, np.: P-12, P-14, P-35, wysokościomierza PRW-11. W szkoleniach, kursach uczestniczyli m.in. oficerowie: Zdzisław Malina, Ludwik Ratyński, Ryszard Sajdak, Tadeusz Romanyk, Henryk Seroka, Krzysztof Ławniczak, Mieczysław Adamczyk, Sylwester Pydde, Kazimierz Gawęda, Henryk Gajek, Wojciech Bonczek, Henryk Grądzki.

Radiotechnicy uczestniczyli również w konferencjach przedstawicieli Wojsk OPK sąsiednich krajów. Konferencje takie odbywały się m. in. we Lwowie w 1964 r. (płk Ludwik Ratyński), w Kijowie w 1965 r. (płk Ludwik Ratyński, ppłk Tadeusz Romanyk), w Windsdorf (płk Zdzi-

Fot. 4.1. Oficerowie polscy różnych specjalności (WRt, WR, WL) podczas zajęć na kursie we Włodzimierze w ZSRR. W pierwszym rzędzie od lewej: Jerzy Rogalski, Zdzisław Malina, Wacław Kazimierski, Kazimierz Lizakowski. W drugim rzędzie od lewej: Stefan Dubrawski, Henryk Seroka, nazwisko nieustalone, Ryszard Sajdak, Hilary Szpajda. W trzecim rzędzie od lewej: nazwisko nieustalone, Włodzimierz Przemyski, Józef Łacki, Piotr Gryzłó. W czwartym rzędzie od lewej: Adolf Falecki, nazwisko nieustalone

sław Malina). W listopadzie 1966 r. w Warszawie gościła grupa oficerów z armii jugosłowiańskiej, którą zapoznano z zasadami organizacji WRt, organizacją pola radiolokacyjnego, obie-

giem informacji oraz organizacją dowodzenia. Delegacji jugosłowiańskiej nie ujawniano faktycznej struktury organizacyjnej WRt OPK²⁷.

4.4. POSZUKIWANIE KONCEPCJI ORGANIZACJI WOJSK RADIOTECHNICZNYCH W LATACH 1965–1967

Wprowadzanie do wyposażenia nowocześniejszych stacji radiolokacyjnych oraz zautomatyzowanego systemu dowodzenia przyczyniły się do powstania różnych koncepcji zmian organizacyjnych Wojsk Radiotechnicznych, w niektórych przypadkach znacznie różniących się od siebie. Już w maju 1963 r. szef sztabu Wojsk OPK, płk Jan Stamieszkin proponował przeformować sbrt w samodzielne pułki radiotechniczne. Motywował te zmiany wprowadzeniem dodatkowej ilości sprzętu, zwiększeniem stanów osobowych sbrt. Proponował na początek nową organizację sbrt:

- pięć krt,
- kompania dowodzenia,
- kompania łączności,
- pluton transportowo-gospodarczy,
- pluton wartowniczy.

Utworzenie 9 pododdziałów, z których większość byłaby rozmieszczona w terenie odległym od sztabu na 120–150 km, wymagało systemu dowodzenia scentralizowanego z jednego sztabu pułku. Posiadanie licznego i zróżnicowanego sprzętu wymagało wysoko wykwalifikowanych i doświadczonych specjalistów radiolokacji, łączności, służby samochodowej (stan osobowy pułku – 723 wojskowych). Ze względu na niskie etaty w sbrt oficerowie-specjaliści z dużym doświadczeniem nie widzieli możliwości awansowania w sbrt, starali się o przeniesienie do innych jednostek na wyższe etaty. Przeformowanie sbrt na pułki, zdaniem płk. Jana Stamieszkina, nie pociągało za sobą zwiększenia stanu osobowego, a utrzymywałoby doświadczoną kadrę w jednostkach. Ponadto, biorąc pod uwagę charakter wykonywanych zadań przez WRt w czasie pokoju, organizacja jednostek radiotechnicznych w tym czasie winna być bezwzględnie zbliżona do organizacji czasu wojennego²⁸.

Większość projektów zmian w WRt była opracowana w dowództwie Wojsk OPK, a następnie

przesyłana do zaopiniowania w Sztabie Generalnym. Projekty te miały zawsze zasadniczą wadę (zdaniem SG i MON) uniemożliwiającą ich realizację: wymagały zbyt dużych nakładów finansowych, jak na ówczesne możliwości ekonomiczne Polski. Na ogół autorzy opracowanych projektów widzieli potrzebę zbudowania brygadowej struktury ugrupowania WRt. Taki też projekt powstał w październiku 1964 r., ale Ministerstwo Obrony Narodowej uznało, że projekt nie może być przyjęty ze względu na nakłady finansowe przekraczające możliwości resortu o 2 mld zł, a limity osobowe o 3500 etatów.

W marcu 1965 r. DWOPK przedstawiło do zaopiniowania trzy warianty organizacji wojsk i ich systemu dowodzenia na lata 1966–1970. Były to projekty następujące:

1. Zachowanie dotychczasowej struktury.
 2. Utworzenie pięciu dywizji zamiast trzech korpusów OPK.
 3. Pośredni, proponujący pozostawienie jednego korpusu i utworzenie trzech dywizji OPK.
- W dywizjach OPK, oprócz lotnictwa, artylerii, znajdować się miały jednostki radiotechniczne. W wariantie 2. przewidywano utworzenie:
- Gdyńskiej Dywizji OPK – sztab w Gdyni, trzy brt (Gdynia, Ustka, Chojnice);
 - Szczecińskiej Dywizji OPK – sztab w Szczecinie, trzy brt (Szczecin, Dziwnów, Zegrze Pomorskie);
 - Poznańskiej Dywizji OPK – sztab w Poznaniu, trzy brt (Poznań, Wrocław, Krosno Odrzańskie);
 - Górnośląskiej Dywizji OPK – sztab w Bytomiu, dwa brt (Chorzów, Sandomierz);
 - Warszawskiej Dywizji OPK – sztab w Warszawie, trzy brt (Łódź, Szczytno, Sierpc)²⁹.

Minister obrony narodowej, marszałek Marian Spychalski zlecił konsultowanie koncepcji tej w Dowództwie Zjednoczonych Sił Zbrojnych UW. W trakcie konsultacji zasugerowano stronie polskiej pozostanie przy trzech korpusach.

Zmiany w ugrupowaniu WRt i systemu dowodzenia były m.in. ze względu na proces automatyzacji kwestią pilną, stąd 26 maja 1965 r. minister obrony narodowej podpisał dyrektywę o *Organizacji i dyslokacji WL i OPL OK na lata 1960–1970*. W dyrektywie przewidywano, że do 1970 r. w miejsce dotychczas istniejących samodzielnych batalionów utworzone zostaną trzy brygady radiotechniczne, po jednej w każdym korpusie. Jak wspomniano wyżej, na stworzenie takich struktur do 1970 r. nie pozwoliły środki finansowe w przewidywanych wydatkach na obronę narodową. W brygadach miały się znaleźć bataliony posiadające wysoki stopień automatyzacji, co wymagało bardzo kosztownych zakupów urządzeń. Także ogromne środki finansowe potrzebne były do przeprowadzenia wymiany sprzętu radiolokacyjnego i łączności. W rezultacie postanowiono, że WRt ugrupowanie brygadowe osiągną w latach późniejszych, wcześniej przechodząc na strukturę pułkową.

Występował jeszcze jeden istotny problem warunkujący dalszy rozwój modernizacji systemu radiolokacyjnego i automatyzacji dowodzenia. W latach 1962–1967 decydenci w Sztabie Generalnym WP nie wypracowali poglądu na to, czy urządzenia WRt mają być stacjonarne, czy też mobilne. W rezultacie rozwoju myśli operacyjnej zwyciężył ostatecznie projekt posiadania stacjonarnego systemu radiolokacyjnego w obronie powietrznej obszaru kraju. Stacjonarny system wymagał jednak dobrego inżynierskiego zabezpieczenia przed atakiem przeciwnika powietrznego i skutkami użycia broni masowego rażenia³⁰. W końcu 1965 r. opracowano jeszcze jedną koncepcję organizacji Wojsk Radiotechnicznych, opartą na sformowaniu pułków radiotechnicznych w ramach korpusów OPK.

Korpusy miały posiadać:

1. Korpus OPK:

- pułk radiotechniczny w składzie dwóch batalionów radiotechnicznych i ośmiu kompanii radiotechnicznych – SD prt Warszawa;
- pułk radiotechniczny w składzie trzech batalionów i siedmiu kompanii radiotechnicznych – SD prt na PŁSD Łódź.

2. Korpus OPK:

- pułk radiotechniczny w składzie sześciu batalionów radiotechnicznych i czterech kompanii radiotechnicznych – SD prt na PŁSD Gdynia;

- pułk radiotechniczny w składzie pięciu batalionów radiotechnicznych i czterech kompanii radiotechnicznych – SD prt na PŁSD Gryfice.

3. Korpus OPK:

- pułk radiotechniczny w składzie dwóch batalionów radiotechnicznych i sześciu kompanii radiotechnicznych – SD prt na PŁSD Poznań;
- pułk radiotechniczny w składzie trzech batalionów radiotechnicznych i pięciu kompanii radiotechnicznych – SD prt na PŁSD Toruń³¹.

Według tej koncepcji Wojska Radiotechniczne miały posiadać 55 posterunków radiotechnicznych (RLP), w tym 21 zautomatyzowanych (przy batalionach radiotechnicznych) i 34 niezautomatyzowane (w terenowych krt). Przyjęta organizacja WRt zabezpieczała ciągle pole radiolokacyjne i prowadzenie celów o skutecznej powierzchni odbicia odpowiadającej samolotowi MiG-17 (około 1 m kw.) w przedziale wysokości od 100–200 do 35 000 metrów wzdłuż północnej i zachodniej granicy państwowej w rejonach 2. i 3. Korpusu OPK oraz na podejściach do Warszawy z kierunku północnego i północno-zachodniego, a od 500 do 35 000 metrów nad całym obszarem kraju, z wyłączeniem rejonów wzdłuż wschodniej granicy Polski.

Do uzyskania ciągłości pola wykrywania celów niskolejących nad całym obszarem Polski przewidywano wyposażenie w stacje radiolokacyjne P-15M następnych 16 posterunków (21 posterunków te stacje posiadało). Pozostałe posterunki przewidywano wyposażyć w różne typy stacji radiolokacyjnych, głównie w stacje „Jawor”, „Jawor-M” (produkcji krajowej) i w importowane stacje P-35. Również i ta koncepcja organizacji WRt okazała się zbyt kosztowna. Do struktury brygadowej zdecydowano się dochodzić poprzez etap pułkowy, ale mniej rozwinięty niż przedstawiony.

Ostatnią już koncepcję reorganizacji WRt Wojsk OPK przed jej rozpoczęciem w 1967 r., opracował w 1966 r. ówczesny szef WRt, płk Zdzisław Malina. Jego projekt przewidywał również formowanie pułków radiotechnicznych w korpusach OPK. Od propozycji z 1965 r. różniła go liczba brt w pułkach i miejsce ich dyslokacji. Proponował następującą strukturę:

1. Korpus OPK:

- 2. Samodzielny Pułk Radiotechniczny w Warszawie sformowany na bazie 6. sbrt, w składzie trzech batalionów radiotechnicznych (Warszawa, Szymany, Raciąż);
- 7. Samodzielny Batalion Radiotechniczny w Łodzi, w składzie czterech krt (Łask, Łęczyca, Opoczno);
- 3. Samodzielny Batalion Radiotechniczny w Sandomierzu, w składzie pięciu krt (Ożarów, Jędrzejów, Nowy Sącz, Jasionka, Lublin).

2. Korpus OPK:

- 12. Samodzielny Pułk Radiotechniczny w Gdyni, sformowany na bazie 2. i 8. sbrt, w składzie trzech batalionów radiotechnicznych (Angowice k. Chojnic, Duninowo k. Ustki, Poczernino k. Władysławowa);
- 13. Samodzielny Pułk Radiotechniczny w Gryficach, sformowany na bazie 9. sbrt, w składzie trzech batalionów radiotechnicznych (Witkowo k. Stargardu, Chynowo k. Kołczewa, Darzewo k. Zegrza Pomorskiego).

3. Korpus OPK:

- 18. Samodzielny Pułk Radiotechniczny w Poznaniu, sformowany na bazie 18. sbrt, w składzie dwóch batalionów radiotechnicznych (Babki k. Poznania, Szczawno)³².

Ta koncepcja stała się w dużej części podstawą do kolejnej, czwartej już reorganizacji WRt. Przed tą reorganizacją WRt w latach 1965–1967, posiadanymi środkami radiolokacyjnymi zabezpieczały ciągle pole radiolokacyjne od wysokości 500 metrów w rejonie obrony 2. i 3. Korpusu OPK, z wyjątkiem południowej części rejonu obrony 3. Korpusu. Natomiast w rejonie obrony 1. KOPK pole radiolokacyjne od wysokości 500 metrów posiadało przerwy. Nad obszarem całego kraju uzyskano ciągle pole radiolokacyjne od 1000 metrów wzwyż, z wyjątkiem południowej części rejonu obrony 1. i 3. Korpusu OPK. Górny pułap wykrycia pola radiolokacyjnego wynosił 25 000 metrów zabezpieczony przez stacje P-35. Dolna granica wykrywania od 500 metrów na kierunku zachodnim znacznie odbiegała od oczekiwań strony radzieckiej, wyrażanych podczas wspomnianych konsultacji delegacji polskiej w 1964 r. Rosjanie oczekiwali, że w latach 1966–

1970 dolna granica wykrywania na naszej granicy zachodniej wyniesie 100–200 metrów.

Zabezpieczenie naprowadzania lotnictwa myśliwskiego uzyskiwano środkami radiolokacyjnymi poprzez zbudowaną sieć 8 zautomatyzowanych punktów naprowadzania opartych na aparaturze „Wozduch”. Umożliwiała ona jednocześnie naprowadzanie 24 samolotów. W tym czasie sieć niezautomatyzowanych punktów naprowadzania zapewniała naprowadzanie na cele powietrzne 90 samolotów myśliwskich jednocześnie. Łącznie posiadanymi środkami można było zabezpieczyć działanie 114 samolotów jednocześnie. Środki te nie dawały jednak pełnej gwarancji bezpieczeństwa wszystkim obiektom wymagającym na terenie kraju szczególnej osłony przed atakiem lotnictwa³³.

W 1965 r. Wojska Radiotechniczne posiadały dziewięć sbrt, każdy w składzie czterech krt i jednego Zautomatyzowanego Centrum Radiolokacyjnego Rozpoznania i Dowodzenia (z wyjątkiem 8. sbrt, który posiadał trzy kompanie i dwa ZCRRiD). Sprzęt radiolokacyjny w sbrt rozwinięty był w 44 posterunkach oraz w trzech plm (1., 25. i 45. plm, które posiadały etatowe stacje radiolokacyjne). Wykonano też szereg ważnych przedsięwzięć dla przyszłości WRt. Uzgodniono wstępny projekt stacji radiolokacyjnych „Jawor-M2” i „Hawana”. Ustalono szczegółowe wymagania na współpracę stacji radiolokacyjnej „Hawana” w systemie „Wozduch”. Zakończono również prace nad projektem organizacyjno-technicznym systemu stanowisk dowodzenia Wojsk OPK wyposażonych w system „Wozduch” oraz ustalono wstępną koncepcję zautomatyzowanego systemu dowodzenia Wojskami OPK. Wprowadzany do uzbrojenia Wojsk OPK system „Wozduch” dostosowany był do trzyszczeblowej struktury dowodzenia (stosowanej w ZSRR). W Polsce miała powstać również trzyszczeblowa, brygadowa struktura dowodzenia, ale ze względów ekonomicznych powstała w dwóch etapach.

4.5. CZWARTA REORGANIZACJA WOJSK RADIOTECHNICZNYCH (LATA 1967–1972)

Długo przygotowywana reorganizacja WRt rozpoczęła się w końcu 1966 r. Można stwierdzić, że zapoczątkowany wówczas został jej pierwszy etap. 16 maja 1966 r. minister obrony narodowej podpisał Dyrektywę nr 005/Oper. w sprawie formowania pułków radiotechnicznych. Na podstawie rozkazu organizacyjnego MON nr 0173/Org. z dn. 23 grudnia 1966 r. rozpoczęto czwartą reorganizację WRt, która na tym etapie polegała na utworzeniu dwóch pułków radiotechnicznych, rozformowaniu czterech samodzielnych batalionów radiotechnicznych oraz zmianie podporządkowania niektórych pododdziałów³⁴.

W 1967 r. utworzono na bazie 2. sbrt (Gdynia-Grabówek) i 8. (Słupsk) – 12. Pułk Radiotechniczny. Dowództwo i sztab mieściło się w Gdyni na Grabówku. W skład pułku weszły trzy bataliony radiotechniczne:

- 1. brt – w Babich Dołach
dowódca – mjr Wacław Wojakowski,
(a następnie mjr Henryk Tomaszewski);
- 2. brt – w Angowicach
dowódca – mjr Kryspin Okólski;
- 3. brt – w Słupsku
dowódca – ppłk Olgierd Rychter,
(a od 1970 r. kpt. Mieczysław Dąbrowski)³⁵.

3. brt utworzono z dotychczasowego ZCRRiD oraz sześciu kompanii radiotechnicznych: 11. krt w Chruścielu, 12. krt w Pruszczu Gdańskim, 13. krt w Lisewie Kaszubskim, 22. krt w Grudziądzu, 23. krt w Czarnowczynie i 31. krt w Łękinie. Przewidziana w etacie 12. prt, kompania z planowanym miejscem dyslokacji w Kościerzynie (21. krt), nie została utworzona ze względu na brak obiektów koszarowych. Dowódcą nowo utworzonego 12. pułku został ppłk Kazimierz Kosmowski, a jego zastępcami: mjr Henryk Kamiński (szef sztabu), mjr Edmund Dominiak (ds. liniowych), ppłk Franciszek Kunczewicz (ds. politycznych), mjr Zbyszko Dorszewski, a następnie ppłk Czesław Zakręta (ds. radiolokacji i automatyzacji).

Kompanię radiotechniczną 8. sbrt w Darżewie k. Zegrza Pomorskiego przekazano do 9. sbrt w Choszcznie. Ponadto na bazie dotychczasowego pułkowego punktu naprowadzania 25. plm sformowano nową kompanię radiotechniczną w Pruszczu Gdańskim. Rozformowano też 8. Węzeł Naprowadzania.

Również w 1967 r. przystąpiono do formowania 19. Pułku Radiotechnicznego w 3. Korpusie OPK, z miejscem postoju w Chorzowie. Pułk formowano na bazie 14. sbrt. (Chorzów) i 22. sbrt (Wrocław Strachowice). W skład pułku weszły dwa bataliony radiotechniczne:

- 3. brt w Ożarowicach,
od 1972 r. Radzionków
(dowódca – mjr Alojzy Skrzyszewski);
- 4. brt w Pietrzykowicach
(dowódca – mjr Kazimierz Marczak).

W skład pułku weszły wszystkie pododdziały 14. sbrt oraz jego kompanie radiotechniczne w Pietrzykowicach k. Wrocławia, Osinie k. Ziębic i Pastewniku k. Bolkowa. Z dotychczasowego 22. sbrt kompanie z Radłowa k. Ostrowa Wielkopolskiego oraz Dłużyny Dolnej k. Zgorzelca zostały przekazane do 18. sbrt w Poznaniu.

Dowódcą 19. prt został ppłk Henryk Sero-ka. Jego zastępcami: mjr Ryszard Chmielewski (szef sztabu), ppłk Piotr Jankowicz (ds. liniowych), mjr Adolf Falecki (ds. radiolokacji i automatyzacji), mjr Marian Bryła (ds. politycznych).

Ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych po czwartej reorganizacji przedstawiało się następująco:

1. Korpus OPK:

- 3. sbrt Sandomierz,
- 6. sbrt Warszawa Bemowo,
- 7. sbrt Łódź Lublinek.

2. Korpus OPK:

- 9. sbrt Choszczno,
- 12. prt Gdynia Grabówek.

3. Korpus OPK:

- 18. sbrt Poznań,
- 19. prt Chorzów.

Utworzenie dwóch nowych pułków radiotechnicznych w dwóch różnych korpusach (2. i 3.) nie było rozwiązaniem optymalnym. Naruszało w każdym z tych korpusów dotychczasowy system, utrudniając wprowadzenie w każdym z nich jednolitego, sprawniejszego systemu. Z drugiej strony, ta zmiana organizacyjna poprawiła nieco obieg informacji (częściowo zautomatyzowany za pomocą urządzenia „Wozduch”, chociaż był to nadal system ręczno-foniczny) i podniosła gotowość bojową korpusów.

Rys. 4.3. Ugrupowanie
Wojsk Radiotechnicznych w 1967 r.

Wydaje się, że bardziej racjonalnym byłaby całkowita restrukturyzacja ugrupowania w ramach jednego np. 2. Korpusu OPK, a następnie wprowadzanie nowego systemu obiegu informacji radiolokacyjnej w kolejnych korpusach.

Po utworzeniu dwóch pułków, w sierpniu 1967 r. w WRt rozwiniętych było 48 posterunków radiolokacyjnych (etat przewidywał 49, nie był rozwinięty posterunek w Kościerzynie). Osiem posterunków było zautomatyzowanych. Ponadto funkcjonowały posterunki przy 1. plm w Mińsku Mazowieckim i przy 45. plm w Babińmoście. WRt posiadały wówczas:

- 107 kompletów stacji radiolokacyjnych (90% należności etatowych), w tym: 30 kompletów zakresu centymetrowego (P-35, P-25), 53 komplety zakresu decymetrowego („Jawor”, „Nysa”, P-15) i 24 komplety zakresu metrowego (P-10, P-12, P-14);
- 43 komplety wysokościomierzy (61% należności etatowych), w tym 30 kompletów PRW-11 i 13 kompletów PRW-10;
- 36 kompletów radiolinii RL-30 „Faza” (120 % należności etatowych).

Nie uległa zmianie wysokość pola radiolokacyjnego. Rubież wykrycia i ciągłego prowadzenia ŚNP na kierunkach operacyjnych wynosiła:

gen. dyw. Wiesław WOJCIECHOWSKI

szeff Wojsk Radiotechnicznych w latach 1969–1972

Urodził się w 1924 r. w Warszawie. W okresie okupacji ukończył gimnazjum i szkołę elektryczną. W 1944 r. powołany do wojska i skierowany do Oficerskiej Szkoły Łączności w Zamościu. Po jej ukończeniu w maju 1945 r. w stopniu podporucznika został dowódcą plutonu w 2. Zapasowym Pułku Łączności. Od stycznia 1946 r. do maja 1949 r. został zdemobilizowany na czas studiów w Wyższej Szkole Inżynierskiej im. H. Wawelberga i S. Rotwanda, którą ukończył jako inżynier-elektryk. Ponownie przyjęty do wojska w lipcu 1949 r., awansowany do stopnia porucznika i skierowany do pracy w Wojskowym Instytucie Techniki. Miesiąc później rozpoczął pracę w Sztabie Generalnym WP, gdzie służył na różnych stanowiskach, głównie w III Oddziale Sztabu, do marca 1954 r. Następnie przeniesiony do Dowództwa Wojsk OPL OK, które po reorganizacji było dowództwem Wojsk Lotniczych i OPL OK. Pełnił funkcje: zastępcy szefa sztabu ds. radiolokacji, starszego inżyniera radiolokacji i zastępcy szefa Oddziału Służby Radiotechnicznej (w latach 1954–1960). W maju 1960 r. ponownie przeniesiony do Sztabu Generalnego na stanowisko szefa Oddziału VII (przeciwdziałania radiotechnicznego), po zmianie numeracji – Oddziału IV. We wrześniu 1969 r. przeniesiony do Dowództwa Wojsk OPK, gdzie pełnił funkcję szefa Wojsk Radiotechnicznych. W 1972 r. został zastępcą dowódcy Wojsk OPK ds. techniki i zaopatrzenia, stanowisko to zajmował do 1981 r. W 1973 r. awansowany do stopnia generała brygady. Od 1981 r. był szefem Badań i Rozwoju Techniki Wojskowej w Głównym Instytucie Techniki Wojska Polskiego. Następnie, jako zastępca Głównego Inspektora Techniki WP, awansował do stopnia gen. dywizji. W latach 1985–1988 pracował w Ministerstwie Handlu Zagranicznego jako radca handlowy i attaché handlowy w Moskwie. Od 1988 r. był krótko w dyspozycji ministra obrony narodowej. W 1990 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

- na kierunku północnym: 50–250 kilometrów, a z uwzględnieniem RLS dalekiego zasięgu P-14 (w tym i PGWR) 80–450 kilometrów od granicy państwa;
- na kierunku zachodnim: 50–200 kilometrów od granicy państwa;
- na kierunku południowo-zachodnim: 50–200 kilometrów od granicy państwa (od dolnej granicy wykrywania 2000 m).

Rok 1968 przyniósł kolejne zmiany w organizacji WRt. Rozpoczął się drugi etap reorganizacji wojsk zapoczątkowany w końcu 1966 r., który w rezultacie doprowadził do utworzenia trzech kolejnych pułków radiotechnicznych.

Na mocy zarządzenia ministra obrony narodowej nr 0126/Org. z dn. 30.08.1968 r. utworzone zostały dwa nowe pułki radiotechniczne, a rozformowano 6. i 9. sbrt. Jesienią 1968 r. zreorganizowano 9. sbrt w Choszcznie i na jego bazie utworzony został 13. Pułk Radiotechniczny. Sztab i dowództwo pozostały w Choszcznie. W skład pułku weszły wszystkie dotychczasowe pododdziały 9. sbrt, które w międzyczasie już częściowo były przeformowane i zmieniły numerację. Dotychczasową 291. krt przeformowano na 4. brt z miejscem postoju w Witkowie k. Stargardu Szczecińskiego, natomiast 292. krt w Chynowie przemianowano na 5. brt. Batalion stacjonował w Chynowie do 1971 r., kiedy przebazowano go do Gryfic. Pozostałe kompanie otrzymały nowe numery: w Kołbaskowie k. Szczecina – 241. krt, w Chwiramie k. Wałcza – 242. krt, w Boleszkowicach k. Dębna Lubuskiego – 243. krt i w Przecimie k. Kołobrzegu – 254. krt³⁶. Kompanii w Darzewie k. Zegrza Pomorskiego nadano numer 260, ponieważ w przyszłości na jej bazie planowano utworzenie 6. batalionu radiotechnicznego. Pododdział utrzymano, zachowując obsadę kadrową, utrzymywano sprzęt, ale operacyjnie podporządkowano 5. brt. Dowódcą pułku został ppłk Józef Stec, a następnie ppłk Ryszard Sajdak. Zastępcami dowódcy byli: ppłk Eugeniusz Przybyła (szef sztabu), ppłk Józef Trzmiełak (ds. liniowych), mjr Władysław Bachta (ds. politycznych), kpt. Zenon Szymczak (ds. radiolokacji i automatyzacji). Kwatermistrzami pułku (kolejno), zostali: kpt. Alfons Czapkowski, kpt. Stanisław Sekulski.

Dowódcami batalionów w 13. prt zostali:

- 4. brt – mjr Witold Zbroiński;
- 5. brt – mjr Henryk Pędzich;
- 6. brt – p.o. mjr Krzysztof Ławniczak.

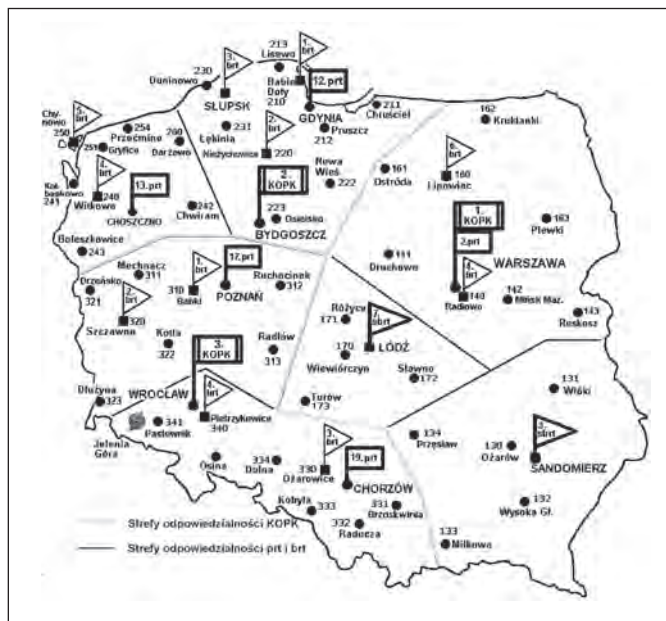
Kompaniami radiotechnicznymi dowodzili m.in.: mjr Stanisław Szatkiewicz, kpt. Janusz Kamiński, kpt. Stanisław Stępień.

3. sbrt w Sandomierzu (dowódca ppłk Piotr Gryźło) przekazał do nowo utworzonego 2. prt kompanię radiotechniczną z Roskoszy k. Białej Podlaskiej. Przejął natomiast z 7. sbrt kompanię w Przysławiu k. Jędrzejowa. Batalion w swoim ugrupowaniu posiadał pięć pododdziałów, tj. ZCRRiD w Dąbrowce oraz cztery krt: we Włókach (131), Przysławiu k. Jędrzejowa (134), Wysockiej Głogowskiej (132) i Miłkowie (133). Kompaniami terenowymi dowodzili: mjr Czesław Prażmo, mjr Czesław Wojciechowski, mjr Józef Piech, kpt. Józef Kozak.

W 7. sbrt (Łódź Lublinek) pozostało ZCRRiD w Wiewiórczynie oraz kompanie w Różycach, Radoni i Turowie. Batalionem dowodził ppłk Włodzimierz Przemyski, kompaniami natomiast: kpt. Zdzisław Piątek, mjr Jan Kurowski, mjr Tadeusz Kowal.

W końcu 1968 r. przystąpiono do reorganizacji 6. sbrt. Na jego bazie utworzono 2. Pułk Radiotechniczny ze sztabem w Warszawie Bemowie. W jego skład weszły wszystkie dotychczasowe pododdziały batalionu oraz nowo utworzony posterunek radiotechniczny w Mińsku Mazowieckim. Dotychczasowe krt 161. i 163. przeformowano na 4. Batalion Radiotechniczny w Radiowie k. Warszawy i 6. Batalion Radiotechniczny w Lipowcu k. Szczytna. W rezultacie 4. brt w swoim składzie posiadał kompanie: 141. w Druchowie k. Drobina, 142. w Mińsku Mazowieckim i 143. w Roskoszy k. Białej Podlaskiej. 6. brt podporządkowano kompanie: 161. w Ostródzie, 162. w Kruklankach k. Giżycka, 163 w Plewkach k. Wysokiego Mazowieckiego.

Pułkiem dowodził początkowo ppłk Leszek Mazerant, a następnie ppłk Andrzej Rembalski. Zastępcami zostali: mjr Franciszek Górski (szef sztabu, od 1969 r. mjr Edward Lechowicz), ppłk Kazimierz Lizakowski (ds. liniowych), mjr Józef Lisowski (ds. radiolokacji i automatyzacji), ppłk Zdzisław Gawron (ds. politycznych). Kwatermistrzem został kpt. Wiesław Glinka, a następnie – mjr Klemens Zduńczuk³⁷.

Rys. 4.4. Ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych pod koniec 1970 r.

Dowódcą 4. brt został mjr Hieronim Cegła, a następnie mjr Józef Sosiński. Natomiast dowódcą 6. brt został mjr Emil Trzepiota, a od 1968 r. – mjr Jerzy Kowalczyk. Kompaniami terenowymi dowodzili: mjr Józef Krychta, mjr Stanisław Klich, mjr Zygmunt Sujecki, kpt. Zdzisław Dudziec, kpt. Ryszard Kuś, kpt. Bogdan Luterek.

Jako ostatni sformowano 17. Pułk Radiotechniczny w Poznaniu. Nastąpiło to na podstawie rozkazu dowódcy Wojsk OPK nr 0119/Org. z dn. 14.08.1970 r.³⁸ Pułk utworzono na bazie 18. sbrt. Batalion w 1967 r. przyjął z 22. sbrt dodatkowo dwie kompanie radiotechniczne. W skład pułku weszły 1. krt w Babkach k. Poznania i 2. krt w Szczawnie k. Krosna Odrzańskiego (utworzona z ZCRiD). W skład 1. brt w Babkach wchodziły kompanie: 311. w Mechnaczu k. Międzychodu, 312. w Ruchocinku k. Powidza, 313. w Radłowie k. Ostrowa Wielkopolskiego. 2. batalion posiadał kompanie w miejscowościach: Drzeńsku k. Rzepina (321. krt), Kotli k. Głogowa (322. krt) i Dłużynie Dolnej k. Zgorzelca (323. krt).

Dowódcą 17. prt został ppłk Edward Kubas, natomiast jego zastępcami byli: ppłk Stanisław Waligóra (szef sztabu), ppłk Jerzy Banaś (ds. politycznych), ppłk Kazimierz Ciołek (ds. liniowych), mjr Kazimierz Konieczny (ds. radiolokacji i automatyzacji). Kwatermistrzem został ppłk Adam Baca. Dowódcą 1. brt był ppłk Eugeniusz Gajowiecki, a 2. brt mjr Eugeniusz Śmietana.

Kompaniami radiotechnicznymi dowodzili: mjr Henryk Hadaś, mjr Zdzisław Sikorski, mjr Stanisław Wojciechowski, kpt. Stanisław Bojarski, por. Waldemar Kotkowicz. W 1971 r. siłami stanu osobowego zautomatyzowano Centrum Rozpoznania i Dowodzenia w Babkach oraz rozpoczęto budowę stanowiska dowodzenia. W grudniu 1973 r., SD rozpoczęło już pracę bojową.

Utworzenie 17. prt zakończyło drugi etap czwartej reorganizacji zapoczątkowany sformowaniem 12. prt. Reorganizacja WRt z lat 1967–1972 zmieniła strukturę organizacyjną, która pod koniec 1970 r. składała się z pięciu pułków radiotechnicznych i dwóch samodzielnych brt.

Struktura WRt pod koniec 1970 r. przedstawiała się następująco:

1. Korpus OPK:

- 2. prt Warszawa Bemowo (JW 5650);
- 3. sbrt Sandomierz (JW 3533);
- 7. sbrt Łódź Lublinek (JW 3578);

2. Korpus OPK:

- 12. prt Gdynia Grabówek (JW 3727);
- 13. prt Choszczno (JW 3747);

3. Korpus OPK:

- 17. prt Poznań Rolna (JW 1420);
- 9. prt Chorzów (JW. 1254).

W rezultacie pierwszego i drugiego etapu reorganizacji w latach 1967–1972 przeformowano siedem samodzielnych batalionów radiotechnicznych w pięć pułków radiotechnicznych, o strukturze batalionowo-kompanijnej, a w dwóch batalionach dokonano zmian etatowych, dostosowując je do przyszłej struktury brygadowej. Pułki i bataliony nie były rozmieszczone równomiernie na terenie całego kraju. Strukturą pułkową objęte były północne, zachodnie i północno-zachodnie obszary kraju.

W następstwie utworzenia pułków powstała czteroszczeblowa struktura dowodzenia, oparta na pięciu prt i dwóch sbrt. Bataliony podlegały dowództwu korpusów OPK. Struktura dowodzenia funkcjonująca w Wojskach Radiotechnicznych i Wojskach Lotniczych oraz strefy odpowiedzialności poszczególnych stanowisk dowodzenia nie pokrywały się ze stanowiskami dowodzenia WRt. Komplikowało to analizę sytuacji powietrznej i realizację współdziałania w jednej strefie odpowiedzialności lotnictwa myśliwskiego z wojskami raketowymi. Naprowadzanie lotnictwa myśliwskiego na cele

powietrzne odbywało się na węzłach naprowadzania, które z kolei podporządkowane były SD korpusów OPK. Doprowadziło to do stanu, w którym dowódcy pułków myśliwskich nie mogli dowodzić bezpośrednio swoimi pilotami będącymi wówczas w powietrzu³⁹.

Pułkowa organizacja WRt utrudniała też wprowadzanie systemów automatyzacji zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnej oraz dowodzenia siłami i środkami Wojsk OPK. System „Wozduch” dostosowany był do trzyszczeblowej struktury dowodzenia, stosowanej w Związku Radzieckim i innych państwach Układu Warszawskiego.

Po sformowaniu pułków, w skład Wojsk Radiotechnicznych wchodziło pięć prt i dwa sbrt. We wrześniu 1971 r. WRt posiadały:

- 149 odległościomierzy, tj. 97% należności;
- 130 wysokościomierzy, tj. 103% należności;
- 46 obiektów „Wozduch”.

Dyżurne pole radiolokacyjne zabezpieczało wykrywanie i prowadzenie celów na wysokościach:

- od 500 metrów na wybrzeżu;
- od 2 000 metrów wzdłuż zachodniej granicy;
- od 4 000 metrów nad pozostałym obszarem kraju.

Po włączeniu wszystkich środków radiolokacyjnych, wykrycie i prowadzenie celów było możliwe:

- na wysokości od 300 metrów na wybrzeżu;
- na wysokości od 500 metrów wzdłuż granicy zachodniej;
- na wysokości od 1000 metrów na zachód od Wisły;
- na wysokości 1500–2000 m na wschód od Wisły i wzdłuż granicy południowej;
- do wysokości 35 000 metrów nad całym ugrupowaniem⁴⁰.

Sprawność sprzętu w przypadku RLS była stosunkowo wysoka. Dla stacji typu P-40, P-12, P-8 oraz obiektów „Wozduch” średnio wynosiła około 98%, niższa dla stacji P-15 „Jawor”, PRW-9, bo 94–95%. W przypadku stacji „Jawor” był to już duży postęp, bowiem w 1964 r. przestoje „Jawora” w okresie eksploatacji trwały 47% czasu użytkowania (przestoje sprzętu importowanego, czyli z ZSRR – 1% czasu eksploatacji)⁴¹. Według „grafiku” pracowało 20% stacji radiolokacyjnych. Pozostałe środki pełną gotowość osiągały w ciągu 15–20 minut. W tej sytuacji po 15 minutach możliwe było osiągnięcie pełnego

Tabela 4.3. Zestawienie sił i środków pułku radiotechnicznego według stanu z 1970 r.

OBSADA ETATOWA (osoby)	
Dowództwo i sztab	49
Szefowie służb	5
Sekcja radiolokacji	16
Sekcja samochodowa	13
Kwatermistrzostwo	13
Inne komórki organizacyjne	99
Główny posterunek prt	91
Bataliony radiotechniczne (2)	630
Kompanie radiotechniczne (6)	476
Razem	1412
SKŁAD OSOBOWY	
Oficerów	136
Chorążych	86
Podoficerów	258
Szeregowych	935
RAZEM ŻOŁNIERZY	1412
Pracowników cywilnych	32
Razem	1444
WYPOSAŻENIE RADIOELEKTRONICZNE	
RLS P-35	6
RLS P-15	8
RLS P-14	2
RLS P-12	2
RLS „JAWOR-M”	4
RW „BOGOTA-M”	4
RW PRW-9	8
RW PRW-11	10
Radiolinia Rt-30	9
Razem	53
UZBROJENIE	
Pistolety	444
Pistolety maszynowe	973
WKM	18
Razem	1435

poła radiolokacyjnego. 80% stacji mogło pracować w warunkach zakłóceń.

Nie został rozwiązany problem wykrywania i zwalczania celów na małych wysokościach. Nieznaczłą poprawę uzyskano poprzez wykorzystanie do wykrywania celów wysoko-

ściomierzy. Trudności wynikały głównie z parametrów taktyczno-technicznych sprzętu. Rozwiązanie tej kwestii widziano głównie przez wprowadzenie do uzbrojenia nowocześniejszych stacji radiolokacyjnych.

Wysoki poziom wyszkolenia obsługi stacji rekompensował nieraz niższe parametry techniczne sprzętu. Tak było np. 19 stycznia 1971 r., kiedy załoga stacji P-35 z RLP-252 w Przećminie z 13. prt wykryła samolot rozpoznawczy typu „Atlantic” wykonujący lot wzdłuż granicy morskiej na wysokości 200 metrów, w odległości 25 kilometrów od linii brzegowej. Wczesne wykrycie celu i jego prowadzenie pozwoliło skutecznie naprowadzić

własny myśliwiec na cel i uniemożliwić dalsze rozpoznanie. Dowódca Wojsk OPK wyróżnił dowódcę kpt. Eugeniusza Żelecha i załogę stacji: kpt. J. Szczęsnego, mł. chor. Henryka Dąbkiewicza, st. szer. J. Górskiego i szer. M. Gozdka.

Na 1970 r. zaplanowano posiadanie w WRt 49 obiektów systemu „Wozduch”, 192 stacje radiolokacyjne i 163 wysokościomierze. Do przejścia na nową strukturę WRt potrzeba było wybudować nowych 17 połączonych SD i przebudować trzy SD w korpusach OPK. Łączne nakłady inwestycyjne w WRt na lata 1971–1975 dla zabezpieczenia rozwoju wojsk miały wynosić 506 mln zł. Była to kwota nie do udźwignięcia przez MON⁴².

4.6. DOŚWIADCZENIA Z LOKALNYCH KONFLIKTÓW A UGRUPOWANIE WRt

Struktura pułkowa WRt traktowana była jako przejściowa. Jak już wspomniano, w dyrektywie ministra obrony narodowej z 26 maja 1967 r. o *Organizacji i dyslokacji WL i Wojsk OPK na lata 1966–1970* przewidywano utworzenie trzech brygad radiotechnicznych, w miejsce istniejących samodzielnych brt. Było to przedsięwzięcie zbyt kosztowne. W końcu 1967 r. (po wojnie sześciodniowej w czerwcu 1967 r.) w szefostwie WRt opracowano jeszcze jeden projekt organizacji WRt, według którego w jego skład miały wchodzić:

- cztery brygady WRt (Warszawa, Gdynia, Gryfice i Poznań);
- jeden pułk radiotechniczny (Chorzów) obejmujący cztery bataliony;
- dwa samodzielne bataliony radiotechniczne (Łódź i Sandomierz)⁴³.

Łącznie zamierzano utworzyć 74 stałe posterunki radiotechniczne, w tym 27 zautomatyzowanych RLP wykrywania i naprowadzania, 25 zautomatyzowanych RLP przekazywania informacji i 22 niezautomatyzowane RLP oraz 46 wysunięte RLP (WRLP). W skład tych ostatnich miały wejść cztery RLP do zabezpieczenia potrzeb Lotnictwa Myśliwskiego, 19 RLP na potrzeby dywizjonów ogniowych artylerii rakietowej oraz 23 dla poprawy pola radiolokacyjnego. W projekcie przewidywano utworzenie 20 zapasowych RLP „milczącego pola”⁴⁴.

Pojawienie się w końcu 1967 r. koncepcji czterobrygadowego ugrupowania Wojsk Ra-

diotechnicznych, a więc jeszcze droższego od struktury trzech brygad radiotechnicznych podyktowane było innymi względami. Wynikało to z doświadczeń wojny izraelsko-arabskiej z czerwca 1967 r. Pogląd o potrzebie zmian w dowodzeniu i ugrupowaniu WRt na szczeblu taktycznym dojrzał wcześniej, ale wyraziście uwidocznił się po agresji izraelskiej i doświadczeniach wietnamskich. Czynnikiem zaskoczenia okazał się w wojnie sześciodniowej z 1967 r. bardzo istotny. Główną rolę odegrało lotnictwo izraelskie, wykonując loty na małych wysokościach, co zaskoczyło działający system radiolokacyjny. Należało zlikwidować ogniwa pośrednie i opóźniające obieg informacji. Takim ogniwem stało się Pomocnicze Połączone Stanowisko Dowodzenia (PPiSD). W nowej brygadowej strukturze zamierzano w korpusach OPK zlikwidować ogniwo pułków, a dane z batalionów radiotechnicznych miały być przekazywane bezpośrednio na SD brygady radiotechnicznej, umieszczone przy stanowisku dowodzenia korpusu OPK. W systemie brygadowym, po likwidacji węzłów naprowadzania, miały funkcjonować połączone stanowiska dowodzenia (PiSD) pułku lotnictwa myśliwskiego i batalionu radiotechnicznego.

Projekty ugrupowania brygadowego Wojsk Radiotechnicznych, w świetle wniosków z toczących się wojen z lat sześćdziesiątych, uzupełniono propozycjami w zakresie skracania czasu powiadamiania jednostek oraz osiągnięcia

pełnej gotowości bojowej. W celu usprawnienia powiadamiania pododdziałów o alarmie oraz skrócenia czasu przewozu kadry do jednostek proponowano:

- opracować i wprowadzić system centralnego powiadamiania jednostek i oficerów o alarmie;
- uzyskać mieszkania możliwie blisko stanowisk dowodzenia i przekwaterować do nich dowódców jednostek i kompanii radiotechnicznych;
- kadrę jednostek radiotechnicznych zakwaterować w sposób możliwie najbardziej zgrupowany, ułatwiający alarmowanie i przewożenie do miejsc pracy.

Niektóre z proponowanych rozwiązań np. w przypadkach posterunków radiolokacyjnych były sprzeczne z wymaganiami BHP oraz zasadami maskowania podziemnych stanowisk dowodzenia. Na szczególne trudności napotymano w alarmowaniu i grupowaniu kadry jednostek stacjonujących w dużych garnizonach, gdzie kadra była zakwaterowana na ogólnych zasadach, często w odległościach 10–15 kilometrów od koszar.

Wojna izraelsko-arabska z 1967 r. ujawniła wiele niedociągnięć i słabości systemu OPK Układu Warszawskiego, a także organizacyjno-technicznych naszych Wojsk OPK, w tym i Wojsk Radiotechnicznych. Jednym z pierwszych przedsięwzięć organizacyjno-personalnych była decyzja odwołania dowódcy Wojsk OPK – gen. dyw. Czesława Mankiewicza i wyznaczenie na to stanowisko gen. dyw. pil. Romana Paszkowskiego. Nastąpiły też zmiany na najwyższych stanowiskach w WRt.

Doświadczenia z wojny izraelsko-arabskiej przyczyniły się do cofnięcia decyzji o rozformowaniu czterech pułków artylerii lufowej OPK i podjęciu decyzji o sformowaniu dywizjonu artylerii plot. 100 mm armat, szesnastu baterii plot. armat 57 mm, dziesięciu baterii armat plot. 37 mm i 104 drużyn wielkokalibrowych karabinów maszynowych (WKM 12,7 mm). Okazało się bowiem, że ten sprzęt artyleryjski sprawdzał się w Wietnamie. Artyleria raketowa okazała się bezradna w zwalczaniu celów na bardzo małych wysokościach⁴⁵. Reorganizowano także niektóre ogniwa WRt. Przeformowano 7. Węzeł Naprowadzania (1. Korpus OPK), w 2. Korpusie OPK przeformowano 2. WN na 12 WN, rozformowano natomiast 8. WN.

Wnioski z wojny w Wietnamie przyczyniły się także do zmian w WRt. W składzie delegacji Wojska Polskiego w Demokratycznej Republice Wietnamu w dniach 10–27 lipca 1967 r. znajdowało się dwóch przedstawicieli dowództwa Wojsk OPK. Dla Wojsk OPK, w tym i dla WRt, sformułowano następujące wnioski:

- występowały poważne opóźnienia w przekazywaniu i zobrazowaniu sytuacji powietrznej, dochodzące do 8–12 minut, co powodowało, że podejmowane decyzje nie odpowiadały aktualnej sytuacji;
- w pierwszych uderzeniach nieprzyjaciela, przeważająca ilość sił i środków Wojsk OPK rozwiniętych w czasie pokoju została zniszczona lub obezwładniona;
- należy zintensyfikować szkolenie w WRt, w warunkach zakłóceń radioelektronicznych;
- należy doskonalić WRt w wykrywaniu i prowadzeniu celów na małych wysokościach;
- należy zabezpieczyć działania bojowe środkami aktywnymi;
- obniżyć dolną granicę pola radiolokacyjnego wykrywania, szczególnie w rejonach przygranicznych i na podejściach do ważnych obiektów wewnątrz kraju poprzez wyposażenie posterunków radiolokacyjnych w stacje radiolokacyjne o dużym zasięgu wykrywania na małych wysokościach, tj. w stacje typu P-15 z anteną UNŻA, oraz tworzenie nowych posterunków radiotechnicznych do wykrywania celów niskolegających;
- należy doskonalić jednolity system obserwacji wzrokowej poprzez zabezpieczenie bezpośredniego przekazywania danych od posterunków obserwacji wzrokowej Wojsk Ochrony Pogranicza, Marynarki Wojennej do najbliższych pododdziałów Wojsk Radiotechnicznych oraz przyspieszyć włączenie do jednolitego systemu wykrywania posterunków obserwacji wzrokowych OPK;
- należy stworzyć system pozornych posterunków radiotechnicznych, wykorzystując do tego celu stacje radiolokacyjne wycofane z pracy bieżącej, lecz zabezpieczające jeszcze promieniowanie energii elektromagnetycznej, zorganizować ich pracę według zmiennego grafiku dyżurowania z wariantami i okresami pracy podobnymi do grafiku obecnie stosowanego⁴⁶.

Realizacja części z tych wniosków wynikających z obydwu wojen zaplanowana i możliwa była do zrealizowania w ugrupowaniu brygadowym WRt. Niektóre z nich, zwłaszcza natury szkoleniowej, starano się wcielać w życie również w strukturze przejściowej WRt – pułkowej. Usprawnienie procesu alarmowania dla kadry starano się realizować poprzez budowę bloków mieszkalnych dla kadry kompanii radiotechnicznych i dywizjonów raketowych w pobliżu miejsc dyslokacji pododdziałów.

W nowym planie obrony powietrznej PRL uwzględniono współdziałanie sił i środków WOPK z siłami Obrony Terytorium Kraju, WOP, MW w systemie obrony powietrznej. Opracowano plan wykorzystania posterunków obserwacji wzrokowo-technicznej WOP, MW w jed-

nolitym systemie obrony powietrznej kraju do wykrywania celów na małych wysokościach oraz opracowano nowy plan współdziałania z PGWR, 2. i 8. Armią OPK Armii Radzieckiej, Narodowej Armii Ludowej NRD, Grupą Wojsk Radzieckich w NRD, armią Czechosłowacji i lokalną grupą Wojsk Radzieckich w CSRS⁴⁷.

Nowym elementem w systemie OPK było rozwinięcie pododdziałów 1. Ośrodka Rozpoznania Radiolokacyjnego (ORR) wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego. Do października 1969 r. zdołano zorganizować rozpoznanie radiowe na falach UKF wzdłuż wybrzeża, rozwijając trzy kompanie rozpoznania radiowego: 1. kompania w Mrzeżynie, Chynowie, Rogowie i Unieściu; 2. kompania w Duninowie, Darłównu, Uście, Człopinie i 3. kompania w Rozewiu, Łebie i Helu.

4.7. ROZBUDOWA INŻYNIERYJNA WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

Rozwój Wojsk Radiotechnicznych, a w szczególności techniki radiolokacyjnej, odsuwał na dalszy plan kwestię żywotności systemu radiolokacyjnego. Wprawdzie na problemy te zwracano uwagę, ale opinie na ich rozwiązanie były różne. Przez wiele lat nie zdołano sprecyzować poglądu na temat, czy system radiolokacyjny ma być stacjonarny, czy manewrowy. W miarę rozwoju myśli technicznej użycia Wojsk Radiotechnicznych zwyciężył pogląd uczynienia systemu radiolokacyjnego stałym, a więc odpornym na działania ogniowe przeciwnika i skutki użycia broni jądrowej. Taka idea pociągała za sobą konieczność prowadzenia na szeroką skalę rozbudowy inżynierskiej elementów ugrupowania bojowego WRt. Względnie ekonomiczne i ograniczone możliwości materiałowo-techniczne powodowały konieczność określenia elementów priorytetowych do rozbudowy inżynierskiej na drodze inwestycyjnej z jednej strony oraz rozpoczęcia prac inżynierskich systemem „gospodarczym” z drugiej strony.

Rozbudowa inżynierska elementów ugrupowania bojowego miała za zadanie nie tylko ukryć posiadany sprzęt radiolokacyjny, ale jednocześnie zabezpieczyć stacjom warunki dobrej obserwacji (zabezpieczyć elementom promieniującym odpowiednio rozległy hory-

zont optyczny wolny od kątów zakrycia)⁴⁸. Do 1962 r. rozbudowa inżynierska elementów ugrupowania bojowego WRt prowadzona była głównie siłami i środkami pododdziałów i ograniczała się do wykonania wykopów i ukryć na pojazdy mechaniczne oraz budowy nasypów pod kabiny antenowe stacji radiolokacyjnych. Były to budowy na pozór proste, ale bardzo pracochłonne. Zakres prac wymagał przerzucenia około 5000 metrów sześciennych ziemi w każdym pododdziale i to przy użyciu prostego sprzętu saperskiego.⁴⁹

W latach 1962–1967 przystąpiono do budowy schronów przeznaczonych na stanowiska dowodzenia szczebla oddziału radiotechnicznego. W tym okresie wykonano jednak niewielki procent ukryć sprzętu w stosunku do istniejących potrzeb. Zasadnicze zmiany w zakresie prowadzonych prac oraz tempa rozbudowy inżynierskiej przypadły na lata 1969–1972. Były one też wynikiem doświadczeń z wojny izraelsko-arabskiej z 1967 r. Przystąpiono bowiem do systematycznej i zakrojonej na szeroką skalę rozbudowy inżynierskiej prowadzonej systemem inwestycyjno-gospodarczym.⁵⁰ Budowano schrony przeznaczone na SD pododdziałów i oddziałów. Wykonywano półzagłębione żelbetonowe schrony, nasypy z płaszczyznami postojowymi pod stacje radiolokacyjne i wyso-

Fot. 4.2. W czasie zwiedzania kopalni „Karol”, od lewej: płk Stefan Dubrawski, płk Zdzisław Malina, dyr. KWK inż. Maksymilian Chrobak, ppłk Marian Musialik, płk Henryk Seroka i naczelny inżynier KWK. Ruda Śląska, 1967 r.

kościomierze oraz po sześć do dziesięciu ukryć dla pojazdów specjalnych.

W brt począwszy od 1970 r. rozpoczęto budowę połączonych stanowisk dowodzenia (dla batalionu, pułku LM, brygady artylerii rakietowej). Jednostki zwykle otrzymywały środki finansowe, dokumentację, natomiast kolejne fazy rozbudowy wykonywane były siłami jednostek. W ramach służby okresowej i trzymiesięcznych ćwiczeń wykorzystywani byli oficerowie rezerwy i służby okresowej na stanowiskach kierowników robót. Jednostki starały się pozyskiwać wszelką pomoc ze strony cywilnych przedsiębiorstw o charakterze budowlanym. Przy budowach pracowali żołnierze w okresie unitarnym.

Okres inżynieryjnej rozbudowy jednostki tak wspominał dowódca 19. prt, płk Henryk Seroka: „Lata 1970–1972 to ogromny wysiłek pułku przy prowadzeniu inżynieryjnej rozbudowy stanowisk dowodzenia i zabezpieczenia sprzętu radiolokacyjnego przed uderzeniami z powietrza. Inżynieryjną rozbudowę prowadzono według specjalnych projektów nadesłanych z Dowództwa Wojsk OPK. Pułk otrzymał pewną ilość sprzętu i maszyn budowlanych niezbędnych do ciężkich prac. Rozbudowie inżynieryjnej podlegały:

3. i 4. Batalion Radiotechniczny oraz 31., 32., 33., 34., 41. i 42. krt. Niektóre kompanie prowadziły prace przy rozbudowie inżynieryjnej według własnych planów i uzyskanych materiałów z kopalń węgla kamiennego. Na kierowników robót budowlanych w 3. i 4. batalionie powołano z cywila oficerów rezerwy, inżynierów budownictwa lądowego z uprawnieniami... Ciekawe prace przy rozbudowie inżynieryjnej wykonał dowódca 33. Kompanii Radiotechnicznej mjr Bogdan Pustelnik, wybudował dość solidne podziemne SD z zapasowym wyjściem w tunelu do pobliskiego jaru i solidną obudowę samochodów z aparaturą radiolokacyjną, przy wykorzystaniu górniczej obudowy chodników kopalnianych typu ŁP. W związku z tym, że rozbudowa inżynieryjna 33. Kompanii Radiotechnicznej była wykonana, jak na owe czasy, pomysłowo i dość solidnie, dowódca Wojsk OPK gen. dyw. Roman Paszkowski zaprosił grupę generałów z NRD, by zobaczyli tę budowlę, w pokazie brali także udział przedstawiciele Ministerstwa Górnictwa i przedstawiciele kopalń węgla kamiennego Rybnickiego Zjednoczenia Węgla Kamiennego. Wystąpiłem z pomysłem, by kabinę obrotową głównej stacji radiolokacyjnej w 3. Batalionie Radiotechnicznym zabezpieczyć przez wybu-

dowanie zapadni i odpowiednich metalowych płyt najazdowych, kiedy kabina będzie podlegała ukryciu. Ten pomysł podchwycił obecny na pokazie Minister Górnictwa inż. Jan Mitręga i oświadczył, że da polecenie Naczelnemu Dyrektorowi Głównego Biura Studiów i Projektów Górniczych w Katowicach, by biuro na koszt Ministerstwa Górnictwa opracowało taki projekt i kierowało pracami budowlanymi. Pomysł został zrealizowany i taka bardzo nowoczesna zapadnia została wybudowana, a w niedługim czasie powielona nad Bałtykiem⁵¹.

Efekt tej nowoczesnej budowli polegał na tym, że w ciągu kilkunastu minut od sygnału zagrożenia atakiem lotniczym załoga była w stanie

cały sprzęt radarowy ukryć pod powierzchnią ziemi. Jedna ze stacji opuszczała się kilkanaście metrów pionowo w dół (bez zwijania systemu antenowego) za pomocą potężnego siłownika hydraulicznego, pozostałe zaś przy częściowo złożonych antenach, zjeżdżały do wybudowanych ukryć napędem własnym (samochody) lub przy pomocy wyciągarek linowych⁵².

Inżynierska rozbudowa obiektów, prowadzona tak szerokim frontem, musiała i wpłynęła niekorzystnie na programowy tok szkolenia oraz zużycie sprzętu inżynierskiego i środków transportu. Efektem jednak była ochrona przed odłamkami bomb lotniczych, konwencjonalnych pocisków rakietowych i bronią chemiczną.

4.8. PRZYGOTOWANIA DO FORMOWANIA STRUKTUR BRYGADOWYCH

Strukturę pułkową traktowano jako ugrupowanie zastępcze, oczekując na finansowe możliwości przejścia na system brygadowy. W miarę możliwości starano się uwzględniać doświadczenia i wnioski wynikające z wojny izraelsko-arabskiej i wojny w Wietnamie. W latach 1968–1972 opracowano szereg rozwiązań, które miały być zastosowane w nowych strukturach. Wyraźnym tego przykładem były utworzone w pułkach bataliony radiotechniczne, które na tym etapie restrukturyzacji wprowadzały wprawdzie dodatkowy szczebel dowodzenia, ale planowane do utworzenia brygady radiotechniczne miały posiadać strukturę batalionową ułatwiającą dowodzenie. Stanowiska dowodzenia brygad radiotechnicznych zamierzano zintegrować ze stanowiskami dowodzenia korpusów, co miało doprowadzić do dalszego skrócenia czasu potrzebnego na przekazanie informacji radiolokacyjnej od kompanii do korpusu. Projekt zakładał automatyzację procesów na wszystkich szczeblach dowodzenia WRt Wojsk OPK.

W 1971 r. WRt pierwszy raz brały udział w ćwiczeniach, zabezpieczając zwalczanie realnie pozorowanego przeciwnika powietrznego. W ćwiczeniu „ARGON-71” brały udział trzy posterunki radiotechniczne z 12. prt., z 2. Korpusu OPK. Pierwszy etap ćwiczenia odbywał się w Polsce. Jego celem było przygotowanie wojsk do działań w drugim etapie ćwiczeń. Drugi etap przeprowadzono na poligonie w ZSRR. Wojska

Radiotechniczne realnie zwalczały pozorowane cele powietrzne. W ćwiczeniu uzyskały ocenę bardzo dobrą.

W końcowym okresie struktury pułkowej, w 1973 r. w skład WRt wchodziło pięć pułków radiotechnicznych i dwa samodzielne bataliony radiotechniczne, w tym:

- 1. Korpus OPK – 2. prt, 3. i 7. sbprt;
- 2. Korpus OPK – 12. i 13. prt;
- 3. Korpus OPK – 17. i 19. prt.

Ogółem WRt posiadały 49 rozwiniętych posterunków radiotechnicznych, w tym 13 batalionowych, zautomatyzowanych i 13 posterunków kompanijnych. W toku organizacji znajdowało się 6 posterunków kompanijnych, po 2 posterunki w każdym korpusie OPK⁵³. Sprzęt radiolokacyjny w 60% pochodził z importu z ZSRR, a 40% stanowiło produkcję krajową. Ukompletowanie etatowe sprzętu wynosiło 90%.

Możliwości bojowe ugrupowania pułkowego w zakresie wysokości dolnej granicy pola radiolokacyjnego były następujące:

- na kierunku północnym, nad morzem i wzdłuż granicy z NRD – 300 metrów;
- na kierunku południowo-zachodnim, wzdłuż granicy państwowej w terenie górzystym 1500–2000 metrów;
- nad centralną częścią kraju – 500 metrów.

Po realizacji planu 5-letniego, już w systemie brygadowym, zamierzano uzyskać pole radiolokacyjne o następujących parametrach:

Rys. 4.5. Ugrupowanie WRt w 1974 r.
przed przeformowaniem na strukturę brygadową

- na podejściach do terytorium Polski od strony morza, od wysokości 200 metrów (ale tylko nad morzem);
- na kierunku północno-zachodnim i zachodnim oraz na podejściach od wysokości 300 metrów;
- nad pozostałym obszarem kraju – od wysokości 500 m (z wyjątkiem gór);
- wysokość górnej granicy pola radiolokacyjnego – na podejściach do granic i nad terytorium kraju miała wynosić 35 000 metrów.

Wojska Radiotechniczne posiadały 9 zlokalizowanych i przygotowanych pozycji „skrytego pola”, które miało być wykorzystane dopiero w przypadku obezwładnienia zasadniczego systemu. W czasie pokoju posterunki te nie pracowały. Obieg informacji radiolokacyjnej

realizowany był sposobem foniczno-ręcznym w całym systemie wykrywania i naprowadzania: od RLS do Centralnego Stanowiska Dowodzenia WOPK. Przekaz informacji w kanałach zautomatyzowanych następował w relacjach SD batalionu radiotechnicznego – SD pułku radiotechnicznego.

Wojska Radiotechniczne na szczeblu operacyjnym współpracowały z CSD sąsiednich państw, armiami OPK państw Układu Warszawskiego, w tym z: 7. Armią OPK – Praga, CSD Obrony Powietrznej GWR w NRD – Winsdorf, CSD WLiOPK NRD – Eggersdorf, SD 2. AOPK AR – Mińsk, SD 8. AOPK AR – Kijów i Głównym Stanowiskiem Dowodzenia Obrony Powietrznej PGWR – Legnica. Współdziałanie na szczeblu taktycznym realizowano pomiędzy SD batalionów radiotechnicznych i SD oddziałów radiotechnicznych sąsiednich państw Układu Warszawskiego: 21. brt we Władysławowie z 3. Dywizją OPK AR w Bałtiju, 4. brt w Witkowie i 5. brt w Gryficach z 2. prt NRD w Neubrandenburg, 31. brt w Poznaniu z 4. prt NRD w Cottbus, 34. brt w Pietrzykowie z 86. sbt PGWR w Strzegomiu i 64. sbt CSRS w Opatowicach, 33. brt w Radzionkowie, z 62. sbt CSRS w Stará Ves nad Obdrzajnicą k. Ostrawy⁵⁴.

Utworzenie brygad radiotechnicznych miało wyeliminować podstawowe wady operacyjno-organizacyjne w dotychczasowym systemie dowodzenia wojskami, tj.:

- powstawanie opóźnień w obiegu informacji o sytuacji powietrznej spowodowane istnieniem pośrednich ogniw jej przekazywania w Wojskach Radiotechnicznych (dotychczas pierwotna analiza sytuacji powietrznej odbywała się na szczeblu pułku lub batalionu

Tabela 4.4. Stan sprzętu radiolokacyjnego w WRt na dzień 20 września 1973 r.

Na stanie	Typy RLS (odległościomierza)								Typy RLS (wysokościomierza)			Ogółem RLS
	P-40	P-35	„Jawor-M”	„Jawor”	P-15	P-14	P-12	Razem	PRW-11	PRW-9	Razem	
Jednostki bojowe	3	39	32	13	13	10	15	125	59	27	86	211
WOSR		2	2		1		2	7	2	2	4	11
SMS		2	2	1	5		3	10	2	1	3	13
Remont		5	4	2	3		2	16	5		5	21
RAZEM	3	48	40	16	19	10	22	158	68	30	98	256

Tabela 4.5. Stan osobowy WRt WOPK na dzień 20 września 1973 r.

Korpusy i WOSR	Oficerowie		Chorążowie		Podoficerowie		Żołnierze służby zasadniczej		Razem	
	Etat	Stan	Etat	Stan	Etat	Stan	Etat	Stan	Etat	Stan
1. KOPK	311	374	323	112	515	343	2 241	2 385	3 380	3 211
2. KOPK	318	338	316	135	525	278	2 328	2 550	3 487	3 301
3. KOPK	414	430	340	105	523	300	2 122	2 425	3 399	4 151
WOSR	336	308	57	32	107	85	158	258	1 808	1 724
RAZEM	1 379	1 450	1 036	384	1 670	1 006	6 849	7 618	12 074	12 387
% ukompletowania		105		37		60		110,8		102

* Dodatkowo w 3. Korpusie OPK – 891 elewów; w WOSR – 409 podchorążych i 545 kadetów

radiotechnicznego, wtórna na szczeblu Korpusu OPK);

- zbyt małe wykorzystanie Wojsk Radiotechnicznych na potrzeby zabezpieczenia właściwego użycia artylerii rakietowej i lotnictwa myśliwskiego, a nastawienie ich głównie na zabezpieczenie wykrywania i powiadamiania, co w konsekwencji doprowadziło do rozmieszczenia stanowisk dowodzenia pododdziałów radiotechnicznych w oderwaniu od stanowisk dowodzenia lotnictwa i artylerii rakietowej;
- ograniczenie roli dowódców artylerii OPK i lotnictwa myśliwskiego w bezpośrednim

kierowaniu kadrą podległych im pododdziałów w toku odpierania nalotów, powodowaną istnieniem pośredniego szczebla dowodzenia wojskami (pomocnicze stanowiska dowodzenia korpusów OPK)⁵⁵.

Przejście Wojsk Radiotechnicznych na organizację brygadową miało skrócić obieg informacji i powiadamiania w korpusach OPK średnio o 2 minuty, czyli z 6 minut do około 4 minut. Analiza sytuacji powietrznej miała być prowadzona jednoszczęblowo na SD brygady radiotechnicznej, które stanowić miało zasadniczy element rozpoznawczo-informacyjnego centrum Korpusu OPK. Identyfikacja obiektów

gen. bryg. Andrzej REMBALSKI

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 1972–1981

Urodził się w Warszawie w 1931 r. Gimnazjum ukończył w Piastowie, a następnie w Warszawie Technikum Kolejowe (w 1952 r.). W 1956 r. ukończył WAT, gdzie uzyskał dyplom inżyniera radiolokacji. Pierwsze stanowisko służbowe to kierownik sekcji technicznej w 6. sbrr. W latach 1957–1961 był zastępcą dowódcy ds. radiolokacji w tym batalionie. Następnie przeniesiony do Dowództwa 1. Korpusu OPK, gdzie do 1971 r. pełnił służbę na stanowiskach: starszego pomocnika szefa Wydziału Radiotechnicznego, szefa Wydziału Radiotechnicznego, szefa Wydziału Technicznego i Eksploatacji i Głównego Inżyniera Wojsk Radiotechnicznych Korpusu. W 1966 r. odbył przeszkolenie w ZSRR w zakresie zautomatyzowanych systemów dowodzenia „Wozduch”. Pod koniec 1978 r. ukończył kurs kierowniczej kadry szczebla taktyczno-operacyjnego Wojsk OPK w Akademii Sztabu Generalnego WP. W 1975 r. ukończył w ASG podyplomowe studia operacyjno-strategiczne. W lutym 1971 r. p.o. dowódcy 2. Pułku Radiotechnicznego. Od września 1972 r. był szefem Wojsk Radiotechnicznych w Dowództwie Wojsk OPK. Na tym stanowisku pozostał do 1981 r. i następnie został zastępcą dowódcy Wojsk OPK ds. Techniki i Zaopatrzenia. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1987 r.

powietrznych na podstawie urządzeń rozpoznawczych „swój-obcy” odbywałyby się bezpośrednio na posterunkach radiotechnicznych i w batalionach radiotechnicznych.

W *Założeniach operacyjnych doskonalenia systemu obrony powietrznej kraju do roku 1975* wskazano również na potrzebę doinwestowania Wojsk Radiotechnicznych. W poprzednich latach wysiłek w rozwoju Wojsk OPK skierowany był głównie na artylerię raketową i lotnictwo myśliwskie, zaś w mniejszym stopniu na Wojska Radiotechniczne. Doprowadziło to w konsekwencji do dysproporcji między praktycznymi możliwościami bojowymi artylerii raketowej i lotnictwa a zabezpieczeniem ich działań pod względem radiolokacyjnym i dowodzenia⁵⁶. Zakładano, że w 1975 r., po wykonaniu zamierzeń rozwojowych dla Wojsk OPK, Wojska Radiotechniczne będą posiadać 58 stacji posterunków radiotechnicznych, w tym 18 posterunków szczebla zautomatyzowanego batalionu radiotechnicznego i 12 posterunków szczebla zautomatyzowanej kompanii radiotechnicznej. Na koniec 1975 r. Wojska Radiotechniczne miały posiadać ogółem 226 stacji radiolokacyjnych. Dokonanie powyższych zmian było już zadaniem płk. Andrzeja Rembalskiego, który w 1972 r. został wyznaczony na szefa Wojsk Radiotechnicznych.

4.8.1. FORMOWANIE 33. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Pierwszym batalionem sformowanym na nowych zasadach przyszłej struktury brygadowej był 33. Batalion Radiotechniczny w Radzionkowie, utworzony na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 033/Org. z 13 marca 1972 r. Swój rodowód wywodził z 19. Pułku Radiotechnicznego w Chorzowie oraz kompanii radiotechnicznej w Ożarowicach. Utworzenie batalionu i jego funkcjonowanie miało charakter eksperymentalny.

Doświadczenia posłużyły do generalnych zmian w organizacji Wojsk Radiotechnicznych⁵⁷. Batalion początkowo był specyficznie podporządkowany. Pod względem operacyjnym i szkoleniowym podlegał 19. prt, natomiast sprzęt radiolokacyjny otrzymał z Szefostwa Uzbrojenia i Elektroniki WOPK. Służbę finansową i kwatermistrzostwo podporządkowano Śląskiemu Okręgowi Wojskowemu, natomiast

pozostałe elementy bezpośrednio dowództwu 3. Korpusu OPK. Nową jednostkę (33. brt) budował ppłk Alojzy Skrzyszewski, który po latach wspominał: „Budowa rozpoczęta na polu PGR obsianym pszenicą, wyposażona została w jeden dźwig i dwa spychacze. (...) Żołnierze spali w namiotach, wodę przywożono z PGR w metalowej beczce i nikt, kto nie posiadał bardzo wysokich butów gumowych, nie mógł nawet marzyć o zbliżeniu się do terenu budowy”⁵⁸.

Budowę obiektu koszarowego realizował batalion inżynieryjno-budowlany z Zabrza, natomiast budowa obiektu technicznego spoczywała na 3. brt. Nowa jednostka była budowana przy zachowaniu realizacji przez 3. brt codziennych zadań bojowych. Batalion zabezpieczał działania 39. plm w Mierzęcicach oraz prowadził rozpoznanie radiolokacyjne. W niespełna rok, przy pomocy żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, niewielkiej ilości sprzętu budowlanego, systemem gospodarczym, pod kierunkiem mjr. Alojzego Skrzyszewskiego powstał cały obiekt techniczny. W 1972 r. nastąpiło całkowite zakończenie tych prac. Dzięki Kopalni Węgla Kamiennego im. „Powstańców Śląskich”, Tarnogórskiej Fabryce Urządzeń Górniczych „TAGOR” i specjalistycznej ekipie resortu górnictwa z Glinnika, powstał najnowocześniejszy i pierwszy tego typu obiekt w Wojskach OPK. Znaczący udział w budowie jednostki miały też radzionkowskie zakłady: Państwowe Gospodarstwo Rolne (obecnie AGRO – SAD), przedsiębiorstwo Budownictwa Rolniczego⁵⁹.

Batalion otrzymał najnowsze wyposażenie, sprzęt automatyzacji procesu przekazywania informacji radiolokacyjnej, a jego Połączone Stanowisko Dowodzenia, schrony, ukrycia przez wiele lat były najnowocześniejsze w Układzie Warszawskim. Gotowość bojową batalion osiągnął 27 stycznia 1973 r. Jednostkę podporządkowano 19. prt w Chorzowie.

Dowództwo 33. Batalionu składało się z następujących oficerów:

- dowódca – ppłk Ryszard Chmielewski;
- szef sztabu – mjr Stanisław Frycz;
- zastępca ds. technicznych – kpt. Jacek Narozny;
- zastępca ds. politycznych – kpt. Zenon Bondzior;
- kwatermistrz – mjr Alfred Półkoszek.

ppłk Alojzy SKRZYSZEWSKI

dowódca 3. brt w latach 1967–1972, dowódca 33. brt w latach 1972–1973

Urodził się w 1922 r. w Rodatyczach, woj. lwowskie. Do wybuchu wojny ukończył dwie klasy gimnazjum we Lwowie. Po wojnie wraz z rodziną zamieszkał w Oleśnie Śląskim. W 1945 r. powołany został na kurs Służby Ochrony Kolei, a w 1946 r. wyznaczony na komendanta Oddziału Lotnego SOK. W roku następnym odbył kurs w Oficerskiej Szkole Polityczno-Wychowawczej w Łodzi, uzyskując stopień chorążego. W 1951 r. został powołany do wojska. Po przeszkoleniu wyznaczono go na dowódcę plutonu obserwacyjno-meldunkowego w Koźlu. Po półtorarocznej służbie na tym stanowisku objął obowiązki dowódcy kompanii w Pszczynie, a następnie w Brzostkwin. W 1958 r. ukończył szkołę średnią w Balicach, a w 1962 r. – Kurs Doskonalenia Oficerów w OSR w Jeleniej Górze. Po kursie, przeniesiony na stanowisko dowódcy SD 14. sbrt w Chorzowie. Ukończył również specjalistyczny kurs we Włodzimierzu. W 1967 r. wyznaczony na dowódcę 3. brt (19. prt) w Ożarówicach. Budował obiekty w Radzionkowie dla 33. brt. Za wysiłek przy budowie jednostki odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Wyróżniony również przez dowódcę Sił Zbrojnych UW. W latach 1972–1973 dowodził 33. brt. W 1973 r. wyznaczony na zastępcę dowódcy 19. prt ds. liniowych. Po rozwiązaniu pułku był dowódcą batalionu szkolnego Szkoły Młodszych Specjalistów WRt w Chorzowie. W 1975 r. zakończył służbę wojskową.

W składzie batalionu były następujące pododdziały terenowe:

- 31. krt – Brzostkwinia k. Krakowa – dowódca, kpt. Adam Hady;
 - 32. krt – Radocza k. Wadowic – dowódca, mjr Jerzy Łabucin;
 - 33. krt – Kornowac k. Raciborza – dowódca, mjr Bogdan Pustelnik;
 - 34. krt – Dolna k. Strzelec Opolskich – dowódca, mjr Stanisław Pabiarz.
- Przy sztabie batalionu istniały:
- kompania radiolokacyjna do obsługi radarów rozwiniętych w obiekcie technicznym

Radzionków oraz oddalonym posterunku Bojków k. Gliwic;

- kompania dowodzenia i automatyzacji;
- węzeł łączności;
- kompania remontowa;
- pluton wartowniczy i 106. bateria artylerii plot.⁶⁰

Powstała jednostka rozlokowana była w 14 miejscach, z obsadą liczącą prawie 1000 osób. Etat wynosił 814 żołnierzy, ale dochodził jeszcze pododdział poborowych, który stan powiększał. Wyposażenie batalionu i pracę bojową prowadzoną na nowych zasadach oceniono

płk Ryszard CHMIELEWSKI

dowódca 33. Batalionu Radiotechnicznego 1973–1981

Urodził się w 1927 r., we wsi Gnojno nad Wkrą k/Działdowa, w rodzinie żołnierza Legionów Piłsudskiego. Do 1939 r. ukończył 6 klas szkoły podstawowej. W czasie okupacji kontynuował naukę na tajnych kompletach. W 1943 r. złożył przysięgę i został przyjęty do Batalionów Chłopskich, a następnie do Armii Krajowej. Brał udział w kilku akcjach zbrojnych w walce z okupantem niemieckim. Po 1945 r. ukończył szkołę średnią w Działdowie. Od 1948 r. w Szkolnej Kompanii Oficerów Rezerwy Wojsk Łączności. W 1949 r. powołany do czynnej służby wojskowej i awansowany na stopień ppor. Był kolejno: dowódcą plutonu (Bydgoszcz), komp. łączności (Wałcz), dowódcą centrum odbiorczego w Bytomiu. Od 1964 r. był szefem sztabu kolejno w 14. i 19. Pułku Radiotechnicznym w Chorzowie. W latach 1973–1981 dowodził 33. Batalionem Radiotechnicznym w Radzionkowie. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1981 r.

pozytywnie. Miało to wpływ na rozpoczęcie zasadniczych zmian w ugrupowaniu bojowym całych Wojsk Radiotechnicznych. Batalion stał się załącznikiem nowego, brygadowego systemu radiotechnicznego.

17 lutego 1972 r. w 19. Pułku Radiotechnicznym odbyło się szkolenie kierowniczej kadry armii państw Układu Warszawskiego z udziałem ministra obrony narodowej gen. broni Wojciecha Jaruzelskiego. Uczestnicy zapoznali się

z obiektami 33. batalionu, wyposażeniem PISD, organizacją pracy bojowej oraz wykorzystaniem systemu automatyzacji naprowadzania lotnictwa myśliwskiego na cele powietrzne. W dniach 12–14 marca 1974 r. w batalionie szkolili się szefowie wojsk radiotechnicznych armii państw Układu Warszawskiego. W maju 1974 r. 33. brt, już w składzie 3. Brygady Radiotechnicznej, zabezpieczył na najwyższym poziomie strzelanie dywizjonów raketowych w Priwołsku (ZSRR).

PRZYPISY:

- 1) CAW, sygn. 1545, *Rozkazy organizacyjne MON 4.05.1953–10.01.1958*, s. 138.
- 2) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 72–74.
- 3) A. Stachula, *Powstanie...*, dz. cyt., s. 114–17; zobacz też H. Mordawski, *Wojska Radiotechniczne – historia transformacji*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2004, nr 7, s. 73.
- 4) ASP, sygn. 7230/82/6, *Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, Realizacja uchwał X Komitetu Ministrów Obrony państw UW*, s. 71.
- 5) CAW, sygn. 1482/70/1333, *Sprawy operacyjne Dowódcy OPL OK, Notatka służbowa w sprawie sprzętu radiolokacyjnego w WRt WOPL OK*, z dn. 24.01.1959 r., s. 8–9.
- 6) CAW, sygn. 1482/70/1332, *Dokumenty operacyjne strategicznego znaczenia, Możliwości Wojsk OPL OK /referat dowódcy WOPL OK* z dn. 5.03.1959 r., s. 8–9.
- 7) CAW, sygn. 1482/70/1363, *Sprawy gotowości bojowej/dyżury bojowe, sprawozdania operacyjne/ 1960*, s. 338–339.
- 8) Tamże, s. 329.
- 9) Pościg za samolotem-dezerterem należało prowadzić – jeżeli nie było możliwości wcześniejszego przechwycenia – do granic powietrznych państwa kapitalistycznego, z wykorzystaniem możliwości lądowania na lotniskach (sąsiadów) wydzielonych do współdziałania, tamże, s. 330–331.
- 10) W. Wojciechowski, *Do Kolegów Radiotechników na 45-lecie WRt, „Biuletyn Radar”*, 2005, nr 55 s. 154.
- 11) Tamże, s. 10; H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus..., dz. cyt., s. 55.
- 12) ASP, sygn. 7684/84/6, *Rozkazy dowódcy Wojsk OPL OK, Rozkaz wyszkoleniowy Dowódcy WOPL OK na rok szkoleniowy 1961* z dn. 14 grudnia 1960 r., s. 290.
- 13) Tamże, s. 290.
- 14) CAW, sygn. 1482/70/1260, *Zagadnienia operacyjne ogólne. Omówienie wyników działalności i szkolenia WL i OPL OK w roku 1961*, s. 41.
- 15) ASP, sygn. 4847/71/7, *Rozwój Wojsk Radiotechnicznych 1962. Notatka służbowa dotycząca możliwości wykrywania i prowadzenia celów przez WRt na małych wysokościach*, s. 108–109.
- 16) ASP, sygn. 7684/84/18, *Zarządzenie dowódcy WOPK nr 00148 z dn. 6 sierpnia 1963 r. w sprawie organizacji powietrznej obserwacji wzrokowej w oddziałach (pododdziałach) WOPK*, s. 500.
- 17) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus..., dz. cyt., s. 64.
- 18) CAW, sygn. 1482/70/1468, *Dokumentacja operacyjno-rozkazodawcza, 1962 r.*, s. 23.
- 19) CAW, sygn. 1482/70/1517, *Sprawy szefa sztabu WOPK, Sprawozdanie z działalności dowództwa 1964 r.*, s. 50.
- 20) CAW, sygn. 1482/70/1430, *Sprawozdanie z konferencji w Pradze w dniach 30.02. – 1.02.1963 r. Sprawa jednolitego systemu OPL oraz utworzenie Dowództwa Kraju UW*, s. 483–484.
- 21) CAW, sygn. 1677/84/17, *Rozkaz organizacyjny i zarządzenie nr 60, w sprawie organizacji dowodzenia Wojskami Lotniczymi i Obrony Przeciwlotniczej Kraju*, s. 1, 2, 43.
- 22) CAW, sygn. 1677/84/17, *Rozkazy i zarządzenia organizacyjne 25.08.–30.09.1963, Zarządzenie szefa SG nr 0101/Org.* z dn. 14.07.1963, s. 2.
- 23) ASP, sygn. 7684/84/18, *Zarządzenia Dowództwa Wojsk OPK–1963, Zarządzenie dowódcy WOPK nr 0022/PL z dn. 5.02.1963 w sprawie wykrywania celów na wysokości powyżej 15 000 m*, s. 114–117.
- 24) ASP, sygn. 4489/134/69, *Materiały analityczne dotyczące realizacji kontraktów technicznych z zagranicą DWOPK za lata 1963–1965*, s. 53–55.
- 25) CAW, sygn. 1482/70/1430, *Notatka z przeprowadzonych rozmów z przedstawicielami Wojsk OPK z ZSRR w dn. 26–28.03.1962*, s. 539–540.
- 26) Tamże, s. 44.
- 27) ASP, sygn. 4489/134/69, *Kontakty z zagranicą 1966*, s. 146.
- 28) ASP, sygn. 4847/71/7, *Rozwój Wojsk Radiotechnicznych, Uzasadnienie na przeformowanie sbrt w samodzielne prt* (pismo z dn. 18.05.1963 r.), s. 83.
- 29) ASP, sygn. 1486/71/8, *Plan rozwoju Wojsk OPK (koncepcje), Projekt notatki służbowej szefa SG w sprawie składu bojowego i organizacji dowodzenia WOPK i WL w latach 1966–1970* z dn. 19.05.1965 do dowódcy WOPK gen. Cz. Mankiewicza, s. 113–117.
- 30) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus..., dz. cyt., s. 100–101; zobacz też Z. Jaworski, *Zarys historii Wojsk Obrony Powietrznej Kraju za lata 1962–1972*, Warszawa 1973, s. 64.
- 31) ASP, sygn. 127/64, *Dowództwo WOPK w 1965 r., Koncepcja rozwojowa organizacji systemu OPK w latach 1966–1970*, s. 220–222.
- 32) ASP, sygn. 4847/71.12, *Propozycje reorganizacji jednostek WRt OPK opracowane przez Szefa WRt WOPK 1966*, s. 75–79.
- 33) A. Stachula, *Powstanie...*, dz. cyt., s. 215.
- 34) ASP, sygn. 7684/84/50, *Sprawy specjalnego planowania operacyjnego, Dyrektywa nr 005/Oper. z 16.05.1966 r. w sprawie organizacji i dyslokacji WOPK i WL na lata 1966–1970*, s. 53–56.
- 35) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 87, 90.
- 36) J. Tomaszewski, *Tradycje...*, dz. cyt., s. 29.
- 37) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 108.
- 38) ASP, sygn. 7684/84/43, *Rozkazy dowódcy WOPK*, s. 354–355.
- 39) J. Tomaszewski (red.), *Tradycje...*, op. cit., s. 32.
- 40) ASP, sygn. 5706/74/28, *Dokumentacja operacyjna i rozkazodawcza, Informacja o WOPK (na szkolenie w m. Wesoła w dn. 15.09.1971)*, s. 20–22.
- 41) ASP, sygn. 4847/71/12, *Notatka z dn. 16.10.1964 r. w sprawie RLS produkcji krajowej, typu Jawor, przedstawiona Wojskowej Komisji Sejmowej*, s. 16.
- 42) ASP, sygn. 8452/88/1, *Koncepcja rozwoju Wojsk OPK, 1968, Zestawienie potrzeb inwestycyjnych w WRt na lata 1971–1975*, s. 14.
- 43) ASP, sygn. 4847/71/12, *Materiały Szefostwa WRt*, s. 188–190.
- 44) ASP, sygn. 8452/88/1, *Koncepcja rozwoju Wojsk OPK, 1968, Zestawienie potrzeb inwestycyjnych w WRt na lata 1971–1975*, s. 14.

- 45) CAW, sygn. 01312, *Rozwój i doskonalenie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, Dzieło II*, s. 65–66.
- 46) CAW, sygn. 1595/49, *Sprawy studiów działań wojennych 20.07.1967–31.12.1968, Notatka służbowa DWOPK w sprawie dotychczasowych wniosków z działań bojowych w Wietnamie*, s. 292–293.
- 47) CAW, sygn. 013212, *Rozwój...*, dz. cyt., s. 75.
- 48) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys...*, dz. cyt., s. 109.
- 49) Z. Jaworski, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 54.
- 50) Tamże, s. 110.
- 51) H. Seroka, *Wspomnienia z...*, dz. cyt., s. 128–129.
- 52) W. Bonczek, *Historia 33. Batalionu...*, dz. cyt., s. 28.
- 53) ASP, sygn. 6296/77/6, *Sprawy rozwojowe WOPK, referat szefa WRt WOPK na szkolenie grupy MON 7 XI 1973*, s. 150.
- 54) Tamże, s. 153.
- 55) ASP, sygn. 6563/78/8, *Koncepcja dowodzenia wojskami OPK*, s. 37.
- 56) ASP, sygn. 8452/88/1, *Koncepcja rozwoju Wojsk OPK, Założenia operacyjne doskonalenia obrony powietrznej kraju do roku 1975*, s. 24–25.
- 57) CAW, sygn. 013212, *Dzieło*, t. II., s. 85.
- 58) *Zarys historii Jednostki Wojskowej 3859 w Radzionkowie*, s. 11. Maszynopis w posiadaniu autora.
- 59) W. Bonczek, *Historia 33. Batalionu...*, dz. cyt., s. 28.
- 60) Tamże, s. 30–31.

ŹRÓDŁA ILUSTRACJI:

- Tabela 4.1. CAW, sygn. 1482)70)1429, Stan sił i środków radiotechnicznych, s. 361.
- Tabela 4.2. CAW, sygn. 1482)70)899, Meldunki o stanie bojowym WL i OPL OK 1960, s. 34, 40, 44; CAW, sygn. 1482)70)1365, Sprawy stanu bojowego, s. 74.
- Tabela 4.3. ASP, sygn. 1791)90)652, Etat pułku radiotechnicznego nr 36)008, s. 3–4.
- Tabela 4.4. ASP, sygn. 6296)77)6, Sprawy rozwojowe WOPK, referat szefa WRt WOPK na szkolenie grupy MON z 7 listopada 1972 r., s. 155
- Tabela 4.5. ASP, sygn. 6297)77)6, Sprawy rozwojowe ..., dz. cyt., s. 156.

Podstawę prawną do odejścia od struktury pułkowej Wojsk Radiotechnicznych i rozpoczęcia formowania struktury brygadowej stanowiło zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 061/Org. z 11 września 1973 r. Docelowo do 1975 r. Wojska Radiotechniczne miały się składać z trzech brygad radiotechnicznych, a te z 13 batalionów posiadających łącznie 42 kompanie radiotechniczne i 10 wysuniętych posterunków (WRLP)¹.

Jako pierwszą sformowano do 31 maja 1974 r. 3. Brygadę Radiotechniczną we Wrocławiu. Kolejną była 2. Brygada Radiotechniczna w Bydgoszczy, której organizację rozpoczęto w sierpniu tego samego roku. 1. Brygadę Radiotechniczną formowano w ostatnim etapie reorganizacji Wojsk Radiotechnicznych. Doświadczenia z formowania Brygad 3. i 2. pozwoliły na szybsze przeprowadzenie procesu organizacji tej brygady. Jej formowanie zapoczątkowało zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 042/Org. z dnia 25 czerwca 1975 r. Do systemu pracy

Sformowanie trzech brygad radiotechnicznych w latach 1973–1976 zakończyło na kilkanaście lat proces zasadniczych przemian organizacyjnych w WRt. Brygadowa struktura wojsk przetrwała najdłużej i do lat dziewięćdziesiątych niewiele w nią ingerowano. Utworzono stabilny system rozpoznania radiolokacyjnego polskiej przestrzeni powietrznej, dostosowany do wymogów działań wojsk rakietowych i lotnictwa myśliwskiego. System tworzyły 3 brygady radiotechniczne w składzie 14 batalionów radiotechnicznych, które posiadały 14 „przysztabowych” i 43 terenowe kompanie radiotechniczne (razem 57 posterunków radiotechnicznych). W celu poprawy parametrów pola radiolokacyjnego na małych wysokościach, zwłaszcza na kierunku zachodnim i północno-zachodnim, utworzono ponad 10 wysuniętych posterunków radiolokacyjnych, a do poprawy żywotności ugrupowania bojowego utworzono 10 posterunków „skrytego pola” (RLP SP) oraz jedną kompanię maskowania. Zarówno wysunięte posterunki radiolokacyjne, jak i „skrytego pola” nie były wykorzystywane w warunkach codziennej pracy bojowej WRt¹². Przeznaczano je do radiolokacyjnego zabezpieczenia działań bojowych w przypadku obezwładnienia zasadniczych posterunków. W celu polepszenia jakości funkcjonowania systemu wykrywania sformowano 36. brt w Krakowie Węgrzcach oraz trzy zautomatyzowane kompanie radiotechniczne: na Helu, w Łebie i Izbicy. W końcowym okresie formowania brygad Wojska Radiotechniczne zapewniały ciągłe pole radiolokacyjne o następujących parametrach:

- na kierunku zachodnim dolna granica wykrywania wynosiła 300 m;
- na kierunku południowo-zachodnim i wzdłuż granicy południowej, w terenie górzystym – od wysokości 1500–2 000 metrów;

Rys. 5.1. WRt po przejściu na strukturę brygadową pod koniec 1976 r.

- wysokość górnej granicy pola radiolokacyjnego na podejściach do granic państwa i nad terytorium kraju wynosiła 35 000 metrów.

Działalność lotnictwa państw zachodnich w rejonie Morza Bałtyckiego była w tym czasie intensywna. I tak na przykład w sierpniu 1974 r. loty wykonywało tam 251 samolotów, w tym: 46 samolotów rozpoznawczych państw NATO, 19 samolotów lotnictwa morskiego RFN, 152 samoloty lotnictwa taktycznego Danii i 34 samoloty z Sił Powietrznych Szwecji. W październiku tego samego roku liczba samolotów działających w przestrzeni Morza Bałtyckiego była jeszcze większa i wynosiła 523 samoloty, z czego

42 to specjalne samoloty rozpoznawcze NATO, 18 samolotów lotnictwa morskiego RFN, 307 samolotów LM Danii i 156 samolotów szwedzkich. Pododdziały radiotechniczne 2. KOPK i środki rozpoznania 14. batalionu rozpoznania radioelektronicznego wykryły i prowadziły 226 samolotów. 296 samolotów wykonywało loty w rejonie Bałtyku poza zasięgiem radiolokacyjnego pola wykrywania pododdziałów radiotechnicznych⁴.

W 1975 r. ilość przewidywanych środków napadu powietrznego na Polskę wynosiła 450 (w 1980 r. – 500). Przewidywana ilość zestrzeleń ŚNP przez Wojska OPK w 1975 r. z zastosowaniem automatyzacji miała wynosić 192 (w 1980 r. – 244).

5.1. WYPOSAŻANIE BRYGAD W NOWOCZESNY SPRZĘT

Utworzona struktura Wojsk Radiotechnicznych odpowiadała wymogom Zintegrowanego Systemu Obrony Powietrznej Układu Warszawskiego. Po sformowaniu brygad rozpoczęto w Wojskach Radiotechnicznych dynamiczną modernizację technicznego wyposażenia oraz usprawnianie systemu dowodzenia. Działania te wynikały też z realizacji przedsięwzięć „Ramowego harmonogramu realizacji uchwał VI posiedzenia Komitetu Ministrów Obrony Państw – Stron UW”. Do uzbrojenia wprowadzono nową generację sprzętu radiolokacyjnego. W 1974 r. WRt otrzymały m.in. dwa zestawy stacji P-14F, sześć kompletów P-40, i jedną stację „Jawor-M2”. W perspektywie zamierzano poprawić parametry pola radiolokacyjnego na małych i stratosferycznych wysokościach oraz zintensyfikować proces automatyzacji⁵. Od 1975 r. do jednostek przekazano dwie wersje produkowanej przez WZE „Radwar” stacji radiolokacyjnej o nazwie „Jawor-M2” („Justyna”) w wersji mobilnej i przewoźnej. W 1976 r. WZR „Radwar” przekazały do eksploatacji w pododdziałach radiotechnicznych nowy wysokościomierz RW-31, nazywany przez radiotechników „Bożeną”. Nowe urządzenia techniczne, tzw. supertechniki docierały coraz szerszym strumieniem do jednostek radiotechnicznych i tym samym zwiększyły ich możliwości bojowe. W 1979 r. rozwinięto i uruchomiono nowoczesne stacje radiolokacyjne zakupione w ZSRR, typu 5N-87 (w 31. brt Poznań Babki i w 23. brt

(Słupsk). W 1977 r. wprowadzono do eksploatacji pierwsze egzemplarze stacji radiolokacyjnej P-37 o zwiększonej odporności na zakłócania.

W 1975 r. rozpoczęto wprowadzanie systemu zautomatyzowanego dowodzenia „Ałmaz”. Była to aparatura służąca do przekazywania informacji o sytuacji powietrznej w rejonach obrony korpusów. W 21. brt (Władysławowo), 23. brt (Słupsk), 27. brt (Witkowo) i 28. brt (Gryfice) wprowadzono do eksploatacji urządzenia „Wozduch-1M” – zautomatyzowany system dowodzenia relacji krt-brt⁶. Zastępował on starszy system „Wozduch-1p”, wyprodukowany również w ZSRR. Wskutek wprowadzenia zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch-1M” uzyskano następujące efekty operacyjne:

1. Skrócenie obiegu informacji o sytuacji powietrznej:
 - a) relacja krt–SD KOPK z 3 minut do 24 sekund
 - b) relacja SD KOPK–CSD z 4 minut do 2 minut.
2. Zwiększenie liczby jednocześnie prowadzonych obiektów powietrznych:
 - a) w krt z 6–8 obiektów do 10 obiektów;
 - b) w brt z 12–16 obiektów do 30 obiektów.
3. Zwiększenie częstotliwości uaktywnienia informacji o każdym prowadzonym obiekcie powietrznym:
 - a) w relacji krt–brt z 1 meldunku na minutę do 5 meldunków na minutę o każdym obiekcie;
 - b) w relacji brt–SD OPK z 1 meldunku na 2 minuty do 5 meldunków na minutę o każdym obiekcie;

Tabela 5.1. Porównanie wskaźników operacyjnych Wojsk OPK w latach 1970–1980

Lp.	Wyszczególnienie wskaźników	Wskaźniki możliwości operacyjnych w latach		
		koniec 1970 r.	koniec 1975 r.	koniec 1980 r.
1	Dolna granica wykrywania celów powietrznych: – na podejściach od strony morza, – wzdłuż granicy zachodniej, – w rejonie ugrupowania WR	300 m 500 m 500 m	200 m 300 m 300 m	100 m 300 m 100 m
2	Główna granica wykrywania celów powietrznych	26 000 m	35 000 m	35 000 m
3	Liczba jednocześnie przekazywanych celów powietrznych: – z SD krt do SD brt, – z SD brt do SD BRt (prt, sbrt)	6–8 12–16	6–8 12–16	10 30
4	% RLS posiadających układy przeciwa- kłóceniove	50	76	100
5	Rozpoznanie radioelektroniczne WOPK – możliwości prowadzenia rozpozna- nia radiowego UKF i pokładowych stacji radiolokacyjnych (do 400 km) na kierunkach	– północnym, – północno- -zachodnim	– północnym, – północno- -zachodnim	– północnym, – zachodnim, – północno-zachodnim, – południowo-zachod- nim
6	Liczba jednocześnie rozpoznawanych obiektów powietrznych w zakresie UKF (do 400 km)	6–8	6–8	90
7	Liczba jednocześnie wykrywanych i namierzanych pokładowych stacji radiolokacyjnych w rejonie Morza Bałtyckiego	do 6 stacji	do 6 stacji	do 30 stacji
8	Walka radioelektroniczna w WOPK – liczba osłanianych obiektów (rejonów) w kraju	2 (wybrzeże i przeprawy na Wiśle)	2 (wybrzeże i przeprawy na Wiśle)	3 (wybrzeże, przeprawy na Wiśle, obiekt w rejonie KOPK))
9	Liczba jednocześnie zakłócanych pokła- dowych stacji radiolokacyjnych: – zakresu 2 cm, – zakresu 3 cm	19	25–30	5–10 35–40
10	Możliwości operacyjne WOPK w opar- ciu o pierwszy zmasowany nalot ŚNP na kierunkach północno-zachodnim, zachodnim i południowo-zachodnim: – liczba ŚNP przewidywana do ude- rzeń na Polskę, – możliwa liczba przewidywanych ze- strzeleń ŚNP przez WOPK z wykorzy- staniem automatyzacji, – możliwa liczba przewidywanych zestrzeleń ŚNP przez WOPK bez wykorzystania automatyzacji	600 150	450 192	500 244 210

- c) w relacji SD KOPK–CSD z 1 meldunku na 3–4 minuty do 1 meldunku na 2 minuty o każdym obiekcie.
4. Umożliwienie wyodrębnienia do 10 obiektów stosujących zakłócenia w każdym brt wyposażonym w obiekt „Wozduch-1M”.
 5. Umożliwienie zautomatyzowanej obróbki i zobrazowania informacji o stanie wojsk własnych.
 6. Zwiększenie liczby jednoczesnych naprowadzeń lotnictwa myśliwskiego z maksymalnie 81 do 120 naprowadzeń⁷.

W rezultacie, wprowadzenie systemu „Wozduch-1M” dało efekt równoważny zwiększeniu siły ognia jednego plm o 10 samolotów.

Rozformowano dotychczasowe Węzły Naprowadzania, a na ich miejsce utworzono Główne Punkty Naprowadzania (1977 r.) przy Połączonych Stanowiskach Dowodzenia. Doskonale pracę bojową obsług PŁSD, wprowadzano nowe formy ćwiczeń taktycznych, treningów, sprawdzano efektywność pracy dowództw, sztabów. Egzekwowano przestrzeganie reżimów czasowych podczas osiągania wyższych stanów gotowości bojowej. W tym czasie powstało określenie „wojska pierwszych pięciu minut” (WOPK).

W jednostkach brygady, na szczeblu kompania – batalion, zaczęto wprowadzać polski system „Dunajec”, który zastępował radzieckiego poprzednika „Wozduch”. Jego instalację zapoczątkowano w 31. brt (Poznań Babki) i 35. brt (Wrocław Pietrzykowice). „Dunajec” był nowocześniejszy, umożliwiał zbiór, opracowanie i przekaz informacji o sytuacji powietrznej i działaniu lotnictwa myśliwskiego w sektorze odpowiedzialności PŁSD. System składał się z zestawu RPT-11, instalowanego na SD krt oraz zestawu RPT-21 instalowanego na SD brt. Były to obiekty stacjonarne, których najważniejszym elementem była wojskowa wersja polskiego komputera „Odra-1325”, oznaczona jako „Rodan-10”. Urządzenia te umożliwiały podłączenie do zautomatyzowanego systemu wszystkich typów stacji radiolokacyjnych eksploatowanych w WRt⁸. W 1979 r., dzięki zainstalowaniu na stanowiskach dowodzenia brygad radiotechnicznych urządzeń „Cyber” i „Ałmaz”, uzyskano automatyzację procesu zbioru informacji radiolokacyjnej z batalionów oraz jej opracowanie i przekazanie do CSD w Pyrach

koło Warszawy. Podjęto ogromny wysiłek, aby proces automatyzacji dowodzenia oraz zbioru, opracowania i przekazywania informacji radiolokacyjnej od szczebla krt do brygady radiotechnicznej odbywał się w oparciu o urządzenia produkcji krajowej. Osiągnięto ten stan dopiero w 1994 r. Pomimo znacznych dostaw sprzętu w drugiej połowie lat siedemdziesiątych nie zdołano do roku 1980 osiągnąć zakładanego unowocześnienia 57% wszystkich stacji radiolokacyjnych. Główną przyczyną były opóźnienia w dostawie sprzętu i urządzeń. Planowano, że w wyniku sformowania nowych elementów Wojsk Radiotechnicznych oraz unowocześnienia parku stacji radiolokacyjnych będzie możliwe uzyskanie do 1985 r. obniżenia dolnej granicy pola radiolokacyjnego na podejściach od strony morza do 100 metrów; wzdłuż granicy zachodniej, na podejściach do Warszawy i Śląska do 200 metrów oraz do 300 metrów nad pozostałym obszarem⁹.

Odporność pola na zakłócenia radiolokacyjne wyrażała się posiadaniem różnych typów stacji radiolokacyjnych pracujących w siedmiu podzakresach częstotliwości. Stacje posiadały własne układy przeciwwzakłóceńowe, a większość miała możliwość „odstrojenia się” od zakłóceń w swoim podzakresie¹⁰. Na początku lat osiemdziesiątych, mimo widocznego już kryzysu gospodarczego w Polsce, do wyposażenia WRt wprowadzano wciąż nowocześniejszy sprzęt radiolokacyjny i automatyzacji, pochodzący zarówno z zakupów w ZSRR, jak i z dostaw krajowego przemysłu zbrojeniowego. Oprócz wspomnianej stacji typu 5N-87 pojawiły się również radzieckie stacje P-18 (zakresu metrowego) i wysokościomierze PRW-17. Do eksploatacji wprowadzano kolejny produkt polskiego przemysłu, stację radiolokacyjną RT-17 „Narew”. Stację wykorzystywano także do pracy na wysuniętych posterunkach radiolokacyjnych (WRLP). Pojawiły się również kolejne polskie urządzenia, m.in. odległościomierz NUR-31 i wysokościomierz NUR-41. Ich wprowadzenie do wyposażenia pozwoliło na wycofanie z eksploatacji aparatury WP-01M (systemu „Wozduch-1M”). W drugiej połowie lat osiemdziesiątych dotarła do Polski pierwsza z dziesięciu zamówionych w ZSRR trójwspółrzędnych stacji radiolokacyjnych o oznaczeniu ST-68U, przeznaczona do wykrywania celów na małych wysokościach¹¹.

Do 1981 r. wszystkie kompanie radiotechniczne rozmieszczone wzdłuż wybrzeża morskiego wyposażono w wyspecjalizowane RLS typu „Narew” (8 egzemplarzy) do wykrywania celów niskolotujących. Pozwoliło to na obniżenie granicy pola radiolokacyjnego wykrywania i ciągłego prowadzenia ŚNP (obiektów powietrznych) bezpośrednio nad morzem od wysokości 100–200 metrów, a w strefach działań bojowych dywizjonów rakietowych OPK rozwinętych w bezpośrednim sąsiedztwie kompanii radiotechnicznych od 50–100 metrów.

W latach 1975–1980, WRt otrzymały: 31 zestawów „Wozduch-1M”, 24 zestawy „Dunajec”, 14 kompletów ASPD-1, dla nieautomatyzowanych krt, dwa komplety „Cyber”, trzy stacje radiolokacyjne 5N-87, 60 imitatorów „NATAL”¹².

W 1981 r. do systemu Wojsk OPK włączono nowo utworzony 36. Batalion Radiotechniczny (Kraków Węgrzce) w ugrupowaniu 3. Brygady Radiotechnicznej. Po wielu latach starań doprowadzono do udroźnienia automatycznego przekazu informacji radiolokacyjnej od posterunków radiotechnicznych do szczebla centralnego dowodzenia wojskami. Na Centralnym Stanowisku Dowodzenia dowódcy Wojsk OPK włączono do ciągłej pracy bojowej od 1 września 1981 r. system „Almaz-2”. Był on sprzężony z CSD w Moskwie, SD w Mińsku, oraz z CSD NRD oraz CSRS. Współdziałanie CSD DW OPK z SD w Kijowie i w Legnicy odbywało się w archaicznym systemie foniczno-ręcznym. Na stanowiskach dowodzenia 1., 2. i 3. Korpusu OPK od 1 sierpnia 1981 r. włączono do ciągłej pracy bojowej system „Almaz-3”. Jednak na tych SD jeszcze pozostawiono aparaturę stacjonarną starego systemu „Wozduch-1p”¹³.

System dowodzenia szczebla taktycznego oparto na bazie 14 połączonych stanowisk dowodzenia. PISD we Władysławowie, Słupsku i Gryficach, wyposażono w obiekt automatyzacji typu „Wozduch-1M”. PISD w 1. i 3. Korpusie OPK, tj.: we Wrocławiu Pietrzykowicach, Szczawnie, Poznaniu Babkach, Radzionkowie, Warszawie Radiowie, Krakowie Węgrzcach, Wiewiórczynie, Lipowcu i w Sandomierzu, wyposażono w polski system „Dunajec”.

Do 1981 r. w WRt wykonano jedenaście „porozowanych” posterunków radiotechnicznych, a w budowie znajdowały się kolejne cztery. Z końcem 1981 r. odszedł na stanowisko za-

stępca dowódcy Wojsk OPK dotychczasowy szef WRt – gen. bryg. Andrzej Rembalski. Szefem WRt został w styczniu 1982 r. płk Tadeusz Mikoś. Główny wysiłek szefostwa skierowano na zgrywanie zmian bojowych SD brt i SD BRt w zakresie wykrywania i prowadzenia dużej liczby obiektów powietrznych lecących na małych i bardzo małych wysokościach oraz wdrożenia do eksploatacji nowego sprzętu wykrywania, urządzeń automatyzacji w procesie zbioru, przesyłania i zobrazowania informacji. Proces szkolenia – jak wspomina ówczesny szef WRt – składał się z dużej liczby treningów i ćwiczeń z realną pozoracją obiektów powietrznych, co zwiększało umiejętności obsługi stacji, zmian stanowisk dowodzenia w procesie wykrywania, analizy i przekazywania danych na poszczególne SD¹⁴.

W 1982 r. wykonano 214 manewrów pojedynczymi stacjami i 4 zmiany dyslokacji pododdziałami. Zautomatyzowane zostały wszystkie krt i brt, przy czym w 3., 8. i 27. brt eksploatowany był sprzęt starszej generacji – „Wozduch-1p”, a w pozostałych, sprzęt nowej generacji – „Dunajec” i „Wozduch-1M”¹⁵.

Realizacja niektórych przedsięwzięć wykonywanych wówczas w WRt wynikała z doświadczeń z działań bojowych prowadzonych na Bliskim Wschodzie (głównie w Dolinie Bekaa) w 1982 r. System wykrywania i naprowadzania Syrii był zorganizowany w oparciu o RLS produkcji radzieckiej (P-35, P-37, P-15, P-14, P-14F oraz PRW-9) w szerokim zakresie wykorzystywane przez nasze WRt. W związku z tym, zalecano w WRt realizację następujących przedsięwzięć:

- przygotowanie SD brt i krt do przyjmowania i obróbki informacji od RLS z pozycji zapasowych;
- doskonalenie prowadzenia pracy bojowej przez obsługi na stacjach radiolokacyjnych w zakresie efektywnego wykorzystania indywidualnych możliwości eliminacji zakłóceń przez dany typ RLS;
- kontynuowanie i rozwijanie prac mających na celu podnoszenie żywotności wojsk poprzez rozbudowę inżynierską pozycji zasadniczych, zapasowych i pozorowanych;
- dążenie do zapewnienia łączności przewodowej i radioliniowej do pozycji zapasowych i rozśrodkowania; miało to zwiększyć

skuteczność dowodzenia i zbioru informacji¹⁶; ponadto, w działalności szkoleniowej i bojowej WRt proponowano skupić wysiłki na wykonaniu związanych z bliskowschodnimi doświadczeniami zadań:

1. Obniżenie stopnia stacjonarności systemu radiolokacyjnego. W tym celu należało w jednostkach ustalić ilość i typy RLS (PRW) niezbędnych do wykonania zadań bojowych w pierwszym zmasowanym nalocie oraz ilości i typy RLS (PRW), które mogą być wyprowadzone spod uderzenia na:
 - pozycje wysuwane,
 - pozycje zapasowe lub rozśrodkowania,
 - pozycje skrytego pola,
 - pozycje w rejonach lotnisk zapasowych.
2. Zwiększenie wymagań w zakresie przestrzegania zasad maskowania elektronicznego i wizualnego. W ramach maskowania elektronicznego ograniczyć pracę sprzętu radiolokacyjnego z promieniowaniem energii do niezbędnego minimum (dyżurowanie, szkolenie, prace techniczne). Do celów elektronicznego i wizualnego maskowania organizować pozorowane RLP:
 - aktywne, pozorowane RLP, w odległości 3–5 kilometrów od zasadniczej pozycji, ze stacjami radiolokacyjnymi promieniującymi energię z zadaniem utrudnienia przeciwnikowi elektronicznego lokalizowania zasadniczej pozycji RLP oraz ochrony jej przed pociskami samonaprowadzającymi („ściągnięcie na siebie”);
 - bierne, pozorowane RLP z rozmieszczonymi na nich wozami (przyczepami) z wybrakowanym sprzętem radiolokacyjnego z zadaniem mylenia rozpoznania fotograficznego i wizualnego, w odniesieniu do lokalizacji pozycji zasadniczej.
3. W razie potrzeby dodatkowo zlokalizować i opracować pod kątem topograficznym pozycje zapasowe i rozśrodkowania dla każdej zasadniczej pozycji RLP 2–3 pozycje¹⁷.

Niezależnie od podejmowanych działań, w celu uszczelnienia granic powietrznych, zdarzały się, zwłaszcza na początku lat osiemdziesiątych, ucieczki pilotów na różnych typach samolotów, które pozostały bez zdecydowanej reakcji elementów systemu. 19 października 1982 r., na samolocie An-2, z lotniska w Cerkwicy uciekł pilot, lecąc w kierunku północ-

no-zachodnim na małej wysokości i bez świateł pozycyjnych. Meldunek z posterunku wzrokowo-technicznego WOP nr 09 (w pobliżu Pobierowa) przyjął starszy zmiany SD RLP-282 i przekazał do 28. brt w Gryficach. Spiker nie zameldował o fakcie oficerowi operacyjnemu. W rezultacie, wskutek niedopełnienia obowiązków na 28. PŁSD, nie poderwano pary dyżurnej. Radiolokacyjne środki dyżurne nie zaobserwowały lotu samolotu, ze względu na jego bardzo małą wysokość¹⁸.

Podczas szkolenia kierowniczej kadry Wojsk OPK w Budapeszcie w 1982 r. i spotkaniu dowódczej kadry WRt z szefem Wojsk Radiotechnicznych ZSRR – gen. Bieriegowej, ten ostatni zwracał uwagę na rozmieszczenie sprzętu w ugrupowaniu wojsk pod kątem wykrywania celów lecących na małych wysokościach (do 100 m), likwidowaniu stref nieobserwowanych, niekontrolowanych, szczególnie wzdłuż granicy północnej i zachodniej. Stwierdził, że zadania wykonywane na poligonie w ZSRR są stosunkowo łatwe, dlatego należy je komplikować, planować więcej celów na małych wysokościach i w warunkach zakłóceń. Gen. Bieriegowej zwracał uwagę na problem walki radioelektronicznej, który nie jest należycie traktowany przez kadrę SD i obsługi sprzętu. Po pojawieniu się zakłóceń obsługi gubiły się w czynnościach, wykazywały zdenerwowanie. Na wspomnianym szkoleniu zwracano uwagę na konieczność wydłużenia pola radiolokacyjnego na małych wysokościach, wykorzystaniu danych z okrętów dozoru oraz doskonalenie obiegu informacji z posterunków obserwacyjnych¹⁹.

W 1983 r. w WRt realizowano przedsięwzięcia dotyczące dalszego rozwoju organizacyjno-technicznego. Trwała budowa 3 umocnionych stanowisk dowodzenia krt w Roskoszy, Babich Dołach i Chynowie oraz 12 schronów dla radiowych centrów nadawczych. Do uzbrojenia wprowadzono 25 RLS i PRW, 11 obiektów ZStD oraz 6 symulatorów naprowadzania SN-79 Rega. WRt w tym roku za gotowość bojową uzyskała ocenę 3,88 (w 1982 r. – 3,73). Najniższe oceny uzyskały: 36. brt – 3,08, 8. brt – 3,36 i 23. brt – 3,48. Wyższe oceny za gotowość bojową uzyskały sztaby brygad (4,00). W tym samym roku obniżono też dolną granicę wykrywania celów niskolecących przez wprowadzenie do eksploatacji dalszych 18 urządzeń RT-17 oraz zwią-

Tabela 5.2. Stan Wojsk Radiotechnicznych na dzień 1 stycznia 1982 r.

Liczba według	Korpus osobowy									
	Generałowie	Oficerowie	Chorążowie	Podchorążowie WSO	Podchorążowie SPR	Kadeci	Podoficerowie		Szeregowi	Razem
							Zawodowi	Służby zasadniczej		
1. Brygada Radiotechniczna										
etatu	1	408	371	–	–	–	449	151	1956	3336
stanu	–	345	262	–	86	–	264	144	1787	2888
2. Brygada Radiotechniczna										
etatu	1	584	514	–	–		641	217	2760	4717
stanu		464	368	–	136		363	184	2757	4272
3. Brygada Radiotechniczna										
etatu	1	485	435	–	–		545	196	2338	4000
stanu		395	319	–	156		314	146	2282	3612
Razem w brygadach radiotechnicznych										
etatu	3	1477	1320	–	–		1635	564	7054	12053
stanu		1204	949	–	378		941	474	6826	10772
WOSR										
etatu	1	330	84	646	50	780	100	10	951	2952
stanu		324	74	595	75	531	66	18	734	2417
Szkoła Specjalistów WRt										
etatu	–	133	58	–	105		89	6	138	529
stanu	–	125	49	–	134		38	39	1268	1653
Ogółem (bez szefostwa WRt)										
etatu	4	1940	1462	646	155	780	1824	580	8143	15534
stanu	–	1653	1072	595	587	531	1045	531	8828	14842

szenie odporności pola radiolokacyjnego na zakłócenia radioelektroniczne, wprowadzając do eksploatacji 3 stacje RW-31, 2 zestawy WP-01M i 2 RLS „Obrona”²⁰.

Kontynuowano dobrą współpracę z przemysłem krajowym, zwłaszcza z Przemysłowym Instytutem Telekomunikacji oraz WZR „Rawar”, co zaowocowało wprowadzeniem do uzbrojenia nowoczesnych urządzeń radiolokacyjnych: „Jawor-M2”, NUR-31, NUR-32, NUR-11 i NUR-12. W latach osiemdziesiątych przemysł krajowy był dostawcą do Wojsk Radiotechnicznych zdecydowanej większości nowych urządzeń radiolokacyjnych, automatyzacji i sprzętu pomocniczego wykorzystywanego w procesie szkolenia załóg stacji radiolokacyjnych i obsady stanowisk dowodzenia. Pozwoliło to na unowocześnienie radiolokacyjnego systemu wykrywania, zautomatyzowania procesu przesyłania informacji o sytuacji powietrznej od RLS poprzez krt, PISD, SD brygad do CSD dowódcy Wojsk OPK.

Do głównych zadań realizowanych wówczas przez Wojska Radiotechniczne należały:

- organizacja i realizacja zadań bojowych w zakresie wykrywania i prowadzenia obiektów powietrznych na podejściach i obszarze kraju;
- organizacja i realizacja współdziałania z krajami sąsiednimi w zakresie wymiany informacji o obiektach powietrznych;
- radiolokacyjne zabezpieczenie działań lotnictwa i Wojsk Rakietowych;
- realizacja procesu szkolenia stanów osobowych²¹.

Zadania te w pewnym sensie zgadzały się z ogólną prognozą rozwoju WRt OPK po 1986 r. W *Syntezie prognozy rozwoju Wojsk OPK w latach 1986–2010* zadania dla WRt sformułowano w sposób następujący:

- poprawa radiolokacyjnego zabezpieczenia działań bojowych aktywnych środków walki;
- zwiększenie żywotności systemu;
- automatyzacja dowodzenia wojskami oraz zbioru, opracowania i przekazywania informacji radiolokacyjnej;
- polepszenie efektywności rozpoznania radioelektronicznego;
- znaczne podniesienie efektywności wykrywania celów szczególnie na małych wysokościach oraz małej skutecznej powierzchni odbicia oraz manewrujących²².

Te ostatnie zadania starano się wykonywać

poprzez wyposażenie pododdziałów radiotechnicznych w nowe stacje radiolokacyjne, o zwiększonych możliwościach wykrywania. W celu obniżenia dolnej granicy wykrywania pola radiolokacyjnego na prawdopodobnych kierunkach nalotów ŚNP w zachodnim i północno-zachodnim rejonie kraju zamierzano sformować w latach 1986–1990 dwa wysunięte posterunki radiolokacyjne w Lubsku i Ligocie k. Góry Św. Anny (sektory odpowiedzialności 32. i 33. brt). Każdy z posterunków miał liczyć 6 żołnierzy zawodowych i 14 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Ze sprzętu radiolokacyjnego posterunek miał posiadać jeden odległościomierz i jeden wysokościomierz²³. Ze względu na szczupłość środków projekt nie został zrealizowany. W latach osiemdziesiątych, planowano zwiększyć liczbę batalionów radiotechnicznych do 15, a liczbę RLP do 60. Przewidywano też zwiększenie ogólnej liczby stacji radiolokacyjnych do 360 i wprowadzenie nowych typów stacji odpornych na zakłócenia²⁴.

Kwestie związane z doskonaleniem elementów systemu obrony powietrznej omawiano na XXIX Posiedzeniu Rady Wojskowej Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw – Stron UW w kwietniu 1984 r. Naczelny dowódca Wojsk Obrony Powietrznej Państw – Stron UW stwierdził wówczas, że nastąpił wzrost zagrożenia ze strony ŚNP państw NATO, szczególnie z powodu instalowanych w europejskich państwach eurostrategicznych taktycznych pocisków balistycznych „Pershing-2” i pocisków manewrujących „Cruise”. W tamtych latach rocznie około tysiąca samolotów rozpoznawczych prowadziło rozpoznanie w rejonie Morza Bałtyckiego²⁵.

W związku z tą sytuacją w Wojskach OPK postanowiono zwiększyć możliwości rozpoznania WRt, szczególnie na wybrzeżu, poprzez:

- wprowadzenie nowych stacji kontroli rejonu lotniska „Avia” zabezpieczających rejony lotnisk wojskowych;
- włączenie do systemu wykrywania posterunków radiolokacyjnych Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Przeciwlotniczej;
- pełne wykorzystanie w systemie informacji z posterunków wzrokowo-technicznych i wzrokowych Wojsk Ochrony Pogranicza i Marynarki Wojennej o celach na małych wysokościach oraz rozbudowę bezpośredniej

gen. bryg. Tadeusz MIKOŚ

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 1981–1987

Urodził się w 1933 r. w Baryczy (rzeszowskie). Ukończył OSR w Beniaminowie w 1955 r. Po promocji został technikiem urządzeń nadawczo-odbiorczych w 22. Samodzielnym Pułku Obserwacyjno-Meldunkowym. W latach 1957–1961 dowódca stacji radiolokacyjnej P-20 w 22. sbrt. Następnie kierownik sekcji radiotechnicznej w tym batalionie. W latach 1963–1969 w dowództwie 3. Korpusu OPK był pomocnikiem szefa Wydziału Techniki i Eksploatacji. W 1971 r. ukończył Politechnikę Wrocławską i awansował na starszego inżyniera Wydziału Eksploatacji w 3. Korpusie OPK. Przez rok pełnił funkcję szefa służb technicznych – zastępcy dowódcy 3. Brygady Radiotechnicznej. Od roku 1975 był zastępcą dowódcy 3. BRt. W latach 1978–1982 dowodził 3. Brygadą Radiotechniczną. W latach 1981–1987 był szefem Wojsk Radiotechnicznych, następnie dowódcą 1. Korpusu OPK. Awans na stopień generała brygady otrzymał w 1990 r. Położył duże zasługi w rozwoju nowej techniki w WRt oraz wspieraniu działalności szkół i ośrodków szkolenia specjalistów radiolokacji. Wyróżniał się wysoką kulturą dowodzenia. Został nagrodzony m.in. krzyżami: Orderu Odrodzenia Polski: Komandorskim, Oficerskimi i Kawalerskim oraz Złotym Krzyżem Zasługi. W 1993 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

łączności tych posterunków z najbliższymi posterunkami WRt;

- rozbudowę łączności umożliwiających bezpośrednio przekazywanie informacji radiolokacyjnej z najbliższych posterunków WRt dla części dywizjonów ogniowych artylerii²⁶.

W 1985 r. pełną rozbudowę inżynierską obiektów miało 90% kompanii radiotechnicznych i 100% batalionów. Do 1985 r. należało zakończyć automatyzację systemu dowodzenia wojskami w ramach jednolitego systemu obrony powietrznej państw UW (Uchwała X Posiedzenia Komitetu MON państw UW w 1977 r. w Budapeszcie). Podczas kontroli działania sił i środków Wojsk Radiotechnicznych w 1987 r. w 2. Korpusie OPK, 2. BRt uzyskała średnią, dolną granicę pola radiolokacyjnego na wysokości około 100 metrów. W rejonach lotnisk, na których pracowała stacja radiolokacyjna „Avia”, w promieniu 50 kilometrów dolna granica pola wynosiła 50 metrów. W stanie stałej gotowości bojowej dyżurne siły i środki 2. Korpusu OPK były w stanie wykryć i prowadzić cele powietrzne praktycznie od wysokości 500 metrów. Możliwości wykrycia obiektów powietrznych zwiększyły posterunki obserwacji wzrokowo-technicznej Wojsk Ochrony Pogranicza i Marynarki Wojennej rozlokowane wzdłuż linii brzegowej. Czas obiegu informacji o przelocie obiektów powietrznych z tych posterunków wynosił od 2 do 4 minut²⁷. W 1986 r. osiągnięto lepszy poziom zdolności manewrowych sił i środków WRt. Wykonano

25 manewrów całymi pododdziałami i 161 manewrów pojedynczymi RLS. Łącznie w 1986 r. manewrowało 247 RLS. Nie uzyskano poprawy w pozoracji ugrupowania bojowego, nie rozszerzono sieci pozorowanych posterunków²⁸. Brygady uzyskały następujące oceny za gotowość bojową: 1. BRt – 3,78; 2. BRt – 3,49; 3. BRt – 3,92. W roku następnym, w czasie ćwiczeń i treningów w rejonach obrony poszczególnych korpusów, działało 785 celów. WRt wykryły 100%, w normie przeprowadziły 742 cele (94,6%). W 1. BRt działało 510 celów (w normie przeprowadzono 92%/), w 2. BRt działało 130 celów (w normie przeprowadzono wszystkie), w 3. BRt działało 145 celów (w normie przeprowadzono 97%)²⁹.

Ćwiczenia „Granit-86”, w których WRt brały udział, potwierdziły słuszność koncepcji zagęszczenia ugrupowania, zwłaszcza w pierwszej linii na głównym kierunku zagrożenia. W roku następnym, w czasie ćwiczeń zamierzano zagęszczać również drugą linię ugrupowania. Podczas wspomnianych ćwiczeń zorganizowano, w ramach eksperymentu, zbiór informacji z 15 różnych źródeł rozpoznania radiolokacyjnego: WL, MW, WOPL. Okazało się, że pozyskiwane w ten sposób informacje były mało przydatne³⁰.

Zmieniona została w 1986 r. formuła przeprowadzanych co roku zawodów użyteczno-bojowych pododdziałów radiotechnicznych. Po raz pierwszy zawody przeprowadzone zostały w formie ćwiczenia taktycznego kompanii. Forma ta w 1986 r. zdała egzamin, i zamierzano ją

Tabela 5.3. Przewidywany rozwój
Wojsk Radiotechnicznych Wojsk OPK w latach 1981–1985

Nazwa urządzenia		Stan	
		1.01.1981 r.	31.12.1985 r.
RLS (odległościomierze)	P-12	11	–
	P-14	12	6
	P-15	20	9
	P-18	17	30
	P-35	11	–
	P-37	13	34
	P-40	9	14
	„Jawor”	22	–
	„Jawor-2M”	40	53
	„Narew”	14	41
	K-66	3	3
	„Obrona”	–	1
	„Niebo”	–	1
	NUR-32	–	19
	NUR-31	–	33
	Razem	172	244
RW (wysokościomierze)	PRW-9	30	2
	PRW-11	36	6
	PRW-13	30	60
	PRW-16	22	45
	„Bogota-M”	23	–
	„Nida”	35	35
	NUR-4	–	13
	Razem	176	161
Razem		348	405
Stacje posterunki radiolokacyjne, w tym:			
– batalionowe,		56	59
– kompanijne		14	14
		42	45
Posterunki „skrytego pola”		9	16

kontynuować w latach następnych.

W 1987 r. nastąpiła zmiana na stanowisku szefa Wojsk Radiotechnicznych. Gen. bryg. Tadeusz Mikoś objął dowodzenie 1. Korpusu OPK, a nowym szefem WRt został dotychczasowy dowódca 1. Brygady Radiotechnicznej – płk Jerzy Kowalczyk. Dotychczasowa struktura WRt w praktyce potwierdzała swoją przydatność i nie przewidywano jej zmian do 1990 r. Podkreśla-

no również jej funkcjonalność. W świetle tego za epizodyczną należy uznać propozycję, która powstała w 1987 r. w Sztabie Generalnym WP, dotyczącą rozformowania dowództw brygad radiotechnicznych. Ówczesny dowódca Wojsk OPK, gen. dyw. Longin Łozowicki, w piśmie do szefa SG WP potrzebę istnienia dowództw brygad uzasadniał następująco:

- spełniają zasadniczą rolę w procesie zbioru, opracowania i analizy sytuacji powietrznej;
- zapewniają dowodzenie 4–5 batalionami oraz organizują i realizują współdziałanie;
- nadzorują system zbioru i wykorzystania informacji o sytuacji powietrznej z innych źródeł: posterunków obserwacyjnych wzrokowo-technicznych WOP, MW, posterunków radiotechnicznych WL, OW (wspomniane 5N-87, RT-17);
- wykorzystanie do wykrywania na małych wysokościach Wojsk OPK zwiększyłoby liczbę jednostek bezpośrednio dowodzonych przez dowódcę Korpusu OPK; na przykład dowódca 2. Korpusu OPK dowodził 8 organicznymi jednostkami i 12 organizacyjnie podporządkowanymi. Przyporządkowanie mu jeszcze 4–5 batalionów utrudniałoby znacznie proces dowodzenia.

W końcu lat osiemdziesiątych WRt, podobnie jak i całe Wojsko Polskie, zaczęły odczuwać skutki kryzysu ekonomicznego państwa. Coraz mniejsze kwoty przeznaczano na szkolenie, rozbudowę inżynieryjną, remonty sprzętu bojowego czy zakup części zamiennych. Zaczęły się braki w dostawach części zamiennych i podzespołów niezbędnych w eksploatacji sprzętu radiolokacyjnego i utrzymaniu jego sprawności technicznej. Zmniejszono liczbę ćwiczeń prowadzonych w kraju oraz bojowych strzałów prowadzonych na terenie ZSRR. Wycofywano z eksploatacji więcej urządzeń niż otrzymywano nowych. W WRt ubytki te były szczególnie dotkliwe, gdyż swój sprzęt musiały utrzymywać w stałej gotowości, prowadząc nieustającą pracę bojową. Część wycofywanego sprzętu starano się utrzymywać przynajmniej w częściowej sprawności technicznej, aby na każdym pozorowanym batalionowym RLP posiadać dwie promieniujące stacje radiolokacyjne (odległościomierz i wysokościomierz).

płk dypl. Jerzy KOWALCZYK

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 1987–1995

Urodził się w 1935 r. w Kielcach. W 1957 r. ukończył OSR. Został dowódcą stacji radiolokacyjnej w 3. Samodzielnym Batalionie Radiotechnicznym. Od 1960 r. był kolejno kierownikiem sekcji radiotechnicznej i zastępcą dowódcy batalionu ds. radiotechnicznych. W 1969 r. ukończył studia w ASG i awansował na dowódcę batalionu w 2. Pułku Radiotechnicznym. Następnie był zastępcą ds. liniowych dowódcy tego pułku. W latach 1976–1978 w 1. Brygadzie Radiotechnicznej – starszy pomocnik szefa sztabu ds. operacyjnych. W tym czasie odbył praktykę jako zastępca ds. liniowych dowódcy 2. BRt. W latach 1978–1981 w Dowództwie Wojsk OPK na stanowiskach: starszy oficer i starszy specjalista Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt. W latach 1981–1987 był dowódcą 1. Brygady Radiotechnicznej. W latach 1987–1995 szef Wojsk Radiotechnicznych. W 1995 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Dowódca WLOP w opinii specjalnej napisał: „Oficer bardzo zdolny, zdyscyplinowany, obowiązkowy, odpowiedzialny, stanowczy i konsekwentny w działaniu. Cechuje go duża kultura osobista, takt i lojalność wobec przełożonych. Posiada ogromny zasób wiedzy ogólnej i fachowej. Pełniąc 41-letnią służbę w WRt na różnych stanowiskach dowódczych, sztabowych, nabył bogate doświadczenie i umiejętności w zakresie utrzymania i eksploatacji sprzętu technicznego i jego wykorzystania bojowego oraz organizacji szkolenia, pracy bojowej i sztabowej. W służbie i pracy uzyskiwał zawsze wyniki dobre i bardzo dobre”.

5.2. 3. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH 1974–1990

Formowanie struktury brygadowej Wojsk Radiotechnicznych rozpoczęto od zorganizowania 3. Brygady Radiotechnicznej we Wrocławiu. Dowódca Wojsk OPK w rozkazie nr 0190/Org. z dnia 13 listopada 1974 r. nakazał sformowanie jednostki do 31 maja 1974 r. Dowódca 3. Korpusu OPK wyznaczył w tym celu grupę organizacyjną w składzie:

- dowódca – płk Stefan Dubrawski;
- szef sztabu – ppłk Edward Kubas;
- zastępca ds. technicznych – ppłk Tadeusz Mikoś;
- zastępca ds. liniowych – ppłk Konstanty Srebrny;
- zastępca ds. politycznych – płk Henryk Wróblewski;
- oficer mobilizacji – mjr Adam Pacholek;
- oficer personalny – mjr Witalis Michnowski;
- oficer rozpoznania – mjr Marian Kaźmierowski;
- oficer służby zdrowia – mjr lek. Janusz Paluchowski;
- oficer uzbrojenia – mjr Ireneusz Szczęśniak;
- oficer łączności – mjr Marian Podsiadły³¹.

Dowództwo i sztab 3. Brygady Radiotechnicznej (JW 2644) w składzie 214 żołnierzy i 127 pracowników cywilnych umieszczono we Wrocławiu. Żołnierzy zasadniczej służby wojskowej

zakwaterowano w kompleksie koszarowo-sztabowym przy ul. Obornickiej wspólnie z pododdziałami 3. Korpusu OPK i skadrowanego 17. Samodzielnego Pułku Artylerii OPK. Sztab brygady rozmieszczono wspólnie ze sztabem 3. Korpusu OPK.

Na bazie rozformowanych: 17. prt w Poznaniu i 19. prt w Chorzowie powstały pododdziały brygady. W skład 3. BRt weszły początkowo 4 bataliony, każdy w składzie 758 żołnierzy i 36 pracowników cywilnych. Wyjątkiem był 35. brt, gdzie było 744 żołnierzy. Bataliony i kompanie zostały rozmieszczone w następujących miejscowościach:

- 31. brt w Poznaniu Babkach (dowódca – mjr Eugeniusz Gajowiecki);
- 311. krt – Mechnacz (dowódca – mjr Henryk Hadaś);
- 312. krt – Ruchocinek (dowódca – mjr Kazimierz Bąbka);
- 313. krt – Radłów (dowódca – kpt. Stanisław Bojarski);
- 32. brt w Szczawnie (dowódca – mjr Zdzisław Sikorski);
- 321. krt – Drzeńsko (dowódca – mjr Stefan Kowalski);

płk Stefan DUBRAWSKI

dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 1973–1977

Urodził się w 1925 r. w Kołomyi. Był więziony w obozie koncentracyjnym za przynależność do organizacji harcerskiej. Do Wojska Polskiego wstąpił ochotniczo w 1944 r. Służył w szkolnym batalionie 2. Zapasowego Pułku Łączności. W 1945 r. ukończył Oficerską Szkołę Łączności i pozostał w niej do 1948 r. jako dowódca plutonu, a następnie dowódca kompanii szkolnej. W 1950 r. został dowódcą 31. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego.

W latach 1955–1956 był dowódcą 22. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego. Następnie odbył kurs dowódców i szefów sztabów jednostek radiotechnicznych w Akademii Obrony Przeciwlotniczej w Kalininie. W latach 1958–1962 był zastępcą szefa sztabu 3. Korpusu OPL OK ds. dowodzenia i radiolokacji. W 1963 r. został zastępcą szefa sztabu 3. Korpusu OPK. W latach 1964–1969 był szefem Wojsk Radiotechnicznych w 3. Korpusie OPK, a w latach 1969–1974 – szefem Oddziału Wojsk Radiotechnicznych w 3. Korpusie OPK. W 1974 r. był dowódcą grupy organizacyjnej, a następnie został dowódcą 3. Brygady Radiotechnicznej, którą organizował od podstaw. W 1978 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w szkoleniu bojowym pod jego dowództwem brygada w 1975 r. została wyróżniona przez ministra obrony narodowej. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, złotymi medalami: „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”.

- 322. krt – Kotła (mjr Czesław Piotrowski);
- 323. krt – Dłużyna (dowódca – ppor. Zygmunt Gozdek);
- 33. brt w Radzionkowie (dowódca – ppłk Ryszard Chmielewski);
- 331. krt – Brzoskwina (dowódca – kpt. Adam Hady);
- 332. krt – Radocza (dowódca – mjr Jerzy Łabucin);
- 333. krt – Kornowac (dowódca – kpt. Bogdan Pustelnik);
- 334. krt – Dolna (dowódca – kpt. Stanisław Pabiarz);
- 35. brt we Wrocławiu Pietrzykowicach (dowódca – ppłk Kazimierz Marczak);
- 351. krt – Ziębice (dowódca – kpt. Stanisław Jacek);
- 352. krt – Bolków (dowódca – mjr Zygmunt Wójcik);
- 353. krt – Kudowa (formowana w późniejszym okresie)³².

Bataliony posiadały po 3 terenowe kompanie radiotechniczne (33. brt w Radzionkowie – 4) i po 1 kompanii dowodzenia. 31 maja 1974 r. płk Stefan Dubrawski złożył dowódcy 3. Korpusu OPK meldunek o zakończeniu formowania 3. Brygady Radiotechnicznej.

Na stanowiska w dowództwie brygady wyznaczono oficerów:

Rys. 5.2. Ugrupowanie 3. Brygady Radiotechnicznej w 1975 r.

- dowódca – płk Stefan Dubrawski;
- szef sztabu – ppłk Edward Kubas;
- z-ca ds. technicznych – ppłk Tadeusz Mikoś;
- z-ca ds. liniowych – ppłk Konstanty Srebrny;
- z-ca ds. politycznych – płk Henryk Wróblewski;
- starszy lekarz – mjr Janusz Paluchowski;
- pomocnik dowódcy ds. kwatermistrzowskich – mjr Marek Kruczek.

W trakcie organizowania brygady pododdziały utrzymywały gotowość bojową i prowadziły programowe szkolenie. W 1974 r. wśród

Tabela 5.4. Wyniki szkolenia operacyjno-taktycznego w 3. Brygadzie Radiotechnicznej w 1974 r.

W ramach	Rok	Liczba celów				
		w powietrzu	wykryto	% wykrycia	dobrze prowadzonych	% dobrze prowadzonych
3. KOPK	1974	349	341	97,7	302	88,6
	1973	278	272	97,8	243	89,3
WOPK	1974	680	650	95,6	602	92,8
	1973	803	786	97,9	708	90,1

jednostek radiotechnicznych Wojsk OPK brygada uzyskała najlepsze wyniki w szkoleniu i gotowości bojowej. W tym samym roku siły i środki brygady z 31. i 33. Batalionu uczestniczyły w ćwiczeniach „Neon-74”, kończących się w maju zabezpieczeniem strzelań bojowych dywizjonów raketowych na poligonie w Aszłuku (ZSRR), na których brygada uzyskała ocenę bardzo dobrą. Wydzieloną grupą radiotechniczną dowodził na ćwiczeniach ppłk Edward Kubas.

Ugrupowanie batalionów i kompanii oraz sprzęt umożliwił w 1974 r. utworzenie pola radiolokacyjnego w strefie odpowiedzialności brygady z dolną granicą wykrywania 500 metrów na kierunku zachodnim oraz 1500–2000 metrów na kierunku południowym. Górna granica pola radiolokacyjnego wynosiła 35 000 metrów.

Szef Wojsk Radiotechnicznych WOPK w *Wytocznych w sprawie wykorzystania bojowego Wojsk Radiotechnicznych* z listopada 1974 r. postawił 3. Brygadzie WRt następujące zadanie: „Siłami i środkami zabezpieczyć ciągłe wykrywanie i prowadzenie obiektów powietrznych o skutecznej powierzchni odbicia 1 m² od wysokości:

- 500 metrów nad całym rejonem działania 3. Korpusu OPK z wyjątkiem południowo-zachodniej granicy państwa;
- 1500 metrów wzdłuż południowo-zachodniej granicy;
- górny pułap wykrywania nie mniejszy niż 30 000 metrów;
- po wykonaniu manewru stacjami radiolokacyjnymi na pozycje wysuwane, uzyskać obniżenie dolnej granicy wykrywania do 300 metrów wzdłuż zachodniej granicy i na bezpośrednich podejściach do Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego”.

Do wykrywania celów niskolegających, nakazał również wykorzystanie danych z poste-

runków obserwacji wzrokowej Wojsk Ochrony Pogranicza i innych rodzajów wojsk z obszaru 3. Korpusu OPK³³.

W latach 1974–1976 w batalionach 3. BRt trwała intensywna budowa połączonych SD. Budowy zazwyczaj prowadzono przy wsparciu tzw. systemu gospodarczego jednostek, czyli przy wykorzystaniu etatowego stanu osobowego, własnych narzędzi i maszyn, przydzielonych maszyn inżynierskich, a najwięcej poprzez pracę ręczną żołnierzy. Rekordzistą w budowie PłSD, jak wspomina były szef Wojsk Radiotechnicznych, gen. bryg. Tadeusz Mikoś, okazał się 31. Batalion Radiotechniczny w podpoznańskich Babkach (dowódca – ppłk Eugeniusz Gajowiecki). Obiekt PłSD zbudował batalion w czasie 19 miesięcy. Podobne obiekty wybudowano we Wrocławiu Pietrzykowicach i Szczawnie. Równolegle z obiektami PłSD, budowano stanowiska dowodzenia kompanii radiotechnicznych. Wybudowano ich w brygadzie 8: w Kotli, Dłużynie k. Zgorzelca, Ruchocinku, Mechnaczu, Ziębicach, Raciborzu i w Bolkowiu. PłSD w nowym kształcie strukturalno-organizacyjnym, zaczęły funkcjonować od 31 marca 1977 r. Dotychczasowe Węzły Naprowadzania zostały rozbudowane, a na ich bazie przy PłSD utworzono Główne Punkty Naprowadzania dla lotnictwa myśliwskiego.

Równolegle z rozbudową inżynierską obiektów 3. Brygada Radiotechniczna otrzymywała coraz nowszy sprzęt. W 1974 r. otrzymała stacje radiolokacyjne P-14 F, „Jawor-M2”, P-40, a rok później RO-51 i RO-52, wysokościomierz PRW-16. Były to stacje o zwiększonych zasięgach i większej odporności na zakłócenia³⁴. Unowocześniono również proces automatyzacji dowodzenia. Na stanowisku dowodzenia brygady zainstalowano aparaturę „Ałmaz” (w 1978 r.) służącą do zbioru, przetwarzania i przekazywania informacji

ppłk Eugeniusz GAJOWIECKI

dowódca 31. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1974–1980

Służbę zaczynał w Wojskach Obserwacyjno-Meldunkowych. W 1952 r. został dowódcą 6. kompanii obsmeld w Chojnicach, a następnie w Chwiramie. Pełnił służbę również w sztabie 8. prt. W 1970 r. został wyznaczony na dowódcę 1. brt w 17. Pułku Radiotechnicznym. W 1974 r. objął obowiązki dowódcy 31. brt w 3. BRt, i rozpoczął jego budowę. Doskonały organizator i racjonalizator podczas rozbudowy inżynieryjnej SD batalionu oraz posterunków radiotechnicznych. Dowódca i wychowawca kilku pokoleń wysokiej klasy radiotechników.

o sytuacji powietrznej w rejonie obrony 3. Korpusu OPK. Natomiast w miejsce wysłużonego systemu dowodzenia w relacji kompania–batalion typu „Wozduch” wprowadzono system typu „Dunajec” – nowoczesną aparaturę produkcji polskiej. System „Dunajec” umożliwiał automatyczny zbiór, opracowanie i przekaz informacji o sytuacji powietrznej i działaniach lotnictwa w sektorze odpowiedzialności PłSD.

W 1977 r. do uzbrojenia weszły stacje P-37 zastępujące stacje P-35 M, a w zamian za wysłużone P-12 zaczęto wprowadzać stacje P-18. Bataliony radiotechniczne brygady otrzymały nowe wysokościomierze PRW-13, PRW-16 i polskiej produkcji RW-31, co znacznie poprawiło parametry wykrywania. W 1979 r. do pracy bojowej w 31. brt w Poznaniu Babkach włączono stację produkcji radzieckiej typu 5N-87 „Karolina” (K-66), co zwiększyło pułap wykrywania do 54 000 metrów. Nowe urządzenia pozwoliły na zwiększenie liczby jednocześnie przekazywanych celów ze stanowiska dowodzenia kompanii do batalionu radiotechnicznego z 6 do 10, a z batalionu do stanowiska dowodzenia brygady z 12 do 30 celów. Skrócono również czas obiegu informacji o sytuacji powietrznej z 3 do 2 minut w relacji kompania–batalion–brygada, a z brygady do Centralnego Stanowiska Dowodzenia Dowództwa Wojsk OPK z 4 do 2 minut.

W 1978 r. w celu poprawy parametrów pola radiolokacyjnego południowo-wschodniej części terytorium Polski przystąpiono do organizacji 36. Batalionu Radiotechnicznego w Węgrzcach koło Krakowa. Jego rodowód sięga 1954 r., kiedy z Krakowa do Chorzowa przeniesiono 14. Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy. Po rozwiązaniu pułku, na jego bazie, utworzono dwa bataliony radiotechniczne: 3. w Sandomierzu i 14. w Krako-

wie. 14. brt z Krakowa w 1963 r. przeniesiono do Chorzowa i przeformowano na 19. Pułk Radiotechniczny. Na jego bazie powstał 33. Batalion z 331. terenową krt w Brzostkowie, która stała się załącznikiem 36. brt.

Dowódcą grupy organizacyjno-przygotowawczej do sformowania 36. brt został mjr Stanisław Frycz, a jego zastępcą – kpt. Stanisław Górski. Ogółem w skład grupy weszło 13 oficerów, 10 chorążych, 20 podoficerów zawodowych, 81 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej oraz 7 pracowników cywilnych. Większość z nich wywodziła się z rozformowanego wówczas 81. Samodzielnego Pułku Artylerii Przeciwlotniczej w Krakowie³⁵. Formowanie batalionu trwało dość długo. Dopiero w kwietniu 1981 r. został włączony w strukturę 3. Korpusu OPK i przystąpił do pełnienia dyżurów bojowych. Jego pierwszym dowódcą został ppłk Edmund Włodarczyk. W listopadzie 1981 r. uruchomiono PłSD batalionu. Batalion ten ze składu 33. brt przejął dwie kompanie: 331. krt z Brzostkowie i 332. krt z Radoczy. Z kolei w Bojkowie koło Gliwic na bazie istniejącego tam posterunku radiotechnicznego sformowano kompanię radiotechniczną, która weszła w skład 33. Batalionu. Jednocześnie zmieniono linie rozgraniczenia między 3. i 1. Korpusem OPK oraz strefy odpowiedzialności 3., 4., 7. i 33. Batalionu Radiotechnicznego.

W końcu lat siedemdziesiątych w ugrupowaniu bojowym 3. Brygady Radiotechnicznej znajdowało się 55 batalionów mających łącznie 20 stałych posterunków radiotechnicznych, 5 posterunków „poprawy pola” i 2 posterunki „skrytego pola” radiolokacyjnego. Pododdziały brygady miały w swoim dorobku wiele sukcesów. W 1975 r. 311. krt z Mechnacza zdobyła wicemistrzowski tytuł w zawodach „Mistrzowska

Kompania Radiotechniczna" na szczęblu Wojsk OPK. Dowódcą kompanii był wówczas kpt. Antoni Okrzesik. W 1976 r. brygadę wyróżnił dowódca Wojsk OPK, a w 1975 i 1979 r. wyróżniono ją również w rozkazie ministra obrony narodowej oraz uhonorowano medalem pamiątkowym „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”.

W ciągu kilku lat brygada osiągnęła znaczące sukcesy, bowiem na ćwiczeniach „Neon-77”, mających swój finał na poligonie w ZSRR, 3. BRt otrzymała ocenę bardzo dobrą. Do uzyskania tej oceny przyczynił się 31. brt, który te ćwiczenia bezpośrednio radiolokacyjnie zabezpieczał. We współzawodnictwie brygady w wyszkoleniu i dyscyplinie I miejsce w latach 1975, 1976 oraz w 1977 roku zajmował 31. Batalion Radiotechniczny pod dowództwem ppłk. Eugeniusza Gajowieckiego. Drugie miejsce w tych samych latach przypadło 33. Batalionowi Radiotechnicznemu. Batalionem wówczas dowodził ppłk Ryszard Chmielewski.

W 1979 r. w konkursie „Wojskowy Mistrz Gospodarności” 32. Batalion Radiotechniczny zajął I miejsce w swojej klasie w 3. Korpusie OPK i w Wojskach OPK, a II miejsce na szczęblu Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego. Szczególną pracowitością wyróżnili się wówczas ppłk Edmund Włodarczyk, mjr Wiesław Suski, mjr Jan Dudzik, mjr Józef Dziechciarz, mjr Stanisław Samulewicz i mjr Józef Medyński.

W końcu 1977 r. nowym dowódcą 3. BRt został dotychczasowy zastępca ds. technicznych dowódcy brygady – ppłk Tadeusz Mikoś. Organizator i pierwszy dowódca 3. BRt płk Stefan Dubrawski po trzydziestoczteroletniej służbie odszedł do rezerwy. Jak wspomina ówczesny dowódca brygady, a późniejszy szef WRT, w końcu lat siedemdziesiątych w dowództwie i sztabie ukształtował się zespół dobrze przygotowanych i w pełni zaangażowanych oficerów, m.in. ppłk Henryk Wróblewski, płk Stanisław Waligóra, ppłk Henryk Kamiński. W pionie technicznym pełnili w tym samym czasie służbę wysokiej klasy specjaliści, m.in. kpt. Bronisław Peikert, mjr Józef Medyński, mjr Maciej Ratajczak, mjr Jacek Narożny, mjr Jan Byra i wielu innych oficerów. Dorobek brygady budowali oni nie tylko w służbach technicznych poprzez utrzymanie sprzętu w dobrym stanie technicznym, ale i swoją wiedzą i sumiennością oddziaływali na stany osobowe podległych pododdziałów.³⁶ Stan osobowy brygady

w 1980 r. wynosił 3371 żołnierzy. W lata osiemdziesiąte brygada wchodziła w dobrej kondycji szkoleniowo-bojowej.

Początek lat osiemdziesiątych to kontynuacja dostaw nowoczesnego sprzętu radiolokacyjnego i dalszy intensywny okres rozwoju brygady. W 1981 r. gotowość bojową osiągnął 36. brt w Krakowie, a w 31. brt (dowódca – mjr Bronisław Peikert) zakończono budowę całej infrastruktury jednostki. Batalion wyróżniony został przez dowódcę WOPK medalem „Za Zasługi dla Wojsk OPK”.

Prace inżynierskie przy rozbudowie lub budowie od podstaw obiektów trwały w większości batalionów i kompanii. Do połowy lat dziewięćdziesiątych wybudowano i włączono do eksploatacji wiele obiektów potrzebnych do prowadzenia zarówno pracy bojowej, jak i zabezpieczenia potrzeb socjalno-bytowych żołnierzy, m.in.: cztery połączone stanowiska dowodzenia (PİSD), sześć obiektów dla kompanii radiotechnicznych (Radłowo, Dłużyna Drzeńsk, Wadowice, Osina, Pstrężna), dwa obiekty pod stacje radiolokacyjne, cztery obiekty Radiowego Centrum Nadawczego oraz trzy budynki socjalne. W rezultacie znacznie poprawiła się również odporność pododdziałów brygady na ewentualne uderzenia z powietrza, a także poprawiły się warunki pracy ludzi i sprzętu. Część z budowanych obiektów to schrony dla obsługi i sprzętu.

Współpraca Wojsk Radiotechnicznych z PIT oraz WZR „Rawar” zaowocowała wprowadzeniem do uzbrojenia nowoczesnych urządzeń radarowych. Wprowadzono wówczas między innymi pierwsze egzemplarze zbudowanej w Polsce stacji radiolokacyjnej RT-17 przeznaczonej do wykrywania celów niskolejących. Jej wprowadzenie do pracy bojowej znacznie poprawiło parametry pola radiolokacyjnego³⁷. Stacja nie ustępowała wówczas standardom światowym, co dobrze świadczyło o polskim potencjale naukowym i produkcyjnym. Wdrożono do eksploatacji zmodernizowaną wersję zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Dunajec”. Jego wprowadzenie zmieniło całkowicie metody i sposoby prowadzenia pracy bojowej na PİSD oraz na SD krt. Urządzenia typu „Dunajec” na stanowiskach w kompaniach i batalionach radiotechnicznych przepracowały ponad 23 lata.

Na stanowisku dowodzenia 3. Korpusu OPK od sierpnia 1981 r. do ciągłej pracy włączono system „Ałmaz-3”, a w roku następnym zaplanowano

Tabela 5.5. Organizacja i stan osobowy
3. Brygady Radiotechnicznej na 31 grudnia 1980 r.

Jednostka	Lokalizacja dowództwa i sztabu	Liczba żołnierzy
Dowództwo i sztab	Wrocław	214
31. brt	Poznań Babki	717
32. brt	Szczawno	758
33. brt	Radzionków	814
35. brt	Wrocław Pietrzykowice	744
36. brt*	Kraków Brzostkwinia	124
Razem		3371

uruchomić zestaw „Cyber”. W maju 1981 r. 3. Brygada Radiotechniczna brała udział w ćwiczeniu pod kryptonimem „Puma-81”. Jego zakończenie nastąpiło na poligonie w rejonie Astrachania i Aszałuku w ZSRR. Grupa kadry ze stanowiska dowodzenia 35. brt oraz wydzielone grupy kompanii radiotechnicznych 351., 352. i 322. zabezpieczały wykonanie strzelań przez lotnictwo i dywizjony raketowe. Radiotechnicy swoje zadanie wykonali na ocenę bardzo dobrą. Na poligon zabrano stacje polskiej produkcji „Jawor-M2” oraz radzieckie P-37, P-18 oraz wysokościomierz PRW-11. Dotychczas na radzieckie poligony zabierano tylko stacje produkcji radzieckiej.

Po sformowaniu 36. brt i podporządkowaniu dwóch kompanii radiotechnicznych z Radoczy i Brzostkwinia (z 33. brt) ugrupowanie bojowe 3. Brygady Radiotechnicznej w 1981 r. przedstawiało się następująco:³⁸

- 31. brt w Poznaniu Babkach, dowódca – mjr Bronisław Peikert; ugrupowanie kompanii: 310. krt Poznań Babki, 311. krt Mechnacz

(dowódca – mjr Antoni Okrzesik), 312. krt Ruchocinek (dowódca – kpt. Kazimierz Bąbka), 313. krt Radłów (dowódca – kpt. Stanisław Bojarski);

- 32. brt w Szczawnie, dowódca – ppłk Józef Dziechciarz; ugrupowanie kompanii: 320. krt Szczawno, 321. krt Drzeńsko (dowódca – mjr Stefan Kowalski), 322. krt Kotla (dowódca – kpt. Czesław Piotrowski), 323. krt Dłużyna (dowódca – por. Zygmunt Gozdek);
- 33. brt w Radzionkowie, dowódca – ppłk Stanisław Frycz; ugrupowanie kompanii: 330. krt Radzionków (dowódca – kpt. Adam Hady), 331. krt Bojków (dowódca – kpt. Jerzy Podzorski), 332. krt Radocza (dowódca – mjr Jerzy Łabucin), 333. krt Kornowac (dowódca – mjr Bogdan Pustelnik), 334. krt Dolna (dowódca – kpt. Stanisław Pabiarz);
- 35. brt Wrocław Strachowice dowódca – ppłk Bogdan Sędziak; ugrupowanie kompanii: 350. krt Wrocław Pietrzykowice, 351. krt Ziębice, 352. krt Bolków, 353. krt Pstrążna;
- 36. brt Kraków Węgrzce, dowódca – ppłk Edmund Włodarczyk; ugrupowanie kompanii: 360. krt Brzostkwinia, 361. krt Jędrzejów, 362. krt Miłkowa, 363. krt Radocza.

W 1981 r. 3. Brygadę Radiotechniczną wyróżnił w rozkazie minister obrony narodowej za osiągnięcia szkoleniowe, bojowe i wychowawcze. W tymże roku brygada otrzymała (po raz trzeci i na własność) „Puchar przechodni” dla najlepszej jednostki Wojsk Radiotechnicznych. W Turnieju Młodych Mistrzów Techniki I miejsce zajął projekt „Przystawka do szybkiego pomiaru napięcia zasilaczy urządzenia „Dorota”, autorstwa por. Aleksandra Kierysa i kpt. Jerzego Podzorskiego³⁹. W 1982 r. w zawodach użytecznie-bojowych 351. kompania radiotechniczna z Ziębic zajęła na szczeblu Wojsk OPK III miejsce. W styczniu 1982 r. dotychczasowy dowódca brygady płk Tadeusz Mikoś objął stanowisko szefa Wojsk Radiotechnicznych. Oprócz jego niewątpliwych zasług jako dowódcy, zapewne ten awans był również wyrazem uznania dla wszystkich osiągnięć bojowych, szkoleniowych i wychowawczych całej 3. Brygady Radiotechnicznej. Nowym dowódcą brygady został dotychczasowy szef sztabu płk Stanisław Waligóra. W tym czasie 3. BRt liczyła ponad 3,5 tys. żołnierzy i pracowników cywilnych.

Tabela 5.6. Stan osobowy 3. Brygady Radiotechnicznej na 1 stycznia 1982 r.

Liczba według	Generałów	Oficerów	Chorążych	Pchor. SPR	Podoficerów		Szeregowych	Razem żołnierzy	Pracowników cywilnych
					Zawodowych	Służby zasadniczej			
Etatu	1	485	435	–	545	196	2338	4000	141
Stanu	–	395	319	156	314	146	2282	3612	166

płk dypl. Stanisław WALIGÓRA

dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 1981–1987

Urodził się w 1933 r. w miejscowości Szare w województwie krakowskim. W latach 1952–1953 był podchorążym w Oficerskiej Szkole Łączności. W 1955 r. odbył kurs w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej. W latach 1955–1957 był dowódcą stacji radiolokacyjnej w 22. sbrt. W 1960 r. został zastępcą dowódcy 22. sbrt ds. radiolokacji. W 1966 r. ukończył kurs systemu „Wozduch” (w ZSRR). W latach 1967–1968 i 1971–1974 był szefem sztabu – zastępcą dowódcy w 17. prt. W 1971 r. ukończył studia w Akademii Sztabu Generalnego. W latach 1974–1978 był starszym pomocnikiem szefa sztabu brygady ds. operacyjno-szkoleniowych, a następnie szefem sztabu 3. Brygady Radiotechnicznej. W latach 1982–1987 był dowódcą 3. Brygady Radiotechnicznej. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1987 r. Odznaczony został m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi i złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”.

Następne lata w brygadzie charakteryzowały się znaczną intensywnością ćwiczeń i szkolenia bojowego. Za uzyskiwanie wysokich wyników w działalności szkoleniowo-wychowawczej w 1983 r., a zwłaszcza należyte przygotowanie jednostki do ćwiczeń „Sojuz-83”, dowódca Wojsk OPK wyróżnił po raz drugi 31. brt (dowódca ppłk Bronisław Peikert). Dowódca 3. KOPK wyróżnił 36. brt (dowódca ppłk Edmund Włodarczyk) i 321. krt w Drzeńsku (dowódca kpt. Janusz Bychowiec). W pierwszym kwartale 1983 r., brygada za gotowość bojową uzyskała ocenę 4,79 (31. brt – 4,66; 32. brt – 4,64; 33. brt – 4,58; 35. brt – 4,62; 36. brt – 4,79). Za pełnienie dyżurów bojowych brygada w 1983 r. otrzymała ocenę 3,54 (Wojska Lotnicze – 3,65 i Wojska Rakietowe i Artyleria – 3,74). Dowódca 3. BRt za uzyskanie wysokich wyników w szkoleniu bojowym w 1983 r. wyróżnił następujące pododdziały:

- 332. krt w Kornowacu (dowódca – mjr Czesław Sury);
- 353. krt w Pstrążnej (dowódca – mjr Henryk Krzysik);
- 362. krt w Miłkowej (dowódca – kpt. Roman Graj)⁴⁰.

W roku następnym, w zawodach użyteczno-bojowych o tytuł „Mistrzowskiego Pododdziału WRt”, I miejsce zajęła 361. krt w Radoczy (dowódca – mjr Sylwester Pydde), a II miejsce 312. krt w Ruchocinku (dowódca – kpt. Józef Huruk). Najlepsze wyniki w szkoleniu bojowym i pracy wychowawczej w 1984 r. uzyskały w 3. BRt następujące jednostki:

- 36. brt w Krakowie Węgrzicach (dowódca – ppłk Roman Subik);

- 32. brt w Szczawnie (dowódca – ppłk Józef Dziechciarz);
- 31. brt w Poznaniu Babkach (dowódca – ppłk Maciej Ratajczak)⁴¹.

Na Stanowisku Dowodzenia 3. BRt w 1984 r. wprowadzono do eksploatacji aparaturę „Cyber” służącą do zbioru i obróbki informacji na szczeblu związku taktycznego. Stanowiła ona również wyposażenie stanowiska dowodzenia korpusu. Aparatura umożliwiała także zbiór i opracowanie informacji z podległych batalionów i przekazywanie jej na CSD Wojsk OPK.

Pomimo posiadania stosunkowo nowoczesnego sprzętu radiolokacyjnego nadal wykorzystywano jednak informacje z posterunków obserwacji wzrokowej na RLP (głównie w celu pokrycia braku informacji w martwych polach stożków stacji radiolokacyjnych), z lotnisk plm OPK, z dywizjonów rakietowych oraz z Wojsk Ochrony Pogranicza. W 1984 r. został zorganizowany posterunek „skrytego pola” w 32. brt w Szczawnie. W tym samym roku 3. BRt wzięła udział w ćwiczeniu „Granit-84” przeprowadzonym w jednolitym systemie obrony powietrznej Układu Warszawskiego. Uzyskana ocena bardzo dobra jeszcze raz potwierdziła wysokie walory bojowe brygady.

W drugiej połowie maja 1986 r. 3. BRt uczestniczyła w pierwszym etapie ćwiczeń „Puma-86”, za udział w którym dowódca brygady wyróżnił: ppłk. Macieja Ratajczaka, ppłk. Wojciecha Bonczka, mjr. Zbigniewa Marciniaka, kpt. Tadeusza Kowalewskiego, kpt. Józefa Huruka, por. Marka Trawkowskiego. Drugi etap ćwiczeń odbył się w dniach 13–21 października 1986 r. na poli-

Rys. 5.3. Ugrupowanie 3. Brygady Radiotechnicznej w 1985 r.

gonie w Astrachaniu. Informację radiolokacyjną podczas wykonywania strzałów przez pułki lotnictwa myśliwskiego 41. i 62. z 4. DLM Wojsk Lotniczych zabezpieczał 31. brt i uzyskał ocenę bardzo dobrą, najwyższą spośród jednostek radiotechnicznych armii Układu Warszawskiego biorących udział w ćwiczeniu. Na szczególne wyróżnienie zasłużyli m.in.: mjr Józef Szulda, mjr Jerzy Pankowski, mjr Jerzy Mleczak, mjr Jan Matejunas, mjr Bogdan Stasiewicz, kpt. Zbigniew Popa, st. chor. Wiesław Bogacz, st. sierż. Andrzej Leja, sierż. Marek Pawlak, sierż. Stefan Kawa⁴².

W rejonie obrony 3. KOPK, w 1986 r. w czasie ćwiczeń i treningów działało 411 celów, 3. BRt wykryła 403 cele (98%), przepuszczono 8 celów, w normie prowadzono 382 cele (92,9%).⁴³ Z kontroli gotowości bojowej, przeprowadzonej przez SG oraz dowództwo Wojsk OPK, brygada otrzymała oceną 3,92 (31. i 36. brt).

Słabsze wyniki w tymże roku otrzymały niektóre stanowiska dowodzenia w 3. BRt. Zmiany SD pracowały poprawnie w ustabilizowanych, „przewidywalnych” warunkach, słabiej sobie radziły w bardziej skomplikowanych sytuacjach w powietrzu. Dochodziło wówczas do zrywania ciągłości prowadzenia, opóźnienia w przekazywaniu informacji radiolokacyjnej. Takie oceny, potwierdzone były przykładami niedociągnięć:

- 11.03.1986 r. – uprowadzony samolot sanitarny „Jak-12”, lecący nad sektorem odpowiedzialności 32. brt, obserwowany przez osoby cywilne nad Zieloną Górą i Krosnem

Odrzańskim, nie został wykryty przez środki radiolokacyjne;

- 22.03.1986 r., jeden z pary samolotów „S-17”, wykonując przelot po trasie Rothenburg–Chojnów–Przemków–Kołobrzeg, utracił łączność i orientację; śledzony błędnie, z przerwami przez środki 2. i 3. BRt, wskutek braku współdziałania, doprowadzony do lotniska w Powidzu przez myśliwce; wykryty przez środki 3. BRt i zgubiony, a po 24 minutach ponownie wykryty i dopiero przekazany do CSD⁴⁴.

W 1987 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 3. BRt. Do rezerwy odszedł płk Stanisław Waligóra, a jego następcą został płk Bronisław Peikert. W 1988 r. szefem sztabu brygady został mjr Zbigniew Janoś. Nowy dowódca 3. BRt przystąpił do poprawy parametrów pola radiolokacyjnego na drezdeńskim i berlińskim kierunku operacyjnym. W związku z tym, w skład brygady włączono kilka egzemplarzy nowego sprzętu radiolokacyjnego:

- 31. brt – stację P-18;
- 32. brt – stacje NUR-31 i NUR-32;
- 35. brt – stację K-66.

W batalionach tych zorganizowano również wysunięte posterunki radiolokacyjne, po jednej stacji RT-17 w każdym. Podejmowano nieustanne działania w celu poprawy manewrowości i żywotności ugrupowania bojowego brygady. Pełną rozbudowę inżynieryjną posiadały wszystkie bataliony. W kompaniach radiotechnicznych brygady prowadzono ćwiczenia taktyczne połączone z wykonywaniem manewru sprzętem na stanowiska szkolne lub zapasowe. Podczas takich ćwiczeń organizowano również pewną liczbę pozornych posterunków radiolokacyjnych. Poprawa manewrowości i żywotności ugrupowania bojowego wynikała z realizacji planów rozwoju Wojsk OPK, w tym i WRt na lata 1986–2010. Głównym założeniem prognozowanego rozwoju Wojsk OPK było doskonalenie systemu obrony powietrznej przez:

- poprawę radiolokacyjnego zabezpieczenia działań bojowych;
- zwiększenie żywotności systemu;
- automatyzację procesu dowodzenia wojskami oraz zbioru, opracowania i przekazywania informacji radiolokacyjnej;
- podniesienie efektywności wykrywania celów, zwłaszcza na małych wysokościach⁴⁵.

Po uzupełnieniu sprzętu bojowego, 3. BRt pod koniec 1987 r. posiadała:

- 62 odległościomierze (81% stanu etatowego);
- 56 wysokościomierzy (120% stanu etatowego);
- 100% należności sprzętu automatyzacji systemu dowodzenia (ZSyD)⁴⁶.

W 1987 r. na bazie brygady, a głównie 31. brt, odbyły się ćwiczenia Wojsk OPK Układu Warszawskiego. Działaniami wojsk dowodzone z PłSD 31. brt. Oprócz ćwiczeń odbył się również pokaz szkolenia dla przedstawicieli sztabów Wojsk OPK Układu Warszawskiego. W przedsięwzięciach tych uczestniczył m.in. dowódca Zjednoczonych Sił Układu Warszawskiego marszałek ZSRR Wiktor Kulikow i minister obrony narodowej PRL gen. armii Florian Siwicki. W podsumowaniu, batalion otrzymał ocenę bardzo dobrą. Dowództwo batalionu w tym czasie stanowili: kpt. Józef Huruk (dowódca), mjr Jerzy Mleczak (zastępca ds. liniowych), mjr Tadeusz Jaszczyk (zastępca ds. technicznych), por. Tadeusz Boehm (zastępca ds. politycznych). W tym samym roku, podczas XV zawodów użytecznie-bojowych Wojsk OPK, uzyskał oceną bardzo dobrą⁴⁷.

W tym czasie 3. BRt zabezpieczała ciągle pole radiolokacyjne wzdłuż granicy państwa (na tak zwanym drezdeńskim i berlińskim kierunku operacyjnym) od wysokości 500 metrów, a wzdłuż pasma Sudetów (kierunek praski) od 1000 metrów. Nie osiągnięto zakładanej w 1974 r. oraz w 1979 r. dolnej granicy wykrywania celów po-

wietrznych na tych kierunkach już od wysokości 50–100 metrów. Ówczesne założenia okazały się zbyt ambitne, brakowało sprzętu, który taką granicę wykrywania mógł zapewnić.

W dniach 25 maja–30 czerwca 1988 r. wydzielone obsługi stacji radiolokacyjnych P-15, P-37, PRW-13 z 3. BRt zabezpieczały strzelanie rakietowe dywizjonów z 1. Dywizji Artylerii OPK i 79. Samodzielnego Pułku Artylerii OPK na poligonie w ZSRR. Radiotechnicy z 3. BRt wykonali zadania na ocenę bardzo dobrą. We wrześniu 1988 r. dowództwo Wojsk OPK przeprowadziło kontrolę kompleksową sztabu brygady oraz w 31. i 33. brt. Sztab 3. BRt otrzymał wówczas ocenę 3,77, 33. brt – ocenę 3,72, a 31. brt – 3,52.

W PODSUMOWANIU SZKOLENIA za 1988 r. najlepsze wyniki uzyskały:

I miejsce – **32. brt**

dowódca: ppłk Zygmunt WÓJCIK

II miejsce – **36. brt**

dowódca: ppłk Roman SUBIK

III miejsce – **33. brt**

dowódca: ppłk Wojciech BONCZEK

• • •

Wśród kompanii czołowe pozycje zajęły:

I miejsce – **11. krt**

dowódca – mjr Antoni Okrzesik

II miejsce – **23. krt**

dowódca – kpt. Marek Rudzik

III miejsce – **33. krt**

dowódca – por. Józef Głowczyk

ppłk mgr inż. Wojciech BONCZEK

dowódca 33. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1982–1989

Urodził się w 1945 r. w Sosnowcu. Tam ukończył szkołę podstawową i Technikum Energetyczne. W 1965 r. ukończył Oficerską Szkołę Radiotechniczną w Jeleniej Górze i skierowany został do 14. sbrt w Chorzowie na stanowisko technika stacji radiolokacyjnej w Ożarówicach. W 1970 r. wyznaczony na stanowisko dowódcy krt w Bolkowie. W drugim półroczu 1972 r. pracował jako starszy wykładowca cyklu pracy bojowej Szkoły Młodszych Specjalistów WRt w Chorzowie, a od początku 1973 r. – jako dowódca krt w organizowanym batalionie w Radzionkowie. W latach 1974–1977 ukończył Wyższą Oficerską Szkołę Radiotechniczną, w 1981 r. – Wydział Techniki Uniwersytetu Śląskiego. W 1977 r. objął obowiązki zastępcy ds. liniowych dowódcy 33. Batalionu. W latach 1982–1989 dowodził 33. Batalionem. Na własną prośbę zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1989 r. Jest współzałożycielem Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Radzionkowie. W 2014 r. awansowany do stopnia pułkownika.

Fot. 5.1 Przekazanie zmiany dyżurnej na SD 311. krt

Fot. 5.2 Zmiana bojowa na SD podczas ćwiczeń „Granit-80”

W 1988 r. do uzbrojenia brygady zaczęto wprowadzać nowe odległościomierze typu NUR-31 oraz wysokościomierze PRW-17. Stacje te miały zastąpić kończące swój resurs eksploatacyjny urządzenia typu „Jawor-M2”, PRW-9 oraz PRW-11.

Brygada, podobnie jak i całe WRt, pod koniec lat osiemdziesiątych zaczęła odczuwać trudności finansowe państwa. Coraz częściej brakowało lamp elektronicznych i innych podzespołów do stacji radiolokacyjnych zarówno tych importowanych, jak i pochodzących z produkcji krajowej. Jak pisze Hubert Mordawski: „wskutek ciągłego braku części zamiennych na ogólną liczbę 118 urządzeń radiolokacyjnych (w 1988 r.) eksploatowanych przez 3. BRt stale niesprawnych było od 6 do 10 stacji. Dochodziło do tego, że poszczególne pododdziały wypożyczały między sobą potrzebne części i podzespoły ze stacji, które ze

względu na poważne uszkodzenia nie mogły być szybko naprawione”.

W 1988 r. wyłączono z eksploatacji w brygadzie 11 urządzeń radiolokacyjnych najstarszych typów: „Jawor-M”, P-12, P-15, PRW-9 i PRW-11. W ich miejsce 3. BRt otrzymała i włączyła do eksploatacji jedynie 3 nowe odległościomierze typu NUR-31 oraz dwa wysokościomierze PRW-17⁴⁸. W latach 1989–1995 planowano z brygady wycofać 29 egzemplarzy przestarzałych odległościomierzy, a w to miejsce wprowadzić 28 sztuk nowego sprzętu oraz wycofać 29 wyeksploatowanych wysokościomierzy PRW, a w ich miejsce wprowadzić 12 nowoczesnych stacji.⁴⁹ Rok następny, 1989, w 3. BRt był wypełniony ćwiczeniami. W dniach 24–28 kwietnia 1989 r. wydzielone siły i środki brygady brały udział w ćwiczeniach „Puma-89” na poligonie w Astrachaniu w ZSRR,

Fot. 5.3. Planszecistki na SD 3. Brygady Radiotechnicznej

Fot. 5.4. Kadra 32. Batalionu Radiotechnicznego na zbiórce w Dniu Wojska Polskiego

zabezpieczając pod względem radiolokacyjnym działanie jednostek Wojsk OPK.

Za osiągnięcie wysokich wyników w szkoleniu brygadę w 1989 r. wyróżnił w rozkazie minister obrony narodowej. Brygada otrzymała również medal „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. Dowódca Wojsk OPK wyróżnił 3. BRt medalem pa-

miątkowym „Za Zasługi dla WOPK”. W tym roku nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 3. BRt. Płk Bronisław Peikert odszedł na stanowisko zastępcy Szefa Wojsk Radiotechnicznych, a nowym dowódcą został dotychczasowy szef sztabu – ppłk Zbigniew Janoś.

5.3. 2. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH 1974–1990

Sformowana w drugiej kolejności 2. Brygada Radiotechniczna zajmowała w całym ugrupowaniu Wojsk Radiotechnicznych miejsce szczególne. Znajdowała się bowiem na najbardziej wówczas newralgicznym kierunku, północno-zachodnim. Dowódca Wojsk OPK rozkazem nr 0160/Org. z dnia 9 sierpnia 1974 r. nakazał sformowanie 2. BRt w garnizonie Bydgoszcz. Jednak jeszcze w 1973 r. 12. prt w Gdyni przeformowano na 21. brt i przedyslokowano do Władysławowa.

Sztab brygady polecił tymczasowo розміścić wspólnie ze sztabem 2. Korpusu OPK w kompleksie sztabowo-koszarowym przy ul. Szubińskiej. Żołnierzy służby zasadniczej rozmieszczono w koszarach zajmowanych przez 32. Samodzielny Pułk Artylerii OPK (32. spa OPK) przy ul. Warszawskiej 10⁵⁰. Na dowódcę organizowanej brygady dowódca 2. Korpusu OPK wyznaczył doświadczonego radiotechnika, płk. Ryszarda Sajdaka, który jednocześnie był w tym czasie zastępcą szefa Wojsk Radiotechnicznych 2. Korpusu OPK. W celu sprawnego formowania brygady dowódca korpusu w rozkazie nr 069 z 20 sierpnia 1974 r. (później dzień ten został uznany za datę powstania brygady i ustanowiony jej świętem) powołał Grupę Organizacyjną kierowaną przez płk. Ryszarda Sajdaka. W jej skład weszli oficerowie i podoficerowie delegowani z różnych jednostek korpusu.

2. prt:

– ppłk Czesław Zakręta
organizacja służb techniki i zaopatrzenia.

Sztab 2. KOPK:

– ppłk Marek Ziółkowski
organizacja SD i pracy bojowej;
– ppłk Roman Juskiewicz
organizacja pracy sztabu;

– mjr Ludwik Wojtasik, mjr Krzysztof Łapiński
eksploatacja sprzętu radiolokacji i automatyzacji;
– mjr Stanisław Szymański
organizacja służby chemicznej;
– mjr lek. Mieczysław Nowakowski
organizacja służby zdrowia;
– kpt. Edward Budzyński
organizacja służby łączności;
– kpt. Jan Nowak
organizacja klubu żołnierskiego i pracy kulturalno-oświatowej.

32. spa:

– ppłk Józef Rojek
organizacja pracy partyjno-politycznej;
– mjr Mieczysław Białobłocki
organizacja wychowania fizycznego i sportu;
– kpt. Kazimierz Schabowski
sprawy kadrowe;
– sierż. Zbigniew Szuba
organizacja kancelarii tajnej;
– sierż. Zenon Urbaniak
dyspozycja organizatora klubu żołnierskiego⁵¹.

Brygadę tworzący na bazie rozformowanych pułków radiotechnicznych: 12. i 13. oraz węzłów naprowadzania 12. i 13. Część kadry pozyskano również z 32. spa. Do koszar dotąd zajmowanych przez ten pułk wkrótce przeniesiono sztab formowanej brygady. Do pracy przyjęto także pierwszych pracowników cywilnych, m.in. były to panie: Ewa Lonatowska (kreślarz sztabu), Sabina Juskiewicz (referent ds. osobowych), Halina Weich (referent sztabu) i Bożena Ruta (maszynistka). Dowódca 2. Korpusu OPK gen. bryg. pil. Władysław Hermaszewski

płk inż. Ryszard SAJDAK

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1975–1984

Urodził się w 1930 r. w Bydgoszczy. W 1950 r. powołany do Szkolnej Kompanii Oficerów Rezerwy Łączności we Wrocławiu. W latach 1951–1952 był słuchaczem pierwszego Kursu Techników Radiotechniki Specjalnej w Wojskowej Akademii Technicznej. W 1952 r., po mianowaniu na stopień podporucznika, był technikiem P-20 w krt Duninowo (8. sprt). W latach 1953–1955 pomocnik kierownika sekcji technicznej w 8. sprt., następnie kierownik sekcji technicznej 18. sprt. W latach 1957–1959 pomocnik szefa Wydziału Ra-

diotechnicznego w 2. Korpusie OPL OK, a następnie szef Wydziału Radiotechnicznego tego korpusu. W latach 1961–1970 zastępca szefa Wojsk Radiotechnicznych 2. Korpusu OPK. W 1966 r. ukończył we Włodzimierzu (ZSRR) kurs radiolokacji, a w 1971 r. kurs automatyzacji dowodzenia. W 1970 r. dowódca 13. prt w Choszczynie, a po utworzeniu 2. Brygady Radiotechnicznej został jej pierwszym dowódcą. Na stanowisku tym pozostał do 1984 r. Ukończył w 1975 r. Kurs Doskonalenia Kadry Dowódczej WP w ASG i kurs operacyjno-taktyczny w Akademii Obrony Powietrznej w Kalininie, a w 1982 r. kurs podsystemu „Cyber”. W 1984 r. zwolniony do rezerwy. W 1985 r. uzyskał kwalifikacje rzeczoznawcy w Ministerstwie Handlu Zagranicznego. W latach 1985–1990 rzeczoznawca ds. sprzętu radiotechnicznego i aparatury elektronicznej firmy POLCARGO i ekspert ds. sprzętu radiotechnicznego tej firmy. W latach 1991–2005 rzeczoznawca ds. sprzętu radiotechnicznego i elektronicznego, budowy maszyn i aparatury kontrolno-pomiarowej INTERCARGO – INSPECTIN Sp. z o.o. Aktywny członek Związku Żołnierzy Wojska Polskiego i Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego. Posiada liczne odznaczenia państwowe, m.in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, złote medale „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Za zasługi dla WOPK”. —

nakazał zakończyć formowanie brygady do 28 lutego 1975 r. W brygadzie sformowano pięć batalionów i jedną samodzielną kompanię radiotechniczną. Baza formowania tych jednostek i ich numeracja były następujące:

- **21. brt** – powstał na bazie 1. brt w Babich Dołach i 13. krt w Lisewie Kaszubskim;
- **23. brt** – powstał na bazie 3. brt w Słupsku, 31. krt w Łękini i 32. krt w Unieściu;
- **27. brt** – powstał na bazie 4. brt w Witkowie Pyrzyckim i 41. krt w Kołbaskowie;
- **28. brt** – powstał na bazie 5. brt w Gryfach, 6. brt w Darżewie i 51. krt w Chynowie.

Do ugrupowania brygady włączono dwie jednostki radiotechniczne utworzone już wcześniej:

- **22. brt** w Chojnicach, od 25 października 1974 r. (wcześniej podlegał dowództwu 2. KOPK);
- **11. Samodzielną Kompanię Radiotechniczną** w Chruścielu.

Odrębnym pododdziałem była 42. Kompania Radiotechniczna (dowódca mjr Tadeusz Kadow), sformowana w 1970 r. w Bydgoszczy. Jej utworzenie wynikało z doświadczeń wojny izraelsko-egipskiej w 1967 r. i działań w Wietna-

mie. Operacyjnie podlegała dowódcy 2. Korpusu OPK, natomiast dyscyplinarnie i gospodarczo – dowódcy 2. BRt. Kompania była jednostką maskowania operacyjnego, przeznaczoną do dezinformacji potencjalnego przeciwnika o rzeczywistych zamiarach operacyjnych dowódcy 2. KOPK. Wycofane z jednostek stacje radiolokacyjne, nadal promieniujące energię elektromagnetyczną, kompania przemieszczała w różne miejsca, przez co maskowała faktyczne manewry sprzętu i pozorowała fikcyjne pole radiolokacyjne⁵².

W skład kompanii wchodziły trzy grupy bojowe, działające w rejonach: Cedynia, Nowe, Chociwel, Człopa, Giżycko, Piaszczyna, Brusy, oraz innych nakazanych przez dowódcę 2. KOPK.

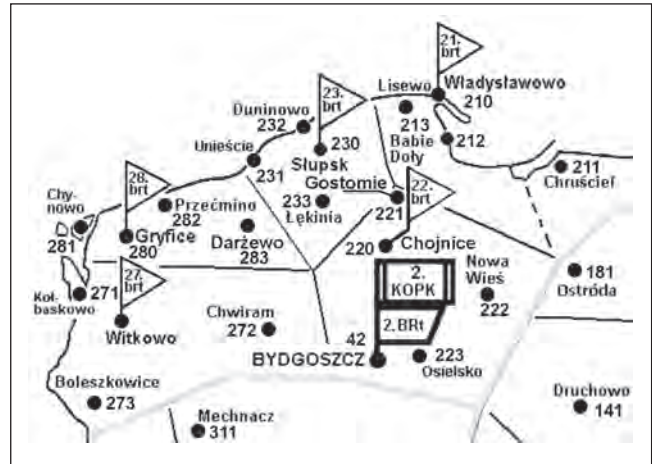
Dowódca brygady płk Ryszard Sajdak w swoim pierwszym rozkazie z 22 sierpnia 1974 r. do czasowego pełnienia obowiązków na kierowniczych stanowiskach wyznaczył następujących oficerów:

- ppłk. Romana Juskiewicza – na szefa sztabu;
- ppłk. Józefa Rojka – na zastępcę ds. politycznych;

- ppłk. Marka Ziółkowskiego – na zastępcę ds. liniowych;
- ppłk. Czesława Zakrętę – na szefa służb technicznych.

W listopadzie 1974 r., po przybyciu kolejnej grupy oficerów, nastąpiła zmiana na kilku stanowiskach. Nowym szefem sztabu został ppłk Eugeniusz Przybyła, a zastępcą ds. politycznych – ppłk Władysław Bachta. W składzie wspomnianej grupy byli oficerowie: ppłk Józef Trzmielak, ppłk Czesław Dembek, ppłk Józef Jaskowski, mjr Czesław Zaborek, mjr Narcyz Kamiński, mjr Eugeniusz Banasiak, kpt. Zygmunt Wojciechowski, kpt. Waldemar Wierzbicki i kpt. Paweł Ochocki. W styczniu 1975 r. na dowódcę utworzonego stanowiska dowodzenia brygady (SD 2. BRt) wyznaczono ppłk. Stanisława Paczkowskiego. Nowe SD 2. BRt utworzono w obiekcie koszarowym 2. Korpusu OPK przy ul. Szubińskiej 105. Służbę na stanowiskach operacyjnych w tym czasie rozpoczęli: ppłk Zdzisław Olejniczak, mjr Tadeusz Ruszczak, kpt. Leonard Skibniewski i kpt. Władysław Małecki. Brygada posiadała wówczas następujące ugrupowanie bojowe:

- **21. brt**, dowództwo i sztab we Władysławowie (dowódca – ppłk Henryk Tomaszewski), rozmieszczenie kompanii:
 - 12. krt Babie Doły;
 - 13. krt Lisewo Kaszubskie;
- **22. brt**, dowództwo i sztab w Chojnicach (dowódca – ppłk Kryspin Okólski), rozmieszczenie kompanii:
 - 22. krt Nowa Wieś;
 - 23. krt Osielsko;
- **23. brt**, dowództwo i sztab w Słupsku (dowódca – kpt. Zygmunt Górnicki), rozmieszczenie kompanii:
 - 31. krt Unieście;
 - 32. krt Duninowo;
 - 33. krt Łękinia;
- **27. brt**, dowództwo i sztab w Witkowie Pyrzyckim (dowódca – ppłk Witold Zbroiński), rozmieszczenie kompanii:
 - 71. krt Kołbaskowo;
 - 72. krt Chwiram;
 - 73. krt Boleszkowice;
- **28. brt**, dowództwo i sztab w Gryficach (dowódca – mjr Krzysztof Ławniczak), rozmieszczenie kompanii:
 - 81. krt Chynowo;

Rys. 5.4. Ugrupowanie 2. Brygady Radiotechnicznej w 1975 r.

- 82. krt Przecimino;
- 83. krt Darżewo;

- **11. skrt** w Chruscielu (dowódca – kpt. Stanisław Dechnik).

20 lutego 1975 r. ze składu dowództwa 2. Korpusu OPK przekazano brygadzie Kompanię Dowodzenia i Automatyzacji. Jej dowódcą został kpt. Waldemar Zonenberg. Przy batalionach radiotechnicznych: 21., 22. i 27. utworzono odpowiednio: 116., 117. i 118. baterie artylerii przeciwlotniczej (armat 37 mm). W tym ugrupowaniu brygada osiągnęła gotowość bojową 3 marca 1975 r.

Zadaniem brygady było:

- siłami i środkami zabezpieczyć ciągłe wykrywanie i prowadzenie obiektów powietrznych (o $S = 1 \text{ m}^2$ i $P = 0,5$) od wysokości:
 - 300 m wzdłuż wybrzeża i zachodniej granicy Polski;
 - 500 m nad pozostałym rejonem działań 2. Korpusu OPK;
- osiągnąć górny pułap wykrywania – nie mniejszy niż 30 000 m;
- po wykonaniu manewru RLS Wojsk Lotniczych (Malbork, Debrzno, Świdwin, Goleniów) uzyskać obniżenie dolnej granicy wykrywania:
 - do 200 m nad morzem;
 - do 300 m nad całym rejonem działań 2. Korpusu OPK;
- w wykrywaniu celów niskolejących wykorzystać dane z posterunków obserwacji wzrokowej Wojsk Ochrony Pogranicza, Marynarki Wojennej i innych rodzajów wojsk w rejonie 2. Korpusu OPK.

W Gdyni Grabówku, na bazie kwaterunkowej rozformowanego 12. prt, utworzono warsztaty elektroniczne oraz magazyny części zamiennych sprzętu radiolokacyjnego. Kierownikiem tej jednostki został ppłk Zbyszko Dorszewski. Siły i środki brygady w dniach 23–26 marca 1975 r. uczestniczyły w ćwiczeniu „Zima-75”, będącym pierwszym ważnym sprawdzianem sprawności nowo sformowanego związku taktycznego. Stanowisko dowodzenia brygady podczas ćwiczeń, wizytował szef SG WP gen. dyw. Florian Siwicki w towarzystwie wyższych oficerów Wojska Polskiego i armii państw Układu Warszawskiego⁵³. W maju 1975 r. brygadę kontrolowała komisja z dowództwa Wojsk OPK. Brygada za działalność w zakresie doskonalenia gotowości bojowej uzyskała ocenę średnią 4,12, a za prowadzoną działalność bojową ocenę 4,25. Następną komisja, ze Sztabu Generalnego WP, działalność brygady oceniła, wystawiając ocenę bardzo dobrą, bowiem w pierwszym półroczu 1975 r. brygada wykryła 263 cele na ćwiczeniach i treningach, co dało 96% wykrywalności. Najlepsze rezultaty osiągnęły bataliony radiotechniczne: 22. i 27. Podsumowując szkolenie za pierwszy rok organizowanej brygady, płk Ryszard Sajdak stwierdził, że „brygada uzyskała dobre wskaźniki wykrywania i ciągłego prowadzenia celów powietrznych”. Najlepszym pododdziałem wśród batalionów okazał się 22. brt, a wśród kompanii radiotechnicznych 23. krt. Pododdział ten zajął też II miejsce na szczeblu Wojsk Radiotechnicznych w rywalizacji o miano „Najlepszego Pododdziału”.

W latach 1975–1976 do uzbrojenia brygady wprowadzono zmodernizowane urządzenia zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch-1M”. 11 marca 1976 r.

zakończono montaż systemu w wybranych batalionach i kompaniach radiotechnicznych, a z dniem 1 czerwca 1976 r. system włączono do pracy bojowej. Tym samym, już po tym pierwszym etapie automatyzacji, znacznie usprawniono w brygadzie obieg informacji i jej dystrybucję w strukturze jednostek 2. Korpusu OPK.

W ramach automatyzacji procesu dowodzenia, w 22. brt w Chojnicach przeprowadzono w latach 1975–1976 badania modelu użytkowego zestawu urządzeń podsystemu zdejmowania, przesyłania i zobrazowania informacji o sytuacji powietrznej szczebla taktycznego za pomocą zestawu urządzeń „Dunajec”, nazwane obiektami DS.-11 i DS.-21. Obecny podczas jednego z takich doświadczeń oficer radziecki był zaskoczony wynikami polskiego eksperymentu z „przystawką” do urządzenia automatyzacji „Wozduch-1P”. Polscy konstruktorzy, pracując nad rodzimym zestawem „Dunajec”, utrzymywali to w tajemnicy przed Rosjanami⁵⁴. Za duży wkład pracy w wyposażanie pododdziałów 2. BRT w sprzęt automatyzacji i kompleksowe wdrażanie tego systemu do pracy bojowej, dowódca Wojsk OPK wyróżnił oficerów i chorążych z brygady: mjr. Edwarda Orczyka, mjr. Zenona Szymczaka, kpt. Edwarda Budzyńskiego, por. Stanisława Cielepaka i chor. Ryszarda Krzesaja.

W celu obniżenia dolnej granicy pola radiolokacyjnego w rejonie Zatoki Gdańskiej, na podstawie rozkazu dowódcy 2. Korpusu OPK z 16 maja 1977 r., przystąpiono do formowania 14. krt w Helu. W tym samym roku w kompanii miejscowej 21. brt rozwinięto pierwszy w Wojskach Radiotechnicznych importowany z ZSRR odległościomierz typu P-37. Jego dowódcą został ppor. Jerzy Hryń.

Tabela 5.7. Stan ewidencyjny sprzętu radiolokacji i automatyzacji w 2. Brygadzie Radiotechnicznej w lutym 1975 r.

Liczba według	RLS (odległościomierze)											RW (wysokościomierze)					„Wozduch-1p”					
	PRW-9MH	P-40	P-35	P-15	P-12	„Jawor”	„Jawor-M”	„Jawor-M2”	„Narew”	P-14	Razem	Do uzupełnienia	PRW-9	PRW-11	„Bogota-MS”	Razem	Do uzupełnienia	WP-O2U	WP-O3U	WP-11	Razem	Do uzupełnienia
Etatu	15	5	-	-	5	-	5	30	5	5	70	-	-	45	5	50	-	20	7	10	37	
Stanu	-	1	16	6	6	2	6	-	-	5	48	22	8	23	-	31	19	11	7	6	24	13

W 1976 r. brygada posiadała na stanie: 57 odległościomierzy, tj. 71,6% stanu etatowego; 47 wysokościomierzy, tj. 100% stanu etatowego i 25 obiektów zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch-1M”, tj. 10% stanu etatowego. W kwietniu i maju 1976 r. wydzielone siły i środki brygady uczestniczyły w dwu-etapowym ćwiczeniu „Argon-76”. Ćwiczenia zakończyły się zabezpieczeniem przez brygadę strzelań na poligonie w Astrachaniu i Aszałuku (ZSRR). W drugim etapie ćwiczeń uczestniczyło 62. żołnierzy zawodowych i 108 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, głównie z 28. brt. Radiotechnikom za wyniki ćwiczeń komisja wystawiła oceny bardzo dobre. Za uzyskanie tych wyników minister obrony narodowej wyróżnił oficerów dowództwa 2. BRt oraz dowódcę 28. brt – mjr. Krzysztofa Ławniczaka⁵⁵.

Po niecałych dwóch latach funkcjonowania, 2. Brygada Radiotechniczna w 1976 r. w uznaniu zasług za wyniki w szkoleniu i dyscyplinie, została wyróżniona w rozkazie ministra obrony narodowej oraz medalem pamiątkowym „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. Jednostki brygady odnosiły sukcesy także we współzawodnictwie w różnych dziedzinach działalności służbowej i społecznej. W 1977 r. 21. brt we Władysławowie w konkursie „Wojskowy Mistrz Gospodarności” zajął II miejsce na szczęblu Wojska Polskiego w I grupie garnizonów. Dowódcą batalionu był wówczas ppłk Henryk Tomaszewski, a kwatermistrzem – mjr Marian Kozik. W konkursie magazynów Zapasów Nienaruszalnych (ZN), wśród jednostek radiotechnicznych na szczęblu Wojsk OPK, 23. brt zajął I miejsce (dowódca mjr Zygmunt Górnicki), a 21. brt – III miejsce.

Brygada wykonująca zadania na obszarze kraju najtrudniejszym do obrony powietrznej systematycznie była uzupełniana nowym sprzętem radiolokacyjnym. W batalionach: 23. i 28. wdrożono do pracy bojowej nowoczesne odległościomierze importowane z ZSRR typu P-37, zastępując nimi eksploatowane dotąd P-35. W 1978 r. w ramach doskonalenia gotowości bojowej wykonano w brygadzie 70 manewrów sprzętem radiolokacyjnym. Zakończono budowę kompanijnego stanowiska dowodzenia i rozbudowę inżynieryjną w 11. krt w Chruście-lu (dowódca – kpt. Bazyli Adamiec). W listopadzie 1978 r. na bazie tego obiektu odbyło się pokazowe szkolenie taktyczno-bojowe grupy

szkoleniowej szefa Wojsk Radiotechnicznych. Kompania zlecone zadania wykonała znakomicie. Podobne prace prowadzono prawie we wszystkich pododdziałach. W kompaniach: 232. i 272. wybudowano stanowiska dowodzenia. W 230. krt kontynuowano budowę obiektu dla

Tabela 5.8. Stan osobowy 2. Brygady Radiotechnicznej na 5 listopada 1978 r.

Liczba według	Generałów	Oficerów	Chorążych	Pchor. SPR	Podoficerów		Szeregowych	Razem
					Zawodowych	Służby zasadniczej		
Etatu	1	512	453	–	581	194	2609	4350
Stanu	–	432	311	27	362	202	2749	4083

stacji dalekiego zasięgu typu K-66 (5N-87 „Karolina”). Budowę ukończono w kwietniu 1979 r.⁵⁶ Warto zaznaczyć, że zarówno budowa nowych stanowisk, jak i rozbudowa już istniejących, wykonywana była siłami własnymi brygady.

W latach 1977–1980 w brygadzie prowadzono rozbudowę obiektów technicznych dla usprawnienia procesu dowodzenia oraz przygotowywano pozycje do planowanej wymiany stacji radiolokacyjnych P-35 na nowsze P-37. Zarówno budowa nowych stanowisk, jak i rozbudowa już istniejących, wykonywana była siłami brygady. Taki wysiłek szczególnie widoczny był w 23. i 28. brt, gdzie rozwinięto i uruchomiono nowoczesne jak na tamte czasy stacje radiolokacyjne P-37, oraz zaliczane do supertechniki kompleksy K-66 (5N87) „Karolina”. Oficerowie przewidziani do obsługi tych stacji zostali przeszkoleni na Centralnych Oficerskich Kursach we Włodzimierzu (Władimir – były ZSRR). Proces rozwijania i uruchamiania nowego sprzętu w 23. i 28. brt nadzorował przedstawiciel służb technicznych 2. BRt – ppłk Krzysztof Łapiński.

Oficerowie z jednostek uczestniczyli w różnych konkursach, podnosząc swoje kwalifikacje specjalistyczne. W 1978 r. w konkursie o tytuł „Mistrza Taktyki” na szczęblu brygady tytuły te zdobyli:

- dowódca 27. brt – mjr Józef Janeczko – w grupie dowódców batalionów radiotechnicznych;

- kpt. Franciszek Mroczo – w grupie dowódców kompanii radiotechnicznych;
- por. Andrzej Metecki – w grupie dowódców plutonów⁵⁷.

Ciągle usprawniano w brygadzie i w pododdziałach proces dowodzenia. Na SD 2. BRt wprowadzono nowy system obiegu informacji o wykonywanych lotach w obszarze odpowiedzialności brygady oparty na wykorzystaniu monitorów telewizyjnych i alfaskopów ALFA 11s. W krótkim czasie uzyskano poprawę bezpieczeństwa lotów. Duże znaczenie dla Wojsk Radiotechnicznych oraz nauk technicznych i polskiego przemysłu obronnego miało powołanie w brygadzie grupy oficerów do programu pod kryptonimem CYBER. W latach 1978–1982 kadra tej grupy uczestniczyła w pracach doświadczalnych prowadzonych pod nadzorem Wydziału Cybernetyki WAT. Ich celem było stworzenie nowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia obiegu informacji o sytuacji powietrznej na szczeblu związku taktycznego.

Na SD batalionów usprawniono obieg informacji w relacji: operator RLS w krt – planszecista na SD brt, w systemie tzw. współrzędnych biegunowych. Zastosowano opracowany w 2. BRt i usprawniony w szefostwie WRt system tzw. trójkąta namierzania. Ten nowatorski projekt pozwolił na znaczne skrócenie czasu obiegu informacji oraz poprawę odzwierciedlenia tras przelotu obiektów powietrznych. W 1978 r. minister obrony narodowej wyróżnił kpt. Kazimierza Ślipko i por. Ryszarda Jaruzolskiego za opracowanie nowego systemu namierzania informacji powietrznej na pionowych planszetach stanowisk dowodzenia⁵⁸. Wśród kadry brygady duże znaczenie przypisywano rywalizacji w najlepszej eksploatacji urządzeń radioelektronicznych i innego sprzętu technicznego będących w wyposażeniu jednostek. W 1978 r. w eliminacjach na szczeblu Wojska Polskiego załoga obiektu WP-03U z 22. brt w Chojnicach zajęła III miejsce w tej kategorii. Dowódca Wojsk OPK za to osiągnięcie wyróżnił zastępcę ds. technicznych batalionu mjr. Waldemara Eilmesa oraz inżyniera służby uzbrojenia i elektroniki z dowództwa 2. BRt – mjr. Andrzeja Bulandę.

W podsumowaniu współzawodnictwa w 1978 r. za uzyskanie najlepszych wyników dowódca brygady wyróżnił 22. brt w Chojnicach (dowódca – ppłk Kryspin Okólski), 23. krt

z Osielska (dowódca – mjr Zbigniew Mikielawicz) i 82. krt z Przećmina (dowódca – kpt. Franciszek Mroczo). W 1979 r. do brygady dostarczono znaczną liczbę sprzętu technicznego, w tym 48 urządzeń radiotechnicznych. W 21. brt we Władysławowie i 213. krt w Lisewie Kaszubskim zainstalowano aparaturę zautomatyzowanego dowodzenia typu WP-01M i 5D91. Łącznie zainstalowano w brygadzie 12 zestawów aparatury typu WP-01M. Za duży wkład pracy w instalowanie i uruchamianie sprzętu tzw. supertechniki zostali wyróżnieni: mjr Stanisław Wiewiórski, mjr Andrzej Bulanda i kpt. Roman Misiak.

W finale zawodów użytecznie-bojowych na szczeblu Wojsk OPK w 1979 r. brygadę reprezentowała 21. krt i zajęła II miejsce (dowódca – mjr Bogumił Ratajczyk). Sukces odniosła również grupa planszecistów z brygady (w składzie: Danuta Winiecka, Danuta Brzozowska, Grażyna Duchala, Mirosława Grzesiak), które w zawodach swojej specjalności na szczeblu Wojsk Radiotechnicznych zajęły I miejsce i zdobyły puchar przechodni Wojsk OPK z oceną 4,69⁵⁹.

We współzawodnictwie wśród jednostek brygady najlepsze wyniki uzyskał 22. brt z Chojnic (dowódca – ppłk Kryspin Okólski) i 21. brt z Władysławowa (dowódca – ppłk Henryk Tomaszewski).

W 1979 r. siły i środki 2. BRt wykryły i prowadziły z pełną charakterystyką oraz przekazały informację radiolokacyjną do nadrzędnych i współdziałających stanowisk dowodzenia o 73 639 obiektach powietrznych, w tym o 1793 celach bojowych.

W czerwcu 1980 r. odbyły się ćwiczenia wojsk Układu Warszawskiego pod kryptonimem „Granit-80”. Uczestniczyła w nich grupa dowodzenia brygady oraz wszystkie siły i środki batalionów radiotechnicznych. Brygada zabezpieczała działania lotnictwa myśliwskiego oraz artylerii rakietowej wojsk własnych i sojuszników. W podsumowaniu oceniono, że personel poszczególnych stanowisk dowodzenia wykazał się bardzo dobrymi umiejętnościami w zakresie organizacji i prowadzenia pracy bojowej w warunkach zmasowanych nalotów i skomplikowanej sytuacji powietrzno-lądowej.

W rozkazie dowódcy 2. BRt z 16 października 1980 r. czytamy: „...Ponadto, ćwiczenie „Granit-80” wykazało wysoką sprawność działań dowództw, sztabu Brygady i batalionów radio-

technicznych w rozwiązywaniu problemów taktycznych i operacyjnych. Wzrosła również umiejętność kierowania działaniami bojowymi w skomplikowanej sytuacji powietrznej oraz wydatnie poprawiła się efektywność radiolokacyjnego zabezpieczenia działań bojowych środków walki obrony powietrznej⁶⁰.

W 1980 r. przeprowadzono coroczne dwu-etapowe ćwiczenia „Argon-80”. Pierwszy etap odbył się w kraju w dniach 18–23 sierpnia 1980 r. Brygada ćwiczyła w składzie: dowództwo wraz ze stanowiskiem dowodzenia i trzy kompanie radiotechniczne z 23. brt w Słupsku. Drugi etap ćwiczeń przeprowadzono w dniach 15–20 września 1980 r. na poligonie w ZSRR. Duży sukces podczas ćwiczenia odnieśli radio-

kolejowym (załadunek na stacji Wierzychowo) z Polski do Kazachstanu jechała kadra i żołnierze 2. BRt z obsługą i sprzętem radiotechnicznym 213. i 232. krt, oraz stacjami 2. Węzła łączności pod dowództwem płk. Ryszarda Sajdaka, komendantem eszelonu był ppłk Krzysztof Łapiński. Całkowitym zaskoczeniem dla nas było zatrzymanie transportu na peronie stacji Motykały już na terytorium ZSRR. Wydarzenia rozgrywające się w Warszawie w 1980 r. musiały także zaskoczyć Rosjan, którzy opóźnili nam podstawienie do dalszej drogi swoich wagonów. Mieliśmy niezaplanowany postój w okolicy Brześcia nad Bugiem, który wykorzystaliśmy do zwiedzenia miasta i twierdzy brzeskiej. Telefoniczne interwencje, i moje osobiste u tzw. „wojennego komendanta SŻD oraz komendanta garnizonu w Brześciu, przyniosły rezultat. Ze znacznym opóźnieniem ruszyliśmy w dalszą drogę do stacji Aszałuk na poligon w Kazachstanie⁶¹.

W lipcu 1980 r. komisja Zjednoczonego Dowództwa Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego przeprowadziła inspekcję sztabu 2. BRt, jej stanowiska dowodzenia oraz brt: 27. i 28. Komisja oceniła wysoko stan gotowości bojowej, wyszkolenie teoretyczne i polityczne, wystawiając ocenę średnią 4,22. Podkomisja WRt szczególnie wyróżniła 23. brt za urządzenie obiektu technicznego⁶².

Za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w szkoleniu bojowym i dyscyplinie 2. BRt została w 1980 r. wyróżniona w dyrektywie ministra obrony narodowej, otrzymała również dyplom oraz medal pamiątkowy „Za Wybitne Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”, a dowódca brygady – płk Ryszard Sajdak – wyróżniony został nagrodą indywidualną. W znacznym stopniu do tych wyróżnień przyczyniły się bardzo dobre wyniki z ćwiczeń „Granit-80” i „Argon-80”. Dowódca Wojsk OPK wyróżnił dowódcę 23. brt – ppłk. Zygmunta Górnickiego i 282. krt pod dowództwem kpt. Józefa Badowicza.

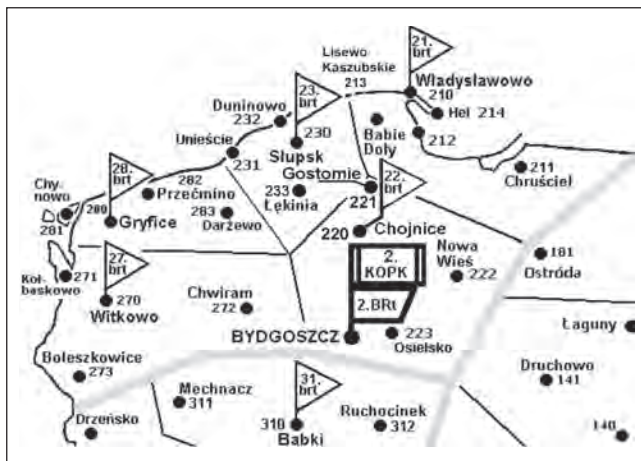
W 1980 r. w skład ugrupowania bojowego 2. BRt wchodziło 21 posterunków radiotechnicznych (w tym 5 batalionowych oraz 16 kompanijnych), 5 wysuniętych posterunków radiolokacyjnych w gotowości do rozwinięcia oraz 5 obiektów radiowego centrum nadawczego (RCN). Działalność operacyjną brygady zabezpieczało 5 połączonych stanowisk dowodzenia, tj. 21. PŁSD Władysławowo, 22. PŁSD Chojnice,

Tabela 5.9. Stan osobowy 2. Brygady Radiotechnicznej na 31 grudnia 1980 r.

Nazwa jednostki	Miejsce dyslokacji	Liczba żołnierzy
Dowództwo 2. BRt	Bydgoszcz	217
21. brt	Władysławowo	685
22. brt	Chojnice	771
23. brt	Słupsk	740
27. brt	Witkowo Pyrzyckie	773
28. brt	Gryfice	778
11. krt	Chruściel	133
42. krt	Bydgoszcz	51
Razem		4148

technicy 23. brt w Słupsku pod dowództwem mjr. Zygmunta Górnickiego. Uczestniczące w ćwiczeniach krt: 213. i 232. uzyskały oceny bardzo dobre. Dowódcami tych kompanii byli mjr Bogumił Ratajczyk i kpt. Krystian Bulla.

Wyjazd 2. BRt na poligon do ZSRR w sierpniu 1980 r. odbywał się w szczególnej atmosferze politycznej. W Polsce trwały strajki na Wybrzeżu. Rosjanie z rezerwą odnosili się do żołnierzy polskich, obawiając się rozsiewania przez nich „niewłaściwych” poglądów politycznych. Stąd z rezerwą przyjmowali u siebie polskich radiotechników. Wspomina o tym ówczesny dowódca 2. BRt, kiedy polski eszelon przekraczał granicę w sierpniu 1980 r.: „W pierwszym rzucie

Rys. 5.5. Ugrupowanie 2. Brygady Radiotechnicznej w 1980 r.

23. PŁSD Słupsk, 27. PŁSD Witkowo Pyrzyckie, 28. PŁSD Gryfice i 16 kompanijnych stanowisk dowodzenia (w tej liczbie również 11. krt w Chruścielu i 42. krt w Bydgoszczy).

Nie udało się osiągnąć brygadzie do 1980 r. ambitnych planów obniżenia do 100 metrów dolnej granicy wykrywania na podejściach od strony morza i w rejonie ugrupowania 4. i 26. Brygady Artylerii OPK. Na podejściach od strony Bałtyku dolna strefa wynosiła 200 metrów, a wzdłuż granicy zachodniej 500 metrów.

Przestrzeń powietrzna w rejonie 2. Korpusu OPK (obszarze działania 2. BRt) była także nadzorowana przez:

- 21 radiolokacyjnych stacji wstępnego poszukiwania RSWP (dywizjonów ogniowych artylerii rakietowej brygad artylerii OPK): 4. w Gdyni i 26. w Gryficach oraz przez jedną RLS 79. Pułku Artylerii Rakietowej OPK;
- 3 SKRL „AVIA-W”, rozwiniętych na lotniskach plm: 2., 9. i 28;
- 5 posterunków Marynarki Wojennej wyposażonych w stacje NUR-23;

- ponad 100 posterunków obserwacji wzrokowej (POW) i obserwacji technicznej (POW-T) uzupełniających środki radiolokacyjne⁶³.

Podstawowym celem działań bojowych pododdziałów brygady było zapewnienie bieżącej informacji o środkach napadu powietrznego (ŚNP) na obszarze odpowiedzialności i na podejściach do granic państwa. Informacja miała służyć poszczególnym ogniwom dowodzenia do wypracowania decyzji o zwalczaniu ŚNP oraz do umożliwienia powodzenia w walce przez lotnictwo myśliwskie (LM), wojska rakietowe (WR) i pododdziały walki radioelek-

tronicznej (WRE). Najważniejszymi odbiorcami informacji radiolokacyjnej były stanowiska dowodzenia (punkty naprowadzania) wszystkich szczebli, w tym głównie PŁSD, które bezpośrednio kierowały działaniami aktywnych środków walki. Brygada miała wówczas do dyspozycji prawie 100 radarów różnego typu, w tym ok. 50 odległościomierzy i 45 wysokościomierzy oraz ponad 12 obiektów zautomatyzowanego dowodzenia.

Bardzo ważnym zadaniem realizowanym przez pododdziały brygady było radiolokacyjne zabezpieczenie szkolenia pułków lotnictwa myśliwskiego 2. Korpusu OPK. Główny wysiłek w tym względzie ponosiły stanowiska dowodzenia i kompanie radiotechniczne:

- z 21. brt, kompanie: 212. w Babich Dołach i 213. w Lisewie Kaszubskim na rzecz 34. plm w Babich Dołach;
- z 23. brt, kompanie: 232. w Duninowie i 233. w Łękinie na rzecz 28. plm w Słupsku;
- 28. brt, kompanie: 281. w Chynowie, 282. w Przećminie i 283. w Darzewie na rzecz 26. plm w Zegrzu Pomorskim.

5.3.1. 2. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH OSIEMDZIESIĄTYCH

W lata osiemdziesiąte brygada wchodziła ze znacznym potencjałem sprzętowym, dobrze wyszkoloną i ofiarną w służbie kadrą. Do wyposażenia wprowadzono nowoczesny sprzęt radiolokacyjny zakupiony w ZSRR oraz pochodzący z dostaw polskiego przemysłu zbrojeniowego. System zautomatyzowanego dowodzenia pracował na aparaturze „Wozduch-1M” i obejmował wszystkie jednostki radiotechniczne.

W 1981 r. przeszkolono grupy specjalistów do obsługi wprowadzonych do uzbrojenia stacji radiolokacyjnych RT-17, i RW-31. Radar RT-17 służył do wykrywania celów niskolejących. Po raz pierwszy zastosowano w nim cyfrową obróbkę sygnałów. Brygada otrzymała 16 urządzeń tego typu. Pierwsza RT – 17 zainstalowano w 282. krt w Przećminie.

W 1981 r. stanowisko dowodzenia brygady mogło przyjmować w systemie konwencjo-

nalnym meldunki o 60 obiektach z dyskretnością 2 minut, a w systemie zautomatyzowanym z dyskretnością 20 sekund. Obniżona została także, w wyniku zainstalowania stacji RT-17, dolna granica pola radiolokacyjnego do 100 metrów na kierunku północno-zachodnim i do 300 metrów na kierunku zachodnim.

W rocznym podsumowaniu wyników szkolenia w brygadzie najlepszy okazał się 28. brt w Gryficach. Dowódcę batalionu – ppłk. Henryka Hincę – wyróżnił dowódca 2. Korpusu OPK. Natomiast dowódca brygady wyróżnił:

- kpt. Józefa Badowicza
– dowódcę 282. krt w Przećminie;
- mjr. Jana Korzeniowskiego
– dowódcę 273. krt w Boleszkowicach;
- mjr. Zbigniewa Mikieliewicza
– dowódcę 223. krt w Osielsku;
- kpt. Zdzisława Otwinowskiego
– dowódcę węzła łączności 23. brt w Słupsku;
- st. chor. Edwarda Bartoszewicza
dowódcę kompanii remontowej w 21. brt we Władysławowie⁶⁴.

W 1982 r. nastąpiła zmiana dyslokacji 213. krt z Lisewa Kaszubskiego do Łeby, do koszar 68. Dywizjonu Ogniwego 4. BA OPK. Ta zmiana miała poprawić parametry pola radiolokacyjnego na małych wysokościach na kierunku północno-zachodnim⁶⁵. Jak piszą autorzy monografii: *2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008. Zarys historii*, prawdopodobną przyczyną zmiany dyslokacji 213. krt był ówczesny plan budowy elektrowni atomowej w Żarnowcu k. Wejherowa. W 1982 r. jednostki brygady uczestniczyły w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym z udziałem wojsk pod kryptonimem „Ocelot-82”. Brygada zabezpieczała w informację radiolokacyjną jednostki lotnicze oraz pododdziały rakietowe. Pododdziały brygady wykrywały i zapewniały ciągłe śledzenie wszystkich celów. Dyżurne siły i środki brygady wykryły 100% celów kontrolnych. Znakomicie wykonywały swoje zadania służby techniczne, które zapewniały przez cały okres ćwiczeń 100% sprawności technicznej sprzętu radiolokacji i zautomatyzowanych systemów dowodzenia⁶⁶.

Brygada dobre wyniki uzyskała również podczas ćwiczenia „Granit-82”, odbywającym się na przełomie czerwca i lipca 1982 r. Wielki sukces w 1982 r. odniosła 282. krt w Przećminie

(dowódca – kpt. Józef Badowicz). Wśród pododdziałów radiotechnicznych Wojsk OPK zajęła ona I miejsce i uzyskała tytuł „Mistrzowska Kompania Radiotechniczna w Wojskach OPK”. W podsumowaniu realizacji zadań w 1982 r. za osiągnięcie dobrych wyników dowódca 2. BRt wyróżnił:

- 28. brt w Gryficach
(dowódca – ppłk Henryk Hinc);
- 23. brt w Słupsku
(dowódca – ppłk Zygmunt Górnicki);
- 212. krt w Babich Dołach
(dowódca – mjr Marian Biernacik);
- 223. krt w Osielsku
(dowódca – mjr Zbigniew Mikieliewicz);
- 273. krt w Boleszkowicach
(dowódca – mjr Jan Korzeniowski);
- kompanię automatyzacji 21. brt
(dowódca – kpt. Stefan Wyborski).

Natomiast dowódca Wojsk OPK wyróżnił dowództwo 21. brt we Władysławowie w składzie:

- dowódcę ppłk Stanisława Wiewiórskiego;
- szefa sztabu – kpt. Zbigniewa Janosia;
- zastępcę ds. politycznych
– kpt. Romana Misiaka;
- zastępcę ds. technicznych
– kpt. Mariana Mrozińskiego;
- zastępcę ds. liniowych
– mjr. Janusza Wohlwardta⁶⁷.

Rok 1982 przyniósł sukcesy również oficerom – racjonalizatorom z 2. BRt. W organizowanym wówczas „Turnieju Młodych Mistrzów Techniki” por. Jerzy Gajda na szczelbu centralnym w grupie debutantów zajął I miejsce za projekt usprawnienia urządzenia PORI (służącego do zbioru i przetwarzania informacji radiolokacyjnej na poziomie batalionu i współpracującego bezpośrednio z systemem WEKTOR). Również I miejsce zajął w turnieju por. Zbigniew Kędra za projekt analizy żywotności systemu łączności przewodowej w czasie trwania działań bojowych. W latach osiemdziesiątych nadal trwała rozbudowa inżynierska obiektów technicznych w jednostkach brygady. Rozbudowano m.in. stanowiska dowodzenia 213. krt w Łebie, 281. krt w Chynowie oraz obiekty RCN dla PłSD w Chojnicach i PłSD w Witkowie. W 230. krt w Głobinie zainstalowano stację K-66. Na PłSD 23. brt kontynuowano wdrożenie zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch-1M”.

Na początku lat osiemdziesiątych, w związku z ogólnym pogorszeniem się stosunków państw NATO i UW, oraz sytuacją w Polsce, natężenie lotów samolotów rozpoznawczych było większe niż w poprzednich latach. W większości odbywały się one w rejonie ugrupowania 2. BRt. Na przykład w 1982 r. w grudniu, siły i środki brygady wykryły i prowadziły 116 celów wykonujących loty w obszarze powietrznym Morza Bałtyckiego. Nie wykryły natomiast celów:

- 7 grudnia 1982 r. – 5 samolotów szwedzkich;
- 8 grudnia 1982 r. – 1 samolotu Atlantic;
- 9 grudnia 1982 r. – 2 duńskich samolotów Atlantic i Draken;
- 13 grudnia 1982 r. pary duńskich samolotów Draken⁶⁸.

We wszystkich przypadkach samoloty odbywały loty poniżej dolnej granicy wykrywania. Pozostałe cele wykrywane były zgodnie z możliwościami technicznymi sprzętu i danymi użytymi z 14. brrel. Na uwagę zasługuje wykrycie i właściwe przeprowadzenie 6 grudnia 1982 r. samolotu rozpoznawczego SR-71, który sprawiał siłom i środkom 2. BRt zasadnicze trudności w okresach poprzednich. Samoloty te wykonywały loty na wysokości 18 000–22 000 m, z prędkością 2400–3100 km/godz. W rejonie Bałtyku przebywały około 40 minut. Pododdziały brygady napotykały trudności w wykrywaniu celów latających nad Bałtykiem na wysokości poniżej 300 metrów, pomimo że były o położeniu tych celów w miarę precyzyjnie informowane przez 14. brrel. Posterunki brygady otrzymywały też liczne meldunki z posterunków obserwacji wzrokowo-technicznej. W grudniu 1982 r., takich meldunków wpłynęło 1549, z tego: 796 z posterunków brygady, 349 z WOP, 188 z Marynarki Wojennej i 216 z Wojsk Rakietowych i Artylerii.⁶⁹ Ilość tych meldunków wzrastała wiosną (w maju 1983 r. – 8351), w związku ze wzrostem lotów lotnictwa usług agrotechnicznych i lepszym wykształceniem obserwatorów. Kontrola funkcjonowania systemu posterunków obserwacji wzrokowo-technicznej przeprowadzona w marcu 1983 r. wykazała, że system ten zabezpiecza obieg informacji o wykrytych obiektach niskolegających w pasie przybrzeżnym (PiSD Władysławowo), w przedziale czasowym od 0,5 do 2 minut.⁷⁰ Stanowiska dowodzenia brt i brygady, za codzienną pracę bojową, uzyskały w 1982 r. średnią oceną 4,82.

Natężenie lotów lotnictwa państw zachodnich w rejonie ugrupowania 2. BRt w 1983 r. było duże. Dyżurne siły i środki brygady w okresie od 1 stycznia do 30 października 1983 r. wykryły i przeprowadziły 80 747 obiektów powietrznych, w tym 2268 celów państw kapitalistycznych.

W tej liczbie były to cele:

SR-71	– 38	Caravella	– 143
RC-135	– 107	RF-4	– 47
Nimrod	– 46	Draken	– 165
Atlantic	– 151	Tornado	– 14
Orion	– 41	DC-8	– 27
RF-104 – 41 ⁷¹			

Za jakość wykrycia i przeprowadzenia obiektów brygada otrzymała ocenę 4,86. Poszczególne brt otrzymały oceny: 21. brt – 4,93, 22. brt – 4,95, 23. brt – 4,94, 27. brt – 4,94, 28. brt – 4,95, 11. krt – 4,84. Naruszeń pracy bojowej było 318, w tym:

- przepuszczenia – 73,
- prowadzenia z przerwami – 6,
- błędne rozpoznanie – 22,
- błędne prowadzenie – 49,
- błędne określenie wysokości – 53,
- późne wykrycie – 115⁷².

W 1983 r. włączono do pracy bojowej dwie stacje radiolokacyjne RT-17, w 281. krt w Chynowie i 213. krt w Łebie, a w 28. brt wdrożono do eksploatacji stację K-66. Poprawiono w ten sposób system rozpoznania na małych wysokościach wzdłuż linii brzegowej. Po przeprowadzeniu badań kwalifikacyjnych uruchomiono system zautomatyzowanego zbierania i przekazywania danych radiolokacyjnych CYBER-W. Nie można było jednak w pełni wykorzystać oprogramowania zestawu w połączeniu z WP-04M i WEKTOR-2WE, przede wszystkim w zakresie funkcji dowodzenia aktywnymi środkami walki.

W celu poprawy pola radiolokacyjnego na małych wysokościach w 1984 r. do eksploatacji włączono 7 stacji radiolokacyjnych RT-17 i „Jawor-M2/ML”. W rezultacie brygadowy system zbioru i przekazywania informacji radiolokacyjnej w całym trójstopniowym procesie dowodzenia: kompania–batalion–brygada, znacznie się poprawił. Przyczyniło się do tego również wprowadzenie poprawek technicznych w podsystemie CYBER-W. Na stanowisku dowodzenia

2. Korpusu OPK zainstalowano zestaw telewizyjny do wyświetlania informacji przekazywanej na CSD kanałami systemu AŁMAZ. Służby operacyjne uzyskały tym samym znacznie lepszy wgląd w sytuację powietrzną. Zestaw telewizyjny wykonali oficerowie: mjr Zbigniew Ziółkowski i mjr Adam Garbacz. W czerwcu 1985 r. na PłSD 22. brt zamontowano symulator naprowadzania REGA, który pozwalał na szkolenie nawigatorów lotnictwa bez konieczności wykonywania realnych lotów. Pozwalało to na znaczne oszczędności paliwa lotniczego.⁷³

Wprowadzanie nowego sprzętu poprawiającego parametry pola radiolokacyjnego i usprawniającego proces dowodzenia szło w parze z dobrymi wynikami w szkoleniu i dyscyplinie pododdziałów brygady. Bataliony i kompanie kwalifikowały się do rywalizacji o miano najlepszych i osiągały we współzawodnictwie dobre rezultaty. W 1983 r. 273. krt w Boleszkowicach (dowódca mjr Jan Korzeniowski) zajęła II miejsce na szczeblu Wojsk OPK w zawodach użyteczno-bojowych.

W 1984 r. dowódca Wojsk OPK za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w szkoleniu i dyscyplinie wyróżnił pododdziały brygady:

- 27. brt w Witkowie Pyrzyckim (dowódca – ppłk Józef Janeczko);
- 231. krt w Unieściu (dowódca – kpt. Roman Bielecki), kompania zajęła III miejsce w zawodach użyteczno-bojowych;
- 221. krt w Gostomiu (dowódca – kpt. Grzegorz Nakielski).

W 1984 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 2. BRt. Do rezerwy odszedł doświadczony radiotechnik rozpoczynający służbę jeszcze w wojskach obserwacyjno-meldunkowych, organizator 2. BRt i współtwórca jej sukcesów – płk Ryszard Sajdak. Jego następcą został ppłk Bogdan Sędziak, dotychczasowy szef sztabu brygady. Już pod nowym dowództwem brygada uczestniczyła w ćwiczeniach „Granit-84”, których celem było m.in. sprawdzenie umiejętności dowódców brt w zakresie organizacji współdziałania i prowadzenia działań bojowych z zastosowaniem środków walki, którymi dysponował wówczas 2. Korpus OPK. Zadanie związane z radiolokacyjnym zabezpieczeniem pododdziałów rakietowych i lotnictwa myśliwskiego brygada wykonała bardzo dobrze.

Wkrótce czekały brygadę kolejne trudne zadania, z którymi należało się uporać, tj.:

- uruchomienie stanowiska dowodzenia 2. BRt z zautomatyzowanym systemem zbioru, opracowania i zobrazowania informacji radiolokacyjnej;
- dwuetapowe ćwiczenia poligonowe w kraju i na poligonie w rejonie Astrachania (ZSRR), prowadzone z udziałem lotnictwa i jednostek rakietowych 2. Korpusu OPK.

O realizacji tych zadań na poligonie wspomina ówczesny dowódca brygady płk Bogdan Sędziak: „W pierwszym przypadku trudność polegała na sprzężeniu w jeden system różnych typów aparatury zautomatyzowanego systemu dowodzenia, w jakie były wyposażone podległe bataliony radiotechniczne. Trzy bataliony pierwszorzutowe (21., 23. i 28.) wyposażone były w radzieckie systemy WP-02M, a podległe kompanie w WP-01M, natomiast dwa drugorzutowe bataliony (22. i 27.) w polskie RPT-20, a kompanie w RPT-10. Jednocześnie przygotowywano nowe stanowisko dowodzenia 2. BRt do rozwinięcia radzieckich systemów PORI-WEKTOR szczebla korpusu, do czego jednak na szczęście nie doszło, a zainstalowano polski system tego szczebla CYBER-W. Ponadto planowano połączenie z systemami wojsk radiotechnicznych ówczesnej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, które w całości wyposażono w radziecki sprzęt.

Celem było uzyskanie pełnego i jednolitego obrazu sytuacji powietrznej nad rejonem obrony 2. Korpusu OPK w czasie rzeczywistym i na maksymalnie wysuniętych na zachód i północ rubieżach... 2. BRt za całość ćwiczeń uzyskała ocenę bardzo dobrą. Osobiście byłem dumny nie tylko z wyszkolenia i wyników osiągniętych na poligonie w Aszałuku, ale przede wszystkim podziwiałem poświęcenie i zaangażowanie ćwiczącej kadry zawodowej, która w tym ćwiczeniu spełniała rolę podstawową. Minister obrony narodowej wyróżnił 2. BRt dyplomem i medalem pamiątkowym „Za Wybitne Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”⁷⁴.

Przed każdym wyjazdem na poligon do Aszałuku, komisja z dowództwa Wojsk OPK sprawdzała umiejętności kadry i żołnierzy. Ponadto, już na miejscu, na poligonie, kadra poddawana była ustnym egzaminom z wiedzy teoretycznej dotyczącej obsługiwanego sprzę-

płk dypl. Bogdan SĘDZIAK

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1984–1986

Urodził się w 1942 r. w Poznaniu. W 1965 r. ukończył Oficerską Szkołę Radiotechniczną, po której został dowódcą stacji radiolokacyjnej P-35 w 18. sbrt, a następnie dowódcą stacji wykrywania i naprowadzania w 17. prt. W 1973 r. ukończył Akademię Sztabu Generalnego WP. Został szefem sztabu, początkowo w 17. prt w Poznaniu, a następnie w 32. brt w Szczawnie. W latach 1977–1982 był dowódcą 35. brt we Wrocławiu. W 1982 r. szef sztabu – zastępca dowódcy 3. BRt, a w latach 1984–1986 dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w Bydgoszczy. Następnie szef sztabu – zastępca dowódcy 3. Korpusu OPK. W 1987 r. ukończył Podyplomowe Studium Operacyjno-Strategiczne w ASG. Z Wojsk OPK odszedł w 1995 r. i został szefem Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Krakowie. W 1997 r. został zastępcą szefa sztabu ds. organizacyjno-mobilizacyjnych w Krakowskim Okręgu Wojskowym, a w 1999 r. szefem sztabu i następnie dowódcą Nordyckiej Grupy Zaopatrywania Jednostki Wojskowej w Siłach Wielonarodowych w Bośni i Hercegowinie. Ukończył m.in. kurs CSCE dla oficerów starszych w Akademii Obrony NATO w Rzymie (1992 r.), kurs języka angielskiego w Borden w Kanadzie (1993 r.) oraz kurs *Pre mission Staff training* w Szwecji (1998 r.). Zna biegle język angielski i rosyjski. W 2000 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

tu i taktyki działania, praktycznego zestrojenia i przygotowania do pracy bojowej stacji radiolokacyjnych i sprzętu automatyzacji. Egzaminowali Rosjanie. W podobnych dwuetapowych ćwiczeniach pod kryptonimem „Ocelot” pododdziały brygady uczestniczyły jeszcze dwukrotnie: w 1987 i 1988 r. Również na tych ćwiczeniach 2. BRt otrzymała ocenę bardzo dobrą. W 1988 r. były to już ostatnie takie ćwiczenia. Brygada wykorzystywała wówczas na poligonie w Aszafuku radziecki sprzęt radiolokacyjny i automatyzacji dowodzenia. W 1989 r. całość sił i środków 2. BRt uczestniczyła w treningu jednolitego systemu obrony powietrznej państw Układu Warszawskiego z udziałem lotnictwa sojuszniczych armii. Radiotechnicy brygady popisali się znakomitą kunsztem i bardzo dobrze wykonali swoje zadania. Podczas tego treningu („Zenit-89”) zorganizowano dowódcy Wojsk OP UW pokaz sprzętu radiolokacji i automatyzacji przygotowany w 223. krt w Osielsku.

W 1985 r. brygada odniosła kolejny sukces – 223. krt z Osielska dowodzona przez mjr. Zbigniewa Mikieliewicza zajęła I miejsce w zawodach użyteczno-bojowych na szczeblu Wojsk OPK⁷⁵.

Nowym dowódcą brygady w 1986 r. został płk Józef Banaś, jej dotychczasowy szef sztabu. 2. BRt w tym czasie zaczęła już odczuwać proces „starzenia się” posiadanego sprzętu radiolokacyjnego. Podjęte działania zapobiegały pogorszeniu się parametrów pola radioloka-

cyjnego. W 1988 r. zainstalowano w 270. krt wysokościomierz typu PRW-17, a rok później w 210. krt we Władysławowie wdrożono do użytku polski radar NUR-31.

W oparciu o dobowe oceny za rezultaty pracy bojowej zmian dyżurnych SD, dowództwo Wojsk OPK dokonało analizy pracy tych zmian w 2. BRt w 1986 r. SD brygady otrzymało wówczas ocenę najwyższą (4,75), ale powtórzyły się zarzuty podobne jak w 1. i 3. BRt. W sytuacjach prostych, znanych, szablonowych, uchybienia się nie zdarzały, natomiast każda niespodziewana zmiana sytuacji powietrznej wywoływała zdenerwowanie, niezdecydowanie, co czynić dalej, nawet brak panowania nad sytuacją, aż do jej ustabilizowania. Jako przykłady opisane zostały następujące przypadki:

- 15.02.1986 r. – w rejonie 2. BRt samolot An-2, lecący po trasie Bydgoszcz–Pieniężnica na sprawdzenie posterunków obserwacji wzrokowej, na wysokości 300 metrów, nie został przez obserwatorów wykryty, a przez środki radiolokacyjne prowadzony z przerwami;
- 27.03.1986 r. – 12 samolotów, w tym 4 „TS-11”, przez wszystkie brygady źle śledzone, natomiast cele niskolejące śledzone były z przerwami i zagubione;
- 19.11.1986 r. – podczas kontroli w 40. plmb w jednym z samolotów nastąpiło włączenie sygnału „niebezpieczeństwo” i nie spowodowało żadnej reakcji na SD 2. BRt;

- 8.04.1986 r. – środki radiolokacyjne NRD wykryły i przekazały 2. BRt cel w rejonie Międzyzdrojów. Środki radiolokacyjne 2. BRt wzdłuż wybrzeża nie wykryły celu⁷⁶.

Inna sytuacja w powietrzu w rejonie ugrupowania 2. BRt odnotowana została w 1987 r., świadcząca o dość swobodnej, ale niepotrzebnej ingerencji wschodniego sojusznika. 22 lipca 1987 r., zgodnie z wcześniejszym zamówieniem, nad obszarem Polski odbywał lot do Budapesztu fiński samolot PA-32 na wysokości 3350 metrów. O godzinie 13:55 pilot poprosił kontrolę obszaru Warszawa o zgodę na lot po prostej do Grudziądza, ponieważ uszkodzony był punkt radiosygnalowy w okolicy Nowego Dworu Gdańskiego. Kontrola obszaru w Warszawie poleciła pilotowi odchylenie o 20 kilometrów na wschód. O konieczności tego odchylenia powiadomiono instytucję powietrznej kontroli ruchu lotniczego ZSRR w Rydze. Lot był kontrolowany przez 221. krt w Kościerzynie, 220. krt w Chojnicach i 181. krt w Ostródzie. Odchylenie od trasy nie spowodowało naruszenia przestrzeni powietrznej nad wodami ZSRR. Pomimo to Rosjanie poderwali z lotniska Niwienskoje parę myśliwców, która bez uprzedzenia CSD DWOPK przekroczyła granicę Polski, przechwytyjąc fiński samolot w okolicy Elbląga⁷⁷.

O godzinie 14:30, dyżurny operacyjny CSD DWOPK ZSRR w Moskwie, płk Czernyszew przekazał polecenie dowódcy OP Państw Stron Układu Warszawskiego, gen. armii Trietiaka, aby zmusić fiński samolot do lądowania w Warszawie i złożenia wyjaśnień odnośnie do naruszenia przez niego przestrzeni powietrznej ZSRR. Według strony polskiej samolot nie naruszył radzieckiej granicy. Strona polska polecenia nie wykonała, Rosjanie byli bardzo niezadowoleni. Generał Trietiak wyraził dezaprobatę z powodu niewykonania jego polecenia, tzn. zmuszenia fińskiego samolotu do lądowania w Warszawie⁷⁸.

We wrześniu 1987 r. Sztab Generalny WP przeprowadził kompleksową kontrolę dowództwa i sztabu brygady oraz 27. brt w Witkowie. Potwierdzone zostały dobre wyniki wyszkolenia i prowadzenia pracy bojowej. W tym czasie w skład dowództwa 27. brt wchodził oficerowie: ppłk Józef Kołodziński (dowódca), mjr Tadeusz Rytwiński, mjr Zbigniew Konopiński, kpt. Jan Tyrka i kpt. Wojciech Sieroń. Kilka miesięcy później, w lutym 1988 r., ponownie dowódz-

two, sztab brygady oraz 21. brt we Władysławowie, 22. brt w Chojnicach i 23. brt w Słupsku zostały objęte kontrolą Inspekcji Sił Zbrojnych. Wszystkie kontrolowane jednostki oraz sztab brygady osiągnęły oceny dobre.

Na konto brygady zapisano w 1988 r. jeszcze jeden sukces. W zawodach użytecznie-bojowych 233. krt z Łekini pod dowództwem mjr. Jerzego Bańki zajęła I miejsce na szczeblu Wojsk OPK. Osiąganie dobrych wyników z treningów, kontroli i zawodów było odzwierciedleniem właściwego przygotowania załóg sprzętu i pozostałych osób funkcyjnych do wykonywania codziennych zadań związanych z pełnieniem dyżurów bojowych w systemie OP.

Pełnienie dyżurów bojowych oraz zabezpieczenie działań lotnictwa i wojsk rakietowych 2. Korpusu OPK było „chlebem powszednim” radiotechników brygady. Świadczą o tym liczby wykrytych i śledzonych obiektów powietrznych (średnio w ciągu roku 70 000–80 000 obiektów) oraz zabezpieczenie 4000–6000 naprowadzeń samolotów myśliwskich. W rejonie Morza Bałtyckiego codziennie działało przeciętnie około 10 celów bojowych, w tym zwykle 2–3 samoloty rozpoznawcze państw obcych⁷⁹.

Lata 1974–1989 w działalności brygady to wielki wysiłek poniesiony przez kadrę i żołnierzy służby zasadniczej, którzy pełnili w tym czasie służbę w dowództwie 2. BRt, batalionach i kompaniach radiotechnicznych. To dziesiątki nadzwyczajnych wydarzeń, ale przede wszystkim zwykłych dni wypełnionych solidną żołnierską robotą bez błysków aparatów fotograficznych i prasowych wywiadów. Dlatego, jak słusznie piszą autorzy monografii *2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008. Zarys historii*, choćby w formie przypomnienia niektórych nazwisk należy spróbować spłacić dług dawnym żołnierzom i pracownikom wojska z lat 1974–1989. Należy pamiętać o takich żołnierzach brygady, jak: ppłk Eugeniusz Andrzejewski, ppłk Edward Budzyński, ppłk Jerzy Chwaliński, ppłk Mieczysław Dąbrowski, ppłk Jerzy Hryń, ppłk Teofil Olszewski, ppłk Zenon Patora, ppłk Krzysztof Polański, ppłk Paweł Skoczyła, ppłk Zbigniew Witkowski, ppłk Wacław Wojakowski, ppłk Zenon Szymczak, ppłk Ludwik Wojtasik, ppłk Krzysztof Łapiński, mjr Marian Biernacik, mjr Ryszard Ciesielski, mjr Stanisław Cięgotura, mjr Stanisław Długosz, mjr Franciszek

Fot. 5.5.
Por. Jerzy Hryń
pomocnik szefa
służb technicznych
wyróżniony
wpisem
do kroniki
2. Brygady
Radiotechnicznej
w 1981 r.

Dudzis, mjr Janusz Jureczko, mjr Eryk Kaczmarek, mjr Mirosław Kalinowski, mjr Jan Kałużny, mjr Jerzy Karcz, mjr Marian Klimek, mjr Jerzy Kolenda, mjr Kazimierz Ludwicki, mjr Jan Malec, mjr Adam Marcinkowski, mjr Marek Mikusiński, mjr Andrzej Okupniak, mjr Zdzisław Otwinowski, mjr Czesław Miller, mjr Edmund Samson, mjr Edward Skalisz, mjr Kazimierz Ślipko, mjr Władysław Słowik, mjr Alojzy Szafranski, mjr Tadeusz Szpilewski, mjr Ryszard Szturmowski, mjr Witold Szturmowski, mjr Roman Warda, mjr Leszek Waśkow, mjr Bogdan Żurowski, kpt. Marek Babicz, kpt. Zygmunt Wojciechowski, kpt. Edward Łyszczek, kpt. Zbigniew Janoś, kpt. Jan Kamiński, kpt. Witold Ząbkiewicz, por. Józef Reszczyński, chor. sztab. Jan Drwiła, st. sierż. Franciszek Sojka.

W 1988 r. nastąpiła zmiana dowódców brygady. Odszedł ze stanowiska płk Józef Banaś, a nowym dowódcą został płk Wojciech Kru-

Fot. 5.6. St. sierż. Maciej Bessert dowódca plutonu wyróżniony wpisem do kroniki 2. Brygady Radiotechnicznej w 1981 r.

piński. Rok 1989 był ostatnim okresem przed „burzą”. Opracowany już został *Harmonogram realizacji zmian w strukturze i liczebności Wojsk OPK do 31 grudnia 1995 r.*, który w 1989 r. nie zapowiadał jeszcze restrukturyzacji brygady. Nakazano pozostawić w niezmienionym stanie strukturę organizacyjną 2. BRt, a dostawy sprzętu miały być kontynuowane w takich ilościach, aby zabezpieczyć utrzymanie wieloczęstotliwościowego pola radiolokacyjnego o następujących parametrach:

- 50–100 metrów wysokości dolnej granicy wykrywalności wzdłuż wybrzeża morskiego i zachodniej granicy państwa oraz na podejściach do Warszawy;
- 54 000 metrów wysokości górnej granicy wykrywania⁸⁰.

Wytężony wysiłek czekał 2. BRt w 1990 r. Jednostki uczestniczyły w ćwiczeniach „Bizon-90”, „Granit-90”, „Lato-90”. W tym też roku odbyła się Inspekcja Sił Zbrojnych w 27. brt w Witkowie i 28. brt w Gryficach. Zarówno w ćwiczeniach, jak i w wyniku kontroli inspekcyjnej brygada otrzymała wysokie oceny, co w znaczącym stopniu przyczyniło się do wyróżnienia 2. BRt w rozkazie szkoleniowym ministra obrony narodowej na rok 1990. Tymi sukcesami brygada uczciła 15-lecie swojego istnienia.

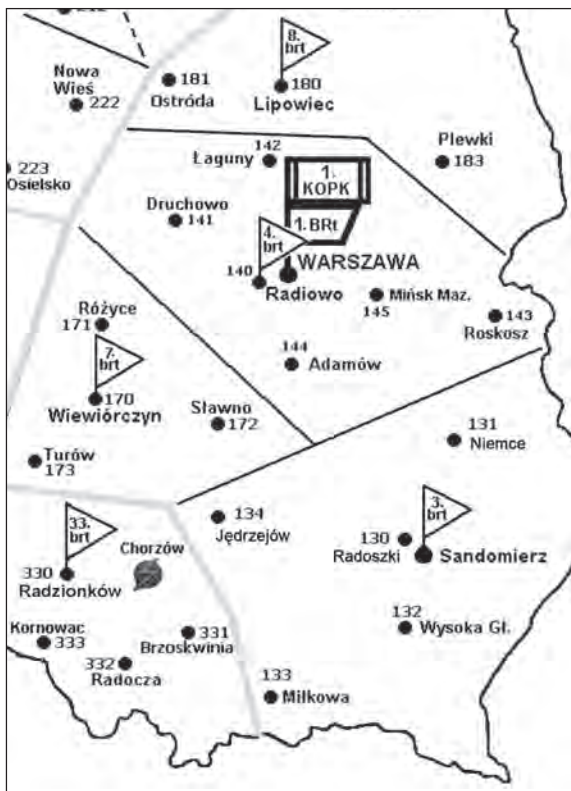

Fot. 5.7. Por. J. Horodyński z załogą stacji „Justyna”. Obsługa zajęła 1. miejsce we współzawodnictwie o najlepiej eksploatowaną stację radiolokacyjną w 2. KOPK w 1981 r.

Do połowy 1992 r. miała zostać opracowana nowa struktura brygad radiotechnicznych⁸¹. W lata znacznych przemian restrukturyzacyjnych brygadę wprowadzał płk Wojciech Krupiński.

5.4. POWSTANIE I ROZWÓJ 1. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ

Doświadczenia pozyskane z formowania 3. i 2. Brygady pozwoliły na sprawniejsze przeprowadzenie procesu formowania 1. Brygady Radiotechnicznej. Podstawą prawną były: zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 042/Org.

Rys. 5.6. Ugrupowanie 1. Brygady Radiotechnicznej w 1976 r.

z 25 czerwca 1975 r., rozkaz dowódcy Wojsk OPK nr 0200 z 4 sierpnia 1975 r. i rozkaz dowódcy 1. Korpusu OPK z 14 sierpnia 1975 r.⁸² Na ich podstawie rozformowano 2. Pułk Radiotechniczny (dowódca – płk Kazimierz Lizakowski), który dotychczas zabezpieczał pod względem radiolokacyjnym znaczną część rejonu odpowiedzialności tworzonej brygady. Pododdziały tego pułku uczestniczyły po raz ostatni w maju 1973 r. w ćwiczeniach „Krypton-73” na poligonie w Astrachaniu, skąd do kraju wróciły z oceną bardzo dobrą. Przygotowania do utworzenia brygady rozpoczęto już w 1974 r. i związane to było z rozpoczęciem formowania (1 kwietnia) według nowej organizacji – 7. Batalionu Radiotechnicznego w Wiewiórczynie. Bazę stanowił jednocześnie rozformowywany 7. Samodzielny Batalion Radiotechniczny. Przeformowane zo-

stały w ten sam sposób 3. sbrt w Sandomierzu, 4. sbrt w Warszawie oraz 8. sbrt w Lipowcu.

Na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 050/Org. z 20 kwietnia 1974 r. i rozkazu dowódcy Wojsk OPK nr 0160/Org. z 9 sierpnia 1974 r. z pododdziałów radiotechnicznych rozmieszczonych w Warszawie, Druchowie, Białej Podlaskiej, Łagunach, Pacewie i Mińsku Mazowieckim sformowano 4. bnt. W grudniu 1975 r. sztab batalionu przeniesiono z Warszawy Babic do nowego miejsca dyslokacji Warszawa Radiowo.

W celu sformowania 1. BRt dowódca Wojsk OPK powołał grupę organizacyjną, w skład której weszli oficerowie z dowództwa i sztabu 2. prt. Dowódcą grupy organizacyjnej został płk Hilary Szpajda z szefostwa WRt. Ze względu na skierowanie w tym samym czasie płk. H. Szpajdy na kurs operacyjny w Akademii Sztabu Generalnego obowiązki dowódcy pełnił ppłk Edward Lechowicz, wyznaczony później w dowództwie brygady na zastępcę ds. liniowych. Sztab brygady sformowano według etatu: 217 żołnierzy i 127 pracowników cywilnych. Miejszem dyslokacji była Warszawa Babice, w obiekcie zajmowanym wówczas przez 6. sbrt.

PIERWSZE DOWÓDZTWO 1. BRt stanowili:

- płk Hilary Szpajda – dowódca;
- płk Kazimierz Lizakowski – szef sztabu;
- płk Stanisław Sadowski – zastępca ds. politycznych;
- ppłk Edward Lechowicz – zastępca ds. liniowych;
- kpt. Jan Bartyzel – szef służb technicznych.

Tabela 5.10. Stan osobowy żołnierzy 1. Brygady Radiotechnicznej na 5 listopada 1978 r.

Liczba według	Generałów	Oficerów	Chorążych	Pchor. rez.	Podoficerów		Szeregowych	Razem
					Zawodowych	Służby zasadniczej		
Etatu	1	386	338	–	455	155	2018	3353
Stanu	–	321	217	27	321	156	2144	3188

W grudniu 1975 r. uruchomiono warsztaty elektroniczne pracujące na potrzeby brygady oraz zakończono budowę stanowiska dowodzenia. Dowódcą SD został ppłk Mieczysław Martynuska. Okres organizacyjny brygady trwał nieco ponad sześć miesięcy. 1. Brygadę Radiotechniczną włączono do systemu pracy bojowej Wojsk Obrony Powietrznej Kraju 1 marca 1976 r. Ten dzień został ustanowiony Świętem 1. Brygady Radiotechnicznej.⁸³

W skład ugrupowania bojowego brygady weszły następujące jednostki:

- 3. brt, dowództwo i sztab w Sandomierzu (dowódca – ppłk Piotr Gryzłó), z kompaniami:
 - 130. krt Radoszki;
 - 131. krt w Niemcach k. Lublina;
 - 132. krt w Wysokiej Głogowskiej;
 - 133. krt w Miłkowej k. Nowego Sącza;
 - 134. krt w Jędrzejowie k. Kielc;
- 4. brt, dowództwo i sztab w Warszawie Radiowie (dowódca – ppłk Józef Sosiński), z kompaniami:
 - 140. krt Radiowo k. Warszawy;
 - 141. krt w Druchowie k. Ciechanowa;
 - 142. krt w Łagunach k. Przasnysza;
 - 143. krt w Roskoszy k. Białej Podlaskiej;
 - 144. krt w Pławach k. Białobrzegów;
 - 145. krt w Mińsku Mazowieckim;
- 7. brt, dowództwo i sztab w Wiewiórczynie k. Łasku (dowódca – ppłk Włodzimierz Przemyski), z kompaniami:
 - 170. krt Wiewiórczyn;
 - 171. krt w Różycach;
 - 172. krt w Sławnie;
 - 173. krt w Turowie k. Wielunia;
- 8. brt, dowództwo i sztab w Lipowcu k. Szczytnej (dowódca – ppłk Zenon Biela), z kompaniami:
 - 180. krt Lipowiec;
 - 181. krt w Ostródzie (dowódca – kpt. Włodzimierz Kaczmarek);
 - 182. krt w Kruklankach k. Giżycka (dowódca – kpt. Jerzy Stefański);
 - 183. krt w Plewkach k. Wysokiego Mazowieckiego (dowódca – kpt. Ryszard Kuś).⁸⁴

W brygadzie, od początku jej funkcjonowania, równoległe z formowaniem, sprawnie przebiegał proces szkolenia oraz trwała intensywna praca bojowa na wysokim poziomie. W 1975 r. 134. krt (dowódca – mjr Józef Piech) zajęła I miejsce w trzech zawodach użyteczno-bojowych

WRt. Pododdział ten utrzymał I miejsce również w roku następnym. Drugie miejsce w 1976 r. w zawodach użyteczno-bojowych na szczeblu WRt zajęła 181. krt z Ostródy (dowódca – kpt. Włodzimierz Kaczmarek). Rok później ten sam pododdział wywalczył tytuł „Mistrzowska Kompania Radiotechniczna”, a kpt. W. Kaczmarek otrzymał puchar z rąk dowódcy Wojsk OPK. Historyczne zapisy kroniki brygady przypominają także o takim wydarzeniu, jak uczestnictwo w ćwiczeniu „Granit-76” w ramach jednolitego systemu obrony powietrznej państw Układu Warszawskiego, które odbyło się w czerwcu 1976 r. Był to pierwszy i od razu na szczeblu międzynarodowym sprawdzian możliwości bojowych brygady. Sprawdzian zakończył się pełnym sukcesem – uzyskaniem oceny bardzo dobrej. Również w 1976 r. reprezentacja brygady (załoga stacji P-15) zajęła II miejsce na szczeblu Wojska Polskiego we współzawodnictwie na najlepiej eksploatowane zespoły sprzętu radiotechnicznego i radiowego (dowódca – kpt. Ślusarczyk).

Dowódca 1. BRt za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w szkoleniu i dyscyplinie oraz utrzymanie wysokiej gotowości bojowej wyróżnił:

- 132. krt (dowódca – mjr Józef Piech);
- 181. krt (dowódca – kpt. Włodzimierz Kaczmarek).

Dowódca 1. Korpusu OPK za uzyskanie najlepszych wyników w realizacji zadań szkoleniowych w korpusie w 1976 r. wyróżnił 3. brt w Sandomierzu (dowódca – ppłk Piotr Gryzłó).⁸⁵

Wyrazem szczególnego uznania za osiągnięcia bardzo dobrych wyników w wykonaniu zadań bojowych w stosunkowo krótkim czasie funkcjonowania jednostki, było wyróżnienie 1. BRt przez ministra obrony narodowej w 1976 r. medalem „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”.

W 1978 r. brygada uczestniczyła w dwuetapowych ćwiczeniach „Krypton-78”. Pierwszy etap w dniach 20 marca–26 kwietnia 1978 r. wykazał wysokie umiejętności radiotechników 1. BRt. Wyniki te brygada potwierdziła podczas drugiego etapu ćwiczeń na poligonie w Aszafuku, gdzie pod względem radiolokacyjnym zabezpieczała strzelanie lotnictwa myśliwskiego i dywizjonów ognio- wych artylerii rakietowej 1. Korpusu OPK. Zadanie zostało przez 1. BRt wykonane na ocenę bardzo dobrą. Za osiągnięcia szkoleniowe w 1978 r. brygada wyróżniona została ponownie w rozkazie szkoleniowym ministra obrony narodowej i me-

płk Hilary SZPAJDA

dowódca 1. Brygady Radiotechnicznej w latach 1976–1982

Urodził się w 1925 r. Służbę wojskową rozpoczął w 1946 r. jako szeregowy 1. Praskiego Pułku Piechoty w Warszawie, a następnie służył w 1. Samodzielnym Pułku Łączności. W 1948 r. ukończył Oficerską Szkołę Łączności w Sieradzu. Został kierownikiem warsztatu i magazynu sprzętu łączności w 41. pal w 16. DP, a następnie oficerem łączności w 13. DA Plot. Od 1952 r. związany z wojskami obserwacyjno-meldunkowymi i radiotechnicznymi. W 1952 r. został dowódcą radiostacji w 8. spobsmeld, a w latach 1955–1957 był szefem sztabu tego pułku. Od 1958 r. był starszym pomocnikiem szefa Wydziału Szkolenia Radiotechnicznego w dowództwie WL i WOPL OK. W 1972 r. został zastępcą szefa Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt. Rok później, w 1973 r., przeszedł do sztabu 1. Korpusu OPK i został szefem Oddziału Wojsk Radiotechnicznych. Od 1975 r. organizator, a następnie dowódca 1. Brygady Radiotechnicznej w Warszawie. Angażował się m.in. w problemy lokalizacji nowych posterunków, inżynierskiej rozbudowy stanowisk dowodzenia, brał udział w opracowaniu metody oceny odporności pola radiolokacyjnego na zakłócenia. W 1982 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, złotymi medalami „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”.

dalem pamiątkowym „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”.

We współzawodnictwie pododdziałów brygady w 1978 r. wysokie rezultaty osiągnął 3. brt w Sandomierzu (dowódca – ppłk Piotr Gryzłó). Za-

jął I miejsce w szkoleniu, gotowości bojowej i dyscyplinie, a także za najlepiej eksploatowany sprzęt techniczny. „Mistrzem Taktyki” w 1. BRt okazał się kpt. Władysław Lesiakowski, „Mistrzem Metodyki” – mjr Stanisław Hernik, a „Mistrzem Ognia” – kpt.

płk dypl. Kazimierz LIZAKOWSKI

Urodził się w 1930 r. w Przemyślu. Do wojska powołany w 1950 r. do Szkolnej Kompanii Oficerów Rezerwy przy 10. Pułku Łączności we Wrocławiu. Następnie w październiku 1951 r. został skierowany na roczny kurs łączności w Oficerskiej Szkole Łączności w Zegrzu Pomorskim, a w maju 1952 r. oddelegowany na WAT na 10-miesięczny kurs radiotechniki specjalnej. Przez następny rok służył w Węźle Radiotechnicznym przy 11. DLM w Świdwinie i na RLP w Zegrzu Pomorskim. Od stycznia do maja 1954 r. był wykładowcą w 1. Szkolnym Batalionie Radiotechnicznym na Okęciu. Następnie pełnił obowiązki dowódcy RLS P-8 w Warszawie Radiowo. W latach 1956–1963 był zastępcą dowódcy 6. sbrt ds. radiolokacji w Warszawie na Bemowie. Po ukończeniu studiów w ASG w 1966 r. został skierowany na stanowisko pomocnika szefa Wydziału Pracy Bojowej i Szkolenia DWOPK. W latach 1969–1972 był zastępcą dowódcy 2. prt ds. liniowych, a następnie w latach 1972–1975 dowódcą tego pułku w Warszawie na Bemowie. Od 1976 do 1981 r. był szefem sztabu – zastępcą dowódcy 1. BRt. W latach 1981–1991 pracował w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów na stanowiskach: naczelnika Samodzielnego Wydziału Spraw Obronnych, dyrektora Biura Spraw Obronnych i wicedyrektora Departamentu Spraw Obronnych. W 1991 r. przeniesiony do rezerwy. Aktywnie działa w Związku Żołnierzy Wojska Polskiego, od 1995 r. należy do Oddziału Warszawsko-Mazowieckiego Stowarzyszenia Seniorów Lotnictwa Wojskowego RP. Jest organizatorem i przewodniczącym klubu Seniorów Wojsk Radiotechnicznych, który istnieje przy Oddziale W – MSSLWRP od 2007 r. Współorganizator podróży patriotyczno-historycznych i trzech edycji „Podróży historycznej szlakiem walk lotników września 1939 roku”. Odznaczony m.in.: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, brązowym i srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, odznaką „Zasłużony Żołnierz RP”, medalem „Pro Memoria”. Przy współpracy z władzami lokalnymi opiekuje się obeliskami w Dłutówku, Patoku, Kobylej Woli koło Górzna i Świdwinie.

Grzegorz Możański. Dowódca brygady wyróżnił również 132. krt z Wysokiej Głogowskiej (dowódca – kpt. Stanisław Busz) za osiągnięcie bardzo dobrych wyników z gotowości bojowej, w szkoleniu i dyscyplinie w 1978 r. i zajęcie pierwszego miejsca w zawodach użyteczno-bojowych.

Pododdziały brygady zapewniały ciągłą strefę rozpoznania radiolokacyjnego w swoim rejonie odpowiedzialności od wysokości 2000 metrów i około 500 metrów na podejściach wokół Warszawy. Pod koniec lat siedemdziesiątych 1. BRt wyposażona była w system „Wozdych-1P”. Jego elementy rozmieszczone były od kompanii do SD 1. Korpusu OPK. System służył do zbierania informacji ze stacji radiolokacyjnych z prędkością 25–30 meldunków na minutę. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych dokonano w brygadzie modernizacji

- przez dowódcę Wojsk OPK:
 - 3. brt w Sandomierzu (dowódca – ppłk Piotr Gryzłó);
- przez dowódcę 1. Korpusu OPK:
 - 8. brt w Lipowcu (dowódca – ppłk Zenon Biela);
- przez dowódcę 1. BRt:
 - 171. krt w Różycach (dowódca – mjr Tadeusz Kowal);
 - 132. krt w Wysokiej Głogowskiej (dowódca – mjr Stanisław Busz)⁸⁶.

Częściowa wymiana sprzętu radiolokacyjnego i systemów dowodzenia spowodowała, że brygada w lata osiemdziesiąte weszła wzmocniona. Najbliższe lata pod względem stopniowej modernizacji sprzętu nie okazały się tak „chude”, jak zapowiadać mogła sytuacja ekonomiczna kraju. Rok 1980 dla 1. BRt przebiegał pod znakiem wytężonej pracy stanów osobowych. Już na początku roku, 14 stycznia „miejscowy”, 4. brt w Warszawie, organizował pokaz sprzętu i pracy bojowej. Wizytę w batalionie złożył gen. dyw. Eugeniusz Molczyk wraz z dowódcą Zjednoczonych Sił Układu Warszawskiego marszałkiem Wiktorem Kulikowem. Por. Andrzej Foryś z tego batalionu został „Mistrzem Metodyki” w 1980 r., natomiast 8. batalion w Lipowcu poddany został kontroli przez Inspekcję Sił Zbrojnych i uzyskał ocenę dobrą (4,02). 119. bateria artylerii przeciwlotniczej z tego batalionu podczas strzelania bojowego na poligonie otrzymała ocenę bardzo dobrą.

Tabela 5.11. Organizacja i stan osobowy (etatowy)
1. Brygady Radiotechnicznej na 31 grudnia 1980 r.

Nazwa jednostki	Miejsce stacjonowania	Liczba żołnierzy
Dowództwo 1. BRt	Warszawa Bemowo	217
3. brt	Sandomierz	793
4. brt	Warszawa Radiowo	849
7. brt	Wiewiórczyn	736
8. brt	Lipowiec	729
Razem	–	3324

sprzętu w pododdziałach. Zaczęto wycofywać stacje radiolokacyjne „Jawor”, P-12, P-15, P-15M, P-35, „Bogota”, PRW-10. W miejsce wycofywanych wprowadzono stacje „Jawor-M2M” i „Jawor-M2P”.

Brygada utrzymywała wysoki poziom szkolenia. W zawodach użyteczno-bojowych w 1979 r. na szczęblu Wojsk OPK – 171. krt z Różyc dowodzona przez mjr. Tadeusza Kowala zdobyła tytuł „Najlepszego Pododdziału WRt”. Również na szczęblu Wojsk OPK – 181. krt z Ostródy zajęła I miejsce w konkursie o tytuł „Najlepszego Pododdziału Radiotechnicznego w realizacji Przepisów o Ochronie Tajemnicy”. Za osiągnięcie bardzo dobrych wyników w szkoleniu, pracy bojowej i dyscyplinie za 1979 r. jednostki 1. BRt zostały wyróżnione:

*Całą brygadę
czekał jeszcze poważny
sprawdzian w 1980 r.
1. BRt brała udział w ćwiczeniach
pod kryptonimem „Granit-80”,
a za otrzymane w ramach ćwiczeń
zadanie zabezpieczenia informacji
radiolokacyjnej dla ćwiczących wojsk
brygada otrzymała ocenę
bardzo dobrą.*

5.4.1. TRUDNE LATA OSIEMDZIESIĄTE

W 1981 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 1. BR, do rezerwy odszedł jej organizator i dotychczasowy dowódca płk Hilary Szpajda. Jego następcą został płk Jerzy Kowalczyk. W tym roku zaszły też pewne zmiany organizacyjne w brygadzie. Do nowo powstałego 36. brt w Brzostkowie k. Krakowa, 3. brt w Sandomierzu przekazał 133. krt w Miłkowej k. Nowego Sącza oraz 134. krt w Jędrzejowie k. Kielc. W tym samym roku 3. brt włączył do swojego ugrupowania 143. krt w Roskoszy k. Białej Podlaskiej. Wyrazem uznania za solidną służbę były wyróżnienia od dowódcy Wojsk OPK. W 1981 r. dowódca Wojsk OPK za uzyskanie wysokich wyników w szkoleniu, dyscyplinie i pracy bojowej przez 7. i 8. brt wyróżnił dowódcę 7. brt – ppłk. Józefa Banasia i dowódcę 8. brt – mjr. Mariana Grzesika.⁸⁷ Dowódca brygady wyróżnił 4. brt (dowódca – ppłk Stanisław Hernik) za uzyskanie I miejsca we współzawodnictwie sportowym.

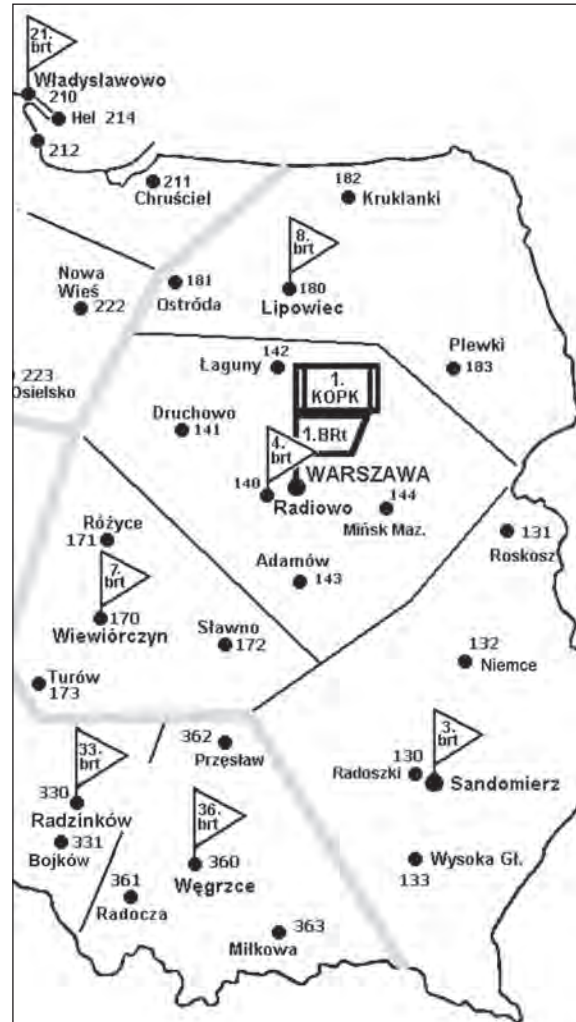
W roku następnym, w ramach kontynuacji współzawodnictwa, obydwa bataliony utrzymywały wysoki poziom szkolenia, dyscypliny i pracy bojowej. Pierwsze miejsce zajął 8. brt, a II miejsce 7. brt. W 1983 r. w corocznych zawodach użytko-bojowych na szczeblu Wojsk OPK 171. krt w Różykach (dowódca – mjr Jerzy Widziński) zajęła I miejsce wśród jednostek radiotechnicznych. 3. brt (dowódca – ppłk Franciszek Senczyszyn) za osiągnięcie najlepszych wyników w 1. BRt w 1983 r. wyróżniony został pucharem i dyplomem⁸⁸. Z zadań nałożonych przez przełożonych w 1983 r. brygada także wywiązała się bardzo dobrze.

Tabela 5.12. Stan osobowy żołnierzy
1. Brygady Radiotechnicznej na 1 stycznia 1982 r.

Liczba według	Generałów	Oficerów	Chorążych	Pchor. SPR.	Podoficerów		Szeregowców	Razem
					Zawodowych	Służby zasadniczej		
Etatu	1	408	371	–	449	151	1956	3336
Stanu	–	345	262	86	264	144	1788	2889

Bataliony 1. BRt, w 1983 r. za gotowość bojową otrzymały następujące oceny:

- 3. brt – 3,39
- 4. brt – 3,89
- 7. brt – 3,62
- 8. brt – 3,70⁸⁹

Rys. 5.7. Ugrupowanie bojowe 1. Brygady Radiotechnicznej w 1981 r.

Celem poprawy parametrów pola radiolokacyjnego, w tym głównie na małych wysokościach, rozwinęto i włączono pięć stacji RT-17 Narew na RLP: 140., 141., 143., 171. i 181. Ponadto na RLP-140 rozwinęto i włączono do pracy bojowej RLS 5N 84 Obrona.

W rezultacie za wysokie wyniki uzyskane w tym roku 1. BRt została wyróżniona przez ministra obrony narodowej w rozkazie szkoleniowym. W roku następnym minister wyróżnił brygadę ponownie, tym razem medalem „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. W tym samym czasie stan stacji radiolokacyjnych wynosił etatowo 100, a ewidencyjnie – 86.

W 1985 r. na stanowisku dowodzenia brygady oddano do eksploatacji urządzenie zautomatyzowanego systemu dowodzenia CYBER-W. Aparat-

tura umożliwiała zbiór i opracowanie informacji z podległych batalionów i przekazanie ich na CSD Wojsk OPK. Aparatura CYBER-W umożliwiała również przekazywanie zadań z CSD w dół, do wojsk posiadających aktywne środki wal-ki, jak również zabezpieczała meldowanie do CSD o stopniach gotowości bojowej lotnictwa i wojsk raketowych.

Stanowisko dowodzenia brygady, pomimo zasadniczo wysokich ocen zmian dyżurnych, nie ustrzegło się w 1986 r. krytycznych opinii ze strony instytucji kontrolujących. Otóż na SD, w warunkach ustabilizowanej sytuacji powietrznej, przy małym i średnim natężeniu lotów, dzięki wieloletniej rutynie, zmiany mogły sprostać stawianym wymaganiom, nie ujawniając niedociągnięć i otrzymując wysokie oceny. Natomiast przy każdorazowym komplikowaniu się sytuacji powietrznej, odmiennej od „utartych schematów”, na SD wkładał się chaos, dezinformacja w identyfikacji i ciągłości śledzenia obiektów powietrznych, „przenumerowanie” celów, opóźnienie w przekazywaniu informacji do CSD. Taki obraz potwierdzała sytuacja w powietrzu 28 stycznia 1986 r., kiedy pilot samolotu Tu-134, wykonując lot po trasie Warszawa–Genewa sygnalizował niebezpieczne zbliżenie innego samolotu na odległość 300 m⁹⁰.

Najważniejszym przedsięwzięciem brygady w 1987 r. był jej udział w dwuetapowym ćwiczeniu „Jaguar-87”. Pierwszy etap w kraju brygada zakończyła z wynikiem bardzo dobrym. Na zgrupowaniu krajowym, przeprowadzono 23 treningi z użyciem imitatora i 26 treningów z sytuacją realną, co pozwoliło na bardzo dobre przygotowanie do działań na poligonie w ZSRR. Drugi etap odbywał się w dniach 15 maja–28 czerwca na poligonie w Aszafuku. Uczestniczyły w nim jedynie wydzielone siły i środki brygady. Na poligon brygada udała się z własnym sprzętem radiolokacyjnym. 1. BRt bardzo dobrze zabezpieczyła pod względem radiolokacyjnym pododdziały lotnictwa. W ćwiczeniu tym, brygada otrzymała ogólną ocenę 4,78. Wyrazem wysokiej oceny wykonywanych zadań przez brygadę w 1987 r. było wyróżnienie jej przez ministra obrony narodowej medalem „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. Do tak wysokiej ogólnej oceny brygady przyczyniły się zapewne wyniki, jakie osiągnęła podczas ćwiczeń „Jaguar-87”⁹¹. 7. brt za bardzo dobre wyniki wyróżniony został przez dowódcę Wojsk OPK, a 8. brt przez dowódcę 1. Korpusu OPK za bardzo dobre wyniki na poligonie w ZSRR.

Za codzienną pracę bojową brygada oceniona została na 4,44, a poszczególne jednostki otrzymały oceny:

płk dr Józef BANAŚ

dowódca 1. Brygady Radiotechnicznej w latach 1988 - 1989

Urodził się w 1942 r. W 1964 r. ukończył OSR. Zawodową służbę wojskową rozpoczął jako technik stacji radiolokacyjnej „Nysa” w krt Druchowo. W latach 1966–1971 był dowódcą stacji radiolokacyjnej w krt Ostróda (2. prt). W 1971 r. został dowódcą wysuniętego posterunku radiolokacyjnego w Lidzbarku Warmińskim, a w 1972 r. dowódcą 83. krt w Plewkach k. Zambrowa. Kompania zdobyła w 1973 r. tytuł „Mistrzowski Pododdział Radiotechniczny w Wojskach OPK”. W 1976 r. ukończył ASG. Został szefem sztabu – zastępcą dowódcy 8. brt w Lipowcu. W latach 1979–1983 był dowódcą 7. brt w Wiewiórczynie. W 1983 r. został szefem sztabu 1. Brygady Radiotechnicznej. W latach 1986–1988 dowodził 2. Brygadą Radiotechniczną i następnie w latach 1988–1989 dowodził 1. Brygadą Radiotechniczną. Po odejściu z jednostek liniowych w 1989 r. został kierownikiem Zakładu Taktyki w Instytucie Zabezpieczenia Technicznego Wojsk Wojskowej Akademii Technicznej. W 1991 r. obronił z wyróżnieniem pracę doktorską w AON. Wcześniej ukończył kurs zautomatyzowanych systemów dowodzenia „Dunajec” w WOSR i „Cyber” w WAT, a także kurs operacyjny w Akademii Obrony Powietrznej w Kalininie i Studium Operacyjno-Strategiczne w ASG w 1988 r. Zwolniony do rezerwy na własną prośbę w 1993 r. W tym samym roku podjął pracę w Głównym Urzędzie Ceł. Jest m.in. odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, złotymi medalami Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny i „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz medalem „Za Zasługi dla Ziemi Warmińsko-Mazurskiej”.

- 3. brt – 4,41,
- 4. brt – 4,35,
- 7. brt – 4,42,
- 8. brt – 4,34.

W 1988 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 1. BRt. Na inne stanowisko odszedł płk Jerzy Kowalczyk, a obowiązki dowódcy objął płk Józef Banaś, dotychczasowy dowódca 2. BRt. Mimo krótkiego okresu dowodzenia 1. BRt (do 1989 r.) jednostka osiągnęła znaczący sukces. W brygadzie przeprowadzona została kontrola problemowa, i bataliony uzyskały następujące oceny: 3. brt – 4,05; 4. brt – 3,58; 7. brt – 4,05; 8. brt – 3,90. Ocena ogólna za brygadę wyniosła 3,90⁹². Za uzyskanie bardzo dobrych wyników w pracy bojowej i szkoleniu, brygada została w 1988 r. wyróżniona przez ministra Obrony Narodowej medalem „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. Również w tym samym roku 183. krt w Plewkach wywalczyła miano „Przodująca Kompania Radiotechniczna” (dowódca – mjr Janusz Przewoźny).

Wyniki, jakie otrzymały pododdziały 1. BRt za osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej w 1988 r., były następujące:

3. brt – 3,72

- 131. krt – 3,40
- 132. krt – 3,35
- 133. krt – 3,62

4. brt – 3,37

- 141. krt – 2,82
- 142. krt – 3,87
- 143. krt – 3,75

7. brt – 3,62

- 171. krt – 3,44
- 172. krt – 3,20
- 173. krt – 3,70

8. brt – 3,70

- 181. krt – 3,69
- 182. krt – 3,96
- 183. krt – 3,92⁹³

Brygada w tym czasie borykała się z problemami, które tworzył starzejący się sprzęt. Brakowało części zamiennych, zwłaszcza lamp elektronowych. Wyłączono z eksploatacji najstarsze egzemplarze stacji typu „Jawor-M”, „Jawor-2M”, P-15. W 1989 r. 1. BRt, w miejsce wyłączonych i wycofanych stacji, otrzymała trzy egzemplarze urządzenia typu NUR-31 i cztery egzemplarze stacji NUR-41. W 1989 r. płk Józef Banaś przekazał obowiązki dowódcy 1. BRt płk. Józefowi Dziechciarzowi. Nowy dowódca utrzymał, mimo trudności z zaopatrzeniem w sprzęt, wysoki poziom pracy bojowej. Brygada została wyróżniona za bardzo dobre wyniki w szkoleniu i pracy bojowej przez dowódcę Wojsk OPK. Jednostka otrzymała również medal „Za Zasługi w Rozwoju Kultury Fizycznej w Wojsku Polskim”. W brygadzie, I miejsce we współzawodnictwie zajął 7. brt w Wiewiórczynie (dowódca – ppłk Marian Mazurkiewicz).

Fot. 5.8. Przodujący dowódcy oraz racjonalizatorzy z JW 3533. Od lewej: kpt. Zimny, kpt. Ślusarczyk, por. Siemieniuch, plut. Sławiński

Fot. 5.9. Oficerowie sztabu 1. Brygady Radiotechnicznej. Od lewej: kpt. Waldemar Szwabowski, mjr Józef Knoski, kpt. Władysław Kania, mjr Henryk Cieślik

Fot. 5.10.
Za zdobycie tytułu
„Wzorowy Pododdział Wojsk
Radiotechnicznych”
podczas zawodów użytecznie-bojowych
w 1977 r., dowódca Wojsk Obrony Powietrznej
Kraju – gen. bryg. Longin Łozowski
wyróżnił dowódcę krt
kpt. Włodzimierz Kaczmarka

Fot. 5.11.
Dowódca 1. BRt
płk Hilary Szpajda
wyróżnił kadrę za uzyskanie
bardzo dobrych wyników
w szkoleniu w 1977 r. Od lewej:
mjr J. Hołys, mjr H. Łabęcki,
ppłk Czesław Podkościelny,
ppłk K. Gregorczyk,
ppłk T. Skierski,
st. sierż. sztab. Czesław Barwicki,
chor. K. Gruszecki

Fot. 5.12.
Dowódca 1. KOPK
gen. bryg. Władysław Hermaszewski
wyróżnił dowództwo 8. Batalionu
Radiotechnicznego za uzyskanie wysokich
wyników szkoleniowych przez jednostkę
w 1979 r.

Fot. 5.13.
Kadra JW 4030 i JW 2471
uczestniczyła w 1977 r.
w porządkowaniu terenu wybudowanego
obiektu technicznego

PRZYPISY:

- 1) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus ..., dz. cyt., s. 105.
- 2) M. Sikora, 59-lecie Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2009, nr 10, s. 14.
- 3) ASP, sygn. 6296/77/6, Sprawy rozwojowe WOPK, Referat szefa WRt na szkolenie grupy MON, s. 150.
- 4) ASP, sygn. 6296/77/60, Sprawozdanie z rozpoznania radio-elektronicznego 1974, s. 189, 197.
- 5) ASP, sygn. 6296, Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, s. 94-97.
- 6) ASP, sygn. 7685/84/3, Projekty i zmiany etatowe, s. 20.
- 7) ASP, sygn. 7000/80/7, Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, Analiza efektywności automatyzacji systemu dowodzenia, 1976, s. 34.
- 8) H. Mordawski, Zmiana systemu dowodzenia, „Wiraże”, 2004, nr 2, s. 13; M. Sikora, 59-lecie Wojsk ..., dz. cyt., s. 14.
- 9) ASP, sygn. 7230/82/6, Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, Realizacja uchwał X Komitetu Ministrów Obrony państw UW, s. 71.
- 10) H. Mordawski, Wojska Radiotechniczne. Historia transformacji, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2004, nr 7, s. 81.
- 11) ASP, sygn. 8075/86/13, Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, s. 3-5.
- 12) ASP, sygn. 7685/84/3, Pismo szefa Sztabu WOPK z 11.01.1980 r. do szefa SG, s. 30.
- 13) Z relacji byłego szefa WRt gen. bryg. T. Mikosia.
- 14) Tamże.
- 15) ASP, sygn. 8076/86/4, Problemy gotowości bojowej WOPK, 1983, s. 9.
- 16) ASP, sygn. 8445, Sprawozdanie ze szkolenia bojowego. Doświadczenia z regionalnych konfliktów zbrojnych i ich wpływ na działania bojowe WRt WOPK 1983, s. 182-183.
- 17) Tamże, 183.
- 18) ASP, sygn. 8075/86/20, Organizacja i szkolenie systemu dowodzenia oraz sprawy bieżące, s. 30.
- 19) ASP, sygn. 8332/88/5, Sprawy organizacyjne. Pismo szefa WRt gen. A. Rembalskiego z 12.02.1982 r., s. 196.
- 20) ASP, sygn. 8306/88/15, Podsumowanie działalności i szkolenia Wojsk Radiotechnicznych w 1983 r., s. 248-252, 269.
- 21) ASP, sygn. 844/88.3, Sprawy rozwojowe WOPK, Synteza prognozy rozwoju WOPK w latach 1986-2010, s. 45-46.
- 22) Tamże, s. 87.
- 23) ASP, sygn. 8440/88/3, Wystąpienie przedstawiciela WP w dyskusji na XXIX posiedzeniu RW ZSZ UW, s. 48-49.
- 24) ASP, sygn. 8306/88/15, Podsumowanie działalności i szkolenia WRt w 1983 r., s. 252, 269.
- 25) Tamże, s. 49.
- 26) AIMON, sygn. 1272/96/198, Sprawy Wojsk OPK, s. 92.
- 27) Tamże, s. 145-146.
- 28) ASP, sygn. 9023/92/49, Materiały z realizacji i szkolenia wojsk, s. 189.
- 29) Tamże, s. 208.
- 30) ASP, sygn. 9023/92/49, Materiały z realizacji ..., dz. cyt., s. 188.
- 31) Kronika 3. Brygady Radiotechnicznej, s. 3
- 32) Zarys historii 3. Brygady Radiotechnicznej 1974-1984, Wrocław, 1985; M. Wiśniewski, Dzieje Jednostki Wojskowej 2748, Poznań 1994, s. 57.
- 33) ASP, sygn. 7453/77/51, Rozkaz organizacyjny dowódcy Wojsk OPK nr 00239/Oper. Z dnia 26 listopada 1974 r. w sprawie obrony powietrznej kraju, s. 27.
- 34) Zarys historii 3. Brygady ..., dz. cyt., s. 108.
- 35) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus ..., dz. cyt., s. 108.
- 36) Z relacji byłego dowódcy 3. BRt - gen. bryg. Tadeusza Mikosia.
- 37) Zarys historii 3. Brygady ..., dz. cyt., s. 108.
- 38) Z relacji byłego dowódcy 3. BRt - gen. bryg. Tadeusza Mikosia..
- 39) ASP, sygn. 10176/06/2, Kronika 33. Batalionu Radiotechnicznego, s. 57.
- 40) Tamże, s. 78.
- 41) M. Wiśniewski, Dzieje jednostki ..., dz. cyt., s. 25-26; Kronika JW 2644 ..., dz. cyt., s. 92.
- 42) ASP, sygn. 8440/88/3, Synteza prognozy rozwoju WOPK w latach 1986-2010 z dn. 10 kwietnia 1984 r., s. 45.
- 43) ASP, sygn. 9023/92/49, Materiały z omówienia i realizacji szkolenia wojsk, s. 183.
- 44) ASP, sygn. 9023/92/49, Materiały i ocena pracy bojowej stanowisk dowodzenia BRt za 1986 r., s. 173.
- 45) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus ..., dz. cyt., s. 148-149.
- 46) H. Mordawski, 30-lecie 3. Brygady Radiotechnicznej /1974-2004/, „Wiraże”, 2004, nr 7, s. 2.
- 47) M. Wiśniewski, Dzieje Jednostki ..., dz. cyt., s. 27.
- 48) AIMON, sygn. 1272/96/259, Restrukturyzacja Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, 1989, s. 19.
- 49) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus ..., dz. cyt., s. 186-187.
- 50) ASP, sygn. 8428/99/149, Zabezpieczenie warunków dyslokacji dowództw jednostek Wojsk OPK według nowej koncepcji dowodzenia, s. 53.
- 51) J. Pawłowski, Zarys historii 2. Brygady Radiotechnicznej, Bydgoszcz, 1984, cz. II, s. 9-10.
- 52) Relacja dowódcy 42. krt, ppłk. w st. spocz. Władysława Pawlaka (notatka w posiadaniu autora).
- 53) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. Brygada..., dz. cyt., s. 33-35.
- 54) W. Wojciechowski, Wypowiedź na spotkaniu ..., dz. cyt. s. 151.
- 55) Kronika Jednostki Wojskowej 5501, Bydgoszcz 1974, s. 8.
- 56) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. Brygada ..., dz. cyt. s. 66.
- 57) J. Pawłowski, Zarys ..., dz. cyt., s. 38.
- 58) Kronika Jednostki ..., dz. cyt. s. 40.
- 59) Tamże, s. 41.
- 60) Tamże, s. 63.
- 61) Relacja płk. R. Sajdaka.
- 62) Kronika Jednostki ..., dz. cyt., s. 82.
- 63) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. Brygada..., dz. cyt., s. 66; Kronika Jednostki ..., dz. cyt. s. 81.
- 64) Kronika Jednostki ..., dz. cyt., s. 102.
- 65) ASP, sygn. 8075/86/3, Meldunek dyslokacyjny 1982, s. 40.
- 66) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. Brygada..., dz. cyt. s. 69.
- 67) Kronika Jednostki ..., dz. cyt., s. 121.
- 68) ASP, sygn. 8076/86/40, Sprawozdanie z rozpoznania radio-elektronicznego i ćwiczeń NATO, 1983, s. 4.
- 69) Tamże, s. 5.
- 70) ASP, sygn. 8076/86/4, Notatka z kontroli problemowej przeprowadzonej w rejonie PŁSD Władysławowo w dn. 10-11.03.1983r., s. 95-96.
- 71) ASP, sygn. 8332/88/9, Ocena stanu gotowości bojowej 2. BRt w 1993 r., s. 109.
- 72) Tamże, s. 110.
- 73) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. Brygada..., dz. cyt., s. 38.
- 74) Pisemna relacja płk. B. Sędziaka.
- 75) Kronika Jednostki ..., dz. cyt., s. 134.
- 76) ASP, sygn. 9023/92/49, Analiza i ocena ..., dz. cyt., s. 172-173.
- 77) AIMON, sygn. 1272/96/198, Sprawy Wojsk OPK, 1987, s. 134.
- 78) Tamże, s. 135.
- 79) 2. Brygada Radiotechniczna w systemie obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1974-1994, Bydgoszcz 1994, s. 30.
- 80) AIMON, sygn. 1272/96/259, Restrukturyzacja Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, 1989, s. 30.
- 81) Tamże, s. 19.
- 82) CAW, sygn. 1788/90/15, Rozkazy i zarządzenia organizacyjne ministra Obrony Narodowej i szefa Sztabu Generalnego WP, s. 250.
- 83) R. Kowalski, Minęło 20 lat, „Wiraże”, 1996, nr 10, s. 16.
- 84) ASP, sygn. 9675/99/4, Kronika 1. BRt, t. I, s. 4.

- 85) ASP, sygn. 9675/99/4, *Chronologia najważniejszych wydarzeń w 1. BRt w okresie od 1976 do 1980 r.*, s. 2.
- 86) Tamże, s. 7.
- 87) ASP, sygn. 9675/99/4, *Kronika ...*, dz. cyt. s. 85, 88.
- 88) ASP, sygn. 8054/86/24, *Rozkazy i zarządzenia dowództwa 1. BRt*, s. 159.
- 89) ASP, sygn. 8054/86/29, *Materiały do oceny pracy sztabu i szkolenia oraz działalności jednostek w 1983 r.*, s. 40.
- 90) ASP, sygn. 9023/92/49, *Analiza i ocena pracy bojowej stanowisk dowodzenia BRt za 1986 r.*, s. 172–173.
- 91) Tamże, s. 17.
- 92) ASP, sygn. 9023/92/62, *Omówienia z realizacji szkolenia Wojsk 1988*, s. 238.
- 93) ASP, sygn. 9023/92/62, *Omówienie z realizacji szkolenia wojsk w 1998 r.*, s. 159.

ŹRÓDŁA TABEL:

- Tabela 5.1. ASP, sygn. 7000/80/7, *Sprawy rozwojowe OPK*, s. 29 i 33.
- Tabela 5.2. ASP, sygn. 8075/86/2, *Meldunki o stanie bojowym Wojsk OPK*, 1982, s. 59.
- Tabela 5.3. ASP, sygn. 7230/82/6, *Sprawy rozwojowe WOPK*, s. 54.
- Tabela 5.5. J. Pawłowski, *Zarys historii 2. Brygady Radiotechnicznej*, Bydgoszcz 1984, cz.II, s. 24.
- Tabela 5.6. ASP, sygn. 7230/82/3, *Meldunki o stanie bojowym*, s. 42.
- Tabela 5.7. J. Pawłowski, *Zarys historii 2. Brygady Radiotechnicznej*, Bydgoszcz 1984, cz. II, s. 24.
- Tabela 5.8. ASP, sygn. 7230/82/3, *Meldunki o stanie bojowym*, s. 42.
- Tabela 5.9. H. Mordawski, *Wojska Radiotechniczne – historia transformacji*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2004, nr 7, s. 80.
- Tabela 5.10. ASP sygn., 7230/82/3, *Meldunki o stanie bojowym*, s. 59.
- Tabela 5.11. Źródło: ASP, sygn. 8075/86/2, *Meldunki o stanie bojowym WOPK*, s. 74.
- Tabela 5.12. Źródło: ASP, sygn. 8075/86/2, *Meldunki o stanie bojowym WOPK*, s. 84.

OD RESTRUKTURYZACJI DO PONOWNEJ STABILIZACJI

6.1. RESTRUKTURYZACJA WOJSK RADIOTECHNICZNYCH W LATACH DZIEWIĘDZIESIĄTYCH

Zmiana sytuacji polityczno-militarnej w Europie Środkowo-Wschodniej w 1989 r. oznaczała również początek procesu poszukiwania nowych dróg rozwoju dla Sił Zbrojnych. Zniknęło wobec Polski i innych krajów Europy Środkowej zagrożenie z Zachodu. Przestał funkcjonować istniejący od 1955 r. Układ Warszawski, który formalnie rozwiązano 1 kwietnia 1991 r. Władze państwowe i wojskowe przystąpiły do przygotowania narodowej doktryny obronnej. W założeniach do polityki obronnej nie wskazywano na konkretnego, potencjalnego przeciwnika ani na żadne bezpośrednie zagrożenie dla Polski. Jednym z ważniejszych założeń formowania polityki obronnej było zapewnienie polskiemu systemowi militarnemu zdolności do prowadzenia samodzielnych działań bojowych, przynajmniej na czas konfliktu lokalnego. Autorzy nowej polityki obronnej zdawali sobie sprawę z niemożliwości utrzymywania przez Polskę armii o sile równoważnej potencjalnemu przeciwnikowi. Przyjęte założenia nie stanowiły konkretnej doktryny obronnej, według której można było określić kierunek przemian w Siłach Zbrojnych. W rezultacie, w tym przejściowym okresie, prowadzona była restrukturyzacja armii, często składająca się z doraźnych działań, uwarunkowanych głównie sytuacją finansową kraju i wojska¹. Wojska Radiotechniczne musiały ulec znacznym przemianom, które w pierwszej kolejności sprowadzały się najczęściej do redukcji stanów osobowych i likwidacji pododdziałów.

W tym czasie system obrony powietrznej Polski nie był jednolity. Siły i środki radiolokacyjne posiadały Wojska OPK, Wojska Lotnicze oraz Wojska Obrony Przeciwlotniczej Wojsk Lądowych. Większość jednostek radiotechnicznych stacjonowała w zachodnich i północnych rejonach kraju.

Tereny Polski wschodniej, północno-wschodniej i południowo-wschodniej osłonę radiolokacyjną miały znacznie słabszą. Konieczna stała się przebudowa geografii jednostek radiotechnicznych na terytorium całej Polski, aby sieć posterunków radiotechnicznych racjonalnie dostosować do zmieniających się potrzeb. Wszystkie brygady radiotechniczne zmuszone były podjąć nowe wyzwania związane z procesami dostosowawczymi. Już w lipcu 1989 r. w Sztabie Generalnym WP rozpoczęto prace koncepcyjne nad połączeniem Dowództw Wojsk OPK i Wojsk Lotniczych w jedno Dowództwo Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej². Oddzielne funkcjonowanie WL i Wojsk OPK oraz jednostek radiotechnicznych w WOPL w Wojskach Lądowych wynikało z doktryny Układu Warszawskiego i uwarunkowane było przewidywanym wykorzystaniem Wojsk Lądowych poza terenem państwa, a więc poza systemem OPK. W nowej sytuacji polityczno-militarnej Polski przewidywano ich wspólne działanie w operacjach obronnych na obszarze kraju. System obrony powietrznej na terytorium Polski powinien być jednolity i uwzględniać potrzeby osłony wojsk oraz obiektów w kraju. W systemie tym muszą znajdować się również rakiety przeciwlotnicze oraz podstawowe środki radiolokacyjne i automatyzacji dowodzenia³. Na połączenie Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK wpływ miały zapewne także względy ekonomiczne.

Przewidywano, że w wyniku połączenia tych wojsk w jednolitym dowództwie ilość kadry będzie mniejsza o 25% niż w dotychczasowych dowództwach WL i WOPK. Stan osobowy połączonych wojsk do 2000 r. miał zmniejszyć się o 30%⁴. Dowództwo Wojsk OPK już w 1989 r. rozważało koncepcję wydzielenia z WL, MW, WOPL sił i środków radiotechnicznych do pełnienia dy-

żurów w systemie OP. Wydaje się, że była to koncepcja bardzo racjonalna. W wyniku jej realizacji, mogło poprawić się wyszkolenie załóg stacji radiolokacyjnych. Był to wstęp do stworzenia w przyszłości jednolitego systemu rozpoznania. Nie bez znaczenia był aspekt ekonomiczny. Dla Wojsk OPK wykorzystanie sprzętu radiolokacyjnego z innych rodzajów sił i wojsk przynosiłoby rocznie 112,8 mln oszczędności⁵.

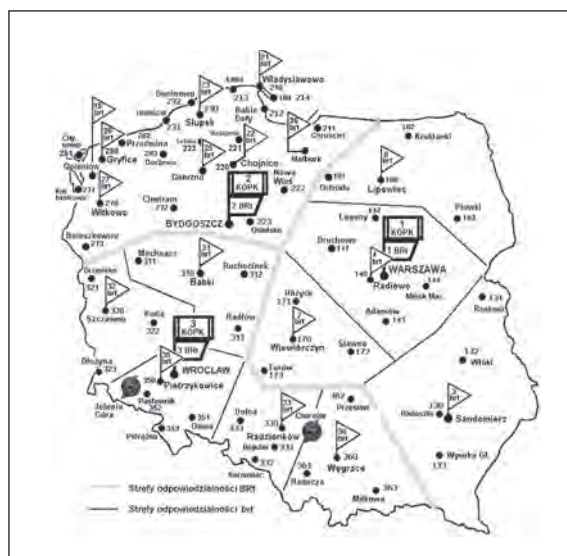
Rozkazem nr 50 z 21 czerwca 1990 r. Wojska OPK zakończyły działalność jako samodzielny rodzaj wojsk. Z dniem 1 lipca 1990 r. utworzono Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP), a ich dowódcą został gen. dyw. pil. Jerzy Gotowała. Wówczas z rozwiązanych Wojsk Lotniczych przejęto bataliony radiotechniczne funkcjonujące w pułkach lotniczych. W 1990 r. pułki wraz z 19., 25. i 26. brt przekazano do 2. Korpusu OPK, a w 1992 r. bataliony radiotechniczne wydzielono z pułków i podporządkowano 2. Brygadzie Radiotechnicznej. W 1995 r. wszystkie bataliony radiotechniczne pochodzące z pułków 4. Pomorskiej Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego reformowano⁶. Jedynie na miejscu stacjonowania 26. brt w Lasowicach Wielkich k. Malborka powstała 224. krt, podlegająca początkowo 22. brt w Chojnicach, później od końca 1998 r. – 21. brt we Władysławowie, a od 1 stycznia 2001 r. – 8. brt w Lipowcu.

Utworzenie WLOP zasadniczo nie zmieniło struktury Wojsk Radiotechnicznych (poza przejęciem batalionów radiotechnicznych z WL). Dostawy sprzętu radiolokacyjnego nakazano utrzymać w takich ilościach, aby zabezpieczyć utrzymanie wieloczęściowego pola radiolokacyjnego o parametrach:

- wysokość dolnej granicy 50–100 m wzdłuż wybrzeża i zachodniej granicy państwa i na podejściach do Warszawy;
- 500–1000 m w rejonach wysokogórskich wzdłuż granicy południowej;
- 200–300 m na pozostałych obszarach kraju;
- wysokość górnej granicy 54 000 m⁷.

Uznano wówczas, że bez uszczerbku dla parametrów pola radiolokacyjnego, można reformować pododdziały radiotechniczne WL przewidywane do zabezpieczenia działań lotnictwa wsparcia.

Na posterunki radiotechniczne dotarły w 1990 r. kolejne stacje radiolokacyjne wykonane w technologii trzeciej generacji. Były to odległo-

Rys. 6.1. Ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych w 1992 r. w okresie rozpoczęcia przemian strukturalnych

ściomierze NUR-31, a wkrótce i wysokościomierze NUR-41. Obie stacje były konstrukcjami polskimi. Po wyposażeniu stacji w specjalne urządzenia tworzyły one kompleks rodzimego radaru trójwspółrzednego. Od tego czasu w Wojskach Radiotechnicznych następowało systematyczne, chociaż powolne, odchodzenie od eksploatacji sprzętu produkcji radzieckiej⁸. W 1993 r. pojawił się w Wojskach Radiotechnicznych (212. krt w Babich Dołach – dowódca mjr Władysław Słowik) pierwszy egzemplarz polskiego radaru trójwspółrzednego nowej generacji NUR-11. Umożliwiał on tworzenie ruchomych posterunków radiotechnicznych, ułatwiając polepszanie parametrów pola radiolokacyjnego i zwiększając żywotność Wojsk Radiotechnicznych. Dowództwo WLOP przeprowadziło we wrześniu 1991 r. pierwszy trening jednolitego narodowego systemu obrony powietrznej RP. Trening potwierdził, że Wojska Radiotechniczne, funkcjonując w systemie obrony powietrznej w dotychczasowej strukturze, nie spełniają funkcji pełnej osłony przestrzeni powietrznej nad Polską. Uwarunkowane to było rozmieszczeniem kompanii radiotechnicznych głównie wzdłuż granicy północnej i zachodniej państwa. Zaistniała pilna potrzeba szybkiego rozwinięcia osłony radiolokacyjnej nad wschodnimi i południowo-wschodnimi rejonami Polski. Stąd wynikała konieczność przedyslokowania części jednostek radiotechnicznych z zachodu na wschodnie tereny kraju.

Szef Sztabu Generalnego WP w Zarządzeniu z 25 maja 1992 r. w sprawie Przebudowy organizacyjno-strukturalnej i funkcjonalnej systemu obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej określił Wojskom Radiotechnicznym zadania perspektywiczne. W dokumencie wyodrębnił dwa etapy przebudowy systemu:

ETAP I – do 1993 r. obejmował:

- włączenie w skład WRt WLOP 5. prt, 10., 24. i 34. brt Wojsk OPL;
- selektywne wycofywanie przestarzałego sprzętu;
- działania zapewniające integrację poszczególnych podsystemów Wojsk OPL z systemem WLOP;
- opracowanie koncepcji organizacyjnej i funkcjonalnej jednolitego systemu rozpoznania radiolokacyjnego na obszarze kraju z uwzględnieniem zadań zabezpieczenia sił i środków WLOP, OPL Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej oraz aspektów żywotności ugrupowania, manewrowości, automatyzacji dowodzenia i zbioru informacji o sytuacji powietrznej.

ETAP II – do 2000 r. zakładał:

- modernizację systemu obrony powietrznej;
- pełną automatyzację procesów wykrywania, rozpoznania, dowodzenia, powiadamiania o zagrożeniu państwa z powietrza;
- uprawnienie skutecznej identyfikacji obiektów powietrznych „swój-obcy”;
- rozbudowę inżynieryjną pozycji bojowych nowych posterunków radiotechnicznych wzdłuż granicy wschodniej⁹.

W dokumencie określono terminy realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Projekty nowych struktur związków taktycznych i pododdziałów radiotechnicznych należało opracować do 15 lipca 1992 r., natomiast wdrożenie koncepcji dostosowania systemu łączności, informatyki oraz automatyzacji dowodzenia do wymagań systemu obrony powietrznej nakazano zakończyć do 2000 r. Dotychczasowe PłSD należało do 2000 r. przekształcić w ośrodki wykrywania, dowodzenia i naprowadzania. Stosunkowo szybko (do 1994 r. – I etap, do 2000 r. – II etap) miała nastąpić rozbudowa inżynieryjnych pozycji bojowych wzdłuż granicy wschodniej¹⁰. Pierwsze ćwiczenia sprawdzające elementy systemu rozpoznania radiolokacyjnego obrony powietrznej Polski według nowych założeń miały się odbyć do 1993 r. Elementem uzupełniającym działania na rzecz obrony przestrzeni powietrznej było porozumienie zawarte w 1993 r. między dowódcą WLOP i komendantem Straży Granicznej w sprawie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej. W myśl porozumienia miała być utrzymana łączność pomiędzy placówkami

SG a SD WLOP w celu przekazywania informacji dotyczących wykrycia i rozpoznania statków powietrznych przelatujących przez granicę na małych wysokościach¹¹.

W ślad za decyzjami nakazującymi uszczelnienie „ściany wschodniej”, rozpoczęto formowanie 11. Manewrowego Batalionu Radiotechnicznego w Zamościu (koszary po Technicznej Szkole Wojsk Lotniczych). Jego dowódcą został kpt. Wojciech Lewicki. Grupa organizacyjna: 16 oficerów, 19 chorążych, 3 podoficerów zawodowych i 13 żołnierzy służby zasadniczej przystąpiła do pracy 2 marca 1995 r.¹² Większość zadań związanych z uszczelnieniem obrony przestrzeni powietrznej po wschodniej stronie kraju spadły na 1. BRt i częściowo 2. BRt. Incydenty związane z naruszaniem naszej granicy powietrznej w rejonie północno-wschodnim spowodowały m.in. przedyslokowanie dwóch stacji radiolokacyjnych¹³. O ile było to możliwe, wybrane, przygraniczne posterunki radiolokacyjne wyposażone zostały w sprzęt i personel niezbędny do prowadzenia ciągłego dyżurowania.

Zmiany wprowadzane w organizacji WRt wynikały też z przyjętej modernizacji docelowego systemu dowodzenia WLOP, wypracowanej przez Zespół Restrukturyzacyjny Systemu Obrony Powietrznej RP. Zespół ten powołany został w 1995 r. przez szefa SG WP, określił m.in., że docelowa organizacja obrony powietrznej państwa powinna zapewnić optymalne wykorzystanie wszystkich sił i środków OP w ramach jednolitego systemu OP RP, niezależnie od ich organizacyjnej podległości oraz powinna zapewnić możliwości integracji z systemem dowodzenia OP NATO¹⁴.

W 1995 r. dowództwa i sztaby brygad przeformowano na nowe etaty, podobnie zresztą bataliony, wszędzie zmniejszając stany osobowe. Likwidowano też posterunki i pododdziały radiotechniczne znajdujące się na granicy zachodniej. Rozpoczęto tym samym proces restrukturyzacji systemu rozpoznania radiolokacyjnego obrony powietrznej mający również dostosować system do standardów obowiązujących w NATO. Jednym z pierwszych przedsięwzięć było wdrożenie nowego systemu IFF. W tym samym roku nowym szefem Wojsk Radiotechnicznych został płk Józef Dziechciarz, zmieniając na tym stanowisku dotychczasowego szefa – płk. Jerzego Kowalczyka.

Tabela 6.1. Ilościowe zestawienie RLS i zautomatyzowanych systemów zbioru informacji o sytuacji powietrznej na początku 1995 r.

Stan na początku 1995 r.									
Użytkownik sprzętu	Odległość-mierze	Wysokość-mierze	Zautomatyzowane systemy zbioru informacji						
			CYBER	RPT-20	RPT-10 WP-01	DP-40	DP-20	DP-10	ŁEBA
WLOP	266	192	3	14	38	–	–	–	–
WOPL	95	30	–	–	–	4	5	16	–
MW	13	–	–	–	–	–	–	–	4
SG	–	–	–	–	–	–	–	–	–
OKRL (cywil.)	3	–	–	–	–	–	–	–	–
RAZEM	377	222	3	14	38	4	5	16	4
Stan na koniec 1995 r.									
Użytkownik sprzętu	Odległość-mierze	Wysokość-mierze	Zautomatyzowane systemy zbioru informacji						
			CYBER	RPT-20	RPT-10 WP-01	DP-40	DP-20	DP-10	ŁEBA
WLOP	240	157	3	14	38	–	–	–	–
WOPL	85	23	–	–	–	4	5	16	–
MW	13	–	–	–	–	–	–	–	4
SG	–	–	–	–	–	–	–	–	–
OKRL (cywil.)	3	–	–	–	–	–	–	–	–
RAZEM	341	180	3	14	38	4	5	16	4

Restrukturyzacja nabierała przyspieszenia. Tak wspomina te lata ówczesny szef WRt – gen. bryg. Józef Dziechciarz: „Zmieniła się sytuacja społeczno-polityczna w świecie i Europie. Upadł Układ Warszawski. Zmniejszyło się zagrożenie globalnym konfliktem zbrojnym. Zaczęliśmy także wówczas dość nieśmiało mówić o przystąpieniu Polski do NATO. Do tego wszystkiego doszło jeszcze do znacznego uszczuplenia wydatków z budżetu na wojsko w ogóle. Zaszły zatem wszelkie okoliczności, które powinny doprowadzić do zreformowania armii i w konsekwencji – zmniejszenia liczby żołnierzy i jednostek wojskowych. Obowiązek przygotowania planu restrukturyzacji spadł na mnie. [...] Tak też się niestety złożyło, że musiałem rozformować wszystkie jednostki, w których służyłem. Serce bolało, ale wynikało to z przyjętej taktyki działania i potrzeby czasów”¹⁵.

System radiolokacyjny poprawiano, dążąc do uzyskania równomiernego rozmieszczenia jego ogniw na całym obszarze kraju i wzdłuż wszystkich granic. Miało to pozwolić na istotny wzrost możliwości wykrywania ewentualnych naruszcителей polskiej przestrzeni powietrznej. Osiągnięcie tego celu uzależnione było w głównej mierze od środków finansowych, którymi mogło dysponować dowództwo WLOP. Jak stwierdził ówczesny szef WRt, płk Józef Dziechciarz, należało rozpocząć sukcesywną i szybką wymianę

gen. bryg. Józef DZIECHCIARZ

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 1995–2000

Urodził się w 1945 r. w Majdanie Sieniawskim na Podkarpaciu. Ukończył liceum ogólnokształcące w Jarosławiu, a następnie OSR. Służbę zawodową rozpoczął jako technik urzędzenia w 35. Batalionie Radiotechnicznym we Wrocławiu. W tym batalionie był następnie dowódcą kompanii dowodzenia i terenowej krt. W 1979 r. ukończył Akademię Obrony Powietrznej Kraju w ZSRR i został szefem sztabu w 32. Batalionie Radiotechnicznym w Szczawnie. Od 1981 r. dowódca tego batalionu. W tym czasie 32. brt zajmował czołowe miejsca we współzawodnictwie na szczeblu 3. Brygady Radiotechnicznej. W 1985 r. przeniesiony do szefostwa Wojsk Radiotechnicznych Wojsk OPK na stanowisko starszego oficera. Od 1989 r. dowódca 1. Brygady Radiotechnicznej. Brygada była wówczas wyróżniona przez dowódcę Wojsk OPK i ministra obrony narodowej. W latach 1995–1996 szef Wojsk Radiotechnicznych, a w latach 1996–2000 szef WRt i jednocześnie zastępca dowódcy Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Od 2000 r. szef sztabu WLOP, a po niespełna dwóch latach na własną prośbę (ze względu na stan zdrowia) objął obowiązki starszego asystenta dowódcy WLOP. Jako szef WRt przygotował i nadzorował restrukturyzację Wojsk Radiotechnicznych, przejmował jednostki radiotechniczne z Wojsk Lądowych i Wojsk Lotniczych. W 1999 r. był odpowiedzialny za przygotowanie i zabezpieczenie transportu lotniczego pielgrzymki Jana Pawła II do Polski. Za sumienne wykonywanie obowiązków był wielokrotnie wyróżniany odznaczeniami państwowymi i resortowymi. W 1998 r. mianowany na stopień generała brygady. W 2003 r., po 40 latach służby, przeszedł w stan spoczynku.

sprzętu na egzemplarze nowej generacji. Nowoczesny, zautomatyzowany i „bezobsługowy” sprzęt umożliwiłby „bezbolesne” zmniejszenie stanów osobowych oraz obciążenie dodatkowymi obowiązkami i zadaniami¹⁶. Zasadniczym celem zmian strukturalnych i organizacyjnych w WRt było utworzenie jednolitego systemu rozpoznania przestrzeni powietrznej, który w przyszłości miał zapewnić współpracę z analogicznym systemem NATO oraz jego sprawne funkcjonowanie.

W skład docelowego systemu rozpoznania obrony powietrznej planowano włączyć:

- szefostwo WRt;
- ośrodek radioelektroniczny szczebla centralnego;
- system powietrznego dowodzenia i rozpoznania (mini AWACS);
- dwie brygady radiotechniczne, każda w składzie czterech brt (ODN), dwóch odwodowych brt i jednego batalionu radioelektronicznego.

Nowa struktura brygad mogła zapewnić funkcjonowanie:

- 36 bazowych RLP;
- 44 manewrowych RLP (rozwijanych w wyższych stanach gotowości bojowej);
- 16 odwodowych RLP.

Planowany kształt systemu rozpoznania pozwalał na:

- optymalne zabezpieczenie w informację o sytuacji powietrznej;

- uzyskanie struktur kompatybilnych z systemem NATO;
- istotne zmniejszenie kosztów utrzymania systemu;
- zmniejszenie stanów osobowych o około 50%;
- zmniejszenie liczby środków rozpoznania radiolokacyjnego o około 30%;
- zrezygnowanie z utrzymania 25 stacjonarnych RLP.

W latach 1996–1998 szefostwo WRt zamierzało:

- przyjąć w organizacyjne podporządkowanie 5. prt oraz 10., 24. i 34. brt Wojsk OPL;
- sformować trzy stacjonarne RLP;
- sformować na „ścianie wschodniej” trzy bazowe RLP¹⁷.

Plany restrukturyzacji w latach 1999–2002 obejmowały:

- rozformowanie 1. BRt;
- przeformowanie osmiu brt w ODN;
- przeformowanie siedmiu brt w bazowe RLP;
- rozformowanie dwudziestu dwóch stacjonarnych RLP.

Ugrupowanie bojowe WRt w 1996 r. tworzyły trzy brygady radiotechniczne w składzie 15 brt, posiadających na pozycjach bojowych 44 krt, a te dysponowały łącznie 58 stacjonarnymi RLP. W wyższych stanach gotowości tworzone dodatkowo z istniejących RLP 14 posterunków „skrytego pola” i 29 wysuniętych posterunków. WRt posiadały w tym czasie 201 odległościomierzy i 150 wysokościomierzy.

Tabela 6.2. Stan sprzętu Wojsk Radiotechnicznych WLOP w 1997 r.

Typ	Stan etatowy	Stan ewidencyjny	% ukończenia	Zapasy resursu				
				100–75 %	75–50 %	50–25 %	25–0 %	wyczerpany
Odległościomierze dalekiego zasięgu	84	53	63	–	–	11	31	11
Odległościomierze średniego zasięgu	85	99	116	12	23	20	31	13
Odległościomierze bliskiego zasięgu	56	57	102	–	3	12	23	19
Razem odległościomierze	225	209	93	12	26	43	85	43
Wysokościomierze	162	152	94	6	24	7	63	52
ZSyD	99	99	82	4	5	72	–	–

W stałej gotowości bojowej dyżur w systemie obrony powietrznej pełniło jednocześnie 13–18 RLP WLOP, tworząc strefę informacji o sytuacji powietrznej od wysokości 3000 metrów. W stanie podwyższonej gotowości bojowej w ugrupowaniu bojowym WRt mogło być rozwiniętych 72 RLP. Pozwalało to na obniżenie dolnej granicy ciągłego pola radiolokacyjnego do 500 metrów. W stanie pełnej gotowości bojowej, po rozwinięciu wysuniętych posterunków (WRLP), możliwe było obniżenie pola radiolokacyjnego do 100 metrów wzdłuż granic i do 400–500 metrów w głębi ugrupowania. Łącznie Wojska Radiotechniczne WLOP w stanach wyższej gotowości bojowej były w stanie rozwinąć 101 RLP. Dodatkowo, po mobilizacyjnym uzupełnieniu, w rejonach operacyjnych można było rozwinąć posterunki ze składu 5. prt oraz 10., 24. i 34. brt, uzyskując na terytorium kraju 125 RLP do wykrywania w systemie rozpoznania radiolokacyjnego¹⁸.

Długo natomiast trwało włączenie do WLOP, a następnie do WRt jednostek radiotechnicznych z Wojsk OPL. Początkiem tego procesu miało być włączenie do systemu dyżurów WOPK sił i środków z jednostek OPL, zapoczątkowane w 1989 r. Utrzymywanie 5. prt oraz 10., 34. i 24. brt poza strukturą WRt powodowało „sztuczne” rozłożenie odpowiedzialności za nadzór i zarządzanie przestrzenią powietrzną pomiędzy WLOP i okręgi wojskowe (korpusy zmechanizowane) oraz dezinformację systemu rozpoznania, który utrudniał dowodzenie obroną powietrzną. Utrzymywanie dwóch równoległych systemów rozpoznania radiolokacyjnego podważało też zasady ekonomii sił i środków.

W 1996 r. Wojskom Radiotechnicznym podporządkowano 5. prt w Zgierzu (dowódca – mjr Wiesław Olender). Po przejęciu tego pułku, WRt posiadały 209 odległościomierzy (ukończenie 93%), 152 wysokościomierze (ukończenie 94%) oraz 81 różnego typu obiektów zautomatyzowanych systemów dowodzenia (82% ukończenia). Rok później do 2. BRt przeniesiono 10. brt z Choszczna, a od 1 stycznia 1999 r. włączono 34. brt z Modlina (w połowie tego roku przeniesiono go do Chojnic). 24. brt z Wrocławia wszedł zaś w skład 3. BRt¹⁹. O ile stan liczebny sprzętu WRt w zakresie spektrum częstotliwości zabezpieczał potrzeby wojsk, to jego struktura wiekowa oraz przestarzała technolo-

gia nie odpowiadały wymogom współczesnego pola walki. Dotyczyło to zwłaszcza sprzętu produkcji byłego ZSRR: 33% odległościomierzy i 56% wysokościomierzy oraz 40% sprzętu zautomatyzowanych systemów dowodzenia. Tylko stacje radiolokacyjne produkcji polskiej: NUR-31, NUR-41 i „Avia” były wykonane w technologii porównywalnej z podobnym sprzętem europejskim. WRt posiadały ich 53 sztuki, co stanowiło 24% ogółu eksploatowanych urządzeń. Pozostałe urządzenia opracowane w latach 60. i 70. nie odpowiadały ówczesnym wymogom jakościowym (mobilność, odporność na zakłócenia, dokładność określania współrzędnych). Nagminny brak części zamiennych oraz właściwego zabezpieczenia materiałowo-technicznego powodował przedłużanie czasu awarii i w efekcie obniżenie gotowości bojowej. Utrzymanie odpowiedniego poziomu sprawności technicznej było bardzo trudne do realizacji, ze względu na obowiązujący akcesyjny sposób zaopatrywania w części zamienne, tzn. większość potrzeb w tym zakresie zaspokajana była przez wymontowywanie podzespołów ze stacji niesprawnych. Rocznie wycofywano wówczas 8–10 egzemplarzy sprzętu, a dostawy wynosiły 2–4 sztuki²⁰. W 1996 r. rozformowano dowództwo 1. Korpusu OP. W struktury 3. Korpusu OP weszła 1. BRt z jednostkami będącymi w jej składzie: 3. brt w Sandomierzu, 4. brt w Warszawie, 7. brt w Wiewiórczynie k. Łasku, 8. brt w Lipowcu k. Szczytna oraz 11. mbrt w Zamościu. Dowództwa 2. i 3. Korpusu OP w 1997 r. przeformowano w dowództwa korpusów obrony powietrznej „Północ” i „Południe”²¹. Do takiego podziału należało dostosować strukturę WLOP. W 1997 r. rozformowano 1. BRt. Jej bataliony: 4. brt w Warszawie i 8. brt w Lipowcu weszły w skład 2. BRt, a 3. brt w Sandomierzu, 7. brt w Wiewiórczynie oraz 11. mbrt w Zamościu przejęła 3. BRt.

Likwidowano natomiast krt, które nie odpowiadały strukturze WRt. Dowódca WLOP w zarządzeniu z 24 września 1997 r. rozkazał do końca 1997 r. rozformować 142. krt (Łaguny), 173. krt (Wieluń), 181. krt (Ostróda), 210. krt (Babie Doły), 223. krt (Osielsko), 231. krt (Unieście), 281. krt (Chynowo), 311. krt (Mechnacz), 322. krt (Kotla), 352. krt (Bolków), 353. krt (Kudowa Zdrój) oraz posterunki radiotechniczne „skrytego pola” batalionów: 3, 4., 7., 8., 21., 22., 23., 27., 28., 31., 32., 33., 35. i 36²².

W końcu 1997 r. z Wojsk Lądowych do 2. Korpusu OP, a następnie do 2. BRt włączono 34. brt (dowódca – mjr Adam Włodarczyk) w Modlinie. W skład 3. Korpusu OP włączono 24. brt (dowódca – mjr Mirosław Banasik) we Wrocławiu. W 1998 r. przystąpiono do rozformowania 22. brt (Chojnice, w 1999 r. zastąpiony został przez 34. brt), 27. brt (Witkowo), 32. brt (Szczawno) i 35. brt (Wrocław) i formowania na ich bazie ośrodków wykrywania i kontroli (OWiK).

22. OWiK włączono w skład 23. brt, 27. OWiK został przejęty przez 28. brt, natomiast 32. OWiK podporządkowano 31. brt. W wyniku zmian strukturalno-organizacyjnych ugrupowanie bojowe WRt stało się bardziej manewrowe, a tym samym ułatwiało wykonywanie zadań, jakie wynikały z członkostwa Polski w NATO. WRt były też znacznie mniejsze, mimo że wchłonęły bataliony z Wojsk Lądowych.

6.2. DOSTOSOWANIE STRUKTURY WOJSK RADIOTECHNICZNYCH DO WYMOGÓW NATO

Kiedy Polska wstępowała do Sojuszu Północnoatlantyckiego w 1999 r. (akces przystąpienia do NATO ogłoszono w 1993 r.), Wojska Radiotechniczne składały się z dwóch brygad radiotechnicznych w składzie 13 batalionów. 2. BRt w swoim ugrupowaniu posiadała 7 batalionów: 4., 8., 10., 21., 23., 28. i 34. brt, 3. BRt składała się z siedmiu batalionów: 3., 5., 7., 24., 31., 33. i 36. brt. Obie brygady posiadały już pewną liczbę w pełni nowoczesnego sprzętu, przede wszystkim trójwspółrzędne stacje radiolokacyjne typu NUR-11 i NUR-12, spełniające standardy światowe.

Wstępując do NATO, Polska zobowiązała się m.in. do utworzenia jednolitego systemu do-

wodzenia obroną powietrzną, kombatybilnego ze Zintegrowanym Systemem OP NATO. Oznaczało to nowe wymagania w zakresie zbioru, opracowania, przekazywania i obiegu informacji radiolokacyjnej o sytuacji powietrznej. Na mocy porozumień zawartych przez Polskę w 1995 r. rozpoczęto organizację Narodowego Centrum Wspierania Operacji Powietrznych znanego pod nazwą ASOC (*Air Sovereignty Operations Center*). Ten międzynarodowy program umożliwiał zarządzanie przestrzenią powietrzną według jednolitego systemu zobrazowania sytuacji powietrznej obejmującej ruch wszystkich statków powietrznych zarówno cywilnych, jak i wojskowych w przestrzeni danego kraju, a także krajów sąsiednich. Dotyczył w pierwszej kolejności Polski, Czech, Węgier, Słowacji, a później państw nadbałtyckich i innych. Pierwotnie nie był brany pod uwagę jako element bezpośredniej współpracy ze strukturami NATO. Zmiana nastąpiła w momencie, kiedy pojawiła się możliwość naszej integracji ze strukturami północnoatlantyckimi. Wtedy strona amerykańska potwierdziła przydatność tego systemu do wymiany obrazu o sytuacji powietrznej pomiędzy Polską a państwami Sojuszu. Zaczęto więc traktować ASOC jako system współpracy Polska–NATO. System musiał jednak uzyskać zgodę NATO do współpracy z systemem stosowanym w państwach Sojuszu Północnoatlantyckiego²³.

Wdrażanie systemu wymagało konieczności dostosowania wojskowych systemów kontroli powietrznej w ten sposób, by były one kompatybilne z ich cywilnymi odpowiednikami w państwach zachodnich. Dla naszego systemu najistotniejsza była jednak radykalna zamiana

Rys. 6.2. Ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych w 1999 r.

systemu pracy stanowisk dowodzenia, w tym i Centralnego Stanowiska Dowodzenia, tak by zapewnić przekazywanie danych w czasie niemal rzeczywistym o obiektach latających w polskiej przestrzeni powietrznej. Można to było osiągnąć dzięki w pełni zautomatyzowanemu systemowi przetwarzania informacji, sprzęgniętemu z nowoczesnymi stacjami radiolokacyjnymi i innymi urządzeniami radiotechnicznymi.

Zamontowany na CSD ASOC został oprogramowany jednocześnie dla trzech państw: Polski, Czech i Węgier. Jego funkcjonowanie wymagało wprowadzenia zmian w odniesieniu do źródeł informacji. W oparciu o dokonane analizy amerykańskich specjalistów, wytypowano i podłączono do systemu odpowiednią liczbę posterunków radiolokacyjnych, które zapewniały pokrycie obszaru kraju oraz strefę podejścia do granic państwa. Posterunki działające na rzecz ASOC, pracowały jednocześnie w narodowym systemie OP²⁴. Na CSD widniały więc dwa zobrazowania sytuacji powietrznej: system ASOC (zobrazowanie rzeczywiste) i system narodowy OP (zobrazowanie nieco opóźnione w czasie), wykorzystujący informację ze wszystkich posterunków radiolokacyjnych. Taka sytuacja traktowana była jako przejściowa, do czasu wprowadzenia nowocześniejszych zautomatyzowanych systemów zbierających informacje ze wszystkich źródeł. Ze względów technicznych, ASOC nie pozwalał na doprowadzenie obrazu sytuacji powietrznej – którą dysponował system NATO – do szczebla taktycznego naszych wojsk.

Wprowadzenie systemu ASOC implikowało także konieczność przyśpieszenia prac nad pełnym wdrożeniem nowego systemu identyfikacji „swój-obcy”. Pierwsze posterunki radiotechniczne rozpoczęły pracę w systemie ASOC jeszcze w 1999 r.²⁵ Sukcesywnie w miarę napływu nowoczesnych radarów do kolejnych batalionów, do systemu włączono następne pododdziały. Posterunki takie początkowo wyposażone były w trójwspółrzędne zestawy radiolokacyjne: NUR-31 (odległościomierz) i NUR-41 (wysokościomierz), a następnie w trójwspółrzędne stacje radiolokacyjne typu NUR-11 i NUR-12. Istotne było zapewnienie niezawodności pracy tego sprzętu non stop przez 24 godziny. Należy podkreślić, że poziom techniczny

stacji radiolokacyjnych NUR-12 zaskoczył zachodnich ekspertów.

Uruchomienie systemu ASOC stanowiło pierwszy krok do pełnej integracji z sojuszniczym systemem dowodzenia obroną powietrzną. Konieczna była jednak przebudowa OP, co wiązało się z dalszymi zmianami w WRt. Jeszcze w 1999 r. zakładano, że docelowa struktura WRt osiągnięta zostanie w 2004 r. Model struktury systemu rozpoznania przestrzeni powietrznej zakładał, że w skład WRt wejdą dwie brygady radiotechniczne, które posiadać będą w ugrupowaniu po 4 brt. Zamierzano zmniejszyć liczbę posterunków radiolokacyjnych, a w konsekwencji również stan osobowy WRt o około 40%. Celem nadrzędnym zmian w WRt było zintegrowanie naszego systemu z systemem rozpoznania przestrzeni powietrznej państw sojuszniczych²⁶.

Od 1997 r. do połowy 2000 r. w WRt, w ramach restrukturyzacyjnych, zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- rozformowano 1. BRt;
- rozformowano 22. krt;
- rozformowano 5. brt (na bazie niektórych likwidowanych jednostek powstały ośrodki wykrywania i kontroli);
- rozformowano 1 manewrowy brt;
- skreślono z etatów 14 posterunków radiotechnicznych „skrytego pola”;
- włączono w struktury WLOP 3. brt i 1. prt, przeformowany następnie w brt;
- zmniejszono liczbę etatów wojskowych czasu „P” z 12 600 na początku 1997 r. do 8260 w połowie 2000 r.;
- z 385 stacji radiolokacyjnych (odległościomierzy i wysokościomierzy) zostawiono w Wojskach Radiotechnicznych tylko 236²⁷.

Według poglądów szefostwa WRt, dla zapewnienia realizacji zadań wynikających z Dyrektywy o gotowości bojowej i mobilizacyjnej w SZ RP, niezbędne było funkcjonowanie w strukturze WRt 29 posterunków radiolokacyjnych oraz 17 WRLP i 16 RPW. Żadne z państw NATO, z wyjątkiem Polski, nie miało w swoim systemie dowodzenia obroną powietrzną stanowisk zapasowych. W 1999 r. do współpracy z NATO zakwalifikowano ogółem 76 odległościomierzy oraz 34 wysokościomierze. Nie

zostały zakwalifikowane do współdziałania w NATO 82 egzemplarze stacji radiolokacyjnych. Wszystkie odległościomierze produkcji byłego ZSRR, ze względu na brak części zamiennych oraz przekroczony powyżej 70% resurs eksploatacyjny, nie podlegały remontom i były wycofywane z uzbrojenia²⁸. Wycofywanie tego sprzętu utrudniało w nieodległej przyszłości wykrywanie obiektów powietrznych, wykonujących loty na małych wysokościach.

wanie w celu umożliwienia bezpośredniego kierowania stanowiskami dowodzenia jednostek lotniczych, obrony przeciwlotniczej i walki elektronicznej.

Dotychczas wszystkie zadania związane z uzyskaniem informacji o sytuacji powietrznej, jej przetwarzania i dystrybucji realizowały WRt. Stanowiska dowodzenia brygad i batalionów oraz rozwinięte – stacjonarne i manewrowe posterunki radiolokacyjne realizowały komplekso-

płk dypl. Jan SIEKIERA

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 2000–2003

Urodził się w 1951 r. we wsi Wejsce w powiecie łowickim. W 1973 r. ukończył WOSR. Służbę zawodową rozpoczął w 162. krt w Krukankach jako technik stacji radiolokacyjnej „Jawor”. Od 1974 r. w 6. Batalionie Radiotechnicznym w Lipowcu służył jako technik, a następnie dowódca stacji P-35. (6. brt został przeformowany na 8. brt). W 1977 r. objął dowództwo kompanii remontowej. Z sukcesami startował w konkursach „Mistrza Taktyki” oraz „Znajomości Armii Obcych i Rozpoznania”. W 1985 r. ukończył Akademię Sztabu Generalnego Węgierskiej Armii Ludowej w Budapeszcie i wrócił do 8. brt, obejmując funkcję szefa sztabu. Od 1986 roku – dowódca tego batalionu. W latach 1989–1990 batalion zajął I miejsce we współzawodnictwie na szczepie 1. Brygady Radiotechnicznej. W latach 1991–1993 zastępca ds. liniowych dowódcy 1. Brygady Radiotechnicznej. Po ukończeniu w 1995 r. studiów operacyjno-strategicznych w AON objął dowodzenie 1. Brygadą Radiotechniczną. W tym czasie brygada zorganizowała system wykrywania wzdłuż wschodniej i północno-wschodniej granicy państwa oraz przeszła kolejne zmiany restrukturyzacyjne. W 1998 r. został zastępcą szefa Sztabu WLOP ds. organizacyjno-mobilizacyjnych. Wraz z Oddziałem Organizacyjnym Sztabu WLOP opracowywał koncepcje restrukturyzacyjne WLOP. W 2000 r. był szefem Zarządu Rozpoznania i Walki Radioelektronicznej WLOP, a w grudniu tego roku został szefem Wojsk Radiotechnicznych WLOP. Brał bezpośredni udział w głębokiej restrukturyzacji Wojsk Radiotechnicznych. Z dniem 31 stycznia 2004 r. zakończył zawodową służbę wojskową i przeszedł do rezerwy.

W 2000 r. nastąpiła zmiana na stanowisku szefa Wojsk Radiotechnicznych. Po odejściu gen. bryg. Józefa Dziechciarza na funkcję szefa sztabu WLOP, nowym szefem WRt został płk Jan Siekiera. Budowa nowego systemu obrony powietrznej wymagała utworzenia nowego systemu dowodzenia obroną powietrzną, co dla WRt oznaczało kolejną przebudowę dotychczasowej struktury, zmiany ugrupowania bojowego, likwidację wielu pododdziałów oraz przemianę dotychczasowej filozofii funkcjonowania dowództw brygad i batalionów. Należało wyprowadzić dowództwa batalionów i brygad radiotechnicznych z systemu dowodzenia operacyjnego. W przeszłość miały odejść PŁSD, SD, brygady, korpusu. Przebudowa systemu dowodzenia oznaczała wyeliminowanie pośrednich szczebli dowodzenia oraz jego zautomatyzo-

wo zadania związane z rozpoznaniem radiolokacyjnym, identyfikacją oraz zabezpieczeniem działań bojowych na terenie kraju. Tworzona struktura zasadniczo zmieniała sposób realizowania tych zadań. Wojska Radiotechniczne miały wykonywać jedynie zadania związane z uzyskaniem informacji o obiektach w przestrzeni powietrznej. Brygady i bataliony radiotechniczne, poprzez wydzielenie posterunków radiolokacyjnych, miały zapewniać ciągłość śledzenia wykrytych obiektów powietrznych nad przydzielonym obszarem. Główne zadania związane z informowaniem o sytuacji panującej w przestrzeni powietrznej – opracowanie i dystrybucję rzeczywistego obrazu sytuacji powietrznej wykonywać miały ośrodki dowodzenia i naprowadzania²⁹.

W strukturze Wojsk Radiotechnicznych podstawowym komponentem pozostawał posteru-

nek radiolokacyjny, gdyż brygada i batalion nie występowały jako elementy składowe struktury funkcjonalnej Systemu Rozpoznania i Kontroli Powietrznej. Zadania dowództw brygad, batalionów sprowadzać się miały do rozwinięcia nakazanego ugrupowania bojowego, organizowania systemu wsparcia i zabezpieczenia działań bojowych, a także odtwarzania zdolności bojowej zniszczonych sił i środków.

Podstawą systemu miało być Centrum Operacji Powietrznych (COP), które powstało na bazie CSD WLOP, oraz ośrodki dowodzenia i naprowadzania (ODN). Polski system obrony powietrznej miał być sprzężony ze Zintegrowanym Systemem Obrony Powietrznej NATO–NATINADS (NATO *Integrated Air Defence System*)³⁰. Do realizacji tych przedsięwzięć przystąpił w 2000 r. nowy szef WRt – płk Jan Siekiera.

Uzgodnienia z NATO zakładały funkcjonowanie w systemie dowodzenia czterech ODN. Wymagania Systemu Obserwacji i Kontroli obszaru NATO (nad każdym państwem członkowskim) określały dolną granicę na 100 metrów. NATO finansowało przedsięwzięcia związane z utrzymaniem strefy informacji radiolokacyjnej od wysokości 3000 metrów.

Pierwszy z czterech ODN miał powstać w 2001 r. na bazie 4. PłSD w Warszawie, drugi w 2002 r. na bazie 36. PłSD w Krakowie, następne dwa w ciągu kolejnych lat na bazie 28. PłSD w Gryficach i na bazie 31. PłSD w Poznaniu³¹. Wraz z utworzeniem ODN w przeformowanych batalionach zmienił się zakres czynności operacyjnych obsług stacji radiolokacyjnych. Zautomatyzowanie procesu zbierania informacji o sytuacji powietrznej i umiejscowienie go w scentralizowanym ogniwie dowodzenia – ODN powodowało, że wysiłek szkoleniowy jednostek WRt skupiony głównie na doskonaleniu umiejętności analizy sytuacji powietrznej, musiał być przeniesiony na uzyskanie wymaganego poziomu wiedzy techniczno-operacyjnej, umiejętności sprawnego wykonywania manewru, osiągania gotowości bojowej oraz przetrwania w warunkach współczesnego pola walki.

Zmiany bojowe ODN miały przejmować zadanie dotyczące tworzenia rzeczywistego obrazu sytuacji powietrznej, co wiązało się ze skutecznym kierowaniem pracą bojową oraz umiejętnym stosowaniem procedur związanych z identyfikacją obiektów powietrznych.

WRt miały dostarczać do nowego systemu swoje sensory, z których informacja radiolokacyjna powinna automatycznie trafić do ODN. Formowanie ODN umożliwiało WRt przeobrażanie się z wojsk typowo stacjonarnych w wojska manewrowe.

ODN stawał się załącznikiem nowej struktury Systemu Rozpoznania i Kontroli Przestrzeni Powietrznej. Jako pierwszy z ODN, sformowano w Warszawie 21. Ośrodek Dowodzenia i Naprowadzania. 3 stycznia 2002 r. 21. ODN rozpoczął pracę w systemie obrony powietrznej RP. Jego dowódcą został płk Dariusz Maksymowicz. Znaczną część personelu ODN stanowili oficerowie i chorążowie – radiotechnicy. 21. ODN rozpoczął pracę eksperymentalno-bojową z wykorzystaniem zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Dunaj”. Stanowi podstawowe wyposażenie ODN oraz zapewnia zbiór i opracowanie informacji o sytuacji powietrznej oraz wspomaganie kierowania aktywnymi środkami OP. Wytwarza realny obraz sytuacji powietrznej, który umożliwia dokładne kierowanie aktywnymi systemami obrony powietrznej. System „Dunaj” przygotowuje zbiór informacji o gotowości bojowej podporządkowanych sił i środków, analizę sytuacji powietrznej i ocenę zagrożenia. Obejmuje również rozdział celów powietrznych pomiędzy lotnictwo, artylerię rakietową i pododdziały walki radioelektronicznej³².

Wymiana informacji w systemie „Dunaj” opiera się na sieci obejmującej swoim zasięgiem cały obszar kraju. W ODN nie wydaje się natomiast rozkazów o unicestwieniu tzw. naruszyciela. Takie decyzje można podejmować na wyższym szczeblu – Centrum Operacji Powietrznych. W ODN służy zazwyczaj 200 oficerów, chorążych, podoficerów zawodowych³³.

Działanie WRt w strukturze NATO wymagało przygotowania stanów osobowych. Stąd w szerokim zakresie realizowano szkolenia językowe kadry. Do szkolenia operacyjno-taktycznego i bojowego wprowadzono procedury natowskie. Wiele osób z WRt odbywało określone staże i praktyki w jednostkach państw NATO, szczególnie jeśli chodziło o personel stanowisk dowodzenia. Proces osiągnięcia pełnej zdolności operacyjnej ze strukturami obrony powietrznej NATO przez stany osobowe WRt wymagał kilku lat.

W 2002 r. sformowano drugi z czterech planowanych ODN – 22. Ośrodek Dowodzenia i Naprowadzania w Osówcu k. Bydgoszczy. Jego dowódcą został ppłk Andrzej Siry. Jednocześnie zlikwidowano stanowisko dowodzenia 2. BRt. 22. ODN z dniem 11 czerwca 2008 r. przyjął imię patrona – płk. pil. Tadeusza Rolskiego³⁴. 12 maja 2003 r. powstał następny – 31. ODN w Poznaniu-Babkach. Po czterech miesiącach istnienia został włączony do systemu dowodzenia WLOP. Do zadań ośrodka należała kontrola przestrzeni powietrznej, a co za tym idzie wykrywanie lecących statków powietrznych, ich identyfikacja, klasyfikacja oraz kontrola, czy lecą one zgodnie ze swym planem lotu. 31. ODN swoim obszarem obejmował południowo-zachodnią część kraju. Pod jego kontrolą były strefy lotów samolotów F-16, w jego gestii leżały bazy lotnicze w Krzesinach, Łasku i Powidzu. Dowódcą 31. ODN został płk pil. Ryszard Andryszczak³⁵. Ostatni ODN sformowano w podkrakowskich Balicach. Pełną gotowość bojową 32. ODN osiągnął 11 grudnia 2003 r. Dowódcą sformowanego 32. ODN został płk nawig. Tomasz Gugala.

Sformowanie ostatniego z czterech ODN w końcu 2003 r. stanowiło ważną cezurę czasową w formowaniu całkowicie nowego, w pełni zautomatyzowanego, polskiego systemu dowodzenia obroną powietrzną i sprzężenia go z NATINDAS. Dobiegło końca formowanie struktury Rozpoznania i Kontroli Przestrzeni Powietrznej, tworzonej od kilku lat na wzór natowskiego systemu ASACS (*Air Surveillance and Control System*). Stworzyły ją sieć wydzielonych posterunków radiolokacyjnych zapewniających wykrywanie i ciągłość śledzenia obiektów powietrznych, cztery Ośrodki Dowodzenia i Naprowadzania (Warszawa, Bydgoszcz, Poznań i Kraków) wykonujące główne zadania związane z opracowaniem i przekazywaniem rzeczywistego obrazu sytuacji powietrznej, RAP (*Recognize Air Picture*) oraz Centrum Operacji Powietrznej w Warszawie, któremu podlegają ODN.

Rozformowano ostatecznie PłSD, SD brygad radiotechnicznych, SD korpusów tworzące niegdyś „jądro” systemu dowodzenia obroną powietrzną. Zmieniła się koncepcja funkcjonowania WRt. Brygady i bataliony radiotechniczne przestały występować jako elementy składowe struktury funkcjonalnej Systemu Rozpoznania i Kontroli Przestrzeni Powietrznej. Zadania bojowe brygady i batalionów, a w zasadzie ich

dowództw, sprowadzają się obecnie do rozwinięcia nakazanego ugrupowania bojowego, organizowania systemu wsparcia i zabezpieczenia działań, a także odtwarzania zdolności do działań zniszczonych sił i środków systemu³⁶.

Formowanie ODN było jednym z elementów restrukturyzacji WRt. W latach 2000–2003 największe zmiany nastąpiły w 2. BRt. W 2000 r. reformowano 21. brt we Władysławowie. W roku następnym rozwiązano 4. brt w Warszawie, a w 2002 r. 28. brt w Gryficach. W 2003 r. reformowano 10. mbrt w Choszczynie. Pod koniec 2002 r. w skład WRt wchodziły dwie brygady radiotechniczne (2. i 3. BRt), sześć stacjonarnych brt: 8., 23., 3., 7., 31. i 36. brt oraz cztery manewrowe brt: 5. w Zgierzu, 10. w Choszczynie, 24. we Wrocławiu i 34. w Chojnicach. W WRt znajdowało się wówczas 31 bazowych krt. Stan etatowy WRt w 2002 r. zmniejszono o około 1400 stanowisk wojskowych.

Począwszy od 2002 r. w WRt wprowadzono cykliczne kontrole, tzw. oceny techniczne posterunków radiolokacyjnych – Technical Evaluation. Celem tych kontroli jest ocena gotowości do działań naziemnych posterunków obrony powietrznej AADGE (*ACE Air Defence Ground Environment*) wydzielonych do SHAPE. Kontroli podlegały posterunki wyznaczone do pełnienia dyżurów w ramach natowskiego systemu obrony powietrznej NATINDAS. Początkowo były to posterunki pracujące w systemie ASOC, a następnie uruchamiane posterunki typu Backbone. W trakcie kontroli oceniane są trzy zasadnicze obszary działania, stanowiące tzw. cele krytyczne oceny technicznej, są to:

- **działanie sprzętu** – warunki jego pracy w kontekście zgodności z zatwierdzonym kryterium funkcjonowania;
- **długoterminowa niezawodność** – organizacja wsparcia logistycznego oraz kwalifikacje personelu obsługi w długotrwałym utrzymaniu sprzętu w gotowości do działania;
- **techniczna samowystarczalność** – zdolność do zabezpieczenia działań w przypadku zagrożenia lub w okresie wojny w warunkach izolacji od wsparcia z zewnątrz³⁷.

Podczas oceny technicznej sprawdzane są: obsada etatowa, organizacja utrzymania posterunku, stan techniczny i funkcjonowanie sprzę-

tu, zabezpieczenie materiałowo-techniczne i faktyczny stan infrastruktury. Wymagany w NATO poziom dostępności operacyjnej sprzętu wynosi 90% czasu pracy urządzenia, tzn. około 7500 godz. w roku. Pozostały czas (około 52 dni) rezerwowany jest na obsługę techniczną i usuwanie ewentualnych awarii. Raport pokontrolny wysyłany jest do różnych adresatów – komitetów i organizacji NATO oraz jako informacja do dowództw narodowych, różnych agencji, Kwatery Głównej NATO i dowództw regionalnych. Proces trwa około 120 dni. Raz w roku, podczas Technical Evaluation Conference (odbywa się kolejno w różnych krajach NATO), oceniane są wszystkie środki radiotechniczne, będące w dyspozycji NATO³⁸. Kontrolowane dotychczas polskie posterunki radiotechniczne osiągają stawiane cele krytyczne.

ne przeprowadziła w 2003 r. Rozformowano wówczas: 7. brt w Wiewiórczynie, 24. mbrt we Wrocławiu oraz 36. brt w Krakowie. Przedyskutowano dowództwo 31. brt z Poznania do Wrocławia. Szósta restrukturyzacja została zakończona dopiero pod koniec 2004 r., kiedy to ugrupowanie każdej brygady składało się z dwóch „stacjonarnych” brt oraz jednego batalionu manewrowego. Stany etatowe obu brygad uległy znaczącemu zmniejszeniu.

Jak napisał szef WRt gen. bryg. Michał Sikora, do stworzenia nowoczesnych struktur WRt w znacznym stopniu przyczyniła się modernizacja posiadanego sprzętu radiolokacji. Sukcesywnie modernizowano podstawowe uzbrojenie WRt – radar rodziny z NUR. Efektem była pełna kompatybilność i możliwość współpracy z systemem „Dunaj”, a ponadto zwiększono

płk dypl. Stanisław SŁOTWIŃSKI

dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 1996–2000
szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 2003–2006

Urodził się w 1951 r. w Lubyczy Królewskiej. Po ukończeniu Technikum Elektrycznego w Krasnymstawie w 1970 r. pracował w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku. W 1975 r. ukończył WOSR. Służbę zawodową rozpoczął w kompanii dowodzenia w dowództwie 3. Brygady Radiotechnicznej jako inżynier zautomatyzowanych systemów dowodzenia, a następnie dowódca. W latach 1980–1981 był dowódcą kompanii dowodzenia i automatyzacji w 35. Batalionie Radiotechnicznym. Po ukończeniu w 1984 r. Akademii Dowódczo-Sztabowej Obrony Powietrznej Sił Zbrojnych ZSRR objął stanowisko szefa sztabu 35. brt, a następnie w 1986 r. stanowisko starszego oficera operacyjnego w sztabie 3. BRt. Po odbyciu praktyki operacyjnej został dowódcą 33. brt w Radzionkowie, a następnie szefem sztabu 3. BRt. W 1994 r. ukończył podyplomowe studia operacyjno-strategiczne w Akademii Obrony Narodowej. W latach 1996–2000 był dowódcą 3. Brygady Radiotechnicznej. W 1997 r. ukończył studia podyplomowe na Uniwersytecie Wrocławskim. W czasie gdy dowodził brygadą, została ona wyróżniona przez ministra obrony narodowej „Znakiem Honorowym Sił Zbrojnych”, a przez dowódcę WLOP dwukrotnie dyplomem za osiągnięcie najlepszych wyników w szkoleniu. Od 2000 r. był krótko zastępcą szefa Wojsk Radiotechnicznych WLOP, a następnie szefem sztabu 3. Korpusu Obrony Powietrznej. Od 2003 r. – szef Wojsk Radiotechnicznych WLOP. Trzyletnia kadencja na tym stanowisku zakończyła się w 2006 r., wtedy przeniesiony został do rezerwy kadrowej. Po przejściu na emeryturę, w latach 2007–2012, był dyrektorem Aeroklubu Wrocławskiego. Żonaty – żona Elżbieta z zawodu ekonomistka, syn Tomasz jest oficerem i służy w dowództwie 3. BRt.

W 2003 r. nastąpiła zmiana na stanowisku szefa WRt. Dotychczasowego – płk. Jana Sierkierę zastąpił również doświadczony radiotechnik, szef sztabu 3. Korpusu OP – płk Stanisław Słotwiński. 3. Brygada Radiotechniczna zasadnicze zadania restrukturyzacyjno-organizacyj-

nie przeprowadziła w 2003 r. Rozformowano wówczas: 7. brt w Wiewiórczynie, 24. mbrt we Wrocławiu oraz 36. brt w Krakowie. Przedyskutowano dowództwo 31. brt z Poznania do Wrocławia. Szósta restrukturyzacja została zakończona dopiero pod koniec 2004 r., kiedy to ugrupowanie każdej brygady składało się z dwóch „stacjonarnych” brt oraz jednego batalionu manewrowego. Stany etatowe obu brygad uległy znaczącemu zmniejszeniu.

technologiczny z użytkowania bojowego sukcesywnie wycofywano występujące jeszcze w pojedynczych egzemplarzach najstarsze radary. Ich miejsce zajmowały wysoce mobilne, trójwspółrzędne radary średniego zasięgu „Odra” (NUR-15).

Od 2004 r. rozpoczęto budowę posterunków typu BACKBONE, które obecnie tworzą system naziemnych posterunków radiolokacyjnych. Posterunki tego typu miały duży wpływ na kształt późniejszego systemu OP. Projekt budowy systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu był zatwierdzony przez Radę Północnoatlantycką już 25 czerwca 1998 r. jako pakiet CP 5A0044 w ramach natowskiego programu inwestycji w dziedzinie bezpieczeństwa – NATO Security Investment Program (NSIP). Program nadzoruje Departament Infrastruktury, a realizuje Zakład Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Realizacji na terytorium Polski podlegało łącznie 12 projektów o szacunkowej wartości kosztorysowej 448 mln zł, które dotyczyły m.in.:

- w części elektronicznej: zakupu sześciu radarów dalekiego zasięgu, budowy łączności naziemnej, modernizacji systemu rozpoznania (IFF), integracji z systemem „Dunaj” oraz integracji z systemem ASOC;
- w części budowlanej: budowy sześciu stałych posterunków radiolokacyjnych.

System rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu tworzy sześć radarów, z tego trzy radary zakupione ze wspólnych funduszy NATO typu RAT-31 (produkcji włoskiej) oraz trzy radary polskiej produkcji typu NUR-12M, sfinansowane z budżetu MON. Koszty związane z budową sześciu stanowisk radarowych pokryte zostały z funduszy Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w dziedzinie Bezpieczeństwa. Szacunkowa wartość pakietu inwestycyjnego wynosiła około 88 mln euro⁴⁰.

W 2005 r. wybudowano pierwsze trzy stanowiska radarowe typu Backbone wyposażone w polskie radary NUR 12-M wyprodukowane przez PIT. Znajdują się one w Brzoskwini (360. prdz), Roskoszy (144. prdz) i Wronowicach (170. prdz). Jako pierwszy z posterunków typu Backbone przyjęty został 2 stycznia 2005 r. w użytkowanie 2. BRt posterunek w Roskoszy k. Białej Podlaskiej. Do systemu dyżurów bojowych, posterunki wyposażone w stacje NUR-12M

włączono 1 kwietnia 2007 r.⁴¹ Posterunki w Szypłiszkach (184. prdz), w Chruścielu (211. prdz) i Łabuniach (110. prdz) wyposażone zostały we włoskie stacje RAT-31. Nowe radary zbierają już informacje, ale są testowane. Osiągnięcie pełnej zdolności operacyjnej systemu planowane jest na 2015 r. Uruchomienie systemu rozpoznania dalekiego zasięgu wydatnie poprawia bezpieczeństwo radiolokacyjne Polski. Celem zainstalowania radarów typu Backbone jest możliwość prowadzenia rozpoznania radiolokacyjnego na dalekich odległościach, również poza granicami naszego państwa oraz przekazywanie informacji o wykrytych obiektach powietrznych do narodowego i sojuszniczego systemu dowodzenia obroną powietrzną. Radary funkcjonują całodobowo w dyżurze bojowym. Ich zasięg wynosi około 500 kilometrów. Mogą wykrywać obiekty znajdujące się na wysokości do 30 000 metrów, a przy zastosowaniu dodatkowego urządzenia umożliwiają zlokalizowanie również rakiet balistycznych. Sierżant Robert Semeniuk, tak opisuje swoją pracę na stanowisku: „Widzimy nawet pół Polski. Nie możemy ingerować w trajektorie lotów ani zakłócać ruchu statków powietrznych, zresztą nie mamy takiej możliwości. Stacja ma wykryć obiekt i przekazać informacje o nim do Centrum Operacji Powietrznych. My na dyżurach dbamy o jej sprawność i kontrolujemy granice, wykrywamy obiekty niskolejące albo bez modów (widoczne na ekranie numery przypisane każdemu obiektowi powietrznemu)”⁴².

Konsekwencją wprowadzenia systemu Backbone była likwidacja kolejnych posterunków radiolokacyjnych i dalsze zmiany w Wojskach Radiotechnicznych. Zmiany dokonywane od 2004 r. spowodowały likwidację kolejnych jednostek i dowództw. Do końca 2007 r. rozformowano 5. mbrt i 23. brt, a w 34. mbrt zmieniono strukturę organizacyjną. Kolejnym etapem było rozformowanie batalionów manewrowych i w rezultacie w każdej brygadzie pozostały po dwa bataliony radiotechniczne.

Zmiany w istocie prowadziły do likwidacji dotychczasowych struktur WRt. Już *Program przebudowy i modernizacji Sił Zbrojnych na lata 2001–2006* zakładał, że do końca 2003 r. w ugrupowaniu Wojsk Radiotechnicznych pozostanie tylko sześć batalionów radiotechnicznych posiadających nową strukturę⁴³. Dopełnieniem była opracowana w Dowództwie Sił Powietrz-

Rys. 6.3. Ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych w 2004 r.

nych w latach 2005–2006 koncepcja zakładająca rozformowanie dowództw 2. i 3. Brygady Radiotechnicznej oraz większości pododdziałów radiotechnicznych. Pozostałe pododdziały miały zostać podporządkowane Brygadzie Wsparcia Dowodzenia w Śremie (były również pomysły przemianowania pozostałych batalionów na „klucze radiotechniczne” i włączenia ich w struktury baz lotniczych). Zwolennicy tej koncepcji zakładali, że rozpoznanie przestrzeni powietrznej zostanie zabezpieczone wraz z przystąpieniem Polski do sojuszniczego pro-

gramu wykorzystania samolotów wczesnego ostrzegania systemu AWACS, realizowanego przez natowską organizację NAPMO (NATO Airborne Early Warning and Control Programme Management Organisation). Polska do tej organizacji przystąpiła w 2006 r.⁴⁴ Twórcy tej koncepcji uważali również, że zaawansowana technika nie będzie wymagać wykorzystania punktów naprowadzania i naziemnej radiolokacji. Takie poglądy na rolę pododdziałów radiotechnicznych oznaczały w praktyce likwidację Wojsk Radiotechnicznych jako samodzielnego rodzaju wojsk. Wszelkie racjonalne argumenty i opinie wskazujące na niedorzeczność i szkodliwość takiej reorganizacji były ignorowane. W dowództwie Sił Powietrznych te poglądy przeważały do 2007 r.

W 2006 r. nastąpiła kolejna zmiana na stanowisku szefa Wojsk Radiotechnicznych. Po odejściu płk. Stanisława Słotwińskiego, szefem został oficer wojsk rakietowych gen. bryg. Michał Jackiewicz. Kontynuował prace realizowane przez swojego poprzednika.

Rok później (w 2007 r.) na szefa WRt wyznaczony został płk Józef Nasiadka, dotychczasowy dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej. Zmienił się też dowódca Sił Powietrznych, został nim gen. dyw. pil. Andrzej Błasik, do którego trafiały argumenty o negatywnych aspektach prowadzonej restrukturyzacji Wojsk Radiotechnicznych.

gen. bryg. Michał JACKIEWICZ

szef Wojsk Radiotechnicznych w latach 2006–2007

Urodził się w 1951 r. w Barlinku. W 1970 r. po ukończeniu Technikum Mechanicznego pracował w Zakładach Urządzeń Okrętowych. W 1975 r. ukończył Wyższą Szkołę Oficerską Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i został dowódcą plutonu rakiet przeciwlotniczych „Wołchow”, a następnie dowódcą baterii rakiet „Krug” i szefem sztabu dywizjonu w 61. Brygadzie Artylerii Wojsk Obrony Przeciwlotniczej w Skwierzynie. W 1987 r. ukończył studia w ASG i został w tej brygadzie starszym oficerem operacyjnym. W latach 1991–1996 dowodził 128. Pułkiem Artylerii Przeciwlotniczej 4. Dywizji Zmechanizowanej w Czerwieńsku. W 1994 r. ukończył studia podyplomowe na Politechnice Wrocławskiej na kierunku zarządzania i informatyki. Od lipca 1996 r. dowodził 61. Skwierzyńską Brygadą Przeciwlotniczą, która w sierpniu 1996 r. weszła w strukturę Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. W 1998 r. ukończył podyplomowe studia na Wydziale Strategiczno-Obronny AON. W 2003 r. dowodzona przez niego brygada wyróżniona została przez ministra obrony narodowej „Znakiem Honorowym Sił Zbrojnych RP” i w tym samym roku otrzymał nominację na stopień generała brygady. Od listopada 2003 r. był szefem Wojsk Obrony Przeciwlotniczej WLOP, a w październiku 2006 r. został wyznaczony na szefa Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych i pozostawał nim do sierpnia 2007 r. W 2009 r. przeniesiony do rezerwy.

gen. bryg. dr inż. Józef NASIADKA

dowódca 3. BRt w latach 2005–2007
szef Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych w latach 2007–2009

Urodził się w 1960 r. w Radłowie k. Tarnowa. Jest absolwentem Wydziału Cybernetyki WAT (1984 r.). Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 4. Batalionie Radiotechnicznym jako dowódca zautomatyzowanego systemu dowodzenia RPT-11 (DUNAJEC) w 142. krt (Łaguny). W 1988 r. został dowódcą kompanii w 4. Batalionie Radiotechnicznym, a dwa lata później zastępcą dowódcy 4. brt ds. technicznych. W latach 1992–1996 był dowódcą 3. brt w San-domierzu. Dowodzony przez niego batalion uzyskał miano „Przodującego Batalionu Radiotechnicznego w 1. Korpusie OP”. W 1996 r. został zastępcą dowódcy 1. Brygady Radiotechnicznej. W 1997 r. w AON obronił rozprawę doktorską i uzyskał stopień naukowy doktora nauk wojskowych. Od 1998 r. był kolejno szefem wydziału, a następnie szefem oddziału – głównym inżynierem Wojsk Radiotechnicznych. W 2003 r. został zastępcą szefa Wojsk Radiotechnicznych. W 2005 r. ukończył Studium Polityki Obronnej w AON i został dowódcą 3. Brygady Radiotechnicznej we Wrocławiu. W sierpniu 2007 r. został szefem Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych i otrzymał nominację na stopień generała brygady. Dopro-wadził do zahamowania procesu rozformowywania brygad Wojsk Radiotechnicznych przewidzianych w „Planie rozwoju Sił Zbrojnych”. Pod jego kierownictwem opracowana została nowa struktura Wojsk Ra-diotechnicznych. Odstąpiono od rozformowania 3. Brygady Radiotechnicznej, której podporządkowano wszystkie bataliony radiotechniczne. W lipcu 2009 r. objął funkcję zastępcy szefa Zarządu Analiz Wy-wiadowczych i Rozpoznawczych – P2 Sztabu Generalnego WP. W latach 2010–2011 przez 14 miesięcy pełnił służbę na stanowisku zastępcy dowódcy Misji Szkoleniowej NATO w Afganistanie (NTM-A – NATO Training Mission – Afghanistan). Od 1 lipca 2011 r. zajmuje stanowisko szefa Zarządu Planowania Systemów Dowodzenia i Łączności – P6 Sztabu Generalnego WP.

W Szefostwie WRt, pod kierownictwem gen. bryg. Józefa Nasiadki opracowana została w 2007 r. nowa koncepcja struktury i funkcjonowania WRt⁴⁵. Zakładano w niej zatrzymanie procesu likwidacji kolejnych pododdziałów radiotechnicznych oraz rezygnację z rozformowania dowództwa 3. Brygady Radiotechnicznej, której podporządkowano pozostałe bataliony. Koncepcja została zaakceptowana przez dowódcę SP – gen. dyw. pil. A. Błasika i przychylnie przyjęta przez SG. Zmiany pozytywnie zaopiniował ówczesny szef SG – gen. Franciszek Gągor i zatwierdził minister obrony narodowej – Aleksander Szczygło. W rezultacie tych działań dowódca SP podjął decyzje o zaniechaniu dalszej likwidacji batalionów i kompanii radiotechnicznych, pozostawiając je w strukturze jednej (planowanej wcześniej do rozformowania) brygady radiotechnicznej. Dokonano stosownych zmian w dokumentach planistycznych. Skutkiem tych zmian było rozformowanie w 2008 r. tylko 2. Brygady Radiotechnicznej w Bydgoszczy i utrzymanie dowództwa 3. BRt. Dwa bataliony radiotechniczne: 8. Szczycieński Batalion Radiotechniczny w Lipowcu i 34. Batalion Radiotechniczny w Chojnicach

włączono w strukturę 3. BRt we Wrocławiu. Po tej reorganizacji 3. Brygada Radiotechniczna została jedynym związkiem taktycznym Wojsk Radiotechnicznych.

W 2009 r. nowym szefem WRt został dotychczasowy dowódca 3. BRt – gen. bryg. Michał Sikora. Dla Wojsk Radiotechnicznych nastał czas stabilizacji. Przygotowywano stanowiska dla kolejnych posterunków radiolokacyjnych dalekiego zasięgu. Główny wysiłek kierowano na zapewnienie wysokiego poziomu dyżurów bojowych w ramach zintegrowanego systemu OP NATO i w systemie narodowym, w tym na utrzymaniu w gotowości bojowej sił i środków do zabezpieczenia działań misji Air Policing⁴⁶. Misja ta polega na pełnieniu dyżurów bojowych w zintegrowanym systemie obrony powietrznej i przeciwrakietowej państw nadbałtyckich. Jednostki radiotechniczne uczestniczyły również w ćwiczeniach z wojskami pk., „Eagle Talon” – „Trening systemu OP z udziałem AWACS”. Dodatkowym zadaniem w 2012 r. było wzmocnienie obrony powietrznej w trakcie Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej Euro 2012.

gen. dyw. Michał SIKORA

szeF Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych w latach 2009–2011
 szef Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych w latach 2011–2013
 inspektor rodzajów wojsk Dowództwa Generalnego RSZ od 2014 r.

Urodził się w 1961 r. w Goleniowie. W 1984 r. ukończył z drugą lokatą WOSR. Służbę zawodową rozpoczął w 27. Batalionie Radiotechnicznym w Witkowie Pyrzyckim jako inżynier w 271. krt (Kołbaskowo k. Szczecina), a od 1989 r. był dowódcą tej kompanii. W 1990 r. ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów w Jeleniej Górze. W 1993 r. ukończył studia w AON i został dowódcą 25. Batalionu Radiotechnicznego w Debrznie. Od 1995 r. dowódca 28. Batalionu Radiotechnicznego w Gryficach. Pod jego dowództwem batalion pięciokrotnie uzyskał tytuł „Najlepszej Jednostki Wojskowej w 2. Brygadzie Radiotechnicznej” oraz czterokrotnie miano „Przodującej Jednostki Wojskowej w 2. Korpusie Obrony Powietrznej”. Batalion w 2000 r. wyróżnił dowódca WLOP proporcem i tytułem „Przodującego Pododdziału”. W 1998 r. ukończył studia podyplomowe w dziedzinie organizacji zarządzania na Uniwersytecie Szczecińskim, w 2003 r. – studia podyplomowe z informatyki na Politechnice Szczecińskiej i w 2006 r. studia magisterskie na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, na kierunku pedagogika – wychowanie obronne. W 2000 r. ukończył w AON kurs taktyczno-operacyjny. Od marca 2001 r. był szefem Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt w Dowództwie WLOP, a od czerwca 2001 r. dowódcą 6. Brygady Dowodzenia w Śremie. W czerwcu 2003 r. został zastępcą dowódcy 2. Brygady Radiotechnicznej w Bydgoszczy, a od sierpnia 2005 r. – dowódcą tej brygady. W 2005 r. ukończył Studium Polityki Obronnej. Od maja 2008 r. był dowódcą 3. Brygady Radiotechnicznej. W tym samym roku otrzymał nominację na stopień generała brygady. W latach 2009–2011 był szefem Wojsk Radiotechnicznych, a w latach 2011–2013 – szefem Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych. W 2013 r. został szefem Grupy Projektowej w Zespole ds. Nowego Systemu Kierowania i Dowodzenia SZ RP, a następnie szefem Zespołu ds. Inspektoratu Rodzajów Wojsk Grupy Organizacyjnej Dowództwa Generalnego RSZ. W styczniu 2014 r. został inspektorem rodzajów wojsk Dowództwa Generalnego RSZ. W 2015 r. awansowany do stopnia generała dywizji. Jest żonaty, ma dwóch synów. Zna język angielski i rosyjski. Interesuje się historią wojskowości, literaturą piękną i sportem.

Tab. 6.3. Stan osobowy Wojsk Obserwacyjno -Meldunkowych i Wojsk Radiotechnicznych oraz ilość posterunków w wybranych latach.

WYSZCZEGÓLNIENIE	STAN W LATACH								
	1951	1955	1960	1973	1976	1982	1996	2000	2010
Ilość posterunków obserwacyjno-meldunkowych	150	150	–	–	–	–	–	–	–
Ilość posterunków radiotechnicznych	–	15	40	49	57	–	44	–	23
Stan osobowy	1 937	4 931	5 560	12 508*	–	14 842**	–	8 260***	2 300
Uwagi: W tym podchorążych, kadetów i elewów * 1 845 i ** 4 070; *** stan według etatu.									

Dalsze zmiany organizacyjne, jakie następowały, nie dotyczyły już bezpośrednio Wojsk Radiotechnicznych. Z końcem 2010 r. rozformowany został 21. ODN w Warszawie, a 31. ODN w Poznaniu-Babki przeformowany został w Mo-

bilną Jednostkę Dowodzenia Operacjami Powietrznymi. Natomiast 32. ODN w Krakowie, z dniem 1 stycznia 2014 r., przeformowany w 1. Regionalny Ośrodek Dowodzenia i Naprowadzania. W 2011 r. połączono dotychczas sa-

modzielne Wojska Obrony Przeciwlotniczej z Wojskami Radiotechnicznymi, tworząc Wojska Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechniczne. Zmiany dotyczyły głównie organizacji Szefostwa WOPL i R, ale nie miały wpływu na strukturę i funkcjonowanie jednostek radiotechnicznych.

Reforma najwyższych organów dowodzenia Siłami Zbrojnymi pociągnęła za sobą zmiany organizacyjne i kadrowe na szczeblu dotychczasowego Szefostwa WRt. Jak wspomniano, w miejsce Szefostwa, utworzony został Zarząd Wojsk Radio-

technicznych w Inspektoracie Sił Powietrznych Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych. Na jego czele stanął gen. bryg. Krzysztof Żabicki. Zadania i struktura WRt nie uległy zmianie, natomiast przygotowywany jest następny etap modernizacji sprzętu radiotechnicznego, co pozwoli uzyskać większe możliwości rozpoznania przestrzeni powietrznej oraz znacznie poprawi manewrowość⁴⁷. Działania te mają przyczynić się również do skrócenia czasu obiegu informacji radiolokacyjnej. Dotychczasowe doświadcze-

gen. bryg. Krzysztof ŻABICKI

szeF Zarządu Wojsk Radiotechnicznych
Inspektoratu Sił Powietrznych Dowództwa Generalnego SZ

Urodził się w 1962 r. w Starachowicach. Jest absolwentem WOSR w Jeleniej Górze (1985 r.), AON w Warszawie (1992 r.) i Akademii Rolniczej w Krakowie (1997 r.). W 1996 r. ukończył w AON kurs operacyjno-taktyczny, a w 2004 r. Podyplomowe Studia Operacyjno-Strategiczne. Wojskową służbę zawodową rozpoczął w 1985 r. jako dowódca stacji naprowadzania rakiet w 14. Dywizjonie Rakietowym. Następnie w tymże dywizjonie zajmował kolejno stanowiska: dowódcy baterii radiotechnicznej oraz szefa służby uzbrojenia i elektroniki. W 1989 r. został skierowany do Bytomia na stanowisko zastępcy dowódcy ds. technicznych 81. Dywizjonu Dowodzenia. W 1990 r. rozpoczął studia dyplomowe w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, a po ich ukończeniu, w 1992 r., obejmował kolejno stanowiska w sztabie 1. Śląskiej Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej w Bytomiu: najpierw oficera wydziału szkolenia, a później starszego oficera wydziału operacyjnego. W 1993 r. został dowódcą 81. Dywizjonu Dowodzenia Obrony Powietrznej. Od 1998 r. – szef Służb Technicznych, a następnie szef Logistyki brygady. W latach 2000–2007 zajmował stanowisko zastępcy Dowódcy 1. Śląskiej Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej. W międzyczasie studiował w AON w Warszawie na rocznych stacjonarnych Podyplomowych Studiach Operacyjno-Strategicznych, a od stycznia do sierpnia 2006 r. czasowo pełnił obowiązki dowódcy brygady. Od 1 lipca 2007 do 22 listopada 2011 r. był komendantem Centrum Szkolenia Sił Powietrznych w Koszalinie, a od 23 listopada 2011 r. pełnił obowiązki szefa Szefostwa Szkolenia w Dowództwie Sił Powietrznych w Warszawie. W 2012 r. przeniesiony na stanowisko zastępcy szefa Sztabu Sił Powietrznych. Od 1 stycznia 2014 r. – szef Zarządu Wojsk Radiotechnicznych Inspektoratu Sił Powietrznych Dowództwa Generalnego RSZ. 15 sierpnia 2011 r. z rąk prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej otrzymał nominację na stopień generała brygady. Odznaczony między innymi: złotym, srebrnym i brązowym Krzyżem Zasługi, Lotniczym Krzyżem Zasługi, złotym, srebrnym i brązowym medalem „Za zasługi dla obronności kraju” oraz innymi medalami resortowymi i honorowymi. Za wybitne i znaczące osiągnięcia szkoleniowe i dydaktyczne wyróżniony przez ministra obrony narodowej tytułem honorowym „Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej”, a ministra edukacji – Medalem Komisji Edukacji Narodowej, natomiast w uznaniu zasług dla rozwoju regionu i miasta otrzymał złotą odznakę honorową „Gryfa Zachodniopomorskiego” oraz medal „Zasłużony dla miasta Koszalina”.

nia z wojen i konfliktów zbrojnych pokazują jak ważne jest wczesne wykrycie nieprzyjacielskich obiektów powietrznych. Dobrze zorganizowane rozpoznanie, obrona przestrzeni powietrznej mogą zapobiec dużym stratom wśród ludzi, w sprzęcie i infrastrukturze. Stąd wynika duża rola Wojsk Radiotechnicznych, będących „ocza-

mi armii”. Wprawdzie wykorzystywane są systemy wczesnego ostrzegania i dozoru, jak samoloty AWACS, ale niezbędne są również naziemne systemy rozpoznania radiolokacyjnego.

Od lipca 2008 r. jednostki podległe 3. BRt dyslokowane są na obszarze całej Polski. W ugrupowaniu WRt znalazły się 23 posterunki radiolokacyjne.

6.3. 1. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH DZIEWIĘDZIESIĄTYCH

Początek lat dziewięćdziesiątych dla 1. BRt był trudniejszy niż dla pozostałych brygad. Niezależnie od wyzwań związanych z procesem dostosowania do nowej sytuacji polityczno-militarnej, brygada musiała dokonać radykalnych zmian parametrów pola radiolokacyjnego we wschodniej i północnej części swojego ugrupowania. Należało lepiej przystosować sieć istniejących posterunków radiolokacyjnych brygady do zmieniających się potrzeb, ponieważ stanowiła ona system rozpoznania radiolokacyjnego nad wschodnim obszarem kraju. System ten nad naszą wschodnią granicą, ze względu na militarne uwarunkowania, był stosunkowo nieszczelny. Jednostki radiotechniczne w 1991 r. odnotowały niekontrolowany wlot obcych maszyn i ich lądowanie na nieplanowych lotniskach⁴⁸. Konieczne były zmiany w dyslokacji jednostek i w wyposażeniu w sprzęt na tzw. ścianie wschodniej, ale tych dokonano dopiero po kilku latach. Dolna granica wykrywania w 1990 r. na tym obszarze wynosiła 2500 metrów, a w 1992 r. tę granicę udało się obniżyć do 800 metrów. Zadaniem postawionym 1. BRt na 1990 r., było poprawienie organizacji zbioru i opracowanie informacji powietrznej od środków rozpoznania z 3. BA OPK i RLP WL oraz włączenie jej do brygadowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia⁴⁹. W lata dziewięćdziesiąte 1. BRt weszła w następującym składzie batalionów:

1. brt, dowództwo i sztab w Sandomierzu.

Dyslokacja kompanii była następująca:

- 130. krt w Radoszkach;
- 131. krt w Niemcach k. Lublina;
- 133. krt w Wysokiej Głogowskiej;
- 143. krt w Roskoszy k. Białej Podlaskiej.

4. brt, dowództwo i sztab w Warszawie Radiowie. Dyslokacja kompanii była następująca:

- 140. krt w Radiowie;
- 141. krt w Druchowie k. Ciechanowa;
- 142. krt w Łagunach k. Przasnysza;
- 144. krt w Pacewie k. Białobrzegów.

7. brt, dowództwo i sztab w Wiewiórczynie k. Łasku. Dyslokacja kompanii była następująca:

- 170. krt w Wiewiórczynie;
- 171. krt w Róźcach;
- 172. krt w Sławnie;
- 173. krt w Turowie k. Wielunia.

8. brt, dowództwo i sztab w Lipowcu

k. Szczytina. Dyslokacja kompanii była następująca:

- 180. krt w Lipowcu;
- 181. krt w Ostródzie;
- 182. krt w Kruklankach;
- 183. krt w Plewkach k. Wysokiego Mazowieckiego.

Jak wspomniano, nie dokonywano od razu zmian dyslokacyjnych jednostek w brygadzie. Przy skromnym budżecie lat dziewięćdziesiątych brygada otrzymała kilka nowoczesnych stacji radiolokacyjnych, na miejsce już wysłużonych. Stąd możliwe było obniżenie granicy pola radiolokacyjnego do 800 metrów. Pododdziały nie zwalniały tempa w procesie szkolenia. W 1990 r. tytuł „Przodującej Kompanii Radiotechnicznej” zdobyła 183. krt (dowódca – kpt. Ryszard Kozłowski). Ten sukces kompania powtórzyła w 1992 r. Spośród batalionów brygady najlepsze wyniki w 1991 r. uzyskał 4. brt (dowódca – ppłk Stanisław Hernik), natomiast w sporcie I miejsce zajął 8. brt (dowódca – mjr Janusz Boratyński). Pierwsze miejsce we współzawodnictwie o najlepiej eksploatowany sprzęt w brygadzie zajął 3. brt (dowódca – mjr Bogdan Kabała). W 1992 r. dowódca brygady wyróżnił dowódcę 131. krt – kpt. Wacława Bejtana za zdobycie tytułu „Przodująca Kompania Radiotechniczna”⁵⁰.

W dowództwie brygady nastąpiło w tym czasie kilka zmian personalnych. Do rezerwy odszedł wieloletni dowódca 8. brt w Lipowcu, a następnie zastępca dowódcy 1. BRt, płk Zenon Biela. Na tym ostatnim stanowisku zastąpił go płk Jan Siekiera. Szefem sztabu brygady został ppłk Józef Huruk. Ze sztabu brygady odszedł również płk Marian Grzesik. W 1992 r. 1. BRt poddana została kontroli przez Inspekcję Sił Zbrojnych. Z inspekcji 1. BRt otrzymała ocenę 3,92 (3. brt – 3,73; 8. brt – 3,83). W związku z nową sytuacją militarną, za granicą wschodnią, pododdziały brygady uczestniczyły wówczas w licznych treningach i ćwiczeniach. Za ćwiczenia „Puma-92” i „Wrzesień-92” brygada (podobnie jak 2. BRt i 3. BRt) otrzymała ocenę dobrą. Natomiast za pełnienie dyżurów bojowych brygada otrzymała ocenę 4,54. Wysoko oceniono działania brygady w zakresie badania i wdrażania do eksploatacji nowej techniki bojowej,

w tym przypadku stacji trójwspółrzędnej NUR-11 wykrywającej samolot myśliwski w odległości 170 km (przy pułapie 20 km). W tym czasie prowadzono także prace badawcze nad jeszcze nowszą stacją NUR-12 z anteną typu ścianowego i wykrywalnością na odległości do 350 kilometrów.

Wśród jednostek WLOP w 1992 r. pod względem wyszkolenia operacyjnego i taktycznego brygada zajęła pierwsze miejsce. W opinii dowództwa WLOP na taką ocenę złożyły się:

- dobre wyniki podczas Inspekcji Sił Zbrojnych;
- duży wysiłek organizacyjny, szkoleniowy oraz rezultaty osiągane w zakresie doskonalenia możliwości systemu rozpoznania radiolokacyjnego wzdłuż granicy wschodniej;
- duże zaangażowanie w badanie i wdrożenie do eksploatacji nowej techniki bojowej;
- dobre zabezpieczenie radiolokacyjne lotów szkoleniowych pułków lotnictwa myśliwskiego, pułków szkolnych Wyższej Oficerskiej Szkoły Lotniczej⁵¹.

1. BRt za osiągnięte wyniki została wyróżniona w rozkazie dowódcy WLOP. Rok 1992 był dla 3. Batalionu Radiotechnicznego w Sandomierzu rokiem jubileuszowym. Batalion obchodził 35. rocznicę swojego utworzenia. W ciągu tych lat 3. brt zajmował osiem razy pierwsze miejsce we współzawodnictwie na szczeblu Wojsk Radiotechnicznych. W 1993 r. batalion uzyskał miano „Przodującego Batalionu Radiotechnicznego w 1. Korpusie OPK” (dowódca – mjr Józef Nasiadka). W celu poprawienia możliwości bojowych brygady, przy granicy wschodniej w 1993 r. rozwinięto i wdrożono do eksploatacji zestaw antenowy UNŻA-22. W kwietniu tego roku, podporządkowano 3. brt posterunek radiotechniczny 58. plsz⁵². W krt w Dębinie (4. brt), we współpracy z PIT, prowadzono badania eksploatacyjne prototypu stacji NUR-12.

W 1995 r. dotychczasowy dowódca 1. BRt płk Józef Dziechciarz został przeniesiony do dowództwa WLOP. Obowiązki dowódcy brygady objął dotychczasowy zastępca ds. liniowych – płk Jan Siekiera. Nowy dowódca kontynuował realizację przez brygadę dotychczasowych zadań. Głównym zadaniem brygady stało się wykrywanie i śledzenie celów powietrznych na małych wysokościach wzdłuż polskiej granicy

wschodniej i północno-wschodniej. To pociągnęło za sobą organizację nowego 11. Manewrowego Batalionu Radiotechnicznego w Zamościu oraz wprowadzenie obostrzonych rygorów gotowości bojowej i manewrowości kompanii radiotechnicznych rozwiniętych wzdłuż granicy wschodniej. Grupa organizacyjna batalionu przystąpiła do pracy 2 marca 1995 r. Liczyła 16 oficerów, 19 chorążych, 3 podoficerów i 13 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Dowódcą grupy organizacyjnej był kpt. Wojciech Lewicki, który następnie został dowódcą utworzonego 11. mbrt w Zamościu⁵³. Brygada uczestniczyła w ćwiczeniach i treningach, które usprawniały jej funkcjonowanie w zakresie wykrywania w rejonie granicy wschodniej. W ćwiczeniach „Klon-95” wykonano przedsięwzięcia uszczelniające granicę wschodnią poprzez uruchomienie 3 wysuniętych posterunków radiolokacyjnych, za realizację tych przedsięwzięć wszystkie bataliony otrzymały oceny dobre. Służby techniczne stały na wysokości zadania, ponieważ pomimo kłopotów z częściami zamiennymi utrzymały wysoki współczynnik sprawności technicznej zasadniczej części sprzętu bojowego. Wskaźnik sprawności sprzętu był następujący:

- odległościomierze – 91%;
- wysokościomierze – 94%;
- urządzenia automatyzacji – 99,2%.

W 1995 r. kadra brygady uczestniczyła w treningach sztabowych (luty, marzec, sierpień). Ćwiczące zespoły zostały ocenione wysoko, a na treningu w lutym brygada uzyskała najwyższą spośród ćwiczących notę (5,00). Również dwuszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe „Bizon-95” wykazały dobre przygotowanie dowództwa i sztabu 1. BRt do organizowania i prowadzenia działań bojowych. W ramach treningu systemu OP „Sokół-95” w brygadzie wykonano 6 realnych manewrów sprzętem radiolokacyjnym i łączności. Za pracę bojową sztab i pododdziały uzyskały oceny:

- sztab 1. BRt – 4,90;
- 3. brt – 4,80;
- 4. brt – 4,80;
- 7. brt – 4,90;
- 8. brt – 4,50.

Przeprowadzone ćwiczenia wykazały, że pododdziały są w stanie wykonać zadania manewrowe, ale w ograniczonym zakresie i przy większym niż dotychczas uczestnictwie kadry.

Działalność szkoleniową w znacznej mierze utrudniał niski stan ukończenia jednostek żołnierzami zasadniczej służby wojskowej oraz znaczne obciążenie służbami i dyżurami bojowymi⁵⁴. W szkoleniu i pracy bojowej 1. BRt w 1995 r. główną uwagę zwrócono na:

- poprawę żywotności systemu wykrywania;
- doskonalenie planowania i realizacji zadań radiolokacyjnego zabezpieczenia manewrowych działań lotnictwa i Wojsk Rakietowych;
- usprawnienie identyfikacji obiektów powietrznych oraz obiegu informacji o sytuacji powietrznej pomiędzy stanowiskiem dowodzenia a osobami funkcyjnymi;
- doskonalenie możliwości prowadzenia radiolokacyjnego rozpoznania ze szczególnym uwzględnieniem „ściany wschodniej” w oparciu o wykorzystanie środków własnych i innych rodzajów wojsk;
- poprawę efektywności radiolokacyjnego zabezpieczenia szkolenia lotniczego pułków lotnictwa myśliwskiego i Wyższej Oficerskiej Szkoły Sił Powietrznych. W listopadzie 1995 r. sztab brygady został przeformowany na nowy etat, znacznie uszczuplony w stosunku do poprzedniego.

Tabela 6.4. Oceny uzyskane przez bataliony w 1. Brygadzie Radiotechnicznej w 1995 r.

Jednostka	Ocena za utrzymanie stałej gotowości bojowej	Ocena za pełnienie dyżurów bojowych	Ocena za gotowość bojową
Dowództwo 1. BRt	4,04	3,70	4,17
3. brt	3,94	4,00	4,00
4. brt	3,82	4,01	3,73
7. brt	4,00	4,00	4,02
8. brt	3,80	4,00	3,87
11. brt	–	–	–

W 1995 r. 1. Brygada Radiotechniczna za uzyskanie bardzo dobrych wyników w szkoleniu i pracy bojowej wyróżniona została w rozkazie dowódcy WLOP. To pierwsze miejsce wśród związków taktycznych było wypadkową dobrej organizacji pracy i służby oraz osobistego zaangażowania kadry dowódczej, wychowawczej i kadry technicznej, a osiągnięte zostało dzięki oddaniu służbie i sumienności żołnierzy zawodowych, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i pracowników cywilnych w codziennej pracy. W brygadzie, tak jak i w poprzednich latach, testowano sprzęt

radiolokacyjny najnowszej produkcji, także jego wdrażanie do eksploatacji odbywało się w pododdziałach 1. BRt. W 1996 r. brygada uczestniczyła w ćwiczeniach „Puma-96” i „Szerszeń-96”. W tym ostatnim ćwiczeniu brygada zabezpieczała pod względem radiolokacyjnym strzelanie na poligonie w Ustce. Stanowisko dowodzenia brygady otrzymało za ćwiczenie ocenę 4,90, 4. brt – 4,69 i 7. brt – ocenę 4,76.

Główne zadania szkoleniowo-bojowe zostały przez brygadę wykonane pomimo odczuwalnego już w tym czasie w jednostkach braku kadry zawodowej i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Niedobór żołnierzy do stanów etatowych w 1996 r. wynosił:

- oficerów – 43%;
- chorążych – 30%;
- podoficerów zawodowych – 46%;
- żołnierzy zasadniczej służby wojskowej – 33%.

Do pełnego ukończenia sprzętu w brygadzie w tym czasie brakowało:

- odległościomierzy – 10 szt.;
- wysokościomierzy – 15 szt.;
- urządzeń ZtSD – 3 szt.⁵⁵.

Odczuwane braki kadrowe spowodowane były wieloma czynnikami. W przypadku żołnierzy zasadniczej służby wojskowej na ich niedobór w pododdziałach brygady wpływ zapewne miało skrócenie okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Do kadry zawodowej docierały zapewne informacje o możliwym rozformowaniu brygady, stąd część oficerów, chorążych czy podoficerów zawodowych poszukiwała „pewniejszego” miejsca służby. Ponadto specyfika służby w wojskach radiotechnicznych powodowała, że pododdziały 1. BRt, podobnie jak 2. i 3. BRt, rozmieszczone były na całym rozległym obszarze Polski wschodniej. Tylko znikoma część pododdziałów stacjonowała w większych miejscowościach lub w pobliżu miast. Związane z tym były określone trudności dla kadry: mieszkaniowe, pracy dla żon, kształcenia dzieci oraz podnoszenia kwalifikacji przez nich samych, a także dostępu do placówek kultury.

Zmniejszona liczba żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w jednostkach spowodowała dodatkowe obciążenie kadry zawodowej czynnościami wykonywanymi dotychczas przez żołnierzy z poboru. Jak stwierdził w wywiadzie dla prasy ówczesny dowódca 1. BRt płk Jan Siekiera:

„...nie było wyjątkiem, że dowódca stacji radiolokacyjnej w czasie jej pracy pełnił jednocześnie funkcję operatora lub starszego operatora”⁵⁶.

14 czerwca 1996 r. 1. BRt uroczyście obchodziła 20. rocznicę swojego powstania. Była więc okazja do podsumowania i oceny działalności za ten okres. Dorobek i efekty pracy brygady zostały bardzo wysoko ocenione przez Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych. Z okazji jubileuszu została ustanowiona „Honorowa Odznaka 1. Brygady Radiotechnicznej”. W związku z reformowaniem 1. Korpusu Obrony Powietrznej, 1. BRt wraz z całym ugrupowaniem została podporządkowana 3. Korpusowi OP z dowództwem we Wrocławiu. Do 3. KOP przekazane zostały jednostki radiotechniczne:

- 3. brt w Sandomierzu;
- 4. brt w Warszawie-Radiowie;
- 8. brt w Lipowcu;
- 11. mbrt w Zamościu.

Obsada etatowa kadry zawodowej w brygadzie w czasie przechodzenia w podporządkowanie 3. Korpusu OP była następująca:

- 3. brt – 76,4%;
- 4. brt – 64,0%;
- 7. brt – 72,9%;
- 8. brt – 64,5%;
- 11. mbrt – 62,5%;
- 1. BRt – 68,9%.

Natomiast ukompletowanie sprzętu było następujące:

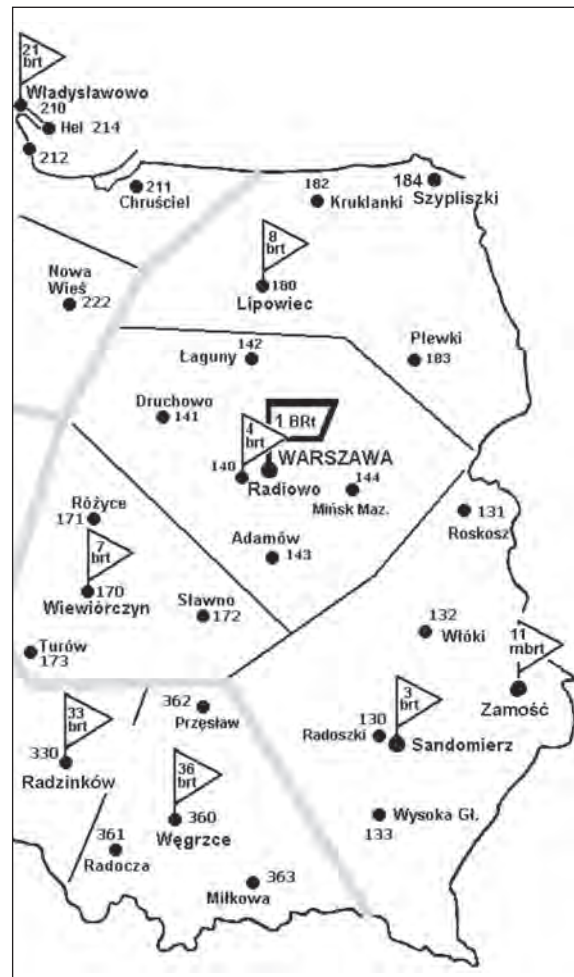
- odległościomierze – 61 (etat – 68) – 90%;
- wysokościomierze – 38 (etat – 56) – 68%;
- komplety ZtSD – 18 (etat – 22) – 82%;
- komplety WP-11 – 4 (etat – 8) – 50%.

Sprawność techniczna sprzętu wynosiła 92%⁵⁷.

W 1996 r. rozpoczęto formowanie 184. krt w Suwałkach, w latach późniejszych przekształconej w prdz typu Backbone. W roku następnym rozformowano natomiast 181. krt w Ostródzie. Jubileuszowy rok 1996 dla 1. Brygady okazał się pomyślny. Reprezentacja brygady – obsługa stacji P-15 – wywalczyła drugie miejsce na szczble Wojska Polskiego na najlepiej eksploatowany sprzęt radiolokacyjny. We współzawodnictwie sportowym na szczble 1. Korpusu OP – 1. BRt zajęła drugie miejsce. 7. brt (dowódca – ppłk Marian Mazurkiewicz) został przez dowódcę korpusu wyróżniony jako „Przodujący batalion radiotechniczny w 1. Korpusie OP”. We wrześniu 1997 r. 3. i 7. brt w ramach obchodów 40-lecia swojego istnienia otrzymały nowe sztandary wojskowe. Aktu wręczenia sztandarów dokonał szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego – mini-

ster Marek Siwiec. W późniejszym okresie 3. brt upamiętnił swoją historię poprzez wzniesienie na terenie jednostki pomnika zwieńczonego anteną radarową.

W 1997 r. 1. BRt uczestniczyła w wieloszczelowych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych „Bieszczady-97” i „Tatry-97” oraz w ćwiczeniu z wydzielonymi wojskami „Szerszeń-97”. Za ćwiczenia brygada otrzymała ocenę bardzo dobrą. Wypełniała więc do końca i na wysokim poziomie swoje zadania. W podsumowaniu szkolenia i pracy bojowej za 1997 r. najlepszą okazała się 133. krt (dowódca – mjr Wiesław Karpiuk); 132. krt (dowódca – kpt. Andrzej Kasisz) najlepiej eksploatowała stację radiolokacyjną NUR-11; 3. brt (dowódca – mjr Janusz Nowak) zajął pierwsze miejsce we współzawodnictwie sportowym; natomiast 8. brt zdobył pierwsze miejsce i puchar w brygadzie we współzawodnictwie w zakresie logistyki (szef logistyki – mjr Wiesław Urbanowski)⁵⁸.

Rys. 6.4. Ugrupowanie 1. BRt w 1997 r.

W 22-letniej historii 1. BRt ofiarnie pełniło w niej służbę wiele żołnierskich pokoleń. Pracę sztabu organizowali m.in.: płk Kazimierz Lizakowski, płk Edward Lechowicz, płk Józef Banaś, płk Marian Grzesik, płk Józef Huruk, ppłk Krzysztof Makowski, ppłk Antoni Parys. Wszyscy przez wiele lat pełnili służbę w sztabie brygady. Nad sprawnością sprzętu technicznego oraz właściwym funkcjonowaniem służb technicznych czuwali m.in.: płk Jan Bartyzel, płk Czesław Mitas, płk Stanisław Karwecki, ppłk Janusz Skóra, mjr Wacław Bejtan i wielu innych oficerów służb technicznych. O zabezpieczenie właściwych warunków socjalno-bytowych troszczyli się: ppłk Klemens Zduńczyk, ppłk Jan Dudkowski, mjr Piotr Skórak. Działalnością szkoleniową i sprawami liniowymi kierowali: płk Edward Lechowicz, ppłk Kazimierz Markowski, płk Zenon Biela, płk Jan Siekiera, mjr Józef Nasiadka i ppłk Jerzy Tomaszewski. Zadania otrzymywane przez brygadę możliwe były do wykonania m.in. dzięki zaangażowaniu oficerów, chorążych i podoficerów SD brygady. Przez wiele lat na SD pełnili służbę m.in.: ppłk Tadeusz Frącz, ppłk Marian Bielakowski, ppłk Włodzimierz Chilimoniuk, ppłk Paweł Kralik, ppłk Włodzimierz Kaczmarek, ppłk Marek Kleindienst, ppłk Alfred Kocoń, ppłk Mieczysław Martynuska, ppłk Dariusz Maksymowicz, mjr Aleksander Gałązka, mjr Marian Siembida, mjr Konrad Kuncewicz. Sprawne funkcjonowanie SD byłoby znacznie utrudnione bez pracowników cywilnych. Przez cały okres 22-letniego funkcjonowania 1. BRt swoje życie zawodowe z jednostką związali m.in.: Jadwiga Chojacka, Anna Jędrzejek, Wiktor Muszyński, Dariusz Olszewski, Grażyna Peterlik, Elżbieta Piotrkiewicz, Elżbieta Polkowska, Hanna Rokosz, Zofia Rybak, Ryszarda Skibińska, Wanda Wojcińska, Jolanta Wrzesińska, Iwona Zachara, Tomasz Żaglewski. Duże zasługi w kształtowa-

niu dyscypliny, prowadzeniu pracy wychowawczej wnieśli oficerowie wychowawczy, m.in.: płk Stanisław Sadowski, płk Edward Kolenda, płk Janusz Chodorowski, płk Alfred Kupiec, płk Jerzy Płowiec, ppłk Tadeusz Rozen, mjr Ryszard Kowalski. Właściwe funkcjonowanie sztabu brygady byłoby niemożliwe bez dużego zaangażowania pracowników: Grażyny Brandy, Krystyny Tomczyk, Zofii Piaseckiej, Wandy Skrzek, Antoniny Matuszak, Elżbiety Skrzypińskiej, st. chor. rez. Michała Suwarskiego i wielu innych znakomitych dowódców, inżynierów, techników i pracowników cywilnych wojska.

W grudniu 1997 r. w związku ze zmianami restrukturyzacyjnymi w Wojsku Polskim, w tym i w Wojskach Radiotechnicznych, w wykonaniu zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 74/Org. z 24 listopada 1997 r. przystąpiono do przekazania podległych batalionów do struktur 2. i 3. Brygady Radiotechnicznej oraz rozformowania sztabu 1. BRt.

Do 2. BRt przekazano:

- 4. brt w Warszawie-Radiowie;
- 8. brt w Lipowcu (wraz ze 119. baterią artylerii przeciwlotniczej).

Do 3. BRt przekazano:

- 3. brt w Sandomierzu;
- 7. brt w Łasku (wraz ze 103. baterią artylerii przeciwlotniczej);
- 11. mbrt w Zamościu.

W okresie przekazywania batalionów do 2.

i 3. BRt dowództwo 1. BRt stanowili:

- płk Jan Siekiera – dowódca;
- mjr Józef Nasiadka
– zastępca dowódcy brygady;
- ppłk Krzysztof Makowski
– szef sztabu brygady;
- mjr Wacław Bejtan
– zastępca dowódcy ds. logistyki.

Od października 1998 r., aż do ostatecznego rozformowania brygady z końcem 1998 r., pełniącym obowiązki dowódcy 1. BRt był mjr Piotr Skórak. W okresie 22 lat funkcjonowania 1. BRt za uzyskiwanie wysokich ocen w wykonywaniu zadań bojowych oraz szkolenie była wyróżniana, m.in.:⁵⁹

- pięciokrotnie medalem „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej” (lata 1976–1987);
- w 1988 roku medalem „Za Wybitne Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”;
- czterokrotnie medalem „Za Zasługi dla Wojsk OPK”;
- w 1989 roku medalem „Za Zasługi Rozwoju Kultury Fizycznej w WP”;
- w rozkazach dowódcy WLOP w latach: 1990, 1992, 1993 i 1995.

mjr Piotr SKÓRAK

p.o. dowódcy 1. Brygady Radiotechnicznej w latach 1998–1999

Urodził się w 1955 r. w Siedliszczu. W 1978 r. ukończył Wyższą Szkołę Oficerską Służb Kwatermistrzowskich i został kwatermistrzem w 64. do w 4. BA OPK. W 1989 r. ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów Kwatermistrzostwa. W latach 1989–1992 pełnił służbę jako starszy inspektor w dowództwie 1. BRt. W 1992 r. został pomocnikiem dowódcy brygady, a w latach 1996–1998 był szefem Sekcji Materiałowej. Od października 1998 r. do czerwca 1999 r. pełnił obowiązki dowódcy 1. BRt – grupy likwidacyjnej. W latach 1999–2003 był starszym oficerem Wydziału Logistyki Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Warszawie. W 2003 r. przeniesiony do rezerwy. Odznaczony jest m.in. brązowym Krzyżem Zasługi, złotymi medalami „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”.

Z KRONIKI**1. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ**

Fot. 6.1.
Mjr Tadeusz Kowal –
dowódca 171. krt
w Różycach

Fot. 6.2.
St. szer. Grzegorz Monkiewicz –
wyróżniony medalem
„Za Ofiarność i Odwagę”

Fot. 6.3. Od lewej: ppłk Stanisław Hernik (dowódca 4. brt), płk Jerzy Kowalczyk (dowódca 1. BRt) i płk Janusz Podkański

Fot. 6.4. Sierż. sztab. Możdziach –
czołowy racjonalizator

Fot. 6.7. Kpt. Włodzimierz Kaczmarek, dowódca 181. krt w Ostródzie otrzymuje
puchar od dowódcy OPK gen. bryg. Longina Łozowickiego za zdobycie tytułu
„Wzorowy Pododdział Wojsk OPK”

Fot. 6.5. Dowódca 1. BRt płk Józef Dziechciarz wręcza wyróżnienia
na rocznej odprawie w 1992 r. Od prawej: ppłk Marian Mazurkiewicz
i mjr Janusz Boratyński. Pierwszy z lewej ppłk Jan Siekiera

Fot. 6.8. Ppłk Piotr Gryzłó – dowódca
3. Batalionu Radiotechnicznego

Fot. 6.6. Dowódca 8. brt ppłk Marian Grzesik wręcza broń
żołnierzom na zbiórce batalionu w Lipowcu

Fot. 6.9. St. kpr. A. Ostrowski – wyróżniający się
racjonalizator 1. Brygady Radiotechnicznej

Fot. 6.10. Dowódca Wojsk OPK gen. bryg. Longin Łozowicki wręcza nagrodę ppłk. Stanisławowi Hernikowi za uzyskanie oceny bardzo dobrej podczas ćwiczeń na poligonie Aszafuk w ZSRR

Fot. 6.11. Sierż. Radyszak – czołowy racjonalizator w 1. BRt.

LUDZIE ZE STANOWISK

Od lewej: mjr Wiśniewski, kpt. Janus, ppłk Huruk

Plpłk mgr inż. Józef Huruk ukończył WAT w 1977 roku. Pierwszym stanowiskiem służbowym były obowiązki inżyniera RLS w batalionie radiotechnicznym, a po dwóch latach — dowódcy stacji radiolokacyjnej. Od 1982 roku przez cztery lata kierował kompanią, by w 1986 roku został szefem sztabu batalionu radiotechnicznego. W 1988 roku przeniesienie powierzili mu obowiązki dowódcy. Po czterech latach dowodzenia i osiągnięciu wysokich wyników szkoleniowych został szefem sztabu 1. Brygady Radiotechnicznej. W tym roku ukończył wydziałowe studia logistyczne w WAT.

Mjr inż. Zbigniew Wiśniewski ukończył WOSR w 1974 roku. Po promocji przez siedem lat był dowódcą RLS. W latach — od 1981 do 1988 pełnił obowiązki starszego inżyniera systemu załomatyrowanego wojsk radiotechnicznych. Od 1988 roku jest oficerem stanowiska dowodzenia 1. Brygady Radiotechnicznej.

Kpt. Bogumił Janus ukończył Techniczną Szkołę Chorążych w Jeleniej Górze w 1979 roku. Obowiązki technika urządzenia w pododdziale radiotechnicznym pełnił w latach 1980 — 1983. Po ukończeniu dwuletniego kursu oficerskiego został dowódcą RLS, w roku 1988 dowódcą kompanii radiotechnicznej, a po pięciu latach praktyki — oficerem stanowiska dowodzenia 1. Brygady Radiotechnicznej. W tym roku został zastępcą dowódcy stanowiska dowodzenia.

Kpt. dypl. Włodzisław Zaręba ukończył

jeleniogórską WOSR w 1985 roku. Po krótkim okresie pełnienia obowiązków inżyniera stacji radiolokacyjnej został jej dowódcą. W roku 1989 objął stanowisko dowódcy kompanii radiotechnicznej, skąd skierowano go na studia w Akademii Obrony Narodowej. W 1993 roku został szefem sztabu batalionu radiotechnicznego, a już w 1994 — starszym oficerem operacyjnym sztabu 1. Brygady Radiotechnicznej. Od tego roku jest dowódcą batalionu radiotechnicznego.

Płk Piotr Jaworski jako żołnierz służby zasadniczej rozpoczął w 1977 roku swoją przygodę na stanowisku dowódcy 1. Brygady Radiotechnicznej. Przez dwa lata był planzestcą, a od 1980 roku operatorem systemu. W 1983 roku został kontrolerem, by od 1987 roku objąć obowiązki kierownika zmiany pracowników cywilnych.

Tomasz Zagłowski od 1976 roku był starszym planzestcą na stanowisku dowodzenia 1. Brygady Radiotechnicznej. W 1980 roku

Elżbieta Piotrkiewicz-Jaworska od 1975 roku pracuje na stanowisku dowodzenia jako starsza planzestka (mimo młodego wieku). W 1980 roku po przakończeniu zostaje operatorem systemu, by w 1989 roku objąć obowiązki kontrolera i zastępcy kierownika zmiany pracowników cywilnych. (SOR)

Fot. 6.12. Fragment artykułu z „Wiraży” o wyróżniających się żołnierzach i pracownikach

Fot. 6.13. Wyróżnienie kadry 3. brt z okazji 30-lecia jednostki

Fot. 6.14. Kpt. Sławomir Kubiś — dowódca 141. krt w Druchowie

Fot. 6.15. 171. krt z Różyc (dowódca mjr Tadeusz Kowal) w 1979 r. zdobyła tytuł najlepszego pododdziału WRt w zawodach użyteczno-bojowych.

Fot. 6.16. Kontrola wyszkolenia taktycznego w 7. brt. Od lewej: ppłk Jerzy Tomaszewski, płk Jan Siekiera i ppłk Wojciech Sikora. Wiewiórczyn 2002 r.

Fot. 6.17. Egzamin na klasę specjalisty wojskowego przyjmuje por. Jan Siekiera. 8.brt. 1979 r.

Fot. 6.18. Wręczenie aktów mianowania na wyższe stopnie wojskowe. Od prawej: kpt. Jan Siekiera, mjr Witold Hausman, mjr Jan Pielacha, mjr Marian Kolb, mjr Włodzimierz Chilimoniuk, mjr Włodzimierz Sośniarz. Gratulacje składa mjr Emilian Trzepiota (dowódca 8. brt)

BATALiony UGRUPOWANIA 1. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ

Bataliony 3. i 8., będące do 1997 r. w ugrupowaniu 1. BRt, obecnie są w ugrupowaniu 3. BRt. Informacje na ich temat zamieszczone zostały w rozdziale 6.5.2.

4. BATALION RADIOTECHNICZNY

Tradycje 4. Batalionu Radiotechnicznego sięgają połowy lat pięćdziesiątych, kiedy to w 1955 r. na bazie 9. krt stacjonującej w Radiowie k. Warszawy sformowano 6. Samodzielny Batalion Radiotechniczny podległy dowództwu WLiOPL OK. W skład batalionu wchodziło siedem kompanii, jedną z nich była kompania w Druchowie k. Drobińska, bezpośrednia poprzedniczka 4. brt. W 1968 r. na bazie 6. sbrt utworzono 2. Pułk Radiotechniczny. W skład pułku wszedł 4. brt w Radiowie k. Warszawy sformowany na bazie 161. i 163. krt. W wyniku kolejnej reorganizacji 2. prt został rozformowany. 4. brt utworzono na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 050/Org. z 20 czerwca 1974 r. na bazie 2. prt. Do 28 lutego 1975 r. sformowano w Warszawie-Radiowie sztab batalionu i kompanie radiotechniczne w Druchowie k. Raciąża, Łagunach k. Ciechanowa, Białej Podlaskiej i Pacewie. Sformowano też wysunięte RLP w Mińsku Mazowieckim i Sumicach k. Lipna. Batalion wszedł w skład 1. Brygady Radiotechnicznej w 1977 r. Po rozformowaniu brygady, 4. brt włączono w ugrupowanie 2. BRt w Bydgoszczy. Od początku istnienia jednostka intensywnie rozbudowywała obiekty koszarowe i techniczne, m.in. „salę nawigatorów” do naprowadzania lotnictwa. Batalion uzyskał bardzo dobre oceny podczas ćwiczeń na poligonie w byłym ZSRR w latach 1978, 1982 i 1987. Wielokrotnie zajmował pierwsze miejsce we współzawod-

nictwie na szczeblu 1. Korpusu OP. W batalionie organizowano pokazy sprzętu i pracy bojowej dla przedstawicieli najwyższych władz państwowych, wojskowych oraz delegacji zagranicznych. Za osiągnięcie wysokich ocen z kontroli, ćwiczeń oraz zawodów użytecznie-bojowych batalion był wielokrotnie wyróżniany przez dowódców Wojsk OPK i WLOP. 26 czerwca 1995 r. społeczeństwo Raciąża ufundowało 4. Batalionowi Radiotechnicznemu nowy sztandar wojskowy. Po przystąpieniu Polski do NATO w batalionie gościły delegacje armii sojuszników oraz oficerowie łącznikowi różnych szczebli dowodzenia NATO. W marcu 1999 r. batalion poddany został kontroli Techeval, a we wrześniu wizytowany był przez przedstawiciela Centrum Elektronicznego Sił Powietrznych USA, w związku z wdrażaniem systemu ASOC w docelowym systemie dowodzenia WLOP. W marcu 2001 r. uczestniczył w organizo-

Poczet dowódców

4. Batalionu Radiotechnicznego

mjr Józef Sosiński 1974–1981
ppłk Stanisław Hernik 1981–1988
mjr Bogdan Głowczyński 1988–1989
ppłk Stanisław Hernik 1989–1992
mjr Marek Grzybowski 1992–1996
mjr Włodzimierz Zaręba 1996–1999
mjr Kazimierz Kotlewski 1999–2001

płk dypl. Włodzimierz ZARĘBA

dowódca 4. brt w latach 1996–1999

Urodził się w 1960 r. w Sacygniowie. W 1985 r. ukończył WOSR i rozpoczął służbę w 8. brt. W latach 1989–1991 był dowódcą krt. Ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów w 1990 r., a następnie AON w 1993 r. i został szefem sztabu 4. brt. Od 1995 r. był oficerem operacyjnym, a następnie szefem Wydziału Operacyjnego 1. BRt. W latach 1996–1999 dowodził 4. brt. Po odejściu z batalionu był starszym specjalistą w Zarządzie Strategiczno-Operacyjnym i Generalnym Zarządzie Operacyjnym SG WP. W 2000 r. został naczelnikiem Wydziału w Ministerstwie Skarbu Państwa. W 2011 r. przeniesiony do rezerwy.

wanej przez Przemysłowy Instytut Telekomunikacji prezentacji systemu „Dunaj” dla przedstawicieli SHAPE, a także pośrednich szczebli dowodzenia SP NATO w Europie. Na bazie batalionu firmy PIT,

Radwar oraz Filbico prowadziły w ostatnich latach badanie zmodernizowanych urządzeń systemów dowodzenia „Dunaj” i „Orzyc”. Batalion rozformowano w 2001 r.

płk mgr Kazimierz KOTLEWSKI

dowódca 4. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1999–2001

Urodził się w 1961 r. Jest absolwentem WOSR z 1988 r. W 1993 r. ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów Wojsk Radiotechnicznych WOPK, a następnie w 1996 r. kurs języka litewskiego w Ośrodku Nauczania Języków Obcych w Wilnie. W 1999 r. ukończył Wyższą Szkołę Pedagogiczną, a w 2000 r. podyplomowe studia na kierunku zarządzanie w Szkole Głównej Handlowej. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 1988 r. w 4. Batalionie Radiotechnicznym jako zastępca dowódcy kompanii, przechodząc następnie kolejne stanowiska służbowe: dowódcy kompanii remontowej (1989), dowódcy kompanii radiotechnicznej (1990), zastępcy dowódcy batalionu (1993), zastępcy dowódcy batalionu – szefa wydziału (1995), aby w 1999 r. objąć stanowisko dowódcy 4. brt. W latach 2001–2010 był szefem Pionu Dowodzenia Bojowego w 21. Ośrodku Dowodzenia i Naprowadzania. W styczniu 2011 r. rozpoczął służbę w Centrum Operacji Powietrznych, pełniąc obowiązki szefa Ośrodka Kierowania Walką, następnie latach 2012–2013 szefa Pionu Działań Bieżących Centrum Operacji Powietrznych, a po przeformowaniu Centrum Operacji Powietrznych – Dowództwa Komponentu Powietrznego na nowy etat objął stanowisko zastępcy dowódcy – szefa sztabu. Wyróżniony w 2013 r. przez dowódcę Sił Powietrznych tytułem „Żołnierz Roku Sił Powietrznych” oraz w 2014 r. złotą odznaką „Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej” przez ministra obrony narodowej. Odznaczony m.in. złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz srebrnym medalem „Za długoletnią służbę”. 17 marca 2014 r. objął stanowisko szefa sztabu Centrum Operacji Powietrznych – Dowództwa Komponentu Powietrznego.

Z KRONIKI

4. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.19.
Mjr Stanisław Klich

Fot. 6.20.
Mjr Zygmunt Kożuchowski

Fot. 6.21.
Por. Stanisław Hernik

Fot. 6.22.
Kpt. Janusz Chłuda

Fot. 6.23. Delegacja Chińskiej Armii Ludowej na SD 4. brt. podczas prezentacji nowych systemów dowodzenia i automatyzacji

Fot. 6.26. Wizyta delegacji Dowództwa UW na SD 4. brt. Pierwszy z prawej – dowódca batalionu ppłk Józef Sosiński

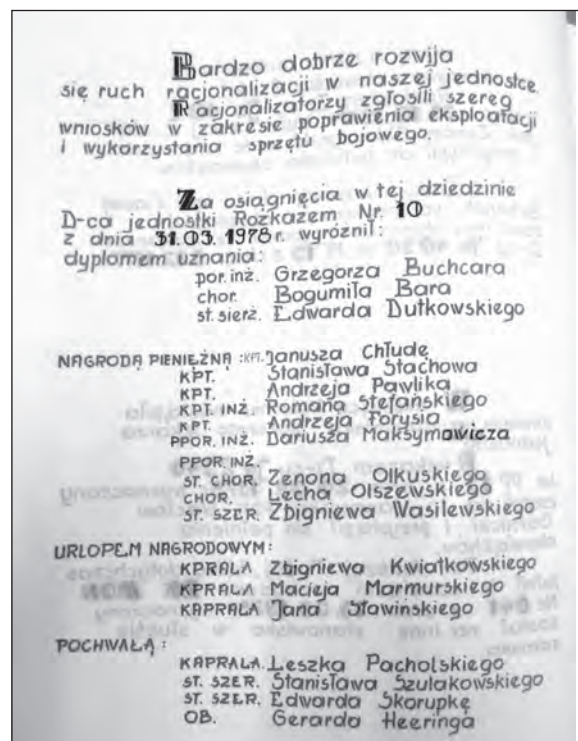
Fot. 6.24. Minister obrony narodowej Piotr Kołodziejczyk na SD 141. krt

Fot. 6.27. Chor. Bogdan Bar – czołowy racjonalizator, wielokrotnie wyróżniany za osiągnięcia

Fot. 6.25. Mjr Dębski prezentuje możliwości systemu „Cyber-W” delegacji Dowództwa Układu Warszawskiego w obecności dowódcy Wojsk OPK gen. dyw. Longina Łozowickiego, jego zastępcy – gen. bryg. Wiesława Wojciechowskiego i dowódcy 1. Korpusu OPK gen. bryg. Władysława Hermaszewskiego

Fot. 6.28. Fragment kroniki batalionu

Fot. 6.29.
Kpt. Janusz Skóra
na spotkaniu
z racjonalizatorami
1. BRt: ppor. Józefem Nasiadką,
kpt. Polakiem
i st. szer. A. Kisielewskim

Fot. 6.30. Minister Piotr Kołodziejczyk w 4. brt. W środku dowódca batalionu mjr Marek Grzybowski.

Fot. 6.32. Wigilia w 2000 r. w 4.brt.

04.07. 1977r. w 4 Batalionie Radiotechnicznym odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej W.P. z udziałem I Z-cy Szefa GZPW gen.dyw.dr. Józefa Baryły i Z-cy Wojsk OPR gen. bryg. mgr. Jana Cieślaka.

21.12. 1977r. dokonano w 4 brt. podsumowania wyników szkolenia oraz przodownictwa i współzawodnictwa za 1977r.

I miejsce i tytuł „Przodujący Pododdział” - 44 zkr - dowódca pododdziału mjr. Stanisław Klich
II miejsce - Kompania Dowodzenia i Automatyzacji - d-ca pododdziału kpt. Janusz Chłuda
III miejsce - 43 krt. d-ca pododdziału kpt. Jerzy Grad.

Za zajęcie czołowych miejsc we współzawodnictwie na szczycie batalionu o najlepiej eksploatowane urządzenie radiolokacyjne.

Fot. 6.31. Fragment kroniki 4. brt

*W dniu pożegnania
Sztandaru Jednostki Wojskowej 2471
wyrażam serdeczne żołnierskie podziękowanie
stanowi osobomamu jednostki za dwudziesto
siedmio letnią ofiarną, pełną poświęceń
służbę i pracę.
Jednocześnie życzę wielu sukcesów
w dalszej służbie i pracy oraz wszelkiej
pomyślności w życiu osobistym i rodzinnym.*

gen. bryg. Józef DZIECHCIARZ

Fot. 6.33. Wpis szefa WRt gen. bryg. Józefa Dziechciarza do kroniki 4. brt w dniu pożegnania sztandaru rozwiązywanej jednostki. Warszawa 10.12.2001 r.

7. ŁASKI BATALION RADIOTECHNICZNY

Formowanie 7. Samodzielnego Batalionu Radiotechnicznego rozpoczęło 23 września 1957 r. na mocy rozkazu dowódcy WLiOPL OK. Dowództwo i sztab batalionu mieściło się w Łodzi, a pododdziały batalionu rozmieszczono w: Wiewiórczynie k. Łasku, w Sławnie k. Opoczna, w Różycach k. Ożarowa i w Wieluniu (w 1961 r.). Formowanie batalionu zakończono 30 listopada 1957 r. W 1962 r. batalion otrzymał nadany przez Radę Państwa sztandar i został udekorowany „Honorową Odznaką Miasta Łodzi”. W wy-

ku zmian restrukturyzacyjnych w Wojsku Polskim 7. brt wszedł w skład Wojsk OPK. 31 marca

Poczet dowódców

7. Łaskiego Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Leszek Mazerant 1957–1963
ppłk Włodzimierz Przemyski 1963–1979
ppłk Józef Banaś 1979–1983
ppłk Marian Mazurkiewicz 1983–1998
ppłk Wojciech Sikora 1998–2003
mjr Zbigniew Podemski 2003–2003

ppłk inż. Marian MAZURKIEWICZ

dowódca 7. brt w latach 1983–1998

Urodził się w 1940 r. na Kielecczyźnie. Ukończył Państwowe Liceum Technik Plastycznych i następnie w 1963 r. Oficerską Szkołę Łączności w Zegrzu. Rozpoczął służbę w Wojskach OPK, wiążąc się z 7. brt w Wiewiórczynie k. Łasku. Ukończył w 1978 r. studia na Wydziale Elektroniki WAT i od tego czasu pełnił służbę na stanowiskach: zastępcy dowódcy ds. liniowych, szefa sztabu – zastępcy dowódcy w 7. brt. W latach 1983–1998 był dowódcą tego batalionu. W 1986 r. dowodzona przez niego jednostka uzyskała miano „Przodującego Pododdziału” w 1. Korpusie OPK. Podczas kontroli Inspekcji Sił Zbrojnych WP w 1986 r. i 1989 r. uzyskał ocenę dobrą. Jeden z nielicznych oficerów pełniących całą służbę zawodową w jednym oddziale wojskowym oraz jeden z dowódców brt pełniących tę funkcję najdłużej. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi oraz złotymi medalami „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 1998 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

ppłk mgr Wojciech SIKORA

dowódca 7. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1998–2003

Urodził się w Sosnowcu w 1957 r. Ukończył WOSR w roku 1980. Zawodową służbę rozpoczął w 7. brt jako dowódca obsługi stacji radiolokacyjnych „Jawor-M” i „Bogota-M” w 171. krt w Różycach k. Ozorkowa. W 1983 r. kompania zdobyła 1. miejsce i uzyskała tytuł „Mistrzowski Pododdział Radiotechniczny Wojsk OPK”. W tym samym roku został dowódcą 172. krt w Sławnie k. Opoczna, a następnie był dowódcą kompanii dowodzenia. W 1989 r. został szefem sztabu – zastępcą dowódcy 4. brt w Warszawie. W latach 1990–1991 pełnił służbę w Szkole Młodszych Specjalistów w Katowicach i Gliwicach. W 1991 r. wrócił do 7. brt na stanowisko zastępcy dowódcy, a w 1998 r. został dowódcą batalionu w Wiewiórczynie. W 2003 r. otrzymał wraz z grupą organizacyjną zadanie sformowania 32. ODN w Krakowie. Po wykonaniu tego zadania pełnił służbę w Departamencie Spraw Obronnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na stanowisku naczelnika wydziału. W 2004 r. został szefem Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego – dowódcą Garnizonu Łódź. Służbę wojskową zakończył w 2007 r. W trakcie służby ukończył studia magisterskie i podyplomowe na Uniwersytecie Opolskim oraz liczne kursy specjalistyczne. Zna język angielski i rosyjski. Zainteresowania: historia, geografia, polityka.

1974 r. dowództwo i sztab batalionu przeniesiono do Wiewiórczyna k. Łasku. Kilka tygodni później – 9 maja – zakończono rozbudowę inżynierską batalionu i oddano do użytku Połączone Stanowisko Dowodzenia. W 1976 r. 7. brt wszedł w skład utworzonej 1. Brygady Radiotechnicznej. W 1979 r. 171. krt pod dowództwem mjr. Tadeusza Kowala zajęła pierwsze miejsce w zawodach użyteczno-bojowych na szczuble Wojsk OPK wśród pododdziałów radiotechnicznych. Taki sam sukces kompania uzyskała w 1983 r. Dowódcą 171. krt był wówczas mjr Jerzy Widziński. Na szczuble 1. BRt, batalion zajął drugie miejsce w 1989 r. pod względem wyników w działalności

szkoleniowej i wychowawczej. W latach 1993–1995 i w 1998 r. w 1. BRt był najwyższym ocenianym batalionem za eksploatację sprzętu technicznego. Rada Miasta wyróżniła jednostkę okolicznościowym medalem „Zasłużony dla Miasta Łask”. W 1997 r. 7. brt otrzymał nowy sztandar ufundowany przez społeczeństwo ziemi łaskiej. W tym samym roku został przekazany z 1. BRt do ugrupowania 3. Brygady Radiotechnicznej. Rozformowano też część pododdziałów. W maju 2002 r. 7. brt na mocy decyzji ministra obrony narodowej przyjął wyróżniającą nazwę „Łaski”, a święto batalionu wyznaczono na dzień 27 września. W 2003 r. 7. brt rozformowano.

Z KRONIKI

7. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.34. Gen. bryg. Ryszard Michalik wręcza wyróżnienia laureatom Olimpiady Taktycznej Wojsk OPK – oficerom z 1. BRt, m.in. por. Wojciechowi Sikorze

Fot. 6.35. Kadra mistrzowskiej 171. krt na tle anten P-14, RT-17 i „Wetliny”

Fot. 6.36. Dowództwo 7. brt. Stoją od lewej: mjr Paweł Rogala – szef logistyki, mjr Zbigniew Podemski – zastępca dowódcy, ppłk Wojciech Sikora – dowódca, mjr Stanisław Banach – szef sztabu, mjr Mirosław Rostkowski – szef szkolenia, por. Robert Polega – główny księgowy

Fot. 6.37. Obchody Święta Niepodległości. Płk Marian Mazurkiewicz wręcza kadrze 7. brt pamiątkowe odznaki jednostki. Wiewiórczyn 1997 r.

Fot. 6.38. Płk Marian Mazurkiewicz przyjmuje sztandar z rąk przedstawiciela Kancelarii Prezydenta Marka Dukaczewskiego

Fot. 6.39. Obsługa wysokościomierza RW-31 miejscowej krt przed rozpoczęciem treningu taktyczno-bojowego

Fot. 6.40. Wizyta niemieckiej delegacji wojskowej z Messstetten w 7. brt., w 2001 r.

Fot. 6.41. Pokaz sprzętu 7. brt dla mieszkańców regionu z okazji Święta Lotnictwa w 2000 r.

11. MANEWROWY BATALION RADIOTECHNICZNY

11. Manewrowy Batalion Radiotechniczny został od podstaw sformowany w 1995 r. w obiektach Technicznej Szkoły Wojsk Lotniczych w Zamościu. Jego zadaniem była rozbudowa i umocnienie „ściany wschodniej”. Na dowódcę tworzonego batalionu wyznaczono kpt. Wojciecha Lewickiego. Szefem sztabu został kpt. Remigiusz Mazur, zastępcą ds. logistyki – por. Jacek Kuliga. Zasadnicze uzbrojenie: stacje radiolokacyjne oraz radiostacje KF i UKF batalion otrzymał z rozformowywanych w tym czasie batalionów radiotechnicznych w 2. BRt (19. brt w Golenio-

wie, 25. brt w Debrznie i 26. brt w Malborku). 11. mbrt zgodnie z rozkazem szefa Sztabu Generalnego WP osiągnął gotowość bojową 1 czerwca 1996 r. W grudniu 1997 r. batalion przekazano z 1. BRt do 3. BRt we Wrocławiu. W 1999 r. batalion rozformowano.

Poczet dowódców 11. Manewrowego Batalionu Radiotechnicznego

mjr Wojciech Lewicki 1995–1998
kpt. Jacek Kuliga 1998–1999

Fot. 6.42. Konserwacja anteny

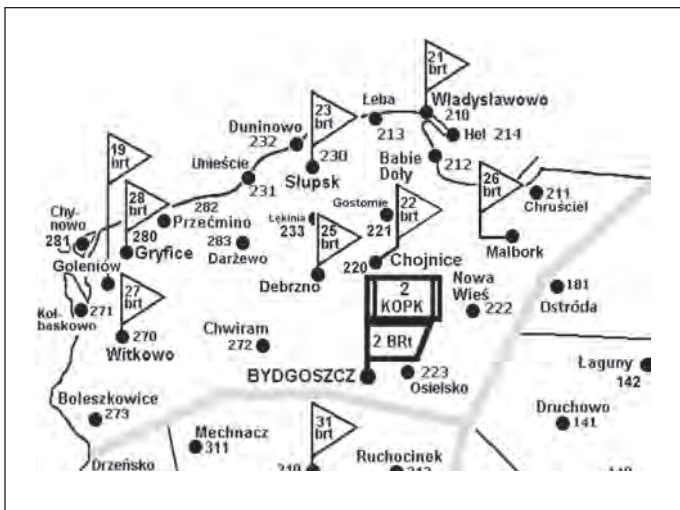

Fot. 6.43. Posterunek radiolokacyjny na pozycji zapasowej

6.4. 2. BRYGADA RADIOTECHNICZNA

6.4.1. POCZĄTEK ZMIAN W BRYGADZIE W LATACH DZIEWIĘDZIESIĄTYCH

Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych wraz z początkiem zmian strukturalnych, zbiegł się, jak napisali autorzy wspomnianej monografii „2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008” z duchem odnowicielskim w dowództwie brygady: „Znaczna część starszej (wiekiem) kadry dowództwa, z chwilą zmiany ustroju, odeszła do rezerwy, ponieważ – jak niektórzy „starzy wiarusi” stwierdzali: nie odpowiada mi nowa wizja armii. Część, tych bardziej przedsiębiorczych, wzięła sprawy w swoje ręce i postanowiła założyć własny biznes. Ze szkół i ośrodków szkolenia przybywało wielu młodych oficerów, których porwały, pędzące niczym wichry zmiany mentalne w doskonaleniu organizacji życia wojskowego. Restrukturyzacja (magiczne słowo, które miało wyjaśnić każdą, czasem zupełnie niezrozumiałą decyzję przełożonych), zaczęła wciskać się do jednostek radiotechnicznych na wszystkie sposoby”⁶⁰.

Rys. 6.5. Ugrupowanie 2. BRt w 1991 r.

Na skutek tej restrukturyzacji w lata dziewięćdziesiąte 2. Brygada Radiotechniczna wchodziła z większą niż dotychczas strukturą organizacyjną. W wyniku połączenia Wojsk Lotniczych z Wojskami OPK, z rozwiązywanymi WL, brygada przejęła trzy bataliony radiotechniczne. Wprawdzie w 1990 r. rozformowana została 42. krt, ale już 13 listopada 1990 r. włączono do brygady 19. brt z Marszewa koło Goleniowa (dowódca – ppłk Wojciech Szambelan) podporządkowany dotychczas dowódcy 2. plm z 4. Dywizji Lot-

nictwa Myśliwskiego (DLM). 15 listopada przyjęto do brygady 26. brt z Lasowic Wielkich koło Malborka (dowódca – mjr Jan Babik), wcześniej podlegający dowódcy 41. plm. 16 listopada włączono do ugrupowania brygady 25. brt z Myśligoszczy koło Debrzyna (dowódca – mjr Adam Sikorski), wcześniej podlegający dowódcy 9. plm⁶¹.

Poprzez włączenie tych batalionów nieznacznie poprawiły się możliwości bojowe brygady. 19. brt uzupełnił lukę w polu radiolokacyjnym na wysokości 100 m pomiędzy RLP 270. (Witkowo), 271. (Kołbaskowo), 280. (Gryfice) i 281. (Chynowo). Wskutek przejęcia 25. brt zlikwidowano lukę w polu radiolokacyjnym na wysokości 100 metrów w rejonie Debrzno–Złotów–Czarne–Sępólno–Krajeńskie. 26. brt zabezpieczał pole radiolokacyjne na wysokości 100 metrów na obszarze Żuław. Zlikwidował też lukę na wysokości 300 metrów w polu radiolokacyjnym między RLP 210. (Władysławowo), 212. (Babie Doły), 221. (Gostomie), 222. (Nowa Wieś)⁶². W przejętych batalionach musiano zmienić organizację szkolenia, bo dotychczas praca bojowa w tych jednostkach ukierunkowana była na zabezpieczenie radiolokacyjne wyłącznie samolotów macierzystego pułku.

W rezultacie tych zmian w skład ugrupowania bojowego brygady w 1990 r. wchodziły następujące pododdziały radiotechniczne:

- 19. brt w Goleniowie (dowódca – ppłk Wojciech Szambelan);
- 21. brt we Władysławowie (dowódca – ppłk Krzysztof Gryszko);
- 22. brt w Chojnicach (dowódca – ppłk Antoni Kraszewski);
- 23. brt w Słupsku (dowódca – ppłk Marian Gniadek);
- 25. brt w Debrzynie (dowódca – mjr Adam Sikorski);
- 26. brt w Malborku (dowódca – mjr Jan Babik);
- 27. brt w Witkowie (dowódca – ppłk Józef Kołodziński);
- 28. brt w Gryficach (dowódca – mjr Stefan Wyborski);
- 211. krt w Chruszczel (dowódca – mjr Piotr Kiliński).

2. BRt przejęła również i włączyła do pracy bojowej stacje kontroli rejonu lotniska (SKRL) „Avia-W”, znajdujące się na lotniskach: Redzikowo – z 28. plm OPK, Goleniów – z 2. plm WL, Zebrze Pomorskie – z 26. plm OPK (od 1988 r. w WL) i Debrzno – z 9. plm WL. Włączenie tych stacji nie wpłynęło zasadniczo na poprawę pola radiolokacyjnego na małych wysokościach (z wyjątkiem rejonu Białogard–Karlino), ale pozwalało zaoszczędzić resursy pozostałego sprzętu radiolokacji. Dawał się bowiem we znaki i sprawiał trudności w utrzymaniu sprawności sprzętu brak części zamiennych do radarów starszego typu produkcji radzieckiej. W planie pięcioletnim, do 1995 r. zamierzano z brygady wycofać 34 odległościomierze, 39 wysokościomierzy i 7 kompletów zautomatyzowanych systemów dowodzenia. W ich miejsce przewidziano wprowadzenie 41 nowych odległościomierzy i 14 wysokościomierzy oraz 7 zestawów zautomatyzowanych systemów dowodzenia produkcji krajowej.

w Słupsku. Ważnym elementem tych ćwiczeń było doskonalenie współpracy 21. brt z posterunkiem obserwacji wzrokowo-technicznej MW w Rozewiu. W dniach 15–17 września tego samego roku brygada całością swoich sił uczestniczyła w ćwiczeniach we współdziałaniu ze środkami systemu OP, w odpieraniu zmasowanych uderzeń ŚNP podczas wykonywania działań obronnych. Pojedyncze stacje radiolokacyjne z 22., 25. i 26. brt wykonywały manewry na pozycje innych posterunków oraz na pozycje wysuniętych posterunków radiolokacyjnych. Celem było doskonalenie wysokich umiejętności obsługi stacji radiolokacyjnych i służb operacyjnych w sytuacjach krytycznych, kiedy należy umieć podejmować szybką i trafną ocenę sytuacji w powietrzu.

6 września 1992 r. dyżurna zmiana operacyjna pod kierunkiem mjr. Stanisława Sikory bezbłędnie zareagowała w sytuacji odejścia od zaplanowanej trasy samolotu PA-38 relacji Lobos–Gdańsk,

płk dypl. Wojciech KRUPIŃSKI

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1988–1997

Urodził się w 1944 r. Jest absolwentem OSR z 1964 r. Służbę zawodową rozpoczął jako technik stacji „Nysa” w 2. krt 6. sbtr w Druchowie k. Sierpca, a następnie jako dowódca stacji radiolokacyjnej „Jawor”. W latach 1968–1971 był dyżurnym operacyjnym na stanowisku dowodzenia 8. brt w Lipowcu. W 1969 r. ukończył specjalistyczne przeszkolenie o profilu „Wozduch-1p” we Włodzimierzu (ZSRR). W latach 1971–1974 był dowódcą 182. krt w Kruklankach k. Giżycka. W 1977 r. ukończył studia w ASG WP i został szefem sztabu 23. brt w Słupsku, a następnie do 1985 r. pełnił obowiązki starszego pomocnika szefa sztabu 2. BRt w Bydgoszczy. W 1980 i 1985 r. uczestniczył w ćwiczeniach na poligonie w Aszałuku (ZSRR) na stanowisku szefa sztabu brygady radiotechnicznej ćwiczącego zgrupowania. W latach 1981–1982 odbył kolejne przeszkolenie specjalistyczne o profilu „Wozduch-1M” we Włodzimierzu. W 1985 r. został szefem sztabu 2. Brygady Radiotechnicznej, a w latach 1988–1997 dowodził tą brygadą. Następnie przez rok był starszym kontrolerem w Departamencie Kontroli MON. Z zawodowej służby wojskowej zwolniony w 1998 r.

W 1992 r. wykonano niewielką reorganizację brygady polegającą na rozformowaniu 214. krt w Helu (w marcu), a w grudniu tego samego roku przedyslokowano 232. krt z Duninowa do kompleksu koszarowo-bojowego w Rowach. W 1992 r. pododdziały brygady uczestniczyły w ćwiczeniach Marynarki Wojennej pod kryptonimem „Murena-92”, podczas których realizowane były cele badawcze połączone ze strzelaniem dywizjonów raketowych. 2. BRt zabezpieczała działanie lotnictwa MW i 2. Korpusu OP siłami i środkami 21. brt we Władysławowie i 23. brt

wykonującego lot na małej wysokości. Samolot w pewnym momencie zniknął ze wskaźnika radaru, co zaniepokoiło operatorów. Wskutek interwencji starszego oficera operacyjnego zniknięcie samolotu ze wskaźnika zostało wyjaśnione. Otóż wskutek złych warunków atmosferycznych samolot nie kontynuował lotu do Gdańska, lecz lądował na lotnisku we Wdzydzech⁶³.

W 1992 r. brygada za codzienne pełnienie dyżurów otrzymała średnią ocenę 4,52. Jej środki radiolokacyjne wykryły i prowadziły w ciągu roku około 77 000 obiektów powietrznych.

W podsumowaniu rocznym najlepsze wyniki w brygadzie pod względem szkolenia i dyscypliny uzyskał 28. brt w Gryficach (dowódca – mjr Stefan Wyborski) i 21. brt we Władysławowie (dowódca – ppłk Józef Kołodziński). Na szczęblu Wojsk Radiotechnicznych 2. BRt w 1992 r. zajęła II miejsce pod względem wyników w szkoleniu i działalności technicznej – szczególnie wysoko ocenione zostało zaangażowanie służb technicznych przy modernizacji stacji NUR-31⁶⁴. W 1992 r. sztab brygady przeniesiono z ul. Warszawskiej na ul. Szubińską w Bydgoszczy.

W 1993 r. nastąpiła zmiana w podporządkowaniu 11. krt w Chruścielu, która została włączona do 21. brt we Władysławowie. Zmieniono też numer kompanii na 211. Z tej okazji dowódca brygady podkreślił zasługi pododdziału w zachowaniu żywotności systemu rozpoznania radiolokacyjnego w północno-zachodnim rejonie odpowiedzialności 2. Korpusu OP. Wymienił również nazwiska tych, którzy wnieśli największy wkład w rozwój kompanii, a są nimi m.in.: ppłk rez. Bazyli Adamiec, ppłk Kazimierz Walkowiak, ppłk Krzysztof Gryszko, mjr. rez. Ryszard Szturmowski, kpt. Marek Nawrocki, st. chor. sztab. Zenon Kuk i chor. sztab. Krzysztof Krygier⁶⁵.

Od 1993 r. przybyło radiotechnikom z 2. BRt dodatkowe zadanie. Uruchomiony został na potrzeby WLOP poligon w Wicku Morskim. Swoje strzelania mogły na nim odbywać jednostki wojsk lotniczych i raketowych. Oprócz jednostek Wojska Polskiego poligon zaczął służyć pododdziałom raketowym z Czech, Węgier, a następnie z Niemiec, Szwecji, Francji i innych państw. Zabezpieczenie radiolokacyjne ćwiczeń należało do pododdziałów radiotechnicznych 2. BRt, głównie 23. brt w Słupsku. W roku następnym bataliony: 22. i 23. zabezpieczały informację radiolokacyjną pułkom myśliwskim WLOP oraz jednostkom lotniczym Republiki Czeskiej. Zadanie wykonane zostało na ocenę bardzo dobrą. Wykorzystano wówczas system zautomatyzowanego dowodzenia z batalionów 22. i 23., a przekazywanie informacji radiolokacyjnej na poligon w Wicku Morskim odbywało się za pomocą modemu transmisji zobrażenia danych. W ramach doskonalenia systemu OP we wrześniu 1994 r. pododdziały brygady uczestniczyły w ćwiczeniach „Sokół-94” i „Pirania-94”. Dowódca WLOP wyróżnił 2. BRt za

zajęcie III miejsca wśród ćwiczących jednostek Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej⁶⁶.

W 1995 r. w 22. brt w Chojnicach odbyła się narada poświęcona przyszłości Wojsk Radiotechnicznych. Naradę prowadził dowódca WLOP gen. dyw. pil. Jerzy Gotowała, a uczestniczyli w niej dowódcy brygad radiotechnicznych i batalionów z 2. BRt. Na naradzie podjęto ważne decyzje, w przyszłości prowadzące również do rozwiązania 2. BRt. 30 czerwca 1995 r. na ostatniej zbiórce stanął skład osobowy 19. brt w Goleniowie (dowódca – mjr Czesław Sieczkowski). Batalion rozformowano po 27 latach istnienia. Na jego bazie sformowano w Zamościu 11. Manewrowy Batalion Radiotechniczny (mbrt), którego dowódcą został kpt. dypl. inż. Wojciech Lewicki. 24 listopada tego samego roku rozwiązano 25. brt w Debrznie (dowódca kpt. Michał Sikora). W roku następnym rozformowano 271. krt w Kołbaskowie, jedną z najstarszych w Wojskach Radiotechnicznych (dowódca – kpt. Paweł Chrobak)⁶⁷.

Rok 1997 przyniósł brygadzie kolejne duże zmiany organizacyjne. W wyniku rozwiązania 1. BRt w Warszawie, do ugrupowania 2. BRt włączono dwa bataliony: 4. brt w Warszawie (dowódca – mjr Włodzimierz Zaręba) i 8. brt w Lipowcu (dowódca – mjr Kazimierz Król). W 1997 r. rozformowano w brygadzie: 212. krt w Babich Dołach z 21. brt (dowódca – mjr Jerzy Krykowski), 223. krt w Osielesku z 22. brt (dowódca – kpt. Mirosław Szklarski), 281. krt w Chynowie z 28. brt (dowódca – mjr Andrzej Szlowski) oraz 231. krt w Unieściu z 23. brt (dowódca – kpt. Robert Kryczka).

Na skutek restrukturyzacji, jak stwierdził w wywiadzie ówczesny dowódca 2. BRt, brygada straciła około 1,5 tysiąca etatów, w tym prawie 500 etatów żołnierzy zawodowych. Brygada po restrukturyzacji miała około 90% ukompletowania żołnierzami zawodowymi, a w 1997 r. obsada spadła do 78%. Znaczna część kadry, nie chcąc się przenosić do nowych miejsc służby, odeszła do rezerwy. Pododdziały brygady rozmieszczone były w około 20 garnizonach. Odległości pomiędzy pododdziałami radiotechnicznymi wynosiły około 70–100 kilometrów. Sprzęt był coraz starszy, bardziej wyeksploatowany. Dostawy nowego nie były wystarczające. Tylko fachowość i zapobiegliwość kadry technicznej pozwalała na utrzymanie sprzętu w dobrym

stanie technicznym i w gotowości do ciągłej eksploatacji. Np. 50% samochodów ogólnego użytku miało przekroczone wszystkie resursy wiekowe i kilometrowe. Pomimo tego nadal były one użytkowane, bo nie było nic w zamian. Zadania były jednak wykonywane. W 1996 r. za realizację zadania głównego – czyli radiolokacyjnego zabezpieczenia szkolenia lotniczego – brygada otrzymała ocenę bardzo dobrą⁶⁸.

W 1997 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 2. BRt. Płk Wojciech Krupiński odszedł na inne stanowisko służbowe, a nowym dowódcą został dotychczasowy szef służb technicznych – zastępca dowódcy płk Roman Trzeciak.

W 1997 r. odbyły się pierwsze polsko-amerykańskie ćwiczenia pod kryptonimem „Orli Szpon”. Personel stanowisk dowodzenia brygady, batalionów i kompanii radiotechnicznych bez zastrzeżeń wykonał swoje zadania radiolokacyjnego zabezpieczenia lotnictwa, także w kolejnych w tym roku ćwiczeniach „Bizon-97” i „Szerszeń-97”. Bardzo dobrze w tych ćwiczeniach zaprezentowała się grupa operacyjna ze sztabu i SD 2. BRt, m.in.: ppłk Andrzej Okupniak, ppłk Ryszard Sodkiewicz, ppłk Mirosław Zimak, mjr Jan Rosiński, st. chor. Bogdan Paprocki, st. chor. szt. Sławomir Kozłowski i st. chor. szt. Janusz Tomas. Na uznanie zasłużyły dyżurne siły i środki dowództwa brygady i batalionów. W 1997 r. wykryły i poprowadziły one w tzw. normie 80 616 obiektów powietrznych, w tym 996 celów rozpoznawczych i taktycznych. Zapewnione zosta-

ły optymalne warunki do wykonania 3392 naprowadzeń samolotów lotnictwa myśliwskiego w systemie fonicznym (ocena 4,98) i 340 naprowadzeń w systemie zautomatyzowanym (ocena 5,00). Przeprowadzono 80 manewrów sprzętem radiolokacyjnym, w tym 50 manewrów w ramach ćwiczeń⁶⁹. We współzawodnictwie w 1997 r. I miejsce w brygadzie zajął 28. brt w Gryficach (dowódca – mjr Michał Sikora).

W 1998 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy brygady. Płk Roman Trzeciak odszedł na inne stanowisko służbowe. Dowodzenie brygadą przejął płk Józef Huruk.

1998 r. w historii brygady był związany z kolejnymi zmianami organizacyjnymi. Rozformowano dwa bataliony: 22. w Chojnicach (dowódca – kpt. Dariusz Krzywdziński) i 27. w Witkowie (dowódca – mjr Zbigniew Galuch) oraz trzy baterie armat przeciwlotniczych. Miejscową kompanię radiotechniczną 22. brt przeformowano na Ośrodek Wykrywania i Kierowania (OWiK) i włączono w strukturę 23. brt. 272. krt z Wałcza została dyslokowana do obiektu bojowego w Starej Łubiance i włączona w skład 28. brt. Na bazie 27. brt sformowano OWiK w Witkowie, włączony w strukturę 28. brt w Gryficach. Jednocześnie połączono strefy odpowiedzialności połączonych stanowisk dowodzenia: 22. i 23. oraz 27. i 28. W skład 2. BRt włączono dwa bataliony radiotechniczne przejęte z Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Wojsk Lądowych. Z Pomorskiego Okręgu Wojskowego – 10. brt w Choszczynie (dowódca – mjr Waldemar Babinowski) i z War-

płk mgr inż. Roman TRZECIAK

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1997–1998

Urodził się w 1944 r. w miejscowości Tornow (Niemcy). W latach 1958–1962 uczęszczał do liceum ogólnokształcącego we Wrocławiu. Służbę wojskową rozpoczął jako szeregowiec w 22. sbrt. W latach 1963–1966 studiował w WAT, a następnie (1966–1968) kontynuował studia w Wyższej Inżynierskiej Szkole Radiotechnicznej w Kijowie. Zawodową służbę wojskową rozpoczął jako inżynier aparatury zdejmowania i przekazywania informacji w 13. prt. W 1968 r. przeniesiony został do 27. brt w Witkowie Pyrzyckim, gdzie pełnił służbę na stanowisku inżyniera ds. automatyzacji. W latach 1974–1978 był starszym pomocnikiem szefa służb technicznych batalionu. W 1978 r. przeszedł na podobne stanowisko w 23. brt w Słupsku, a w latach 1979–1986 wyznaczony został na szefa służb technicznych – zastępcę dowódcy w 23. brt. Angażował się we wdrażanie nowego sprzętu wchodzącego do uzbrojenia, m.in. stacji „Jawor-ML”, „Jawor-M”, K-66 oraz zautomatyzowanego systemu dowodzenia WP-04. W 1986 r. objął stanowisko szefa uzbrojenia i elektroniki, a w roku następnym został szefem służb technicznych 2. BRt. W latach 1996–1997 był szefem logistyki – zastępcą dowódcy 2. BRt. W latach 1997–1998 dowodził 2. BRt. Odszedł na emeryturę w 1998 r.

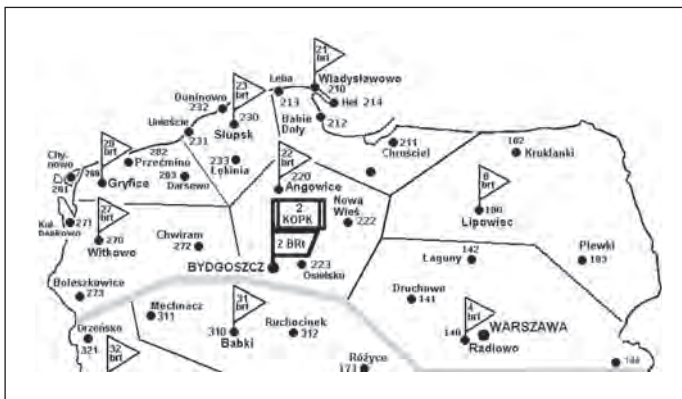
płk mgr inż. Józef HURUK

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1998–1999

Urodził się w 1953 r. w Janowie Podlaskim. W latach 1972–1977 studiował na Wydziale Elektroniki WAT. Po ukończeniu studiów zajmował stanowisko inżyniera i dowódcy obsługi RLS, a od 1983 r. – dowódcy miejscowej kompanii radiotechnicznej w 31. brt w Poznaniu- Babkach. W 1986 r. został szefem sztabu 31. brt, a od 1988 r. dowodził tym batalionem. W latach 1992–1997 był szefem sztabu 1. Brygady Radiotechnicznej, a w 1997 r. został szefem Oddziału Radiolokacji w Szefostwie WRt. W latach 1998–1999 dowodził 2. Brygadą Radiotechniczną w Bydgoszczy. Był to rok intensywnych zmian strukturalnych i dostosowania wszystkich najważniejszych elementów organizacyjno-szkoleniowych brygady do standardów NATO. W 1999 r. został zastępcą szefa Wojsk Radiotechnicznych, a w 2000 r. – szefem Techniki Naziemnej w Szefostwie Techniki Naziemnej dowództwa WLOP. Następnie został szefem Zarządu Materiałowo-Technicznego w Sztabie Generalnym WP. W 2004 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

szawskiego Okręgu Wojskowego – 34. brt w Modlinie (dowódca – mjr Adam Włodarczyk)⁷⁰. W grudniu 1999 r., w celu wzmocnienia „ściany wschodniej”, sformowano w brygadzie nową, 184. krt w Suwałkach. Początkowo była to manewrowa krt, bez wyraźnie określonej pozycji bojowej i ze sprzętem radiolokacyjnym w stanie „zwiniętym”.

Rys. 6.7. Ugrupowanie 2. BRT w 1997 r.

Brygada, zwłaszcza w bliskim terminie przed przystąpieniem Polski do NATO, poddawana była licznym kontrolom i inspekcjom. Wszystkie wymogi kontrolne najlepiej spełniał 28. brt w Gryficach. W ostatnich latach funkcjonowania batalion posiadał zaangażowany i wysoko kwalifikowany zespół dowódców i kadrę, która potrafiła zmobilizować do zwiększonego wysiłku żołnierzy służby zasadniczej. W 1998 r. komisja z dowództwa WLOP wystawiła jednostce (dowódca – mjr Michał Sikora) średnią ocenę dużo powyżej dobrej⁷¹.

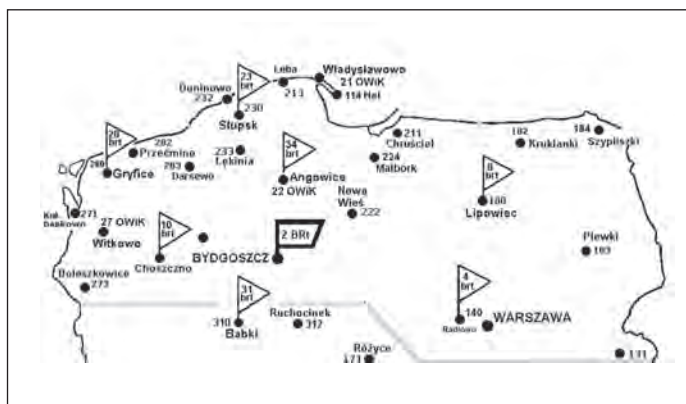
28. brt w Gryficach jako pierwszy w brygadzie zapoczątkował współpracę z podobną jed-

nostką natowską w Niemczech. W 1996 r., jeszcze w ramach współpracy „Partnerstwo dla Pokoju”, przybyła do batalionu delegacja z „Radarfuehrungsabteilung 16” z Cölpin k. Neubrandenburga. Celem wizyty było przygotowanie oraz techniczne dopasowanie sprzętu do wspólnych międzynarodowych ćwiczeń Amber Express. Wspólne ćwiczenie odbyło się w dniach 9–14 września 1996 r. Nawiązaną współpracę poszerzono o podobną jednostkę duńską „Eskadrille 500” z miejscowości Vedbaek k. Kopenhagi. W rezultacie, w sierpniu 1997 r. na wspólnym spotkaniu przygotowano „Deklarację Współpracy” przygranicznych jednostek Danii, Niemiec i Polski. Stronę duńską reprezentowali gen. mjr V.D. Nielsen oraz dowódca „Eskadrille 500” z Vedbaek pan mjr N.U. Rothmann. Gospodarzy, stronę niemiecką, reprezentowali: dowódca Luftwaffe gen. por. J. Höche oraz dowódca „Radarfuehrungsabteilung 16” Cölpin – ppłk M. Baum, a stronę polską dowódca 2. Korpusu OP gen. bryg. pil. Janusz Konieczny, dowódca 2. BRt płk Roman Trzeciak i dowódca 28. brt mjr Michał Sikora⁷². Przyjęty w deklaracji program wymiany przedstawicieli jednostek rozpoczęto realizować już w październiku 1997 r., kiedy to w dniach 20–24 przebywał w Cölpin kpt. Andrzej Szymański, starszy oficer operacyjny z 28. brt. W trakcie wizyty zapoznał się z zadaniami, specyfiką, bazą szkoleniową i warunkami służby żołnierzy.

W czerwcu 1998 r. dowódca 28. brt złożył wizytę w 164. kompanii w Pudgarten z okazji wycofania ze służby w niemieckich SZ ostatniego radaru produkcji radzieckiej. We wrześniu 1998 r. delegacja gryfickiego batalionu uczest-

niczyła w uroczystościach otwarcia nowego Control and Reporting Center (CRC) w Cölpin. Przy okazji mjr Michał Sikora i mjr Grzegorz Baczyński mieli możliwość zapoznania się z nowoczesną amerykańską stacją FPS-117.

Przystąpienie Polski do NATO 12 marca 1999 r. było swoistym przełomem, szczególnie dla kadry zawodowej. W przypadku gryfickiego batalionu było to łatwiejsze, szczególnie poprzez wcze-

Rys. 6.6. Ugrupowanie 2. BRt w 1999 r.

śniejsze kontakty polsko-niemieckie. Żołnierze znaleźli wspólny język wcześniej niż politycy.

2 marca 1999 r. z okazji przyjęcia Polski do NATO, w Ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej w Berlinie odbyło się uroczyste przyjęcie. Oprócz korpusu dyplomatycznego i dowódców jednostek Bundeswehry, w spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele armii czeskiej i węgierskiej. Obok dowódcy 2. Korpusu OP gen. bryg. pil. Janusza Koniecznego w przyjęciu uczestniczył mjr Grzegorz Baczyński z gryfickiego 28. brt. Wizyty delegacji wojskowych z brygady w jednostkach Bundeswehry, armii duńskiej i francuskiej, wspólne ćwiczenia oraz wyjazdy na kursy i staże za granicę miały na celu doskonalenie żołnierskiego rzemiosła. Początek takich intensywnych kontaktów to lata dziewięćdziesiąte.

Równolegle z tymi wydarzeniami, żołnierze brygady uczestniczyli w misjach pokojowych i stabilizacyjnych w wielu państwach. W kronice brygady jest zapisany m.in. udział st. sierż. Bernarda Hanuszewskiego z 212. krt w Babich Dołach w misji w Libanie Południowym. W latach dziewięćdziesiątych takich wyjazdów było więcej. Uczestniczyli w nich nie jako znakomici specjaliści z jednostek radiotechnicznych, ale jako wzorowi żołnierze doskonale przygotowa-

ni pod względem ogólnowojskowym i humanitarnym, czym wykazali się podczas misji pod auspicjami międzynarodowych instytucji. Warto przypomnieć nazwiska niektórych żołnierzy, szczególnie tych, którzy służyli daleko poza „granicami” ugrupowania bojowego brygady i byli jej godnymi reprezentantami. Jednymi z pierwszych na początku lat dziewięćdziesiątych byli: sierż. Sławomir Gomółka (Liban Płd., 1992 r.), mł. chor. szt. Krzysztof Klimek (Kambodża, 1993 r.), kpt. Kazimierz Synowiec z 27. brt (dowódca kompanii piechoty w UNPROFOR w b. Jugosławii, 1993/1994 r. i dowódca kompanii w UNIFIL, 1996 r.). Następnie już liczniejsza grupa żołnierzy brygady wyjechała w późniejszych latach, m.in.: sierż. Marek Kamiński (UNIFIL, 1996 r. i później 1998/1999), st. sierż. Roman Skiba (UNIFIL, 1996/1997 i 1998/1999), ppłk Roman Misiak (oficer łącznikowy NORDPOLBRIG, Bośnia i Hercegowina, 1997 r. i oficer operacyjny w sztabie POLLOG 1998/1999) oraz mjr Miłosz Puto, mł. chor. Adam Rak, st. sierż. Piotr Orszak, sierż. sztab. Krzysztof Rudnicki, st. sierż. Zbigniew Kanicki, st. sierż. szt. Tadeusz Wilkowski, sierż. Zdzisław Rabenda, mł. chor. Robert Kielar, plut. Jarosław Stankiewicz, st. sierż. Adam Bąk, sierż. szt. Andrzej Kosiedowski z kompanii zabezpieczenia dowództwa brygady (wszyscy pełnili służbę w UNIFIL). Mjr Andrzej Wdowski z 8. brt w Lipowcu był rzecznikiem prasowym dowódcy międzynarodowej brygady NORDPOLBRIG w Bośni i Hercegowinie (1999–2000 r.)⁷³.

Płk Bogdan Sędziak (były dowódca 2. BRt) w 1999 r. przez sześć miesięcy był szefem sztabu grupy NSG wchodzącej w skład Brygady Nordycko-Polskiej sił SFOR w Bośni i Hercegowinie, a następnie dowodził grupą NSG. W innych misjach pokojowych, w charakterze obserwatorów ONZ, pełnili służbę m.in. mjr Andrzej Stanulewicz z 23. brt (MINURSO, Zachodnia Sahara, 2002/2003 oraz UNIKOM, Kuwejt, 2004/2005); kpt. Wiesław Wiśniewski z 23. brt (UNMIK, Kosovo, 2002/2003); mjr Andrzej Liberka (UNOMIG, Gruzja 2003/2004). W polskim kontyngencie w Iraku pełnili służbę m.in.: kpt. Bogdan Pałka z dowództwa 2. BRt (2005/2006), kpt. Andrzej Wołoch z dowództwa 2. BRt (2004/2005), chor. Jacek Czajka (2005 i 2006/2007), chor. Grzegorz Jasionecki (2005 i 2006/2007)⁷⁴.

6.4.2. 2. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH 2000–2008

Kiedy Polska przystąpiła do NATO, brygadą dowodził płk Józef Huruk. W sierpniu 1999 r. dowodzenie 2. BRt przejął płk Jerzy Pawelec. Kontynuowane były zmiany restrukturyzacyjne w celu przystosowania dowództwa brygady i podległych batalionów do standardów NATO. Konieczne było też likwidowanie wielu jednostek. W grudniu 2000 r. na ostatniej zbiórce stanął 21. brt we Władysławowie (dowódca – mjr Marek Mikusiński), w jego miejsce utworzono 21. OWiK. Rozformowano również 118. baterię artylerii plot. 2001 r. okazał się też ostatnim dla 4. brt w Warszawie (dowódca – mjr Kazimierz Kotlewski), który został rozformowany po 27 latach funkcjonowania. Jego pododdziały podporządkowano dowódcy 8. brt w Lipowcu (krt w Druchowie, Plewkach i Roskoszy). Przeniesiono też w tym czasie 140. krt do obiektu technicznego w Dębnie.

niczne. Kompanie: 272. w Starej Łubiance, 280. w Gryficach i 283. w Darżewie włączono w ugrupowanie 23. brt w Słupsku. W miejsce OWiK we Władysławowie utworzono 210. krt i włączono w skład słupskiego batalionu. Rozformowano 222. krt w Grudziądzu i 232. krt w Rowach. OWiK w Chojnicach przeformowano na 341. krt. Wkrótce rozformowano OWiK w Witkowie, na jego bazie powstała 101. krt włączona w skład 10. brt w Choszczynie. 272. krt z koszar przy lotnisku w Pile dyslokowano do obiektu w Dolaszewie.

Zmian organizacyjnych w brygadzie dokonywano w ramach przygotowanej przez dowództwo WLOP nowej, jednolitej i dostosowanej do standardów NATO koncepcji dowodzenia i rozpoznawania w przestrzeni powietrznej. Nowa koncepcja nie przewidywała dla 2. BRt roli ważnego „centrum operacyjnego”, w wyniku tego w 2002 r. rozformowano stanowisko dowodze-

płk dypl. Jerzy PAWELEC

dowódca 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1999–2005

Urodził się w 1955 r. Chmielnie. Jest absolwentem WOSR, którą ukończył w 1977 r. z pierwszą lokatą. Po promocji został wyznaczony na stanowisko dowódcy stacji radiolokacyjnej P-35 w 233. krt w Łękinie k. Miastka. Ukończył Kurs Oficerów Obrony Powietrznej w ZSRR (w 1980 r.) i został inżynierem kompleksu radiolokacyjnego K-66 w 230. krt w Słupsku, a w 1982 r. dowódcą tej kompanii. W 1987 r. ukończył WKDO w Jeleniej Górze, a w 1991 r. studia w AON. Po ich ukończeniu objął stanowisko szefa sztabu 23. brt w Słupsku, a następnie dowodził tym batalionem. W latach 1996–1997 był dowódcą Grupy Radiolokacyjnej Centralnego Stanowiska Dowodzenia. Ukończył w 1997 r. kurs taktyczno-operacyjny w AON dla oficerów WLOP. W 1997 r. został szefem sztabu – zastępcą dowódcy 2. BRt w Bydgoszczy. Po ukończeniu Podyplomowego Studium Operacyjno-Strategicznego w AON w 1999 r. wyznaczony został na dowódcę 2. BRt. W latach 2000–2003 nadzorował rozformowywanie czterech brygadowych batalionów. Organizował przedsięwzięcia związane z przeprowadzaniem zmian wewnętrznych strukturach jednostek. W 2005 r. objął obowiązki szefa szkolenia 2. Korpusu OPK w Bydgoszczy. W 2006 r. ukończył studia podyplomowe na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, na kierunku – wychowanie obronne. Wyróżniony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi i złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 2007 r. przeniesiony do rezerwy.

W grudniu 2002 r. rozformowano 28. brt w Gryficach (dowódca – ppłk Grzegorz Baczyński), jedną z najbardziej zasłużonych jednostek Wojsk Radiotechnicznych. W latach 1996–1999 jednostka zdobywała kilkakrotnie miano przodującego batalionu w 2. Korpusie OP. Przeformowano także pozostałe bataliony radiotech-

nia brygady. Był to przełomowy moment, który zdecydował o zmianie statusu dowództwa brygady. W miejsce SD rozpoczęto tworzenie 22. ODN, który w nowym układzie dowodzenia i dyżurowania przejął zadanie dotąd wykonywane przez SD 2. BRt – całodobowe dyżury bojowe oraz bezpośrednie zabezpieczenie

radiolokacyjne przestrzeni powietrznej. W strefie odpowiedzialności 2. Korpusu OP zadania takie miały przejąć ODN: 21. w Warszawie i 22. w Bydgoszczy. Dowódcą 21. ODN został płk dypl. Dariusz Maksymowicz, kolejnym płk Czesław Sieczkowski, a 22. ODN – ppłk Andrzej Siry.

Od 2002 r., po utworzeniu struktury ośrodków dowodzenia i naprowadzania oraz przejęciu przez nie funkcji operacyjnych uległy zmianie cele i zadania szkoleniowe jednostek brygady. Głównym zadaniem stało się utrzymanie norm eksploatowanego sprzętu radiolokacyjnego oraz jedynie wykrywanie obiektów i wydawanie wymaganej informacji radiolokacyjnej do ODN – ośrodków decyzyjnych systemu obrony powietrznej.

22. ODN przejął odpowiedzialność za realizację fundamentalnych zadań realizowanych dotąd przez dowództwo brygady i jej pododdziały, tzn. wykrywanie, śledzenie i powiadamianie o wykrytych obiektach powietrznych oraz kierowanie radiolokacyjnym zabezpieczeniem szkolenia lotniczego. Cel, dla którego 2. BRt została powołana, przestał decydować o jej pierwotnym przeznaczeniu i bojowym charakterze. Dowództwo brygady, dowództwa batalionów, służby operacyjne przestały się już zajmować analizowaniem sytuacji powietrznej i bezpośrednim nadzorem parametrów pola radiolokacyjnego. To zadanie realizował już w głównej mierze 22. ODN⁷⁵. W początkowej fazie organizowania 22. ODN ówczesny dowódca 2. BRt płk Jerzy Pawelec został zobligowany do oddelegowania grupy oficerów SD do pracy w „Zespole Organizacyjnym...”, do nadzorowania procedur dostosowania systemu dowodzenia DUNAJ i do współdziałania z tworzoną od podstaw nową strukturą dowodzenia OP.

12 listopada 2001 r. odbył się pierwszy, od przystąpienia do NATO, realny trening współdziałania z powietrznym SD na samolocie E-3 systemu AWACS, wykonującym zadanie w rejonie południowo-zachodniego Bałtyku. Trening odbywał się pod nadzorem Dowództwa Komponentu Lotniczego Powietrznych Sił Wczesnego Ostrzegania i Naprowadzania we współdziałaniu z dowództwem WLOP. Główne przedsięwzięcia radiolokacyjne związane z treningiem spoczywały na SD brt: 23. i 28.⁷⁶

W kolejnych latach ćwiczeń i treningów było coraz więcej, pojawiły się też nowe nazwy

ćwiczeń. Wzrosła też ich intensywność i zasięg. W 2002 r. w marcu na terytorium Polski odbyły się sojusznicze ćwiczenia pod kryptonimem „Strong Resolve – 2002”. Informację radiolokacyjną zabezpieczały siły i środki 2. BRt, głównie bataliony w Choszcznie i w Słupsku. Ze strony brygady nad przebiegiem czuwała grupa ćwiczącego sztabu 2. BRt na czele z szefem sztabu mjr. Andrzejem Sirym oraz ppłk. Mirosławem Zimakiem. Ważną rolę w koordynowaniu zadań operacyjnych wykonywali: mjr Benedykt Szulwic i mjr Zbigniew Wilkoński. Dowódca brygady za dobrą pracę w czasie ćwiczeń wyróżnił m.in.: ppłk. Jerzego Hrynia, ppłk. Ryszarda Sodkiewicza, ppłk. Andrzeja Okupniaka oraz mjr. Dariusza Krzywdzińskiego⁷⁷.

Począwszy od 2002 r. brygada realizowała ćwiczenia i treningi w coraz bardziej okrojonym składzie. W kwietniu 2003 r. przeniesiono 283. krt z lotniska w Zegrzu Pomorskim do Koszalina, a w grudniu tego roku 210. krt dyslokowano z Władysławowa do obiektów w Rzeciewie k. Pucka. W grudniu 2003 r., po 35 latach funkcjonowania i 6 latach służby w ugrupowaniu brygady, rozformowano 10. brt w Choszcznie (dowódca – ppłk Grzegorz Baczyński). W miejsce rozformowanej jednostki utworzono 101. krt w Witkowie Pyrzyckim, którą włączono do 23. brt w Słupsku.

Po przystąpieniu Polski do NATO we WLOP, w tym i w brygadzie, zaczęto stosować prognozy oceny technicznej jednostek radiotechnicznych, których celem było przeprowadzenie oceny zdolności operacyjnej jednostek przydzielonych do sił sojuszniczych według standardów NATO. Program oceny pod nazwą TECHEVAL (*Technical Evaluation*) umożliwiał też identyfikację niedociągnięć i rozbieżności w zakresie zasobów logistycznych posiadanych przez jednostki i sposobu wykonywania przez nie zadań. Pozwalał też na sformułowanie zaleceń służących poprawie standardów operacyjnych i możliwości bojowych kontrolowanych jednostek⁷⁸. Pierwsza taka kontrola odbyła się w brygadzie w maju 2003 r. i objęła: miejscową 180. krt (dowódca – kpt. Jacek Leniart) z 8. brt w Lipowcu (dowódca – ppłk Zdzisław Lango) i terenową 280. krt w Pruszczy Gryfickim (dowódca – kpt. Andrzej Wołoch) z ugrupowania 23. brt w Słupsku (dowódca – ppłk Marek Kopko). Kontrola obejmowała m.in. sprawność stacji

radiolokacyjnych, systemy IFF, systemy zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnej, systemy łączności. Wyniki kontroli były celujące. Oba posterunki radiolokacyjne i obsługujący je personel przygotowane były bardzo dobrze do wykonania postawionych zadań⁷⁹.

W marcu 2004 r. odbyły się dwustronne ćwiczenia lotnictwa Królewskiej Marynarki Wojennej Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Polskich Sił Powietrznych pod kryptonimem „Polish Dancer-2004”. Zabezpieczenie radiolokacyjne zapewniły wydzielone siły i środki 2. BRt, a samoloty naprowadzano z zasadniczego punktu naprowadzania (PN) w Lipowcu. W gotowości znajdował się również PN w Malborku. Okazją do sprawdzenia umiejętności radiotechników brygady były też ćwiczenia przeprowadzone w maju 2004 r. pod kryptonimem „Clean Hunter -04”. Odbywały się one w warunkach zakłóceń elektronicznych z użyciem środków WE NATO, a biorący udział w ćwiczeniach przedstawiciele brygady spisali się bardzo dobrze.

Lata 2003–2007 były szczególnie trudne dla 23. brt w Słupsku. Oprócz zasadniczej pracy bojowej obciążony został wieloma dodatkowymi zadaniami. W tym czasie już każdy z czterech stacjonarnych batalionów radiotechnicznych, które zostały po reorganizacjach WRT, odpowiadał za kontrolę przestrzeni powietrznej nad 1/4 terytorium kraju. W batalionach manewrowych tylko jeden posterunek pracował bojowo (341. krt w Chojnicach). 23. brt w Słupsku, oprócz prowadzenia pracy bojowej, posiadał dodatkowo dwie kompanie szkolne, do których kierowano co drugi miesiąc poborowych w liczbie około 520. Kompanie szkolne pracowały w cyklu: miesiąc szkolenia do przysięgi, miesiąc przerwy. Po przysiędze żołnierzy rozsyłano do wszystkich pododdziałów 2. Korpusu OP.

Kolejnym dodatkowym zadaniem 23. brt było wydzielanie załączków i powoływanie na czas „W” batalionu szkolnego młodszych specjalistów, który podlegał 2. KOP w Bydgoszczy. Takie zadanie wiązało się z utrzymywaniem bazy mobilizacyjnej dla całego składu tego batalionu i organizowaniu cyklicznych tygodniowych ćwiczeń żołnierzy rezerwy (raz w roku, średnio jednorazowo około 300 żołnierzy). Dodatkowo w 23. brt, na przejętym po 28. plm w Redzikowie obiekcie lotniskowym i koszarowym, organizowano cyklicznie

szkolenie innych rodzajów wojsk, jak coroczne zgrupowania dywizjonów raketowych Wojsk OPL SP przed strzelaniami poligonowymi na CP SP w Wicku Morskim. Utrzymywano również w tym czasie Komendę Lotniska, podległą Bazie Lotniczej w Malborku. Do Redzikowa w 2003 r. (od maja do września) przebazowano całą eskadrę lotniczą z Malborka ze względu na remont lotniska macierzystego. 23. brt był też samodzielnym oddziałem gospodarczym (około 35 mln zł rocznego budżetu), z własną Wojskową Administracją Koszar (około 80 pracowników). Z tego powodu 23. brt zabezpieczał finansowo pozostające w jednym obiekcie koszarowym: wspomnianą Komendę Lotniska, kompanię rozpoznania radioelektronicznego (podległą jednostce w Grójcu), Klub Garnizony. Oprócz zabezpieczenia poligonu w Wicku Morskim, również prowadzenie ćwiczeń w ugrupowaniu 2. BRt spoczywało w głównej mierze na barkach 23. brt, gdyż rozgrywały się one w strefie jego odpowiedzialności.

W 2005 r. siły i środki brygady brały udział w radiolokacyjnym zabezpieczeniu ćwiczeń i treningów NATO: „Clean Hunter -2005”, „Chopin-2005”, „Sentry White Falco-2005”, „NATO-Air Meet-2005”, „Cooperative Key-2005”, „Fruit Fly-2005” oraz ćwiczeń SAR (*Search and Rescue* – poszukiwanie i ratownictwo statków powietrznych) w ramach Trójkąta Weimarskiego – „Triosar-2005”⁸⁰. W tym trudnym czasie dowodzili 23. brt w Słupsku kolejno trzech dowódcy: mjr Andrzej Stanulewicz (2002–2003 – w zastępstwie ppłk. Marka Kopko), ppłk Stanisław Czeszejko (2004–2006) oraz ppłk Władysław Wadas (2006–2007).

W 2005 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 2. BRt. W miejsce płk. Jerzego Pawelca, dowodzenie brygadą objął płk Michał Sikora, dotychczasowy zastępca dowódcy 2. BRt. W tym samym 2005 r. 180. krt (dowódca – por. Sławomir Nosal) z 8. brt w Lipowcu (dowódca – ppłk Jan Krośnięński) zdobyła po raz drugi miano „Wzorowego Pododdziału w Siłach Powietrznych”. Bardzo dobre wyniki podczas TECHEVAL uzyskał pododdział w Głobinie (dowódca – kpt. Piotr Gołębiowski) z 23. brt w Słupsku (dowódca – ppłk Stanisław Czeszejko). W 2006 r. miano i proporzec „Wzorowego Pododdziału w Siłach Powietrznych” zdobyła 230. krt z Redzikowa (dowódca – kpt. Piotr Gołębiowski) z 23. brt.

Pierwsze tego typu wyróżnienie w WLOP zdobył w 2000 r. 28. brt w Gryficach (dowódca – ppłk Michał Sikora).

W 2006 r. miało miejsce ważne wydarzenie w historii 2. BRt. Na podstawie rozkazu dowódcy Sił Powietrznych nr Pf 41 z 1 marca 2006 r. nastąpiła zmiana podporządkowania brygady, przez jej wyłączenie ze składu 2. Korpusu SP i podporządkowanie bezpośrednie Dowództwu Sił Powietrznych. Symboliczna zmiana podległości odbyła się 27 czerwca 2006 r. w obecności byłych dowódców brygady: płk. w st. sp. Ryszarda Sajdaka, płk. rez. Wojciecha Krupińskiego i płk. rez. Romana Trzeciaka. Dowódca 2. Korpusu SP, gen. bryg. pil. Tadeusz Kuziora stwierdził wówczas, że „...żołnierze 2. BRt przez ponad 32 lata doskonale wypełniali powierzoną im rolę, zapewniali stałą gotowość do wykonania o każdej porze doby pełnej informacji w rejonie odpowiedzialności 2. Korpusu OP”⁸¹. Rok później rozformowano w brygadzie trzy kompanie radiotechniczne: 101. w Witkowie, 141. w Druchowie i 272. w Starej Łubiance k. Piły.

2007 r. – ostatni rok przed rozformowaniem brygady – obfitował w treningi i ćwiczenia. Najważniejszym było ćwiczenie „Orzeł-07”, ale wcześniej odbyło się ćwiczenie instruktażowo-metodyczne na temat: „Przemieszczanie pododdziałów radiotechnicznych na nową pozycję bojową w warunkach wojennych”. Jego celem było doskonalenie umiejętności dowództw batalionów radiotechnicznych w zakresie metodyki prowadzenia manewru przez kompanię radiotechniczną w ramach operacyjnego rozwinięcia sił na szczeblu taktycznym. Ćwiczeniami, które rozpoczęły się 16 kwietnia, kierował dowódca brygady – płk Michał Sikora. Dowódcy batalionów: ppłk Sławomir Grobelny, ppłk Władysław Wadas i ppłk Zbigniew Perzyna przygotowywali swoje zespoły do optymalnego wykorzystania sprzętu i zaplecza logistycznego w różnych wariantach działania. Zajęcia rozpoczęły się przeprowadzeniem tzw. odprawy decyzyjnej do manewru oraz oceną działania dowódców i sprawności sprzętu w trakcie ustawiania i przygotowania kolumny do marszu. Oprócz zadań związanych ze zwijaniem, manewrowaniem, a następnie przygotowaniem stacji radiolokacyjnych do pracy na nowej pozycji bojowej, ćwiczący żołnierze musieli wykazać się umiejętnością prowadzenia zabiegów specjalnych i skutecznością w rozwiązywaniu epizodów

taktycznych, które pojawiały się podczas przemarszu kolumny. O powodzeniu ćwiczenia zdecydowało dokładne „dostrojenie” rozwiniętego sprzętu, według zaleceń instrukcji i wymogów taktycznych. Oficerowie ze sztabu brygady, obserwujący działanie 2. kompanii z Chojnic wystawili im wysoką ocenę.

W tym też roku, brygada uczestniczyła w prawie dwutygodniowym ćwiczeniu z Siłami Powietrznymi pod kryptonimem „Orzeł-07”. Ćwiczenie miało charakter narodowy. Głównym zagadnieniem było: „Przygotowanie i prowadzenie działań bojowych komponentu Sił Powietrznych. Wsparcie komponentu lądowego i morskiego w ramach prowadzenia narodowej operacji połączonej”. Po dwudniowym etapie sztabowym, 23 maja 2007 r. kolumna pojazdów z ćwiczącymi zespołami i dowódcą brygady płk. Michałem Sikorą na czele, wyruszyła do miejsca dyslokacji 22. ODN. Zadaniem pododdziałów radiotechnicznych brygady i poszczególnych obsłóg urządzeń było utrzymanie ciągłej sprawności technicznej wydzielonego sprzętu radiolokacji i wydawanie informacji radiolokacyjnej na potrzeby załóg lotniczych i pododdziałów raketowych OP. Żołnierze brygady wszystkie zadania wykonali bardzo dobrze. Znakomicie swoją rolę spełniali inżynierowie i technicy. Sztab pod kierownictwem zastępcy dowódcy brygady płk. Dariusza Krzywdzińskiego i ppłk. Waldemara Mikołajczaka oraz szefa logistyki ppłk. Jerzego Hrynja wzorowo pokierował pracą poszczególnych sekcji i działaniem pododdziałów radiotechnicznych⁸².

W styczniu 2007 r. przyjęto do eksploatacji w brygadzie pierwszy w Polsce posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu (prdz) typu Backbone w Roskoszy k. Białej Podlaskiej (dowódca – kpt. Cezary Adamczyk). Posterunek został wyposażony w polski radar NUR-12M. Uruchomienie posterunku Backbone było szczególnie ważne dla całości wdrażanego systemu, który zabezpieczał pod względem radiolokacyjnym wschodnią granicę NATO.

W połowie 2007 r. brygada wykonała bardziej honorowe niż bojowe zadanie. 8 lipca 2007 r. złożył wizytę w Polsce i przebywał na Półwyspie Helskim prezydent Stanów Zjednoczonych George W. Bush. Lot samolotu *Air Force One* oraz samoloty asysty honorowej pod względem radiolokacyjnym zabezpieczyły (także w ramach

Z KRONIKI 2. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ

Fot. 6.44. Odprawa dowódców jednostek w MON. Od lewej: płk 13. prt płk Ryszard Sajdak, dowódca 2. prt płk Andrzej Rembalski, dwóch dowódców plm i dowódca 12. prt płk Kazimierz Kosmowski

Fot. 6.47. Wizyta zastępcy dowódcy Wojsk OPK gen. bryg. Wiesława Wojciechowskiego na SD 2. BRt. po uruchomieniu „Cyber-W”

Fot. 6.45. Pamiątkowe zdjęcie z pożegnania odchodzącego z 2. BRt mjr. Andrzeja Bulandy. Od lewej: ppłk Bogdan Sędziak, mjr Zdzisław Polański, mjr Andrzej Bulanda, ppłk Tadeusz Osmólski, płk Ryszard Pacholec, p. Halina Szuba, ppłk Wojciech Krupiński, ppłk Zdzisław Mikuła

Fot. 6.48. Spotkanie byłego dowódcy 49. Samodzielnego Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego płk. Wiktora Kamińskiego z kadrą 2. BRt, w 1978 r.

Fot. 6.46. Dowódca brygady płk Wojciech Krupiński na SD

Fot. 6.49. Dowódca krt mjr Zbigniew Mikielwicz podczas pracy na SD krt

Fot. 6.50. Dowódca 2. BRt płk Ryszard Sajdak wręcza wyróżnienia planszeczistkom w 1979 r.

Fot. 6.53.
Płk Czesław Zakręta –
zastępca dowódcy
brygady ds. technicznych

Fot. 6.51. Przerwa w podróży na poligon w rejonie Astrachania, na drugą część ćwiczeń „Ocelot-85”

Fot. 6.54. Ppłk Ryszard
Bulikowski

Fot. 6.55. Ppłk Andrzej
Okupniak

Fot. 6.52 Gratulacje od dowódcy Wojsk OPK gen. dyw. Longina Łozowickiego dla kadry krt z Boleszkowic za zajęcie II miejsca w zawodach użyteczno-bojowych WOPK. Drugi od prawej dowódca krt mjr Jan Korzeniowski

Fot. 6.56. Zamiana dyżurna na SD

Fot. 6.57. W 1981 r. w Słupsku nastąpiło groźne uszkodzenie nasypu pod stacją K-66 „Karolina”

Fot. 6.60. Dowództwo 2. Brygady Radiotechnicznej w 1985 r. Stoją od lewej: ppłk Wojciech Krupiński, płk Zdzisław Biernacki, ppłk Bogdan Sędziak (dowódca), płk Ryszard Pacholec, ppłk Tadeusz Osmulski, ppłk Zdzisław Mikuła. Bydgoszcz, 1984 r.

Fot. 6.58. Ostatni dzień pracy systemu „Wozduch-1p” na SD 2. BRt. Pierwszy z lewej, starszy oficer analizy sytuacji powietrznej SD 2. BRt mjr Zbigniew Hejman

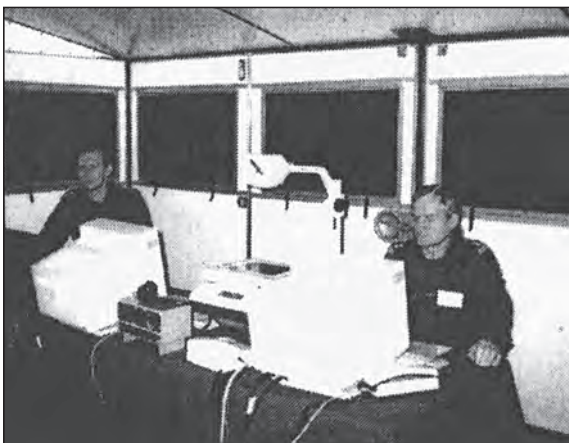
Fot. 6.61. Uruchomiona w 1983 r. na SD 2. BRt nowa aparatura „Cyber-W”

Fot. 6.59. Na pierwszym planie część korpusna SD (2. KOPK), u góry SD 2. BRt

Fot. 6.62. Pożegnanie w 1984 r. płk. Ryszarda Sajdaka odchodzącego do rezerwy

Fot. 6.63. Oficerowie operacyjni SD 2. BRt.
Od lewej: mjr Benedykt Szulwic i ppłk Zbigniew Hejman

Fot. 6.64. Omówienie ćwiczeń w zespole dowodzenia brygady. Od lewej: ppłk Jerzy Hryń, płk Dariusz Krzywdziński (omawia), ppłk Stefan Giera, ppłk Waldemar Mikołajczak

Fot. 6.65. Uroczystość przekazania brygady pod bezpośrednie podporządkowanie Dowództwu Sił Powietrznych w 2006 r.

Fot. 6.66. Uczestnicy uroczystości związanej z rozformowaniem 2. Brygady Radiotechnicznej

BATALiony UGRUPOWANIA 2. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ W LATACH 1975–2008

34. Batalion Radiotechniczny będący do 2008 r. w ugrupowaniu 2. BRt, obecnie jest w 3. BRt

10. BATALION RADIOTECHNICZNY

10. Batalion Radiotechniczny w Choszcznie sformowany został w 1968 r. na bazie 8. Kompanii Rozpoznania Radiolokacyjnego i 86. Kompanii Dowodzenia szefa Wojsk OPL Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Rodowód jednostki sięga 1951 r., kiedy sformowano w Bydgoszczy 8. Samodzielną Kompanię Obserwacyjno-Meldunkową, przekształconą następnie w 8. Samodzielną Kompanię Radiotechniczną. W 1960 r. kompanię przeformowano na 10. Samodzielny Batalion Radiotechniczny w Bydgoszczy. W wyniku kolejnej reorganizacji, w 1963 r. z 10. sbrt utworzono 10. Kompanię Rozpoznania Radiolokacyjnego z jednoczesnym przeniesieniem do Choszczna, gdzie od 1960 r. stacjonowała 86. Kompania Dowodzenia. Obie kompanie połączono w 1968 r. Ostateczną formę organizacyjną 10. brt przyjął w 1974 r. Batalion od początku istnienia znajdował się w strukturze Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Jednostka jako jedna z pierwszych wyposażona została w polowy

Poczet dowódców

10. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Bernard Goc 1968–1979
mjr Kazimierz Potyrański 1979–1982
kpt. Zbigniew Andrzejczak 1982–1985
ppłk Witold Świtalski 1985–1988
mjr Adam Łuka 1988–1991
mjr Krzysztof Krawczak 1991–1994
mjr Zdzisław Witos 1994–1996
mjr Waldemar Babinowski 1996–1997
ppłk Władysław Maciejonek 1997–1998
ppłk Stefan Giera 1998–2002
ppłk Grzegorz Baczyński 2002–2003

Fot. 6.67. Tablica pamiątkowa 10. brt znajdująca się w kościele parafialnym w Choszcznie

Fot. 6.68. Uroczystość wręczenia nowego sztandaru 10. brt. Choszczno 1994 r.

system dowodzenia „Zenit”. W 1994 r. społeczeństwo Choszczna ufundowało batalionowi nowy sztandar wojskowy. W 1997 r. jednostka włączona została w strukturę 2. Brygady Radiotechnicznej. Przyjęcie tego batalionu znacznie zwiększyło możliwości prowadzenia działań manewrowych w ugrupowaniu brygady. Jednostka rozformowana została w 2000 r.

19. BATALION RADIOTECHNICZNY

Tradycje batalionu sięgają 1955 r., kiedy na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 0304/Org. z 28 grudnia 1955 r. rozpoczęto formowanie 19. Kompanii Radiotechnicznej. Kompanię sformowano w marcu 1956 r. jej zadaniem było zabezpieczenie 11. Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego w Świdwinie w informację radiolokacyjną o sytuacji powietrznej w rejonie działań dywizji. Kompanii podlegał 605. RLP w Świdwinie. W 1968 r. na bazie 19. krt sformowano 19. Batalion Radiotechniczny. W jego skład weszły: 605. Zautomatyzowane Centrum Radiolokacyjnego Rozpoznania i Dowodzenia (ZCRR i D) w Świdwinie i 604. ZCRR i D w Goleniowie. 19. brt zabezpieczał działania bojowe 3. Brandenburskiej Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego i 40. Pułku Lotnictwa Myśliwskiego. W 1971 r. 19. brt przebazowano na lotnisko w Goleniowie i podporządkowano 2. plm „Kraków”. W 1974 r. 19. brt przeniesiono do pobliskiego Marszewa. Zarządzeniem szefa Sztabu Generalnego WP nr 0110 z 21 września 1990 r. 19. brt wraz z pułkiem przekazano do 2. Korpusu OP, a w 1992 r. wydzie-

lony został z 2. plm i podporządkowany dowódcy 2. BRt. W wyniku przejęcia batalionu uzupełniono lukę w polu radiolokacyjnym na wysokości 100 metrów występującą w rejonie Goleniów–Nowogard. W związku z restrukturyzacją WLOP, w 1995 r. nastąpiło rozformowanie batalionu. Sprzęt w większości przekazano do formowanego 11. Manewrowego Batalionu Radiotechnicznego. Do 1998 r. użytkowana była, znajdująca się uprzednio w składzie goleniowskiego batalionu, stacja radiolokacyjna „Avia”.

Poczet dowódców

19. Batalionu Radiotechnicznego

mjr Stanisław Nowak 1968–1971
ppłk Stanisław Nowakowski 1971–1979
ppłk Tadeusz Walicki 1979–1985
ppłk Tadeusz Bednarz 1985–1986
mjr Marek Hajduk 1986–1987
ppłk Wojciech Szambelan 1987–1992
mjr Czesław Sieczkowski 1992–1995

21. BATALION RADIOTECHNICZNY

21. Batalion Radiotechniczny utworzono jesienią 1973 r. na bazie rozformowanego 12. prt. Batalion ten był pierwszym z formowanych batalionów w 2. Brygadzie Radiotechnicznej. Zawsze był jednostką pierwszej linii i zapewniał osłonę rejonu Zatoki Gdańskiej. W pierwszych latach istnienia batalion samodzielnie wybudował obiekt techniczny oraz Połączone Stanowisko Dowodzenia we Władysławowie. W 1978 r. batalion uzyskał wysoką ocenę podczas kontroli Inspekcji Sił Zbrojnych. W 1993 r. 212. krt batalionu otrzymała w wyposażenie polski radar NUR-11, należący wówczas do wyższej generacji sprzętu radiolokacyjnego.

W składzie 21. brt znajdowały się kompanie radiotechniczne:

- 210. krt we Władysławowie;
- 211. krt w Chruścielu;
- 212. krt w Babich Dołach;
- 213. krt w Łebie
(do 1982 r. w Lisewie Kaszubskim);
- 214. krt na Helu.

Batalion zabezpieczał pod względem radiolokacyjnym szkolenie jednostek lotniczych 2. Korpusu OP. Kadra i żołnierze 21. brt dwukrotnie zabezpieczali strzelanie na poligonie w rejonie Astrachania w ZSRR. Batalion rozwiązano w grudniu 2000 r., a kompanie radiotechniczne włączono w skład 8. i 23. brt.

Poczet dowódców

21. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Henryk Tomaszewski 1974–1979
ppłk Stanisław Wiewiórski 1979–1987
ppłk Krzysztof Gryzko 1987–1991
ppłk Józef Kołodziński 1991–1995
ppłk Czesław Sieczkowski 1995–1999
cz.p.o. mjr Marek Mikusiński 2000–2000

ppłk dypl. Józef KOŁODZIŃSKI

dowódca 27. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1986–1991

dowódca 21. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1991–1995

Urodził się w 1949 r. we Wrocławiu. Służbę wojskową rozpoczął jako żołnierz służby zasadniczej na stanowisku telefonisty w węźle łączności ŚOW, pełniąc ją przez rok. Ukończył WOSR w 1974 r. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 35. brt we Wrocławiu. Kolejno pełnił obowiązki inżyniera i dowódcy stacji radiolokacyjnej, a następnie dowódcy kompanii radiotechnicznej i pomocnika szefa sztabu ds. operacyjnych. W 1985 r. ukończył z oceną bardzo dobrą Akademię Sztabu Generalnego WP. Został szefem sztabu 21. brt. Funkcję tę pełnił do 1986 r. Kolejno zajmował stanowiska: dowódcy 27. brt w Witkowie Pyrzyckim (1986–1991), a następnie dowódcy 21. brt we Władysławowie (1991–1995). Jest odznaczony m.in.: Złotym i Brązowym Krzyżem Zasługi oraz złotymi medalami „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. —

Z KRONIKI

21. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.69. Ppłk Henryk Tomaszewski

Fot. 6.70. Ppłk Stanisław Wiewiórski

Fot. 6.71. Ppłk Krzysztof Gryszko

Fot. 6.72. Kpt. Piotr Kortlas
na SD batalionuFot. 6.73. St. chor. Ryszard Rachwał –
wzorowy technikFot. 6.74. Por. Dariusz Król –
dowódca 211. krt w Chruścielu

| Fot. 6.75. Posterunek miejscowy 21. brt

| Fot. 6.76. Fragment z kroniki 21. brt

22. BATALION RADIOTECHNICZNY

Rodowód 22. Batalionu Radiotechnicznego sięga 1951 r., kiedy w 49. Samodzielnym Batalionie Obserwacyjno-Meldunkowym organizowano drugą linię posterunków. W maju 1951 r. w Nieżychowicach k. Chojnic utworzono kompanię. Pierwsze stacje radiolokacyjne P-20, P-3A kompania otrzymała w 1952 r. Po przeformowaniu 49. batalionu na 8. spłt, w Chojnicach rozmieszczono 10. krt. W 1957 r. w Grudziądzu sformowano 2. Samodzielny Batalion Radiotechniczny, którego sztab i stanowisko dowodzenia przeniesiono wkrótce do Chojnic. W latach 1968–1974 batalion funkcjonował w składzie 12. prt.

W tym czasie do jednostki wprowadzono urządzenia zautomatyzowanego systemu dowodzenia i w Nieżychowicach wybudowane zostało Połączone Stanowisko Dowodzenia oraz rozbudowano obiekt koszarowy. W 1974 r. na bazie 2. sbpt utworzono 22. brt w Chojnicach. W roku następnym do batalionu trafił pierwszy egzemplarz polskiej stacji radiolokacyjnej „Jawor-M2”. W następnych latach batalion wykonywał zadania w zakresie radiolokacyjnego zabezpieczenia szkolenia lotniczego i codziennych dyżurów bojowych jednostek 2. Korpusu OPK oraz uczestniczył w wielu kompleksowych ćwiczeniach na szczeblu Wojsk OPK. W 1988 r.

22. brt kontrolowała Inspekcja Sił Zbrojnych. Batalion uzyskał ocenę dobrą. W ramach współzawodnictwa batalion był trzykrotnie wyróżniany (w latach: 1978, 1993 i 1995) za uzyskanie miana „Najlepszy Pododdział 2. Korpusu OP”. 14 października 1995 r. jednostka otrzymała sztandar ufundowany przez społeczeństwo Chojnic. W 1998 r. w ramach zmian strukturalnych WLOP batalion rozformowano, a w jego miejsce powstał Ośrodek Wykrywania i Kierowania podporządkowany 23. brt.

Poczet dowódców

22. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Kryspin Okólski 1974–1984
ppłk Antoni Kraszewski 1984–1997
kpt. Dariusz Krzywdziński 1997–1999

Z KRONIKI 22. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.77.
Kpt. Kryspin Okólski –
dowódca
22. Batalionu
Radiotechnicznego
w latach 1974–1984

Fot. 6.80. Na SD batalionu, podczas ćwiczeń „Sokół-94”

Fot. 6.78. Przekazanie obowiązków dowódcy 22. brt.
Od lewej: ppłk Kryspin Okólski (zdający), dowódca 3. BRt
płk Bogdan Sędziak, mjr Antoni Kraszewski (obejmujący)

Fot. 6.81. Redakcyjny Znak Jakości „Wiraże” (Tygodnik
Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK) zdobyła krt w Nowej Wsi

Fot. 6.79. Załoga RPT-20 w Nieżychowicach

Fot. 6.82. Święto Wojska Polskiego w Chojnicach.
Na trybunie seniorzy jednostki

Fot. 6.83. Mistrzowska drużyna w BnO z 1984 r.
W jej składzie: ppor. Piotr Nowaczyk, st. chor. Czesław Ma-
dziąta, st. chor. Janusz Fijałkowski, chor. Ryszard Gredka,
st. sierż. Józef Zarembski

Fot. 6.85. Mistrzowska kompania z 1985 r. 223. krt z Osieł-
ska dowodzona przez mjr. Zbigniewa Mikielewicza

płk dypl. Dariusz KRZYWDZIŃSKI

dowódca 22. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1997–1999
dowódca 8. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1999–2001

Urodził się w 1964 r. w Krakowie. Absolwent Technikum Elektrotechnicznego w Krakowie, a następnie podchorąży WOSR, którą ukończył w 1987 r. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 214. krt w Helu. Pełnił kolejno obowiązki: inżyniera obsługi systemu, dowódcy obsługi systemu, dowódcy obsługi stacji. W 1991 r. objął obowiązki szefa sztabu-zastępcy dowódcy 21. brt Władysławowo. W 1997 r. został dowódcą 22. brt w Chojnicach, a w latach 1999–2001 dowodził 8. brt w Lipowcu. Od 2001 r. służbę pełnił w dowództwie 2. BRt, gdzie był szefem szkolenia, a następnie szefem sztabu brygady. W 2005 r. został zastępcą dowódcy 2. BRt, a w latach 2008–2010 r. pełnił obowiązki zastępcy dowódcy 3. BRt we Wrocławiu. W listopadzie 2010 r. objął obowiązki zastępcy szefa WRt. W 2012 r., po ukończeniu Podyplomowych Studiów Polityki Obronnej w AON został wyznaczony na stanowisko szefa Szefostwa Szkolenia Dowództwa SP. W 1993 r. ukończył kurs WKDO WRt, a w 1996 r. studia dyplomowe w AON. W 2000 r. ukończył kurs taktyczno-operacyjny dla oficerów WLOP oraz kurs języka angielskiego III stopnia w Saint Jean w Kanadzie. W 2001 r. odbył 3-miesięczną praktykę w Dowództwie Królewskich Sił Powietrznych Danii. W 2003 r. ukończył studia podyplomowe na kierunku ochrona ludności i zarządzanie kryzysowe na Akademii Bydgoskiej. W okresie pełnienia służby został wyróżniony m.in.: Brązowym Krzyżem Zasługi, złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, srebrnym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym medalem „Za Długoletnią Służbę”. —

Fot. 6.84. Kadra 22. brt na zbiórce

Fot. 6.86. Wizyta 2. BRt płk. Wojciecha Krupińskiego
w 22. brt.

23. BATALION RADIOTECHNICZNY

23. Batalion Radiotechniczny utworzono w 1974 r. Tradycje jednostki sięgają 1950 r., kiedy w Słupsku zorganizowano posterunek obserwacyjno-meldunkowy. W 1955 r., po otrzymaniu sprzętu, utworzono kompanię radiotechniczną. W 1957 r. na bazie 8. Pułku Radiotechnicznego utworzono w Słupsku 8. sbrt. Po kolejnych przeformowaniach jednostek i rozformowaniu 12. prt, na bazie 3. brt, w 1974 r. sformowano w Słupsku 23. brt i włączono w skład ugrupowania bojowego organizowanej wówczas 2. Brygady Radiotechnicznej. W skład batalionu wchodziły krt: w Duninowie k. Ustki, Unieściu i od nowa zorganizowana kompania w Łękinii. Pierwszym sprawdzianem nowej jednostki były ćwiczenia „Zima-75”, z których batalion otrzymał wysoką ocenę. Szybko znalazł się wśród najlepszych jednostek w 2. BRt. Za

Poczet dowódców

23. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Zygmunt Górnicki 1974–1986
mjr Leszek Glazik 1986–1988
ppłk Marian Gniadek 1988–1991
ppłk Jerzy Brzywca 1991–1992
ppłk Jerzy Pawelec 1992–1997
ppłk Marek Kopko 1997–2003
ppłk Andrzej Stanulewicz 2003–2004
ppłk Stanisław Czeszejko 2004–2006
ppłk Władysław Wadas 2006–2007

uzyskanie wysokich wyników podczas ćwiczeń „Argon-80” batalion wyróżnił dowódca Wojsk OPK. W 1990 r. batalion uzyskał miano „Przodujący Pododdział w 2. BRt”. Od 1990 r., w ramach przyjętych działań restrukturyzacji-

ppłk mgr inż. Marek KOPKO

dowódca 23. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1997–2003

Jest absolwentem WOSR promocji 1978 r. Zajmował stanowiska: inżynier stacji radiolokacyjnej (1984–1987) i starszy inżynier służb technicznych (1987–1989) w 23. brt. W 1986 r. dowodzona przez niego stacja zajęła pierwsze miejsce w konkursie na najlepiej utrzymaną stację radiolokacyjną w WLOP. W latach 1988–1991 ukończył studia magisterskie na Politechnice Gdańskiej, a w 1992 r. – studia podyplomowe z ochrony środowiska w Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy. W 1989 r. został wyznaczony na szefa służb technicznych – zastępcę dowódcy, a w 1996 r. – na szefa logistyki – zastępcę dowódcy 23. brt w Słupsku. W latach 1996–2004 był dowódcą 23. batalionu. Batalion w 2000 r. przeprowadził ćwiczenia mobilizacyjne z realnym powołaniem żołnierzy i sprzętu, za co otrzymał ocenę 4,42. W 1996 r. odbył przeszkolenie operacyjne w AON, a w 2001 r. ukończył studia podyplomowe w zakresie marketingu i zarządzania firmą. W 2004 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

ppłk inż. Władysław WADAS

dowódca 23. Batalionu Radiotechnicznego w latach 2006–2007

Urodził się w 1957 r. w Trzebiatowie. W 1982 r. ukończył WSOWR i Art. w Toruniu. W latach 1982–1992 służył w 1. Dywizjonie Rakiet Taktycznych w Trzebiatowie, na stanowiskach: dowódca obsługi wyrzutni, pomocnik szefa sztabu ds. operacyjnych, dowódca baterii dowodzenia. Po rozwiązaniu jednostki przeniesiony do 8. brt w Gryficach. W batalionie pełnił obowiązki: oficera SD, kierownika sekcji szkolenia, dowódcy krt w Darżewie, szefa łączności batalionu, pełnomocnika ds. ochrony informacji niejawnych oraz szefa sekcji S-1. Po rozwiązaniu 28. brt w 2002 r. pełnił służbę w sztabie 2. BRt na stanowisku pełnomocnika dowódcy brygady ds. ochrony informacji niejawnych. W latach 2004–2006 był zastępcą dowódcy 23. brt. W 2006 r. wyznaczony na dowódcę 23. brt w Słupsku. Batalionem dowodził do rozformowania w 2007 r., a następnie skierowany do dyspozycji dowódcy 2. Bazy Lotniczej w Bydgoszczy. Zwolniony do rezerwy w 2009 r.

ppłk dypl. dr inż. Stanisław CZESZEJKO

dowódca 23. Batalionu Radiotechnicznego w latach 2004–2006

Urodził się w 1966 r. w Sulęcinie, w rodzinie o tradycjach wojskowych. W 1990 r. ukończył WOSR z drugą lokatą. Przez 2 lata należał do Rady Naukowej uczelni oraz był przez 3 lata przewodniczącym Naukowych Kół Podchorążych WOSR. Po promocji został dowódcą plutonu podchorążych. W latach 1991–1995 studiował na Uniwersytecie Bundeswehry w Monachium na Wydziale Konstrukcji Lotniczych i Kosmicznych (licencjat), studia ostatecznie ukończył w 1996 r. na Wydziale Uzbrojenia i Lotnictwa WAT (mgr inż.). Po studiach służył w 1. Pułku Rozpoznania Radioelektronicznego w pułkowej Grupie Analizy Danych i w 4. brt jako dowódca WRLP oraz dowódca 140. krt. W trakcie studiów w AON na kierunku dowódczo-sztabowym (2000–2002) wchodził w skład Rady Wydziału oraz Senatu, po ich ukończeniu został zastępcą dowódcy 8. brt. W latach 2004–2006 dowodził 23. brt w okresie szczególnie trudnym, kiedy batalion (oddział gospodarczy liczący ponad 1200 żołnierzy i pracowników wojska) liczył 9 kompanii, obciążony był też dodatkowymi zadaniami, tj.: posiadał dwie kompanie szkolne (szkolił 520 poborowych z.s.w. na potrzeby 2. KOP); powoływał na wypadek „W” batalion szkolny młodszych specjalistów wojskowych 2. KOP (prowadzono cykliczne ćwiczenia rezerwy, jednorazowo ponad 300 żołnierzy rezerwy), z powodzeniem 23. brt zabezpieczał radiolokacyjnie wiele lotniczych ćwiczeń narodowych i NATO prowadzonych głównie w strefie jego odpowiedzialności. W tym czasie podlegała mu również miejscowa 230. krt podczas kontroli natowskiej „Technical Evaluation” w 2005 r. uzyskała bardzo dobre wyniki, a na początku 2006 r. za całokształt działalności w 2005 r. uzyskała miano i proporzec „Wzorowego Pododdziału w Siłach Powietrznych”. W 2005 r. ukończył w AON Podyplomowe Studia Bezpieczeństwa Narodowego, a w 2015 r. obronił pracę doktorską. W latach 2006–2013 pełnił służbę w Dowództwie Sił Powietrznych, najpierw w Szefostwie WRt, następnie w Szefostwie WOPLiRt (był w składzie zespołu ds. profesjonalizacji SZ RP, współtworzył m.in. program szkolenia pododdziałów zawodowych WRt, specjalistyczne normy szkoleniowe SP, podręcznik działań taktycznych WRt, itd.). W tym czasie przeprowadził również szeroką analizę powstania i rozwoju pocisków przeciwradiolokacyjnych (pierwszą tego rodzaju od 25 lat w SZ RP na bazie materiałów w trzech językach obcych), taktyki ich użycia przeciw radarom oraz dokonał porównania ich rozwoju w świecie. Na podstawie tej analizy opracował samodzielnie studium teoretyczne wymagań operacyjnych dla manewrowego radaru średniego zasięgu, najodpowiedniejszego dla wysuniętych posterunków manewrowych (hipotetyczny następca radaru NUR-15M), uwzględniające możliwości pasywnej obrony przed pociskami przeciwradiolokacyjnymi. Opracował również nowatorski zarys koncepcji funkcjonowania żywotnego podsystemu rozpoznania radiolokacyjnego systemu obrony powietrznej oraz kierowania i dowodzenia WRt SP z precyzyjnym podziałem zadań na dwa poziomy (taktyczny i operacyjny). Wniósł tym samym nowatorski sposób postrzegania wyzwań stojących przed Wojskami Radiotechnicznymi, który znalazł uznanie na konferencjach naukowych w kraju i dwóch międzynarodowych sympozjach naukowych radiolokacji, gdzie reprezentował Siły Powietrzne. Doprowadził do powołania Grupy Badawczej SP, która w trakcie ćwiczenia Wojsk Lądowych pk. DRAGON-2013 przeprowadziła badania (pierwsze od 20 lat w SZ RP) w zakresie koordynacji działań elementów naziemnych SP (np. WRLP) działających w strefie działań bezpośrednich z działaniami lądowymi innych RSZ (głównie Wojsk Lądowych), prowadzonych w ramach strategicznej połączonej operacji obronnej. W latach 2010–2011 ukończył z drugą lokatą Podyplomowe Studia Operacyjno-Strategiczne w AON. Obecnie służy w Zarządzie Wojsk Radiotechnicznych Inspektoratu Sił Powietrznych DG RSZ (prowadzi prace m.in. nad opracowaniem „Regulaminu działań taktycznych WRt”). Aktywny społecznie, odznaczony „Lotniczym Krzyżem Zasługi” oraz srebrnymi medalami: „Za zasługi dla Ligi Obrony Kraju”, „Za Długoletnią Służbę”, „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” i „Za Zasługi dla Obronności Kraju”. Zna język niemiecki, angielski i rosyjski. Interesuje się historią, sportem, lotnictwem oraz motoryzacją.

nych batalion podlegał doskonaleniu struktury w ramach Wojsk Radiotechnicznych. Nowoczesne urządzenia radiolokacyjne i rozpoznania, które otrzymała jednostka – zestaw radioloka-

cyjny NUR-31 i NUR-41, trójwspółrzędne radar NUR-11 i NUR-12, urządzenia rozpoznawcze, umożliwiły doskonalenie zautomatyzowanych systemów dowodzenia i komputerowych sieci

przekazywania informacji o obiektach powietrznych. W latach 1998–2001 w skład batalionu włączono pododdziały z rozformowanych – 21., 22., 27. i 28. brt. W pododdziałach dwukrotnie, w 2003 i 2005 r., przeprowadzono kontrole

Technical Evaluation. Na batalionie spoczywał główny ciężar zabezpieczenia radiolokacyjnego strzełań na poligonie w Ustce. Jednostkę rozwiązano w grudniu 2007 r., a jej pododdziały włączono do 34. Batalionu Radiotechnicznego.

Fot. 6.87. Technical Evaluation w 23. brt w 2005 r.

25. BATALION RADIOTECHNICZNY

Batalion sformowano na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 06/Org. z dnia 6.03.1971 r. Jednostkę utworzono na bazie Zautomatyzowanego Centrum Radiolokacyjnego Rozpoznania i Dowodzenia i podporządkowano 9. plm w Debrznie. W 1974 r. batalion z lotniska w Debrznie przeniesiono do nowo wybudowanego, umocnionego obiektu w Myśligoszczy. W 1990 r., na mocy zarządzenia szefa Sztabu Generalnego nr 0110 z 21 września, batalion wraz z 9. plm podporządkowano dowódcy 2. Korpusu OP, a w 1992 r. wydzielono z pułku i przekazano do 2. BRt. Po włączeniu 25. brt do brygady, zlikwidowano lukę w polu radiolokacyjnym na wysokości 100 m w rejonie Debrzno–Czarne–Sępólno Krajeńskie. Od momentu podporządkowania jednostki 2. BRt, skład osobowy batalionu z zaangażowaniem wykonywał zadania związane z dostosowaniem do wymagań systemu szkolenia i bieżącej działalności

Poczet dowódców

25. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Eugeniusz Milczarek 1971–1973
kpt. Marian Szymańczuk 1973–1976
ppłk Zdzisław Fiet 1976–1983
mjr Andrzej Nogal 1983–1989
mjr Adam Sikorski 1989–1990
mjr Grzegorz Nakielski 1990–1991
mjr Stefan Grzonka 1992–1993
mjr Michał Sikora 1993–1995
kpt Karol Szydłowski (cz.p.o.) 1995–1996

jednostek WLOP. 25. brt wniósł liczący się wkład w dorobek szkoleniowy polskiego lotnictwa i doskonalenia systemu obrony powietrznej. W związku ze zmianą koncepcji systemu radiolokacyjnego zabezpieczenia przestrzeni powietrznej, w 1995 r. nastąpiło rozformowanie batalionu.

ppłk dr inż. Grzegorz NAKIELSKI

dowódca 25. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1990–1991

Urodził się w 1952 r. W 1975 r. ukończył WOSR. Po promocji służył w 22. brt w Chojnicach jako: dowódca urządzeń automatyzacji i radiolokacji, dowódca krt w Kościerzynie (1984–1990). Kompania pod jego dowództwem zdobyła trzykrotnie miano przodującego pododdziału radiotechnicznego. W 1990 r. został wyznaczony na stanowisko dowódcy 25. brt w Debrznie. W latach 1991–1994 był wykładowcą w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk w WOSR, a po jej rozwiązaniu pozostał w Centrum Szkolenia Radioelektronicznego w Cyklu Radiolokacji. W 1996 r. został przeniesiony do zamiejscowej Katedry Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych WAT w Jeleniej Górze na stanowisko starszego wykładowcy. W latach 1989–1991 ukończył studia magisterskie na Politechnice Gdańskiej. W 1998 r. obronił pracę doktorską w AON, uzyskując tytuł doktora nauk wojskowych w specjalności dowodzenie. Po rozwiązaniu katedry w Jeleniej Górze został zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Obecnie pracuje jako nauczyciel akademicki na Uniwersytecie Zielonogórskim na Wydziale Ekonomii i Zarządzania. Mieszka w Sycowej Hucie koło Kościerzyny.

Fot. 6.88
Przylotniskowa
stacja „AVIA-W”

26. BATALION RADIOTECHNICZNY

26. brt sformowano w 1971 r. w Malborku i podporządkowano 41. Pułkowi Lotnictwa Myśliwskiego. W 1973 r. jednostkę przeniesiono z lotniska na stanowisko posterunku radiotechnicznego w Lasowicach Wielkich. W 1990 r. 26. brt wraz z 41. plm przekazany został do 2. Korpusu OP, a w 1992 r. jednostka została z pułku wydzielona i weszła w skład ugrupowania bojowego 2. BRt. Włączenie batalionu w struktury brygady przyczyniło się do zabezpieczenia pola radiolokacyjnego na wysokości 100 metrów w rejonie Żuław oraz zlikwidowania luki w polu radiolokacyjnym na wysokości 300 metrów między Chruścielem a Babimi Dołami. Po zmianie podporządkowania batalion nadal realizował zadania związane z radiolokacyjnym zabezpieczeniem szkolenia jednostek lotniczych, wykonujących loty w strefie malborskiego węzła lotniczego, oraz wydzielonymi siłami pełnił codzienne dyżury bojowe w ramach istniejącego systemu obrony powietrznej RP. W okresie wieloletniego

Poczet dowódców

26. Batalionu Radiotechnicznego

mjr Leon Swatowski 1971–1974
ppłk Feliks Manierski 1974–1977
ppłk Maciej Gibel 1977–1982
ppłk Aleksander Kłosowski 1982–1986
mjr Józef Ślesar (p.o.) 1986–1988
mjr Jan Babik 1988–1996

istnienia batalion wniósł znaczący wkład w radiolokacyjne zabezpieczenie procesu szkolenia lotniczego. Rozpoczęty proces zmian restrukturyzacyjnych doprowadził do rozformowania jednostki, co nastąpiło w 1995 r. W jej miejsce utworzona została w Lasowicach Wielkich 224. krt podporządkowana początkowo dowódcy 22. brt w Chojnicach, a od października 1998 r. – dowódcy 21. brt we Władysławowie. W 2001 r. kompania włączona została w skład 8. brt w Lipowcu.

mjr Jan BABIK

dowódca 26. brt w latach 1988–1996

Urodził się w 1957 r. w Malborku. Po ukończeniu WOSR w 1980 r. został skierowany do 26. brt w 41. plm w Malborku, gdzie w latach 1980–1982 był dowódcą stacji RT-17 („Daniela”). W latach 1982–1989 był dowódcą 1. krt w 26. brt 41. plm. W 1989 r. ukończył kurs dowódców batalionów radiotechnicznych we Władymirze w dawnym ZSRR. W sierpniu 1989 r. został dowódcą 26. brt w 41. plm, a po reorganizacji dowódcą 26. brt (JW 3591) w 2. BRt do czasu rozwiązania w 1996 r. Po rozwiązaniu 26. brt został dowódcą 224. krt w Malborku, podległej 22. brt w Chojnicach. W październiku 1996 r. został przeniesiony do rezerwy.

Fot. 6.89.
Podnoszenie
anteny stacji P-18

27. BATALION RADIOTECHNICZNY

Historia 27. Batalionu Radiotechnicznego sięga 1950 r., kiedy to w miejscowości Witkowo Pyrzyckie utworzono posterunek obserwacyjno-meldunkowy. W 1955 r. do wyposażenia posterunku wprowadzono pierwsze stacje radiolokacyjne: P-3, P-3A i P-20. Posterunek wówczas przeformowano na kompanię radiotechniczną wchodzącą w skład 8. Pułku Radiotechnicznego. W rozbudowę pododdziału zaangażowali się kolejni dowódcy: por. Kazimierz Misztela, por. Julian Kijora, por. Kryspin Okólski i por. Henryk Rybacki. W 1958 r. krt z Witkowa Pyrzyckiego weszła w skład 9. sbrt w Choszczynie. W 1968 r. na bazie kompanii sformowano 4. brt wchodzący w skład 13. Pułku Radiotechnicznego w Choszczynie. W batalionie rozpoczęto roz-

Poczet dowódców

26. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Witold Zbroiński 1974–1978
ppłk Józef Janeczko 1978–1986
ppłk Józef Kołodziński 1986–1991
ppłk Mieczysław Kurlowicz 1991–1996
ppłk Stefan Giera 1996–1998
mjr Zbigniew Galuch (cz.p.o.) od 1998 r.

budowę koszar. Obiekty wznoszone były siłami jednostki oraz przy wydatnej pomocy mieszkańców Witkowa i pracowników Rolniczego Kombinatoru Spółdzielczego. W 1971 r. w miejsce 4. brt sformowano 27. brt. Batalion przejął tradycje oraz sztandar rozformowanego 13. Pułku

ppłk Witold ZBROIŃSKI

dowódca 27. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1974–1978

Urodził się 7 kwietnia 1933 r. w Cumanii w woj. Wołyńskim. Służbę wojskową rozpoczął 24 września 1951 r. jako podchorąży 3-letniej Oficerskiej Szkoły Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu. Po ukończeniu szkoły przez 3 lata pełnił obowiązki dowódcy plutonu podchorążych w Oficerskiej Szkole Wojsk Lotniczych w Radomiu. Kolejne lata służby odbywał w 9. Samodzielnym Batalionie Radiotechnicznym w Choszczynie, zajmując stanowiska: oficera ruchu lotniczego i oficera charakterystyki. W 1964 r. został wyznaczony na stanowisko zastępcy dowódcy ds. liniowych 13. Pułku Radiotechnicznego w Choszczynie, a następnie na stanowisko dowódcy 4. Batalionu Radiotechnicznego w Witkowie Pyrzyckim. W 1974 r. przeniesiony został na stanowisko starszego oficera stanowiska dowodzenia 2. Brygady Radiotechnicznej, na którym pracował do końca swojej służby wojskowej. W 1962 r. ukończył kurs doskonalenia oficerów oraz w 1970 r. kurs sztabowo-dowódczy we Włodzimierze (były ZSRR). W trakcie służby wojskowej wielokrotnie wyróżniany odznaczeniami resortowymi i państwowymi – m.in. Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

ppłk dypl. Józef JANECKO

dowódca 27. brt w Witkowie w latach 1978–1986

Urodził się w Wydrzy na Rzeszowszczyźnie w 1940 r. W 1957 r. zdał maturę w liceum w Grębowie. Oficerską Szkołę Radiotechniczną ukończył w 1962 r. W latach 1962–1973 pełnił służbę na różnych stanowiskach, od technika stacji radiolokacyjnej do dowódcy kompanii radiotechnicznej w Chynowie. W 1976 r. ukończył studia w ASG i został wyznaczony na stanowisko szefa sztabu w 27. brt w Witkowie, a następnie w 1978 r. na dowódcę batalionu. W 1986 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy 3. BRt ds. liniowych. W latach 1991–1998 pełnił obowiązki dyżurnego operacyjnego – zastępcy szefa sztabu 3. Korpusu OPK. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1998 r. Interesuje się myślistwem oraz literaturą piękną.

Radiotechnicznego. W latach osiemdziesiątych wybudowano kolejne obiekty, wśród nich Radiowe Centrum Nadawcze. Do wyposażenia jednostki wprowadzono nowy sprzęt, m.in. system „Dunajec”. Batalion dzięki zaangażowaniu m.in. ppłk. Józefa Janeczki, ppłk. Józefa Kołodzińskiego, mjr. Zbigniewa Konopińskiego, mjr. Tadeusza Rytwińskiego osiągnął wysokie wyniki w szkoleniu. Podczas kontroli w 1987 r. przez Sztab Generalny WP, batalion uzyskał

ocenę dobrą. Po rozformowaniu 19. brt w Goleńiowie, przejął na siebie ciężar zabezpieczenia corocznych ćwiczeń DOL – Kliniska. W okresie prawie 25 lat istnienia 27. brt wniósł istotny wkład w działalność szkoleniową i rozwój 2. BRt. W grudniu 1998 r. w ramach zmian strukturalnych jednostkę rozformowano, a na jej miejscu powstał Ośrodek Wykrywania i Kontroli włączony w skład 10. brt. Po rozwiązaniu OWiK utworzono 101. krt, która istniała do 2007 r.

Z KRONIKI 27. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.90. Dowódca urzędnika „Wojciech”,
kpt. Marek Drozd i st. chor. sztab. Franciszek Filipiak

Fot. 6.91. Por. Roman Pietrzko, dowódca WP-11

Fot. 6.92. Od lewej: ppłk Mieczysław Kurlowicz, kpt. Marian Matoszka, kpt. Adam Pilip

Fot. 6.93. Od lewej: st. chor. Józef Wojewoda, chor. sztab. Franciszek Filipiak, kpt. Czesław Skibiński, ppłk Mieczysław Kurlowicz, st. chor. Waldemar Kitzman, st. chor. Tadeusz Loba

Fot. 6.94. Od lewej: mjr Bolesław Piątkowski, chor. Janusz Ziobro, mjr Stanisław Cięgotura. Wyróżnienia wręczają: ppłk Józef Janeczko, kpt. Zbigniew Konopiński

Fot. 6.95. Od lewej: st. sierż. sztab. Zbigniew Jędrusik, mjr Krzysztof Skonieczny, Irena Bartos, Roman Arendt. Wyróżnienia wręczają: kpt. Zbigniew Konopiński, ppłk Józef Janeczko, st. chor. Edward Kaczmarek

Fot. 6.96. Dowódca krt w Witkowie kpt. Stanisław Śniegoski

Fot. 6.97. Dowódca stacji Jawor-M2 w kompanii miejscowej w Witkowie kpt. Sławomir Łopusiewicz

Fot. 6.98. Strona z kroniki 27. brt

Fot. 6.99. Meldunek o gotowości kolumny do wymarszu

28. BATALION RADIOTECHNICZNY

28. Batalion Radiotechniczny sformowano w grudniu 1974 r. w Gryficach na bazie 5. brt. Stanowisko dowodzenia utworzono w Pruszczu k. Gryfic. Był jednym z dwóch batalionów radiotechnicznych (21. brt) w Polsce, których stanowisko dowodzenia umieszczono w obiekcie typu B-600 zapewniającym bezpieczeństwo ludzi i sprzętu w warunkach wojny jądrowej. W 1976 r. batalion uczestniczył po raz pierwszy w ćwiczeniach na poligonie w ZSRR. W kolejnych latach uczestniczył w licznych ćwiczeniach na różnych poligonach organizowanych przez Sztab Generalny WP. Za całokształt pracy szkoleniowo-wychowawczej w 1981 r. batalion otrzymał miano: „Przodującego Pododdziału” na szczeblu 2. Korpusu OPK, a dwa lata później wyróżniony

Poczet dowódców

28. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Krzysztof Ławniczak 1974–1977
ppłk Henryk Hinc 1977–1987
mjr Andrzej Radzikowski 1987–1988
mjr Andrzej Gorzałczyński 1988–1989
ppłk Stefan Wyborski 1989–1995
ppłk Michał Sikora 1995–2001
ppłk Grzegorz Baczyński 2001–2002

został przez dowódcę Wojsk OPK. W 1990 r. batalion kontrolowała Inspekcja Sił Zbrojnych. Wyniki inspekcji potwierdziły dobre przygotowanie 28. brt do działań bojowych. W 1991 i 1992 r. oraz w latach 1996–1999 batalion zdobywał

ppłk inż. Krzysztof ŁAWNICZAK

dowódca 5. Batalionu Radiotechnicznego w Chynowie w latach 1969–1974,
dowódca 28. brt w Gryficach w latach 1974–1978

Urodził się w 1935 r. w Toruniu. Służbę wojskową rozpoczął w 1953 r. jako podchorąży OSR. Po jej ukończeniu był technikiem, a następnie dowódcą stacji radiolokacyjnej. W latach 1965–1969 dowodził kompanią radiotechniczną początkowo w Przecminiu, a następnie w Chynowie. W 1965 r. i w 1969 r. odbył specjalistyczne przeszkolenia we Władimirze w byłym ZSRR, a w 1968 r. kurs doskonalenia oficerów WRT w OSR w Jeleniej Górze. W 1969 r. wyznaczony został na dowódcę sformowanego 5. brt w Chynowie, a następnie na dowódcę 28. brt w Gryficach. Podczas ćwiczeń „Argon-76” wyróżniony został przez ministra obrony narodowej za bardzo dobre wyniki uzyskane przez 28. brt na poligonie w Astrachaniu i Aszałuku. W 1978 r. objął stanowisko starszego inżyniera służb technicznych w 2. BRt, a potem starszego pomocnika szefa Wydziału Szkolenia Bojowego w sztabie 2. Korpusu OPK. W latach 1978–1990 był starszym inspektorem Wydziału Szkolenia Bojowego w 2. Korpusie OPK w Bydgoszczy. W 1990 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

ppłk inż. Henryk HINC

dowódca 28. Batalionu Radiotechnicznego w Gryficach w latach 1977–1987

Urodził się w 1942 r. W roku 1963 ukończył Oficerską Szkołę Radiotechniczną. Kolejno był dowódcą stacji radiolokacyjnych: PRW-10, P-10 i „Jawor”. W 1972 r. ukończył Wojskową Akademię Techniczną i został zastępcą dowódcy ds. technicznych w 22. brt w Chojnicach. W latach 1976–1986 dowodził 28. brt w Gryficach. Od 1986 r. dowódca 10. Warsztatów Technicznych w Gdyni i tę funkcję pełnił do zakończenia służby wojskowej w 1988 r. Po zwolnieniu z wojska pracował w 18. Ruchomych Warsztatach Technicznych w Gdyni. Ukończył studia podyplomowe na Politechnice Gdańskiej. Jest odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. Wielokrotnie wyróżniany w rozkazach dowódcy WOPK i ministra obrony narodowej.

ppłk mgr inż. Grzegorz BACZYŃSKI

dowódca 28. Batalionu Radiotechnicznego w Gryficach w latach 2001–2002
dowódca 10. Batalionu Radiotechnicznego w Choszcznie w latach 2002–2003

Urodził się w 1962 r. Ukończył WOSR w 1986 r. Po promocji rozpoczął służbę w 28. brt w Gryficach na stanowisku inżyniera stacji radiolokacyjnej, a następnie starszego oficera sztabu. W 1991 r. ukończył studia magisterskie i w 1992 r. wyznaczony został na stanowisko szefa sztabu 28. brt, które pełnił do 2001 r. Studia podyplomowe ukończył w 1998 r. na Uniwersytecie Szczecińskim i w 2001 r. objął obowiązki dowódcy 28. brt w Gryficach. Na tym stanowisku pozostał do czasu rozformowania jednostki. W 2002 r. ukończył studia podyplomowe na Politechnice Warszawskiej, po czym został dowódcą 10. brt w Choszcznie. W międzyczasie, w 2003 r. ukończył kolejne studia podyplomowe na Uniwersytecie Bydgoskim. W 2004 r. zakończył zawodową służbę wojskową. W czasie służby odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, srebrnym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i brązowym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Interesuje się sportem, numizmatyką i motoryzacją.

miano „Przodującego Batalionu” w 2. Korpusie OP. Podczas kontroli kompleksowej dowództwa WLOP w 1998 r. batalion otrzymał ocenę powyżej dobrej. W 1996 r. 28. brt jako jeden z pierwszych nawiązał stałą współpracę z jednostkami zagranicznymi: duńską – Eskadrille 500 Vadbeak i niemiecką z Cölpin. W 1997 r. batalion otrzymał sztandar ufundowany przez

społeczeństwo ziemi gryfickiej. W 2000 r. 28. brt uzyskał miano „Wzorowy Pododdział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej”. W wyniku procesów restrukturyzacyjnych rozwiązano krt w Chynowie (1997 r.) i w Przećminie (1998 r.). Batalion rozformowano w grudniu 2002 r., a kompanie radiotechniczne włączono w skład 23. Batalionu Radiotechnicznego.

Fot. 6.100.
Kadra dowódcza
28. brt. W środku
dowódca batalionu,
ppłk Henryk Hinc

11. SAMODZIELNA KOMPANIA RADIOTECHNICZNA W CHRUŚCIELU

11. Samodzielna Kompania Radiotechniczna w Chruścielu została sformowana w 1967 r. jako jeden z pododdziałów 2. prt. Po utworzeniu 2. BRt kompanię podporządkowano dowódcy brygady.

W 1993 r. pododdział włączono w strukturę 21. brt., a od 2001 r. do 8 brt.

Poczet dowódców 11. Samodzielnej Kompanii

kpt. Stanisław Dechnik 1974–1978
kpt. Bazyli Adamiec 1978–1981
kpt. Kazimierz Walkowiak 1981–1984
kpt. Krzysztof Gryszko 1984–1987
kpt. Piotr Kiliński 1987–1993

ppłk mgr inż. Kazimierz WALKOWIAK

dowódca 11. Samodzielnej Kompanii Radiotechnicznej w Chruścielu
w latach 1981–1984

Urodził się w 1951 r. w Maszewie (zachodniopomorskie). W 1969 r. ukończył Liceum Pedagogiczne. Następnie podjął studia w WOSR, którą ukończył w 1974 r. W latach 1974–1981 pełnił służbę w 27. brt w Witkowie na stanowiskach: dowódcy plutonu, dowódcy stacji „Jawor-2M”. W 1981 r. wyznaczony został na dowódcę 11. skrt w Chruścielu. W latach 1984–1986 studiował na Wydziale Elektroniki w WAT. Od 1986 r. do 1998 r. pracował w sztabie 3. Dywizji Rakietowej w Warszawie na stanowisku inżyniera ds. radiolokacji, a następnie metrologa brygady. W 1998 r. ukończył studia podyplomowe w Instytucie Logistyki WAT. W 1998 r. objął obowiązki dowódcy 5. dywizjonu rakietowego. W latach 2000–2002 dowodził 10. dywizjonem technicznym. Przeniesiony do rezerwy w 2002 r. W latach 2007–20011 pracował w Szefostwie WRT na stanowisku specjalisty. Od 2011 r. pracuje w Szefostwie Dowodzenia i Łączności DS P jako analityk na stanowisku starszego specjalisty, zajmując się głównie projektami z dziedziny radiolokacji.

42. SAMODZIELNA KOMPANIA RADIOTECHNICZNA W BYDGOSZCZY

42. Samodzielna Kompania Radiotechniczna w Bydgoszczy została sformowana na podstawie rozkazu dowódcy 2. Korpusu OPK nr 049 z dnia 21 grudnia 1970 r. Pełniła rolę dezinformującą potencjalnego przeciwnika o faktycznych zamiarach operacyjnych dowództwa 2. Korpusu OPK. Dowództwo 2. BRt prowadziło planowe działania dezinformujące i przemieszczało stacje radiolokacyjne (wycofane z użytku, ale promieniujące energię elektromagnetyczną) w odpowiednie miejsca w terenie, przez co maskowało faktyczne manewry sprzętu radiolokacji i pozo-

Poczet dowódców 42. Samodzielnej Kompanii

kpt. Tadeusz Kadow 1970–1973
ppłk Władysław Pawlak 1973–1989
kpt. Benedykt Szulwic 1989–1990

rowało fikcyjne pole radiolokacyjne. Kadra kompanii z dużą wprawą organizowała sieć posterunków pozornych, przebywając każdego roku przez wiele miesięcy na zaplanowanych pozycjach. Kompanię rozformowano w 1990 r.

ppłk Władysław PAWLAK

dowódca 42. Samodzielnej Kompanii Radiotechnicznej w latach 1973–1989

Urodził się w 1934 r. we Włocławku. W 1956 r. ukończył Oficerską Szkołę Radiotechniczną. Służył jako technik stacji radiolokacyjnej w Słupsku, następnie dowódca stacji i oficer operacyjny na SD. W 1964 r. wyznaczony na szefa sztabu w 27. brt w Witkowie. W latach 1973–1989 był dowódcą 42. skrt w Bydgoszczy. W 1968 r. ukończył kurs radiolokacji we Władimirze, a w 1970 r. – kurs doskonalący w WOSR. Odnznaczony m.in. złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W 1989 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

Fot. 6.101. Pamiątkowe zdjęcie 42. skrt w 1985 r. (15-lecie JW 4014)

Fot. 6.102. Okolicznościowa plaketka 42. skrt.

6.5. 3. BRYGADA RADIOTECHNICZNA

6.5.1. BRYGADA W LATACH 1990–2007

W nowej sytuacji polityczno-militarnej 3. Brt musiała podjąć działania związane z ogólnymi procesami dostosowawczymi i wynikającą z nich koniecznością reorganizacji wielu jednostek radiotechnicznych. Nie można było też zaniechać dalszej modernizacji technicznej sprzętu radiolokacyjnego i zautomatyzowanego systemu dowodzenia.

Wysłużone już dwuwspółrzędne stacje radiolokacyjne i wysokościomierze pochodzenia zarówno polskiego, jak i radzieckiego zamierzano zastąpić nowymi typami trójwspółrzędnych stacji rodzimej produkcji. Dokładniej określały azymut, odległość i wysokość wykrytego celu, były bardziej odporne na zakłócenia. Cechowały się też krótszym czasem zwijania i rozwijania, przez co stawały się bardziej mobilne. W 1990 r. w brygadzie włączono do eksploatacji nowy wysokościomierz polskiej produkcji NUR-41 (czas rozwijania stacji: do 45 min, czas zwijania: do 60 min). Nowe stacje dostarczały informacji o sytuacji powietrznej w postaci cyfrowej, co znacznie ułatwiało włączanie ich do powstającego cyfrowego systemu dowodzenia wojskami.

Na początku 1991 r. brygada przejęła od pułków lotnictwa myśliwskiego 3. Korpusu OP sta-

cje kontroli rejonu lotniska (SKRL) typu „Avia-W”. Pozyskany sprzęt włączono do 31., 33. i 35. brt. Stacje te były przeznaczone do:

- zabezpieczenia ciągłości pracy 4. Ośrodka Kierowania Ruchem Lotniczym (OKRL) we Wrocławiu i 7. OKRL w Mierzęcicach;
- zabezpieczenia szkolenia pułków lotnictwa myśliwskiego;
- uzupełnienia informacji o sytuacji powietrznej w bezpośredniej bliskości lotnisk we Wrocławiu i w Mierzęcicach⁸⁶.

Pod koniec 1991 r. brygada wyposażona była w 59 odległościomierzy (84% stanu etatowego) oraz 50 wysokościomierzy (88% stanu etatowego). Brakowało więc sprzętu do pełnych należności etatowych, a ponadto znaczna część eksploatowanego sprzętu była przestarzała. Tylko 12% stacji liczyło od roku do 5 lat eksploatacji, 47% to sprzęt między 6 a 10 rokiem eksploatacji, a 41% używanych urządzeń liczyło ponad 10 lat. Brakowało głównie części zamiennych do sprzętu zakupionego przed laty w ZSRR. Rosjanie nie reagowali na zamówienia składane przez stronę polską. Od 1990 r. następowało powolne, ale systematyczne odchodzenie od eksploatacji sprzętu produkcji radzieckiej. W 1991 r.

gen. bryg. Zbigniew JANOS

dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 1989–1996

Urodził się w 1949 r. W 1967 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące i został powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej. W 1973 r. ukończył WOSR z drugą lokatą. Pozostał na uczelni jako dowódca plutonu podchorążych, a następnie był dowódcą kompanii kadetów Szkoły Chorażych WRt. Za uzyskiwanie bardzo dobrych wyników w służbie otrzymał skierowanie na studia do Wojskowej Akademii Dowódczej OPK w byłym ZSRR. Po jej ukończeniu w 1980 r. został zastępcą dowódcy ds. liniowych, a następnie szefem sztabu – zastępcą dowódcy w 21. brt we Władysławowie. W latach 1983–1986 pełnił służbę w do-

wództwie Wojsk OPK jako starszy oficer Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt. W 1986 r. został szefem sztabu 3. Brt we Wrocławiu. Od 1990 r. był dowódcą tej brygady. W latach 1996–2001 pełnił służbę w dowództwie 3. Korpusu OP, początkowo jako zastępca dowódcy, a po zmianach etatowych jako szef szkolenia. W 2001 r. został zastępcą dowódcy 2. Korpusu OP w Bydgoszczy, a w 2003 r. powrócił do Wrocławia na stanowisko dowódcy 3. Korpusu OP. W 2004 r. został mianowany na stopień generała brygady. Po rozformowaniu 3. Korpusu OP zakończył służbę wojskową w 2007 r. Ukończył Podyplomowe Studia Operacyjno-Strategiczne w Akademii Obrony Narodowej oraz podyplomowe studia logistyczne w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Zna język rosyjski, angielski i niemiecki. Jest odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi i złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”. Pasjonuje się pilotowaniem awionetek i literaturą. Uprawia tenis ziemny i narciarstwo zjazdowe.

z 3. BRt wycofano trzy egzemplarze stacji „Jawor-M2” oraz jeden wysokościomierz PRW-16, a do eksploatacji wprowadzono dwa odległościomierze NUR-31. Zrealizowano natomiast plany z 1989 r. dotyczące wymiany sprzętu automatyzacji dowodzenia, tj. w 1992 r. wprowadzono do eksploatacji zmodernizowaną wersję systemu „Dunajec”: na szczelbu brt – RTP-20, natomiast na stanowiskach dowodzenia krt – unowocześnione RPT-10.

Częściowa wymiana sprzętu nie zwolniła w brygadzie tempa szkolenia i udziału stanów osobowych w zaplanowanych ćwiczeniach. W podsumowaniu i rozliczeniu działalności WRt za 1992 r. szef WRt stwierdził, że „postawione zadania dowództwa i sztabu wykonały zadowalająco”. Za efekty ćwiczeń „Puma-92” brygada uzyskała ocenę 3,82, a za ćwiczenia „Wrzesień-92” ocenę dobrą. Za pełnienie dyżurów w 1992 r. brygada otrzymała ocenę 4,52. W podsumowaniu szkolenia za 1992 r. najwyższe wyniki w 3. BRt osiągnęły:

I miejsce 33. brt

(dowódca – mjr Andrzej Kaczyński);

II miejsce 32. brt

(dowódca – mjr Krzysztof Makowski);

III miejsce 31. brt

(dowódca – mjr Andrzej Woźniak).

33. brt najlepsze wyniki uzyskał również w poprzednim roku 1991⁸⁷.

We wspomnianym rozliczeniu rocznym szef WRt zapowiedział zmiany organizacyjne, które czekały brygadę w związku z opracowaniem koncepcji organizacji i funkcjonowania jednolitego systemu rozpoznania radiolokacyjnego na obszarze kraju, z uwzględnieniem środków OPL Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej.

W 1994 r. brygada otrzymała nową stację polskiej produkcji typu NUR-11. Konstrukcja stacji umożliwiała wykorzystanie jej do tworzenia mobilnych posterunków radiolokacyjnych. Była to pierwsza polska stacja dostarczająca trójwspółrzędne dane radiolokacyjne. Tych stacji do jednostek przybywało jednak niewiele. W połowie 1994 r. brygada posiadała 114 sprawnych stacji radiolokacyjnych, co stanowiło 86% należności etatowych. 9% z tych stacji to były urządzenia mające do 5 lat eksploatacji, 20% mieściło się w przedziale 5-10 lat, ale aż 71% eksploatowanego sprzętu miało ponad 10 lat pracy na posterunkach. Personel techniczny wykazywał się

wielkimi umiejętnościami, które przestarzały sprzęt utrzymywały w sprawności technicznej i zabezpieczały gotowość bojową brygady.

Zmiany organizacyjne wynikające z przemian w Wojskach Radiotechnicznych (nazywane restrukturyzacją) w 3. Brygadzie na większą skalę rozpoczęły się w 1995 r. Na początek dowództwo, sztab i bataliony przeformowano na nowe etaty. Rozformowano 331. krt w Bojkowie ze składu 33. brt oraz rozwiązano posterunek radiolokacyjny w Babimoście z 32. brt. Po pierwszym etapie tych zmian stan osobowy brygady zmniejszył się o ponad 1000 żołnierzy⁸⁸.

W nowej strukturze brygada nadal posiadała 5 batalionów, a w skład jej ugrupowania wchodziło:

- 19 posterunków radiolokacyjnych, które miały 58 odległościomierzy i 48 wysokościomierzy;
- SD brygady wyposażone w aparaturę automatyzacji „Almaz” i „Cyber”;
- 5 batalionowych radiowych centrów nadawczych i odbiorczych;
- 14 kompanijnych radiowych centrów nadawczych i odbiorczych;
- SD batalionów i kompanii radiotechnicznych wyposażonych w aparaturę zautomatyzowanego systemu dowodzenia: RPT-20/10 oraz SD 31., 33. i 35. brt wyposażone dodatkowo w zestawy aparatury przyrządowego naprowadzania lotnictwa WP-11⁸⁹.

Tabela 6.5. Zmiana etatowego stanu osobowego 3. BRt na przełomie lat 1995–1996

Grupa osobowa	Liczba etatów	
	31.12.1995 r.	1.01.1996 r.
Oficerowie	488	406
Chorążowie	531	477
Podoficerowie zawodowi	483	379
Żołnierze służby zasadniczej	2 583	1 747
Razem	4 085	3 009

Pomimo tego, że sprzęt w znacznej części był przestarzały, utrzymywano stosunkowo wysoki współczynnik sprawności bojowej, który wahał się w granicach 84-92%. Wymagało to ogromnego wysiłku osób odpowiedzialnych za sprawność sprzętu podczas eksploatacji na dyżurach bojowych, a także prowadzonych szkoleń. Brygada, dysponując dobrze utrzymanym sprzętem, była zdolna w stałym ugrupowaniu bojowym zapew-

Newa SC. Radiotechnicy mieli do dyspozycji stacje NUR-11 i NUR-31. Zadanie wykonali celująco⁹¹. Jednostki brygady brały także udział w czerwcu 1997 r. w zintegrowanym ćwiczeniu taktyczno-bojowym mającym na celu zgrywanie zespołów funkcyjnych PłSD 2. i 3. Korpusu OP. Zgodnie z programem szkolenia w ramach „Partnerstwa dla Pokoju” dowództwo i sztab 3. BRt oraz 35. brt wzięły udział we wspólnym amerykańsko-polskim ćwiczeniu sił powietrznych na temat: „Międzynarodowa Brygada Sił Pokojowych organizacji międzynarodowej w początkowym okresie operacji rozdzielania stron konfliktu”. Ćwiczenia te pod kryptonimem „Orli Szpon” odbyły się w dniach 8–19 września 1997 r., a ćwiczące zespoły otrzymały ocenę bardzo dobrą.

Za uzyskanie najlepszych wyników w szkoleniu i działalności służbowej w 1997 r. dowódca 3. BRt wyróżnił:

- **36. brt** – dyplomem i pucharem przechodnim (dowódca – ppłk Zbigniew Waśniowski);
- **32. brt** – dyplomem (dowódca – mjr Mirosław Stąporek);
- **33. brt** – dyplomem (dowódca – mjr Leszek Kępa);
- **312. krt** – dyplomem (dowódca – mjr Leszek Koziński);
- **323. krt** – dyplomem (dowódca – mjr Wiesław Śliwka)⁹².

W 1998 r. do struktury 3. BRt w ramach procesu integracji systemu obrony powietrznej włączono:

- 24. manewrowy brt we Wrocławiu (dowódca – mjr Mirosław Stąporek);
- 5. manewrowy brt w Zgierzu, sformowany z 5. Pułku Radiotechnicznego (dowódca – ppłk Wiesław Olender).

Równocześnie rozformowano 32. brt w Szczawnie, 35. brt we Wrocławiu oraz 11. manewrowy brt w Zamościu. Na bazie dowództwa 32. brt i jednej krt oraz dowództwa 35. brt i jednej krt sformowano 32. Ośrodek Wykrywania i Kontroli (OWiK) w Szczawnie oraz 35. OWiK we Wrocławiu. Z dniem 31 grudnia 1999 r. rozformowano 33. brt w Radzionkowie. Na początku 2000 r. rozpoczął funkcjonowanie 33. Ośrodek Wykrywania i Kontroli, działający w strukturze 36. brt w Krakowie (dowódcy: kpt. Waldemar Sitnik, kpt. Janusz Kobylka)⁹³. W rezultacie zmian strukturalno-organizacyjnych zaistniałych w latach 1997–1998, w momencie wejścia Polski do

Paktu Północnoatlantyckiego w marcu 1999 r., 3. BRt posiadała w swoim ugrupowaniu 6 batalionów radiotechnicznych, w tym 4 stacjonarne: 3. brt w Sandomierzu, 7. brt w Wiewiórczynie, 31. brt w Poznaniu Babkach, 36. brt w Krakowie oraz 2 manewrowe: 5. mbrt w Zgierzu oraz 24. mbrt we Wrocławiu. Ugrupowanie bojowe brygady pozwalało na realizację zabezpieczenia w informację radiolokacyjną w rejonie odpowiedzialności 3. Korpusu OP.

Brygada dysponowała już pewną liczbą sprzętu najnowszej generacji, przede wszystkim trójwspółrzednymi stacjami typu NUR-11 i NUR-12 odpowiadającym najwyższymi standardom technicznym. W pracy bojowej praktycznie wdrożono już nowe zasady zbioru i opracowywania informacji o sytuacji powietrznej w warunkach łączenia stref odpowiedzialności PłSD. Znacząco wzrosły wówczas możliwości bojowe 3. BRt. Wprowadzono do eksploatacji egzemplarze sprzętu najnowszej generacji, wdrożono nowe zasady pełnienia dyżurów bojowych w Zintegrowanym Systemie Obrony Powietrznej Traktatu Północnoatlantyckiego, udoskonalono proces mobilizacyjnego i pokojowego uzupełnienia wojsk⁹⁴.

Dowódca WLOP za uzyskanie bardzo dobrych wyników w szkoleniu i działalności służbowej w 1998 r. wyróżnił 3. BRt i jej dowódcę płk. Stanisława Słotwińskiego. 5 listopada 1999 r. minister obrony narodowej Janusz Onyszkiewicz, na wniosek szefa Sztabu Generalnego WP, wyróżnił 3. BRt znakiem Honorowym Sił Zbrojnych RP oraz dyplomem uznania.

W rozkazie szkoleniowym na 1999 r. dowódca WLOP dla WRt rozkazał:

- doskonalить umiejętności do przygotowania i prowadzenia działań w systemie OP;
- kontynuować proces integracji systemu OP Polski ze zintegrowanym systemem OP NATO;
- ukierunkować szkolenie bojowe w jednostkach radiotechnicznych na doskonalenie systemu rozpoznania radiolokacyjnego w nowych strukturach;
- terminowo realizować prace związane z rozbudową i uruchamianiem posterunków radiolokacyjnych na potrzeby sojuszniczego systemu ASOC;
- rozwijać współpracę w zakresie szkolenia i wymiany informacji o sytuacji powietrz-

nej pomiędzy jednostkami stacjonującymi w pobliżu granicy państwowej, a także w ramach jednostek „bliźniaczych”⁹⁵.

3. BRt realizowała wszystkie nakazane przez dowódcę WLOP zadania, także dotyczące współpracy z jednostkami z zagranicy. Dowództwo brygady nawiązało robocze kontakty z niemieckim 2. Pułkiem Radiotechnicznym w Messtetten (2. Dywizja Sił Powietrznych RFN), dzięki któremu oficerowie z 3. BRt już w 1998 r. zapoznali się z funkcjonowaniem Control Reporting Center (CRC), uczestniczyli w praktycznym dostosowywaniu systemów rozpoznania radiolokacyjnego, łączności i dowodzenia do standardów NATO. Zdobyta wiedza i doświadczenie zaowocowały podczas tworzenia przez 3. BRt w 2003 r. 31. i 32. Ośrodka Dowodzenia i Naprowadzania. Oficerowie brygady odbywali praktyki w niemieckim 2. prt, uczestniczyli w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i z wojskami.

14 września 2000 r. w Jessen (Saksonia-Anhalt) podpisano porozumienie o partnerskiej współpracy pomiędzy 31. brt w Poznaniu i niemieckim 25. brt (z 2. prt) w Horzdorf. W dniach 6-10 listopada 2000 r. w 3. BRt przebywała delegacja oficerów z 2. prt. Podczas pobytu w 31. brt w Poznaniu zapoznano ich ze strukturą jednostki, systemem automatyzacji dowodzenia i zaprezentowano PISD. W 36. brt w Krakowie przeprowadzono trening taktyczny oraz seminarium przygotowane przez stronę niemiecką, dotyczące zastosowania natowskich procedur w pracy bojowej pododdziałów radiotechnicznych. Już w 1999 r. wydzielone siły i środki 3. BRt rozpoczęły pracę w systemie ASOC. System ten integrował cywilne i wojskowe organy kontroli ruchu lotniczego i został sprzężony z systemem obrazowania sytuacji powietrznej NATO. W miarę napływu nowoczesnego sprzętu włączano do systemu ASOC kolejne posterunki (w 2000 r. pracowało 9 posterunków radiolokacyjnych). Posterunki współpracujące z ASOC wyposażone były w trójwspółrzędne radary NUR-11 lub NUR-12 albo w komplety tworzone przez NUR-31 (odległościomierz) i NUR-41 (wysokościomierz). Brygada w końcu 2000 r. dysponowała 60 odległościomierzami (w tym NUR-11 i NUR-12) oraz 44 wysokościomierzami.

Powstanie nowego systemu dowodzenia obroną powietrzną oznaczało dla WRt, a tym samym i dla 3. BRt, głęboką przebudowę dotychczasowej struktury, zmianę ugrupowania

bojowego i obiegu informacji radiolokacyjnej. Brygada przyczyniła się do tworzenia sojuszniczego systemu bezpieczeństwa obejmującego Polskę⁹⁶. Funkcjonowały wówczas w Wojskach Radiotechnicznych jednocześnie dwa systemy wykrywania radiolokacyjnego: dotychczasowy i system ASOC. Istnienie tych dwóch systemów sprawiło, że funkcjonowały odrębne zasady numerowania oraz identyfikowania obiektów powietrznych. Wyeliminowanie tego dualizmu uwarunkowane było wprowadzaniem nowego sprzętu automatyzacji dowodzenia, który byłby kompatybilny z systemem NATO. Dlatego sprzęt w 3. BRt pochodzący z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych musiał zostać pilnie wymieniony. W 2000 r. za całoroczne radiolokacyjne zabezpieczenie lotów pułków lotnictwa myśliwskiego i eskadr lotnictwa taktycznego 3. BRt otrzymała ocenę 4,98. W tym też roku pododdziały brygady zabezpieczały pod względem radiolokacyjnym strzelanie dywizjonów rakietowych na poligonie w Ustce, trening Systemu Obrony Powietrznej RP pod kryptonimem „Szerszeń-2000” oraz odbywające się w dniach 5-16 czerwca ćwiczenia Clean Hunter. Jednym z celów Clean Hunter było integrowanie WLOP i Czeskich Sił Powietrznych z siłami powietrznymi innych państw NATO⁹⁷.

W 2000 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 3. BRt. Odszedł płk Stanisław Słotwiński, a jego miejsce zajął płk Andrzej Kaczyński, dotychczasowy szef sztabu brygady.

Powstanie nowego systemu dowodzenia obroną powietrzną oznaczało dla Wojsk Radiotechnicznych, w tym i dla 3. BRt, dalszą przebudowę dotychczasowej struktury dowodzenia, zmianę ugrupowania bojowego, rozformowanie wielu pododdziałów, a także całkowitą zmianę filozofii funkcjonowania i dowodzenia w brygadzie oraz w batalionach. Z systemu operacyjnego miało być wyłączone dowództwo brygady oraz dowództwa batalionów. Celem było usprawnienie obiegu informacji w całym systemie i obrazowania sytuacji powietrznej w czasie rzeczywistym.

W 2000 r. zaczęto w WRt wprowadzać nowy system zautomatyzowanego zbioru i opracowania informacji o sytuacji powietrznej typu „Dunaj”. Umożliwiał on zbiór informacji ze stacji radiolokacyjnych przy wykorzystaniu istniejącego systemu łączności zapewniającej sprawność

gen. bryg. Andrzej KACZYŃSKI

dowódca 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 2000–2005

Urodził się w 1956 r. W 1979 r. ukończył z wyróżnieniem WOSR i pozostał w niej do 1986 r., początkowo jako dowódca plutonu podchorążych, następnie dowódca kompanii kadetów w Szkole Chorążych WRt i jako słuchacz WKDO. W 1986 r. ukończył studia w Akademii Sztabu Generalnego WP i w tej uczelni został starszym asystentem. Od 1990 r. służył w 33. brt w Radzionkowie, początkowo jako szef sztabu, a od 1991 r. jako dowódca batalionu. Od 1996 r. był szefem sztabu – zastępcą dowódcy 3. BRt. Ukończył studia operacyjno-strategiczne w Ogólnowojskowym Kolegium Obrony w Paryżu i powrócił na stanowisko szefa sztabu w 3. BRt. W 2000 r. ukończył studia podyplomowe z zakresu psychologii zarządzania w gospodarce na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach 2000–2005 dowodził 3. Brygadą Radiotechniczną. W latach 2005–2009 był polskim narodowym przedstawicielem wojskowym przy Kwaterze Głównej NATO – SHAPE w Mons (Belgia). W 2009 r. został szefem Zarządu Planowania Systemów Dowodzenia i Łączności (P-6) w Sztabie Generalnym WP. Jego kadencja na tym stanowisku została skrócona przez MON. Gen. Andrzejowi Kaczyńskiemu wstrzymane zostało wydanie przez Służbę Kontrwywiadu Wojskowego poświadczenia bezpieczeństwa do klauzuli ściśle tajne w związku z podejrzeniem przez Instytut Pamięci Narodowej o kłamstwo lustracyjne. Prawomocnym wyrokiem z zarzutu kłamstwa lustracyjnego oczyszczony został przez sąd we Wrocławiu w styczniu 2014 r. Od lipca 2011 do stycznia 2012 r. znajdował się w rezerwie kadrowej MON. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy w lutym 2013 r. Zna język angielski, francuski i rosyjski. Jest m.in. odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”.

dowodzenia i łatwość integracji w ramach systemu obrony powietrznej. W roku następnym rozformowano 351. krt w Ziębicach, a 36. brt został przeniesiony ze starych koszar Kraków Węgrzce do obiektu 8. Bazy Lotniczej Kraków Balice. W roku następnym 312. krt z 31. brt przeniesiono z Ruchocinka do Powidza.

Zasadnicze zmiany restrukturyzacyjne nastąpiły w 2003 r. Była to największa restrukturyzacja w historii brygady, tym bardziej, że dokonano jej w okresie jednego roku. 2. BRt taką restrukturyzację przechodziła w latach 2000–2003. Rozformowano w 2003 r. 7. brt w Wiewiórczynie (po 66 latach funkcjonowania), a także 36. brt w Krakowie-Balicach, 24. mbrt we Wrocławiu, SD brygady (30 grudnia) oraz 32. krt w Dłużynie. Na nową strukturę przeformowano 3. brt w Sandomierzu oraz 31. brt, którego dowództwo i sztab przeniesiono z podpoznańskich Babek do Wrocławia, do koszar zwolnionych przez 24. mbrt. Rozformowano również PŁSD tych batalionów. W strukturze 3. BRt dokonano 14 znaczących zmian organizacyjnych i etatowych związanych z rozformowaniem, przeformowaniem i zmianami dyslokacji jednostek. Stan osobowy brygady uległ znacznemu zmniejszeniu,

ale poprawiło się tzw. uzawodowienie stanu osobowego. Wszystkie zmiany w brygadzie wykonano przy zachowaniu wymogów gotowości bojowej oraz zabezpieczeniu procesu szkolenia lotniczego i ćwiczeń⁹⁸. W roku następnym zmieniono podporządkowanie 330. krt z 3. brt pod 31. brt, a 172. krt z 31. brt pod 3. brt.

Po dokonanych zmianach w 2004 r. 3. BRt posiadała dwa stacjonarne brt oraz jeden manewrowy, tj.:

- 3. brt w Sandomierzu z dowództwem, sztabem, kompanią zabezpieczenia oraz jedną miejscową i sześcioma terenowymi krt (dowódca – ppłk Waldemar Ziółkiewicz);
- 31. brt we Wrocławiu z dowództwem, sztabem, kompanią zabezpieczenia oraz jedną miejscową i trzema terenowymi krt (dowódca – ppłk Stefan Świdurski);
- 5. manewrowy brt w Zgierzu z dowództwem, sztabem, kompanią dowodzenia, kompanią zabezpieczenia oraz trzema nierozwiniętymi manewrowymi krt (dowódca – ppłk Wiesław Olender).

Od 2004 r. system wymiany informacji o sytuacji powietrznej tworzyło Centrum Operacji Powietrznych oraz cztery Ośrodki Dowodzenia i Naprowa-

Rys. 6.10. Ugrupowanie 3. Brygady Radiotechnicznej w 2004 r.

dzania pozyskujące informację bezpośrednio z rozwinętych posterunków radiolokacyjnych. Z tych posterunków informacje (również automatycznie) zbierane były równolegle do natowskiego systemu ASOC. Obrona powietrzna miała rzeczywisty obraz sytuacji w przestrzeni. Posterunki radiotechniczne brygady kontrolowały sytuację powietrzną w sektorze odpowiedzialności 31. i 32. ODN. W celu poprawy parametrów pola radiolokacyjnego posterunki stacjonarne mogły być wzmocnione przez posterunki mobilne. W tej sytuacji dowództwo brygady utraciło funkcje dowodzenia operacyjnego. Dowództwo brygady odpowiadało za wyszkolenie załóg oraz za prawidłowe funkcjonowanie sprzętu⁹⁹. Pododdziały brygady poddawane były ocenom w ramach kontroli, Technical Evaluation działającej z ramienia Kwatery Głównej NATO. Ich celem było m.in. oszacowanie (według standardów NATO) zdolności operacyjnej kontrolowanych jednostek oraz dokonanie ich oceny.

W 2004 r. w 31. brt rozpoczęto budowę 170. Posterunku Radiolokacyjnego Dalekiego Zasięgu (prdz) we Wronowicach k. Łasku, posterunku typu Backbone. Na początku stycznia 2005 r. 3. BRt dysponowała następującą liczbą i typami stacji radiolokacyjnych: 3 kpl. NUR-12, 2 kpl. NUR-11, 5 kpl. „Avia-W”, 22 kpl. NUR-31, 4 kpl. NUR-31MK, 8 kpl. „Justyna-ML”, 15 kpl. NUR-41 i 31 kpl. wysokościomierzy RW-31. Stan osobowy brygady w 2006 r. liczył około 950 żołnierzy zawodowych, 600 żołnierzy zasadniczej służby wojskowej oraz 200 pracowników cywilnych.

W 2005 r. nastąpiła zmiana dowódcy 3. BRt, gen. bryg. Andrzej Kaczyński odszedł na stanowisko Narodowego Przedstawiciela Wojskowego przy Kwaterze Głównej Sił Zbrojnych NATO

w Europie. W 2005 r. obowiązki dowódcy pełnił zastępca dowódcy płk Wojciech Lewicki. W tym też roku nowym dowódcą został płk Józef Nasiadka. Sztab brygady i jej bataliony realizowały dowodzenie pozaoperacyjne w zakresie: mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił i środków brygady, szkolenia stanów i rezerw osobowych, logistycznego i informatycznego wsparcia oraz zabezpieczenia działań bojowych. Wydzielone siły i środki 3. BRt nadzorowały przestrzeń powietrzną NATO nad obszarem Polski w ramach pełnionych dyżurów bojowych w systemie NATINADS. Brygada odpowiedzialna była za radiolokacyjne zabezpieczenie procesu szkolenia lotniczego misji Air Policing, utrzymanie nakazanej strefy informacji radiolokacyjnej oraz stanu technicznego sprzętu bojowego. Realizacja tych przedsięwzięć wymagała prowadzenia rozpoznania przestrzeni powietrznej nad terytorium kraju i na podejściach do jego granic w ramach codziennych dyżurów bojowych na posterunkach radiotechnicznych.

1 kwietnia 2007 r. w skład ugrupowania brygady włączono dwa nowo zbudowane posterunki radiolokacyjne dalekiego zasięgu typu Backbone we Wronowicach k. Łasku i w Brzostkowie k. Krakowa. Posterunki wyposażono w trójwspółrzędne (3D) radary najnowszej generacji typu NUR-12M wyprodukowane przez PIT w Warszawie. Rozpoczęto budowę trzeciego posterunku tego typu w Łabuniach k. Zamościa, który miał być wyposażony w radar produkcji włoskiej typu RAT-31 DL. Głównym zadaniem tych posterunków, finansowanych częściowo ze środków NATO, jest prowadzenie obserwacji powietrznej na dalekich odległościach oraz przekazywanie informacji o wykrytych obiektach do systemu dowodzenia Sił Powietrznych¹⁰⁰.

23 czerwca 2006 r. dowódca 3. Korpusu OP gen. bryg. Zbigniew Janoś wręczył dowódcy brygady płk. Józefowi Nasiadce sztandar nadany 3. Brygadzie Radiotechnicznej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Sztandar ufundowało społeczeństwo Wrocławia jako symbol związków brygady z miastem. W 2006 r. 3. BRt wyłączono ze struktury 3. Korpusu OP i przekazano w bezpośrednie podporządkowanie Dowództwa Sił Powietrznych. Uroczystość przekazania brygady odbyła się 23 czerwca 2006 r. Dowództwo Sił Powietrznych reprezentował szef WRT – płk Stanisław Słotwiński.

W 2007 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 3. BRt. Gen. bryg. Józef Nasiadka objął stanowisko szefa WRt, a na jego miejsce został wyznaczony płk Wojciech Lewicki. W 2008 r. nastąpiła jeszcze jedna zmiana organizacyjna w Wojskach Radiotechnicznych. Została rozformowana 2. Brygada Radiotechniczna w Bydgoszczy, a jej dwa bataliony radiotechniczne włączono w strukturę 3. BRt. Brygada przyjęła następujące pododdziały:

8. Szczycieński Batalion Radiotechniczny w Lipowcu, w składzie:

- 140. krt Dębina;
- 144. prdz Roskosz;
- 180. krt Lipowiec;
- 182. krt Kruklanki;
- 183. krt Plewki;
- 184. prdz Suwałki;

- 211. prdz Chruściel;
- 224. krt Malbork.

34. Batalion Radiotechniczny w Chojnicach, w składzie:

- 210. krt Władysławowo;
- 230. krt Głobino k. Słupska;
- 283. krt Darzewo;
- 280. krt Gryfice;
- 341. krt Chojnice¹⁰¹.

W roku 2008 r. dowódcą 3. BRt został płk Michał Sikora, który w tym samym roku otrzymał awans na stopień generała brygady. Rok później gen. bryg. Michał Sikora otrzymał nominację na szefa WRt, a dotychczasowy zastępca szefa WRt, płk Marek Sobiechowski, został nowym dowódcą 3. BRt i wkrótce otrzymał nominację na stopień generała brygady.

6.5.2. 3. BRYGADA RADIOTECHNICZNA W LATACH 2008–2014

W wyniku reorganizacji struktury Wojsk Radiotechnicznych pozostawiono 3. Brygadę Radiotechniczną jako jedyny związek taktyczny tego rodzaju wojsk. Brygada przejęła kontrolę przestrzeni powietrznej nad terytorium całego kraju. Od 1 lipca 2008 r. jednostki podległe 3. Brygadzie Radiotechnicznej dyslokowane są na obszarze całej Polski. W skład wchodziły posterunki radiotechniczne stałe, w tym prdz typu

Backbone i mobilne, tworzące system narodowy sprzężony z systemem NATO.

Służba radiotechników 3. BRt polega przede wszystkim na pełnieniu nieustającego dyżuru bojowego w narodowym systemie obrony powietrznej oraz w składzie natowskiego zintegrowanego systemu obrony powietrznej i przeciw-rakietowej. Punkty naprowadzania poddawane są kontroli ze szczebla NATO. W 2008 r., komisja

gen. bryg. Marek SOBIECHOWSKI

dowódca 3. Wrocławskiej Brygady Radiotechnicznej w latach 2009–2012

Urodził się w 1960 r. Jest absolwentem Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej z 1983 r. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 32. brt w Szczawnie jako dowódca stacji radiolokacyjnej P-40. W latach 1988–1992 był dowódcą 321. krt w Drzeńsku. Następnie był szefem sztabu – zastępcą dowódcy 32. brt. Od 1995 r. w sztabie 3. BRt jako: starszy oficer operacyjny Sztabu i szef Wydziału Operacyjnego. W latach 1996–1998 dowodził 35. brt we Wrocławiu, a od 2000 r. był zastępcą dowódcy 3. BRt. W latach 2003–2004 szef Oddziału Zastosowania Bojowego w Dowództwie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. W 2004 r. ukończył w AON Podyplomowe Studium Operacyjno-Strategiczne. W latach 2004–2009 służył w Dowództwie Sił Powietrznych jako zastępca szefa Wojsk Radiotechnicznych. W 2009 r. wyznaczony na stanowisko dowódcy 3. Wrocławskiej Brygady Radiotechnicznej. Awans na stopień generała brygady otrzymał w 2009 r. Od 2012 r. jest zastępcą dowódcy Centrum Dowodzenia Połączonych Operacji Powietrznych (Combined Air Operations Centre) NATO w Uedem. Zna biegle język angielski.

z Ramstein kontrolowała punkty naprowadzania na obiektach technicznych 241. krt i 310. krt, w ramach TACEVAL. Ponadto brygada bierze udział we wszystkich ważniejszych ćwiczeniach sił powietrznych, wojsk lądowych, marynarki wojennej, wojsk specjalnych oraz organizowanych wewnętrznie tylko dla własnych żołnierzy.

We wrześniu 2008 r. wydzielone siły i środki brygady brały udział w ćwiczeniu taktycznym wojsk, pk. „Anakonda-08”. Stanowiło ono integralną część procesu szkolenia operacyjnego prowadzonego przez Dowództwo Operacyjne Sił Zbrojnych. W trakcie ćwiczenia doskonalono planowanie, organizowanie i prowadzenie działań bojowych w ramach połączonej operacji obronnej, a także współdziałanie z lokalną administracją cywilną w celu przywrócenia porządku publicznego nad odzyskanym terytorium. Pododdziały brygady systematycznie zabezpieczają radiolokacyjnie ostre strzelania rakietowe na poligonie w Ustce dla jednostek polskich i sojuszniczych. W 2009 r., za wzorowe zabezpieczenie takich strzelań dla pododdziałów węgierskich, słowackich oraz polskich, wyróżnienie „Wzorowy Pododdział Sił Powietrznych” otrzymała 280. krt z Pruszcza Gryfickiego (dowódca – kpt. Artur Lewicki). Rok wcześniej, podobny tytuł zdobyła 133. krt (dowódca – kpt. Zbigniew Facon)¹⁰².

Dwa lata później (27.09.–4.10.2010) wydzielone siły i środki 34. brt wzięły udział w narodowym, wieloszczeblowym ćwiczeniu „Anakonda-10”. Celem ćwiczenia było doskonalenie systemu dowodzenia oraz realizacji zadań zgodnie z Wojennym Systemem Dowodzenia SZ w zakresie planowania i prowadzenia połączonej operacji. W 2014 r. (14–28.09), celem ćwiczenia „Anakonda-14” było zgrywanie wydzielonych sił do prowadzenia działań obronnych oraz stworzenie warunków wprowadzenia do walki sojuszniczych sił wzmocnienia. Jednym z elementów ćwiczenia jest współpraca wojska z organami administracji państwowej, samorządowej w zakresie wsparcia SZ RP. Na SD ćwiczącej 3. BRt przebywał dowódca operacyjny RSZ – gen. broni Marek Tomaszewski – kierownik sojuszniczego ćwiczenia „Anakonda-14”¹⁰³. W ćwiczeniu udział brało 12,5 tys. żołnierzy z ośmiu państw sojuszniczych. Bardziej specjalistyczne było ćwiczenie „Orzeł-11”, w którym brygada uczestniczyła w 2011 r. Jego zadaniem było

przygotowanie dowództw oraz jednostek do realizacji działań bojowych w ramach wydzielonego komponentu powietrznego, a także jego zabezpieczenie i wsparcie podczas prowadzenia połączonej operacji obronnej prowadzonej na terytorium kraju.

Typowe, brygadowe jest jest ćwiczenie „Błotniak”. W 2012 r. tematem ćwiczenia było „Rozwinięcie ugrupowania bojowego 8. brt do zabezpieczenia w informację radiolokacyjną ODN w trakcie narodowej, połączonej operacji obronnej”. W ćwiczeniu szczególnie zaangażowany był 8. brt w Lipowcu. Celem ćwiczenia było zgranie dowództwa batalionu i podległych pododdziałów oraz sprawdzenie zdolności 8. brt do realizacji określonych zadań. Przećwiczone zostało przez batalion utworzenie ugrupowania bojowego zapewniającego radiolokacyjne zabezpieczenie działań bojowych jednostek SP oraz zabezpieczenie w informację radiolokacyjną ODN. Przeprowadzony został rekonesans nowych pozycji bojowych i ćwiczebnych, zapasowych stanowisk, a także przemieszczenie WRLP na nową pozycję bojową. Przeprowadzone ćwiczenia potwierdziły właściwe przygotowanie dowództwa i podległych pododdziałów do realizacji zadań.

W ćwiczeniu dowódczo-sztabowym „Tornado-14”, pk.: „Doskonalenie funkcjonowania oraz zgrywanie obsady SD 3. brt w realizacji zadań”, ćwiczący rozwiązywali problemy taktyczne wynikające z zaistniałej sytuacji oraz opracowywali dokumenty planistyczne i rozkazodawcze. Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności dowództwa 3. brt w rozwiązywaniu problemów taktycznych oraz przygotowanie do dowodzenia podległymi siłami i środkami wydzielonymi do radiolokacyjnego zabezpieczenia działań Wojsk Lądowych i OPL. Ćwiczeniem kierował dowódca 3. BRt.

Brygada ponadto uczestniczy systematycznie w ćwiczeniach z wojskami, organizowanych przez wyższe szczeble dowodzenia. Są to m.in. ćwiczenia: „Eagle Talon”, „Ramstein Guard”, ćwiczenia taktyczno-specjalne z zakresu reagowania kryzysowego „Renegade”, ćwiczenia dowódczo-sztabowe „Steadfast Jazz” oraz treningi systemu wykrywania skażeń SZ RP Iskra. W ćwiczeniach z wojskami sojuszniczymi „Eagle Talon-14”, uczestniczyły 310., 312., 283. i 210. krt oraz kompania logistyczna z 34. brt.

Celem ćwiczeń dla tych pododdziałów była organizacja strefy rozpoznania radiolokacyjnego do ośrodków dowodzenia i naprowadzania. W trakcie ich trwania praktycznie wykonano manewr i rozwinęto wysunięte posterunki radiolokacyjne na pozycji bojowej w miejscowościach: Drawsko Pomorskie, Nadarzyce, Dąbki i Świdwin. Zorganizowano i zrealizowano również przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego i logistycznego¹⁰⁴.

Sztab 3. BRt wspólnie z dowództwami batalionów corocznie organizują specjalistyczne ćwiczenia, m.in. pod kryptonimami: „Marsz”, „Manewr”, w zależności od realizowanych zagadnień. W ćwiczeniu „Marsz-14” udział brali żołnierze z 241. krt z Wrocławia. 50 żołnierzy ćwiczyło organizację wysuniętego posterunku radiolokacyjnego w okolicach Leszna. Jak zapewnił dowódca 241. krt – kpt. Rafał Kozirowski: „gdy przyjeżdżamy w nieznany rejon, moi ludzie potrzebują zaledwie trzech godzin, aby rozpocząć obserwację wskazanej części nieba. A w rejonie wcześniej rozpoznanyemu zajmuje nam to nie więcej niż dwie godziny”¹⁰⁵. Po ogłoszeniu gotowości bojowej, żołnierzom wystarczyło 15 minut, aby wysłać informacje o sytuacji powietrznej w konkretnym obszarze powietrznym. Ćwiczenia miały nie tylko szkoleniowy charakter. Wszystkie informacje, które zostały uzyskane, były realne. Za pomocą radiolinii i kanałów łączności przewodowej przekazane zostały do nadrzędnego SD. Mogły być wykorzystane w systemie obrony powietrznej kraju. W ćwiczeniach tych, trwających siedem dni, wzięło udział 21 żołnierzy Narodowych Sił Rezerwowych. W podobnym ćwiczeniu, pk. „Manewr-14”, uczestniczyła w Orzyszu kompania radiotechniczna z Dębiny.

Dla kadry sztabu brygady (blisko 70 oficerów) organizowane są również szkolenia ogólnowojskowe, doskonalące umiejętności w rzucie granatem, obroną przed bronią masowego rażenia oraz zakładaniem ładunków wybuchowych¹⁰⁶.

3. BRt, stacjonując od 1974 r. we Wrocławiu, stała się nieodłącznym elementem lokalnej społeczności. Żołnierze w stalowych mundurach uczestniczą i są współorganizatorami przedsięwzięć o charakterze patriotyczno-obronnym. Do kalendarza cywilno-wojskowych wydarzeń weszły obchody Święta Flagi, Dnia Weterana, Święta Wojska Polskiego, oraz „Operacja Za-

chód”, podczas której można obejrzeć z bliska wojskowy sprzęt. Żołnierze brygady uczestniczą również w „Pikniku Militarym” w Jeleniej Górze, organizowanym w maju przez Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar” i Muzeum Okręgowe. Dla podkreślenia więzi łączących 3. BRt z wrocławskim środowiskiem, minister Obrony Narodowej, decyzją nr 81/MON z dnia 16 czerwca 2009 r., nadał brygadzie nazwę wyróżniającą „Wrocławska”. Także jednostki w terenie utrzymują bliskie kontakty z lokalnymi społecznościami. Wspierają władze, służby w sytuacjach kryzysowych występujących na ich terenie. 14 sierpnia 2010 r., minister ON wyróżnił tytułem honorowym „Wzorowy Oddział Wojska Polskiego” 3. Sandomierski Batalion Radiotechniczny za udział żołnierzy w akcji przeciwpowodziowej na terenie powiatu sandomierskiego. Statuetkę odebrał dowódca batalionu – ppłk Andrzej Strugała¹⁰⁷. W 2012 r., ówczesny szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego, płk Waldemar Bartłomiejczak, przekazał obowiązki dowódcy Garnizonu Wrocław – dowódcy 3. BRt – gen. bryg. Markowi Sobiechowskiemu. Od tego roku dowódca 3. BRt pełni obowiązki dowódcy Garnizonu Wrocław.

Żołnierze 3. BRt służyli również, wzorowo wykonując obowiązki, w polskich kontyngentach wojskowych poza granicami kraju. 26 lipca 2010 r. dowódca brygady – gen. bryg. Marek Sobiechowski wręczył za nienaganną służbę „Gwiazdę Iraku” żołnierzom: ppor. Markowi Magniszewskiemu i st. plutonowemu Adamowi Kielbowiczowi. Rok później, w 2011 r. podobne odznaczenie otrzymali: st. plut. Marek Słowiński, plut. Sebastian Pałamarz, st. szer. Rafał Bednarek, a sierż. Marek Parecki i plut. Marcin Drażkowski odznaczeni zostali „Gwiazdą Afganistanu”. Za wzorową służbę w polskich kontyngentach 1 czerwca 2012 r. odznaczeni zostali: ppłk Miłosz Puto, sierż. Bogusław Kalinowski, st. szer. Piotr Gruszka. 20 listopada 2014 r., dowódca 3. BRt, gen. bryg. Wojciech Lewicki „Gwiazdą Afganistanu” wręczył st. chor. sztab. Dariuszowi Tobole.

11 lutego 2011 r., po 37 latach stacjonowania sztabu na ulicy Obornickiej, 3. Wrocławska Brygada Radiotechniczna przeniesiona została do wyremontowanego kompleksu przy ulicy Granicznej 13. W uroczystości udział wzięli m.in.: dowódca SP – gen. broni Lech Majewski, szef WRt – gen. bryg. Michał Sikora, szef Zarządu Dowodzenia i Łączności P-6 SG – gen. bryg.

Andrzej Kaczyński, wojewoda dolnośląski – Andrzej Skorup. Po koncercie na placu apelowym 241. krt zaprezentowała rozwinięcie posterunku radiolokacyjnego. Żołnierze uruchomili stacje NUR-31 i NUR-41. W tym samym roku, 130. krt zdobyła tytuł „Przodujący Pododdział Sił Powietrznych” (dowódca – kpt. Witold Maj).

Wśród 21 laureatów, 4 żołnierzy z 3. BRt zostało uhonorowanych 10 lutego 2011 r. w Krakowie przez dowódcę SP – gen. broni pil. Lecha Majewskiego podczas „Gali Wyróżnień Żołnierzy Sił Powietrznych” za 2011 r. Byli to żołnierze, którzy w 2011 r. wyróżnili się wiedzą, doświadczeniem i wysokim profesjonalizmem w pracy zawodowej. Nagrodą rzeczową i dyplomem pamiątkowym zostali uhonorowani:

- **mjr Leszek Ślimak**
 - szef sekcji operacyjnej 3. BRt
 - „Sztabowiec Roku 2011”;
- **mjr Ryszard Mach**
 - szef sekcji wychowawczej 3. BRt
 - „Oficer Wychowawczy Roku 2011”;
- **chor. Jacek Orłowski**
 - technik 180. krt w 8. brt w Lipowcu
 - „Radiotechnik Roku 2011”;
- **kpt. Grzegorz Kobylarz**
 - dowódca 180. krt
 - „Przodujący Pododdział Roku 2011”.

W roku następnym, podczas podobnej „Gali Wyróżnień Żołnierzy Roku 2012”, we Wrocławiu przez dowódcę SP wyróżnieni zostali: mjr Zbigniew Kossek – pełnomocnik dowódcy ds. ochrony informacji niejawnych oraz mjr Rafał Białkowski – inżynier w 3. BRt. W celu poprawy poziomu wyszkolenia żołnierzy różnych specjalności brygada organizuje coroczne zawody, m.in. wśród kierowców, nieetatowych zespołów OPBMR oraz współzawodnictwo sportowe między batalionami. W 2013 r. najlepszym kierowcą w 3. BRt został st. szer. Marcin Kaczmarczyk z 31. brt, który reprezentował brygadę na szczeblu SP. Podczas zawodów użyteczno-bojowych nieetatowych zespołów OPBMR w 2012 r. I miejsce zajął zespół z 31. brt, II – zespół z 34. brt, a III miejsce – z 8. brt. Indywidualnie I miejsce zajął st. szer. Mateusz Majer. We współzawodnictwie sportowym, w 2012 r., najlepszym okazał się 34. brt. II miejsce zajął 34. brt, a III miejsce uzyskał 8. brt. W roku następnym, ponownie (czwarty raz z rzędu) I miejsce zajął 31. brt (dowódca – ppłk Sebastian Kowalczyk), II – 34. brt, i III – 8. brt¹⁰⁸.

15 października 2012 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dowódcy 3. Wrocławskiej BRt. Odszedł na stanowisko zastępcy dowódcy Centrum Dowodzenia Połączonych Operacji Powietrznych NATO gen. bryg. Marek Sobiechowski, a jego miejsce zajął dotychczasowy szef sztabu, doświadczony radiotechnik – płk Wojciech Lewicki. Zmiana na stanowisku dowódcy brygady, była jednocześnie zmianą dowódcy garnizonu. Podczas przekazania obowiązków obecny był Dowódca Sił Powietrznych – gen. Lech Majewski.

Żołnierze 3. BRt w swoim ugrupowaniu gościli w 2013 r. Prezydenta RP, Bronisława Komorowskiego. Prezydent złożył wizytę 12 kwietnia 2013 r. w 184. posterunku radiolokacyjnym dalekiego zasięgu (dowódca – kpt. Adam Możejko) w Przejmie Wielkiej w gminie Szypliszki. Wizyta miała ważne znaczenie dla całości Sił Zbrojnych. Prezydent podpisał nowelizację ustawy o modernizacji technicznej i finansowaniu Sił Zbrojnych, która ma zagwarantować finansowanie programu obrony przeciwrakietowej. Prezydent stwierdził, że „z takiego miejsca, jak ta jednostka, najlepiej widać problemy obronności kraju, ale też wszystko to, co się udało osiągnąć do tej pory na drodze do modernizacji polskiego systemu obronnego”¹⁰⁹.

Decyzją nr 154/MON z dnia 28 kwietnia 2014 r. wprowadzona została odznaka rozpoznawcza 3. Wrocławskiej BRt. Brygada, na mocy decyzji nr 163/MON z dnia 29 kwietnia 2014 r., przejęła i kultywuje tradycje następujących jednostek radiotechnicznych:

- 2. prt w Warszawie (1952–1976);
- 12. prt w Gdyni (1957–1974);
- 13. prt w Choszcznie (1957–1976);
- 19. prt. w Chorzowie (1967–1974);
- 17. prt w Poznaniu (1970–1974);
- 2. BRt w Bydgoszczy (1974–2008);
- 1. BRt w Warszawie (1975–1999).

Świętem brygady ustanowiony został dzień 31 maja. Za osiągnięcia w służbie 3. WBRt, z okazji Dnia Flagi Prezydent RP wręczył na dziedzińcu Pałacu Prezydenckiego dowódcy brygady – płk. Wojciechowi Lewickiemu – flagę państwową. 15 sierpnia 2014 r. płk Wojciech Lewicki otrzymał nominację generalską.

W 2014 r. 3. WBRt obchodziła 40-lecie swojego powstania. Jest jedyną jednostką nadzorującą przestrzeń powietrzną nad Polską. Stacjonuje w 35 miejscowościach i liczy ponad

gen. bryg. Wojciech LEWICKI

dowódca 2. BRt w roku 2008,
dowódca 3. BRt w latach 2007–2009 i od 2012 r.

Urodził się w Hrubieszowie w 1960 r. W 1984 ukończył z wyróżnieniem WOSR. Po promocji w latach 1984–1985 pełnił służbę w 4. brt jako inżynier obsługi stacji radiolokacyjnej, a następnie dowódca obsługi stacji radiolokacyjnej (do 1988 r.). W 1988 r. wyznaczony na dowódcę posterunku radiotechnicznego, a w latach 1989–1992 był dowódcą kompanii radiotechnicznej w 4. brt. Ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów WRt w Jeleniej Górze w 1991 r. W latach 1992–1994 studiował w Akademii Obrony Narodowej. Po jej ukończeniu objął stanowisko szefa sztabu – zastępcy dowódcy 4. brt w Warszawie. W 1995 r. sformował w Zamościu 11. Manewrowy Batalion Radiotechniczny. Batalionem dowodził do 1997 r. Przez następne dwa lata, do 1999 r., był szefem Wydziału Operacyjnego w dowództwie 3. BRt. W 1999 r. ukończył studia podyplomowe w Wyższej Szkole Pedagogicznej. W tym samym roku został dowódcą 3. brt w Sandomierzu. Pod jego dowództwem batalion otrzymał wyróżniającą nazwę „Sandomierski” oraz uzyskał tytuły „Najlepszej Jednostki w 3. BRt” i „Przodującej Jednostki w 3. Korpusie OP”. W 2002 r. został szefem Oddziału Szkolenia w Pionie Szkolenia w Dowództwie WLOP. W latach 2003–2004 był słuchaczem Podyplomowego Studium Operacyjno-Strategicznego w AON. W 2004 r. objął stanowisko szefa Oddziału – Szefostwa WRt w Dowództwie SP. W 2005 r. został zastępcą dowódcy 3. BRt we Wrocławiu, a w latach 2007–2008 pełnił obowiązki dowódcy brygady. W czerwcu 2008 r. został dowódcą 2. BRt w Bydgoszczy. W tym czasie bataliony brygady zostały przekazane do 3. BRt i rozpoczął się proces rozformowywania dowództwa 2. BRt. W 2009 r. wyznaczony na zastępcę szefa Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych. W latach 2010–2012 był szefem sztabu – zastępcą dowódcy COP. Od 2012 r. jest dowódcą 3. BRt we Wrocławiu. W 2014 r. mianowany na stopień generała brygady. Jest wyróżniony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Interesuje się polityką, historią wojskowości, literaturą oraz sportem. Czynnie uprawia bieganie, pływanie, jazdę na rowerze oraz tenis.

płk dypl. Stefan ŚWIDURSKI

zastępca dowódcy 3. Brygady Radiotechnicznej od 2001 r.

W 1988 r. ukończył Wyższą Oficerską Szkołę Radiotechniczną. Zawodową służbę wojskową rozpoczął na stanowisku inżyniera obsługi stacji radiolokacyjnej w 33. brt, a w latach 1989–1993 był dowódcą obsługi stacji w tym samym batalionie. W latach 1993–1996 p.o. dowódcy kompanii radiotechnicznej. W latach 1996–1998 studiował w Akademii Obrony Narodowej, a po jej ukończeniu wyznaczony został na stanowisko zastępcy dowódcy – szefa sztabu 7. brt. W 1999 r. objął obowiązki szefa Wydziału Operacyjnego sztabu w dowództwie 3. BRt, a od 2001 do 2003 r. dowodził 24. brt. W 2000 r. ukończył kurs taktyczno-operacyjny na AON. Następnie, przez rok był dowódcą 31. brt. W 2004 r. wyznaczony na stanowisko szefa szkolenia w dowództwie 3. BRt. Ukończył studia podyplomowe na AON w 2010 r. Od 2011 r. jest zastępcą dowódcy 3. BRt. Interesuje się literaturą.

2100 żołnierzy i pracowników cywilnych. Codziennie prawie 200 żołnierzy pełni nieustanny dyżur bojowy. Odległość od dowództwa brygady mieszczącego się we Wrocławiu przy ulicy Granicznej do najdalej położonego posterun-

ku wynosi ponad 700 kilometrów. Posterunki w najdalszych zakątkach kraju rozmieszczone były już w 1952 r., kiedy powstawały wojska obserwacyjno-meldunkowe. Takie rozmieszczenie wówczas i dzisiaj jest niezbędne, aby kontrolo-

wać przestrzeń nad Polską. Dzisiejsze posterunki brygady zaglądają jeszcze w przestrzeń poza granicami kraju. Pododdziały wrocławskiej brygady stacjonują w rejonach odpowiedzialności czterech regionalnych baz logistycznych i są

Rys. 6.11. Ugrupowanie 3. Brygady Radiotechnicznej w 2015 r.

zabezpieczane przez 24 wojskowe oddziały gospodarcze lub jednostki wojskowe, które pełnią funkcje oddziałów gospodarczych¹¹⁰.

3. WBRt przeznaczona jest do prowadzenia rozpoznania radiolokacyjnego przestrzeni powietrznej w narodowym i sojuszniczym systemie obrony powietrznej, radiolokacyjnego zabez-

pieczenia działań bojowych Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Przeciwlotniczej oraz radiolokacyjnego zabezpieczenia szkolenia lotniczego. Do podstawowych zadań brygady należą:

- prowadzenie dyżurnymi siłami i środkami rozpoznania radiolokacyjnego przestrzeni powietrznej;
- wydawanie informacji radiolokacyjnej o sytuacji powietrznej na potrzeby narodowego i sojuszniczego systemu obrony powietrznej;
- zabezpieczenie radiolokacyjne dyżurnych sił i środków pełniących dyżur bojowy w systemie obrony powietrznej;
- zabezpieczenie radiolokacyjne szkolenia lotniczego;
- utrzymywanie w gotowości bojowej wydzielonych sił i środków do realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego;
- mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie pododdziałów brygady;
- obniżenie dolnej granicy rozpoznania radiolokacyjnego zgodnie z wymogami dyrektyw¹¹¹; w sytuacjach kryzysowych brygada jest w stanie we właściwym czasie utworzyć sieć dodatkowych posterunków radiotechnicznych, dzięki którym może obniżyć dolną strefę rozpoznania radiolokacyjnego.

Brygada zabezpiecza również realizację misji Air Policing w ramach pełnienia dyżurów bojowych w Zintegrowanym Systemie Obrony Powietrznej i Przeciwrakietowej NATO. Rok 2014, a zwłaszcza jesień nad Bałtykiem (rejon

ppłk mgr inż. Marek BRZEZICHA

dowódca 31. bnt w latach 2004–2006
szef sztabu 3. Brygady Radiotechnicznej od 2010 r.

Urodził się w 1973 r. w Ostrowie Wielkopolskim. W 1992 r. ukończył Ogólnokształcące Liceum Wojskowe we Wrocławiu. W latach 1992–1996 studiował w WOSR w Jeleniej Górze oraz na Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Elektroniki. Po promocji pełnił służbę w 313. krt w Ostrowie Wielkopolskim na stanowiskach: dowódca posterunku – dowódca stacji, dowódca obsługi stacji radiolokacyjnej. W 1998 r. ukończył w WOSR Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów. Od 1998 r. do 2001 r. był starszym oficerem operacyjnym, a w latach 2001–2002 szefem sekcji operacyjnej w 31. bnt. W 2002 r. rozpoczął studia magisterskie w AON. Po ich ukończeniu objął w 2004 r. stanowisko zastępcy dowódcy w 3. bnt w Sandomierzu. W latach 2004–2007 dowodził 31. Batalion w tym czasie, oprócz zasadniczej pracy bojowej, realizował radiolokacyjne zabezpieczenie m.in. misji Air Policing, podlegał kontroli Technical Evaluation (241. krt). Od 2007 r. do 2010 r. był szefem sztabu 2. ODN w Bydgoszczy. W 2010 r. wyznaczony na szefa sztabu 3. Brygady Radiotechnicznej. Zainteresowania: szybownictwo, genealogia, historia.

rozpoznania 3. WBRT) była wyjątkowo niespokojna. Według danych NATO, które m.in. broni przestrzeni powietrznych krajów nadbałtyckich, nasilenie powietrznych i morskich incydentów z winy Rosjan nie miało precedensu od zakończenia zimnej wojny. Od marca do października 2014 r. w litewskiej strefie było ich już ponad 70, a w przypadku Łotwy – prawie 160. Tylko w październiku 2014 r. kraje NATO musiały 12 razy podrywać myśliwce, aby przypomnieć rosyjskim bombowcom, gdzie kończy się ich obszar¹¹². Wiele z tych samolotów śledzonych było przez stacje radiolokacyjne 3. BRt.

W 3. WBRT funkcjonuje 17 stałych posterunków radiotechnicznych oraz 6 posterunków dalekiego zasięgu. W ugrupowaniu bojowym brygady rozwiniętych jest także 7 stacji kontroli rejonu lotniska AVIA-W. Stacje te kontrolują przestrzeń powietrzną wokół wojskowych lotnisk. Informacja radiolokacyjna ze wszystkich posterunków przesyłana jest bezpośrednio do jednostek systemu dowodzenia: Mobilnej Jednostki Dowodzenia Operacjami Powietrznymi (Poznań), Regionalnego Ośrodka Dowodzenia i Naprowadzania (Kraków) i Ośrodka Dowodzenia i Naprowadzania (Bydgoszcz). Z jednostek dowodzenia informacja przesyłana jest do Centrum Operacji Powietrznych – Dowództwa Komponentu Powietrznego. COP-DKP dysponuje obrazem rzeczywistym sytuacji powietrznej od pułapu objętego stałym dozorem. Brygada zabezpiecza ćwiczenia wojsk lotniczych, lądowych i obrony przeciwlotniczej oraz ćwiczenia innych państw na Centralnym Poligonie Sił Powietrznych¹¹³.

Brygada posiada kilkadziesiąt stacji radiolokacyjnych różnych typów. Stacje kontroli lotniska AVIA-W pamiętają jeszcze lata osiemdziesiąte, podobnie jak i mobilne stacje NUR-31 i NUR-31M. Na początku lat dziewięćdziesiątych do służby weszły stacje NUR-12, odległościomierze NUR-31MK oraz wysokościomierze NUR-41. Większość tych stacji jest już wyeksploatowana i w najbliższych latach będzie ze służby wycofywana. Ich miejsce zajmuje sprzęt najnowszej generacji – trójwspółrzędne stacje radiolokacyjne NUR-15 (Odra). Do 2017 r. brygada otrzyma jeszcze 8 takich stacji. Na 3 prdz (Roskosz, Wiewiórczyn i Brzostkwinia) ustawione są polskie stacje NUR-12M, a na 3 następnych (Szypliszki, Chruściel, Łabunie) – włoskie stacje typu

RAT-31DL. Te 3 ostatnie posterunki do systemu operacyjnego włączone zostaną w 2015 r.¹¹⁴

W wyniku przeprowadzonej modernizacji technicznej do 2018 r. znaczna liczba stacji radiolokacyjnych zastąpiona zostanie urządzeniami nowej generacji. 3. BRt dysponować będzie nowoczesnymi stacjami radiolokacyjnymi, zdolnymi do prowadzenia rozpoznania radiolokacyjnego, zabezpieczenia działań bojowych jednostek lotniczych i OPL oraz szkolenia lotniczego.

DOWÓDZTWO 3. WBRT

stanowią:

gen. bryg. Wojciech Lewicki

dowódca brygady

płk Stefan Świdurski

zastępca dowódcy

ppłk Marek Brzezicha

szeft sztabu

ppłk Krzysztof Nowak

szeft szkolenia

ppłk Jacek Połec

szeft zespołu nadzoru technicznego

mjr Ryszard Mach

szeft sekcji wychowawczej

mjr Zbigniew Kossek

pełnomocnik ds. ochrony informacji
niejawnych

mjr Bogusław Siwiec

referent prawny;

kpt Tomasz Słotwiński

oficer prasowy

Obecnie w skład ugrupowania 3. WBRT wchodzi następujące pododdziały:

● **3. Sandomierski Batalion Radiotechniczny**
w Sandomierzu (dowódca – ppłk Jacek Kuliga),
w składzie:

- 130. kompania radiotechniczna
w Radoszkach;
- 131. kompania radiotechniczna w Klikawie;
- 133. kompania radiotechniczna
w Wysokiej Głogowskiej;
- 110. posterunek radiolokacyjny dalekiego
zasięgu w Łabuniach;
- 360. posterunek dalekiego zasięgu
w Brzostkwinii.

DOWÓDZTWO BRYGADY

DOWÓDCA
gen. bryg. Wojciech Lewicki

ZASTĘPCA DOWÓDCY
płk Stefan ŚWIDURSKI

SZEF SZTABU
ppłk Marek BRZEZICHA

SZEF SZKOLENIA
ppłk Krzysztof NOWAK

SZEF ZESPOŁU
NADZORU
TECHNICZNEGO
ppłk Jacek POŁEĆ

SZEF SEKCJI
WYCHOWAWCZEJ
mjr Ryszard MACH

PEŁNOMOCNIK ds.
OCHRONY INFORMACJI
NIEJAWNYCH
mjr Zbigniew KOSSEK

REFERENT PRAWNY
mjr Bogusław SIWIEC

OFICER PRASOWY
kpt. Tomasz
SŁOTWIŃSKI

● **8. Szczycieński Batalion Radiotechniczny** w Lipowcu (dowódca – ppłk Krzysztof Lis), w składzie:

- 140. kompania radiotechniczna w Dębnie;
- 180. kompania radiotechniczna w Lipowcu;
- 182. kompania radiotechniczna w Kruklankach;
- 183. kompania radiotechniczna w Plewkach;
- 224. kompania radiotechniczna w Lasowicach Wielkich;
- 144. posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu w Roskoszy;
- 184. posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu w Szypliszkach;
- 211. posterunek radiolokacyjny w Chruścielu.

● **31. Batalion Radiotechniczny** we Wrocławiu (dowódca – ppłk Sebastian Kowalczyk), w składzie:

- 241. kompania radiotechniczna w Pietrzykowicach k. Wrocławia;

- 310. kompania radiotechniczna w Babkach k. Poznania;
- 312. kompania radiotechniczna w Ruchoćniku k. Powidza;
- 330. kompania radiotechniczna w Radzionkowie k. Bytomia;
- 170. posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu we Wronowicach k. Łasku.

● **34. Batalion Radiotechniczny**

w Niezychowicach (dowódca – ppłk Tomasz Michalski), w składzie:

- 210. kompania radiotechniczna we Władysławowie;
- 230. kompania radiotechniczna w Głobinie;
- 283. kompania radiotechniczna w Darzewie;
- 280. kompania radiotechniczna w Gryficach;
- 341. kompania radiotechniczna w Niezychowicach.

BATALiony UGRUPOWANIA 3. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ W 2015 ROKU

3. SANDOMIERSKI BATALION RADIOTECHNICZNY

Rodowód 3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego wywodzi się z 14. Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego przeformowanego w 1955 r. w 6. Pułk Radiotechniczny. Batalion utworzono na podstawie rozkazu MON nr 0054 z 6 lipca 1957 r. Termin zakończenia formowania wyznaczono na 30 listopada 1957 r. Na miejsce stałej dyslokacji wyznaczono Sandomierz. Początkowo dowództwo i sztab batalionu znajdowały się w Krakowie, skąd w dniach 10–11 września 1959 r. dyslokowano je do Sandomierza. W skład batalionu weszły cztery kompanie radiotechniczne: 1. krt w Ożarowie, 2. krt w Roskoszy, 3. krt we Włókach k. Lublina i 4. krt w Wysokiej Głogowskiej k. Rzeszowa. 15 września 1959 r. 3. brt włączono do systemu OPL OK, a w 1962 r. wszedł w skład Wojsk OPK. 14 października 1962 r. jednostka otrzymała sztandar nadany przez Radę Państwa. W 1973 r. minister obrony narodowej nadał batalionowi medal „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. W 1979 r. dowódca Wojsk OPK wyróżnił batalion medalem „Za Zasługi dla WOPK”. Wyrazem związków z regionem i dobrej z nim współpracy jest m.in. wręczenie jednostce przez wojewodę medalu „Za Osiągnięcia dla Województwa Tarnobrzieskiego” oraz medalu „Za Zasługi dla Oświaty” nadanego przez ministra Edukacji Narodowej. 6 września 1997 r. jednostka otrzymała nowy sztandar ufundowany przez społeczeństwo Sandomierza i Sandomierszczyzny. W celu upamiętnienia dnia nadania sztandaru i podkreślenia związków jednostki z Sandomierzem, decyzją z 6 lutego 2001 r. minister Obrony Narodowej ustanowił dzień 6 września – świętem jednostki i polecił nadać batalionowi wyróżniającą nazwę „sandomierski”. W 1999 r. władze wojskowe, biorąc pod uwagę umiejętności organizacyjne, powierzyły batalionowi zadanie zorganizowania spotkania żołnierzy Wojska Polskiego z papieżem Janem Pawłem II w czasie jego pielgrzymki do Polski

w czerwcu 1999 r. Zadanie to zostało wykonane wzorowo, co podkreślały zarówno władze MON, jak i hierarchowie Kościoła. W 2008 r. 133. krt z Wysokiej Głogowskiej wyróżniono proporcem „Wzorowy Pododdział Sił Powietrznych”. Głównym zadaniem batalionu jest prowadzenie ciągłego rozpoznania przestrzeni powietrznej nad południowo-wschodnim obszarem Polski oraz radiolokacyjne zabezpieczenie działań bojowych lotnictwa. Batalion zabezpiecza również pod względem radiolokacyjnym misje poszukiwawczo-ratunkowe oraz wydziela siły i środki na potrzeby systemu reagowania kryzysowego. W 2010 r. batalion wyróżniony został tytułem honorowym „Przodujący Oddział Wojska Polskiego” za udział żołnierzy w akcji przeciwpowodziowej oraz za logistyczne zabezpieczenie sił i środków innych jednostek biorących udział w akcji przeciwpowodziowej. 130. krt w 2010 r. uhonorowana została tytułem „Przodujący Pododdział Sił Powietrznych” przez dowódcę SP. Sala tradycji 3. brt w 2014 r. wyróżniona została podczas III Przeglądu Sal Tradycji Jednostek i Instytucji Wojskowych organizowanych przez Departament Wychowania i Promocji Obronności.

Poczet dowódców

3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego

kpt. Włodzimierz Przemyski 1957–1961
mjr Stanisław Makiej 1961–1963
ppłk Piotr Gryzłó 1964–1981
ppłk Franciszek Senczyszyn 1981–1988
ppłk Bogdan Kabała 1988–1992
mjr Józef Nasiadka 1992–1996
ppłk Janusz Nowak 1996–1999
ppłk Wojciech Lewicki 1999–2002
ppłk Waldemar Ziółkiewicz 2002–2006
ppłk Arkadiusz Strugała 2006–2011
ppłk Jacek Kuliga 2011–

ppłk mgr inż. Jacek KULIGA

dowódca 3. brt od 2011 r.

Urodził się w 1966 r. w Korczynie. W 1986 r. ukończył Technikum Elektryczne w Krośnie. W latach 1986–1991 był słuchaczem Wojskowej Akademii Technicznej. W 1991 r. służbę pełnił na stanowisku inżyniera obsługi stacji radiolokacyjnej w 4. batalionie radiotechnicznym, a następnie jako dowódca obsługi stacji radiolokacyjnej w 3. brt. Od 1992 r. do 1995 r. pełnił obowiązki dowódcy posterunku – dowódcy stacji posterunku radiolokacyjnego. W 1995 r. objął stanowisko szefa logistyki a w 1998 r. – dowódcy 11. Manewrowego Batalionu Radiotechnicznego w Zamościu. W 2000 r. wyznaczony został na dowódcę 3. Batalionu Radioelektronicznego, a od 2007 r. pełnił służbę w 32. Ośrodku Dowodzenia i Naprowadzania jako dyżurny obrony powietrznej – szef zmiany. W 1998 r. ukończył studia podyplomowe na Politechnice Lubelskiej. Od 2011 r. jest dowódcą 3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego. Podczas służby wojskowej został wyróżniony m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi, srebrnym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Interesuje się sportem, turystyką, literaturą, wędkarstwem.

Z KRONIKI

3. SANDOMIERSKIEGO BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

ppłk inż. Arkadiusz STRUGAŁAdowódca 3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego
w latach 2006–2011

Jest absolwentem WOSR z 1985 r. Zawodową służbę wojskową związał z 3. Batalionem Radiotechnicznym. Zaczynał jako technik stacji radiolokacyjnej, następnie był dowódcą obsługi i inżynierem kompanii radiotechnicznej. W 1990 r. został dowódcą kompanii radiotechnicznej. W latach 1995–2001 był zastępcą dowódcy 3. brt. W 2001 r. objął obowiązki szefa szkolenia – pełnomocnika ds. ochrony informacji niejawnych. W latach 2002–2004 zajmował ponownie stanowisko zastępcy dowódcy batalionu, a w latach 2004–2006 był starszym specjalistą. W latach 2006–2011 był dowódcą 3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego. W 2011 r. objął obowiązki szefa Szkolenia w 3. BRt. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 2011 r.

Fot. 6.104.
kpt. Włodzimierz Przemyski

Fot. 6.105.
płk Piotr Gryzłó

Fot. 6.106.
ppłk Franciszek Senczyszyn

Fot. 6.107.
ppłk Bogdan Kabała

Fot. 6.108.
ppłk Janusz Nowak

Fot. 6.109.
ppłk Waldemar Ziółkiewicz

Fot. 6.110. Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego Marek Siwiec wręcza dowódcy 3. brt ppłk. Januszowi Nowakowi sztandar jednostki

Fot. 6.112. Obsługa stacji radiolokacyjnej oraz kontrolerzy z NATO uczestniczący w Technical Evaluation w 2004 r.

Fot. 6.111. Wzorowa załoga stacji radiolokacyjnej z kompanii w Wysokiej Głogowskiej

Fot. 6.113. Gen. bryg. Michał Sikora wręcza proporzec „Wzorowy Pododdział” dowódcy 130. krt – kpt. Witoldowi Majowi. W głębi: gen. bryg. Marek Sobiechowski i mjr Zbigniew Domański. Dowódca uroczystości, kpt. Arkadiusz Sowa. Radoszki, 28.03.2011 r.

Fot. 6.114. Wizyta greckich oficerów w 3. brt. Stoją od lewej: ppłk Jacek Kuliga, oficer grecki, płk Włodzimierz Damaziak, oficer grecki, mjr Krzysztof Lis

Fot. 6.115. Podsekretarz stanu w MON, Beata Oczkowicz zwiedza obiekty 3. brt w dniu 17.05.2013 r. Od lewej: ppłk Jacek Kuliga, p.o. dowódcy 130. krt por. Waldemar Pempuś, płk Wojciech Lewicki

Fot. 6.116. Żołnierze 3. brt podczas ćwiczeń „Manewr-13” w kwietniu 2013 r.

Fot. 6.117. Ćwiczenia „Manewr-13”. Ćwiczą żołnierze z kompanii logistycznej. Stoją od lewej: mł. chor. Dawid Peda, st. szer. Szymon Basak, szer. Kamil Kidoń

Fot. 6.118. Żołnierze 3. brt umacniają wał przeciwpowodziowy w maju 2014 r. w okolicy Koćmierzowa

Fot. 6.119. Reprezentacja 3. brt w III Maratonie Vitarade Jezioro Tarnobrzskie (17.06.2014 r.). Od lewej: por. Kamil Kędziora, szer. Michał Wieczorek, szer. Łukasz Baska, ppłk Jacek Kuliga, kpt. Tomasz Szmodła, st. sierż. Dariusz Czerwiński, chor. Piotr Staniszewski

Fot. 6.120. Obchody Święta Wojska Polskiego w 3. brt. Kolumnę prowadzi kpt. Tomasz Szmodła. 14.08.2014 r., Sandomierz

Fot. 6.121. Obchody Święta Wojska Polskiego w 3. brt. Wyróżnienia wręcza podsekretarz stanu w MON, Beata Oczkowicz i dowódca 3. BRt – płk Wojciech Lewicki. 14.08.2014 r., Sandomierz

Foto. 6.122. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe „Tornado-14” w 3. brt we wrześniu 2014 r. Udzielanie pierwszej pomocy

Foto. 6.123. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe „Tornado-14” w 3. Brt we wrześniu 2014 r. Praca na mapach. Od lewej: kpt. Zbigniew Głodowicz, sierż. Marcin Kuczyński

Foto. 6.124. Pamiątkowe zdjęcia na zakończenie ćwiczenia „Tornado-14”. W środku dowódca 3. BRt płk Wojciech Lewicki i dowódca 3. brt, ppłk Jacek Kuliga

Foto 6.125 Wizyta delegacji Sił Powietrznych Ukrainy

8. SZCZYCIEŃSKI BATALION RADIOTECHNICZNY

W 1956 r. w Lipowcu utworzono 2. krt, której dowódcą został por. Władysław Kowalczyk. Po zmianach podporządkowania, kompanię w 1957 r. przejął 6. prt, przeformowany następnie w 6. sbrt. W 1968 r. w Warszawie Radiowie powstał 2. prt, w skład którego weszła kompania z Lipowca, przeformowana w batalion radiotechniczny. Gotowość bojową batalion osiągnął na początku 1969 r. W 1975 r. jednostka jako 8. brt weszła w skład sformowanej 1. BRt. W zawodach użytecznie-bojowych WOPK, krt z Ostródy w 1977 r. uzyskała tytuł „Mistrzowskiego Pododdziału Wojsk Radiotechnicznych Wojsk OPK”. Wiosną 1978 r. część sił i środków batalionu uczestniczyła w ćwiczeniach „Krypton-78” zakończonych na poligonie w byłym ZSRR. Dowództwo ćwiczących wojsk wysoko oceniło umiejętności żołnierzy z 8. brt biorących udział w ćwiczeniach. W 1980 r. batalion uzyskał tytuł „Wojskowego Mistrza Gospodarności”. Na początku lat osiemdziesiątych nastąpiła rozbudowa infrastruktury koszarowej jednostki, m.in. wybudowano nowe budynki dla kompanii terenowej w Plewkach. W latach 1991–1992 za osiągnięcia w działalności służbowej 8. brt był wyróżniany w rozkazie dowódcy 1. Korpusu OP. Po rozformowaniu 1. BRt batalion w 1997 r. wszedł w skład ugrupowania 2. BRt. Zmienił się również skład ugrupowania batalionu. W tym samym roku rozformowano krt w Ostródzie, rozpoczęto natomiast formowanie kompanii radiotechnicznej w Suwałkach. Pod koniec 2000 r. 8. brt przejął krt z Malborka i Chruściela, a w 2001 r. sformowano kompanię w Dębinie. 18 maja 2002 r. jednostka otrzymała sztandar ufundowany przez społeczność miasta i gminy Szczytno. W 2005 r. decyzją ministra obrony narodowej 8. brt otrzymał nazwę wyróżniającą „szczycieński” oraz ustanowiono święto batalionu na 7 października. W latach 2003, 2004 i 2006 miejscową kompanię radiotechniczną batalionu wyróżnili dowódcy WLOP, a następnie dowódcy Sił Powietrznych, tytułem honorowym i mianem „Przodującego Pododdziału”. Począwszy od lat osiemdziesiątych radiotechnicy z Lipowca uczestniczą w misjach

pokojowych i stabilizacyjnych pod auspicjami ONZ oraz NATO. Pełnili funkcje związane z logistyką, transportem oraz sztabowe w polskich kontyngentach wojskowych, a także jednostkach międzynarodowych w Libanie, Syrii, Kambodży, Bośni i Hercegowinie, Kosowie i Iraku. Wio-

sną 2003 r. stan techniczny sprzętu batalionu kontrolowany był przez przedstawicieli Kwatery Głównej Zjednoczonych Sił Zbrojnych NATO w Europie. W wyniku kontroli batalion otrzymał ocenę celującą. W skład 3. BRt batalion ponownie wszedł w 2008 r. W 2011 r. jednostkę wizytował minister Obrony Narodowej Bogdan Klich. Batalion sprawdzany był przez Zespół Kontrolny Departamentu Kontroli MON, i uzyskał ocenę dobrą. W tym samym roku jednostka pomyślnie zaliczyła kontrolę TECHEVAL. 211. posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu w Chruścielu gościł w dniach 10–12 kwietnia 2013 r. użytkowników radarów RAT-31 z całej Europy, w ramach konferencji „First RAT Support Partnership”. Batalion otrzymał oceny dobre i bardzo dobre podczas kontroli gospodarczej w 2012 r. i 2014 r., kontroli gotowości bojowej i mobilizacji (2014 r.). W 2013 r. 184. posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu w Szypliszkach wizytował Prezydent Rzeczypospolitej Polski – Bronisław Komorowski, który podpisał tam nowelizację ustawy o modernizacji technicznej i finansowaniu Sił Zbrojnych.

Poczet dowódców

8. Szczycieńskiego Batalionu Radiotechnicznego

mjr Emilian Trzepiota 1968–1969
mjr Jerzy Kowalczyk 1969–1972
ppłk Zenon Biela 1972–1981
ppłk Marian Grzesik 1981–1986
ppłk Jan Siekiera 1986–1991
mjr Janusz Boratyński 1991–1993
mjr Kazimierz Król 1993–1999
mjr Dariusz Krzywdziński 1999–2001
ppłk Zdzisław Lango 2001–2004
ppłk Jan Krośniewski 2004–2006
ppłk Sławomir Grobelny 2006–2012
ppłk Krzysztof Lis od 2012 r.

ppłk mgr inż. Krzysztof LIS

dowódca 8. Szczycieńskiego Batalionu Radiotechnicznego od 2012 r.

Urodził się w 1974 r. w Tarnowie. Ukończył Ogólnokształcące Liceum Wojskowe w Częstochowie w 1993 r. W latach 1993–1997 studiował w WOSR i na Politechnice Wrocławskiej (elektronikę i telekomunikację). Służbę zawodową rozpoczął w 133. krt w Wysokiej Głogowskiej na stanowisku inżyniera SRL JML. W latach 1998–2007 był dowódcą kompanii zabezpieczenia w 3. brt. Przez dwie kadencje pełnił funkcję męża zaufania korpusu oficerów w 3. brt. Był dowódcą plutonu dowodzenia w UNDOF w Syrii (2000–2001). Studiował na Politechnice Rzeszowskiej, a w 2005 r. uzyskał dyplom mgr. inż. w specjalności aparatura elektroniczna. W latach 2007–2009 był szefem szkolenia w 3. brt, a od 2009 r. do 2012 r. pracował jako specjalista w Oddziale Zabezpieczenia Bojowego w Szefostwie WRt. Czynn timer uczestniczył w opracowaniu redefiniowanych wymagań operacyjnych na mobilną stację radiolokacyjną dalekiego zasięgu WARTA, współtworzył pierwsze wymagania operacyjne na trójwspółrzedną stację radiolokacyjną Kontroli Obszaru Powietrznego Rejonu Lotów. Ponadto brał udział pracach zespołu opracowującego nowelizację „Regulaminu Działań SP” w części dotyczącej taktyki działania WRt. W 2009 r. ukończył z wyróżnieniem studia podyplomowe w AON na kierunku międzynarodowe stosunki wojskowe. Od 2012 r. jest dowódcą 8. brt. Zna język angielski. W czasie służby wyróżniony: złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”, brązowym medalem „Za Długoletnią Służbę”, srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, medalem „In the Service of Peace” za udział w rocznej misji pokojowej w Syrii oraz tytułem Zasłużony Żołnierz RP III stopnia. Interesuje się psychologią, politologią, historią.

Z KRONIKI

8. SZCZYCIEŃSKIEGO BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

płk dr inż. Janusz BORATYŃSKI

dowódca 8. Batalionu Radiotechnicznego w latach 1990–1993

Urodził się w 1954 r. w Lubaniu. W 1979 r. ukończył WOSR i rozpoczął służbę zawodową na stanowiskach: inżynier, dowódca aparatury przyrządowego naprowadzania, dowódca kompanii dowodzenia w 22. brt. W 1989 r. ukończył studia w Akademii Obrony Narodowej i został szefem sztabu – zastępcą dowódcy w 28. brt w Gryficach. W latach 1990–1993 był dowódcą 8. brt w Lipowcu. Od 1993 r. w WOSR jako starszy wykładowca i nieetatowy kierownik Zakładu Taktyki Rodzajów Wojsk. Po utworzeniu w 1994 r. Centrum Szkolenia Radioelektronicznego został starszym wykładowcą, a następnie kierownikiem Cyklu Radiolokacji. W latach 2000–2004 był szefem Oddziału Operacyjnego w Szefostwie Wojsk Radiotechnicznych. W 1997 r. ukończył studia podyplomowe z zakresu pedagogiki, a w 2001 r. w AON uzyskał tytuł doktora nauk wojskowych. Odznaczony jest m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, medalami: złotym „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 2004 r. przeniesiony do rezerwy.

Fot. 6.126.

Kadra 8. brt na zbiorce jednostki

ppłk mgr inż. Sławomir GROBELNY

dowódca 8. Szczycieńskiego Batalionu Radiotechnicznego
w latach 2006–2012

Urodził się w 1963 r. w Bydgoszczy. Jest absolwentem WOSR z 1986 r. Po jej ukończeniu pełnił służbę w 45. Dywizjonie Rakietowym OPK na stanowiskach: dowódcy plutonu, dowódcy baterii, szefa służb technicznych, w latach 1992–1993 cz.p.o. dowódcy dywizjonu. W 1989 r. ukończył WKDO w Bemowie Piskim. Od 1994 r. pracował w sztabie 2. Brygady Radiotechnicznej, gdzie pełnił funkcje: oficera i starszego oficera operacyjnego, szefa Wydziału Operacyjnego i szefa Sekcji Operacyjnej. W 1997 r. ukończył studia magisterskie w Akademii Techniczno-Rolniczej na kierunku Elektroniki i Telekomunikacja, a w 1999 r. – kurs operacyjno-taktyczny w AON. W latach 2006–2012 był dowódcą 8. Szczycieńskiego Batalionu Radiotechnicznego. Od października 2012 r. jest szefem Wydziału Ogólnego Centrum Szkolenia Sił Powietrznych w Koszalinie. Odznaczony m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi, złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”.

Foto. 6.127. Ppor. Czesław Podkościelny
na terenie przyszłej jednostki w Lipowcu

Fot. 6.129. Czas wolny z rodziną w Lipowcu (lata 60.).
Fotografia udostępniona przez Annę Juszczyk

Fot. 6.128.
Ppłk Marian Grzesik

Fot. 6.130. Dowódca 1. Korpusu OPK, gen. bryg. Władysław Hermaszewski
wręcza kadrze 8. brt wyróżnienia za uzyskanie tytułu „Mistrz Gospodarności”

Fot. 6.131. Uroczystość przejęcia obowiązków dowódcy 8. brt przez kpt. Janusza Boratyńskiego

Fot. 6.135 Ćwiczenia „Sokół-10”. Rejon ćwiczeń, 2010 r.

Fot. 6.132. Podpisanie przekazania obowiązków dowódcy 8. brt pomiędzy ppłk Janem Krośniewskim i ppłk Stanisławem Grobelnym

Fot. 6.136. Podsumowanie kontroli batalionu przeprowadzonej w I kwartale 2011 r. przez Zespół Kontroli Departamentu Kontroli MON. Lipowiec, I kwartał 2011 r.

Fot. 6.133. Wymarsz kompanii honorowej na plac apelowy

Fot. 6.134. Rzecznik prasowy Nordycko-Polskiej Brygady, mjr Andrzej Wdowski podczas rozmowy z dowódcą SFOR, gen. Meigem Montgomerym. Stupari, 1999 r.

Fot. 6.137. W 2011 r. 180. krt zdobyła proporzec „Przodujący Pododdział Sił Powietrznych”. Szef WOPLiR, gen. bryg. Michał Sikora wręczył proporzec dowódcy 180. krt, kpt. Grzegorzowi Kobylarzowi. Od lewej: ppłk Sławomir Grobelny, gen. bryg. Michał Sikora, mjr Janusz Nowakowski (w głębi), kpt. Grzegorz Kobylarz. Lipowiec, 28.02.2012 r.

Foto. 6.138. Pamiątkowe zdjęcie „Przodującego Pododdziału SP” z szefem WOPLiR. W środku z proporcem, dowódca 180. krt – kpt. Grzegorz Kobylarz, z prawej – gen. bryg. Michał Sikora, z lewej – dowódca 8. brt – ppłk Sławomir Grobelny. Lipowiec, 28.02.2012 r.

Foto. 6.139. Mł. chor. Tomasz Filipowicz z 8. brt wybrany został „Podoficerem Roku” (2013 r.) w 3. BRt

Foto. 6.140. Prezydent RP Bronisław Komorowski wręcza upominek dowódcy 184. Prdz – kpt. Adamowi Możejko. Szypliszki, 12.04.2013 r.

Foto. 6.141. Wpis do Księgi Tradycji Jednostki oraz pamiątkowe zdjęcie z Prezydentem RP. Szypliszki, 12.04.2013 r.

Foto. 6.142. Prezydent RP, Bronisław Komorowski podpisał w 184. prdz nowelizację ustawy o modernizacji Sił Zbrojnych. W pierwszym rzędzie stoją od lewej: gen. Mieczysław Cieniuch – szef SG, ppłk Krzysztof Lis – dowódca 8. brt, płk Wojciech Lewicki – dowódca 3. BRt, gen. broni pil. Lech Majewski – dowódca SP, Tomasz Siemoniak – minister ON. W drugim rzędzie od lewej, żołnierze 184. prdz: szer. Krystian Miszczuk, st. kpr. Sebastian Saweliew, plut. Paweł Golec, sierż. Sławomir Wojciechowski, st. sierż. Rafał Jurkun. Szypliszki, 12.04.2013 r.

Foto. 6.143. Delegacja SHAPE – Project Manager Sqn Ldr Neil Williams oraz szef Zarządu Wojsk Radiotechnicznych, gen. bryg. Krzysztof Żabicki złożyli wizytę w 211. prdz. Chruściel, 22.05.2014 r.

Foto. 6.144. Szef Zarządu WRt, gen. bryg. Krzysztof Żabicki dokonuje wpisu w Księdze Tradycji Jednostki. Od lewej: kpt. Krzysztof Domański – dowódca 211. prdz, gen. bryg. Krzysztof Żabicki – szef WRt, Sqn Ldr Neil Williams – Projekt Manager, dr Bogusław Wijatyk – dyrektor Zakładu Inwestycji Traktatu Północnoatlantyckiego. Chruściel, 22.05.2014 r.

Foto. 6.146. Wizyta pierwszego szefa WRt, płk. w st. spocz. Zdzisława Maliny wraz z Małżonką na posterunku w 183. krt w Plewkach. Od prawej (z przodu): Teresa Malina, kpt. Renata Anna Truszkowska (dowódca posterunku), płk w st. spocz. Zdzisław Malina, ppłk Stanisław Czeszejko. Z tyłu (od lewej): st. chor. Artur Tomaszewski, sierż. Kazimierz Pili-chowski, kpr. Maciej Dmochowski. Plewki, 11.09.2014 r.

Foto. 6.145. Wizyta pierwszego szefa WRt, płk. w st. spocz. Zdzisława Maliny wraz z Małżonką w 8. brt. Stoją od pra-wej: mjr Romuald Żotkiewicz, ppłk Stanisław Czeszejko, por. Karol Grabus, płk w st. spocz. Zdzisław Malina, ppor. Piotr Jagiełło, ppłk Krzysztof Lis, Teresa Malina, st. sierż. Andrzej Olech, por. Sławomir Mioducki. Lipowiec, sala tradycji 8. brt, 11.09.2014 r.

Fot. 6.147. Mjr Romuald Żotkiewicz – zastępca do-wódcy – szef sztabu 8. brt

31. BATALION RADIOTECHNICZNY

31. Batalion Radiotechniczny swoje tradycje wywodzi od 1970 r., kiedy to utworzono 17. prt, w skład którego weszły dwa bataliony radiotechniczne: 1. brt w Poznaniu Babkach i 2. brt w Szczawnie. Pułk rozwiązano w 1972 r. i na jego bazie oraz Zautomatyzowanego Centrum Rozpoznania i Dowodzenia, rozkazem dowódcy Wojsk OPK z 1 listopada 1973 r., utworzono 31. Batalion Radiotechniczny. W jego skład weszły: 310. krt w Poznaniu, 311. krt w Mechnaczu, 312. krt w Ruchocinku i 313. krt w Radłowie. Batalion bardzo szybko własnymi siłami wybudował stanowisko bojowe, a budowę całej infrastruktury 31. batalionu zakończono w 1980 r. W 1975 r. batalion zdobył miano „Przodującej Jednostki Wojsk Radiotechnicznych”, a w 1978 r. zajął pierwsze miejsce na szczęblu Wojsk OPK za dobre wyniki w pracy bojowej, wyszkoleniu i dyscyplinie. W 1983 r. dowódca Wojsk OPK wyróżnił jednostkę medalem „Za Zasługi dla WOPK”. Batalion bardzo ściśle współpracował ze środowiskiem lokalnym, co pozwoliło na załatwienie wielu problemów z funkcjonowaniem jednostki. Podczas kontroli przez Główny Inspektorat Szkolenia batalion w 1987 r. otrzymał ocenę bardzo dobrą. Na bazie 31. batalionu przepro-

wadzono w 1987 r. ćwiczenia Wojsk OPK Układu Warszawskiego. 3 maja 1996 r. batalion otrzymał sztandar ufundowany przez społeczeństwo ziemi mosińskiej. W grudniu 1998 r. nastąpiło przeformowanie jednostki. 14 września 2000 r. batalion podpisał porozumienie o partnerskiej współpracy z niemieckim batalionem radiotechnicznym w miejscowości Holzdorf. W sierpniu 2003 r. sztab batalionu przeniesiono z Poznania Babek do Wrocławia. Największym

Poczet dowódców

31. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Eugeniusz Gajowiecki 1974–1980
mjr Bronisław Peikert 1980–1984
ppłk Maciej Ratajczak 1984–1987
mjr Henryk Olczyk 1987–1988
mjr Józef Huruk 1988–1992
mjr Andrzej Woźniak 1992–1998
mjr Jacek Meller 1998–2003
ppłk Stefan Świdurski 2003–2004
ppłk Marek Brzezicha 2004–2007
ppłk Janusz Mordarski 2007–2010
ppłk Sebastian Kowalczyk od 2010 r.

ppłk mgr inż. Sebastian KOWALCZUK

dowódca 31. Batalionu Radiotechnicznego od 2010 r.

Urodził się w Grodkowie. W 1990 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące we Wrocławiu. Absolwent Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej (1994 r.). Po ukończeniu studiów magisterskich w Wojskowej Akademii Technicznej (1996 r.) skierowany do 32. Batalionu Radiotechnicznego. W pododdziałach terenowych pełnił obowiązki dowódcy stacji radiolokacyjnej. Następnie przeniesiony na stanowisko inżyniera sekcji technicznej brt. Po rozformowaniu 32. brt skierowany do dowództwa 3. Brygady Radiotechnicznej, gdzie wykonywał obowiązki na stanowiskach sekcji technicznej BRt. W 2007 r. objął obowiązki szefa sekcji technicznej w 3. BRt. W 2008 r. przeniesiony do Dowództwa Sił Powietrznych na stanowisko specjalisty w Oddziale Zastosowania Bojowego Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych. W 2009 r. ukończył studia podyplomowe na Akademii Obrony Narodowej. Po ukończeniu kursu dla dowódców batalionów na AON w marcu 2010 r. objął dowodzenie 31. Batalionem Radiotechnicznym. Odznaczony medalami: Brązowym Krzyżem Zasługi, srebrnym i złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Wyróżniony przez dowódcę Sił Powietrznych Odznaką Honorową SP. Otrzymał tytuł Zasłużony Żołnierz RP.

przedsięwzięciem logistycznym było wybudowanie 170. posterunku rozpoznania dalekiego zasięgu we Wronowicach, opartego na najnowszej stacji radiolokacyjnej 3D NUR-12M. Budowę rozpoczęto w 2004 r. na bazie 170. krt. Po jej rozformowaniu, w 2006 r., utworzono 170. Posterunek Rozpoznania Dalekiego Zasięgu, który pracę bojową rozpoczął 1 kwietnia 2007 r. Posterunek wypełnia zadania w Zintegrowanym Systemie Obrony Powietrznej NATO (NATINADS) oraz Systemie Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego RP. W lutym 2009 r. posterunek przeszedł pomyślnie kontrolę Technical Evaluation. W 2011 r. batalion poddany został dwuetapo-

wej kontroli kompleksowej przez Departament Kontroli MON, otrzymując na pierwszym etapie oceną bardzo dobrą, natomiast na drugim – oceną dobrą. Prezydent w tym samym roku wyróżnił batalion flagą RP. W 2013 r. sala tradycji 31. brt otrzymała wyróżnienie specjalne, w ramach II Przeglądu Sal Tradycji Jednostek i Instytucji Wojskowych, organizowanego przez Departament Wychowanie i Promocji Obronności. W tym samym roku, w maju 31. brt wizytowany był przez Dowódcę Sił Powietrznych – gen. broni pil. Lecha Majewskiego. Od kilku lat 31. brt zajmuje czołowe miejsce w brygadzie we współzawodnictwie sportowym.

Z KRONIKI

31. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

mjr dypl. Jacek MELLER

dowódca 31. brt w latach 1998–2003

Służbę wojskową rozpoczął w 1982 r. jako podchorąży Wyższej Oficerskiej Szkoły Wojsk Radiotechnicznych w Jeleniej Górze. Po jej ukończeniu w 1986 r. służył w 33. brt w Radzionkowie. W latach 1993–1995 studiował w Akademii Obrony Narodowej. Po ukończeniu studiów objął obowiązki szefa sztabu 31. brt. W latach 1996–1998 pełnił obowiązki szefa wydziału operacyjnego 3. BRt. W latach 1998–2003 dowodził 31. Batalionem Radiotechnicznym.

ppłk mgr inż. Janusz MORDARSKI

dowódca 31. Batalionu Radiotechnicznego w latach 2006–2010

Urodził się w 1955 r. W 1980 r. ukończył WOSR. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 24. brt (SOW) na stanowisku inżyniera stacji radiolokacyjnej. Następnie był kolejno: dowódcą stacji, dowódcą posterunku, dowódcą krt, starszym oficerem operacyjnym i szefem sztabu batalionu radiotechnicznego. W latach 1991–1992 był słuchaczem WKDO w Jeleniej Górze. Studia magisterskie ukończył w 1996 r. na Politechnice Wrocławskiej, a rok później studia podyplomowe na Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. W 2004 r. wyznaczony na zastępcę dowódcy 31. brt, a w latach 2007–2010 dowodził tą jednostką. Odznaczony m.in. Brązowym Krzyżem Zasługi, złotym medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Interesuje się motoryzacją, sportem, pszczelarstwem i turystyką. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 2010 r.

Fot. 6.148. Przejęcie dowodzenia 31. brt przez mjr. Janusza Mordarskiego

Fot. 6.151. Kadra kierownicza 31. brt. Stoją od lewej: kpt. Rafał Wawrzyniak, kpt. Rafał Koziorowski, kpt. Artur Bunalski, mjr Grzegorz Sobkowicz, kpt. Zbigniew Cygan, kpt. Andrzej Lubczyński, ppłk Sebastian Kowalczuk, kpt. Paweł Zygmunt, kpt. Krzysztof Janiszewski, st. chor. Mirosław Kucharski. Wrocław, 2012 r.

Fot. 6.149. Pożegnanie kadry odchodzącej do rezerwy

Fot. 6.150. Wręczenie Flagi RP 31. Batalion Radiotechniczny wyróżniony został w 2011 r. przez Prezydenta RP Flagą RP. Prezydent RP Bronisław Komorowski wręczył wyróżnienie dowódcy 31. brt – ppłk. Sebastianowi Kowalczukowi. Warszawa, Plac Zamkowy, 2.05.2011 r

Fot. 6.152. W 2012 r. w 31. brt odbyły się mistrzostwa 3. BRt w piłce siatkowej. Reprezentacja 31. brt zajęła I miejsce i wyróżniona została przez dowódcę brygady – gen. bryg. Marka Sobiechowskiego. Wspólne zdjęcie zwycięskiej drużyny, organizatorów, dowódcy brygady. Wrocław, 5.01.2012 r.

Fot. 6.153. 31. brt zajął I miejsce we współzawodnictwie sportowym w 3. BRt. Dyplom uznania i puchar prezentuje mł. chor. Marek Filipczyk (instruktor W-F)

Fot. 6.154. Zawody o miano najlepszego kierowcy brygady. Jedna z konkurencji. Wrocław, 2013 r.

Fot. 6.155. Kurs adaptacyjny dla wcielonych żołnierzy. Zajęcia w sali tradycji prowadzi zastępca dowódcy batalionu – mjr Grzegorz Sobkowicz. Wrocław, styczeń 2013 r.

Fot. 6.156. W maju 2013 r. w 31. brt złożył wizytę Dowódca Sił Powietrznych gen. broni pil. Lech Majewski. Dowódca SP dokonał wpisu w Księdze Pamiątkowej jednostki. Wrocław, 31.05.2013 r.

Fot. 6.157. Dowódca SP gen. broni pil. Lech Majewski z dowódcą 3. BRt płk. Wojciechem Lewickim i dowódcą 31. brt. ppłk. Sebastianem Kowalczykiem. Wrocław, 31.05.2013 r.

Fot. 6.158. Święto WP 31. brt Wrocław. Kpt. Maciej Jurkanis prowadzi pododdział 31. brt do defilady. Wrocław, 15.08.2013 r.

Fot. 6.159. Dla Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy kwestują: chor. Iwona Wagilewicz, st. sierż. Marek Parecki. Wrocław, styczeń 2014 r.

Fot. 6.160. Dowódcy 31. brt, ppłk. Sebastianowi Kowalcukowi, przekazanie obowiązków dowódcy kompanii logistycznej meldują: zdający kpt. Maciej Jurkanis (z lewej) i obejmujący, kpt. Piotr Gryszan (z prawej). Wrocław, 2014 r.

Fot. 6.161. Mjr rez. Bogusław Jędrych prowadzi zajęcia z żołnierzami z kształcenia obywatelskiego w sali tradycji. Wrocław, 2013 r.

Fot. 6.162. Sprzęt na stanowisku bojowym w 31. brt. Wrocław, 2014 r.

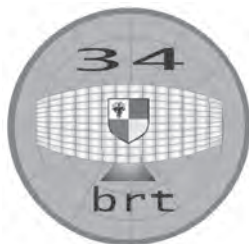
Fot. 6.163. Plut. Marcin Borski w kabinie stacji radiolokacyjnej. Wrocław, 2014 r.

Fot. 6.164. Ćwiczenie taktyczno-specjalne „Marsz-14”. Żołnierze z 241. krt ćwiczą na poligonie. Okolice Leszna, maj 2014 r.

34. BATALION RADIOTECHNICZNY

Jednostka kontynuuje tradycje 3. Samodzielnej Kompanii Radiotechnicznej sformowanej na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Warszawskiego Okręgu Wojskowego 1 listopada 1960 r. Kompanię w 1966 r. przeniesiono do Białobrzegów k. Nieporętu, gdzie stacjonowała do jesieni 1973 r., kiedy to została przeniesiona do Modlina. Na jej bazie (3. skrt) 29 września 1973 r. w Modlinie utworzono 34. Batalion Radiotechniczny. Od tego czasu batalion wypełniał ważną rolę w systemie obrony powietrznej w ramach Wojsk OPL WOW. W 1997 r. 34. brt włączono w strukturę WLOP i wszedł w skład 2. BRt. Zgodnie z rozkazem szefa SG WP z 11 sierpnia 1999 r. jednostka została przeformowana na nowy etat, z jednoczesną zmianą miejsca dyslokacji do Chojnic, w miejsce wcześniej rozformowanego 22. brt. Na ziemi chojnickiej oficjalnie batalion zaistniał od 1 stycznia 2000 r. W dniu 24 września 2004 r. batalion otrzymał sztandar ufundowany przez społeczeństwo ziemi chojnickiej. Podczas kontroli przez Departament Kontroli MON, w dniach 4–8 lutego 2008 r., 34. brt uzyskał ocenę dobrą. W 2008 r., po rozformowaniu 23. brt w Słupsku w skład ugrupowania 34. brt weszły: 230. krt w Głobinie k. Słupska, 83. krt w Darzewie, 210. krt we Władysławowie i 280. krt w Gryficach. Po rozformowaniu 2. BRt batalion 12 czerwca 2008 r. przekazano w podporządkowanie 3. Brygady Radiotechnicznej. W 2011 r. jednostka brała

udział w ćwiczeniu taktycznym z wojskami pk. „Orzeł 11” oraz zabezpieczała ćwiczenia Wojsk Lądowych „Dragon 11”. Batalion, w 2011 r. był organizatorem XVII Przeglądu Wojskowych Orkiestr Dętych Sił Powietrznych. W 2013 i 2014 r. 34. brt

zabezpieczał radiolokacyjne ćwiczenia w zakładach pk „Ramstein Guard”. 27 sierpnia 2014 r. jednostka wizytowana była przez Dowódcę Generalnego, gen. broni pil. Lecha Majewskiego.

Poczet dowódców

34. Batalionu Radiotechnicznego

W ugrupowaniu OPL WOW:

ppłk Bazyli Kraśko 1973–1977
mjr Józef Niewiadomski 1977–1978
mjr Kazimierz Sabaj 1978–1981
kpt. Andrzej Siuda 1981–1986
mjr Janusz Kowalski 1986–1991
ppłk Paweł Śliwiński 1991–1992
mjr Narcyz Zaremba 1992–1995
kpt. Zbigniew Banach 1995–1997
mjr Adam Włodarczyk 1997–1999

W ugrupowaniu WRt SP:

ppłk Czesław Sieczkowski 1999–2002
ppłk Grzegorz Wardacki 2002–2006
p.o. mjr Mariusz Wojciechowski 2006–2007
ppłk Zbigniew Perzyna 2007–2009
ppłk Tomasz Michalski od 2009 r.

ppłk mgr inż. Tomasz MICHALSKI

dowódca 34. brt od 2009 r.

Urodził się w 1963 r. W 1984 r. ukończył WOSR. Służbę zawodową rozpoczął w 8. brt w Lipowcu jako dowódca stacji radiolokacyjnej w 183. krt w Plewkach. W 1993 r. został przeniesiony do 7. brt w Wiewiórczynie na stanowisko dowódcy 171. krt w Różycach k. Ozorkowa. W latach 1996–1997 dowodził 173. krt w Wieluniu. W związku z planowaną restrukturyzacją 7. brt i rozformowaniem części jego pododdziałów, skierowany został ponownie do 8. brt, gdzie objął stanowisko szefa sztabu – zastępcy dowódcy batalionu. W 2000 r. ukończył studia magisterskie na Uniwersytecie w Białymstoku. W 2007 r. przeniesiony

do 34. brt w Chojnicach na stanowisko zastępcy dowódcy batalionu. Od 2009 r. jest dowódcą tej jednostki. Odznaczony brązowym i złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, a w 2014 r. otrzymał tytuł „Zasłużony Żołnierz Rzeczypospolitej Polskiej” III stopnia.

Z KRONIKI 34. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.165.
ppłk Zbigniew Perzyna

Fot. 6.168. 34. brt w dniach 3–5.06.2011 r. był współorganizatorem XVII Przeglądu Orkiestr Sił Powietrznych. Przegląd był atrakcją dla mieszkańców Chojnic. Chojnice, 4.06.2011 r.

Fot. 6.166. Poczet sztandarowy 34. brt podczas uroczystości Święta Wojska Polskiego w Chojnicach

Fot. 6.169. Orkiestra Sił Powietrznych podczas przeglądu. Na czele kapelmistrz, st. chor. Paweł Szczot. Chojnice, 4.06.2011 r.

Fot. 6.167. W 2008 r. nastąpiło przekazanie 34. brt z ugrupowania 2. BRt do 3. BRt

Fot. 6.170.
W dniach 26–30.09.2011 r. 34. brt uczestniczył w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym „Orzeł-11”. Na zdjęciu dane do decyzji przygotowuje kpt. Rafał Sawicki. Chojnice, 28.09.2011 r.

Fot. 6.171. Oczekiwanie na zadanie w czasie ćwiczeń. Chojnice, wrzesień, 2011 r.

Fot. 6.174. Obchody Święta Wojska Polskiego w 34. brt. Dowódca batalionu wręcza odznaczenia wyróżnionym. Od lewej: mł. chor. Grzegorz Czapiecki, ppłk Tomasz Michalski, sierż. Waldemar Bradke, sierż. Leon Doległo, kpr. Mirosław Libera, chor. Robert Ryng, chor. Stefan Kazykalewicz. Chojnice, 14.08.2013 r.

Fot. 6.172. Pożegnanie w sali tradycji 34. brt odchodzącego do rezerwy zastępcy dowódcy – szefa sztabu, mjr. Janusza Nowakowskiego. Stoją od lewej: st. chor. Dariusz Hawryło, kpt. Dariusz Orłowski, kpt. Tomasz Budryca, por. Zbigniew Kuniszewski, mjr Janusz Nowakowski, ppłk Tomasz Michalski, kpt. Mariusz Miłkowski, por. Mariusz Kafarski, kpt. Robert Głąb

Fot. 6.173. Wigilia żołnierska w 34. brt w 2013 r.

Fot. 6.175. Święto Wojska Polskiego w 34. brt. Na zbiórce pododdział kadry. Salutuje kpt. Robert Gołąb. Chojnice, 14.08.2014 r.

Fot. 6.176. Dowódca batalionu podziękował za służbę odchodzącemu do sztabu 3. BRt, mjr. Mariuszowi Olejnikowi. Stoją od lewej: por. Rajmund Sobolewski, kpt. Dariusz Drzycimski, kpt. Mariusz Miłkowski, kpt. Robert Gołąb, mjr Mariusz Olejnik, ppłk Tomasz Michalski, por. Zbigniew Kuniszewski, mjr Arkadiusz Sowa, kpt. Tomasz Wieczorek, st. chor. Dariusz Hawryło, kpt. Tomasz Budryca, por. Mariusz Kafarski

Fot. 6.177. 27.08.2014 r. w 34. brt wizytę złożył Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych, gen. broni pil. Lech Majewski. Na zdjęciu – podczas spotkania z żołnierzami i pracownikami cywilnymi jednostki. Chojnice, 27.08.2014 r.

Fot. 6.178. Pamiątkowe zdjęcie Dowódcy Generalnego z żołnierzami i pracownikami cywilnymi batalionu. Chojnice, 27.08.2014 r.

Fot. 6.179. Pododdział z 34. brt podczas obchodów 40. rocznicy powstania 3. BRt. Kompanię prowadzi kpt. Rafał Sawicki. Wrocław, 10.10.2014 r.

Z KRONIKI
3. WROCŁAWSKIEJ BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ

Fot. 6.180.
Mjr Stanisław Bąk

Fot. 6.181.
Mjr Marian Kaźmierowski

Fot. 6.182.
Mjr Leszek Winształ

Fot. 6.183.
Kpt. Jerzy Sasin

Fot. 6.184.
Por. Bronisław Dolata

Fot. 6.185.
Chor. sztab. Stanisław Barnaś

Fot. 6.186.
St. chor. Edward Skórski

Fot. 6.187.
Chor. Wiesław Groberski

Fot. 6.188.
St. sierż Chęczyński

Fot. 6.189.
Halina Pluszcz

Fot. 6.190. Dowódca 3. KOPK gen. bryg. Apoloniusz Czernow żegna odchodzących do rezerwy oficerów 3. BRt

Fot. 6.191. Danuta Wojciechowska i Urszula Jakubowska podczas pracy.

Fot. 6.192. Dowódca brygady płk Tadeusz Mikoś składa gratulacje nowo mianowanym i odznaczonym oficerom. Od lewej: płk Stanisław Waligóra, ppłk Marek Walancik, ppłk Józef Owczarek

Fot. 6.193. Najlepsze planszecistki w brygadzie w 1977 r.

Fot. 6.194. Dowódca 3. BRt płk Bronisław Peikert żegna odchodzącego na inne stanowisko służbowe ppłk. Henryka Sańko. W środku kpt. Krzysztof Majer

Fot. 6.195. Szef WRt WOPK gen. bryg. Andrzej Rembalski wśród żołnierzy i kadry 3. BRt na ćwiczeniu „Puma-81” na poligonie w Aszafuku

Fot. 6.196. Dowódca 3. BRt płk Bronisław Peikert, mjr Zbigniew Janoś (szef sztabu) i ppłk Józef Owczarek z kadrą i pracownikami cywilnymi wyróżnionej zmiany bojowej. Pierwszy od lewej chor. sztab. Julian Dworzecki

Fot. 6.197. Dowódca 3. BRt płk Stanisław Słotwiński wręcza kadrze brygady akty nominacji na wyższe stopnie wojskowe

Fot. 6.198. Od lewej: mjr Włodzimierz Zieliński, ppłk Józef Janeczko, płk Bronisław Peikert, płk Stanisław Waligóra, płk Henryk Kamiński

Fot. 6.199. Dowódca Wojsk OPK gratuluje st. chor. sztab. Bronisławowi Węgierskiemu

Fot. 6.200. Dowódca brygady płk. Tadeusz Mikoś składa gratulacje oficerom sztabu z okazji awansów na wyższe stopnie wojskowe

Fot. 6.202. 35-lecie 3. BRt. Stoją od lewej: kpt. Andrzej Drozd, chor. Krzysztof Wieczorek, mjr Adam Ładziński, gen. bryg. Michał Sikora, st. chor. Arkadiusz Wojszkun, Hanna Kolińska, kpt. Dariusz Porębiak, chor. Adam Kuria-
ta, chor. Sebastian Nowak. Wrocław, 2009 r.

Fot. 6.204. Sala tradycji 3. BRt. 28.03.2012 r. dowódca 3. BRt gen. bryg. Marek Sobiechowski przejął obowiązki dowódcy Garnizonu Wrocław od płk. Waldemara Bartłomiejczaka. Na zdjęciu podpisanie protokołu przekazania. Stoją od lewej: mjr Ryszard Mach, płk Krzysztof Kocerka, mjr Zbigniew Kossek, mjr Bogusław Siwiec, ppłk Krzysztof Nowak, ppłk Marek Brzezicha, płk Stefan Świdurski

Fot. 6.201. Technical Evaluation w prdż we Wronowicach w 2009 r.

Fot. 6.203. Dowódca SP gen. broni pil. Andrzej Błasik wręcza upominek kpt. Romanowi Jaszczkowi z okazji 35-lecia 3. BRt. Wrocław, 2009 r.

Fot. 6.205. Prezydent RP Bronisław Komorowski złożył 12.03.2013 r. wizytę w 184. prdż w Szypliszkach. Płk Wojciech Lewicki wręcza upominek Prezydentowi RP. Szypliszki, 12.03.2013 r.

Fot. 6.206. Podsumowanie sportowej rywalizacji w 3. BRt za 2013 r. Dowódca brygady wręcza wyróżnienia i gratuluje dowódcom batalionów wyników sportowych osiągniętych przez ich jednostki. Stoją od prawej: ppłk Sebastian Kowalczyk (31. brt, I miejsce), ppłk Tomasz Michalski (34. brt, II miejsce), ppłk Krzysztof Lis (8. brt, III miejsce)

Fot. 6.209. Ćwiczenia taktyczno-specjalne pododdziałów (9–13.06.2014 r.): 210., 310. i 312. krt

Fot. 6.207. Kurs instruktorsko-metodyczny w 3. BRt w dniach 11–12.02.2014 r. Zajęcia ze szkolenia chemicznego (obiekt 241. krt)

Fot. 6.210. Uroczystości związane z obchodami 63. rocznicy powstania WRt. Gen bryg. Michał Sikora przyjmuje meldunek o gotowości pododdziałów od dowódcy uroczystości – kpt. Pawła Zinia

Fot. 6.208. Na dziedzińcu Pałacu Prezydenckiego w Warszawie Prezydent RP Bronisław Komorowski wręczył dowódcy 3. BRt płk. Wojciechowi Lewickiemu flagę RP. Warszawa, 2.05.2014

Fot. 6.211. Dowódca 3. BRt płk Wojciech Lewicki wręcza odznaczenia kadrze brygady. Medal otrzymuje ppłk Krzysztof Lis

Fot. 6.212. Defilada pododdziałów

BATALiony

3. BRYGADY RADIOTECHNICZNEJ ROZFORMOWANE

32. BATALION RADIOTECHNICZNY

W Szczawnie k. Krosna Odrzańskiego od 1956 r. znajdowała się 7. krt wchodząca w skład 18. prt, przeformowanego w 18. sbrt. Na bazie tego batalionu powstał 17. prt. Tradycje 32. brt wywodzą się z tego pułku utworzonego w 1970 r. w Poznaniu. W skład pułku wszedł 2. brt z miejscem dyslokacji w Szczawnie. Batalion posiadał trzy kompanie terenowe: 21. krt w Drzewiskach k. Rzepina, 22. krt w Kotli k. Głogowa i 23. krt w Dłużynie Górnej k. Zgorzelca. W 1974 r. na bazie 2. brt sformowano 32. brt. W 1975 r. batalion zajął trzecie miejsce we współzawodnictwie w 3. BRt. W 1988 r. 32. brt uzyskał w brygadzie najlepsze wyniki w szkoleniu i dyscyplinie. Dwa lata później, w 1990 r., batalion okazał się ponownie najlepszy w 3. BRt pod względem szkolenia i dyscypliny. Również bardzo dobre wyniki i pierwsze miejsce w brygadzie uzyskał

batalion w 1993 i 1994 r. Dobłą ocenę wystawiła batalionowi Inspekcja Sił Zbrojnych kontrolująca jednostkę w 1996 r. 32. brt rozformowano w 1998 r. Na jego bazie sformowano 32. Ośrodek Wykrywania i Kontroli, który podporządkowano 31. brt.

Poczet dowódców

32. Batalionu Radiotechnicznego

mjr Zdzisław Sikorski 1974–1978
ppłk Edmund Włodarczyk 1978–1981
ppłk Józef Dziechciarz 1981–1985
ppłk Zygmunt Wójcik 1985–1992
ppłk Krzysztof Makowski 1992–1997
mjr Mirosław Stąporek 1997–1998
mjr Andrzej Fidali 1998–1998

Z KRONIKI
32. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.213. Dowództwo 32. brt. Odprawę prowadzi
ppłk Edmund Włodarczyk

Fot. 6.214. Dowódca batalionu ppłk Józef Dziechciarz
wręcza kadrze wyróżnienia

Fot. 6.215.
Mjr Edmund Włodarczyk

Fot. 6.216.
Strona z kroniki batalionu

33. BATALION RADIOTECHNICZNY

Rodowód batalionu wywodzi się z 19. prt sformowanego w 1967 r. w Chorzowie. W jego skład wszedł 3. brt stacjonujący w Ożarowicach. Na jego bazie w 1972 r. został sformowany w Radzionkowie 33. brt. Budowę jednostki rozpoczął ppłk Alojzy Skrzyszewski, a od 1973 r. kontynuował ppłk Ryszard Chmielewski. Jednostkę utworzono jako pierwszą według założeń koncepcji brygadowej WRt. Batalion wyposażono w sprzęt wówczas najnowocześniejszy w WRt. Jesienią 1972 r. jednostkę wizytował ówczesny minister Obrony Narodowej gen. broni Wojciech Jaruzelski. Na początku 1973 r. wszedł 33. brt w system pracy bojowej Wojsk OPK. W 1974 r. w batalionie odbyło się szkolenie szefów WRt Wojsk OPK państw Układu Warszawskiego, a w roku następnym sympozjum dla kierowniczej kadry WP z udziałem ministra Obrony Narodowej i szefa SG oraz dowódcy Wojsk OPK. W tym samym roku, m.in. wydzielona grupa z batalionu zabezpieczyła strzelanie dywizjonów raketowych na poligonie w Aszafuku. Radiotechnicy z 33. brt zadanie wykonali na ocenę

bardzo dobrą. W 1977 r. batalion zajął wśród jednostek swojej grupy drugie miejsce na szczeblu WP w konkursie o tytuł „Wojskowy Mistrz Gospodarności”. Ocenę bardzo dobrą jednostka także otrzymała podczas kontroli prowadzonej w 1979 r. przez Inspekcję Sił Zbrojnych. We współzawodnictwie w brygadzie pod względem szkolenia i dyscypliny, jednostka zajęła pierwsze miejsce. Również w 1991 r. i 1992 r. 33. brt uzyskał najlepsze wyniki w szkoleniu i dyscyplinie w 3. BRt. Batalion rozformowano w 1999 r.

Poczet dowódców

33. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Alojzy Skrzyszewski 1972–1973
ppłk Ryszard Chmielewski 1973–1981
ppłk Stanisław Frycz 1981–1982
ppłk Wojciech Bonczek 1982–1989
ppłk Stanisław Słotwiński 1989–1991
ppłk Andrzej Kaczyński 1991–1996
mjr Leszek Kępa 1996–1999

Z KRONIKI

33. BATALIONU RADIOTECHNICZNEGO

Fot. 6.217.
Por. Józef Rogoziński

Fot. 6.218.
Ppłk Stanisław Frycz

Fot. 6.219.
Mjr Adam Hady

Fot. 6.220.
Mjr Jerzy Łabucin

Fot. 6.221.
Mjr Stanisław Pabiarz

Fot. 6.225.
Kpt. Jan Kuźniarz

Fot. 6.226. Pożegnanie przez ppłk. Ryszarda Chmielowskiego odchodzącego do rezerwy mjr. Bogdana Pustelnika – dowódcy krt w Kornowacu

Fot. 6.222.
Mjr Bogdan Pustelnik

Fot. 6.227. Wręczenie żołnierzom zasadniczej służby wojskowej batalionu książeczek specjalisty wojskowego i nagród. Przed żołnierzami, od lewej: mjr Władysław Rumian, mjr Stanisław Frycz, mjr Zenon Bondzior, mjr Edmund Włodarczyk

Fot. 6.223.
Mjr Władysław Rumian

Fot. 6.228.
Pokaz obiektu technicznego i SD w Radzionkowie wojskowej delegacji węgierskiej. Drugi od lewej mjr Jacek Narożny, drugi od prawej ppłk Jan Byćkowski

Fot. 6.224.
Kpt. Jacek Narożny

Fot. 6.229.
Dyplom ukończenia KDO WRT
kpt. Alojzego Skrzyszewskiego

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ		WYKAZ OCEN FORDOWYCH	
1. Nazwisko i imię	2. Stopień	3. Przedmiot	4. Ocena
SKRZYSZEWSKI Alojzy	kapitan	4. Szkol. politycz.	b. dobry
		2. Znaj. sprz. r.-łok.	dobry
		3. Podst. r.-łok.	b. dobry
		4. Taktyka WRT	b. dobry
		5. Regulaminy	b. dobry
		6. Musztra	b. dobry
		7. Szkol. ogniw	b. dobry
		8. WF	b. dobry
		9. OPB MAR	b. dobry
		10. Szkol. saper.	b. dobry
		11. Terenoznawst.	b. dobry
		12. Takt. ogóln.-wojsk.	dobry

4. Nr i data rozkazu Zarz. JHL
093 z dn. 21.07.62

10.08.62

Fot. 6.230. Wizyta inspektora OP Państw Układu Warszawskiego w 33.brt.

Pierwszy od lewej: ppłk Ryszard Chmielewski, drugi – ppłk Wiesław Piątkowski, piąty – Konstanty Michniuk

35. BATALION RADIOTECHNICZNY

Jednostka swój rodowód wywodzi z utworzonego w 1967 r. 19. Pułku Radiotechnicznego. Jedna z jego kompanii stacjonowała w Pietrzykowicach k. Wrocławia. 35. Batalion Radiotechniczny utworzono 3 listopada 1973 r. W 1974 r. 35. brt wszedł w skład utworzonej 3. BRt. Dowództwo i sztab batalionu znajdowały się we Wrocławiu-Strachowicach, natomiast kompanie rozmieszczono następująco:

- 350. krt – Wrocław Pietrzykowice;
- 351. krt – Osina Wielka;
- 352. krt – Pastewnik k. Bolkowa;
- 353. krt – Pstrężna k. Kudowy.

W 1981 r. grupa kadry z SD 35. brt oraz zespoły z 351. i 352. krt podczas ćwiczeń „Puma-81” zabezpieczały strzelanie lotnictwa i dywizjonów ogniowych artylerii rakietowej na poligonie w rejonie Astrachania i Aszałuku. Radiotechnicy z 35. brt za udział w ćwiczeniach uzyskali ocenę bardzo dobrą. W 1997 r. w wy-

Poczet dowódców

35. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Kazimierz Marczak 1973–1977
 ppłk Bogdan Sędziak 1977–1982
 ppłk Henryk Grądzki 1982–1985
 ppłk Aleksander Kierys 1985–1990
 ppłk Michał Ściborek 1990–1991
 ppłk Aleksander Goraj 1991–1996
 ppłk Marek Sobiechowski 1996–1998

niku częściowej restrukturyzacji, rozformowane zostały dwa pododdziały terenowe: 352. krt w Pastewniku k. Bolkowa i 353. krt w Pstrężnej k. Kudowy. 31 grudnia 1998 r. batalion został rozformowany. Ze składu batalionu pozostała 241. krt w Pietrzykowicach, która obecnie wchodzi w skład ugrupowania 31. Batalionu Radiotechnicznego.

Fot. 6.231.
Podczas ćwiczeń
„Krypton-78”

Fot. 6.232.
Obsługa wysokościomierza
PRW-13

36. BATALION RADIOTECHNICZNY

Rodowód 36. Batalionu Radiotechnicznego sięga 1954 r., kiedy na krakowskie lotnisko Rakowice-Czyżyny przeniesiono z Chorzowa 14. Pułk Obserwacyjno-Meldunkowy, przekształcony następnie w pułk radiotechniczny. W latach 1956–1957 pułk uległ reorganizacji i na jego bazie utworzono dwa bataliony: 3. brt w Sandomierzu i 14. brt w Krakowie. 14. brt w 1963 r. przeniesiono do Chorzowa i przeformowano na 19. Pułk Radiotechniczny. Na bazie 19. prt utworzono 33. brt z kompanią terenową w Brzozkwini. Przetrwiała wiele reorganizacji i stała się załącznikiem 36. brt. Batalion ten powstał 3 lutego 1981 r. na terenie starych poaustriackich fortów w podkrakowskich Węgrzcach. W skład batalionu weszły wówczas trzy kompanie terenowe: 361. krt w Jędrzejowie, 262. krt w Miłkowej i 363. krt w Radoczy oraz na miejscu: kompania dowodzenia, remontowa i łączności. Energia i zapał pierwszego dowódcy sprawiły, że batalion po włączeniu do ugrupowania 3. BRt z końcem kwietnia 1981 r. przystąpił do pełnienia dyżurów bojowych. Za uzyskanie dobrych wyników w szkoleniu i dyscyplinie w 1983 r. 36. brt został wyróżniony przez dowódcę 3. Korpusu OPK. W roku następnym 363. krt pod dowództwem mjr. Sylwestra Pydde zajęła pierwsze

Poczet dowódców

36. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Edmund Włodarczyk 1981–1984
ppłk Roman Subik 1984–1992
ppłk Wojciech Cegła 1992–1997
ppłk Zbigniew Waśniowski 1997–2003

miejsce w zawodach użyteczno-bojowych, zdobywając miano „Mistrzowskiego Pododdziału Wojsk Radiotechnicznych” na szczęblu Wojsk OPK. W 1988 r. we współzawodnictwie między batalionami 3. BRt, 36. brt zajął drugie miejsce, dziesięć lat później uzyskał pierwsze miejsce. W 1998 r. batalion otrzymał sztandar ufundowany przez lokalną społeczność. Podsumowaniem działalności 36. brt była kontrola przeprowadzona przez przedstawicieli Kwatery Głównej NATO w 360. krt w Brzozkwini. Za wyszkolenie żołnierzy i stan techniczny sprzętu jednostka otrzymała ocenę bardzo dobrą. W 2003 r. batalion z Krakowa Węgrzec został przedyslokowany do koszar w Krakowie Balicach. Z dniem 31 grudnia 2003 r. batalion został rozformowany. Ze składu batalionu pozostał 360. posterunek przekształcony w prdz typu Backbone.

Fot. 6.233.
Szkolenie operatora
na SD kompanii

24. BATALION RADIOTECHNICZNY

24. Batalion Radiotechniczny został sformowany w kwietniu 1968 r. na bazie 87. Kompanii Dowodzenia szefa Wojsk OPL Śląskiego Okręgu Wojskowego oraz 14. Samodzielnej Kompanii Rozpoznania z rozformowanego 22. Pułku Radiotechnicznego. 5 stycznia 1969 r. batalion osiągnął gotowość bojową i rozpoczął służbę w systemie OPL okręgu wojskowego. Stacjonował we Wrocławiu na Strachowicach. W 1970 r. jednostka otrzymała sztandar. Do 1997 r. batalion znajdował się w strukturze Wojsk Lądowych. W styczniu 1998 r. batalion zmienił podporządkowanie i wszedł w skład 3. Brygady Radiotechnicznej. W jej strukturze funkcjonował do 31 grudnia 2003 r. W strachowickich koszarach „zastąpił” go 31. brt przeniesiony z Poznania.

Poczet dowódców

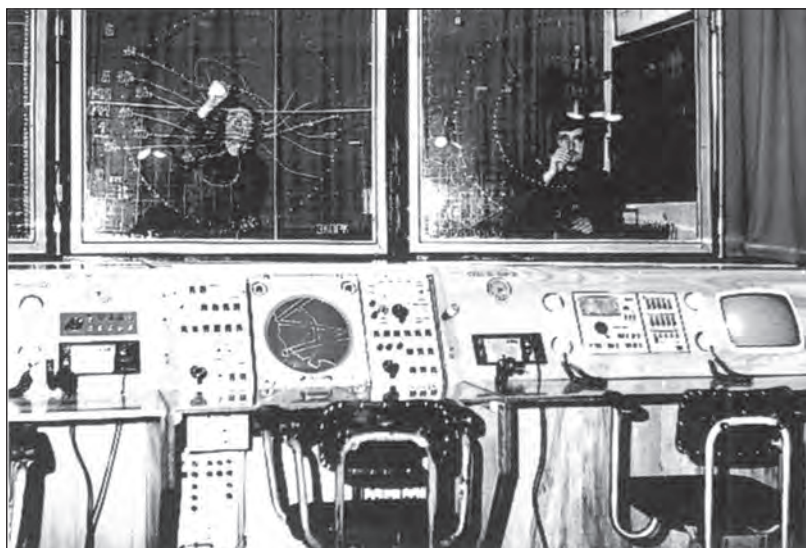
24. Batalionu Radiotechnicznego

ppłk Hieronim Grabowski 1968–1969
ppłk Henryk Kucharczyk 1969–1972
ppłk Józef Nadolny 1972–1990
ppłk Zdzisław Jędrzyak 1990–1993
mjr Mirosław Banasik 1993–1997

W ugrupowaniu WRt SP:

mjr Władysław Stefański 1997–1998
mjr Mirosław Stąporek 1998–2001
ppłk dypl. Stefan Świdurski 2001–2003

Fot. 6.234.
Defilada podziałów
batalionu

Fot. 6.235.
Szkolenie żołnierzy
na planszetach

5. ZGIERSKI BATALION RADIOTECHNICZNY

Początek istnienia jednostki sięga 1951 r., kiedy to 6 listopada, ppor. Marian Popiela rozpoczął formowanie w Łowiczu w koszarach przy ulicy Stanisławskiego, 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej. Z końcem 1951 r., dowództwo objął ppor. Stefan Żelewski. W 1952 r. kompanię przeniesiono z Łowicza do Warszawy-Okęcie, a następnie do Cytadeli. Następnego roku kompanię przeniesiono do Zabrza. W 1955 r. przeformowano ją na kompanię radiotechniczną. W 1956 r. przeniesiono ją do Białobrzegów, a następnie do Zgierza. Kompanię rozbudowano do batalionu i od 1956 r. zaczęła funkcjonować jako 5. Samodzielny Batalion Radiotechniczny. W roku 1960 Rada Państwa nadała batalionowi sztandar. W 1964 r. jednostkę przeformowano na 5. Batalion Rozpoznania Radiolokacyjnego. Wynikało to ze zmian, jakie wówczas zachodziły w organizacji Wojsk OPL. W 1968 r. jednostka otrzymała nazwę 5. Batalion Radiotechniczny. W 1973 r. batalion przekształcono w 5. Pułk Radiotechniczny. Pułk w 1994 r. decyzją ministra obrony narodowej otrzymał wyróżniającą nazwę „zgierski”. W tym samym roku jednostka otrzymała nowy sztandar ufundowany przez społeczeństwo Zgierza. W związku ze zmianami restrukturyzacyjnymi Sił Zbrojnych, 5. prt w 1996 r. przeszedł ze struktury Wojsk Lądowych do Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. W grudniu 1998 r. pułk został przeformowany w 5. brt i wszedł w struk-

Poczet dowódców

5. Batalionu Radiotechnicznego i jednostek, których tradycje dziedziczył

ppor. Marian Popiela 1951–1951
por. Stefan Żelewski 1952–1952
kpt. Stanisław Babuła 1952–1956
ppłk Jakub Sokoliński 1956–1961
mjr Bronisław Dudkiewicz 1961–1962
ppłk Karol Halama 1962–1968
ppłk Franciszek Duda 1968–1973
ppłk Jan Zamorski 1973–1975
ppłk Jan Mirek 1975–1978
płk Bogdan Grymm 1978–1984
ppłk Tadeusz Kołando 1984–1986
ppłk Adam Wojciechowski 1986–1989
płk Jan Sobotka 1989–1996

W ugrupowaniu WRt SP:

mjr Wiesław Olender 1996–2004
ppłk Miłosz Puto 2004–2007

ture 3. Brygady Radiotechnicznej jako batalion manewrowy. Od 1 stycznia 1999 r. jednostka nazywała się 5. Zgierski Batalion Radiotechniczny. W 2000 r. batalion uczestniczył w ćwiczeniach „Karat-2000”, podczas których na poligonie w Ustce zabezpieczał informację radiolokacyjną jednostkom raketowym. Uczestniczył również w ćwiczeniach „Clean Hunter”.

Fot. 6.237. Uczestnicy ćwiczenia „Sokół-04”

Fot. 6.236. Zajęcia z taktyki w 5. Samodzielnej Kompanii Obserwacyjno-Meldunkowej w 1951 r.

Fot. 6.238. Rozprowadzenie pododdziałów batalionu do zajęć

PRZYPISY:

- 1) H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus ..., dz. cyt., s. 155–156.
- 2) AIMON, sygn. 1271/96/259, *Restrukturyzacja WL i WOPK 1989*, s. 117.
- 3) J. Uchański, *Dysputy o przyszłości obrony powietrznej*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej”, 1991, nr 3, s. 11.
- 4) ASP, sygn. 9369/84/3, *Sprawy rozwojowe Wojsk OPK 1989*, s. 98–100.
- 5) ASP, sygn. 9369/84/22, *Sprawy rozwojowe Wojsk OPK 1989*, s. 35–36.
- 6) H. Czyżyk, *Wojska Radiotechniczne w Wojskach Lotniczych*, „Biuletyn...”, dz. cyt. s. 43.
- 7) AIMON, sygn. 1272/96/259, *Restrukturyzacja ...*, dz. cyt., s. 30.
- 8) M. Sikora, *59-lecie Wojsk ...*, dz. cyt., s. 15.
- 9) AIMON, sygn. 9827/00/8, *Podsumowanie szkolenia WL, WRt, WR i Art. 1992. Przewidywany harmonogram zasadniczych przedsięwzięć związanych z przebudową systemu rozpoznania radiolokacyjnego*, s. 47.
- 10) Tamże, s. 49.
- 11) „Wiraże”, 1993, nr 23, s. 18.
- 12) ASP, sygn. 9831/00/183, *Zmiany organizacyjno-strukturalne WRt*, 1995, s. 10.
- 13) Wywiad z płk. Józefem Dziechciarzem – Szefem WRt, „Wiraże”, 1996, nr 3, s. 3.
- 14) K. Koiliński, M. Marszałek, *Kierunki integracji planowania działań bojowych w Siłach Powietrznych RP i NATO*, Warszawa 1999, s. 84.
- 15) *W cieniu radarowych anten*, wywiad z szefem WRt – gen. bryg. Józefem Dziechciarzem, „Wiraże”, 2003, nr 1, s. 7.
- 16) *Rozwijanie „parasola radiolokacyjnego”* – wywiad z szefem WRt – płk. Józefem Dziechciarzem, „Wiraże”, 1996, nr 17, s. 8.
- 17) ASP, sygn. 9831/00/84, *Pismo z szefostwa WRt do szefa Sztabu WLOP*, s. 33–34.
- 18) ASP, sygn. 9831/00/184, *Zmiany organizacyjno-strukturalne WRt*, s. 5–6.
- 19) R. Rochowicz, *Jednostki radiotechniczne w Wojskach Lądowych*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2010, nr 10, s. 40.
- 20) ASP, sygn. 9831/00/7, *Sprawy dowódcy i szefa sztabu WLOP*, s. 35–36.
- 21) ASP, sygn. 10214/08/7, *Rozkazy dowódcy Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej*, 1997, s. 296.
- 22) ASP, sygn. 10214/08/29, *Zarządzenia dowódcy WLOP*, 1997, s. 444–445.
- 23) M. F. Hoffman, *Wspólne niebo*, „Wiraże”, 1999, nr 4, s. 3 i 7.
- 24) M. Z. Wydra, *ASOC w Polsce*, „Wiraże”, 1999, nr 2, s. 7.
- 25) M. Sikora, *59-lecie ...*, dz. cyt., s. 16.
- 26) *Radiotechników droga do NATO*. Wywiad z gen. bryg. J. Dziechciarzem, zastępcą dowódcy WLOP – szefem WRt, „Wiraże”, 1999, nr 12, s. 4.
- 27) ASP, sygn. 10214/08/75, *Restrukturyzacja systemu i rozwój sprzętu WRt*, s. 230–231.
- 28) Tamże, s. 275–276.
- 29) M. Grzybowski, *Posterunek radiolokacyjny-podstawowy komponent bojowy Wojsk Radiotechnicznych WLOP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej”, 2003, nr 8, s. 25.
- 30) Z. Wydra, *Prezydent w ośrodku dowodzenia*, „Wiraże”, 2003, nr 9, s. 2; R. Zelik, *Ewolucja systemów kierowania lotnictwem myśliwskim w walce* (praca magisterska), Warszawa 2004, AON, s. 11.
- 31) ASP, sygn. 10214/08/75, *Restrukturyzacja ...*, dz. cyt., s. 231–232.
- 32) Rozmowa z szefem WRt – płk. Janem Siekierą, W. Szarnocki, *Wiek radiotechników*, „Wiraże”, 2001, nr 4, s. 92.
- 33) M. Henzler, *Pyry nad Dunajem*, „Polityka”, 2002, nr 13, s. 92.
- 34) Z. Wydra, *Prezydent w ośrodku ...*, dz. cyt., s. 2–3; pl. Wikipedia.org/wiki22.
- 35) H. Mordawski, *ODN kolejne ogniwo*, „Wiraże”, 2003, nr 17, s. 12–13.
- 36) H. Mordawski, *Zmiana systemu dowodzenia*, „Wiraże”, 2004, nr 2, s. 12–13.

- 37) *Jak namierzamy*, w: „Wiraże”, 2006, nr 1, s. 8.
- 38) Tamże, s. 9.
- 39) M. Sikora, *59-lecie ...*, dz. cyt., s. 16.
- 40) www.brukselanato.polemb.net/index.php?document=189.
- 41) R. Mazur, M. Długosz, *Radary systemu Backbone*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2011, nr 3, s. 12.
- 42) P. Sikora, *Roskoszny radar*, „Polska Zbrojna”, 2011, nr 45, s. 35.
- 43) Wywiad z dowódcą WLOP – gen. dyw. Ryszardem Olszewskim, „Wiraże”, 2002 r., nr 16, s. 4.
- 44) G. Idasiak, *Funkcjonowanie batalionu radiotechnicznego Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych po wstąpieniu Polski do NATO*, (praca magisterska AON), Warszawa 2011, s. 48.
- 45) Por.: J. Nasiadka, *Koncepcja funkcjonowania Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych w latach 2008–2018*, Dowództwo Sił Powietrznych, Warszawa 2008.
- 46) L. Majewski, *Lotniczy algorytm*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2012, nr 1, s. 11.
- 47) K. Żabicki, *Komentarz*, „Polska Zbrojna”, 2014, nr 10, s. 45.
- 48) ASP, sygn. 9830/00/3, *Wystąpienie dowódcy WLOP (Podsumowanie za 1991 r.)*, s. 29.
- 49) ASP, sygn. 9675/99/5, *Kronika Jednostki Wojskowej 4030*, s. 32.
- 50) ASP, sygn. 9875/99/4, *Kronika 1. BRt*, s. 47.
- 51) ASP, sygn. 9827/00.8, *Podsumowanie szkolenia WL, WRt, WR i Art.*, s. 72.
- 52) Tamże, s. 50.
- 53) ASP, sygn. 9831/00/183, *Zmiany organizacyjno-strukturalne WRt–1995*, s. 10.
- 54) ASP, sygn. 9675/99/112, *Sprawozdanie ze szkolenia wojsk 1. BRt 1995*, s. 11–12.
- 55) ASP, sygn. 9675/99/112, *Omówienie z realizacji szkolenia wojsk 1. BRt za 1996 r.*, s. 3–4.
- 56) Raube J., *Pierwsza nie tylko z nazwy*, w: „Wiraże”, 1996, nr 10, s. 13.
- 57) ASP, sygn. 9831/00/7, *Protokół komisijnego przekazania i przyjęcia 1. BRt z 1. do 3. KOP z dn. 20.11.1996 r.* s. 75 i 86.
- 58) ASP, sygn. 9675/99/4, *Kronika ...*, dz. cyt., s. 107.
- 59) Kowalski R., *1. Brygada Radiotechniczna 1976–1998*, Warszawa 1998, s. 6.
- 60) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 136–137.
- 61) H. Czyżyk, *Dzieje 4. Pomorskiej Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego*, Warszawa 2007, s. 201.
- 62) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 167.
- 63) ASP, sygn. 10242/09/192, *Kronika 2. BRt, t. I ...*, dz. cyt., s. 85.
- 64) ASP, *Podsumowanie szkolenia ...*, dz. cyt., s. 72.
- 65) ASP, sygn. 10242, *Kronika 2. BRt, t. I ...*, dz. cyt., s. 96.
- 66) Tamże, s. 111.
- 67) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 168 – 169.
- 68) *Ludzie najwyższą wartość*, wywiad z dowódcą 2. BRt, płk. Wojciechem Krupińskim, w: „Wiraże”, 1996, nr 2, s. 3.
- 69) ASP, sygn. 10242/09/12, *Kronika 2. BRt, t. I ...*, dz. cyt., s. 119.
- 70) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 169–170.
- 71) Tamże, s. 170.
- 72) S. Trzyna, *Współpraca jednostek radiotechnicznych Danii, Niemiec i Polski*, w: „Wiraże”, 1997, nr 19, s. 8.
- 73) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 193–194.
- 74) Tamże, s. 86.
- 75) Tamże, s. 177; Z. Wydra, *Prezydent w ośrodku dowodzenia*, w: „Wiraże”, 2003, nr 9, s. 2–3.
- 76) ASP, sygn. 10242/09/193, *Kronika 2. Brygady Radiotechnicznej, t. II*, s. 127.
- 77) Tamże, s. 83.
- 78) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt. s. 177, 195.
- 79) W. Szarnocki, *Wiek radiotechników* (rozmowa z Szefem WRt – płk. Janem Siekierą), „Wiraże”, 221, nr 8, s. 7.
- 80) ASP, sygn. 10242/09/193, *Kronika 2. Brygady ...*, dz. cyt., s. 97.
- 81) Tamże, s. 190–192.
- 82) D. Krzywdziński, R. Misiak, J. Pawelec, M. Sikora, 2. *Brygada ...*, dz. cyt., s. 188–189.
- 83) Tamże, s. 172.
- 84) R. Sajdak, *Rozformowanie 2 Brygady Radiotechnicznej w Bydgoszczy*, „Biuletyn Radar”, 2008, nr 10, s. 32.
- 85) ASP, sygn. 10242/09/194, *Kronika jednostki wojskowej 5501*, s. 99.
- 86) ASP, sygn. 9827/00/8, *Podsumowanie szkolenia WL, WRt, WR w 1992 r.*, s. 47 i 69.
- 87) *Kronika 3. Brygady Radiotechnicznej 1988–2002*.
- 88) H. Mordawski, A. Paściak, 3. *Korpus...*, dz. cyt., s. 188; W. Bonczek, *Historia 33. batalionu...*, dz. cyt., s. 48.
- 89) Tamże, s. 188.
- 90) *Kronika 3. Brygady...*, dz. cyt.; 3. *Wrocławska Brygada Radiotechniczna 1974–2007*, s. 10, 11, 13, 16, 18, 20.
- 90) *Kronika 3. Brygady...*, dz. cyt.; 3. *Wrocławska Brygada Radiotechniczna 1974–2007*, s. 10, 11, 13, 16, 18, 20.
- 91) W. Bonczek, *Historia 33. batalionu...*, dz. cyt., s. 51.
- 92) ASP, sygn. 10244/09/24, *Rozkazy i zarządzenia własne 3. BRt – 1997*, s. 113.
- 93) W. Bonczek, *Historia 33. batalionu...*, dz. cyt., s. 50.
- 94) H. Mordawski, *Restrukturyzacja na żywo*, „Wiraże”, 2000 r., nr 6, s. 26.
- 95) Tamże, s. 43–44, 94.
- 96) ASP, sygn. 1799/2001/7, *Reorganizacja i zamierzenia organizacyjno-dyslokacyjne*, s. 101.
- 97) ASP, sygn. 9830/00/12, *Rozkazy Dowódcy WLOP, do funkcjonowania i szkolenia WLOP w 1999 r.*, s. 2–3.
- 98) H. Mordawski, A. Paściak, 3. *Korpus...*, dz. cyt., s. 191; 3. *Brygada Radiotechniczna 1974–2007*, s. 13.
- 99) 3. *Brygada Radiotechniczna 1974–2004*, Wrocław 2007, s. 6–7.
- 100) Tamże, s. 182; ASP, sygn. 10214/08/13, *Rozkazy dowódcy WLOP 2000 r.*, s. 366.
- 101) 3. *Brygada Radiotechniczna 1974...*, dz. cyt., s. 7.
- 102) *Kronika 3. Wrocławskiej Brygady Radiotechnicznej*, Wrocław.
- 103) T. Słotwiński, *Anakonda–14*, strona internetowa 3. BRt.
- 104) Tamże.
- 105) B. Politowski, *Bożena i Justyna obserwują niebo*, w: www.polska-zbrojna.pl
- 106) B. Politowski, *Sztabowcy na poligonie*, www.polska-zbrojna.pl
- 107) *Kronika...*, dz. cyt.
- 108) Tamże.
- 109) www.tvn24.pl; *Kronika...*, dz. cyt.
- 110) B. Politowski, *Oczy szeroko otwarte*, *Polska Zbrojna*, 2014, nr 10, s. 44.
- 111) T. Słotwiński, A. Pstrocki, 3. *Wrocławska Brygada Radiotechniczna 1974–2014*, Warszawa 2014, s. 18.
- 112) Ł. Wójcik, *Gorący Bałtyk*, „Polityka”, 2014, nr 47, s. 48.
- 113) T. Słotwiński, A. Pstrocki, 3. *Wrocławska Brygada...*, dz. cyt., s. 16.
- 114) Tamże, s. 17; B. Politowski, *Oczy szeroko...*, dz. cyt., s. 45; K. Wilewski, *Siły Powietrzne dostaną nowe radary* www.polska-zbrojna.pl

ŹRÓDŁA TABEL:

Tabela 6.1. Źródło: AIMON, sygn. 9831/00/184, s. 47.
Tabela 6.2. Źródło: ASP sygn. 9831/00/7, s. 38
Tabela 6.3. Źródło: ASP, sygn. 9675/99/122, Omówienie realizacji szkolenia w 1. BRt za 1996 r., s. 66
Tabela 6.6. Źródło: H. Mordawski, A. Paściak, 3. Korpus Obrony Powietrznej 1957–2007, Wrocław 2007, s. 188.

OD WYDZIAŁU ŁĄCZNOŚCI I SŁUŻBY OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEJ DO ZARZĄDU WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

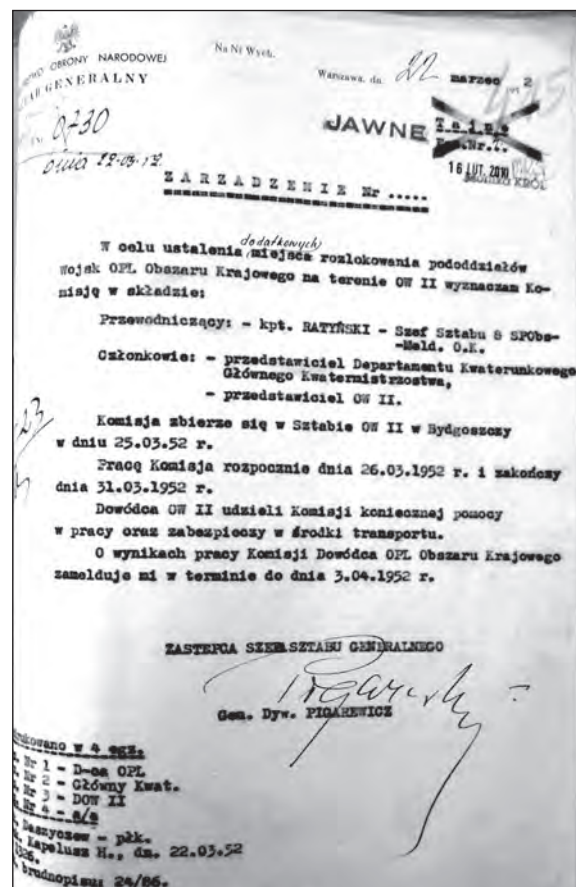

7.1. ODDZIAŁ OBSERWACYJNO-MELDUNKOWY, ODDZIAŁ SŁUŻBY RADIOTECHNICZNEJ, INSPEKTORAT WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

Po zakończeniu działań wojennych, problematyka służby obserwacyjno-meldunkowej znalazła się w gestii Sztabu Obrony Przeciwlotniczej Państwa, utworzonego w październiku 1946 r. W jego strukturze znalazł się Wydział Łączności i Służby Obserwacyjno-Meldunkowej, którego szefem został ppłk Aleksander Pietrow. Wydział rozpoczął pracę w lutym 1947 r. Opracowywano w nim instrukcje, schematy służby obserwacyjno-meldunkowej. Wydział pracował krótko, bowiem w marcu 1947 r., Sztab OPL, przeformowano na Inspektorat Obrony Przeciwlotniczej, w którym nie było etatu dla Wydziału Łączności i Służby Obserwacyjno-Meldunkowej. Decyzja ta została zweryfikowana w styczniu 1948 r., kiedy zmieniono etat Inspektoratu OPL i utworzono Wydział OPL Czynnej, a w nim stanowisko starszego pomocnika szefa Wydziału OPL Czynnej do spraw Obserwacyjno-Meldunkowych. Stanowisko to objął kpt. Ryszard Sieraszan¹. W Wydziale w dalszym ciągu przygotowywano programy szkolenia oraz dokumenty na międzyministerialną konferencję w sprawie organizacji służby obserwacyjno-meldunkowej. Przedmiot dotyczący szkolenia z radiolokacji nazywano wówczas „radarem”.

W sformowanej w 1949 r. Grupie Organizacyjno-Przygotowawczej Dowództwa OPL, utworzono stanowisko specjalisty ds. obserwacyjno-meldunkowych. Został nim radziecki oficer, płk Iwan Daszyczew (awansowany później do stopnia generała). Główną rolę w okresie rozwoju służby obserwacyjno-meldunkowej spełniał wspomniany Daszyczew oraz płk inż. Paweł Gribakin. Ten ostatni, w 1952 r., był pomocnikiem szefa Artylerii Przeciwlotniczej ds. radarowych, a od września 1952 r. do października 1953 r. – pomocnikiem dowódcy Wojsk OPL ds. radarowych. Po przekształceniu Grupy Organizacyjno-Przygotowawczej w Dowództwo Wojsk

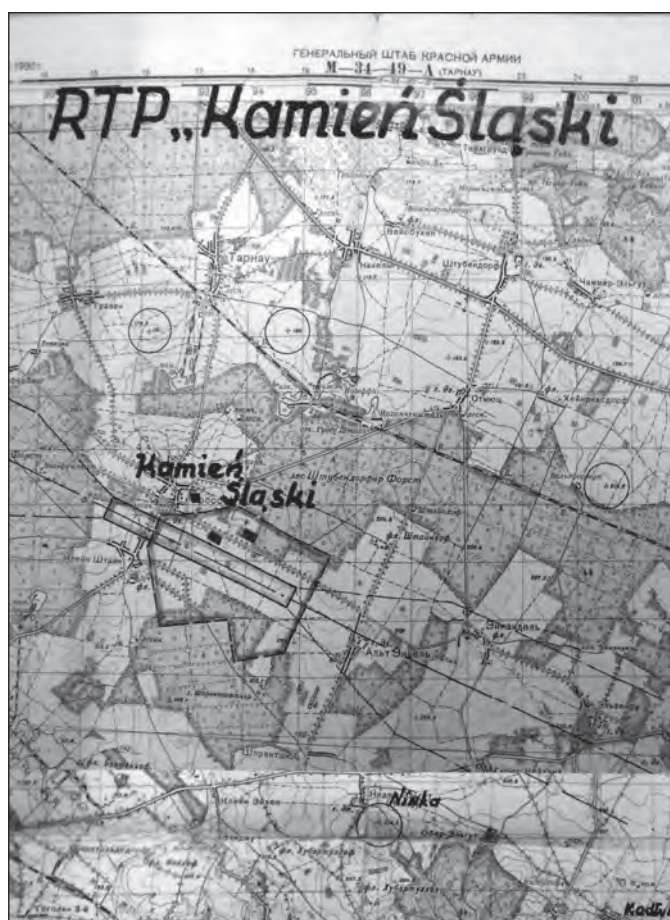
OPL, a następnie w lipcu 1951 r. w Dowództwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, płk Iwan Daszyczew objął stanowisko szefa Oddziału Obserwacyjno-Meldunkowego. Jego pomocnikami zostali: mjr Grigorij Iwaszczenko, kpt. Zdzisław Malina, a następnie kpt. Horak, i por. Jaroszewski².

Fot. 7.1. Zarządzenie w sprawie powołania komisji lokalizacyjnej posterunków obsmld

Początki lat pięćdziesiątych to dla Oddziału Służby Obserwacyjno-Meldunkowej czas bardzo wytężonej pracy. Oficerowie Oddziału razem z przedstawicielami SG jednostek przy-

gotowywali lokalizację organizowanych posterunków obserwacyjno-meldunkowych, miejsca pod stacje radiolokacyjne. Kilkuosobowa grupa oficerów musiała przygotowywać lokalizację prawie dwustu posterunków. Jak wspominał płk w st. spocz. Zdzisław Malina, pierwszy polski oficer na stanowisku szefa WRt, „stosunkowo łatwiej było dokonywać lokalizacji posterunków dla 49. i 31. batalionu, natomiast bardzo trudno było lokalizować posterunki dla 25. batalionu, zwłaszcza w Bieszczadach. Teren trudno dostępny, niektóre wioski niezamieszkałe (było to krótko po akcji „Wisła” Z.K.). Żołnierze do najbliższego punktu zaopatrzenia mieli nawet kilkanaście kilometrów”. Trudno było spełnić wymogi, jakimi się należało kierować przy wyborze miejsca lokalizacji posterunku. W sformułowanych zaleceniach należało brać pod uwagę, m.in. odległość od najbliższej jednostki, poczty, stacji kolejowej, sklepu, spółdzielni, placówki WOP-u. Sam uczestniczył, jak wspomina dalej w lokalizacji posterunków dla 49. i 25. batalionu³. Bra-

Fot. 7.2. Fragment mapy z zaznaczonym miejscem lokalizacji posterunków w rejonie Kamienia Śląskiego

kowało map, komisje lokalizacyjne pracowały często na mapach jeszcze rosyjskich, „unacześnionych” np. w 1923 r. Na wybranych wówczas stanowiskach, posterunki obserwacyjno-meldunkowe, a następnie sprzęt radiotechniczny znajdowały się przez kilkadziesiąt następnych lat. Przygotowywano także instrukcje dla osób funkcyjnych w jednostkach obserwacyjno-meldunkowych, opracowywano plany szkoleń (kursy dla obsługi stacji radiolokacyjnych nazywano „kursami radarzystów”), dokonywano kontroli pełnienia służby dyżurnej, gotowości bojowej w jednostkach, pracy Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego.

W raportach operacyjnych odnotowywano m.in. takie sytuacje: 12 listopada 1952 r., o godz. 22:42, oficer operacyjny 8. spobsmeld był nieobecny na stanowisku przez 47 min. Innym razem, po zarządzeniu gotowości bojowej w 31. batalionie obsmeld (6 listopada 1952 r., godz. 23:05), dowódca jednostki dotarł na stanowisko dowodzenia po jednej godz., a w 25. batalionie obsmeld po 34 min. Czas ten uznano za zdecydowanie zbyt długi⁴. Odnotowywano inne uwagi, np. dotyczące pracy Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego: „Operacyjni dyżurni w swojej pracy ograniczają się do bezmyślnej roli rejestratora meldunków, których nie analizują i nie przekazują według przeznaczenia [...] operacyjni dyżurni nie kierują pracą operacyjną dyżurnych batalionowych”⁵.

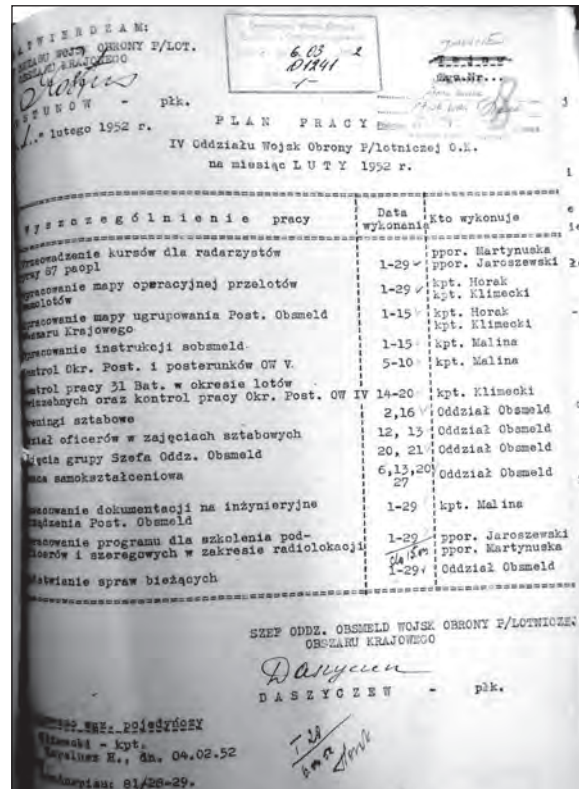
Zapoczątkowane zostały zmiany w jednostkach liniowych, ale także zmiany personalne w dowództwie Wojsk OPL. Z zajmowanych stanowisk w 1953 r. odeszli płk Iwan Daszyczew oraz płk Paweł Gribakin⁶. Zmiany kadrowe w służbie obserwacyjno-meldunkowej na kierowniczych stanowiskach, a także rozpoczynająca się restrukturyzacja w Wojskach Lotniczych i Wojskach OPL OK miały wpływ na rozpoczętą reorganizację pododdziałów i oddziałów obserwacyjno-meldunkowych w latach 1953–1954. Z propozycją zmian wystąpił dowódca Wojsk OPL OK gen. bryg. Sergiusz Sazonow⁷. Plan przewidywał przeformowanie 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego w dwa pułki oraz przeformowanie 31. i 25. batalionu obserwacyjno-meldunkowego w pułki obserwacyjno-meldunkowe. Plan nie został w pełni zrealizowany, a gen. bryg. Siergiej Sazonow został zwolniony ze stanowiska.

Po połączeniu Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej OK utworzono Oddział Służby Obserwacyjno-Meldunkowej i Środków Radiotechnicznych, przekształcony następnie w Oddział Służby Radiotechnicznej. Jego szefem został mjr Zdzisław Malina. Głównym inżynierem był w tym czasie mjr Wiesław Wojciechowski.

Od 1957 r. bezpośredni nadzór nad jednostkami radiotechnicznymi sprawowali szefowie WRt w utworzonych trzech Korpusach OPL OK. Byli nimi: ppłk Józef Lemieszek (1.), ppłk Stefan Tkaczyk (2.) i ppłk Stefan Dubrawski (3.)⁸.

W latach 1959–1962 na szczeblu Dowództwa Wojsk OPL OK zorganizowano Inspektorat Wojsk Radiotechnicznych z następującą obsadą personalną:

- szef Inspektoratu – zastępca dowódcy Wojsk OPL OK – płk Zdzisław Malina;
- główny Inżynier – mjr Tadeusz Romanyk;
- szef Oddziału Pracy Bojowej i Szkolenia – ppłk Ludwik Ratyński;
- szef Wydziału Pracy Bojowej – kpt. Hilary Szpajda;
- szef Wydziału Szkolenia – ppłk Stanisław Wiśniewski.

Fot. 7.3. Plan pracy Oddziału Służby Obserwacyjno-Meldunkowej na luty 1952 r.

7.2. SZEFOSTWO WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

W 1962 r. na szczeblu Dowództwa Wojsk OPK zorganizowano Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych, podległe bezpośrednio dowódcy Wojsk OPK. Powstanie szefostwa wynikało z potrzeby scentralizowania kompetencji i było również ukoronowaniem rangi i wzrostu znaczenia rozpoznania radiolokacyjnego. Szefostwo WRt zajmowało się wypracowywaniem koncepcji organizacji, wykorzystania wojsk oraz planowaniem i nadzorowaniem realizowanego przebrożenia w sprzęt nowej generacji. W jego gestii były ponadto sprawy przygotowania oraz szkolenia kadr dla WRt. Był to okres, kiedy ze względu na wielkość zadań związanych z reorganizacją i modernizacją techniczną wojsk oraz wynikające z tego tytułu kompetencje, stan etatowy szefostwa był największy w całym okresie jego funkcjonowania.

Organizacja szefostwa i obsada najważniejszych stanowisk przedstawiała się następująco:

- szef WRt – płk Zdzisław Malina;
- zastępca szefa WRt – płk Ludwik Ratyński;

- główny Inżynier – płk Tadeusz Romanyk;
- szef Oddziału Pracy Bojowej i Szkolenia – płk Mikołaj Andrejuk;
- szef Wydziału Pracy Bojowej – ppłk Hilary Szpajda;
- szef Wydziału Szkolenia – ppłk Stanisław Wiśniewski;
- szef Oddziału Technicznego – płk Aleksander Krzyżanowski;
- szef Wydziału Zaopatrzenia – ppłk Alojzy Wierzchnicki⁹.

W latach 1962–1967 z inspiracji Szefostwa WRt, w wojskach tych dokonano licznych zmian w wyposażeniu technicznym. Wprowadzono nowocześniejsze stacje radiolokacyjne. Pojawiły się pierwsze zautomatyzowane aparaty „Woz-duch-1”, stacje P-15, P-35, „Jawor-M”, „Bogota” i PRW-11. Stosowany system radiolokacyjnego powiadamiania i naprowadzania uległ stopniowej poprawie poprzez zachowanie ciągłości pola radiolokacyjnego na dużych i małych wysokościach.

W 1968 r. w Wojskach Radiotechnicznych przeprowadzono reorganizację niektórych batalionów i węzłów naprowadzania. Przeformowano 3., 6., 7. i 9. sbrt oraz 3., 6. i 9. węzły naprowadzania. W Szefostwie WRt od trzech lat pracowano nad koncepcjami ugrupowania wojsk. Były to głównie koncepcje (autorstwa płk Zdzisława Maliny), według których przyszłe ugrupowanie WRt miało składać się z 3 brygad. Po agresji Izraela na kraje arabskie, opracowany został projekt ugrupowania WRt w składzie 4 brygad radiotechnicznych (odrzucony jako zbyt kosztowny) i posiadających więcej środków radiolokacyjnych. Płk Zdzisław Malina nie zdążył zrealizować opracowanych planów restrukturyzacji WRt i odszedł z zajmowanego stanowiska. Jego obowiązki przejął płk Wiesław Wojciechowski¹⁰. Reorganizację przeprowadzono wedle innego planu niż tworzenie brygad radiotechnicznych. W rezultacie, w latach 1969–1970 w WRt utworzono strukturę składającą się z 5 pułków i 2 samodzielnych batalionów radiotechnicznych.

Ukształtowana struktura organizacyjna Wojsk Radiotechnicznych nie spełniała jednak oczekiwań i wymogów współczesnego pola walki. W połowie 1972 r. powrócono do koncepcji brygadowej, co wiązało się z realizacją koncepcji dwuwarstwowego pola radiolokacyjnego (pierwsza warstwa – dolna, druga warstwa – górna). Według referatu szefa WRt – płk. Tadeusza Romanyka, przedstawionym na szkoleniu grupy MON, w 1973 r. WRt posiadały 49 rozwiniętych posterunków radiolokacyjnych, w tym 13 batalionowych – zautomatyzowanych i 36 kompanijnych¹¹. Rozpoczęto rozformowywanie pułków i formowanie trzech brygad radiotechnicznych o strukturze batalionowej.

Reorganizacja WRt, której zasadniczym przedsięwzięciem było utworzenie brygad, zrealizowana była już pod kierownictwem nowego szefa WRt – płk. Andrzeja Rembalskiego. Powstała wówczas struktura brygadowa WRt z niewielkimi zmianami przetrwała do końca lat osiemdziesiątych. Po odejściu gen. bryg. Andrzeja Rembalskiego ze stanowiska, na szefa WRt wyznaczony został dotychczasowy dowódca 3. BRt płk Tadeusz Mikoś. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych zarysowała się wizja przemian strukturalnych w obronności kraju, podyktowana m.in. pogłębiającym się kryzysem gospodar-

czym. Był to bardzo trudny okres w utrzymaniu sprawności technicznej sprzętu, spowodowany głównie niedoborem części zamiennych¹².

Pod koniec 1989 r. w sprawie obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej podjęto ważną decyzję. Postanowiono bowiem ponownie połączyć dwa rodzaje Sił Zbrojnych, tj. Wojska OPK i Wojska Lotnicze w jeden rodzaj wojsk. Zostały utworzone Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP) z jednym organem dowodzenia w Warszawie. Ich głównym zadaniem było prowadzenie operacji mających na celu uzyskanie przewagi w powietrzu i wspieranie oddziałów innych rodzajów Sił Zbrojnych. W ich skład weszły: Wojska Lotnicze, Wojska Obrony Przeciwlotniczej i Wojska Radiotechniczne.

Utworzone w 1990 r. Dowództwo WLOP w swojej strukturze posiadało Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych, które miało spełniać funkcję planistyczną oraz koordynującą w stosunku do związków taktycznych i jednostek Wojsk Radiotechnicznych. Od 1987 r. Szefostwo WRt funkcjonowało pod kierownictwem doświadczonego radiotechnika, rozpoczynającego służbę w 1954 r.¹³ – płk. Jerzego Kowalczyka. Jednolita struktura nowych wojsk spowodowała włączenie do WRt pododdziałów radiotechnicznych dotychczasowych Wojsk Lotniczych. Od początku lat dziewięćdziesiątych, Szefostwo było współautorem ważnych zmian organizacyjno-strukturalnych i funkcjonalnych w WRt. Przede wszystkim konieczna była zmiana geografii stacjonowania jednostek radiotechnicznych. Przystąpiono do przedyslokowania części pododdziałów z zachodnich rejonów Polski do wschodnich, w celu „uszczelnienia ściany wschodniej”. Opracowywano nowe struktury związków taktycznych i pododdziałów radiotechnicznych. Posterunki radiotechniczne zaczęły w tym czasie otrzymywać na wyposażenie stacje radiolokacyjne wykonane w technologii trzeciej generacji. Szefostwo WRt starało się przez ten trudny okres przeprowadzić wojska w sposób stosunkowo bezpieczny dla kadry, co nie zawsze było do końca możliwe, tak jak i w późniejszym czasie.

W 1995 r. nowym szefem Wojsk Radiotechnicznych WLOP i jednocześnie zastępcą dowódcy WLOP został płk Józef Dziechciarz, a jego zastępcą płk Jerzy Kwiatkowski wywodzący się z Wojsk OPL Wojsk Lądowych. W tym czasie

WRt podlegały kolejnym zmianom strukturalnym. Nieustannie trwające zmiany w Wojsku Polskim spowodowały, że po 1995 r. Wojska Radiotechniczne WLOP w swoje struktury wchłonięły pododdziały rozpoznania radioelektronicznego WLOP oraz jednostki radiotechniczne Wojsk OPL Wojsk Lądowych. W Szefostwie WRt wówczas podejmowano trudne decyzje o restrukturyzacji jednostek, a w zasadzie ich reformowania. Tak stało się z 1. BRt w 1997 r. Po wstąpieniu do NATO i przyjęciu m.in. zadania utworzenia jednolitego systemu rozpoznania i dowodzenia OP, kompatybilnego ze Zintegrowanym Systemem OP NATO, oficerowie Szefostwa WRt uczestniczyli we wdrażaniu do pracy Narodowego Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych (ASOC). Opracowany został Plan restrukturyzacji i modernizacji technicznej WRt w latach 2003–2008. Przygotowywali uruchomienie pierwszego Ośrodka Dowodzenia i Naprowadzania oraz rozbudowę nowych posterunków radiolokacyjnych w ramach pakietu inwestycyjnego NATO¹⁴.

Z końcem 2000 r. na stanowisko szefa WRt WLOP wyznaczony został płk Jan Siekiera. Nowy szef WRt kierował dalszą restrukturyzacją Wojsk Radiotechnicznych. Wojska znacznie zmniejszyły swój stan liczebny, pomimo że zakres zadań bojowych nie uległ zmianie. W tym czasie przystąpiono do planowania realizacji pakietów inwestycyjnych NATO związanych z budową posterunków radiolokacyjnych typu Backbone. W zakresie modernizacji sprzętu przystąpiono do wdrażania eksploatacji nowych stacji radiolokacyjnych polskiej produkcji typu „Odra” oraz modernizowano stacje NUR. Szefostwo WRt znajdowało się wówczas w pionie szkolenia Dowództwa WLOP. Kierowało całokształtem przedsięwzięć rozpoznania radiolokacyjnego oraz sprawowało specjalistyczny nadzór w tej dziedzinie w pozostałych rodzajach Sił Zbrojnych. Uczestniczyło w opracowaniu planów operacyjnych oraz założeń koncepcyjnych rozwoju i organizacji WRt, ich uzbrojenia, wyposażenia i operacyjno-taktycznego wykorzystania w Siłach Zbrojnych RP. Do zadań Szefostwa WRt należało również opracowanie założeń organizacyjno-metodycznych programów szkolenia dla jednostek radiotechnicznych i CSR w Jeleniej Górze oraz kierowanie wdrażaniem nowego sprzętu bojowego i wyposażenia¹⁵. W 2001 r.

zlikwidowane zostało stanowisko Głównego Inżyniera. Nadzór nad eksploatacją sprzętu radiolokacyjnego przejął Wydział Uzbrojenia i Sprzętu, a następnie Oddział Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego.

W latach 2003–2006, Szefostwo WRt pracowało pod kierownictwem płk. Stanisława Słotwińskiego, również doświadczonego radiotechnika. Przygotowało w tym czasie kolejną koncepcję rozwoju funkcjonowania WRt, do 2012 r. W planach była modernizacja sprzętu (NUR-12), organizacja ugrupowania radarów dalekiego zasięgu typu Backbone¹⁶. Realizację zadań związanych z modernizacją sprzętu i reorganizacją kontynuował nowy szef WRt – gen. bryg. Michał Jackiewicz, przybyły z Wojsk OPL. W 2007 r. szefem WRt został gen. bryg. dr Józef Nasiadka, dotychczasowy dowódca 3. BRt we Wrocławiu. Zakończył zasadniczą reorganizację Wojsk Radiotechnicznych, przygotowując również koncepcję funkcjonowania tych wojsk do 2018 r. W rezultacie wstrzymane zostało reformowanie brygad i tym samym likwidacja WRt jako samodzielnego rodzaju wojsk. W strukturze WRt pozostała 3. BRt we Wrocławiu.

W 2009 r. szefem Wojsk Radiotechnicznych został doświadczony dowódca – radiotechnik, gen. bryg. Michał Sikora. W Szefostwie WRt realizowano wówczas proces profesjonalizacji, pozwalający na płynne przejście z zasadniczej służby wojskowej do w pełni zawodowej. Stosunkowo wysoki stopień uzawodowienia WRt w porównaniu do innych rodzajów wojsk, stwarzał dobrą podstawę do pozytywnego przeprowadzenia tego procesu transformacji¹⁷.

Szefostwo WRt Sił Powietrznych regulowało całokształt spraw związanych z działalnością sił i środków radiolokacji naziemnej, będących na wyposażeniu wojsk. Odpowiadało za określanie kierunków rozwoju sprzętu radiolokacji w Siłach Powietrznych oraz organizację procesu wykorzystania bojowego uzbrojenia i sprzętu znajdującego się na wyposażeniu WRt.

W strukturze organizacyjnej Szefostwa WRt znajdowały się trzy oddziały.

Oddziałem Zastosowania Bojowego, kierował płk. Stanisław Babiarz.

Do podstawowych zadań oddziału należało:

- opracowywanie danych do planowania operacyjnego rozwinięcia Sił Powietrznych w zakresie systemu rozpoznania radiolokacyjnego;

płk mgr inż. Stanisław BABIARZ

szef Oddziału Zastosowania Bojowego Szefostwa WRt w latach 2005–2011

Urodził się w 1961 r. W 1982 r. ukończył z wyróżnieniem Szkołę Chorążych Wojsk Radiotechnicznych. W latach 1982–1985 pełnił służbę w 2. Dywizjonie Ogniomym (Dębina) na stanowisku technika selekcji celów ruchomych, a następnie oficera naprowadzania. W 1990 r. ukończył studia na Wydziale Elektroniki WAT. Przeniesiony do 4. Batalionu Radiotechnicznego, gdzie kolejno pełnił służbę jako inżynier obsługi i dowódca obsługi radaru NUR-31. Przez sześć miesięcy 1992 r. był inżynierem wdrażanego do eksploatacji radaru NUR-11. Następnie został dowódcą kompanii remontowej 4. brt. W latach 1995–1999 pełnił służbę w sztabie 1. Brygady Radiotechnicznej kolejno jako: starszy inżynier, starszy oficer i szef sekcji technicznej. W 1998 r. ukończył w AON z wyróżnieniem podyplomowe studia operacyjno-logistyczne. Od 1999 r. pełnił służbę w Dowództwie WLOP, najpierw na stanowisku inżyniera radiolokacji, następnie szefa Wydziału Eksploatacji. W 2000 r. został szefem Wydziału Uzbrojenia i Sprzętu. Był ekspertem ds. wynegocjowania zapisów technicznych w pakiecie inwestycyjnym CP5A0044 budowy posterunków prdz typu Backbone i stałym przedstawicielem Polski w Komitecie Systemów Obrony Powietrznej Nziemnego Bazowania AHC. W 2005 r., już w Dowództwie Sił Powietrznych, został szefem Oddziału Zastosowania Bojowego w Szefostwie WRt SP. Był wyróżniany m.in. Złotym Krzyżem Zasługi oraz złotymi medalami: „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 2011 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Interesuje się radiolokacją, polityką oraz historią.

- opracowywanie propozycji dotyczących ugrupowania bojowego i wykorzystania bojowego Wojsk Radiotechnicznych, konfiguracji stacji radiolokacyjnych oraz systemu zbioru i opracowania informacji o sytuacji powietrznej na posterunkach radiolokacyjnych;
- opracowywanie propozycji zmian struktur organizacyjno-etatowych WRt oraz przedstawianie wniosków szefowi Wojsk Radiotechnicznych w tym zakresie;
- określanie kierunków rozwoju WRt, sposobu ich wykorzystania i przedstawianie szefowi Wojsk Radiotechnicznych wniosków w tym zakresie;
- określanie kierunków modernizacji sprzętu radiolokacyjnego, w aspekcie wymagań operacyjno-taktycznych i przedstawianie wniosków szefowi WRt w tym zakresie;
- koordynowanie przedsięwzięć związanych z zarządzaniem widmem częstotliwości wykorzystywanych w WRt.

płk dypl. Janusz SMOLEC

szef Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt w latach 2006–2010

Urodził się w 1963 r. Ukończył w 1986 r. WOSR. Służbę zawodową rozpoczął w 72. Dywizjonie Ogniomym OP jako dowódca stacji radiolokacyjnej. Kilka miesięcy później w tym dywizjonie został dowódcą baterii radiotechnicznej. Po ukończeniu studiów w AON w 1993 r. przez kilka miesięcy pełnił obowiązki starszego oficera szkoleniowego w sztabie 1. Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej. Następnie był szefem służb technicznych i zastępcą dowódcy w 74. Dywizjonie Rakietowym OP. W 1995 r. został przeniesiony do sztabu 3. Korpusu OP, gdzie był starszym oficerem operacyjnym, a następnie szefem wydziału. W 2003 r. został wyznaczony na szefa sztabu 32. Ośrodka Dowodzenia i Naprowadzania, a rok później został zastępcą dowódcy tego ODN. Po ukończeniu w 2006 r. podyplomowych Studiów Operacyjno-Strategicznych w AON został wyznaczony na stanowisko szefa Oddziału Szkolenia Szefostwa WRt. W 2002 r. ukończył studia podyplomowe w zakresie zarządzania kryzysowego w Dolnośląskiej Wyższej Szkole Służb Publicznych. Zna język angielski. Jest odznaczony m.in.: „Srebrnym Krzyżem Zasługi” oraz medalami: złotym „Za zasługi dla Obronności Kraju” i srebrnym „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 2010 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

Oddziałem Szkolenia kierował do 2010 r. płk Janusz Smolec. Do podstawowych zadań oddziału należało:

- nadzorowanie procesu planowania i realizacji szkolenia taktycznego i taktyczno-specjalnego w jednostkach WRt;
- nadzorowanie przygotowania jednostek WRt do ćwiczeń w systemie narodowym i sojusznym oraz ukierunkowanie planowania, opracowywania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami;
- prowadzenie analizy rozwoju i modernizacji bazy szkoleniowej przeznaczonej do szkolenia obsługi stacji radiolokacyjnych oraz przedstawianie gestorowi bazy szkoleniowej propozycji w tym zakresie;
- przedstawianie propozycji (założenia organizacyjno-programowe) i opiniowanie programów dotyczących szkolenia rezerw osobowych specjalistów radiolokacji;
- udział w określaniu kierunków i zakresu szkolenia w uczelniach wojskowych, szkołach podoficerskich, centrach i ośrodkach szkolenia oraz udział w opiniowaniu ich programów – w zakresie dotyczącym specjalistów radiolokacji;
- prognozowanie i określanie potrzeb ilościowych oraz charakterystyk osobowo-zawodowych specjalistów WRt dla Sił Powietrznych¹⁸.

Oddziałem Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego kierował do 2010 r. płk Janusz Skóra. Do podstawowych zadań oddziału należało:

- monitorowanie stanu ilościowego i technicznego sprzętu radiolokacji oraz sprzętu zbioru i opracowania informacji o sytuacji powietrznej w jednostkach WRt;
- współpraca z Centralnym Organem Logistycznym w zakresie planowania dostaw i bieżącej eksploatacji sprzętu radiolokacji oraz przedstawianie propozycji o jego wycofaniu z eksploatacji;
- monitorowanie przedsięwzięć w zakresie implementacji pakietu inwestycyjnego CP5A0044 dotyczącego budowy radarów dalekiego zasięgu w dziedzinie zastosowanych rozwiązań technicznych;
- określanie kierunków rozwoju i modernizacji sprzętu radiolokacji oraz przedstawianie szefowi WRt wniosków w tym zakresie;
- kierowanie procesem związanym z wprowadzeniem do wyposażenia i wycofaniem z wyposażenia sprzętu radiolokacji, dla którego szef WRt sprawuje funkcję gestora;
- znajomość stanu realizacji aktualnie prowadzonych prac inwestycyjnych, remontowych i modernizacyjnych infrastruktury budowlanej użytkowanej przez WRt.

płk mgr inż. Janusz SKÓRA

szef Oddziału Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego Szefostwa WRt
w latach 2007–2011

Urodził się w 1957 r. Ukończył Wydział Cybernetyki WAT w 1981 r. Po promocji został inżynierem, a następnie starszym inżynierem w 3. Batalionie Radiotechnicznym. W 1983 r. ukończył kurs specjalistów systemu zautomatyzowanego dowodzenia „Waclaw”. W latach 1986–1987 w 1. Brygadzie Radiotechnicznej był inżynierem, a następnie w 4. brt szefem służb technicznych. Ukończył kurs szefów służb technicznych i w 1990 r. został szefem służby uzbrojenia i elektroniki w 1. BRt, a następnie szefem służb technicznych i zastępcą dowódcy brygady. W 1994 r. ukończył studia podyplomowe w WAT na Wydziale Cybernetyki. W 1997 r. został starszym specjalistą w pionie logistyki Dowództwa WLOP, a następnie szefem oddziału. W 2007 r., już w Dowództwie Sił Powietrznych, został szefem Oddziału Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego w Szefostwie WRt. Był wyróżniany m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi oraz złotymi medalami: „Za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. W 2011 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

7.3. SZEFOSTWO WOJSK OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ I RADIOTECHNICZNYCH

W połowie 2011 r. nastąpiła zmiana struktury organizacyjnej Pionu Szkolenia Dowództwa Sił Powietrznych. W ramach zmian strukturalnych istniejące Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej DSP oraz Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych DSP połączono w jedno Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych DSP (SWOPLiRt DSP). Na połączenie obydwu szefostw, wpływ miały zmiany struktury organizacyjnej Wojsk OPL, gdzie z dwóch brygad raketowej OP i dwóch pułków raketowych OP utworzono jedną brygadę OP powstałą na bazie 3. Brygady Raketowej OP z dowództwem w Warszawie na Bemowie.

W poprzedniej strukturze każde szefostwo posiadało trzy oddziały: Oddział Zastosowania Bojowego OPL/WRt, Oddział Szkolenia OPL/WRt oraz Oddział Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego OPL/WRt. W nowej strukturze organizacyjnej Szefostwa WOPLiRt istniały cztery oddziały, po dwa dla poszczególnych rodzajów wojsk:

- Oddział Wojsk Obrony Przeciwlotniczej – szef płk Jacek Oleksy;
- Oddział Eksploatacji Sprzętu Bojowego Wojsk Obrony Przeciwlotniczej – szef płk Andrzej Dąbrowski;
- Oddział Wojsk Radiotechnicznych – szef p.o. ppłk Miłosz Puto;
- Oddział Eksploatacji Sprzętu Bojowego Wojsk Radiotechnicznych – szef płk Włodzimierz Damaziak.

Każdy z oddziałów rodzajów wojsk (Oddział Wojsk OPL, Oddział WRt) powstał w wyniku połączenia dwóch odpowiednich oddziałów istniejących w każdym z poprzednio funkcjonującego szefostwa (z połączenia Oddziału Zastosowania Bojowego oraz Oddziału Szkolenia w jeden). Realizacja takiej samej ilości zadań, jak w poprzedniej strukturze prowadzona była w mniejszym składzie osobowym. Przeformowanie udało się przeprowadzić bez „kosztów ludzkich”. Na czele nowego Szefostwa WOPLiRt stanął gen. bryg. Michał Sikora, a jego zastępcą został płk dr inż. Piotr Jurek (poprzednio szef Szefostwa WOPL DSP)¹⁹.

Pomimo dużego obciążenia wszystkie problemy stojące przed Szefostwem WOPLiRt DSP były rozwiązywane na bieżąco, dodatkowo zrealizowano szereg zadań, które wniosły nowe postrzeganie wyzwań stojących przed wojskami. W zakresie WRt przeprowadzono szeroką analizę zagrożeń dla radarów, jakie stanowią pociski przeciwradiolokacyjne (od ich powstania do czasów obecnych)²⁰. Rozpoczęto procedury pozyskiwania radaru dalekiego zasięgu (następca radaru NUR-12ME), pasywnego radaru koherentnego typu PCL – Passive Coherent Locator (nowy typ uzbrojenia dla SZ RP) oraz radaru kontroli rejonu lotniska (następca SKRL AWIA-W). Opracowano również teoretyczne studium wymagań operacyjnych dla manewrowego radaru średniego zasięgu, uwzględniające możliwości pasywnej obrony przed pociskami przeciwradiolokacyjnymi (prawdopodobny następca radaru NUR-15M), którego założenia będą bazą do opracowania radarów o większej możliwości przetrwania na polu walki²¹.

W Wojskach Obrony Przeciwlotniczej Sił Powietrznych trwała restrukturyzacja. Rozwiązano 1. Brygadę Raketową OP, 61. i 78. pułk raketowy OP, utworzono 34., 35. i 36. dywizjony raketowe OP oraz zrestrukturyzowano 3. BR OP – w miejsce dziewięciu dywizjonów raketowych i jednego dywizjonu dowodzenia powstały 32., 33., 37. dr. OP oraz 38. dzab OP. W 2012 r. oficerowie Oddziału Wojsk Obrony Przeciwlotniczej oraz Oddziału Eksploatacji Sprzętu Bojowego WOPL kontrolowali realizację przez jednostki najważniejszych przedsięwzięć szkoleniowych oraz wykonywanie zadań bojowych. Nadzorowali ponadto przedsięwzięcia:

- wzmocnienie systemu OP podczas *EURO 2012* – utrzymywanie w dyżurze ponad połowy sprzętu WOPL SP (po raz pierwszy od 20 lat);
- stworzenie spójnego systemu dowodzenia i kierowania dla WOPL SP oraz WOPL MW;
- przygotowanie procedur, umożliwiających Centrum Operacji Powietrznych efektywny nadzór nad dyżurującymi pododdziałami WOPL;
- przeniesienie dowództwa 3. BR OP oraz 38. dzab OP z Warszawy do Sochaczewa co zakończyło proces restrukturyzacji WOPL SP²².

płk dr inż. Piotr JUREK

zastępca szefa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych
w latach 2011–2012,
p.o. szefa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych w 2013 r.

Urodzony 19 marca 1964 r. w Szczecinie, gdzie ukończył Technikum Mechaniczno-Energetyczne. W 1989 r. ukończył jednolite studia magisterskie w WAT, uzyskując tytuł magistra inżyniera elektronika. Służbę zawodową rozpoczął w 40. dr (Kołczewo) 26. Brygady Rakietowej OPK (Gryfice) jako oficer naprowadzania – dowódca plutonu niskiej częstotliwości zestawu rakietowego SA-2 Wołchow. W latach 1990–1997 pracował na stanowisku oficera szkolenia zestawów rakietowych SA-3 NEWA w Dowództwie 26. BR OPK, uczestnicząc w przedsięwzięciach szkoleniowych oraz w zgrupowaniach poligonowych. Od początku lat dziewięćdziesiątych, czyli od rozpoczęcia strzelań bojowych WOPL ówczesnych WLOP był w grupie oficerów przygotowujących obsługę bojowe do wykonania strzelań (jako oficer szkolenia brygady), a następnie pełnił funkcję kierownika technicznego i oficera oceny wyników strzelań bojowych, biorąc także udział w badaniach kwalifikacyjnych po modernizacji zestawów rakietowych NEWA. W latach 1997–2007 pracował w Dowództwie WLOP (SP) – początkowo jako specjalista, potem jako starszy specjalista Oddziału Szkolenia Szefostwa WOPL. W ramach obowiązków służbowych uczestniczył w szeregu przedsięwzięć szkoleniowych, w tym treningach i ćwiczeniach, włącznie ze strzelaniami bojowymi na poligonie w Ustce. W 1998 r. ukończył studia podyplomowe w WAT z zakresu logistyki WOPL oraz kurs specjalistyczny z budowy i użytkowania zestawu NEWA-SC dla oficerów wyższych szczebli dowodzenia, także w WAT. W latach 1998–2000 był jednym z prekursorów wprowadzania natowskiego systemu oceny gotowości bojowej pododdziałów WOPL (TACEVAL) w ówczesnych WLOP. W celu poszerzenia zakresu wiedzy w 1999 oraz 2000 r. uczestniczył w kursach z tego zakresu tematycznego w The NATO School w Oberammergau w Niemczech. Od 1999 r. jako pierwszy przedstawiciel Polski i WOPL ówczesnych WLOP, brał udział w konferencjach Komitetu Obrony Powietrznej NATO (NATO Air Defence Committee) oraz Grupy Roboczej Obrony Powietrznej Naziemnego Bazowania Regionu Północnego NATO (Northern Region Ground Based Air Defence Working Group). Jako przedstawiciel Polski brał ponadto udział w konferencjach Grupy Zadaniowej Rozszerzonej Obrony Powietrznej (Extended Air Defence Task Force). Jest projektodawcą i pierwszym organizatorem kursów dla dowódców pododdziałów WOPL oraz kursów instruktorsko-metodycznych dla Zespołów Kadry Odpowiedzialnej za Bezpieczeństwo i Ocenę Strzelań Bojowych na Poligonie Ustka. W ramach poszerzania wiedzy oraz zdobywania doświadczeń w 2001 r. wziął udział w sześciotygodniowym kursie oficerów obrony przeciwlotniczej w 17. Technische Schule der Luftwaffe w Erndtenbrueck (Niemcy), a w 2002 r. był gościem 4. Skrzydła GBAD Luftwaffe podczas strzelań bojowych na poligonie NATO Missile Firing Installation (NAMFI) Kreta (Grecja). W 2002 r. gościł w 4. Pułku Przeciwlotniczym Royal Canadian Artillery w Moncton (Kanada), uczestnicząc w sześciotygodniowych zajęciach dla przedstawicieli nowych państw NATO. W latach 2004–2007 był przedstawicielem Polski w Grupie Projektowej Obrony Przeciwrakietowej NATO (NATO Missile Defence Project Group) i Komitecie NATO Kierującym Budową Systemu Aktywnej Warstwowej Obrony przed Rakietami Balistycznymi Teatru Działań (NATO Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence Steering Committee), a także brał udział w innych przedsięwzięciach, zarówno w kraju, jak i za granicą, jako specjalista obrony przeciwrakietowej z ramienia SP. W tym okresie brał także udział w przedsięwzięciach Departamentu Kontroli MON jako nieetatowy kontoler z ramienia SP. W 2007 r. ukończył studia doktoranckie w AON, uzyskując tytuł doktora nauk wojskowych. Od lipca 2007 roku pracował jako zastępca dowódcy 3. Warszawskiej Brygady Rakietowej Obrony Powietrznej. W czerwcu 2008 r. został skierowany na Studium Polityki Obronnej do Air War College w Air University Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych w bazie lotniczej Maxwell, USA. W sierpniu 2009 r. powrócił na stanowisko zastępcy dowódcy 3. BR OP w Warszawie, dodatkowo pełniąc w lipcu i sierpniu 2010 r. czasowo obowiązki dowódcy Brygady. Od 6 września 2010 r. do sierpnia 2011 r. był szefem Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Sił Powietrznych. Po połączeniu Szefostwa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej oraz Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych w Dowództwie Sił Powietrznych pracował na stanowisku zastępcy szefa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych Sił Powietrznych. W okresie od 6 lutego 2013 r. do 31 grudnia 2013 r., do zakończenia funkcjonowania dowództwa SP, pełnił obowiązki szefa WOPLiR SP. Jest autorem i współautorem szeregu artykułów w prasie specjalistycznej, podręczników oraz opracowań naukowych, także na potrzeby PIT, Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych. Odznaczony brązowym Krzyżem Zasługi, złotym medalem „Za Zasługi Dla Obronności Kraju” oraz złotym medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”.

Fot. 7.3. Kadra i pracownicy cywilni Szefostwa WOPL i Rt. Od lewej stoją: p. Bożena Załęska, mjr Roman Mazur, mjr Jacek Leniart, p. Małgorzata Jaglarska, ppłk Wiesław Radziejewski, p. Iwona Wysocka, ppłk Wiesław Paszkowski, p. Jadwiga Margusz, p. Aneta Tomasik, gen. bryg. Michał Sikora, p. Anna Plucińska, p. Anna Korzystańska, p. Małgorzata Suszko, ppłk Roman Pacanowski, p. Beata Krupa, płk Piotr Jurek, p. Jolanta Szymańska, płk Jacek Oleksy, ppłk Robert Stupak, ppłk Stanisław Czeszejko, płk Andrzej Dąbrowski, mjr Mariusz Suwański, ppłk Robert Tomasik. Od lewej w pozycji kuczej: ppłk Oleg Miętka, ppłk Miłosz Puto, p. Danuta Ludwiczak, mjr Jarosław Pietryga, płk Włodzimierz Damaziak

W latach 2011–2013 Wojska OPL pomyślnie realizowały zaplanowane zadania i poprzez ich właściwą realizację potwierdziły zdolność do wykonywania zadań bojowych zgodnie z ich przeznaczeniem. **Główny wysiłek wojsk skoncentrowano m.in. na:**

- przygotowaniu i udziale wydzielonych sił i środków WOPL z 3. BR OP do realizacji zadań w ramach ćwiczeń taktycznych z wojskami pk. ORZEŁ-11, ANAKONDA-12 i BIELIK-13 oraz wykonaniu strzelań doświadczalnych i bojowych, których bardzo dobre wyniki potwierdziły poprawność przyjętej koncepcji szkolenia oraz poprawność procedur przyjmowania sprzętu po remoncie;
- wykonaniu demontażu i przekazaniu do Inspektoratu Wsparcia wycofanych z eksploatacji rakiet KRUG;
- weryfikacji sprawności technicznej oraz komisijnemu przedłużeniu okresu eksploatacji rakiet 5W27D/U oraz 5W28E na podstawie orzeczenia badań WITU w Zielonce oraz pozytywnych wyników sprawdzeń rakiet przez RSKP w dywizjonach raketowych;
- zagospodarowaniu kadry po rozwiązanych jednostkach WOPL SP;
- utrzymaniu w sprawności bojowej PZR NEWA SC (podpisanie umów wieloletnich na serwisowanie zestawów);
- zakupie zestawów do rejestracji i archiwizacji zdarzeń w KDN(ZRA) – wymagane do certyfikacji EURO-2012;
- wprowadzeniu do szkolenia obsługi PZR NEWA SC, ppzr GROM i armat przeciwlotniczych ZU-23-2 systemu bezpilotowych imitatorów celów powietrznych MJ-7 SHOGUN z programowalną trasą lotu, co pozwoliło na intensyfikację szkolenia z jednoczesnym zwiększeniem bezpieczeństwa podczas strzelań bojowych;
- utrzymywaniu w wymaganej gotowości do działania modułu obrony przeciwlotniczej bliskiego zasięgu VSHORAD z 3. BR OP do realizacji zadań w ramach Sił Odpowiedzi NATO;
- zabezpieczeniu Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 poprzez wzmocnienie systemu obrony powietrznej RP na czas trwania mistrzostw;

- przeszkoleniu 63 specjalistów WOPL SP (w tym 9 do poziomu instruktora) z zakresu planowania współdziałania operacyjnego użycia sojusznicznych pododdziałów przeciwlotniczych średniego zasięgu w oparciu o rotacyjne (11 miesięcznych rotacji) szkolenie baterii PATRIOT USA na terytorium Polski w latach 2011–2012;
- realizacji zadań wytypowanych dywizjonów raketowych z 3. BR OP w ramach ćwiczeń międzynarodowych pk. EAGLE TALON z udziałem samolotu AWACS, także szkolenie pracy bojowej dla zestawu WEGA;
- kontynuowaniu procesu osiągania interoperacyjności systemu dowodzenia z NATINADS

(testy interoperacyjności systemu SAMOC z ŁOWCZĄ i PATRIOT) oraz przygotowaniu testów ze stroną niemiecką i francuską (wstępne propozycje)²³.

Należy dodać, że oficerowie szefostwa prowadzili również różnego rodzaju działalność naukową (np. udział w konferencjach naukowych radiolokacji, automatyzacji), działali w różnych komitetach NATO, uczestniczyli w prowadzeniu współpracy zagranicznej z innymi państwami, które to przedsięwzięcia wspierał zawsze Dowódca Sił Powietrznych gen. broni pil. Lech Majewski. Szefostwo WOPLiRt w przedstawionym kształcie i zakresie zadań istniało do końca 2013 r.

7.4. ZARZĄD WOJSK RADIOTECHNICZNYCH

W 2012 r. rozpoczęto działania organizacyjne związane z reformą najwyższych organów dowodzenia SZ RP, która w zamierzeniu polegać miała na likwidacji dowództw rodzajów sił zbrojnych i utworzeniu Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych.

W ramach pierwszego etapu tworzenia przyszłego dowództwa utworzono Grupę Organizacyjną Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, w skład, której włączono najbardziej doświadczonych radiotechników: najpierw gen. bryg. Michała Sikorę, następnie płk. Włodzimierza Damaziaka. W efekcie prac tej grupy organizacyjnej, w ramach utworzo-

nego z dniem 1 kwietnia 2014 r. Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, rozpoczął funkcjonowanie Zarząd Wojsk Radiotechnicznych, umiejscowiony w Inspektoracie Sił Powietrznych.

W nowo powołanym Zarządzie WRt odtworzono strukturę zbliżoną do tej z okresu funkcjonowania samodzielnego Szefostwa WRt, tj. utworzono Oddział Gestorstwa i Rozwoju WRt (odpowiednik Oddziału Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego WRt), Oddział Szkolenia WRt oraz Wydział Operacyjny WRt (odpowiednik Oddziału Zastosowania Bojowego WRt). Szefem Zarządu Wojsk Radiotechnicznych został gen. bryg.

płk mgr inż. Włodzimierz DAMAZIAK

szef Oddziału Gestorstwa i Rozwoju WRt –
zastępca Szefa Zarządu WRt od 2014 r.

W 1989 r. ukończył WOSR w Jeleniej Górze. W latach 1995–1998 pełnił służbę kolejno na stanowiskach: inżynier, dowódca obsługi i starszy inżynier w 4. brt. Po ukończeniu studiów w WAT w 1997 r. został wyznaczony na kierownika Sekcji Technicznej w 4. brt, a następnie w latach 1998–2001 pracował jako starszy inżynier w Wojskowym Instytucie Medycyny Lotniczej. W 2001 r. został szefem pionu w 21. Ośrodku Dowodzenia i Naprowadzania. Od 2004 r. pełni służbę w Dowództwie Sił Powietrznych, kolejno na stanowiskach: starszego specjalisty, szefa wydziału, starszego specjalisty Oddziału Uzbrojenia i Sprzętu Bojowego (od 2010 r.), szefa Oddziału Eksploatacji Sprzętu Bojowego WRt. W 2014 r. wyznaczony na szefa Oddziału Gestorstwa i Rozwoju WRt – zastępcę Szefa Zarządu WRt w Inspektoracie SP w Dowództwie Generalnym RSZ. Dzięki jego zaangażowaniu możliwe było dokonanie licznych modernizacji sprzętu radiolokacyjnego. Podpisywał umowy na zakup i modernizację sprzętu dla WRt. Uczestniczył w przekazaniu dla Sił Zbrojnych trzech egzemplarzy radaru NUR-12M, dwóch egzemplarzy radaru NUR-15 ODR i dwóch radarów NUR-15M.

Krzysztof Żabicki, szefem Oddziału Gestorstwa i Rozwoju WRt w randze zastępcy szefa Zarządu WRt został płk Włodzimierz Damaziak.

Stanowisko szefa Oddziału Szkolenia WRt objął płk Jerzy Kwika, a szefa Wydziału Operacyjnego WRt – ppłk Miłosz Puto. Należy nadmienić, że szef Zarządu WRt z dniem „powołania do życia” zarządu został gestorem dla sprzętu Ubezpieczenia Lotów, co wiąże się z rozpoczęciem nowego rozdziału w funkcjonowaniu kierownictwa Wojsk Radiotechnicznych. Uruchomiono również procedury związane z przejęciem posterunków obserwacji brzegowej od Marynarki Wojennej do struktur 3. Brygady Radiotechnicznej, dla których szef Zarządu WRt od dnia powstania zarządu również pozostaje gestorem.

Do podstawowych zadań

Oddziału Gestorstwa i Rozwoju WRt należy:

- wspieranie szefa Zarządu WRt w sprawowaniu funkcji gestora przez wypracowywanie propozycji w zakresie wprowadzenia na wyposażenie i wycofanie z wyposażenia sprzętu radiolokacji oraz ubezpieczenia lotów;

- definiowanie kierunków rozwoju i modernizacji sprzętu radiolokacji i ubezpieczenia lotów oraz przedstawianie szefowi Zarządu WRt wniosków w tym zakresie;
- współpraca z Centralnym Organem Logistycznym w zakresie planowania dostaw i bieżącej eksploatacji sprzętu radiolokacji i ubezpieczenia lotów oraz przedstawianie propozycji o jego wycofaniu z eksploatacji;
- monitorowanie stanu ilościowego i technicznego sprzętu radiolokacji, sprzętu zbioru i opracowania informacji o sytuacji powietrznej w jednostkach WRt oraz ubezpieczenia lotów w jednostkach lotniczych;
- monitorowanie przedsięwzięć w zakresie implementacji pakietu inwestycyjnego CP5A0044 dotyczącego budowy radarów dalekiego zasięgu w dziedzinie zastosowanych rozwiązań technicznych;
- znajomość stanu realizacji aktualnie prowadzonych prac inwestycyjnych, remontowych i modernizacyjnych infrastruktury budowlanej użytkowanej przez WRt.

płk mgr inż. Jerzy KWIK

szef Oddziału Szkolenia Zarządu Wojsk Radiotechnicznych od 2014 r.

Urodził się w 1972 r. w Zamościu, gdzie ukończył Technikum Elektryczne. W 1997 r. ukończył studia magisterskie w WAT, uzyskując tytuł magistra inżyniera elektronika. W 2001 r. ukończył studia podyplomowe w WAT na Wydziale Mechatroniki, kierunek komputerowe systemy inżynierskie w eksploatacji. Zawodową służbę rozpoczął w 25. Dywizjonie Rakietowym (Dąbrówka) 4. Brygady Rakietowej OP (Gdynia) jako starszy oficer naprowadzania – dowódca plutonu w baterii radiotechnicznej zestawu rakietowego SA-2 Wołchow. W latach 1998–1999 pełnił służbę na stanowisku dowódcy obsługi stacji radiolokacyjnej NUR-31 w 11. Manewrowym Batalionie Radiotechnicznym w Zamościu, a następnie po przeformowaniu batalionu w 110. Kompanię Radiotechniczną, pełnił obowiązki jej dowódcy od 2000 do 2002 r. W latach 2002–2003 pracował jako szef szkolenia w 3. Batalionie Radiotechnicznym w Sandomierzu, skąd został skierowany do dalszej służby na stanowisku specjalisty w oddziale operacyjnym Szefostwa Wojsk Radiotechnicznych Dowództwa Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w Warszawie. W 2007 r., pracując jako starszy specjalista oddziału szkolenia SWRt, został wyznaczony na stanowisko szefa Wydziału Identyfikacji Bojowej Zarządu Dowodzenia i Łączności A-6 Dowództwa Sił Powietrznych. W 2012 r. został wyznaczony na stanowisko szefa Oddziału Informatyki i Automatyzacji, które zajmował do końca 2013 r. Z początkiem 2014 r. objął stanowisko szefa Oddziału Szkolenia Zarządu Wojsk Radiotechnicznych w Inspektoracie Sił Powietrznych Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych. W trakcie służby w DSP zajmował się głównie problematyką identyfikacji statków powietrznych (IFF). Brał udział w pracach rozwojowych (KWISA i KWISA-2), dotyczących wytworzenia w Polsce interrogatorów dalekiego i średniego zasięgu oraz transpondera standardu MARK XIIA (mod 5). W latach 2007–2012 pracował w grupie roboczej NATO zajmującej się użytkowaniem systemu IFF standardu MARK XII oraz wdrażaniem w Sojuszu standardu MARK XIIA. W 2013 r. pracował w grupie doradczej NATO (AAC – *Advisory ACCS Committee*) zajmującą się implementacją systemu ACCS (*Air Command and Control System*) w Europie.

ppłk mgr inż. Miłosz PUTO

szef Wydziału Operacyjnego w Zarządzie Wojsk Radiotechnicznych od 2014 r.

Urodził się w 1963 r. w Policach. Ukończył Technikum Łączności w Szczecinie. W 1987 r. ukończył studia w WOSR. Po promocji służbę zawodową pełnił w 23. brt w Słupsku kolejno na stanowiskach: dowódcy obsługi zautomatyzowanego systemu dowodzenia, dowódcy kompanii radiotechnicznej i szefa szkolenia – pełnomocnika ds. ochrony informacji niejawnych w batalionie. W 1992 r. ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów w WOSR, a w 2001 r. – studia podyplomowe w WAT. W latach 2004–2007 był dowódcą 5. brt w Zgierzu, a od 2008 do 2011 r. – szefem logistyki w 3. BRt. W 2005 r. ukończył na Wydziale Strategiczno-Obronnym w AON Podyplomowe Studia Bezpieczeństwa Narodowego. W latach 2012–2013 był zastępcą szefa oddziału WRt w szefostwie WOPLiRt w Dowództwie Sił Powietrznych, od 2014 r. zajmuje stanowisko szefa Wydziału Operacyjnego w Zarządzie Wojsk Radiotechnicznych Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych. W okresie swojej zawodowej służby wojskowej dwukrotnie przebywał na misjach stabilizacyjnych i rozjemczych: w latach 1999–2000 w składzie Tymczasowych Sił Zbrojnych ONZ w Libanie oraz w 2005–2006 w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku.

Do podstawowych zadań**Oddziału Szkolenia należy:**

- kształtowanie procesu szkolenia w jednostkach WRt poprzez opracowywanie szkoleniowej dokumentacji normatywnej (programów szkolenia, specjalistycznych norm szkoleniowych, podręczników itp.);
- nadzorowanie procesu planowania i realizacji szkolenia taktycznego i taktyczno-specjalnego w jednostkach WRt ze szczególnym uwzględnieniem rocznego okresu szkolenia w pododdziałach radiotechnicznych;
- nadzorowanie przygotowania jednostek WRt do ćwiczeń w systemie narodowym i sojuszniczym oraz ukierunkowanie planowania, opracowywania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami;
- monitorowanie rozwoju i modernizacji bazy szkoleniowej przeznaczonej do szkolenia obsługi stacji radiolokacyjnych i sprzętu ubezpieczenia lotów oraz przedstawienie gestorowi bazy szkoleniowej propozycji w tym zakresie;
- udział w określaniu kierunków i zakresu szkolenia w uczelniach wojskowych, szkołach podoficerskich, centrach i ośrodkach szkolenia oraz udział w opiniowaniu ich programów – w zakresie dotyczącym specjalistów radiolokacji oraz ubezpieczenia lotów;
- udział w procesie definiowania zakresu szkolenia rezerw osobowych specjalistów radiolokacji oraz ubezpieczenia lotów (założe-

nia organizacyjno-programowe, programy szkolenia) oraz nadzór nad tym procesem;

- definiowanie charakterystyk osobowo-zawodowych oraz prognozowanie i określanie potrzeb ilościowych grupy osobowej radiotechnicznej oraz ubezpieczenia lotów dla Sił Powietrznych²⁴.

Do podstawowych zadań**Wydziału Operacyjnego należy:**

- określanie kierunków rozwoju WRt i sposobu ich wykorzystania oraz przedstawianie szefowi Zarządu Wojsk Radiotechnicznych wniosków w tym zakresie;
- udział w planowaniu operacyjnym w zakresie funkcjonowania systemu rozpoznania radiolokacyjnego Sił Powietrznych, w tym w zakresie wykorzystania bojowego WRt, ich ugrupowania bojowego, konfiguracji stacji radiolokacyjnych (np. zarządzanie widmem częstotliwości) oraz systemu zbioru i opracowania informacji o sytuacji powietrznej na posterunkach radiolokacyjnych;
- określanie kierunków modernizacji sprzętu radiolokacyjnego w aspekcie wymagań operacyjno-taktycznych i przedstawianie wniosków szefowi Zarządu WRt w tym zakresie;
- wypracowywanie propozycji zmian struktur organizacyjno-etatowych WRt oraz przedstawianie wniosków szefowi Zarządu Wojsk Radiotechnicznych w tym zakresie.

Zarząd planuje, organizuje szkolenie WRt, a także przygotowuje propozycje dotyczące ich

rozwoju, technicznego wyposażenia, organizacji i operacyjnego wykorzystania. Nadzoruje realizację zadań szkoleniowych, zapewniających przygotowanie WRt do realizacji zadań w czasie pokoju, kryzysu i wojny oraz wynikających ze zobowiązań sojuszniczych, koalicyjnych i międzynarodowych.

Poczet szefów Wojsk Radiotechnicznych

płk Zdzisław Malina 1962–1968
płk Wiesław Wojciechowski 1969–1973
gen. bryg. Andrzej Rembalski 1974–1981
płk Tadeusz Mikoś 1982–1987
płk Jerzy Kowalczyk 1987–1995
gen. bryg. Józef Dziechciarz 1995–2000
płk Jan Siekiera 2000–2003
płk Stanisław Słotwiński 2003–2006
gen. bryg. Michał Jackiewicz 2006–2007
gen. bryg. Józef Nasiadka 2007–2009
gen. bryg. Michał Sikora 2009–2013
(w latach 2011–2013 – szef WOPL i R)
p.o. płk Piotr Jurek 2013–2013

Zarząd Wojsk Radiotechnicznych

gen. bryg. Krzysztof Żabicki 2014 – obecnie

Poczet zastępców szefa Wojsk Radiotechnicznych

płk Ludwik Ratyński 1962–1972
płk Tadeusz Romanyk 1972–1978
płk Mikołaj Andrejuk 1978–1979
płk Mieczysław Kuźniar 1980–1989
płk Bronisław Peikert 1989–1990
płk Leszek Świątkiewicz 1991–1994
p.o. płk Józef Dziechciarz 1994–1995
płk Jerzy Kwiatkowski 1996–1999
płk Józef Huruk 1999–2000
płk Stanisław Słotwiński 2000–2000
płk Marek Grzybowski 2000–2003
płk Józef Nasiadka 2003–2004
płk Marek Sobiechowski 2005–2009
płk Wojciech Lewicki 2009–2010
płk Dariusz Krzywdziński 2010–2011
płk Piotr Jurek 2011–2013
(w latach 2011–2013 – zastępca szefa WOPL i R)

Zastępca Szefa Zarządu Wojsk Radiotechnicznych

płk Włodzimierz Damaziak 2014 – obecnie

PRZYPISY

- 1) W. Wróblewski, *Obrona powietrzna...*, dz. cyt., s. 203, 217.
- 2) ASP, sygn. 9603/97/1147, *Dowództwo Wojsk OPL OK*, s. 6.
- 3) Z relacji płk. w st. spocz. Zdzisława Maliny.
- 4) ASP, sygn. 9603/97/1147, *Dowództwo Wojsk OPL OK, Raport operacyjny dyżurnego z dn. 13.11.1952*, s. 33–35.
- 5) ASP, *Rozkazy, zarządzenia, wytyczne dla służby obsmeld, 1952, Rozkaz dowódcy Wojsk OPL OK z dn. 10.01.1952*, s. 19.
- 6) A. Stachula, *Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych [w:] 60 lat Wojsk Radiotechnicznych...*, dz. cyt., s. 80, 86.
- 7) CAW, sygn. 580/60. Pismo Dowódcy Wojsk OPK, gen. bryg. Siergieja Sazanowa do Szefa sztabu Generalnego z dnia 21.06.1954, s. 294.
- 8) J. Tomaszewski, *Tradycje i współczesność...*, dz. cyt., s. 37.
- 9) A. Stachula, *Szefostwo Wojsk...*, dz. cyt., s. 80.
- 10) CAW, sygn. 5840/74/2, *Plan rozwoju Wojsk Radiotechnicznych OPK na lata 1971–1975 z dnia 17.01.1968 r.*, s. 2–4.
- 11) ASP, sygn. 6296/77/6, *Sprawy rozwojowe Wojsk OPK, Referat szefa WRt*, s. 150.
- 12) A. Stachula, *Szefostwo Wojsk...*, dz. cyt., s. 81.
- 13) Tamże, s. 81.
- 14) W. Szacki, *Wiek radiotechników, wywiad z szefem WRt, płk. Janem Siekierą, „Wiraże” 2000 r.*, nr 4, s. 6.
- 15) J. Tomaszewski, *Tradycje i współczesność...*, dz. cyt., s. 81.
- 16) H. Mordawski, *WRt – dynamika przemian, wywiad z szefem WRt – płk. Stanisławem Słotwińskim, „Wiraże”, 2005*, nr 23, s. 4.
- 17) M. Sikora, *Zapewnić sprawność systemu SP, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2009*, nr 10, s. 16.
- 18) A. Stachula, *Szefostwo Wojsk...*, dz. cyt., s. 83.
- 19) Notatka sporządzona przez oficerów Zarządu WRt. Notatka w posiadaniu autora.
- 20) Szerzej: S. Czeszejko, *Pociski radiolokacyjne – rozwój i ich stan obecny, „Obronność – zeszyty naukowe WZ i D AON”, Warszawa 2013*, nr 1.
- 21) Szerzej: S. Czeszejko, *Wymagania operacyjne wobec współczesnych radarów systemu Obrony Powietrznej*, tamże.
- 22) Notatka sporządzona przez oficerów Oddziału WOPL i Oddziału Eksploatacji Sprzętu Bojowego WOPL (w posiadaniu autora).
- 23) Tamże.
- 24) Tamże.

SPRZĘT RADIOLOKACJI I AUTOMATYZACJI DOWODZENIA

8.1. TRUDNE POCZĄTKI RADIOLOKACJI WOJSKOWEJ

Początki polskich prac naukowo-badawczych w dziedzinie radiolokacji sięgają okresu przedwojennego. Prowadzili je przede wszystkim prof. Janusz Groszkowski oraz prof. Stanisław Ryżko – pracownicy naukowcy Politechniki Warszawskiej. W 1929 r. utworzony został Instytut Radiotechniczny. Jego dyrektorem został prof. dr inż. Janusz Groszkowski, a zastępcą – prof. Dymitr Sokolcow. W dniu 1 kwietnia 1934 r. Instytut Radiotechniczny połączono z Laboratorium Teletechnicznym Ministerstwa Poczty i Telegrafów, tworząc Państwowy Instytut Telekomunikacyjny przy ul. Ratuszowej 11 (od 1951 r. Przemysłowy Instytut Telekomunikacji). Po wojnie prace naukowo-badawcze w zakresie radiolokacji rozpoczęto w Katedrze Radiolokacji Politechniki Warszawskiej, kierowanej przez prof. dr inż. Pawła Szulkina. Dotyczyły one generacji mikrofal w lampach magnetronowych. Na Politechnice Warszawskiej i Politechnice Gdańskiej rozpoczęto kształcenie studentów oraz podjęto prace badawcze z zakresu radiolokacji¹. W PIT zespół pod kierownictwem Janusza Groszkowskiego opracował w 1949 r. prototyp polskiego radaru typu RS opartego na elementach z amerykańskiej aparatury demobilowej oraz poniemieckiego sprzętu (np. anteny Wuerzburg, Jagdschloss, Freya).

W tym czasie Wojskowy Instytut Techniki przy SG zainteresowany był konstrukcją radaru ostrzegawczego. Poszukiwał i kupował części niemieckiej aparatury radiolokacyjnej oraz współpracował z cywilnymi naukowcami zajmującymi się tą problematyką. Spośród naukowców, oprócz Pawła Szulkina, problematyką radiotechniczną zajmował się dr inż. Paweł Nowacki z Politechniki Wrocławskiej, który przesłał do PIT-u opracowanie pt. „Radar i jego zastosowanie do celów wojskowych”. Była to jednak praca ogólna i niewiele z niej wynikało dla wojska.

11 maja 1949 r. w WIT odbyło się spotkanie ekspertów ds. radiolokacji. Udział w nim wzięli: dr inż. Paweł Nowacki, dr inż. R. Romnicki, ppłk Panafiuk, ppłk H. Woźniecki, mjr H. Sacharewicz, mjr M. Szczurek z Oddziału VIII SG. Specjaliści uznali konieczność prowadzenia badań nad sprzętem radiolokacyjnym. Ustalili także zakres prowadzenia prac nad najprostszymi typami radarów na falach o długości 1–2 metrów kwadratowych. 30 maja 1949 r. Oddział VIII SG przedstawił raport, w którym postulował m.in.:

- rozpoczęcie prac nad przygotowaniem programu szkolenia oraz zorganizowanie kursu instruktorów radarowych;
- utworzenie etatu stałego delegata VIII Oddziału SG ds. radiolokacji przy Politechnice Warszawskiej;
- roztoczenie stałej opieki nad prowadzonymi w Przemysłowym Instytucie Telekomunikacji pracami w dziedzinie radiolokacji.

STACJE Z SERII „NYSА”

Fot. 8.1. Odległościomierz „NYSА-A”

Polską specyfiką prac w zakresie radiolokacji był przede wszystkim niski poziom, a właściwie brak przemysłu radiotechnicznego. Jak słusznie napisał Zbigniew Czekala, polska radiolokacja rozwijała się w trudnych warunkach dwustronnego embarga na nowe technologie – z jednej strony embargo z Zachodu, a z drugiej strony „ciche” embargo ze strony sojusznika – ZSRR, który niechętnie widział samodzielność Polski w tak ważnej dziedzinie, oferując w zamian swoje licencje³. Zainteresowanie Oddziału VIII SG i PIT oraz dorobek początkujących specjalistów legło u podstaw opracowania i wdrożenia do produkcji pierwszej polskiej stacji radiolokacyjnej pod nazwą „Nysa”. Oddział VIII był jedyną instytucją, która posiadała niewielki dorobek (personel i poniemieckie części)⁴.

W kwietniu 1950 r. Oddział VIII SG WP przedstawił PIT warunki, jakie powinna spełniać ostrzegawcza stacja radiolokacyjna o kryptonimie „Nysa”. Prace badawczo-konstrukcyjne rozpoczął zespół inżynierów w składzie: Jerzy Auerbach, Krystyn Bochenek, Tadeusz Gawron, Stefan Ilka, Jan Kroszyński i Jan Szyszkiewicz. Projekt wstępny urządzenia zaakceptowany został przez SG WP. Model laboratoryjny, pomimo braku materiałów i szczupłości zespołu konstrukcyjnego, zbudowano w 1951 r. Pierwsze badania zakończyły się połowicznym sukcesem. Uzyskano bowiem efekt radiolokacyjnego wykrycia obiektu powietrznego, ale urządzenie pracowało niepewnie. Przeprowadzone na lotnisku w Babicach pierwsze badania ze specjalnym samolotem nie dały oczekiwanego rezultatu.

Istotne znaczenie dla rozwoju prac w dziedzinie radiolokacji, w tym i rozwoju konstrukcji stacji „Nysa”, miała Uchwała Rządu nr 30/s z 12 listopada 1951 r. Uchwała zobowiązywała ministra przemysłu ciężkiego do „zorganizowania przy Zakładach Radiowych im. metrów. Kasprzaka wydzielonego laboratorium konstrukcyjnego do zagadnień radarowych, na bazie działów radiotechniki specjalnej PIT oraz Zakładu Radarowego Politechniki Gdańskiej”. W dalszej części Uchwały zobowiązano ministra Przemysłu Ciężkiego do „przeanalizowania dotychczasowych prac w dziedzinie produkcji radarów ostrzegawczych, dokonanych przez PIT oraz Zakład Radarowy Politechniki Gdańskiej, i na tej podstawie przeprowadzenia analizy warunków taktyczno-technicznych MON, i wykonania przez wydzie-

lone laboratorium w Zakładach im. Kasprzaka w terminie do 1 listopada 1952 r. prototypu radaru ostrzegawczego”. Wspomnianą Uchwałę podpisali: prezydent Bolesław Bierut, wicepremier Hilary Minc, marszałek Konstanty Rokossowski. Była więc to decyzja zaakceptowana na najwyższym szczeblu, stąd też i skutki były widoczne. Przy Zakładach Radiowych utworzone zostało laboratorium na potrzeby radiolokacji. Jego personel stanowiła grupa inżynierów i techników z PIT oraz Zakładów Radiowych im. M. Kasprzaka oraz Politechniki Gdańskiej. Jeden z współtwórców polskiej radiolokacji – Marian Migdalski – tak wspomina te lata: „A że nie chcieliśmy tkwić w bezczynności, postanowiliśmy sami zaprojektować stację radiolokacyjną do obserwacji okrężnej, bo wydawało nam się to dość łatwe. W rzeczywistości przed nami był ogrom pracy. Najpierw zaczęliśmy czytać literaturę, bo o radiolokacji na uczelniach nic konkretnego nie mówiono. Opowiadano, że jest coś takiego w Anglii, Stanach Zjednoczonych i w Związku Radzieckim. Musieliśmy więc skorzystać z pewnych wzorców, na ile to było dla nas możliwe. W ten sposób rozpoczęła się praca nad projektem stacji radiolokacyjnej „Nysa A”⁵. Rok 1953 uznaje się za początek polskiej radiolokacji⁶.

16 października 1953 r. komisja w składzie: ppłk Karp, ppłk Paweł Gribakin, mjr Iwaszczenko, mjr Komow, mjr Wieniamin Szablin, mjr Lubiwy, kpt. Jędrzejczak, po wysłuchaniu referatu Tadeusza Gawrona stwierdziła, że projekt wstępny urządzenia radiolokacyjnego spełnia zasadnicze wymagania stawiane przez zlecniodawcę i może służyć za podstawę do opracowania prototypu. Według projektu, stacja miała być umieszczona na trzech samochodach ZIS-151. Czas rozwinięcia miał wynosić 2–3 godz., a czas uruchomienia 2–3 minuty⁷.

Prace nad stacją „Nysa” przebiegały szybko, bowiem już 29 września 1953 r. Zakłady Radiowe zgłosiły do odbioru i przeprowadziły badania dwóch początkowych egzemplarzy nazwane „Nysą-A”. 10 grudnia 1953 r. komisja w składzie: kpt. Wiesław Jędrzejczak, por. Julian Ścieżka, por. Jerzy Purek, por. Krzysztof Łoziński i por. Ryszard Wieczorek przystąpiła do badań stacji. W trakcie badań ustalono, że wyniki zawarte w protokołach przez wewnątrzzakładową komisję odbiorczą odbiegają od stanu

rzeczywistego. Samochody ZIS-151 podczas badań ugrzęzły w piasku i nie nadawały się do pracy w trudnym terenie. Zawiódł również układ zasilania. Lewy silnik przestał pracować po czterech godzinach, prawy po sześciu godzinach. Podczas badań temperatura wewnątrz stacji wzrosła tak bardzo, że komisja musiała opuścić kabinę na pewien czas. „Nysa-A” nie przeszła więc badań technicznych, lecz z innych względów, również prestiżowych, została przyjęta przez wojsko⁸.

Jednym bowiem z celów wykonania tej stacji było umożliwienie opanowania produkcji sprzętu radiolokacyjnego oraz uzyskanie doświadczenia. Ponadto na produkcję tych urządzeń wydane zostały znaczne fundusze, dlatego też i marszałek Konstanty Rokossowski wyraził zgodę na przyjęcie przez wojsko pięciu stacji nieodpowiadających wymogom MON. Komisja stwierdziła, że badane dwa egzemplarze sprzętu mogą być przyjęte przez Departament Uzbrojenia i przeznaczone do celów szkoleniowych. Jeden egzemplarz w celach szkoleniowych trafił do Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej. Jak wspominał jeden z dydaktyków, była w ciągłej naprawie w ramach gwarancji. Stacja „Nysa-A” była przeznaczona do wykrywania samolotów i określania ich odległości. Pracowała na fali około 50 centymetrów, częstotliwość wynosiła 600 MHz. Operator miał możliwość wykrywania obiektów na wskaźniku typu „A”. Płynna regulacja obrotów anteny odbywała się w zakresie 0-6 obr./min. Stacja posiadała również wskaźnik typu „P” z promieniową podstawą czasu. Wadą stacji było to, że przy obrotach anteny bliskich 6 obr./min., obiekty powietrzne mogły być wykrywane na odległość znacznie mniejszą od

przewidzianej na 180 kilometrów⁹. Maksymalny zasięg (dla pary samolotów MiG-15) tej stacji dla wysokości lotu 2000 metrów wynosił ponad 150 kilometrów.

Wysokościomierz „Nysa-B”

Fot. 8.2. Wysokościomierz „Nysa-B”

Konstruktorzy pierwszej stacji zdawali sobie sprawę z jej niedoskonałości i jeszcze w grudniu 1953 r. zapoczątkowali prace nad stacją „Nysa-B”, służącą do pomiaru wysokości lotu samolotów. Projekt takiego urządzenia powstał w lutym

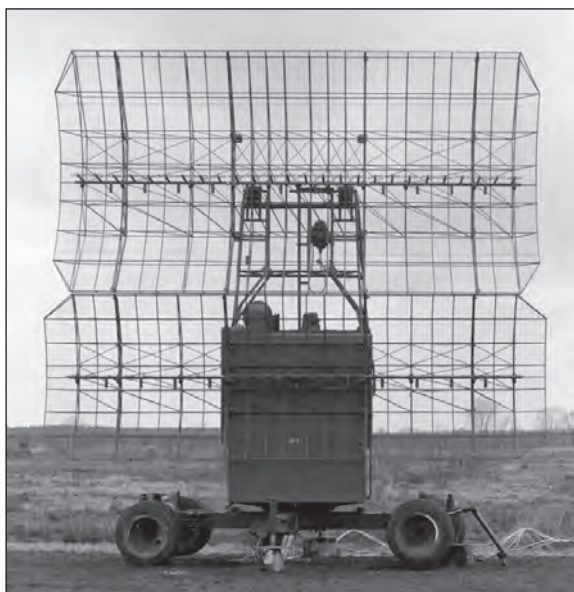
Parametr	„Nysa-A”	AN/TPS-3	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
Rodzaj anteny (wymiary)	Paraboliczna D = 3 m	Paraboliczna D = 3,05 m	D – średnica reflektora
Zasięg maksymalny	180 km	185 km	dla samolotu IŁ-28 PD = 0,5
Szerokość wiązki promieniowania	$\Theta\alpha = 12^\circ$ $\Theta\beta = 13^\circ$	$\Theta\alpha = 11,5^\circ$ $\Theta\beta = 12,5^\circ$	α – w płaszczyźnie elewacji β – w płaszczyźnie azymutu
Liczba obrotów anteny	0,5 – 5 obr./min	0,5 – 5 obr./min	
Moc szczytowa nadajnika	200 kW	200 kW	
Częstotliwość pracy stacji / długość fali nośnej	600 MHz/50 cm	590 – 600 MHz /~ 50 cm	
Częstotliwość powtarzania	100 imp./s	200 imp./s	
Czas trwania impulsu	5 μ s	1,5 μ s	

Tab. 8.1.
Porównanie parametrów technicznych radarów polskiego „Nysa-A” (1954) i amerykańskiego AN/TPS-3 (1943)

1954 r. Od komisji lokalizacyjnej uzyskano zgodę na budowę poligonu doświadczalnego w rejonie Kobyłki, co pozwoliło na intensywniejsze prowadzenie pomiarów i badań sprzętu radiolokacyjnego na własnym terenie¹⁰. Opracowanie prototypu „Nysy-B” przedłużyło się do 1955 r. W tym roku wykonano również prototyp stacji „Nysa-C”, służącej do pomiaru kierunku i odległości obiektów powietrznych. W związku z tym zaprzestano dalszych prac nad „Nysą-A”.

Wysokościomierz „Nysa-B” wykrywał samolot o powierzchni skutecznej odbicia 10 metrów kwadratowych w odległości ponad 200 kilometrów. Wskaźnik wysokości umieszczony był w kabinie operatorskiej radaru „Nysa-C”. Radar pracował w paśmie S z mocą impulsową 1 MW. Antena z odpowiednio ukształtowanym reflektorem formowała wiązkę w płaszczyźnie elewacji, co zapewniało wysoką dokładność określania wysokości, wynoszącą około 700 metrów. Stacja mogła prowadzić również obserwację dookreśną obiektów niskolegących przy autonomicznych obrotach anteny.

Odległościomierz „Nysa-C”

| Fot. 8.3. Odległościomierz „Nysa-C”

W 1955 r. wykonano prototyp stacji „Nysa-C”, tworzącą wspólnie z „Nysą-B” zestaw stacji „Nysa”. Zestaw ten obejmował trzy samochody ZIS 151 wraz z trzema przyczepami. Stacja „Nysa-C” pracowała w paśmie 600 MHz z mocą w impulsie 300 kW. Posiadała dwa układy nadawczo-odbiorcze i dwie anteny umieszczone jedna

nad drugą o rozpiętości poziomej 7,2 metra. Ukierunkowanie i ułożenie anten było tak dobrane, aby uzyskać pokrycie luk interferencyjnych jednej anteny listkami interferencyjnymi drugiej. Maksymalny zasięg wykrywania obiektu o powierzchni skutecznej 10 metrów kwadratowych odbicia wynosił około 300 kilometrów¹¹. Stacja posiadała urządzenie identyfikacji „swój-obcy” umieszczone w oddzielnym wozie wyposażonym we własną antenę. Przeszukiwanie w azymucie odbywało się poprzez obrót mechaniczny całej kabiny antenowej z regulowaną prędkością w zakresie 0,6-6 obr./min. „Nysę-C” produkowano w latach 1956–1962 w Warszawskich Zakładach Radiowych T-1 na potrzeby krajowe i na eksport (Indonezja i Syria). Łącznie wyprodukowano 49 kompletów radarów „Nysa-C” i „Nysa-B”.

Stacje z serii „Nysa” nie cieszyły się wśród użytkowników dobrą opinią. Na uzbrojenie weszły bez dokładnych badań poligonowych i eksploatacyjnych. Wszelkie błędy konstrukcyjne i wady technologiczne w stacji wykryte zostały dopiero w trakcie eksploatacji. Taka sytuacja powodowała, że w końcu 1961 r. 28% stacji „Nysa” w systemie OPL było niesprawnych z powodu braku części zamiennych¹². Dowódca WL i OPL OK zarzącał również przemysłowi radiolokacyjnemu opieszałą modernizację wysokościomierza „Nysa-B”. Już w 1957 r. sygnalizowano pilną potrzebę modernizacji tej stacji, tym bardziej, że już pracowano nad stacją radiolokacyjną drugiej generacji – „Jaworem”, która do zestawu potrzebowała również nowoczesnego wysokościomierza.

Stacje „Nysa” zapoczątkowały eksport tego sprzętu. Wymieniony już M. Migdalski, tak wspomina te wydarzenia: „W tym czasie zdołaliśmy już poprawić technologię i zaczęliśmy penetrować rynki zbytu, ale sytuacja była trudna. Kraje ościenne nie wchodziły w rachubę, bowiem zaopatrywały się w Związku Radzieckim. W ten sposób dotarliśmy do Arabów, w pierwszej kolejności do Syrii. Sprzedaliśmy im 5 zestawów stacji „Nysa”. Zrobiliśmy im w ramach kontraktu wszystko, czego chcieli. Obok serwisu prowadziliśmy również szkolenie personelu wojskowego. A że my, młodzi inżynierowie nie byliśmy dobrymi kupcami, musieliśmy być więc i po części u nich wolontariuszami. Takiego podejścia wymagała sytuacja wynikająca z awaryjności naszego sprzętu. O tym kontrakcie

dowiedzieli się wojskowi z Indonezji” [...]. „Zasięgnęli opinii Syryjczyków, a oni ku naszemu zdziwieniu wydali ją bardzo pozytywną. W efekcie do Indonezji sprzedaliśmy 10 zestawów stacji „Nysa”. W każdym zestawie było 14 pojazdów. Ten sprzęt dostosowaliśmy do pracy w warunkach tropikalnych, co nie było takie łatwe. To był dla nas ogromny kontrakt i zbudowaliśmy dla nich praktycznie cały system rozpoznania radiolokacyjnego”¹³.

Produkcja na eksport mogła mieć pewien wpływ na mniejsze zainteresowanie (na co wskazywali użytkownicy) egzemplarzami sprzętu użytkowanego w WRt. Zostało to wyraźnie zaznaczone w korespondencji z lat 1961–1962 dowódcy Wojsk OPL OK, gen bryg. pil. Czesława Mankiewicza oraz dowódcy Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej OK. – gen. dyw. pil. Jana Freya-Bieleckiego. W meldunku do ministra obrony narodowej z 9 listopada 1962 r. gen. Mankiewicz stwierdził, że w ciągu 3-letniego okresu eksploatacji stacji „Nysa”, Warszawskie Zakłady Radiowe T-1 nie przejawiały żadnej troski o podniesienie walorów eksploatacyjnych produkowanego przez siebie sprzętu. Próbowaly zrzucić na użytkowników winę za przestoje spowodowane wadami konstrukcyjnymi i brakiem części zamiennych. W tym samym czasie w produkowanym na eksport sprzęcie, sygnali-

zowane przez Wojska Radiotechniczne usterki były natychmiast usuwane. W ten sposób system polskiej OPL stanowił dla WZR T-1 rodzaj poligonu doświadczalnego. Za przykład braku większego zainteresowania przemysłu eksploatacją i stanem technicznym produkowanych stacji radiolokacyjnych przekazanych wojsku, może świadczyć fakt, że produkcję części zamiennych rozpoczęto dopiero po trzech latach użytkowania stacji „Nysa”. Nastąpiło to po wielu interwencjach na szczeblu ministerialnym, pomimo że użytkownik – Wojska Radiotechniczne, składał zamówienia już w pierwszym roku eksploatacji.

W Wojsku Polskim stacji „Nysa” w 1962 r. były 24 egzemplarze, i pozostały one w uzbrojeniu do 1972 r. „Nysa” jednak pozwoliła polskim placówkom naukowo-badawczym, biurom konstrukcyjnym i przemysłowi elektronicznemu zdobyć wiele doświadczeń wykorzystywanych w opracowaniu kolejnych generacji stacji radiolokacyjnych. Produkcja stacji „Nysa” przyniosła też wymierne korzyści ekonomiczne. Ogólna wartość dostaw sprzętu radiolokacyjnego wraz z zestawami naprawczymi w latach 1966–1969 wyniosła w cenach zbytu 4 074 mln zł, w tym dla MON – 2 544,5 mln zł, na eksport – 1 091,0 mln zł i dla gospodarki – 443,5 mln zł.

Parametr	„Nysa-C”	„Nysa-B”	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
	odległościomierz	wysokościomierz	
Zasięg maksymalny	280 km	200 km	Dla obiektu o powierzchni skutecznego odbicia 10 m ² PD = 0,5
Liczba obrotów anteny	0,5–6 obr./min	1 obr./90 s	Dla „Nysy-B” wahania anteny do 10 wahaniec/min
Moc szczytowa nadajnika	300 kW	800 kW	
Częstotliwość pracy stacji/ długość fali nośnej	582 603 MHz/~ 50 cm	~ 300 MHz/10 cm	
Częstotliwość powtarzania	200 imp./s	200 imp./s	
Czas trwania impulsu	5,5 μs	1 μs	
Dokładność określania odległości ΔP	1 km	2% R	
Dokładność określania wysokości ΔH	–	0,7 km	
Dokładność określania azymutu Δβ	6°	–	
Rozróżnialność w odległości δP	1,5 km	1 km	
Rozróżnialność w kącie elewacji δH	–	2°	
Rozróżnialność w azymucie δβ	2°	–	

Tab. 8.2.
Parametry
techniczne
zestawu stacji
radiolokacyjnych
„Nysa-C” i „Nysa-B”

8.2. STACJE RADIOLOKACYJNE Z RODZINY „JAWOR”

W latach 1953–1957 polskie władze państwowe podjęły szereg ważnych decyzji w celu stworzenia szerszych podstaw dla rozwoju polskiej radiolokacji. Świadczyło to o wielkim rozmachu, jaki nadano temu problemowi. W uchwale Rządu z 7 maja 1954 r. w sprawie przygotowania i uruchomienia produkcji urządzeń radiolokacyjnych stwierdzono: „Celem stworzenia warunków rozwoju w dziedzinie radiotechniki, mającej tak podstawowe znaczenie dla obronności, jak i rozwoju gospodarczego kraju, niezbędne jest m.in. prowadzenie prac w zakresie:

- stacji radiolokacyjnych ostrzegawczych, śledzących, kierujących ogniem artylerii przeciwlotniczej;
- środków obrony przeciwradarowej;
- radiolokacyjnych środków nawigacyjnych dla statków małej i wielkiej żeglugi”.

Prezydium Rządu ustaliło również harmonogram produkcji do wykonania przez Ministerstwo Przemysłu Maszynowego wspomnianej stacji „Nysa” oraz artyleryjskiej stacji radiolokacyjnej „SON-4” przeznaczonej do kierowania działami przeciwlotniczymi. W tej samej Uchwale zobowiązano Ministerstwo Przemysłu Maszynowego do:

- utworzenia do 15 kwietnia 1954 r. przedsiębiorstwa „Zakłady Radiowe T-1”; projektowane zakłady miały przyjąć docelową wielkość produkcji 30 zestawów stacji „Nysa” rocznie oraz 100 kompletów „SON-4”;
- utworzenia przedsiębiorstwa „Zakłady Wytwórcze Elektronowych Przyrządów Pomiarowych” w Warszawie¹⁴;
- utworzenia „Zakładu Techniki Fal Ultrakrótkich” w PIT ze stanem zatrudnienia w 1954 r. 40 pracowników naukowo-technicznych;
- ustalenie limitu zatrudnienia w 1954 r. w pionie radiolokacji w Zakładach Radiowych im. M. Kasprzaka w Warszawie w ilości 1290 pracowników (w tym 60 inżynierów i techników, 600 pracowników fizycznych i 90 administracyjnych);
- przyznanie dodatkowych kredytów na 1954 r. w wysokości 357 tys. rubli na zakup importowanych maszyn i urządzeń pomiarowych;

- przydzielenie dodatkowo na 1954 r. absolwentów technicznych szkół wyższych dla pionu radiolokacji i Zakładów im. Kasprzaka.

Postawiono również zadania innym instytucjom, które miały wspierać rozwój polskiej radiolokacji:

- Ministerstwo Poczty i Telegrafów zobowiązano do przekazania Ministerstwu Przemysłu Maszynowego 20 inżynierów i radiotechników, a Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego do zmiany Katedry Radiolokacji na Katedrę Techniki Fal Krótkich na Politechnice Warszawskiej oraz zwiększenie ilości absolwentów o specjalności radiotechnicznej z 40 do 50 rocznie;
- minister finansów zobligowany został do wydzielenia funduszu w wysokości 350 tys. zł rocznie na zorganizowanie kursu magisterskiego przy Zakładach Radiowych im. M. Kasprzaka;
- przewodniczącego Prezydium Stołecznej Rady Narodowej zobowiązano do wyszukania 15 ha terenów dla Zakładów Radiowych, przydzielenia terenu pod budowę hotelu robotniczego oraz wydzielenia 300 mieszkań dla pracowników radiolokacji tychże zakładów¹⁵.

Ponadto przewidziano wyjazdy specjalistów polskich do Związku Radzieckiego na konsultacje, przyjazdy radzieckich fachowców, szkolenia pracowników w zakresie radiolokacji na Węgrzech i w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Wiele z tych zobowiązań pozostało na papierze, a realizacji niektórych (szczególnie mieszkań) długo domagano się bezskutecznie. Rozwój radiolokacji stał się wielkim przedsięwzięciem i wyzwaniem dla Polski.

Rzeczywistość okazała się trudniejsza w realizacji niż opracowanie planu. Wobec istniejących trudności resort przemysłu nie oddał w terminie „Nysy” do użytku, głównie z powodu braku dostaw z importu podzespołów elektronicznych oraz elementów w Polsce jeszcze nieprodukowanych. Rada Ministrów uchwałą z 14 stycznia 1956 r. dokonała korekty dotychczasowego planu i ustaliła nowy program produkcji sprzętu radiolokacyjnego. Warszawskim

Zakładom Radiowym nakazano przydzielić poligon doświadczalny w Kobyłce, natomiast MON otrzymał zadanie zorganizowania w WAT w roku szkolnym 1956/1957 kursu dla 10–15 inżynierów zatrudnionych w przemyśle, w zakresie radiolokacyjnych urządzeń lotniczych¹⁶.

Wymagania taktyczno-techniczne na stację radiolokacyjną średniego zasięgu, służącą do wykrywania i śledzenia celów powietrznych oraz naprowadzania LM, ministerstwo ON przedstawiło do PIT w maju 1954 r. Po ich analizie i konsultacji w ZSRR opracowano szczegółowe parametry zatwierdzone przez MON w 1956 r. Przedstawione wymagania stały się podstawą do rozpoczęcia prac konstrukcyjnych. Prowadził je w PIT Zakład Radiolokacji, którego kierownikiem został mgr inż. Jan Kroszczyński. W grudniu 1959 r. prototyp RSWP „Jawor” zgłoszono do badań państwowych. Po zakończeniu badań przystąpiono do wprowadzenia poprawek i zaleceń komisji. Sprawy uruchomienia produkcji stacji „Jawor” omawiano na konferencji w Ministerstwie Przemysłu Ciężkiego 20 października 1956 r.¹⁷ Przedstawiciele MPC sugerowali wyprodukowanie od razu 20 egzemplarzy „Jawora”, co pozwoliłoby na wykorzystanie mocy produkcyjnych oraz dostawę większej ilości stacji dla WP, już w 1963 r. Taka propozycja zawierała jednak ryzyko, że na uzbrojenie zostaną wprowadzone urządzenia bez dokładnego sprawdzenia ich walorów eksploatacyjnych. Główny Inspektor Techniki i Planowania gen. dyw. Marian Graniewski za-

Fot. 8.4. Odległościomierz „Jawor”

proponował, by uruchomić produkcję 20 stacji, w tym 17 kompletnych, a 3 z przeznaczeniem na części zamienne¹⁸.

W rezultacie ustaleń konferencji zobowiązano Warszawskie Zakłady Radiowe T-1 do wykonania 15 stacji „Jawor” oraz prototypu wysokościomierza „Bogota”, a następnie produkcji 15 sztuk tychże wysokościomierzy. Na części zamienne miało być przeznaczonych 5 egzemplarzy „Jawora”. Po przystosowaniu dokumentacji technicznej, WZR T-1 przystąpiły do produkcji stacji. Producent zobowiązał się do 25 lipca 1963 r. przygotować trzy zestawy stacji „Jawor” oraz przekazać je do eksploatacji w wojsku. Odbiorca zaplanował na trzeci kwartał 1963 r. przeprowadzenie badań poligonowych stacji. Termin dostawy nie został dotrzymany. Pierwsze trzy komplety „Jawora” wraz z wysokościomierzami „Bogota” zostały przekazane wojsku (m.in. do batalionu w Krakowie) we wrześniu i październiku 1963 r. Badaniom poligonowym poddano dwie stacje. Podczas badania odporności na wstrząsy przewozowe, wysokościomierz wywrócił się na łagodnym łuku drogi, przy prędkości 30–35 km/godz., co potwierdziło wcześniejsze zastrzeżenia odnośnie do stateczności „Bogoty”.

W początkowej fazie badań występowała duża ilość uszkodzeń, spowodowana wadami produkcyjnymi i konstrukcyjnymi, co uniemożliwiało planową realizację badań. Nie zbadano odporności na zakłócenia i jej możliwości w terenie górskim¹⁹. W trakcie badań stacji, w Centrum Badań Uzbrojenia przebywało dwóch specjalistów radzieckich, którzy udzielali konsultacji dotyczących badań i modernizacji. W swojej ekspertyzie stwierdzili, że stacja „Jawor” charakteryzuje się dobrymi parametrami taktyczno-technicznymi. Może być wykorzystana w wojskach OPL frontu oraz jako stacja ostrzegawcza w lotnictwie operacyjnym i do naprowadzania LM. Ponadto konsultanci uznali jej przydatność do śledzenia celów na niskich wysokościach. W końcowym etapie badań stacja „Jawor” uzyskała zasięg wykrywania 195 kilometrów dla samolotu Ił-28, przy wysokości lotu 11 000 metrów i 90 kilometrów przy wysokości lotu 1000 metrów. Wyniki były powtarzalne i uznano je bez zastrzeżeń.

Komisja i Departament Uzbrojenia w oparciu o badania poligonowe dwóch próbnych partii „Jawora” oraz próbną eksploatację w jednostkach wojskowych, przedłożyły Komitetowi ds.

Radiolokacji następujące wnioski do akceptacji:

- przyjąć orzeczenie Departamentu Uzbrojenia MON o uruchomieniu seryjnej produkcji RSWP „Jawor” wraz z wysokościomierzem „Bogota”;
- przyjąć projekt rozkazu MON w sprawie wprowadzenia na uzbrojenie WP stacji „Jawor” wraz z „Bogotą”²⁰.

W stacji „Jawor” zastosowano liczne nowatorskie rozwiązania techniczne. Mieściła się na jednym pojeździe typu „Tatra”, a na drugim była zwykle elektrownia. Czas rozwinięcia stacji wynosił 15 minut, a zwinięcia 30 minut. Pełna obsługa „Jawora”, w komplecie z „Bogotą” liczyła 13 żołnierzy. Stacja „Jawor” była przystosowana do wbudowania aparatury identyfikującej „swój-obcy” produkcji radzieckiej. Był to pierwszy polski radar funkcjonujący z wbudowaną aparaturą NRZ-20 systemu Kremnij-2, który bez istotniejszych zmian przetrwał do rozwiązania Układu Warszawskiego. „Bogota” (modernizacja „Nysy-B”) w badaniach uzyskiwała zasięg wykrywania 185 kilometrów dla samolotu Il-28, prawdopodobieństwo wykrycia 0,5. Dokładność pomiaru wysokości, przy odległości 140 kilometrów wynosiła 700 metrów.

Pierwsze stacje dostarczone do jednostek, okazały się jednak zawodne. W 1964 r. w Wojskach Radiotechnicznych znajdowały się 4 egzemplarze, z tego 2 w eksploatacji. Jedna ze stacji w okresie 305 dni eksploatacji reklamowana była 5 razy, a łączny czas przestoju wynosił 152 dni. Druga, podczas 176 dni eksploatacji, reklamowana była 2 razy, a czas przestoju wyniósł 113 dni²¹. W sprawie zawodności pierwszych egzemplarzy stacji, MPC przedstawiało argumenty i przyznać im należy częściowo rację. Uruchamiając produkcję tak skomplikowanego sprzętu z pominięciem okresu przygotowawczego, długotrwałych badań prototypu i serii zakładowej, odbiorca i producent byli świadomi, że ponoszą pewne ryzyko, którego zakresu nie można było ustalić przy podejmowaniu produkcji. Do grudnia 1963 r. zbudowano 11 stacji. W styczniu 1964 r. przekazano do badań kolejne 3 egzemplarze, a w marcu 1964 r. poddano testom ostatnie z serii 15 zestawów przewidzianych w dostawach na 1963 r.

Pomimo technologicznych problemów przy produkcji „Jawora” i „Bogoty”, WZR T-1 widziały

| Fot. 8.5. Wysokościomierz „Bogota”

możliwość produkcji tego sprzętu na eksport (do państw UW i kapitalistycznych) i z taką propozycją wystąpiły do dowódcy Wojsk OPK. Dowódca do tej sprawy odniósł się negatywnie, motywując to tym, że „Jawor” pracował na nowym zakresie fal i jego ujawnienie, z podaniem kupującemu możliwości taktycznych, w tym przestrajania stacji, byłoby przedwczesne²². Ponadto produkcja eksportowa WZR T-1 mogłaby ujemnie wpłynąć na zaspokojenie bieżących potrzeb wojska, gdyż cała uwaga zakładów i MPC została by skierowana na dotrzymanie umów eksportowych, jak było w przypadku stacji „Nysa”. Gen. Mankiewicz zasugerował, że istniejące możliwości produkcyjne można wykorzystać do produkcji wysokościomierza „Wierszyna”, na którego jest duże zapotrzebowanie. Nie sprzeciwiał się eksportowi „Bogoty”, ponieważ ta stacja pracowała na starym zakresie fal i jej parametry nie obrazowały możliwości polskiego systemu WOPK²³.

„Jawor” i „Bogota” były produkowane w latach 1963–1966, wykonano 66 kompletów, z których większość trafiła do WRt. Zapoczątkowały produkcję całej rodziny tych stacji, których anteny przez wiele lat były widoczne nad kompaniami i batalionami Wojsk Radiotechnicznych.

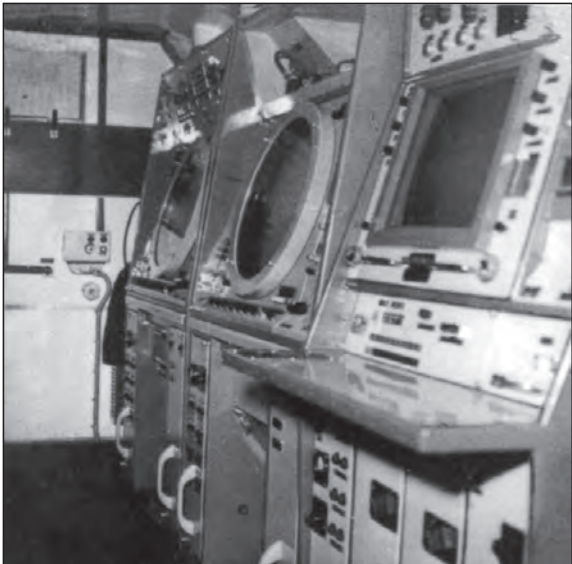
Parametr	„Jawor”	„Bogota”	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
	odległościomierz	wysokościomierz	
Zasięg maksymalny	180 km	185 km	dla samolotu Ił-28 PD = 0,5
Szerokość wiązki promieniowania w azymucie	$\Theta\beta = 2,4^\circ$		
Liczba obrotów anteny	1–6 obr./min 2–9 obr./min	7 s	dla „Bogoty” czas przerzutu anteny o 180°
Moc szczytowa nadajnika	1,1 MW	81,2 MW	
Zakres długości fali nośnej	decymetrowy	centymetrowy	
Częstotliwość powtarzania	400 imp./s	200 imp./s	
Dokładność określania wysokości ΔH	–	0,7 km	dla odległości 140 km

Tab. 8.3.
Parametry
techniczne
zestawu stacji
radiolokacyjnych
„Jawor” i „Bogota”

Odległościomierz „Jawor-M” (Julia)

| Fot. 8.6. Odległościomierz „Jawor-M”

| Fot. 8.7. Wnętrze kabiny stacji radiolokacyjnej „Jawor-M”

Radar opracowany wspólnie przez PIT i RAWAR w 1966 r. Posiadał antenę o rozpiętości 9 metrów. Miał większy zasięg niż jego poprzednik. MiG-17 wykrywany był z odległości około 180 kilometrów, a Ił-28 z odległości 250 kilometrów. Posiadał wbudowaną aparaturę identyfikującą „swój-obcy” NRZ-20. Stacja miała zwiększoną moc, koherentny i autokoherentny układ TES z podwójnym odejmowaniem na lampach pamięciowych oraz możliwość pracy na dwukrotnie podwyższonej częstotliwości powtarzania. W latach 1967–1973 wyprodukowano około 80 zestawów „Jawor-M” i „Bogota-M”.

Wysokościomierz „Bogota-M”

| Fot. 8.8. Radar „Bogota-M”

Stacja posiadała nową antenę o zwiększonej do 7 metrów rozpiętości. Posiadała układy TES na lampach pamięciowych. Zmieniono też konstrukcje heterodyny. Nowa, wysoko stabilna, przestrajana heterodyna umożliwiała poprawną pracę układów TES. Nowy wskaźnik wysokości R-H zamontowany w kabinie odległościomierza posiadał elektronicznie wyświetlane znaczniki wysokości oraz cyfrowy wskaźnik mierzonej wysokości. Dokładność określania wysokości wynosiła 500 metrów na odległości 140 kilometrów.

Odległościomierz „Jawor-M2” (Justyna)

| Fot. 8.9. Odległościomierz „Jawor-M2”

Była to już trzecie pokolenie radarów z tej samej rodziny. Do uzbrojenia WRt weszła w 1973 r. Występowała w dwóch wersjach: przewoźnej, rozmieszczonej na trzech samochodach Tatra z przyczepami, z anteną o rozpiętości reflektora 16 metrów, oraz mobilnej – o krótkim czasie rozwijania, z anteną o szerokości reflektora 9 metrów. W wersji przewoźnej wykrywała samolot MiG-17 w odległości około 350 kilometrów z prawdopodobieństwem wykrycia 0,5. W wersji mobilnej zasięg stacji wynosił 250 kilometrów. Był to pierwszy polski radar dwukanałowy. Rozwiązania koncepcyjne tej stacji były dość nowoczesne, to jednak nie nadążały za nimi możliwości realizacji, z dominującą techniką lampową. Pojawiały się już układy scalone i technika cyfrowa. Rozwiązania sprzętowe w ostatnim pokoleniu „Jaworów” były wyraźnie przestarzałe. Było to skutkiem obowiązującej zasady, że sprzęt wojskowy musi być produkowany z elementów krajowych lub importowanych z krajów obozu sojuszniczego. Takie poglądy

krępowały realizację nowatorskich koncepcji. Stacje „Jawor-M2” produkowane były do 1979 r. Na potrzeby krajowe wyprodukowano ponad 70 egzemplarzy²⁶. Kilka zastawów „Jawor-M2” wraz z wysokościomierzem „Nida”, po znacznej modernizacji wyeksportowano do Libii.

Wysokościomierz „Nida”

| Fot. 8.10. Wysokościomierz „Nida”

Stacja radiolokacyjna do pomiaru wysokości mogła także pracować w trybie obserwacyjnym, służąc do wykrywania celów niskolotących. Zasięg wykrywania samolotu odrzutowego wynosił 240 kilometrów z prawdopodobieństwem wykrycia 0,9. Pułap wykrywania wynosił 80 kilometrów. Dokładność pomiaru wysokości wynosiła 500 metrów na odległości do 140 kilometrów. W wysokościomierzu zastosowano większą antenę niż w stacji „Bogota-M”, o rozpiętości reflektora $10 \times 2,2$ metrów. Nowością było zastosowanie elektrohydraulicznego systemu napędu anteny zamiast prostego napędu korbowodowego stosowanego wcześniej. W skład wysokościomierza wchodziło 5 jednostek jezdnych. Radar opracowany został przez WZR RAWAR w 1972 r. W latach 1975–1983 wyprodukowano dla odbiorcy krajowego ponad 60 tych wysokościomierzy²⁷.

Odległościomierz „Narew” (Daniela)

Prototyp stacji wykonano w 1975 r. Przeznaczona była do wykrywania celów niskolecących. Zasięg wykrywania dla samolotu myśliwskiego na wysokości 50 metrów wynosił 43 kilometry, a zasięg maksymalny sięgał 150 kilometrów. Stacja „Narew” składała się z 3 jednostek: wozu nadawczo-odbiorczo-wskaźnikowego, specjalnej przyczepy z masztem składanym i dodatkowej przyczepy z do przewozu anteny. Maszt o wysokości 25 metrów składał się z 3 segmentów rozkładanych teleskopowo przy użyciu lin i siłowników hydraulicznych. Znaczna część aparatury odbiorczej wykonana była jeszcze w technice lampowej. Jednak w urządzeniu tym po raz pierwszy w polskiej radiolokacji wprowadzono cyfrową obróbkę sygnałów. W latach 1978–1983 wyprodukowano około 75 radarów tego typu.

| Fot. 8.11. Odległościomierz „Narew (RT-17)”

Zestaw antenowy „Wetlina”

| Fot. 8.12. Zestaw antenowy „Wetlina”

Pomysł skonstruowania zestawu antenowego na wysokiej wieży wynikał z dwóch powodów. Jednym z nich było dążenie do przedłużenia eksploatacji i lepszego wykorzystania radaru „Narew” do wykrywania celów niskolecących. Z powodu niskiego pułapu wykrywania (1500–2000 metrów) wykorzystanie tego urządzenia było niewielkie. W WLOP – mających za zadanie ciągłą obserwację przestrzeni powietrznej do 30 000 metrów uznano, że stacje „Narew” niewiele wnoszą do realizacji tego zadania, jednocześnie absorbując załogi operatorskie i energię. Z inicjatywy ówczesnego głównego inżyniera WRt, w celu podwyższenia pułapu wykrywania, powstał projekt modernizacji radaru Narew. Nowy projekt otrzymał kryptonim Wetlina i polegał głównie na zamianie anteny przy wykorzystaniu dotychczasowej aparatury elektronicznej. Od tak zmodernizowanej stacji nie wymagano mobilności, a anteny miały być instalowane na stałych wieżach, do których miał się podłączać pojazd z aparaturą radaru „Narew”. Nową an-

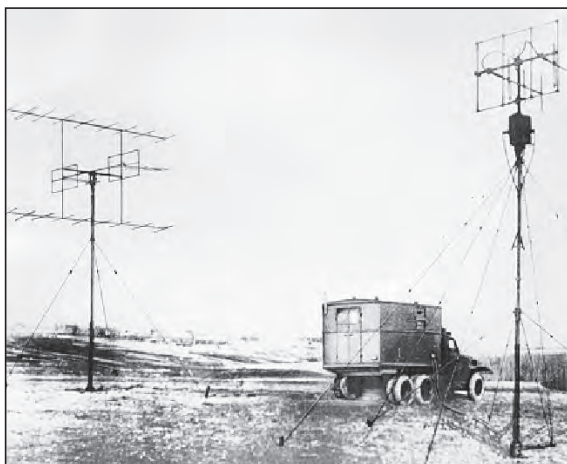
tenę zaprojektowano w PIT według wymagań RADWAR. Wykorzystana została sprawdzona już wówczas technika wykonywania szkieletu z aluminiowych żeber dokładnie wycinanych na prasie sterowanej numerycznie²⁸. Antena z

dwuwieżkową charakterystyką w płaszczyźnie elewacji zapewniała przy istniejącym potencjale aparatury stacji „Narew” zasięg około 100 kilometrów wykrywania i pułap wykrywania do 12 kilometrów.

8.3. RADZIECKIE STACJE RADIOLOKACYJNE W WOJSKACH RADIOTECHNICZNYCH

Pierwsze radzieckie stacje radiolokacyjne zamówione przez stronę polską dotarły do ówczesnych Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych w 1952 r. Spotykane wcześniej w Wojsku Polskim (od 1949 r.) pojedyncze egzemplarze stacji radiolokacyjnych, to były radary amerykańskie (AN/TPS-3 i SCR-527), pozostawione przez jednostki Armii Radzieckiej. Rosjanie stacje te otrzymali od Amerykanów w ramach *lend lease*. Radzieckie radary na uzbrojeniu Wojsk Radiotechnicznych pozostawały ponad 50 lat. Pierwszy radar Rosjanie zbudowali w 1937 r. Był nim RUS-1 i miał zasięg 12,5 kilometrów, a po modernizacji w 1938 r., jego zasięg wynosił 50 kilometrów dla wysokości lotu samolotu 1500 metrów. Następnym był RUS-2, o zasięgu wykrywania 150 kilometrów. W stacjach tych, po pierwszych zmaganiach wojennych, bardzo wysoko oceniono dobre charakterystyki taktyczno-techniczne i prostą obsługę. Podczas II wojny światowej Rosjanie wyprodukowali 651 stacji radiolokacyjnych dalekiego wykrywania typu RUS-1 i RUS-2. W 1942 r. RUS-2 zmodernizowano i jako P-2M wprowadzono do seryjnej produkcji. Rosjanie oprócz własnych rozwiązań technicznych, w pierwszych latach powojennych korzystali też z amerykańskich i niemieckich osiągnięć w dziedzinie radiolokacji. W ramach wspomnianej pomocy *lend lease*, w czasie wojny otrzymywali amerykańskie stacje radiolokacyjne. Stąd radar P-20 Peryskop, który Rosjanie wprowadzili na uzbrojenie, był kopią amerykańskiej stacji AN/CPS-6. Do współpracy naukowej werbowano też niemieckich specjalistów z dziedziny radiolokacji, którzy przekazywali dokumentację z niemieckimi rozwiązaniami technologicznymi.

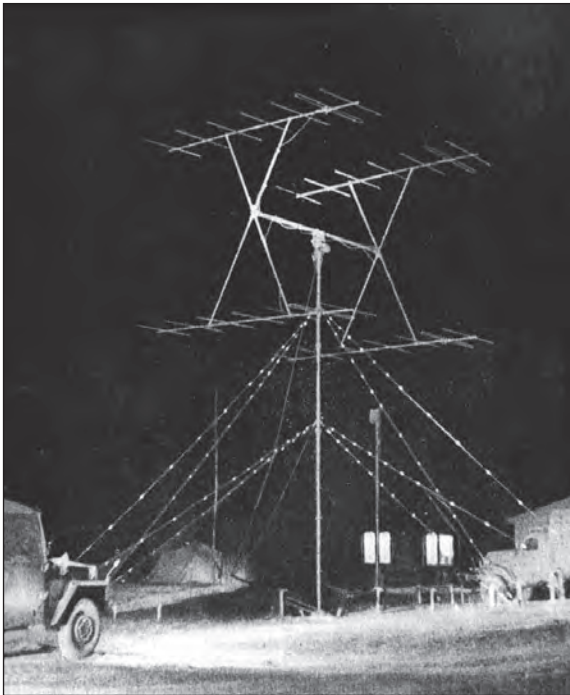
Odległościomierz P-3A

Fot. 8.13. Odległościomierz P-3A

W 1945 r. na uzbrojenie sił zbrojnych ZSRR wprowadzono radar P-3, a jego wersję mobilną nazwano P-3A. Ten radar dostarczony został do Polski w 1952 r. na stanowiska pierwszych kompanii radiotechnicznych. Zasięg wykrywania stacji wynosił 120 kilometrów dla wysokości lotu samolotu 8000 metrów. Stacja określała azymut, odległość i wysokość wykrytych celów. Zespół antenowy składał się z 2 anten nadawczo-odbiorczych typu Yagi umieszczonych jedna nad drugą. Obie anteny zasilane były przez goniometr zmieniający fazę drgań w antenie, dzięki czemu możliwa była zmiana położenia charakterystyki anteny w płaszczyźnie elewacji. Wysokość celu stacja określała z dokładnością 300–700 metrów, a odległość – 850 metrów. Radar, ze względu na prostotę konstrukcji cechowała wysoka niezawodność³⁰.

Odległościomierz P-8

| Fot. 8.14. Odległościomierz P-8

W latach 1947–1950 w ZSRR opracowano odległościomierz zakresu metrowego P-8, o zasięgu wykrywania 150 kilometrów. Przy zastosowaniu specjalnego masztu antenowego zasięg zwiększał się do 200–250 kilometrów. Zwiększał się również znacząco zasięg wykrywania celów na małych wysokościach. Radar posiadał zestaw antenowy do nadawania i odbioru, składający się z czterech anten typu Yagi, ułożonych piętrowo. Za pomocą zainstalowanego goniometru można było określić wysokość. W P-8, jako w jednej z pierwszych radzieckich stacji, zastosowano selekcję celów ruchomych oraz tłumienie impulsów zakłóceń aktywnych. Radar P-8 na uzbrojeniu WRt znajdował się w latach 1956–1967.

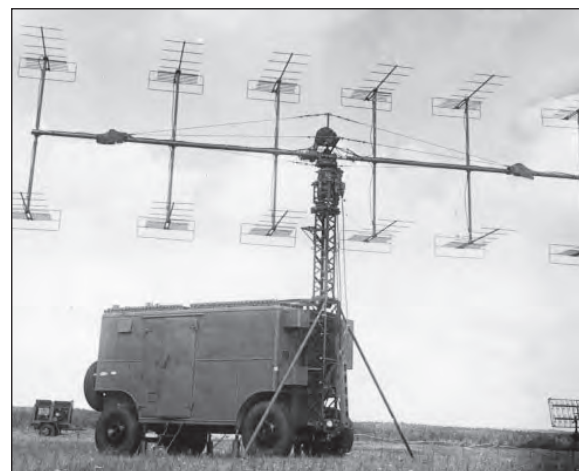
Odległościomierz P-10

Stacja ta została skonstruowana na podstawie radaru P-8. Posiadała system antenowy montowany na maszcie kratownicowym ustawionym na samochodzie. Odległościomierz był wyposażony w układy przeciwzakłóceńowe, i w razie zakłóceń można było przestrajając częstotliwość jego pracy. Zasięg wykrywania celów wynosił do 200 kilometrów. W wyposażeniu WRt znajdował się w latach 1957–1972.

| Fot. 8.15. Odległościomierz P-10

Odległościomierz P-12 (Maria)

| Fot. 8.16. Odległościomierz P-12

Radar opracowano w latach 1954–1956. miał zakres metrowy, mało odporny na zakłócenia i przystosowany do naprowadzania lotnictwa myśliwskiego. Na uzbrojeniu WRt od 1963 r. Stacja użytkowana była w syryjskich jednostkach OPK jeszcze w 1983 r., podczas konfliktu z Izraelem. Zasięg jej wykrywania średniego bombowca, na wysokości 10 000 metrów wynosił 170 kilometrów. Górna granica wykrywania, wynosiła 24 000 metrów. System antenowy stanowiły dwa piętra anten typu Yagi, po 6 anten w każdym piętrze. Czas rozwijania stacji wynosił 1,5 godz.

Odległościomierz P-14 (Dorota)

Fot. 8.17. Odległościomierz P-14

Radar dalekiego zasięgu, zakresu fal metro-
wych, zaprojektowany na początku lat pięćdzie-
siątych ubiegłego wieku. Wykorzystywany do
obserwacji powietrznej w rejonach przygranicz-
nych. Eksploatowany m.in. w 2. i 3. BRt. W 2. BRt
w 270. krt dotrwał do 2002 r. Zasięg stacji wyno-
sił 400 kilometrów, a pułap wykrywania – 30 000
metrów. Przy wysokości lotu celu 100 metrów,
zasięg wykrywania wynosił 35 kilometrów. Sta-
cja P-14 miała możliwość zwalczania zakłóceń
przez zmianę częstotliwości roboczej na jedną
z 4 z góry ustalonych. Czas przestrajania wynosił
6 sekund. Posiadała również układ do dezorien-
tacji pocisków samonaprowadzających się na
źródło promieniowania³¹. Radar mógł współpra-
cować ze stacją P-12 (zmniejszenie stożka mar-
twego), radiolinią RL-30, wynośnymi wskaźnika-
mi oraz urządzeniami automatyzacji.

Odległościomierz P-15 (Danuta)

Radar zakresu decymetrowego, zaprojektowa-
ny do wykrywania celów niskolegących. Maksy-
malny zasięg wykrywania, dla wysokości celu 100
metrów wynosił 32 kilometrów, a dla wysokości
1 000 metrów – 95 kilometrów. W celu zwiększe-
nia zasięgu wykrywania na małych wysokościach
można było umieszczać antenę radaru na masz-
cie typu UNŻA. Możliwe było przestrojenie stacji
na jedną z czterech ustalonych częstotliwości.
Stacja P-15 była urządzeniem o wysokim stopniu
mobilności – czas rozwinięcia i gotowości do pra-
cy bojowej nie przekraczał 10 minut³².

Fot. 8.18. Odległościomierz P-15

Tab. 8.4.
Parametry
stacji
radiolokacyjnych
P-14 i P-15

Parametr	P-15	P-14
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania	
	do celów niskolegących	dalekiego zasięgu
Zasięg maksymalny	32 km (dla wys. 100 m) 95 km (dla wys. 1000 m)	400 km (dla wys. 30 km)
Liczba obrotów anteny	6 obr./min	0,5–6 obr./min
Moc szczytowa nadajnika	270 kW	700 kW
Częstotliwość pracy stacji/długość fali nośnej	750 MHz	150–170 MHz
Częstotliwość powtarzania	500–680 imp./s	100 lub 200 imp./s
Czas trwania impulsu	2 μs	10 μs
Dokładność określania odległości ΔP	300 m	1,5 km
Dokładność określania azymutu Δβ	1,2°	1,5°
Rozróżnialność w odległości δP	300 m	1,5 km

Odległościomierz P-18 (Laura)

| Fot. 8.19. Odległościomierz P-18

Udoskonalony model P-10 i P-12, wykonany w technice półprzewodnikowej. Stacja przeznaczona do wykrywania, rozpoznawania i śledzenia obiektów powietrznych, określania dwóch współrzędnych (azymutu, odległości). P-18 mogła współpracować ze stacjami P-37, P-15, P-14, P-14F, radiowysokościomierzami PRW-9, PRW-11, PRW-13 oraz urządzeniami automatyzacji. Stacja składała się z samochodu z aparaturą radiolokacyjną, samochodu z urządzeniem masztowo-antenowym oraz dwóch przyczep z agregatami prądotwórczymi. Zasięg wykrywania stacji wynosił 260 kilometrów, przy wysokości lotu celu 16 000 metrów. Górny pułap wykrywania wynosił 33 000 metrów. Natomiast przy wysokości lotu celu 100 metrów, zasięg wynosił 30 kilometrów³³. Ostatni egzemplarz wycofany z eksploatacji w 2004 r.

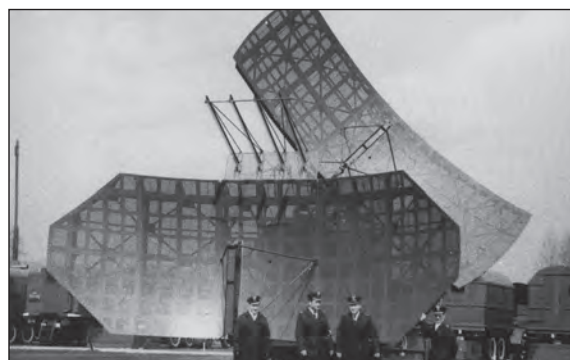
Odległościomierz P-20

| Fot. 8.20. Odległościomierz P-20

Prace konstrukcyjne rozpoczęto w 1946 r. Stacja powstała na bazie amerykańskiego radaru AN/CPS-6. Prototyp opracowano w następnym roku. Stacja pracowała w zakresie fal centymetrowych. Maksymalny zasięg wykrywania wynosił 250 kilometrów, pułap wykrywania – 18 000 metrów. Przez użytkowników uznawana za awaryjną.

Odległościomierz P-25

| Fot. 8.21. Odległościomierz P-25

Radar był kontynuacją odległościomierza P-20, ale określał dwie współrzędne. Stacja pracowała na fali o długości 10 cm, posiadała urządzenie zapytujące systemu identyfikacji NRZ-20. Zasięg stacji wynosił 350 kilometrów, a pułap wykrywania – 30 000 metrów.

Odległościomierz P-30

| Fot. 8.22. Odległościomierz P-30

Zmodernizowana wersja P-20, eksploatowana głównie w latach sześćdziesiątych. Stacja trójwspółrzędna zakresu centymetrowego. Zasięg radaru wynosił 170–180 kilometrów przy

pułapie wykrywania 8–12 000 metrów. Stacja wyposażona była w urządzenie aktywnej odpowiedzi „Globus”, które zwiększało możliwości wykrywania. Górny pułap wykrywania wynosił 26 000 metrów. Dokładność określania wysokości – 500 metrów.

Odległościomierz P-35 (Anna)

Fot. 8.23. Odległościomierz P-35M

Stacja była kontynuacją P-25 i P-30, eksploatowana w latach siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych. Charakteryzowała się długą żywotnością i umożliwiała automatyczne określanie wszystkich parametrów lotu celu (włącznie z jego przynależnością państwową), oraz ich zapisywaniem po wyłączeniu stacji. Mało odporna na zakłócenia. Z uwagi na dobre parametry odległościowe, stacja wykorzystywana w punktach naprowadzania samolotów.

Zasięg 150–350 kilometrów (350 kilometrów dla samolotu TU-104 na wysokości lotu 8000–10 000 m). Dokładność określania odległości wynosiła 500 metrów. Produkowana przez RA-WAR na licencji radzieckiej. Ostatni egzemplarz wycofany z eksploatacji w 2002 r.

Odległościomierz P-37

Fot. 8.24. Odległościomierz P-37

Radar przeznaczony do wykrywania, rozpoznawania, śledzenia obiektów powietrznych oraz naprowadzania lotnictwa myśliwskiego i wskazywania celów wojskom rakietowym. Był modernizacją P-35. Zasięg wykrywania w zależności od skutecznej powierzchni odbicia. Przy wysokości lotu celu 10 000 metrów i skutecznej powierzchni odbicia 10 metrów kwadratowych zasięg wykrywania wynosił 250 kilometrów, a przy wysokości lotu 500 metrów – 60 kilometrów. Stacja miała

Tab. 8.5.
Parametry
techniczne
odległościomierzy
P-35 i P-37

Parametr	P-35	P-37	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
	odległościomierz	wysokościomierz	
Zasięg maksymalny	150–350 km dla sam. TU-104 (h = 8 – 10 km) do 350 km	350 km	
Liczba obrotów anteny	3 lub 6 obr./min	3 lub 6 obr./min	
Moc szczytowa nadajnika	700 kW	700 kW	w jednym kanale
Częstotliwość pracy stacji/ długość fali nośnej	zakres centymetrowy	2,9–3,3 GHz	
Częstotliwość powtarzania		375 lub 750 imp./s	
Czas trwania impulsu		1,2 μs	
Dokładność określania odległości ΔP	500 m	200 m	
Dokładność określania azymutu Δβ	0,5°		
Rozróżnialność w odległości δP	500 m	200 m	
Rozróżnialność w azymucie δβ	1,5°		

możliwości współpracy z urządzeniami zewnętrznymi, takimi jak: P-18, PRW-13, PRW-16. Czas zwijania i rozwijania stacji przez 6-osobową załogę wynosił 8 godz.³⁴ W skład stacji wchodziły: samochód ZiŁ 157K z aparaturą wskaźnikową, ciągnik ATS z wysięgnikiem masztowym, 6 przyczep z aparaturą i zespołami prądotwórczymi.

Odległościomierz P-40 (Agata)

| Fot. 8.25. Odległościomierz P-40

Przeznaczony do współpracy z wojskami OPL, zapewniał kierowanie własnymi samolotami i przekazywanie danych o sytuacji powietrznej do odpowiednich obiektów systemów automatyzacji, wykonany w technice zminiaturyzowanej. Radar mobilny zakresu centymetrowego. Czas zwijania i rozwijania stacji bez wchodzącego w komplet wysokościomierza PRW-9, wynosił 5 minut (z wysokościomierzem – 15 min). Aparatura stacji, zespół antenowy oraz dwa zespoły prądotwórcze umieszczono na podwoziu gąsiennicowym. Zasięg wykrywania stacji wynosił 175 kilometrów, pułap wykrywania – 30 000 metrów. W latach 1974–1998 eksploatowana w krt. 2. BRt. Stacja eksploatowana była również w 3. BRt.

Odległościomierz 5N84 Obrona (Ewa)

Stacja przeznaczona do dalekiego wykrywania obiektów powietrznych, określania azymutu i odległości, a także do określania charakterystyk wybuchów jądrowych. Stacja pracująca w zakresie fal metrowych. Zasięg wykrywania 400 kilometrów, pułap wykrywania – 35 000 metrów. W skład stacji wchodziły: naczepa z aparaturą odbiorczo-wskaźnikową, naczepa z aparaturą

| Fot. 8.26. Odległościomierz 5N84 Obrona

nadawczą, naczepa z dwoma wskaźnikami obserwacji okrężnej, aparatura sprzężenia i zdalnego sterowania, naczepa z dodatkową anteną, naczepa z dwoma zespołami prądotwórczymi, naczepa z kabiną rozdzielająco-przetwarzającą i jednym zespołem prądotwórczym. Czas rozwijania i zwijania na uprzednio przygotowanej pozycji wynosił 24 godz.³⁵ Pierwszy radar zainstalowano w 1982 r. w 210 krt. Z eksploatacji wycofany w 2004 r.

Odległościomierz K-66 (Karolina)

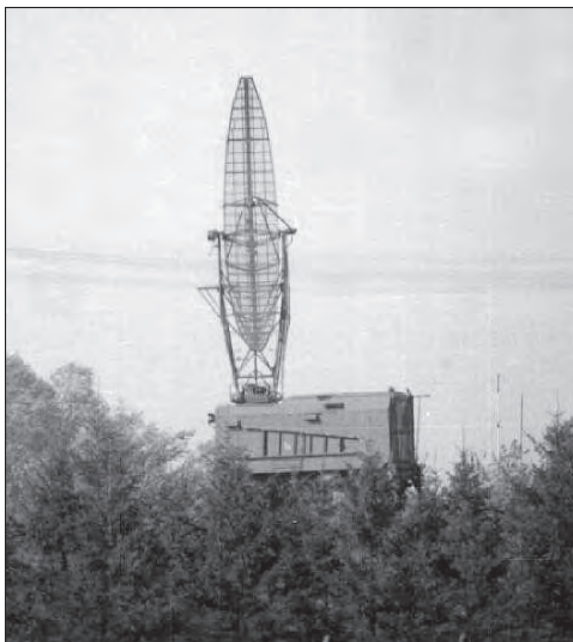
Zestaw radiolokacyjny przeznaczony do wykrywania, rozpoznawania obiektów powietrznych, naprowadzania lotnictwa myśliwskiego, wskazywania celów wojskom rakietowym oraz przekazywania informacji radiolokacyjnej zautomatyzowanym systemom dowodzenia. Pozwalał określać 3 współrzędne obiektu: azymut, odległość i wysokość, oraz przynależność obiektu powietrznego i średni azymut zakłóceń. Wskaźnik tej stacji miał średnicową podstawę czasu. Stacja K-66 była bez środków ciągu. Do przewozu zestawu niezbędnych było 21 ciągników do holowania oraz 11 ciągników do przewozu elementów zestawu, znajdujących się

Fot. 8.27. Odległościomierz K-66

w kontenerach bądź w skrzyniach. Ze stacją K-66 współpracować mogły maksymalnie 4 PRW-13. Czas rozwijania i zwijania – około 32 godzin³⁶. Zasięg wykrywania w zależności od wysokości lotu celu wynosił: 42 kilometry, przy wysokości wynoszącej 100 metrów, i 380 kilometrów przy wysokości 54 000 metrów. Pierwszy tego typu radar zainstalowano w 230. krt w 1979 r.

Wysokościomierz PRW-9 (Zofia II)

Fot. 8.28. Wysokościomierz PRW-9

Stacja radiolokacyjna wyprodukowana w dwóch wersjach: PRW-9 i PRW-9A. Przeznaczona do określania wysokości lotu obiektów powietrznych. Obie wersje posiadały w zasadzie te same zespoły radioelektroniczne i elektromechaniczne. Zasięgi wykrywania, przy wysokości lotu celu 100

metrów wynosił 35 kilometrów, natomiast przy wysokości celu 20 000 metrów – 150 kilometrów. Dokładność określania wysokości wynosiła 100 metrów, a odległości – 1 000 metrów. Czas zwijania i rozwijania: bez wynoszenia wskaźnika 45 minut, z wynoszeniem 2,5 godzin.

Wysokościomierz PRW-13 (Zofia IV)

Fot. 8.29. Wysokościomierz PRW-13

Radar przeznaczony do określania wysokości lotu obiektów powietrznych, a także do wykrywania i śledzenia obiektów nisko lecących w dookreślonym rodzaju pracy stacji. W skład zestawu wchodził zespół antenowy zamontowany na kabinie obracającej się na podwoziu artyleryjskim oraz dwóch przyczep: jednej z agregatem prądotwórczym AD-30 oraz przedziałem wskaźnikowym z aparaturą przeciwa-kłóceniovą; drugiej, z rezerwowym agregatem AD-30 oraz przetwornicą napięcia sieciowego³⁷. Maksymalny zasięg wykrywania przy wysokości lotu celu 20 000 metrów wynosił 310 kilometrów. Przy wysokości lotu celu 50 metrów, zasięg ten wynosił 32 kilometry. Czas zwijania i rozwijania stacji wynosił do 4,5 godzin.

Parametr	PRW-9	PRW-16	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
	wysokościomierz		
Zasięg maksymalny	150 km	170 km	Dla $\sigma = 1 \text{ m}^2$
Szerokość charakterystyki w elewacji	25'	30'	
Moc szczytowa nadajnika	600 kW	700 kW	
Zakres częstotliwości pracy	centymetrowy	centymetrowy	
Częstotliwość powtarzania	400 imp./s 800 imp./s	400 imp./s 800 imp./s	praca ampl. praca koho.
Czas trwania impulsu	1,75 μs 1 μs	1,75 μs 1 μs	praca ampl. praca koho.
Dokładność określania odległości ΔP	1 000 m	1 000 m	
Dokładność określania wysokości ΔH	100 m	100 m	
Dokładność określania azymutu $\Delta \beta$	2°	2°	
Rozróżnialność w odległości δP	1 500 m	1 500 m	
Rozróżnialność w azymucie $\delta \beta$	0,5°	0,5°	

Tab. 8.6.
Parametry
techniczne
wysokościomierzy
PRW-9 i PRW-16

Wysokościomierz PRW-16 (Zofia VI)

Przeznaczony do określania wysokości lotu obiektów powietrznych. W skład stacji wchodziły dwie przyczepy: jedna z aparaturą nadawczo-odbiorczą i wskaźnikową; druga, z dwoma zespołami prądotwórczymi. Zasięg wykrywania, przy wysokości lotu celu 100 metrów, wynosił 35 kilometrów. Przy wysokości celu 20 000 metrów, zasięg wynosił 170 kilometrów. Czas związania i rozwijania stacji: 45 minut bez wynoszenia wskaźnika wysokości, z wynoszeniem, czas ten wynosił 2,5 godziny. Stacja mogła współpracować w zestawie z dowolną stacją obserwacji okrężnej lub obiektami automatyzacji „Wozduch” i „Dunajec”. Wycofana z eksploatacji w 2004 r.

Fot. 8.30.
Wysokościomierz
PRW-16

8.4. RADARY Z RODZINY „NUR” W WOJSKACH RADIOTECHNICZNYCH

W połowie lat siedemdziesiątych w PIT, a następnie w WZR RAWAR podjęto prace rozwojowe nad nową generacją radarów koherentnych oznaczonych kryptonimem „NUR” (Naziemne Urządzenie Radiolokacyjne). Radary tej rodziny stanowią trzecią generację urządzeń radiolokacyjnych opracowanych w kraju. Główną cechą

rozwiązań tej generacji są pełnokoharentne układy nadawczo-odbiorcze z nadajnikiem zbudowanym w układzie wzmacniacza mocy na lampach o fali bieżącej i amplitronach³⁸. W stacjach tego typu stosowany jest sygnał sondujący z dodatkową modulacją częstotliwości wewnątrz impulsu oraz układy kompresji impulsu.

Radar ostrzegawczy „NUR31”

| Fot. 8.31. Odległościomierz „NUR-31” (wersja RO-82)

Radar, jako pierwszy z rodziny „NUR” miał zastąpić starszy sprzęt radiolokacyjny w Wojskach OPK. Prototyp został poddany badaniom w latach 1981–1982, a w 1985 r. rozpoczęto jego produkcję w WZR RAWAR. Radar ostrzegawczy N-31 jest przeznaczony do wykrywania obiektów powietrznych o zasięgu około 200 kilometrów i wysokości lotu do 27 000 metrów. Radar opracowano w dwóch wariantach: mobilnym i stacjonarnym. Przystosowany był do automatycznej współpracy z oddzielnym wysokościomierzem radiolokacyjnym³⁹. Stacja ma rozbudowane układy do zwalczania zakłóceń biernych i czynnych. Inną cechą stacji jest możliwość zdalnej obsługi z zewnętrznego stanowiska, z odległości do 500 metrów. W 1989 r. stację poddano modernizacji. Zmodernizowany radar mógł śledzić trasy 32 obiektów manewrujących. Gruntowną modernizację N-31 przeszedł w 2002 r., kiedy to m.in. całkowicie odnowiono aparaturę odbiorczą i obróbki sygnału oraz przystosowano do współpracy z systemem ASOC. W latach 1985–1988 wyprodukowano ponad 50 stacji N-31, z czego w WRt pozostało około

| Fot. 8.32. Odległościomierz „NUR-31” (wersja RO-94)

40 egzemplarzy, a 6 trafiło na eksport. Czas rozwijania i zwijania N-31 z 3-osobową załogą wynosi 15 minut.

Wysokościomierz „NUR-41”

Jest mobilną stacją radiolokacyjną średniego zasięgu, służącą do określania wysokości celu. Może być również wykorzystywana do wykrywania celów niskolecących. Prototyp powstał w 1986 r., przewidziany do współpracy z N-31. Wykorzystano w nim elementy sprawdzone w stosowanych wcześniej wysokościomierzach⁴⁰. Z wysokościomierza Nida zaadaptowano antenę z jej obrotowym słupem, mechanizmem hydraulicznym napędu. Stacja wykrywa samolot myśliwski lecący na wysokości 100 metrów w odległości 35 kilometrów. Przy wysokości celu 30 000 metrów, zasięg wynosi 240 kilometrów. Stacja składa się z pojazdu Tatra 815 i przyczepy do przewozu anteny i pojazdu Star 266 z elektrownią PAD 36. Czas rozwijania i zwijania stacji wynosi 30 minut.

| Fot. 8.33. Wysokościomierz „NUR-41”

Odległościomierz „NUR-21”

Fot. 8.34. Odległościomierz „NUR-21”

Opracowany na początku lat osiemdziesiątych, jako m.in. urządzenie mobilne i stacjonarne (na podwoziu kołowym – „NUR-22”). Przeznaczony do wykrywania celów lecących na niskim pułapie. Stacja ma możliwość jednoczesnego śledzenia do 31 obiektów. Zasięg wykrywania wynosi 100 kilometrów, przy wysokości celu 5 000 metrów, i 45 kilometrów przy wysokości lotu celu 100 metrów. Odległość wykrytych obiektów określana jest z dokładnością około 100 metrów. Czas rozwijania i zwijania wynosi do 10 minut.

Radar trójwspółrzędny „NUR-11”

Jest pierwszą trójwymiarową stacją średniego zasięgu zbudowaną w Polsce. Prace nad takim radarem w PIT zapoczątkowano w latach osiemdziesiątych. W latach 1992–1996 wyprodukowano 5 egzemplarzy tych stacji. Zamontowana jest na trzech pojazdach Tatra 815, z kontenerem odbiorczym, nadawczym i anteną. Kontenery po zestawieniu pojazdów mogą pracować jako urządzenia stacjonarne. Stacja ma możliwość śledzenia do 31 obiektów. Rozbudowane układy przeciwwakłóceniowe zapewniają wysoką odporność na zakłócenia. Radar wyposażony jest w system testowania służący do oceny stanu pracy i lokalizacji urządzeń. Zasięg wykrywania obiektów przy wysokości 20 000 metrów wynosi 195 kilome-

trów. Przy wysokości celu 100 metrów, zasięg wynosi 45 kilometrów. Pułap wykrywania wynosi 21 000 metrów. Dokładność określania odległości wynosi 300 metrów, wysokości – 600 metrów. Stacja przystosowana jest do pracy na wysokości do 1000 metrów n.p.m., przy temperaturze od -40°C do $+65^{\circ}\text{C}$.

Fot. 8.35. Trójwspółrzędna stacja radiolokacyjna NUR-11

Trójwspółrzędny radar „NUR-12”

W końcu lat osiemdziesiątych w PIT podjęto próbę opracowania urządzenia nowej generacji – trójwspółrzędnego radaru dalekiego zasięgu z płaską anteną ścianową. Prace badawczo-rozwojowe zakończono w 1995 r.⁴¹ Radar przeznaczony jest do wykrywania i śledzenia do 120 obiektów powietrznych. Przy lokalizacji wykrytych obiektów określone są 3 współrzędne: odległość, wysokość oraz azymut. Radar jest wyposażony w urządzenie „swój-obcy”. Antena urządzenia umieszczona jest w górnej części anteny ścianowej. Zasięg instrumentalny wynosi 350 kilometrów, a pułap wykrywania 30 000 metrów. Przy wysokości celu 100 metrów, zasięg wynosi 30 kilometrów. Dokładność określania współrzędnych wynosi: odległości – 100 metrów, wysokości – 600 metrów i azymutu – $0,5$ stopnia. Czas zwijania i rozwijania wynosi 12 godzin. W jednostce znajdują się 3

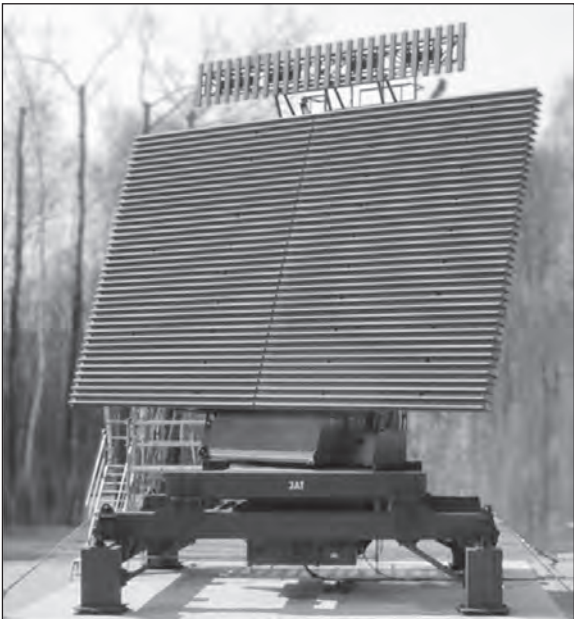
stanowiska operacyjne: dowódcy oraz 2 stanowiska operatorów. System diagnostyczny pozwala wykryć uszkodzenia i zlokalizować je na poziomie pakietu lub podzespołu.

Fot. 8.36 Trójwspółrzędna stacja radiolokacyjna „NUR-12”

Trójwspółrzędny radar „NUR-12M”

Stacja radiolokacyjna NUR-12M jest trój-współrzędnym radarem dalekiego zasięgu przeznaczonym do kontroli ruchu powietrznego. Radar umożliwia wykrywanie obiektów powietrznych, określanie ich azymutu, odległości, wysokości, śledzenie automatyczne tras wybranych obiektów, a także elektroniczną identyfika-

Fot. 8.37 Trójwspółrzędna stacja radiolokacyjna „NUR-12M”

cję w systemie Supraśl oraz peleng źródeł zakłóceń aktywnych⁴². „NUR-12 M” (RST-12) przeznaczona jest do instalacji na posterunkach stacjonarnych pracujących w sieci Backbone NATO. Radar pełni rolę źródła informacji radiolokacyjnej dla systemów NATO, Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych ASOC i systemu narodowego DUNAJ. Maksymalny zasięg wykrywania wynosi 320 kilometrów. Pułap wykrywania wynosi 30 000 metrów (dla celu o skutecznej powierzchni odbicia 1 m²). W wyniku modernizacji uzyskano zwiększenie zasięgu instrumen-

Tab. 8.7.
Parametry
techniczne „NUR-12”
i „NUR-12M”

Parametr	RST-12	RST-12M	Uwagi
Przeznaczenie	Radar wczesnego ostrzegania		
	trójwspółrzędny	FADR (prdz)	
Zasięg maksymalny	250 km (s = 2 m ²)	240 km	dla s = 1 m ² PD1 = 0,8 PFA = 1*10 ⁻⁶
Pułap	30 km	30 km	
Liczba obrotów anteny	6 obr./min	6 lub 12obr./min	
Moc szczytowa nadajnika	600 kW	320 kW	
Częstotliwość pracy stacji	pasmo L	pasmo L	
Częstotliwość powtarzania	350 imp./s	342 lub 254 imp./s	
Czas trwania impulsu	20 μs	50 μs	
Współczynnik kompresji	~57	40	
Dokładność określania odległości ΔP	50 m	30 m	
Dokładność określania azymutu Δβ	0,25°	0,2°	
Rozróżnialność w odległości δP	120 m	150 m	
Rozróżnialność w azymucie δβ	3°	2,6°	

talnego do 470 kilometrów, zwiększenie rozdzielności w azymucie do około 2,5 stopnia, zmniejszenie pomiaru azymutu do 0,2 stopnia. Układ śledzenia umożliwia automatyczne śledzenie do 120 tras obiektów. Mogą to być cele pojedyncze, grupowe oraz pelengi. Urządzenie „NUR-12M” wyposażono w standardowe układy przeciwzakłóceniami, zgodne z wymogami NATO, pozwalające na pracę w warunkach zakłóceń aktywnych i pasywnych⁴³. Podstawowe elementy radaru stanowią anteny: główna JAT-122 z anteną AFF-600 wchodzącą w skład systemu IFF, nadawcza JEN-122 oraz odbiorcza JOD-122.

Mobilny radar trójwspółrzędny TRS-15 („NUR-15”) Odra

Fot. 8.38. Trójwspółrzędna stacja radiolokacyjna „NUR-15”

Urządzenie jest trójwspółrzędną stacją średniego zasięgu, przeznaczoną do wykrywania obiektów powietrznych w obserwowanej przestrzeni, określania ich azymutu, odległości i wysokości, śledzenia automatycznego tras obiektów, identyfikacji „swój-obcy” w systemie „Supraśl” oraz pomiaru źródeł zakłóceń aktywnych. Do uzbrojenia WRt weszła w 2007 r. Zasięg wykrywa-

nia stacji wynosi 200 kilometrów przy wysokości lotu 6–7 kilometrów, i 40 kilometrów przy wysokości lotu celu 300 metrów. Zasięg instrumentalny radaru wynosi 240 kilometrów, a pułap wykrywania 30 000 metrów. Dokładność określenia współrzędnych wynosi: 50 metrów (w odległości) i 600 metrów (w wysokości), przy odległości celu 150 kilometrów i wysokości lotu 7000 metrów. TRS-15 jest radarem o wysokiej mobilności i krótkim czasie rozwijania na wyznaczonej pozycji (do 20 minut)⁴⁴. Antena stacji jest anteną typu ścianowego zbudowaną z 4 segmentów nadawczo-odbiorczych składających się z 8 szyków (wierszy) antenowych każdy. Dane o wykrytych i śledzonych obiektach mogą być przekazywane do systemu zbioru informacji radiolokacyjnej Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej. Maksymalna liczba śledzonych tras wynosi 128. Stacja może pracować samodzielnie bądź w systemie współpracy z dwiema innymi stacjami radiolokacyjnymi. Jednostki antenowo-nadawczo-odbiorcze JBR-15 i RSW-15 wykorzystują do transportu drogowego podwozia samochodowe TATRA 815 VBR. Przystosowane są również do transportu kolejowego, morskiego (w ładowniach statków) oraz lotniczego do pułapu 12 000 metrów. Nadwozia kontenerowe jednostek z pełnym nominalnym obciążeniem są przystosowane do transportu drogowego na podwoziach samochodów z następującymi prędkościami: po drogach asfaltowych – 60 kilometrów na godzinę, po drogach utwardzonych: 25–40 kilometrów na godzinę, po drogach o nawierzchni wyboistej: 15–20 kilometrów na godzinę, po bezdrożach: 6–10 kilometrów na godzinę.⁴⁵ Stacja jest przeznaczona do pracy na wysokościach do 1000 metrów n.p.m. Konstrukcja nadwozia jednostki RSW-15 zapewnia odpowiednie warunki pracy załogi w przedziale operacyjnym w zakresie temperatur -40°C–+55 °C.

8.5. WŁOSKA STACJA RADIOLOKACYJNA RAT-31DL

Jest to trójwspółrzędny radar dalekiego zasięgu przeznaczony do kontroli obszaru powietrznego. Umożliwia wykrywanie obiektów powietrznych, określa ich współrzędne (azymut, odległość, wysokość), identyfikację „swój-obcy” w systemie „Supraśl” oraz peleng źródeł aktywnych zakłóceń. Radar produkowany jest przez włoską firmę SELEX SISTEMI INTEGRATI. Jest włączony w narodowy i sojuszniczy system

rozpoznania. RAT-31DL jest tzw. radarem programowanym (*Software Defined Radar*). Zbudowany jest w technologii (*solid – state – transmitter*), pozwalającej na wyeliminowaniu z układu radaru wszelkiego rodzaju mikrofalowych lamp generacyjnych oraz wzmacniających i wykorzystaniu układów półprzewodnikowych, co pozwala na istotne zmniejszenie niezawodności całego systemu. Był pierwszym tego typu

Fot. 8.39. Trójwspółrzędna stacja radiolokacyjna RAT-31DL

urządzeniem użytkowanym przez WRt⁴⁶. Stacja ma możliwość wykrywania i śledzenia rakiet balistycznych (po wyposażeniu w przystawkę TBM – *Tactical Ballistic Missile*) oraz wykrywania obiektów wykonujących zmasowany nalot.

Zasięg instrumentalny radaru wynosi 470 kilometrów (przy mocy szczytowej nadajnika), a pułap wykrywania – 30 000 metrów. Radar może obliczyć prawdopodobny punkt startu rakiety, jej upadku oraz spodziewaną trajektorię lotu. Dokładność określania współrzędnych wynosi: w odległości – 50 metrów, w wysokości – 500 metrów (dla zakresu odległości powyżej 150 km). Dokładność w azymucie wynosi 0,2 stopnia. Radar RAT-31DL posiada antenę ścianową, która formuje odpowiedni kształt i położenie kątowe (11 położenia w elewacji) niezależnych ołówkowych wiązek antenowych, przy czym w określonym momencie są generowane tylko 4 wiązki. Antena składa się z 42 szyków (wierszy) nadawczo-odbiorczych, a w każdym szyku rozmiesz-

czone są po 52 dipole. Część środkowych wierszy antenowych jest powiększona o 24 układy wzmacniaczy, które pozwalają na uzyskanie odpowiedniego poziomu mocy podczas nadawania. Kopuła radaru wytrzymuje działanie wiatru o prędkości do 200 kilometrów na godzinę oraz w podmuchach do 250 kilometrów na godzinę również w warunkach oblodzenia i obciążenia śniegiem. Antena pod przykryciem kopuły może pracować w zakresie temperatur -50°C – $+70^{\circ}\text{C}$. Odporna jest na działanie ozonu występującego w regionach arktycznych. Kopuła radaru wytrzymuje opady deszczu o intensywności do 40 milimetrów na godzinę. System antenowy może pracować przy obciążeniu kopuły lodem lub śniegiem do 350 kilogramów na metr kwadratowy bez podmuchów wiatru lub z obciążeniem do 100 kilogramów na metr kwadratowy z podmuchami wiatru, niepowodującymi trwałych odkształceń⁴⁷. Wytrzymuje uderzenia kul gradowych o wymiarach do 30 milimetrów, bez występowania zjawiska ścierania powierzchni.

Kierunki rozwoju sprzętu radiolokacyjnego Wojsk Radiotechnicznych

Wymagania stawiane systemom rozpoznania radiolokacyjnego warunkują kierunki rozwoju sprzętu wprowadzanego na uzbrojenie WRt. Oznacza to będzie techniczną możliwość kompleksowego zbierania informacji i jej szybką obróbkę oraz dystrybucję do użytkowników we właściwym czasie i w każdych warunkach. Stacje radiolokacyjne winny umożliwiać śledzenie różnych obiektów z dużych odległości (np. pocisków balistycznych, satelitów), częstą zmianę pozycji (ruch przy rozwiniętej antenie). Cechować je powinna mobilność,

Tab. 8.8.
Podstawowe
parametry stacji
radiolokacyjnych
eksploatowanych
obecnie w Europie
w porównaniu
z polską RST-12M

Parametry / typ radaru	RST-12M	AN/FPS-117	RAT-31DL/M	59N6-E
Kraj produkcji	Polska	USA	Włochy	Rosja
Zasięg instrumentalny [km]	470	480	400	400
Zasięg dla celu RSC = 2 m ² [km]	360	–	–	340 (1,5 km)
Pułap [km]	30	30	30,5	120
Kąt obserwacji w azymucie [stopni]	360	360	360	360
Kąt obserwacji w elewacji [stopni]	30	20	20	45
Dokładność pomiaru w zasięgu [m]	30	30	–	100
Dokładność pomiaru w azymucie [stopni]	0,2	0,2	0,2	0,2
Dokładność pomiaru w elewacji [m]	300	450	–	610
Rozróżnialność w zasięgu [m]	200	–	–	–
Rozróżnialność w azymucie [stopni]	<2,5	–	–	–
Częstotliwość odświeżania [s]	10	10	10	10

elastyczność pozwalająca na szybkie włączanie się do systemu obrony powietrznej (krótki czas rozwijania, rozpoczęcia pracy bojowej, zwijania i wykonania manewru)⁴⁸. System rozpoznania charakteryzować się powinien zdolnością do jednoczesnego pomiaru 3 współrzędnych położenia obiektów powietrznych, dużą niezawodnością identyfikowania „swój-obcy” i zasięgiem wykrywania, odpornością na zakłócenia oraz możliwością funkcjonowania

Fot. 8.40. Posterunek radiolokacyjny dalekiego zasięgu typu Backbone

w przygodnym terenie (wysoko wysuwane anteny stacji radiolokacyjnych). Stacje radiolokacyjne tego systemu powinny się wyróżniać specjalnymi charakterystykami promieniowania układu antenowego – zapewniać możliwość wykrywania i ciągłego śledzenia każdego obiektu.

W 2015 r. w WRt rozpocznie się następny etap modernizacji sprzętu. Do pododdziałów 3. BRt trafią kolejne, nowocześniejsze stacje radiolokacyjne typu „NUR-15M”. Pozwoli to radiotechnikom uzyskać większe możliwości rozpoznania przestrzeni powietrznej oraz znacznie poprawi manewrowość. Będzie to sprzęt polskiej produkcji, co ułatwi jego serwisowanie.

W latach 2015–2017 Wojska Radiotechniczne pozyskają osiem stacji radiolokacyjnych typu „NUR-15M” (TRS-15 Odra). Inspektorat Uzbrojenia w dniu 25 stycznia 2014 r. podpisał stosowny kontrakt z konsorcjum złożonym z firm Bumar sp. z o.o. i Bumar Elektronika S.A. Kontakt o wartości 330 mln zł przewiduje dostawę trzech stacji w 2015 r., kolejnych 4 w 2016 r., a ostatniej w 2017 r.⁴⁹ Umowa została zawarta na podstawie wymagań taktyczno-technicznych oraz danych uzupełniających do specyfikacji istotnych warunków zamówienia opracowanych przez specjalistów Szefostwa Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych Dowództwa Sił Powietrznych.

Stacje radiolokacyjne „NUR-15M” pracują w paśmie S i są wykonane w technologii półprzewodnikowej. Obsługujący je operatorzy korzystają z komputerów z zainstalowanymi zaawansowanymi algorytmami obróbki sygnałów detekcyjnych. Umieszczone są na podwoziu samochodowym Tatra. Nowe stacje, dzięki pośrednictwu narodowego systemu dowodzenia zostaną włączone do zintegrowanego systemu obrony powietrznej i antyrakietowej NATO. Wprowadzenie stacji NUR-15M pozwoli na zmniejszenie liczby egzemplarzy sprzętu. Każda nowa stacja zastąpi dwie stare – odległościomierz i wysokościomierz⁵⁰.

W przyszłości WRt pozyskają nowe typy radarów dalekiego zasięgu oraz tzw. pasywne radary typu PCL, korzystające z fal elektromagnetycznych promieniowanych przez inne emitery⁵¹. Radary typu PCL stanowiąc będą uzupełnienie strefy rozpoznania radiolokacyjnego konwencjonalnych, aktywnych stacji radiolokacyjnych.

8.6. SPRZĘT AUTOMATYZACJI SYSTEMU DOWODZENIA W WOJSKACH RADIOTECHNICZNYCH

Idea automatyzacji systemu obrony powietrznej powstała w Stanach Zjednoczonych w 1949 r., kiedy powstały pierwsze ugrupowania strategicznego lotnictwa bombowego. Ciągła modernizacja oraz liczebny wzrost lotniczych środków rażenia przekonały amerykańskich wojskowych o nieefektywności ówczesnego systemu obrony powietrznej i zmusiły do stworzenia lepszego systemu, poprzez automatyzację wielu ogniw. Zwiększenie możliwości samolotów, zmiana taktyki działania myśliwców utrudniało ich wykrywanie. Problemem stało

się też zapewnienie ciągłości śledzenia samolotów w przestrzeni kontrolowanej przez nieliczną wówczas sieć radarów. W celu zwiększenia skuteczności wykrywania, przekazywania informacji, systemy zwalczania ŚNP wspomagano systemami foniczno-ręcznymi. Jednak czas ich działania był zbyt długi. Niedostatki próbowano eliminować, sukcesywnie zagęszczając sieć radarów i wprowadzając komputery. Natomiast zasadniczym problemem w dowodzeniu obroną powietrzną jest pozyskiwanie informacji o obiektach w jak najkrótszym czasie.

Zaangażowanie ogromnych środków, zastosowanie najnowszych wówczas osiągnięć z dziedziny informatyki i zarządzania informacją nie przyniosło oczekiwanych rezultatów. Kiedy w 1950 r. w USA dokonano oceny systemu informacyjnego obrony powietrznej, okazało się, że w pełni rozwinięty system obrony powietrznej pozwalał na zniszczenie tylko 30% atakujących sił⁵².

W końcu 1949 r. Amerykanie rozpoczęli opracowywanie nowoczesnego zautomatyzowanego systemu OP. Profesor fizyki Instytutu Technologicznego w Massachusetts i członek Naukowego Komitetu Wojskowego Sił Powietrznych, dr Vally – junior przedstawił propozycje rozwiązań przyszłościowego systemu OP. Stał na czele powołanego komitetu do opracowania systemu OP. W rezultacie przeprowadzonych badań, powstał tzw. Program Lincolna, w którym przedstawiono zasady organizacji systemu OP. Jedną z zasad tego programu było możliwie najwcześniejsze powiadomienie o napadzie powietrznym⁵³. Prace nad nowym systemem OP zlecono specjalnie w tym celu zorganizowanemu laboratorium Lincolna w Massachusetts. W badaniach tych brało udział około 2000 pracowników laboratorium, w tym 700 naukowców i inżynierów. Nad automatyzacją procesów dowodzenia różnymi rodzajami wojsk, prowadzono prace w większości armii. Szczególnego znaczenia automatyzacja nabierała w systemie obrony powietrznej. Także w Polsce rozwój technologiczny sprzętu radiolokacyjnego niósł potrzebę dostarczania informacji do stanowiska dowodzenia

w sposób szybki i efektywny, gdzie następnie informacja poddawana była analizie i obróbce. Informacja pozyskiwana była przede wszystkim ze stacji radiolokacyjnych, których w WRt przybywało, i były coraz nowocześniejsze.

Dotychczasowy sposób zbierania i przekazywania informacji – foniczno-ręczny był już nieefektywny. Sposób foniczno-ręczny zbierania informacji radiolokacyjnej, oparty był na ustnych meldunkach przekazywanych drogą foniczną i ręcznym jej zapisywaniu na planszecie. Operator stacji wykrywał na wskaźniku stacji obiekt powietrzny i telefonicznie przekazywał meldunek o jego położeniu na nadrzędne stanowisko dowodzenia. Planszecista meldunek nanosił na planszet. Na nadrzędnym stanowisku dowodzenia, oficer operacyjny dokonywał analizy i uogólnienia informacji o tym samym obiekcie powietrznym, na podstawie meldunków przychodzących z kilku posterunków. Na kolejne, nadrzędne stanowisko, meldunek przekazywany był przez spikera za pomocą środków łączności telefonicznej. Sposób ten angażował wiele osób i miał podstawową wadę, tzn. wprowadzał duże opóźnienie w systemie przekazywania informacji. Łatwo było też o zniekształcenie informacji⁵⁴. Czas obiegu informacji od wykrycia obiektu do otrzymania jej na stanowisku dowodzenia był długi i stanowił istotny problem w zbiorze informacji o sytuacji powietrznej. Stąd zrodziła się potrzeba skrócenia tego czasu. Taką szansę stwarzał zautomatyzowany system zbioru i dystrybucji informacji.

8.6.1. RADZIECKI SPRZĘT AUTOMATYZACJI DOWODZENIA

W Wojskach Radiotechnicznych, w latach sześćdziesiątych, proces ten był związany z wprowadzeniem na uzbrojenie radzieckiego zestawu zautomatyzowanego systemu zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnego typu „Wozduch-1p”, który służył również do przyrządowego naprowadzania lotnictwa myśliwskiego. Jeden komplet „Wozduch-1p” umożliwiał półautomatyczne prowadzenie 15–18 obiektów na minutę w 3 współrzędnych w zakresie naprowadzania 3 grup LM⁵⁵. W 1964 r. przy Szefostwie WRt Wojsk OPK utworzono pierwszą, nieetatową wówczas, komórkę automatyzacji. Jej kie-

rownikiem został mjr Marian Musialik. W skład komórki wchodził: mjr Czesław Mitas, kpt. Kazimierz Adamiuk, kpt. Józef Lisowski i por. Karol Wawrzykowski. Zadaniem tego zespołu było wdrożenie do WOPK zakupionego w ZSRR systemu „Wozduch-1p”. Komórka w tej formie organizacyjnej przetrwała do 1967 r., kiedy to w Szefostwie WRt Wojsk OPK powstał Wydział Eksploatacji Systemów Automatyzacji, kierowany przez mjr. Karola Wawrzykowskiego⁵⁶.

Pierwsze cztery zestawy aparatury „Wozduch-1p” dotarły do Polski w końcu grudnia 1964 r. W maju następnego roku przybyła eki-

pa radzieckich specjalistów i wspólnie z polskimi załogami zainstalowała zakupiony system w ugrupowaniu czterech sbrt, a mianowicie w:

- **1. Korpusie OPK:**
 - 6. sbrt (Warszawa-Bemowo);
 - 7. sbrt (Łódź-Lublinek);
- **2. Korpusie OPK:**
 - 8. sbrt (Słupsk);
- **3. Korpusie OPK:**
 - 18. sbrt (Poznań).

Do czasu przejścia Wojsk OPK na nową strukturę organizacyjną w latach 1966–1970, system „Wozduch” wprowadzono na wyposażenie wyżej wymienionych sbrt, poprzez zorganizowanie na bazie jednej z krt batalionu przejściowych etatów – Zautomatyzowanych Centrów Radiolokacyjnego Rozpoznania i Dowodzenia (ZCRR i D). Przewidywano, że system „Wozduch-1p” do dyżurów bojowych wejdzie na początku 1966 r. W 1967 r. kolejne cztery zestawy zainstalowano w 12. i 19. prt, a następnie w kolejnych jednostkach WRt oraz na CSD w Pyrach k. Warszawy. Wzrost ilości sprzętu technicznego, nie tylko w WOPK, ale w całym Wojsku Polskim, spowodował zwiększone zapotrzebowanie na kadrę techniczną. Szczególnie dotkliwe braki występowały wśród personelu obsługującego bezpośrednio technikę bojową, a w niej sprzęt radiolokacji i automatyzacji. Do prac nad sprzętem automatyzacji włączył się polski przemysł radiolokacyjny. Jego dotychczasowe osiągnięcia oraz doświadczenia z pracy nad projektem HAWANA (opracowanie i wykonanie użytkowego modelu trójwspółrzędnej stacji radiolokacyjnej) umocniły przekonanie decydentów w przemyśle i w wojsku o celowości podjęcia w Polsce prac systemowych z dziedziny automatyzacji systemów dowodzenia i kierowania obroną powietrzną.

Wyposażanie jednostek w nowoczesny sprzęt radiotechniczny pociągało za sobą zmiany organizacyjne w ugrupowaniu WRt i wymuszało automatyzację w systemie zbierania, przekazywania informacji oraz procesie dowodzenia. Przyspieszyło to modernizację stanowisk dowodzenia (od szczebla BRt do SD korpusu) i węzłów naprowadzania. W 1967 r. przybyli do Polski radzieccy specjaliści, którzy przygotowali projekt wyposażenia istniejących czterech podziemnych PSD KOPK w oparciu o apa-

raturę systemu „Wozduch”. Sztab Generalny WP w listopadzie 1967 r. wystąpił do Dowództwa ZSZ UW o konsultacje dla Dowództwa Wojsk OPK w sprawach dotyczących wyposażenia PSD KOPK w system „Wozduch” oraz projektowania i budowy połączonych stanowisk dowodzenia brt, plm i pułków artylerii przeciwlotniczej⁵⁸. Jak wspomniano, cztery egzemplarze systemu „Wozduch” WRt otrzymały w końcu 1964 r. W 1967 r. do WRt dotarły kolejne cztery komplety systemu „Wozduch-1p”, które rozmieszczono następująco:

- RLP-330 – Ożarówce
(od 1972 r. – Radzionków);
- RLP-340 – Pietrzykowice k. Wrocławia;
- RLP-230 – Duninowo k. Ustki;
- RLP-210 – Babie Doły k. Gdyni⁵⁹.

Zakupione w 1969 r. następne cztery komplety systemu „Wozduch-1p”, w wersji zmodernizowanej pozwoliły na automatyzację kolejnych czterech posterunków:

- RLP-170 – Wiewiórczyn k. Łasku
(poprzedni przeniesiono do Lipowca);
- RLP-330 – Ożarówce
(poprzedni przeniesiono do Ożarowa);
- RLP-250 – Chynowo,
a następnie aparaturę przeniesiono (1970) do Gryfic;
- RLP-240 – Witkowo.

W latach 1970–1971 do WRt dotarły dalsze trzy komplety systemu „Wozduch”, które wykorzystano do zamiany zestawów zainstalowanych w poprzednich latach:

- RLP-140 – Radiowo k. Warszawy;
- RLP-160 – Lipowiec;
- RLP – Babie Doły k. Gdyni.

Komplety systemu „Wozduch-1p” z 1970 r. przeznaczono do automatyzacji procesu zbierania informacji SD 2. prt oraz 3. i 7. sbrt. Ponadto utworzono dwa zestawy kompanijne, które rozwinięto w RLP-251 w Chynowie i RLP-252 w Przećminie, co zapoczątkowało proces automatyzacji tego szczebla. Dostawy sprzętu w latach 1970–1971 pozwoliły dowództwu Wojsk OPK na utworzenie zautomatyzowanego sys-

temu zbierania informacji w korpusach OPK od szczebla brt do SD Korpusu OPK. Z otrzymanych obiektów 8D w latach 1969–1970 w ramach modernizacji utworzono obiekty 8Ds, które rozwinięte zostały na SD pułków radiotechnicznych. W ten sposób zautomatyzowany został system zbierania informacji od szczebla batalionu do SD Korpusu OPK.

Automatyzacja w jednostkach WRt przyniosła konkretne korzyści ze względu na objętość i jakość informacji oraz skrócenie czasu jej przekazywania, np. w systemie foniczno-ręcznym w jednym kanale łączności można było przysłać 5–6 meldunków na minutę, a w kanale zautomatyzowanym 20–24 meldunki. Opóźnienie powstające w zautomatyzowanym systemie przekazywania informacji do SD Korpusu OPK zmniejszyło się z 4 minut do 1–1,5 minuty⁶⁰.

Charakterystyka aparatury systemu „Wozduch-1M”

System „Wozduch-1p”, jaki sprowadzano w latach siedemdziesiątych, przeznaczony był do zautomatyzowanego zbioru i opracowywania informacji radiolokacyjnej na posterunkach i przekazywania jej do stanowiska dowodzenia batalionu Wojsk OPK. Składał się z dwóch rodzajów obiektów:

- aparatury ASPD – w zależności od szczebla dowodzenia i obiektu, na jaki była przewidziana; na SD w kompaniach były to obiekty 2B, a na SD batalionu lub pułku tworzone obiekty 8D;
- aparatury APN KASKAD – wraz z zespołem środków łączności (aparatura montowana była w specjalnych przyczepach, tworząc obiekt 6B) służył do przyrządowego naprowadzania myśliwców na trzy cele.

System „Wozduch-1p” oparty na technice lampowej, wprowadzał duże opóźnienia w przekazie informacji. Nowszy zautomatyzowany system dowodzenia – „Wozduch-1M”, jaki importowano w latach siedemdziesiątych, rozwijano głównie w jednostkach 2. BRt, składał się z następujących obiektów:

- WP-01M instalowanego na SD kompanii;
- WP-02M instalowanego na SD batalionu;

- WP-11M – przeznaczonego do scentralizowanego dowodzenia osiąganiem gotowości bojowej na SD związku taktycznego WOPK;
- WS-15M – przeznaczonego do półautomatycznego określania współrzędnych źródeł ciągłych zakłóceń aktywnych;
- PORI – urządzenia zbioru i obróbki informacji radiolokacyjnej na poziomie batalionu; współpracowało z systemem zautomatyzowanego dowodzenia wojsk raketowych OP – Wektor;
- AŁMAZ – system przeznaczony do zbioru i przetwarzania informacji radiolokacyjnej na poziomie brygady, szczebla CSD krajowym i UW⁶¹.

System „Wozduch”, od początku wprowadzania do uzbrojenia Wojsk Radiotechnicznych, nie spełniał oczekiwań jego użytkowników. Sam proces jego wdrażania natrafiał na wiele trudności związanych ze zmianami organizacyjnymi struktury Wojsk Radiotechnicznych i brakiem odpowiednio przeszkolonych kadr technicznych oraz kompatybilności obiektów systemu ze stacjami radiolokacyjnymi produkcji polskiej. Dostosowany był do trzyszczeblowej struktury Wojsk Radiotechnicznych, która przyjęta została w siłach zbrojnych państw Układu Warszawskiego.

Obiekt WP-01M

Przeznaczony był do zautomatyzowanego zbioru i opracowywania informacji radiolokacyjnej na posterunkach radiolokacyjnych i przekazywania jej do SD batalionu radiotechnicznego. Aparatura obiektu umożliwiała:

- sprzężenie ze stacjami radiolokacyjnymi (zdalne sterowanie, odbiór informacji radiolokacyjnej, włączenie urządzeń rozpoznania przynależności), a w tym:
- z dwoma odległociomierzami radiolokacyjnymi typów: P-12, P-15, P-18, P-37, P-40, RT-17, „Jawor-M”, „Jawor-M2”;
- z jednym odległociomierzem radiolokacyjnym typu: PRW-9, PRW-11, PRW-13, PRW-16 oraz polskim RW-31;
- współpracę z obiektami WP-02M (RPT-21 lub RPT-20), WP -04M, PORI, oraz z urządzeniami imitacji sygnałów radiolokacyjnych ISR „NA-TAL”;

- opracowywanie informacji radiolokacyjnej o 5–6 celach z dyskretnością przekazywania informacji o współrzędnych płaskich 10 sekund i o wysokości 40–50 sekund w zakresach:
 - w odległości: 150 lub 300 kilometrów,
 - wysokości: 16 lub 32 kilometrów,
 - wymianę informacji z nadrzędnym oraz współdziałającym SD w jednym lub dwóch kanałach transmisji danych.

Aparatura obiektu rozmieszczona była w kabinnie samochodu URAL-375A. Ponadto w skład obiektu wchodził samochód z zapasem części zamiennych, elektrownia ESD-20 na dwuosiowej przyczepie oraz kolejna przyczepa z kablami⁶². Czas rozwijania i zwijania obiektu na uprzednio przygotowanej pozycji wynosił 0,5 godz. Czas włączenia aparatury i przygotowania jej do pracy bojowej nie przekraczał 6–8 minut. Przełączenie z pracy dyżurnej na bojową odbywało się w ciągu 2 minut.

Fot. 8.41. Kabina operatorów systemu „Wozduch-1M”. Obiekt WP-01M

Obiekt WP-01M wyposażony był w trzy zautomatyzowane miejsca pracy:

- stanowisko analizy sytuacji powietrznej starszego operatora umożliwiającego półautomatyczne wskazywanie celu operatorom prowadzenie celów według współrzędnych x , y i określanie wysokości, wprowadzanie charakterystyk celów, określenie przynależności celów oraz przyjmowanie i przekazywanie komend;
- stanowisko operatora zdejmowania współrzędnych x , y , zdejmowania namiarów źródeł zakłóceń radiolokacyjnych i określania przynależności;
- stanowisko operatora określania wysokości umożliwiającej określanie i zdejmowanie wysokości prowadzonych celów oraz określanie i zdejmowanie wysokości obiektów zakłócających według namiarów⁶³.

Obiekt WP-02M

Aparatura WP-02M stanowiła podstawowy element batalionowego posterunku radiolokacyjnego. Przeznaczona była do:

- zbierania i opracowywania informacji radiolokacyjnej ze środków radiotechnicznych batalionu;
- zbierania i opracowywania informacji radiolokacyjnej z trzech podległych krt, wyposażonych w obiekt WP-01M;
- wydawania i przekazywania opracowanej informacji do nadrzędnego SD; zadaniem SD batalionu radiotechnicznego, wyposażonego w obiekt WP-02M, było radiolokacyjne zabezpieczenie działań bojowych aktywnych środków walki WOPK:
 - brygady WR OPK wyposażonej w zautomatyzowany system dowodzenia WEKTOR – 2WE;
 - plm wyposażonego w obiekt WP-04M;
 - punktu naprowadzania wyposażonego w obiekt WP-11⁶⁴.

Obiekt WP-02M umożliwiał:

- sprzężenie z trzema odległościomierzami radiolokacyjnymi typu: K-66, P-14, P-37, P-18, P-12, P-40 oraz wysokościomierzami: PRW-9, PRW-11, PRW-13, PRW-16, RW-31; jednocześnie można było podłączyć trzy odległościomierze i dwa wysokościomierze;
- współpracę w zautomatyzowanym systemie dowodzenia z obiektami: WP-01M, RPT-10, RPT-11, WP-04M, PORI i WP-11;
- opracowywanie pierwotnej informacji radiolokacyjnej o 10–12 celach oraz informacji wtórnej o 12 i 15 obiektach przekazywanej z RLP podległych krt;
- opracowywanie i przekazywanie ww. informacji w zakresach: odległości – 300 lub 600 kilometrów; wysokości – 32 lub 64 kilometrów;
- przechowywania w pamięci równocześnie informacji o 31 obiektach powietrznych, uzyskiwanej za pomocą własnych środków informacji oraz o 62 obiektach uzyskanej w wyniku powiadomienia ze szczebla nadrzędnego.

Fot. 8.42. Aparatura ASPD obiektu WP-02M

Czas rozwijania i zwijania obiektu przez załogę w składzie 11 żołnierzy wynosił dwie godziny. Czas włączenia do pracy bojowej wynosił: przy zasilaniu do sieci – 6 minut, przy zasilaniu z agregatu – 8 minut. Przełączenie z pracy dyżurnej na bojową odbywało się w ciągu 3 minut⁶⁵.

Obiekt WP-02M wyposażony był w 8 zautomatyzowanych miejsc pracy:

1. W 3 stanowiska starszych operatorów umożliwiające obserwację sytuacji powietrznej oraz podział celów z przydzieleniem ich konkretnemu operatorowi, prowadzenie obiektów, ich zapis oraz korektę tras, zapis charakterystyk celów (wraz z czterocyfrowym numerem obiektu), inicjację tras według danych z podległych krt, przekazywanie do kanałów łączności współrzędnych obiektów oraz komend i meldunków, a także bramkowanie współrzędnych x, y.
2. W 2 stanowiska operatorów umożliwiających obserwację sytuacji powietrznej, prowadzenie przydzielonych obiektów, przekazywanie do kanałów łączności współrzędnych obiektów oraz bramkowanie współrzędnych x, y celów podczas ich prowadzenia.
3. W 2 stanowiska operatorów wysokości umożliwiające wykonywanie wszystkich czynności na stanowisku operatora, a ponadto obserwację azymutu położenia anteny wysokościomierza i zautomatyzowane sterowanie jej położeniem w azymucie, określanie wysokości obiektów powietrznych i przekazywanie jej wraz z prowadzonymi trasami do kanałów łączności.

4. W 1 stanowisko zautomatyzowanego dowodzenia umożliwiające wykonywanie wszystkich czynności na stanowisku operatora, a ponadto zobrazowanie zadania bojowego z nadrzędnego SD o jednym z 6 celów oraz przekazywanie do kanałów łączności komend, meldunków i współrzędnych celów⁶⁶.

Obiekt WP-02M przeznaczony był do:

- zbierania i opracowywania informacji radiolokacyjnej ze środków radiotechnicznych brt;
- zbierania i opracowywania informacji radiolokacyjnej z 3 podległych krt, wyposażonych w obiekt WP-01M;
- wydawania i przekazywania opracowanej informacji do nadrzędnego SD.

Zadaniem SD batalionu radiotechnicznego, wyposażonego w obiekt WP-02M, było radiolokacyjne zabezpieczenie działań bojowych aktywnych środków walki WOPK:

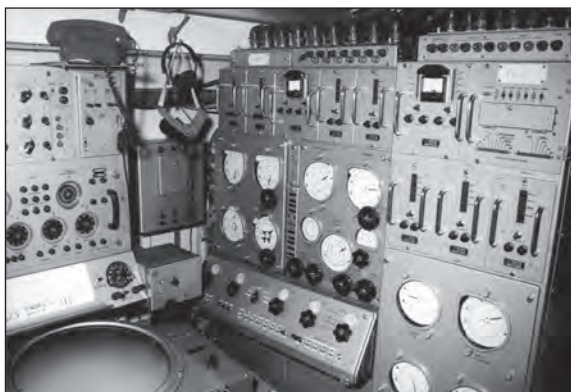
- brygady WR OPK wyposażonej w zautomatyzowany system dowodzenia WEKTOR – 2WE;
- plm wyposażonego w obiekt WP-04M;
- punktu naprowadzania wyposażonego w obiekt WP-11⁶⁷.

Obiekt WP-02M umożliwiał:

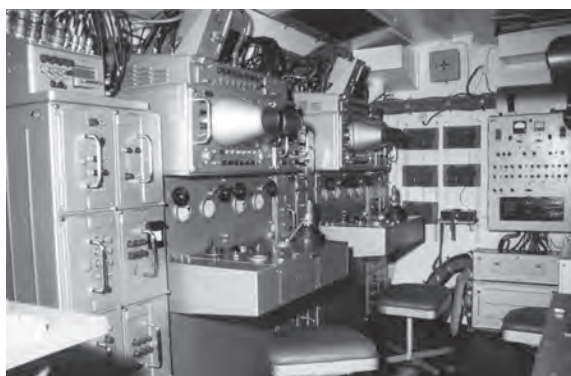
- sprzężenie z trzema odległościomierzami radiolokacyjnymi typu: K-66, P-14, P-37, P-18, P-12, P-40 oraz wysokościomierzami: PRW-9, PRW-11, PRW-13, PRW-16, RW-31; jednocześnie można było podłączyć 3 odległościomierze i 2 wysokościomierze;
- współpracę w zautomatyzowanym systemie dowodzenia z obiektami: WP-01M, RPT-10, RPT-11, WP-04M, PORI i WP-11;
- opracowywanie pierwotnej informacji radiolokacyjnej o 10–12 celach, oraz informacji wtórnej o 12 0 15 obiektach przekazywanej z RLP podległych krt;
- opracowywanie i przekazywanie ww. informacji w zakresach: odległości – 300 lub 600 kilometrów; wysokości – 32 lub 64 kilometrów.
- przechowywania w pamięci równocześnie informacji o 31 obiektach powietrznych, uzyskiwanej za pomocą własnych środków informacji oraz o 62 obiektach uzyskanej w wyniku powiadomienia ze szczebla nadrzędnego.

Czas rozwijania i zwijania obiektu przez załogę w składzie 11 żołnierzy wynosił 2 godziny. Czas włączenia do pracy bojowej wynosił: przy zasilaniu do sieci – 6 minut, przy zasilaniu z agregatu – 8 minut. Przełączenie z pracy dyżurnej na bojową odbywało się w ciągu 3 minut⁶⁸.

Obiekt WS-11M

| Fot. 8.43. Aparatura obiektu WP-11

| Fot. 8.44. Aparatura APN obiektu WP-11

Obiekt stanowił podstawowe wyposażenie stanowiska dowodzenia związku taktycznego WOPK. Wykonany został tylko w wersji stacjonarnej. Aparatura WS-11M przeznaczona była do:

- scentralizowanego dowodzenia osiąganiem gotowości bojowej podległych środków korpusu WOPK w zautomatyzowanym systemie dowodzenia oraz przyjmowania meldunków o gotowości bojowej;
- zautomatyzowanego zbierania i opracowywania informacji o celach powietrznych i samolotach własnych, otrzymanej z podległych szczebli zbierania informacji radiolokacyjnej (brt i od sąsiadów);

- opracowywania wstępnych danych do decyzji o działalności LM i WR;
- zautomatyzowanego stawiania zadań SD jednostek LM, WR i WRt oraz wydawanie informacji o celach;
- powiadamianie sąsiadów o wybranej sytuacji w powietrzu z rejonu korpusu WOPK.

Obiekt WS-11M mógł współpracować z:

- urządzeniem WS-15M;
- 3 obiektami WP-04M (plm);
- 6 punktami naprowadzania przez obiekty WP-02M lub RPT-21, lub RPT-20;
- 5 jednostkami artylerii (WEKTOR-2WE, WP-08M);
- 9 batalionami radiotechnicznymi;
- 3 sąsiadami (obiekty WS-11 lub CYBER).

Urządzenie mogło opracowywać informację o 60 celach powietrznych i 10 nosicielach zakłóceń w zakresie parametrów:

- odległość do 1 200 km;
- wysokość do 31 750 m;
- prędkość do 4 500 km/godz.

Błąd średniokwadratowy opracowywanych współrzędnych celów wynosił: bez zakłóceń 1,2 kilometrów, a nosicieli zakłóceń – 2,3 kilometra. Tempo odnawiania danych o współrzędnych odbywało się co 10 sekund, danych o wysokości co 60 sekund, a powiadamiania o celach również co 60 sekund.

Obiekt WP-15M

Był przeznaczony do półautomatycznego określania współrzędnych źródeł ciągłych zakłóceń aktywnych. Obiekt pracował w systemie „Wozduch-1M” i mógł współpracować z dowolnym SD systemu, z którym sprzężone były posterunki radiolokacyjne w liczbie nie mniejszej niż trzy. Obiekt określał współrzędne źródeł zakłóceń aktywnych metodą triangulacji i przekazywał je automatycznie do SD, z którym współpracował. Informacją wejściową były dane przesyłane z posterunków radiolokacyjnych pracujących w systemie „Wozduch” ze znacznikiem peleng. Aparatura obliczała składowe prędkości i wysokości lotu nosicieli zakłóceń na podstawie otrzymanych namiarów oraz zobrazowywała na wskaźnikach obiektu formularz z charakterysty-

Fot. 8.45. Kabina z aparaturą WP-15M

ką nosiciela i przekazywała informację poprzez SD, z którym była sprzęgnięta. Urządzenie miało możliwość opracowywania informacji o 10 nosicielach zakłóceń.

WP-15M mógł być sprzęgnięty z obiektem WP-04M (aparatura SD pułku /dywizji/ lotnictwa myśliwskiego) lub WS-11M (aparaturą SD związku taktycznego WOPK – brygady radiotechnicznej). Czas zwijania i rozwijania urządzenia wynosił godzinę.

Obiekt WP-15M wyposażony był w 3 zautomatyzowane miejsca pracy:

- stanowisko starszego operatora, które przeznaczone było do kierowania pracą, podziału namiarów pomiędzy operatorów ISK i grupowania namiarów.
- dwa miejsca pracy operatorów przeznaczone do prowadzenia namiarów.

Aparatura obiektu umożliwiała odbiór informacji z 6 kanałów odbiorczych. Nadawanie odbywało się jednym kanałem. Średniokwadratowy błąd określenia współrzędnych wynosił:

- współrzędnych x, y: 23 km;
- wysokości: 2 km;
- prędkości: 37,5 m/s.

Obiekt PORI (5D91)

Obiekt PORI (punkt opracowania radiolokacyjnej informacji) był aparaturą zautomatyzowanego systemu dowodzenia WEKTOR-2WE i stanowił wyposażenie połączonego stanowiska dowodzenia brt. Obiekt rozmieszczany

był wspólnie z obiektem WEKTOR-2/5K78, jako część systemu, w którą wyposażone było SD brygady artylerii. Przeznaczony był m.in. do:

1. automatycznego:

- odbierania informacji radiolokacyjnej z pięciu krt oraz sąsiedniego PORI;
- przeliczania współrzędnych z pochyłych na poziome oraz do punktu stania obiektu;
- identyfikacji informacji o celu pochodzącej z różnych pododdziałów;
- przekazywania informacji do SD BA, SD brt i sąsiednich PORI;
- kierowania pododdziałami (rozdzielanie celów);

2. półautomatycznego:

- przyjmowania prowadzenia celu;
- sterowania pracą pododdziałów za pomocą tablicy sygnałów;

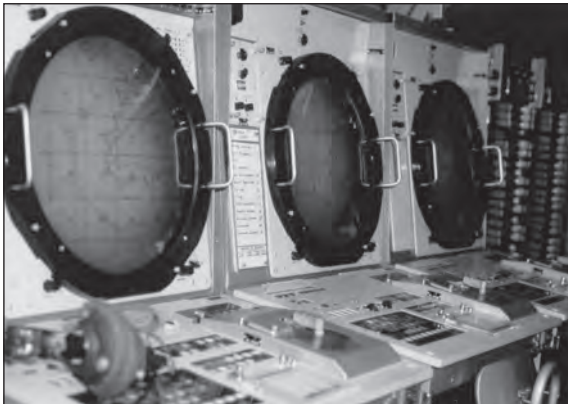
3. ręcznego:

- odbierania informacji z sieci powiadamiania i zobrazowywania jej na planszecie sytuacji radiolokacyjnej na dalekich podejściach;
- odbierania komend dowodzenia z SD BA i SD brt oraz wydawania potwierdzenia liniami telefonicznymi⁷¹.

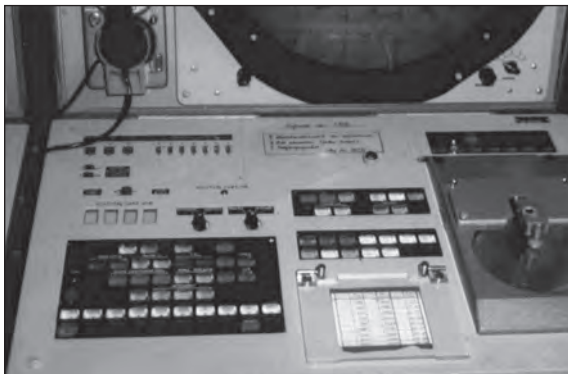
Aparatura PORI zapewniała:

- przyjmowanie i opracowywanie informacji z 5 podległych krt o 40 obiektach powietrznych w zakresie 300 lub 600 kilometrów;
- przyjmowanie dwoma kanałami łączności informacji w zakresie 600 kilometrów o 60 celach z SD KOPK wyposażonego w obiekt WS-11M;
- przyjmowanie w 2 kanałach dowodzenia bojowego informacji o zadaniach bojowych z SD KOPK wyposażonego w obiekt WS-11M;
- przyjmowanie jednym kanałem łączności w zakresie 1200 kilometrów informacji o 40 celach z sąsiedniego SD brt wyposażonego w obiekt PORI.

Czas osiągnięcia gotowości bojowej z wykonaniem kontroli funkcjonowania przy zasilaniu z sieci wynosił pięć minut, i siedem minut przy zasilaniu z elektrowni polowej.

Fot. 8.46. Kabina operatorów obiektu PORI

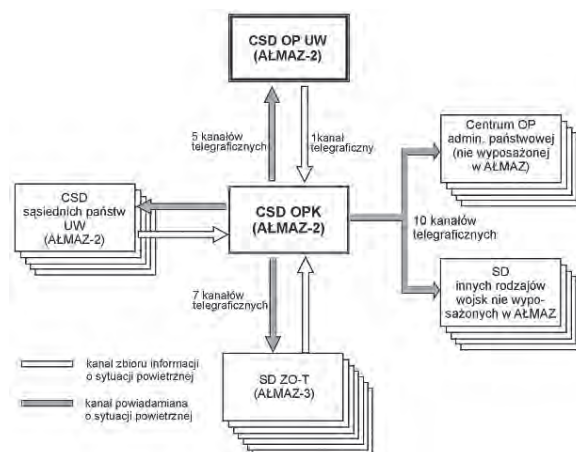
Fot. 8.47. Pulpit operatora obiektu PORI

System AŁMAZ-2

Aparatura zautomatyzowanego systemu dowodzenia była rozmieszczona na Centralnym Stanowisku Dowodzenia WOPK i służyła do automatyzacji podstawowych, najbardziej pracochłonnych procesów przetwarzania, zobrazowania i wymiany informacji o nieprzyjacielu powietrznym i Wojskach OPK. Jej zastosowanie podwyższało stopień wykorzystania możliwości bojowych WOPK, w porównaniu z konwencjonalnym systemem dowodzenia o 15–20%.

AŁMAZ-2 umożliwiał zbiór, przekazywanie, obróbkę, gromadzenie i zobrazowanie informacji o sytuacji powietrznej nad obszarem kraju i dalekich podejściach. Zbiór realizowany był w sposób zautomatyzowany, natomiast pozostałe zadania – automatycznie. Podstawowymi źródłami tej informacji były: SD BRt, CSD OPK sąsiednich krajów UW oraz CSD Obrony Powietrznej UW. System umożliwiał również zbiór, obróbkę, przekazywanie, gromadzenie i zobrazowanie informacji o gotowości bojowej lotnictwa myśliwskiego, artylerii rakietowej OPK,

ich możliwościach bojowych i działaniach bojowych na konkretne ugrupowanie nieprzyjaciela powietrznego oraz ich rezultatach. Aparatura przygotowywała niezbędne dane liczbowe dla dowódcy w celu podjęcia decyzji: obliczanie liczby samolotów nieprzyjaciela, które przeszły od początku uderzenia nad krajem, prognozowanej liczby celów dla poszczególnych korpusów OPK na najbliższe 40 minut oraz globalne możliwości bojowe całego kraju (według danych z KOPK). Obliczał też sumaryczne rezultaty działań bojowych całego kraju i korpusów OPK i prawdopodobieństwo zniszczenia celów przydzielonych LM i AR OPK. System posiadał 13 kanałów wymiany informacji. Odbiór informacji o sytuacji powietrznej możliwy był z 7 kanałów telegraficznych od podległych związków operacyjno-taktycznych i 5 kanałów od współpracujących sąsiednich CSD państw UW oraz od jednego nadrzędnego CSD OP. System posiadał 13 kanałów wymiany informacji. Odbiór informacji o sytuacji powietrznej możliwy był z 7 kanałów od podległych związków operacyjno-taktycznych (KOPK), z 5 kanałów od sąsiednich współpracujących CSD państw UW i od jednego nadrzędnego CSD OP UW. Zapewniał podłączenie 10 kanałów powiadamiania innych rodzajów wojsk i ośrodków administracji cywilnej niewyposażonych w aparaturę AŁMAZ⁷². Operacje obliczeniowe dokonywane były przez dwie maszyny cyfrowe drugiej generacji 5E63-1 (40 000 operacji na sekundę) współpracujące z centralną pamięcią operacyjną (podstawową i rezerwową) PAO/KS-01.

Rys. 8.1. Obieg informacji w systemie AŁMAZ-2

AŁMAZ-2 posiadał aparaturę dokumentowania treningów (5G73) umożliwiającą zapis informacji napływającej z kanałów zbioru informacji o sytuacji powietrznej oraz odtwarzanie utrwalonej wcześniej informacji o celach powietrznych, aby szkolić i trenować personel SD, a także w celu analizy działań przeciwnika powietrznego. System umożliwiał jednocześnie przetwarzanie i zobrazowanie informacji praktycznie o 80 obiektach powietrznych (teoretycznie 99), uaktualnianie informacji powietrznej co 2–3 minuty, dokonanie wstępnych obliczeń nawigatorskich w czasie 30 sekund, prognozowanie rejonów przelotów celów powietrznych (na najbliższe 40 minut) w czasie 10 sekund, prognozowanie czasu dolotu celów powietrznych w czasie 15 sekund, identyfikację pojedynczego celu powietrznego w czasie 27 sekund oraz wykonanie komendy dowodzenia przez maszynę cyfrową w czasie 6 sekund. Wymiana informacji kanałami telegraficznymi odbywała się z prędkością 45, 50 i 75 bodów. Grupowanie jednego celu powietrznego trwało 16 sekund, a wprowadzanie komendy powiadomienia abonenta o celu – 25 sekund⁷³.

System AŁMAZ-3

System AŁMAZ-3 (aparatura wprowadzania danych 5H53-1) był przeznaczony do zautomatyzowanego wprowadzania i automatycznego przekazywania informacji o sytuacji powietrznej do telegraficznych kanałów łączności lub do

zautomatyzowanego jej wprowadzania do zestawu obliczeniowego na CSD WOPK. W skład urządzenia rozmieszczonego na SD korpusu i brygady radiotechnicznej wchodziły dwie konsole sprzężenia (KS-06) służące do sterowania przyjmowaniem informacji z 5 stanowisk ręcznego wprowadzenia, przetwarzania uzyskanej informacji w celu wprowadzenia jej do telegraficznych kanałów łączności do systemu AŁMAZ-2 rozmieszczonego na centralnym stanowisku dowodzenia WOPK. Natomiast 3 stanowiska ręcznego wprowadzania informacji (MP-01M) do wprowadzania informacji radiolokacyjnej rozmieszczone były na SD brygady radiotechnicznej. Kolejne 2 stanowiska rozmieszczone były na SD KOPK i służyły do wprowadzania informacji o sytuacji bojowej⁷⁴. Szybkość telegrafowania wynosiła 45, 50 i 75 bodów. Przekazywanie jednego kodogramu trwało 3,2 sekundy.

Tab. 8.9. Rozwój systemów automatyzacji dowodzenia w latach 1981–1985

Nazwa sprzętu	1.01.1981 r.	31.12.1985 r.
ASPD „Wozduch-1p”	49 obiektów	29 obiektów
APN	33 obiekty	34 obiekty
„Wozduch-1M”	17 obiektów	29 obiektów
„Dunajec”	20 obiektów	44 obiekty
„Wektor-2WE”	2 kpl.	4 kpl.
„Cyber”	2 kpl.	4 kpl.
„Ałmaz”	1 kpl.	1 kpl.

8.6.2. POLSKIE SYSTEMY AUTOMATYZACJI DOWODZENIA

System „Dunajec”

Jak wspomniano, system „Wozduch” w latach siedemdziesiątych nie spełniał już wymogów Wojsk OPK. Istniała zatem pilna potrzeba automatyzacji podsystemu rozpoznania radiolokacyjnego. Już na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, zespół specjalistów przemysłu radiolokacyjnego po kierownictwem płk. doc. dr. inż. Tadeusza Kąckiego realizował pracę badawczą MONAKO, w której analizował kierunki rozwoju zautomatyzowanych systemów OP. Na początku lat siedemdziesiątych w PIT uruchomiono pracę „Dunajec”. Celem

było opracowanie Radiolokacyjnego Podsystemu Taktycznego (RPT). Wykonawcą pracy został PIT, a jego głównymi kooperantami byli: Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia, Wojskowa Akademia Techniczna, Wrocławskie Zakłady Elektroniczne ELWRO⁷⁵.

Przedstawione przez dowództwo Wojsk OPK założenia zawierały wymagania na dwa obiekty automatyzacji podsystemu rozpoznania radiolokacyjnego: RPT-11 i RPT-21. Pierwszy z nich miał zapewnić automatyzację posterunków radiolokacyjnych, a drugi – RPT-21, głównych posterunków batalionów radiotechnicznych. Zadaniem

głównego posterunku radiolokacyjnego razem z podległymi posterunkami było zapewnienie jednolitej informacji o sytuacji powietrznej w obszarze odpowiedzialności batalionu radiotechnicznego przy wykorzystaniu stacji radiolokacyjnych rozwiniętych na posterunkach⁷⁶.

Należy jednak dodać, że prace nad zautomatyzowanym systemem dowodzenia „Dunajec” konstruktorzy zarówno wojskowi, jak i cywilni prowadzili nieoficjalnie i w tajemnicy przed Rosjanami. Rosjanie bowiem niechętnie patrzyli na coraz bardziej samodzielny w dziedzinie radiolokacji sojusznika. Oficjalnie pracowano nad „przystawką” do systemu „Wozduch”. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa gen. dyw. w st. spocz. Wiesława Wojciechowskiego, szefa WRt w latach 1967–1973, jakie wypowiedział na spotkaniu żołnierskich pokoleń w Jeleniej Górze w 2005 r. „Jeśli chodzi o system automatycznego dowodzenia, nie opracowano u nich urządzeń przewyższających nasze technicznie. Przypominam, że my do automatyzacji wystartowaliśmy równocześnie z nimi (tzn. z Rosjanami – Z. K.). Ci, co doczekali się pełnej automatyzacji w korpusach OPK, wiedzą, że drugi Korpus OPK zautomatyzowany systemem radzieckim nie był w stanie przeskoczyć pod względem możliwości ani pierwszego, ani trzeciego Korpusu OPK, które wyposażono w polskie systemy automatyzacji dowodzenia. Po prostu powiedzieliśmy sobie, że zrobimy taki system dowodzenia, na ile pozwalają nam możliwości polskiego przemysłu i nauki. Chociaż na to nam pozwolono, ale powiedzmy – nieoficjalnie. Takie było na początku polskiej automatyzacji dowodzenia w WOPK.

Warto przypomnieć pewne wydarzenie jakie zaistniało w batalionie radiotechnicznym w Chojnicach, gdzie było trochę nietypowe połączone stanowisko dowodzenia. Przywieziony tam został przedstawiciel Armii Radzieckiej, który miał odpowiedzieć na pytanie: Co to jest takiego, ta przystawka o nazwie: „Dunajec”? No i wtedy okazało się, co kryje się pod tym kryptonimem. Miała być rzekomo robiona przystawka do urządzenia automatyzacji („Wozduch-1p”), a on zobaczył polskie urządzenie automatyzacji już instalowane w kompaniach radiotechnicznych. Oczywiście, że było trochę awantury, ale do nas radiotechników, dowódców jednostek, szefa sztabu i dowódcy WOPK nikt praktycznie pretensji z powodu tej „przystawki” nie miał. My-

śmy wiedzieli i przełożeni też wiedzieli, że robimy coś o wiele większego niż ta „przystawka”⁷⁷.

Czas „Dunajca” rozpoczął się w latach 1976–1980. Przeznaczony był do realizacji zabezpieczenia informacyjnego. Dzięki zastosowaniu w nim środków automatyzacji stał się zautomatyzowanym systemem przetwarzania informacji radiolokacyjnej.

System „Dunajec” spełniał następujące funkcje:

- odbiór informacji ze stacji radiolokacyjnych oraz innych obiektów automatyzacji;
- wykrywanie oraz zawiązywanie trasy lotu wykrytych obiektów;
- śledzenie zawiązanej trasy wykrytych obiektów;
- uogólnianie informacji o śledzonych trasach otrzymanych z kilku przestrzennie rozmieszczonych elementów systemu;
- zobrazowanie informacji o sytuacji powietrznej;
- przekazywanie informacji o śledzonych trasach do zabezpieczonych elementów obrony powietrznej⁷⁸.

Wprowadzony do uzbrojenia Wojsk Radiotechnicznych „Dunajec”, polski zautomatyzowany system dowodzenia, był dziełem zespołu – konstruktorów cywilnych, wojskowych, dowódców w składzie: Tadeusz Bondarewicz, Stefan Burak, Aleksander Janyszek, Janusz Jurzysta, Andrzej Kącki, Tadeusz Mikoś, Zbigniew Pajewski, Jerzy Rychlik, Julian Ścieżka. Był to również znakomity przykład współpracy przedstawicieli wojska i konstruktorów⁷⁹.

Fot. 8.48. Maszyna cyfrowa polskiej produkcji RODAN-10

Centralnym elementem obiektu RPT-11 była jedna maszyna RODAN-10, powstała na bazie produkowanej przez WZE ELWRO maszyny cyfrowej ODRA 1325. W obiekcie RPT-21 zastosowano dwie maszyny cyfrowe RODAN-10. Maszynę ODRA 1325 dostosowano do eksploatacji w warunkach, jakie występowały w specjalnych pomieszczeniach stacjonarnych. Podstawowym środkiem zobrazowania informacji w obiektach był wskaźnik panoramiczno-syntetyczny WPS-10. Wskaźnik był zautomatyzowanym miejscem pracy osób funkcyjnych (operatorów). WPS-10 to pierwszy w Polsce wskaźnik, w którym na tak dużą skalę zastosowano technikę cyfrową. Umożliwiał zobrazowanie informacji analogowej z jednego lub dwóch źródeł, albo zobrazowanie łącznie informacji analogowej i cyfrowej, albo też zobrazowanie tylko informacji cyfrowej.

Fot. 8.49. Wskaźnik WPS-10

Rozwiązania zastosowane w obiektach RPT-11 i RPT-21 zapewniały:

- śledzenie obiektów powietrznych na podstawie informacji z wielu źródeł radiolokacyjnych,
- dystrybucję jednolitej informacji o sytuacji powietrznej, w tym przekazywanie do obiektów szczebla operacyjno-taktycznego (system CYBER),

- kierowanie podsystemem rozpoznania radiolokacyjnego szczebla taktycznego; komendy i meldunki były przekazywane za pomocą dwóch cyfr.

W 1979 r. minister nauki szkolnictwa wyższego i techniki przyznał nagrodę za pracę pt. „Opracowanie i wdrożenie do produkcji zestawu «Dunajec»”⁸⁰.

W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych dokonano modernizacji systemu „Dunajec”. Głównym celem prowadzonych prac była zamiana importowanych z ZSRR urządzeń systemu „Wozduch-1p”, wykorzystywanych w obiektach RPT-11 i RPT-21 na urządzenia krajowe. Przeprowadzono zmiany w obiektach RPT-11 i RPT-21. Zmodernizowane obiekty otrzymały nazwy odpowiednio: RPT-10 i RPT-20.

W obiektach zastosowano między innymi:

- automatyczne ustawienie anteny wysokościomierza na żądanym azymucie i wskazanie obiektu powietrznego na wskaźniku pomiaru wysokości;
- wspomaganie procesu śledzenia nośników zakłóceń szumowych;
- automatyczne wykrywanie celów powietrznych;
- nowy wskaźnik WPS-11⁸¹.

W latach dziewięćdziesiątych nastąpiła kolejna, trzecia modernizacja systemu „Dunajec”. Dokonano w niej integracji obiektu RPT-20 z systemem kierowania działaniami bojowymi wojsk rakietowych i naprowadzania samolotów myśliwskich. Na poziomie związku taktycznego wykorzystywano aparaturę zbioru i opracowania informacji o nazwie CYBER. Stanowiła wyposażenie stanowisk dowodzenia brygady radiotechnicznej i korpusu obrony powietrznej⁸². Aparatura CYBER umożliwiała zbiór i opracowanie informacji z podległych batalionów i przekazywanie jej na CSD Wojsk OPK. Urządzenie umożliwiało również przekazywanie zadań z CSD wojskom aktywnym, jak również przekazywanie meldunków do CSD o stopniach gotowości bojowej lotnictwa i wojsk rakietowych.

Radiolokacyjny podsystem taktyczny RPT-10

Stanowił udoskonaloną wersję RPT-11. Znajdował się na wyposażeniu stanowiska dowodzenia kompanii radiotechnicznej i zapewniał:

- półautomatyczne lub automatyczne śledzenie wykrytych lub wskazanych obiektów powietrznych;
- automatyczne przekazywanie danych o sytuacji w powietrzu do szczebla nadrzędnego;
- automatyczny odbiór i zobrazowanie na wskaźnikach panoramiczno-syntetycznych danych o sytuacji w powietrzu przekazywanej ze szczebla nadrzędnego;
- automatyczny odbiór i zobrazowanie na wskaźnikach panoramiczno-syntetycznych komend przekazywanych ze szczebla nadrzędnego.

Obiekt RPT-10 mógł współpracować jednocześnie z:

- dwoma odległociomierzami radiolokacyjnymi;
- jednym wysokościomierzem radiolokacyjnym;
- imitatorem sygnałów radiolokacyjnych ISR;
- radionamiernikiem ARP-6;
- jednym nadrzędnym szczeblem dowodzenia wyposażonym w obiekt RPT-21 lub RPT-20, lub WP-02M;
- jednym obiektem PORI⁸⁵.

W RPT-10 znajdowały się trzy miejsca pracy wyposażone we wskaźniki panoramiczno-syntetyczne WPS-10 dla dowódcy kompanii, operatora i technika obiektu oraz jedno miejsce pracy wyposażone we wskaźnik WRH-10 dla operatora pomiaru wysokości. Miejsca pracy wyposażone we wskaźnik WPS-10 umożliwiały obserwowanie pierwotnej informacji radiolokacyjnej, inicjowanie tras, wskazywanie obiektów powietrznych do pomiaru wysokości na wskaźniku WRH-10, dopisywanie charakterystyk do śledzonych tras oraz zobrazowanie wyników testowania urządzenia.

Obiekt zapewniał:

- półautomatyczne lub automatyczne śledzenie 31 obiektów powietrznych, a w tym maksymalnie 8 namiarów źródeł zakłóceń szumowych dyskretnością przekazywania

od 10 sekund do 30 sekund w zależności od liczby śledzonych obiektów w zakresie 150 kilometrów lub 300 kilometrów w odległości oraz 16 kilometrów, 32 kilometrów, lub 64 kilometrów w wysokości;

- transmitowanie danych za pomocą 32 bitowych cykli z szybkością 60 bodów;
- automatyczne odbieranie i zobrazowywanie informacji o 31 obiektach powietrznych przekazywanych ze szczebla nadrzędnego⁸⁴.

Radiolokacyjny podsystem taktyczny RPT-20

Urządzenie było zmodernizowaną wersją RPT-21. Zastosowano w nim nowe wskaźniki WPS-11. Wskaźnik ten miał mniejsze wymiary i mniejszy ciężar, realizował prawie te same funkcje co WPS-10, był jednak znacznie tańszy. Znalazł wiele zastosowań w różnych systemach, a także wielu stacjach radiolokacyjnych.

Obiekt RPT-20 stanowił techniczne wyposażenie stanowiska dowodzenia batalionu radiotechnicznego i przeznaczony był do automatyzacji procesów opracowywania i przekazywania uzyskanej informacji radiolokacyjnej do nadrzędnych stanowisk dowodzenia. Obiekt zapewniał:

- półautomatyczne lub automatyczne śledzenie wykrytych lub wskazanych obiektów powietrznych;
- automatyczne przekazywanie danych o sytuacji w powietrzu do szczebla nadrzędnego;
- półautomatyczne śledzenie nośników zakłóceń na podstawie namiarów otrzymywanych z podległych kompanii oraz sąsiednich batalionów;
- automatyczną analizę i zobrazowanie sytuacji w powietrzu według ustalonych parametrów.

Obiekt RPT-20 mógł współpracować z urządzeniami:

- 4 odległociomierzami radiolokacyjnymi;
- 2 wysokościomierzami radiolokacyjnymi;
- imitatorem sygnałów radiolokacyjnych ISR;
- symulatorem naprowadzania SN-79;
- 4 radionamiernikami;
- 3 podległymi zkrót wyposażonymi w obiekty RPT-10, RPT-11 lub WP-02M;
- 2 sąsiednimi brt wyposażonymi w obiekty RPT-20, RPT-11 lub WP-02M;
- 1 obiektem OWAL-2a;

- 1 obiektem RUDNA;
- 1 obiektem PORI;
- 1 obiektem CYBER-W lub WS-11⁸⁵.

RPT-20 zapewniał:

- półautomatyczne lub automatyczne śledzenie 31 obiektów powietrznych, w zakresie 300 lub 600 kilometrów w odległości oraz 16 kilometrów, 32 lub 64 kilometrów w wysokości;
- przesyłanie do szczebla nadrzędnego danych o 31 obiektach powietrznych oraz automatyczny odbiór i zobrazowanie danych o 60 obiektach powietrznych przesyłanych ze szczebla nadrzędnego w ramach powiadamiania;
- automatyczny odbiór, zobrazowanie i przetwarzanie danych o 31 obiektach powietrznych przesyłanych z zkrót;
- automatyczne przesyłanie do każdego sąsiadnego brzo danych o 31 obiektach powietrznych;

- automatyczne przekazywanie do każdej z podległych zkrót oraz obiektów PORI, OWAL-2A, RUDNA, i WP-11 danych o 31 obiektach powietrznych;
- automatyczny odbiór i zobrazowanie zadań bojowych przesyłanych z nadrzędnego SD;
- transmisję danych za pomocą 32 bitowych cykli informacyjnych typu „Wozdych-1M” z szybkością 60 bodów.

Czas osiągnięcia gotowości bojowej nie przekraczał 10 minut. Obiekt posiadał 12 miejsc pracy wyposażonych we wskaźniki WPS-11 oraz 2 miejsca pracy wyposażone we wskaźniki WRH-10. Wyposażenie stanowisk dowodzenia brygad i korpusów OPK w 1979 r. w obiekty typu AŁMAZ pozwoliło osiągnąć pełny proces zbioru, opracowywania i przekazywania uogólnionej informacji o sytuacji powietrznej do Centralnego Stanowiska Dowodzenia.

Tab. 8.10. Porównanie parametrów systemu „Wozdych-1M” aparatury WP-01M i systemu „Dunajec” aparatury RPT-10

Parametr (możliwości bojowe)		WP-01M	RPT-10	Uwagi
Zakładany zakres odpowiedzialności podsystemu w przestrzeni powietrznej	w odległości	150 lub 300 km	150 lub 300 km	
	w wysokości	16 lub 32 km	16, 32 lub 64 km	
Liczba obiektów powietrznych możliwych do odbioru i przetwarzania Tempo przekazywania informacji o obiektach powietrznych dla wsp. x, y dla wsp. x, y, H		12	31 (w tym 8 namiarów źródeł zakłóceń)	RPT-10 dodatkowo możliwość odbioru informacji o 31 obiektach z nadrzędnego SD
		10 s	10–30 s	w zależności od liczby obiektów
		30–40 s		
Średniokwadratowy błąd „zdejmowania” informacji o obiektach powietrznych	wsp. x, y	1,2 km		
	wysokość	550–750 m		
Prędkość transmisji w kanałach telegraficznych		60 bodów	60 bodów	

Tab. 8.11. Porównanie parametrów systemu „Wozdych-1M” aparatury WP-02M i systemu „Dunajec” aparatury RPT-20

Parametr (możliwości bojowe)		WP-01M	RPT-10	Uwagi
Zakładany zakres odpowiedzialności podsystemu w przestrzeni powietrznej	w odległości	300 lub 600 km	300 lub 600 km	
	w wysokości	32 lub 64 km	16, 32 lub 64 km	
Liczba obiektów powietrznych możliwych do odbioru i przetwarzania		31 (12–15 według danych z podległych krt)	31 (w tym 8 namiarów źródeł zakłóceń)	RPT-10 dodatkowo możliwość odbioru informacji o 60 obiektach z nadrzędnego SD
Tempo przekazywania informacji o obiektach powietrznych	dla wsp. x, y	10 s	10–30 s	w zależności od liczby obiektów
	dla wsp. x, y, H	40–50 s		
Średniokwadratowy błąd „zdejmowania” informacji o obiektach powietrznych	wsp. x, y	1,5–2 km (z zakłóceniami 2000 m)		
	wysokość	750–1 000 m (z zakłóceniami 2000 m)		
Prędkość transmisji w kanałach telegraficznych		60 bodów	60 bodów	

Obiekt CYBER-W

Znajdował się w wyposażeniu stanowiska dowodzenia korpusu OPK. Przeznaczony był do:

- automatyzacji procesów zbierania, aktualizowania przetwarzania i zobrazowania na SD KOPK informacji radiolokacyjnej o sytuacji w powietrzu w obszarze związku operacyjno-taktycznego wojsk OPK;
- automatyzacji zobrazowania i przesyłania informacji decyzyjnych, przekazywanych między stanowiskami dowodzenia KOPK szczebla taktycznego;
- automatyzacji procesu powiadamiania SD sąsiednich BRT o aktualnej sytuacji w powietrzu w obszarze danego KOPK⁸⁶.

CYBER-W mógł współpracować z 6 batalionami radiotechnicznymi wyposażonymi w urządzenia RPT-21, WP-02M, WP-04M lub PORI oraz 5 współdziałającymi stanowiskami dowodzenia wyposażonymi w obiekty CYBER-W lub WS-11. Pośrednio mógł być również sprzężony z obiektem AŁMAZ-2 rozwiniętym na nadrzędnym stanowisku dowodzenia.

Obiekt zapewniał:

- automatyzację analizy, automatyczne opracowywanie i zobrazowanie informacji o sytuacji powietrznej w obszarze korpusu;
- automatyzację przetwarzania informacji radiolokacyjnej o nie mniej niż 60 celach i nie więcej niż 120 obiektach powietrznych;
- automatyzację śledzenia nosicieli zakłóceń aktywnych przy wykorzystaniu namiarów przekazywanych z podległych brt;
- automatyzację odbioru informacji radiolokacyjnej z 6 podległych brt;
- automatyzację zbierania i przetwarzania informacji o stanie i gotowości aktywnych środków walki oraz meldunków o wynikach działań bojowych tych środków;
- transmisję danych za pomocą 32-bitowych cykli informacyjnych typu „Wozduch-1M” z szybkością 60 bodów⁸⁷.

CYBER-W był systemem dwumaszynowym, wyposażonym w dwa komputery ODRA-1305. Obie jednostki były ze sobą powiązane za pomocą dwudostępnych pamięci dyskowych oraz za pomocą adaptera międzymaszynowego.

Obiekt posiadał 16 miejsc pracy osób funkcyjnych: dowódcy KOPK, szefa LM KOPK, szefa WR i Art. KOPK, dowódcy BRT, starszego oficera analizy, trzech oficerów analizy kierunku, oficera kontroli lotów planowych, oficera grupowania i charakterystyki, oficera współdziałania, oficera analizy obiektów zakłócających, oficera meldowania CSD, oficera powiadamiania, oficera wprowadzania informacji wolnozmiennych oraz oficera wprowadzania informacji z kierunków niezautomatyzowanych.

| Fot. 8.50. Sala systemu CYBER-W

| Fot. 8.51. Konsola graficzna operatora obiektu CYBER-W

System zbioru i uogólniania informacji o sytuacji powietrznej „Dunaj”

Prace nad nową generacją dowodzenia obroną powietrzną rozpoczęto w PIT w połowie lat dziewięćdziesiątych. Opracowujący koncepcję systemu pracownicy PIT wspólnie ze specjalistami z Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej doszli do wniosku, że dla dostarczenia właściwej informacji, we właściwym miejscu, we właściwym czasie powinno się połączyć w jedną sieć: stanowiska dowodzenia, źródła informacji i środki ogniowe. Tak więc struktura systemu oparta została na rozległej sieci komputerowej służącej do zapewnienia:

- przesyłania danych radarowych,
- dystrybucji obrazu sytuacji powietrznej,
- przesyłania meldunków i rozkazów,
- synchronizacji czasu,
- zarządzania systemem⁸⁸.

System „Dunaj” przeznaczony jest do automatyzacji procesów tworzenia jednolitej informacji o sytuacji powietrznej oraz automatyzacji procesów dowodzenia i kierowania aktywnymi środkami walki sektora obrony powietrznej. Zapewnia opracowywanie oraz przekazywanie jednolitej, zidentyfikowanej informacji o sytuacji powietrznej (RAP – *Recognized Air Picture*). Informacja RAP jest wynikiem obróbki informacji z rozlokowanych na obszarze Polski stacji radiolokacyjnych.

W systemie „Dunaj” wyróżnia się:

- zautomatyzowany podsystem rozpoznania radiolokacyjnego: obiekty automatyzacji posterunków radiolokacyjnych i centrum rozpoznania radiolokacyjnego (CRR);
- centrum dowodzenia i kierowania aktywnymi środkami walki sektora OP – CDS; w centrum są zintegrowane obiekty automatyzacji, stanowiska dowodzenia lotnictwa (eskadry w bazie lotniczej), wojsk rakietowych i walki radioelektronicznej oraz obiekty automatyzacji punktów naprowadzania DL-15 i terminale automatyzacji stanowiska kierowania lotnictwem w strefie lotniska TU-20L⁸⁹.

Posterunki radiolokacyjne (krt) wyposażone są w obiekty: ZPR-10S (Zautomatyzowany Posterunek Radiolokacyjny) lub terminal TSS-10S (Terminal Sprzężenia Systemu). Obiekty odbierają informację radiolokacyjną od współpracujących stacji analogowych (PASUW) lub z oddalonych źródeł cyfrowej informacji radiolokacyjnej protokołem ASTERIX. Obiekt ZPR-10S może śledzić i zobrazowywać do 120 tras obiektów powietrznych w obszarze 300 × 300 kilometrów. Informacja radiolokacyjna typu LAP (*Local Air Picture*) wytwarzana na stanowiskach uogólniania informacji przesyłana jest poprzez sieć OP – NET w protokołach formatu ASTERIX do szczebla nadrzędnego – ODN, w których rozmieszczone są obiekty CRR-20 (Centrum Rozpoznania Radiolokacyjnego). Wymiana informacji między obiektami CRR-20 odbywa się w standardzie Link-1⁹⁰.

| Fot. 8.52. Sala systemu „Dunaj” ZPR-10S w 34. brt

Centrum Operacji Powietrznych wyposażone jest w aparaturę ASOC. Do analizy sytuacji powietrznej ASOC wykorzystuje cyfrową informację radiolokacyjną ze stacji radiolokacyjnych.

PRZYPISY:

- 1) F. Mroczo, *Historia polskiej radiolokacji*, „Biuletyn Radar”, 2004 r, nr 2, s. 62.
- 2) CAW, sygn. IV/501.1/A/1370, s. 161 O 164.
- 3) Z. Czekala, *Parada radarów*, Warszawa 1999, s. 26.
- 4) Tamże, s. 179.
- 5) J. Ginowicz, Mariana Migdalskiego opowiadanie o polskiej radiolokacji, „Biuletyn Radar”, 2005, nr 5, s. 156.
- 6) R. Dufrene, *Historia polskiej radiolokacji*, w: *System obrony powietrznej Polski*, Warszawa 2013, s. 566.
- 7) CAW, sygn. 608/56, *Prace naukowo-badawcze sprzętu radiolokacyjnego 1954 r.*, s. 6.
- 8) Tamże, s. 10–11.
- 9) K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny Wojsk Radiotechnicznych*, w: *60 lat Wojsk Radiotechnicznych*, Warszawa 2011, s. 188.
- 10) J. Fiett, T. Gawron, I. Grzenkowicz, *XX lat polskiej radiolokacji*, Warszawa 1979, s. 29.
- 11) Tamże, s. 34.
- 12) CAW, sygn. 6081/56, *Meldunek dowódcy WL i OPL OK. z dnia 3.01.1961 r. do ministra Obrony Narodowej*, s. 47.
- 13) J. Ginowicz, Mariana Migdalskiego opowiadanie ..., dz. cyt., s. 158.
- 14) CAW, sygn. 864/54, *Uchwała Prezydium Rządu nr 14/s/54 z dnia 7 maja 1954 r.* s. 26–27.
- 15) Tamże, s. 33.
- 16) Tamże, s. 68–70, *Uchwała Rady Ministrów nr 2/56 z 14.01.1956 r.* s. 68–70.
- 17) ASP, sygn. 4847/71/90, *Dostawy, produkcja sprzętu radiolokacyjnego produkcji krajowej. Referat Departamentu Uzbrojenia MON w sprawie uruchomienia produkcji seryjnej RSWP Jawor*, s. 36.
- 18) Tamże, *Protokół z konferencji w MPC w dniu 20.10.1961 r.*, s. 54.
- 19) Tamże, s. 40.
- 20) Tamże, s. 48.
- 21) ASP, sygn. 4847/71/13, *Dostawy sprzętu radiolokacyjnego produkcji krajowej*, s. 1–2.
- 22) ASP, sygn. 4847/71/9, *Dostawy i produkcja sprzętu radiolokacyjnego*, s. 103–104.
- 23) Tamże, s. 104.
- 24) J. Siekiera, *Polskie radary w Wojskach Radiotechnicznych w latach 1950–2005*, „Biuletyn Radar”, 2005, nr 5, s. 88.
- 25) K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny ...*, dz. cyt., s. 196.
- 26) J. Siekiera, *Polskie radary ...*, dz. cyt., s. 94.
- 27) E. Sędek (red.), *50 lat polskiej radiolokacji*, Warszawa 2003, s. 17.
- 28) Tamże, s. 27.
- 29) J. Pawelec, S. Czeszejko, *Systemy rozpoznania radiolokacyjnego Sił Powietrznych byłego ZSRR i Federacji Rosyjskiej*, w: *Przegląd Sił Powietrznych*, 2005, nr 12, s. 54.
- 30) K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny ...*, dz. cyt., s. 190.
- 31) *Informator sprzętu radiolokacji i automatyzacji, cz. I*, Warszawa, 1984, s. 48.
- 32) Tamże, s. 196.
- 33) Z. Mordarski, *Stacje radiolokacyjne Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 1998, s. 46.
- 34) Tamże, s. 26.
- 35) Z. Mordarski, *Stacje radiolokacyjne ...*, dz. cyt., s. 44 – 45.
- 36) Tamże, s. 21 – 22.
- 37) K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny ...*, dz. cyt., s. 202 – 203.
- 38) E. Sędek /red./, *50 lat polskiej ...*, dz. cyt., s. 20.
- 39) R. Dufrene, *Historia polskiej ...*, dz. cyt., s. 574.
- 40) J. Siekiera, *Polskie radary ...*, dz. cyt., s. 104.
- 41) E. Sędek (red.), *50 lat polskiej ...*, dz. cyt., s. 29.
- 42) *Stacje radiolokacyjne Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych*, Warszawa 2009, s. 9.
- 43) R. Mazur, M. Długosz, *Radary systemu Backbone*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2011, nr 3, s. 17.
- 44) J. Siekiera, *Polskie radary ...*, dz. cyt., s. 113.
- 45) *Stacje radiolokacyjne ...*, dz. cyt., s. 52–53.
- 46) R. Mazur, M. Długosz, *Radary systemu ...*, dz. cyt., s. 15.
- 47) *Stacje radiolokacyjne ...*, dz. cyt., s. 68.
- 48) S. Czeszejko, *Kierunki rozwoju systemów rozpoznania radiolokacyjnego*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2011, nr 1, s. 18–19.
- 49) <http://sp.mil.pl.pptk> Artur Goławski.
- 50) Tamże.
- 51) K. Żabicki, „Polska Zbrojna”, 2014, nr 10, s. 45.
- 52) Z. Maślak, *Geneza i rozwój sfery ...*, dz. cyt., s. 8–9.
- 53) G. D. Krysenko, *Współczesne systemy obrony powietrznej*, Warszawa 1968, s. 9.
- 54) W. Wydzwigowski, *Rozwój systemów automatyzacji zbioru i dystrybucji informacji radiolokacyjnej w Polsce w latach 1972 – 2010*, Warszawa 2010, s. 11–12, (praca magisterska w AON).
- 55) ASP, sygn. 4874/71/12, *Szefostwo WRT WOPK, Meldunek dowódcy gen. Cz. Mankiewicza do Ministra Obrony Narodowej marsz. Spychalskiego o wprowadzeniu na uzbrojenie WOPK zautomatyzowanego systemu dowodzenia „Wozduch-1p” z dn. 16.08.1965*, s. 57; CAW, sygn. 1482/7/1430, *Notatka służbowa w sprawie „Wozduch-1p”*, s. 319. Jeden zestaw „Wozducha” kosztował 20 mln ówczesnych rubli.
- 56) J. Tomaszewski (red.), *Tradycje ...*, dz. cyt., s. 27.
- 57) J. Tomaszewski, *55 lat Wojsk Radiotechnicznych ...*, dz. cyt., s. 61–62.
- 58) ASP, sygn. 4847/71/12, *Pismo do Szefa Oddziału Operacyjnego Sztabu WOPK z dnia 19.12.1967 r. w związku z wizytacją WOPK przez Dowódcę OPK państw UW*, s. 210–211.
- 59) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys ...*, dz. cyt., s. 108.
- 60) Z. Jaworski, *Zarys ...*, dz. cyt., s. 52.
- 61) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji dowodzenia*, w: *60 lat Wojsk ...*, dz. cyt., s. 216.
- 62) S. Wieczorek, *Środki automatyzacji dowodzenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju – charakterystyka taktyczno-techniczna aparatury Wozduch*, Warszawa 1985 r., s. 10.
- 63) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 216.
- 64) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 103.
- 65) S. Wieczorek, *Środki automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 18.
- 66) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 216–217.
- 67) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 103.
- 68) S. Wieczorek, *Środki automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 18.
- 69) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 120–121.
- 70) Tamże, s. 121.
- 71) Tamże, s. 122.
- 72) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 223.
- 73) Tamże, s. 223.
- 74) Tamże, s. 222; *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 96–97.
- 75) A. Janyszek, *Radiolokacyjny Podsystem Taktyczny Dunajec*, „Biuletyn Radar”, 2005, nr 5, s. 119.
- 76) E. Sędek (red.), *50 lat polskiej ...*, dz. cyt., s. 88.
- 77) W. Wojciechowski, *Do Kolegów Radiotechników ...*, dz. cyt., s. 151.
- 78) R. Żelik, *Ewolucja systemów kierowania lotnictwem myśliwskim w walce*, (praca magisterska w AON), Warszawa, 2004, s. 31.
- 79) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 215.
- 80) Tamże, s. 90.
- 81) A. Janyszek, *Radiolokacyjny podsystem ...*, dz. cyt., s. 122.
- 82) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 215.
- 83) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 197; A. Janyszek, *Radiolokacyjny podsystem ...*, dz. cyt., s. 122.
- 84) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 197.
- 85) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 219.
- 86) *Informator sprzętu ...*, dz. cyt., s. 205; S. Antczak, K. Skrzypczyński, *Środki dowodzenia Wojskami Lotniczymi i obroną powietrzną*, Warszawa 1994, s. 46.

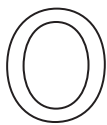
- 87) *Informator ...*, dz. cyt., s. 207.
88) R. Dufrene, J. Piela, Informatyzacja pola walki, Przemysłowy Instytut Telekomunikacji, 2004, nr 2, s. 4, www.obrum.gliwice.pl.
89) E. Sędek, *50 lat polskiej ...*, dz. cyt., s. 96.
90) B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji ...*, dz. cyt., s. 223.

ŹRÓDŁA TABEL:

- Tab. 8.1. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny Wojsk Radiotechnicznych*, w: *60 lat Wojsk Radiotechnicznych*, Warszawa 2011, s. 190.
Tab. 8.2. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 193.
Tab. 8.3. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 195.
Tab. 8.4. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 197.
Tab. 8.5. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 199.
Tab. 8.6. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 202.
Tab. 8.7. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny ...*, dz. cyt., s. 209.
Tab. 8.8. K. Walkowiak, *Sprzęt radiolokacyjny...*, dz. cyt., s. 212.
Tab. 8.10. B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji...*, dz. cyt., s. 220.
Tab. 8.11. B. Peikert, K. Walkowiak, *Sprzęt automatyzacji...*, dz. cyt., s. 220.

KSZTAŁCENIE KADR RADIOTECHNICZNYCH

Organizowanie systemu obserwacyjno-mel-dunkowego w Polsce w latach powojennych wymagało niezbędnej ilości kadr dowódczo-technicznych. Nieliczni, którzy pozostali w wojsku po 1945 r., posiadali przede wszystkim doświadczenie, brakowało im jednak stosownego wykształcenia. W Polsce nie kształcono bowiem specjalistów w tym zakresie. Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych kadry rekrutowano po krótkich przeszkoleniach spośród oficerów, podoficerów służby łączności, artylerii przeciwlotniczej. Dotkliwe braki kadry technicznej jednostki zaczęły odczuwać, kiedy na początku lat pięćdziesiątych do pododdziałów zaczęły docierać pierwsze stacje radiolokacyjne. Był to sprzęt nieporównywalnie bardziej skomplikowany niż znane już urządzenia, np. z łączności. Jak wspomniano, pierwszy kurs dla grupy specjalistów z radiolokacji zorganizowano w 1951 r. w Wojskowej Akademii Technicznej. Trudno jest przecenić rolę WAT w kształceniu kadr radiotechnicznych. Jej dorobek można poznać z wielu publikacji.

Od początku lat siedemdziesiątych oficerów i chorążych w zakresie podstawowym dla WRt planowano kształcić przede wszystkim w Wyższej Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej, natomiast podoficerów zawodowych i służby zasadniczej w Szkole Specjalistów WRt w Chorzowie. Jako regułę zakładano, że każdy specjalista WRt posiadać będzie przygotowanie podstawowe jako dowódca stacji (oficer, chorąży) lub operator stacji (podoficer zawodowy lub służby zasadniczej). Przygotowanie kadry do obsługi sprzętu automatyzacji oraz obejmowania wyższych stanowisk w pionie WRt realizowane miało być na kursach w WOSR, WAT, ASG i w ZSRR. Planowanie przeszkoleń na nowy sprzęt w kraju lub w ZSRR miało uwzględniać opłacalność ich organizowania. W kraju starano się organizować przeszkolenia na sprzęt produkcji krajowej i w przypadku dłuższych serii – sprzętu impor-

owanego. Dla pojedynczych sztuk sprzętu importowanego, ze względu na opłacalność i czas przygotowania takich kursów jako zasadę przyjmowano przeszkolenie w ZSRR¹.

Największym ośrodkiem, przygotowującym kadry na potrzeby Wojsk Radiotechnicznych, była Jelenia Góra oraz znajdujące się w niej szkoły i uczelnie o profilu radiotechnicznym. Spośród wszystkich szkół, obszernej monografii doczekała się Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna (Adolf Stachula, *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna. Zarys dziejów 1952–1992*). W Jeleniej Górze funkcjonowały wojskowe szkoły radiotechniczne w kolejności: Oficerska Szkoła Radiotechniczna (lata 1955–1969), Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna (lata 1969–1994) i Centrum Szkolenia Radioelektronicznego (lata 1994–2004) oraz działające w ich strukturach: Szkoła Chorążych WRt, później przemianowana na Szkołę Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia (lata 1967–2002), Szkoła Oficerów Rezerwy (lata 1974–1978) i jej następczyni Szkoła Podchorążych Rezerwy (lata 1978–1992), Podoficerska Szkoła Zawodowa (lata 1965–1973 i 1995–1997) oraz Szkoła Młodszych Specjalistów (lata 1957–1972 i 1995–2003). OSR ukończyło 2852 absolwentów, WOSR – 2560 absolwentów i 362 absolwentów wyższych studiów zawodowych, Szkołę Chorążych ukończyło 5420 absolwentów. Ponadto w jeleniogórskich wojskowych szkołach radiotechnicznych przeszkolono: ponad 8000 oficerów – absolwentów różnych kursów, około 3300 absolwentów Szkoły Oficerów Rezerwy i Szkoły Podchorążych Rezerwy, około 2100 podoficerów zawodowych i ponad 46000 specjalistów wojsk radiotechnicznych – żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Łącznie daje to liczbę prawie 80 tysięcy absolwentów różnych poziomów kształcenia. Absolwenci ci kierowani byli do jednostek wojskowych różnych rodzajów wojsk, w zdecydowanej większości jednak do Wojsk Radiotechnicznych.

Można przyjąć, że występowały dwie grupy szkół i ośrodków szkolenia specjalistów radiotechnicznych

I. SAMODZIELNE SZKOŁY I OŚRODKI SZKOLENIA

- Oficerska Szkoła Radiotechniczna i Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna
- Szkoła Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych
- 14. Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych.

II. SZKOŁY I KURSY TWORZONE W STRUKTURACH INNYCH SZKÓŁ I OŚRODKÓW SZKOLENIA

- Szkoła Chorążych Wojsk Radiotechnicznych, a po przekształceniu Szkoła Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia
- Kurs Doskonalenia Oficerów i Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów
- Szkoła Oficerów Rezerwy
- Szkoła Podchorążych Rezerwy
- Podoficerska Szkoła Zawodowa Wojsk Radiotechnicznych
- Szkoła Młodszych Specjalistów
- różnorodne kursy organizowane na zlecenie szefostwa WRt nadrzędnych dowódców wojsk, Sztabu Generalnego WP i Ministerstwa Obrony Narodowej².

Część z wymienionych szkół i ośrodków szkolenia znajdowała się w innych miastach Polski: w Chorzowie, Przasnyszu. Jedne rozformowane zostały wcześniej, inne, jak np. Szkołę Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych w Chorzowie, przeniesiono w 1995 r. do Jeleniej Góry.

9.1. OFICERSKA SZKOŁA RADIOTECHNICZNA 1952–1969

Jej utworzenie wiąże się z powstaniem na początku lat pięćdziesiątych jednostek obserwacyjno-meldunkowych w ramach Wojsk Obrony Przeciwlotniczej, stopniowo przekształcanych w wojska radiotechniczne. Tempo prac organizacyjnych oraz modernizacji Wojsk OPL OK przewyższało możliwości kadrowe, stąd ówczesne kierownictwo MON podjęło decyzję o utworzeniu specjalistycznej szkoły oficerskiej. Szkołę utworzono w Beniaminowie w pobliżu Warszawy, na podstawie rozkazu ministra obrony narodowej z dnia 14 maja 1952 r., nadając jej nazwę Oficerska Szkoła Radiotechniczna Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. Obiekty koszarowe, w których organizowano szkołę znajdowały się w Białobrzegach, w samym Beniaminowie żadnych koszar nie było. Wybór miejscowości nie był przypadkowy. W tamtych latach, wszystko

co związane było ze sprzętem radiotechnicznym, stanowiło tajemnicę. Władze wojskowe chciały ukryć profil kształcenia szkoły i długo występowała jako jednostka wojskowa nr 5863.

Na dowódcę formowanej jednostki, rozkazem ustnym, dowódca WOPL OK wyznaczył radzieckiego oficera, ppłk. inż. Borysa Łodocznikowa. Zatwierdzony został na zastępcę komendanta – dyrektora nauk. 27 grudnia 1952 r. na komendanta szkoły wyznaczony został również Rosjanin – płk Siergiej Genrykow.

Do końca czerwca 1952 r. do koszar przybyło zaledwie kilku oficerów stanowiących pierwszą grupę organizacyjną: szef służby samochodowej – ppor. Eugeniusz Gogol, szef wydziału wychowawczego – kpt. Zdzisław Murawski, szef wydziału ogólnego – kpt. Józef Baran oraz płatnik – chor. Jan Flak. W sierpniu stanowisko

ppłk inż. Borys ŁODOCZNIKOW

komendant Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej (dowódca JW 5863) w 1952 r.

Oficer Armii Radzieckiej, pierwszy komendant OSR (dowódca JW 5863). Pracę rozpoczął kilka dni po ukazaniu się rozkazu ministra obrony narodowej o powstaniu szkoły. W pierwszym rozkazie dziennym szkoły podał informację o objęciu stanowiska, następującej treści: „Na podstawie ustnego rozkazu Dowódcy Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Krajowego z dnia 1.06.1952 r. przystąpiłem do pełnienia obowiązków dowódcy nowo formującej się jednostki wojskowej, zgodnie z rozkazem Ministra Obrony Narodowej nr 044/Org. z dnia 14.05.1952 r. W drugim rozkazie dziennym szkoły z 12 czerwca 1952 r. podał: „Rozkazem Ministra Obrony Narodowej nr 846 z dnia 11.06.52 r. zostałem zatwierdzony na stanowisko Dowódcy Jednostki Wojskowej 5863”. Był pierwszym oficerem i organizatorem szkoły w początkowej fazie jej powstawania, ale nie powierzono mu funkcji komendanta. Komendantem został jego następca płk inż. Borys Genrykow.

płk Siergiej GENRYKOW

komendant Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1952–1954

Oficer Armii Radzieckiej. Komendantem OSR został 27 grudnia 1952 r. na podstawie ustnego rozkazu dowódcy Wojsk OPL OK. Skutecznie kierował procesem organizacyjnym i dydaktycznym szkoły, a także osobiście prowadził zajęcia z budowy stacji radiolokacyjnych. Był oficerem lubianym przez kadrę szkoły i podchorążych. Preferował rozwój bazy dydaktycznej w oparciu o wykonawstwo w szkole pomocy poglądowych i rozwój ruchu racjonalizatorskiego. Zainicjował w szkole amatorską działalność artystyczną i sport. Wraz ze swoją rodziną mieszkał w Nieporęcie. Oczekiwał rychłego powrotu do kraju i dalszej służby wojskowej. Zachowała się jedna charakterystyka osobowa za okres roku od połowy 1953 do połowy 1954 r., do czasu przekazania obowiązków następcy – mjr. Wacławowi Kazimierskiemu. Wraz z rodziną opuścił Polskę i wrócił do kraju. Był jednym z ostatnich oficerów grupy radzieckiej opuszczającym Beniaminów po zakończeniu misji formowania szkoły.

zastępcy komendanta szkoły i dyrektora nauk objął kolejny radziecki oficer – ppłk – Borys Izdebski. Przybyli też pierwsi specjaliści z radiolokacji, których bardzo brakowało. Z tej przyczyny opóźniało się rozpoczęcie procesu dydaktycznego. Na początku sierpnia 1952 r. do koszar przybyli: por. Leon Domaszewicz, por. Zbigniew Kawczyński – na stanowiska wykładowców elektrotechniki oraz por. Teodor Glapka – wykładowcy radiostacji.

Fot. 9.1. Widok ogólny na plac apelowy szkoły i budynek oddziału szkolenia w Białobrzegach

Wkrótce przybyli kolejni oficerowie: kpt. Bronisław Korczak na stanowisko starszego wykładowcy łączności; por. Jerzy Łukowski na stanowisko starszego pomocnika szefa Wydziału Wyszkożenia; ppor. Józef Jarczewski na stanowisko wykładowcy artylerii przeciwlotniczej, por. Eugeniusz Buko na stanowisko wykładowcy elektrotechniki, por. Piotr Budzowski na starszego wykładowcę elektroniki; por. Franciszek Gobis na wykładowcę problematyki obserwacyjno-meldunkowej; kpt. Jan Domagalik na wykładowcę radiotechniki; por. Władysław Jurkowski na kierownika wychowania fizycznego; ppor. Michał Kruk na szefa zaopatrzenia mundurowego i por. Zbigniew Jędrzejczyk na wykładowcę radiolokacji. Natomiast we wrześniu przybyli kolejni oficerowie: ppor. Wacław Leszczyński na pomocnika szefa wydziału ds. zaopatrzenia technicznego, ppor. Tadeusz Głowacz na wykładowcę wyszkolenia saperskiego i szefa służby saperskiej, ppor. Władysław Szybalski na dowódcę kompanii podchorążych, ppor. Stanisław Dub na dowódcę kompanii podchorążych,

por. Józef Walicki na wykładowcę taktyki, por. Stefan Szklarski na oficera personalnego, por. Kazimierz Rak na pomocnika szefa wydziału wykształcenia ds. planowania, ppor. Leopold Ignasiak na wykładowcę służby chemicznej, por. Telesfor Pawlak na dowódcę batalionu podchorążych³.

Było to jeszcze stosunkowo niewielkie grono kadry, bez większego doświadczenia, nie była też jeszcze sprecyzowana wewnętrzna struktura organizacyjna. Rozpoczęto adaptację koszar, przygotowania do przyjęcia kandydatów i przeprowadzenia egzaminów wstępnych. Do egzaminów wstępnych na I rok przystąpiło 593 kandydatów, z których 319 rozpoczęło naukę jako podchorążowie. Wśród nich znaleźli się późniejsi oficerowie: Stanisław Kłorek, Tadeusz Mikoś, Józef Urbański. Równolegle z pierwszym rocznikiem szkolenie rozpoczął drugi rocznik podchorążych, który tworzyła kompania z Oficerskiej Szkoły Łączności Radiowej z Zegrza. Kompania ta w całości została skierowana do OSR. W grupie tej znaleźli się późniejsi wykładowcy: Zdzisław Baran, Wiktor Car. W szkole obowiązywał 8-godzinny dzień zajęć programowych i dwie godziny obowiązkowej nauki własnej. W soboty obowiązywał 6-godzinny dzień zajęć.

Fot. 9.2. Płk Siergiej Genrykow składa meldunek gen. bryg. Wasylowi Kadazanowiczowi

Zdzisław Baran, tak wspomina swoje pierwsze miesiące w koszarach OSR w Beniaminowie: „Przeniesiono kompanię (z Zegrza – Z.K.), co było ogromnym zaskoczeniem, niedaleko, bo na drugi brzeg Narwi do Białobrzegów, gdzie znajdowały się niewielkie koszary, które wcześniej zajmował batalion łączności. Powiedziano nam, że jesteśmy od tego momentu w jednost-

ce wojskowej nr 5863, i że nas będą uczyć w zakresie radiotechniki specjalnej. Nazwa szkoły i to, czego będziemy się uczyli, jest objęte największą tajemnicą i dlatego w korespondencji mogliśmy posługiwać się tylko numerem jednostki wojskowej”... „Szkoła była na dorobku i brak było najprostszyc pomocy do nauki. Dlatego od pierwszych dni pracowaliśmy przy kreśleniu schematów i plansz poglądowych. Pomagaliśmy w przeprowadzeniu pierwszego naboru do szkoły. Por. Leon Domaszewicz uczył nas radiotechniki, a potem radiolokacji. Natomiast por. Tadeusz Maliszewski uczył nas zasad działania artyleryjskiej stacji radiolokacyjnej na amerykańskim urządzeniu typu SCR-584. Kiedy do szkoły sprowadzono radziecką stację artyleryjską typu SON-4, okazała się ona kopią SCR-584, więc nie było problemów z dalszą nauką. Podchorążowie bardzo lubili por. Tadeusza Maliszewskiego – wykładowcę sprzętu radiolokacyjnego na trzecim roku i por. Tadeusza Biernackiego, który uczył nas jazdy samochodem. Posługiwał się dosadnym językiem wobec mniej rożgarniętych podchorążych, tak, że od słuchania delikwentom uszy czerwieniały ze wstydu. Lubianym też był por. Jurek Charuk, który uczył łączności. Zawsze z humorem do podchorążych podchodził wykładowca taktyki lotnictwa por. Patrycjusz Tyśper, szczególnie zawzięty na ściągających podczas sprawdzianów pisemnych. Nie pamiętam, żeby któremuś z nas się udało. Podchorążowie na ogół nie lubili wykładowców politycznych. Wszystko inne, co starali się przekazać słuchaczom, zawsze przytłaczała historia radzieckich komunistów.” „...Przez cały czas przebywaliśmy w koszarach, bo na przepustkę nie było gdzie wyjść, wszędzie było daleko. Do Warszawy wtedy nas jeszcze grupowo nie puszczano. W pojedynkę można było dostać przepustkę, ale jeśli któremuś udało się tam pojechać, to nie było w tym czasie szansy, by coś ciekawego obejrzeć, ze względu na tłumy chętnych. Interesowała nas budowa Pałacu Kultury i Nauki jako potężnego „drapacza chmur” i zapowiedź co się będzie w nim znajdowało”⁴.

Na początku października 1952 r. zorganizowane zostały cztery kompanie podchorążych: 1. kompania radiolokacji – na dowódcę kompanii wyznaczony został por. Jan Sienkiel i trzy kompanie podchorążych pierwszego rocznika: 4. kompania – dowódcą został por. Edward Ro-

dzik; 5. kompania – dowódca ppor. Stanisław Dub i 6. kompania podchorążych – dowódcą został ppor. Władysław Szybalski. Na dowódcę batalionu wyznaczono por. Telesfora Pawłaka. W latach 1952–1953 powstały następujące cykle przedmiotowe, którymi kierowali:

- **cykl wyszkolenia politycznego i wykształcenia ogólnego** – kpt. Bronisław Pędzik;
- **cykl taktyki ogólnej** – kpt. Czesław Kossak;
- **cykl taktyki OPL** – mjr Marek Bałdin;
- **cykl elektrotechniki** – por. Piotr Budzowski;
- **cykl radiotechniki** – kpt. Jan Domagalik;
- **cykl radiolokacji** – ppłk Dymitr Kurtaszew.

Procedury personalne hamowały proces prac organizacyjnych, a przy obowiązującym wówczas stopniu tajności opóźnienia były widoczne i w konsekwencji ujemnie wpływały na organizację procesu dydaktycznego. Oficerowie radzieccy swój pobyt traktowali tymczasowo i poza formalnymi czynnościami oraz działaniami wynikającymi z obowiązków służbowych, nie przejawiali dodatkowej inicjatywy. Szkołę przez kilkanaście pierwszych miesięcy, traktowano jako jednostkę wojskową.

W sierpniu 1953 r., w wyniku egzaminów, do szkoły przyjęto 228 kandydatów, wśród których byli m.in.; Adolf Gontarz, Adam Kurdziel, Jan Kaczka (Jan Zieliński), Jan Machała, Jan Mocek, Józef Piekarczyk, Józef Pelichowski, Marian Poczęty, Jerzy Stefański, Leszek Świątkiewicz i Zenon Wysocki.

6 października 1953 r., zorganizowany został nowy batalion podchorążych pierwszego rocznika i otrzymał kolejną obowiązującą numerację, występował jako pododdział nr 13. Na dowódców kompanii podchorążych zostali wyznaczeni oficerowie: por. Edward Rodzik, por. Aleksander Frydrych i por. Edward Kolberski. We wrześniu 1953 r., na stanowisko starszego wykładowcy przedmiotów ogólnokształcących w Cyklu Wyszkożenia Politycznego i Wykształcenia Ogólnego przybył por. Józef Karp, w październiku na wykładowcę radiolokacji por. Longin Butkiewicz, na kierownika warsztatów szkolnych por. Kazimierz Obuchowicz i na wykładowcę taktyki ogólnej por. Władysław Januszkiewicz, a na instruktora wychowania fizycznego do powstałego batalionu podchorążych – por. Zdzisław Opałek⁵.

Fot. 9.3. Dowódca plutonu ppor. Zygmunt Wójcik (z lewej) i podchorążowie Władysław Korodeczko i Józef Piekarczyk. Nad brzegiem Narwi w Białobrzegach

Zmiany organizacyjno-kadrowe

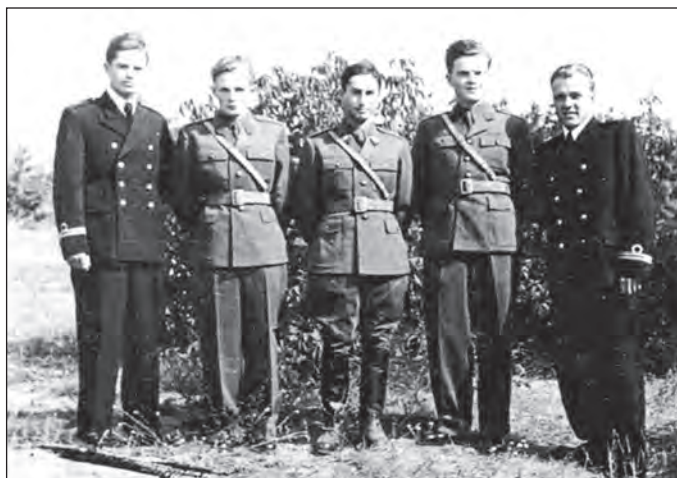
W 1953 r. ze szkoły odeszła grupa oficerów radzieckich, m.in. ppłk Dymitr Kurtaszew, ppor. Aleksander Jaszyn. Na kierownika Cyklu Radiolokacji wyznaczony został por. Edward Suduł. W szkole utworzono Cykl Sprzętu Lotniczego, uruchamiając w ten sposób specjalność związaną z obsługą radiotechnicznych urządzeń pokładowych w samolotach. Na wykładowców do tego cyklu przybyli: por. Zygmunt Wasilewski, por. Józef Zajączkowski, ppor. Jan Grabowski.

Zmianą, która zadecydowała o charakterze OSR na wiele lat, było objęcie 8 lipca 1954 r. obowiązków komendanta przez dotychczasowego zastępcę i Dyrektora Nauk – mjr. Wacława Kazimierskiego (absolwent WAT). Płk Siergiej Genrykow opuścił szkołę jako ostatni z radzieckich oficerów⁶. Od tego czasu szkoła była dowodzona i kierowana wyłącznie przez oficerów polskich.

W tym okresie na stanowiska służbowe do szkoły przybyli: kpt. Stanisław Jurak – na wykładowcę cyklu radiotechniki, por. Mieczysław Baranowski – na wykładowcę cyklu radiolokacji, mjr Anatol Przęsławski – na starszego wykładowcę łączności, por. Henryk Wiśniewski – na wykładowcę elektroniki i por. Zbigniew Grabski – na dowódcę kompanii podchorążych. Ponadto z 86 absolwentów z promocji w 1954 r. na obsadę wakujących stanowisk pozostawiono aż 22 oficerów. W rezultacie wielokierunkowych działań stan kadry szkoły w styczniu 1955 r. wynosił 150 oficerów. Po wielu latach, wymieniony por. Mieczysław Baranowski, późniejszy

wieloletni wykładowca, szef Oddziału Szkolenia, tak wspominał pierwszy kontakt z dydaktyką w OSR: „Masz tu program szkolenia i nie trać czasu. Siadaj pisać konspekty, bo będziesz miał do przeprowadzenia z podchorążymi ponad 800 godzin zajęć...” [...] „Te słowa usłyszałem na pierwszej pięciominutowej przerwie między-lekcyjnej. A na drugiej przerwie wręczył mi swój konspekt i powiedział: Baranowski idź za mnie w zastępstwie na wykład, bo mnie komendant wysłał do Warszawy. Konspekt mojego starszego wykładowcy był dla mnie mało czytelny. Zajęcia miały rozpocząć się za minutę. Musiałem iść. Po drodze zdążyłem odczytać temat i cel wykładu. Na szczęście podchorążowie wykazali duże zainteresowanie nowym wykładowcą i ukończoną przeze mnie WAT. Z chęcią odpowiadałem więc na pytania, aż [...] wreszcie lekcja się skończyła” [...] „Jesienią 1954 r. nie było w szkole ani jednej sprawnej stacji radiolokacyjnej. Szkoła w tym czasie posiadała już prototyp stacji „Nysa”, który w ramach gwarancji stale naprawiano”.⁷ W latach 1954–1955 wykładowcy przedmiotów technicznych realizowali średnio po około 1200 godzin zajęć rocznie, pomimo normy dydaktycznej 800 godzin.

Szkoła w drugi rok szkolny (1953–1954) wkraczała z pełnymi etatami stanu zmiennego. W tym okresie rozpoczęto kształcenie podchorążych na trzech rocznikach. Rozpoczęto także doskonalenie merytoryczne i metodyczne kadry dydaktycznej, organizując własne kursy i zajęcia metodyczne. W lipcu 1954 r. podchorążowie trzeciego rocznika odbyli pierwsze praktyki w jednostkach radiotechnicznych i obserwacyjno-meldunkowych stacjonujących w Bydgoszczy, Grudziądzu, Chojnicach, Wrocławiu, Poznaniu, Słupsku, Krakowie, Malborku, Warszawie i Gdyni. Podchorążowie tego rocznika po przybyciu z praktyki w dniach 11–27 sierpnia 1954 r. poddani zostali egzaminom państwowym. Do egzaminów dopuszczono 86 podchorążych. Egzamin obejmował cztery podstawowe grupy przedmiotów: społeczno-politycznych, ogólnowojskowych, sprzętu radiolokacyjnego i taktyki rodzajów wojsk. Ostatnim przedsięwzięciem, kończącym wysiłek dydaktyczno-wychowawczy szkoły dwóch minionych lat, była pierwsza promocja absolwentów. Promocja 86 absolwentów w Beniaminowie odbyła się 5 września 1954 r. Prymusem został ppor. Mendel Blumenkranc.

Fot. 9.4. Absolwenci pierwszej promocji OSR w Beniaminowie w 1954 r., którzy ukończyli szkołę z oceną bardzo dobrą. Stoją od lewej: ppor. mar. Edmund Zembrzusi, ppor. Tadeusz Rodak, ppor. Mendel Blumenkranc, ppor. Mieczysław Karwat, ppor. mar. Józef Basta

Promocji dokonał szef Sztabu WOPL OK – płk Władysław Szczepucha.

Liczna grupa absolwentów, także z promocji w 1955 r., kontynuowała służbę zawodową w OSR w Jeleniej Górze, do nich należeli: Henryk Drewicz, Bogumił Dyja, Ryszard Kot, Stanisław Klorek, Zygmunt Kuczyński, Tadeusz Mikoś, Jan Miodek, Stanisław Wiśniewski, Kazimierz Weber, Kazimierz Urbański i Zdzisław Zielonka. Z kompanii radiowej pozostali w szkole: Zdzisław Baran, Henryk Kostecki i Wiktor Car⁸.

W ostatnim roku szkoleniowym w Beniaminowie, na trzech rocznikach OSR kształciło się 585 podchorążych. Podchorążowie pierwszego rocznika nie byli objęci specjalizacją. Na 15 plutonów drugiego i trzeciego rocznika, 9 plutonów było o profilu artyleryjskim, 4 plutony o profilu obserwacyjno-meldunkowym i 2 plutony o profilu reflektorów. Szkoła prowadziła też kursy dla oficerów – techników stacji radiolokacyjnych i techników urządzeń reflektorowych. We wrześniu taki kurs ukończyło 75 uczestników. Ostatnia promocja w Beniaminowie odbyła się 5 września 1955 r. Z wynikiem bardzo dobrym, szkołę ukończyli: Stanisław Drogoś, Stanisław Kościelewski, Benedykt Lisowicz, Tadeusz Mikoś, Stanisław Niewiadomski oraz Józef Żarow.

W pierwszej połowie września 1955 r., zgodnie z zarządzeniem Szefa Sztabu Generalnego nastąpiła dyslokacja szkoły do Jeleniej Góry, do koszar opuszczonych przez rozformowaną Oficerską Szkołę Piechoty nr 2. Transporty z Beniaminowa i Legionowa ze sprzętem i pododdziałami odjechały 2, 5 i 10 września. W kronice OSR zapisano wówczas: „Dyslokacja OSR prze-

płk dr hab. inż. Wacław KAZIMIERSKI

komendant Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1954–1969

komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1969–1972

Urodził się w 1922 r. w Chmielówce koło Żytomierza. Prawnuk zesłańca na Syberię po powstaniu styczniowym. W 1936 r. wraz z rodziną deportowany do Kazachstanu. Szkołę średnią ukończył w Turgieniu, a w 1939 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel matematyki i fizyki. Rok później podjął zaoczne studia w Instytucie Pedagogicznym w Ałma Acie. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej w 1941 r. został powołany do Armii Radzieckiej. Początkowo odbywał służbę w batalionie inżynieryjno-budowlanym, gdzie w trudnych warunkach budował drogi, mosty, lotniska. Po kilkunastu miesiącach ciężkiej pracy otrzymał skierowanie do podoficerskiej szkoły łączności. Ukończył ją z wyróżnieniem i jako podoficer został w niej wykładowcą elektrotechniki. W maju 1943 r. zgłosił się ochotniczo do formowanej w Sielcach nad Oką 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Brał udział w bitwie pod Lenino. Za wykazane męstwo został odznaczony Krzyżem Walecznych i wyróżniony skierowaniem do oficerskiej szkoły w Riazaniu. Po ukończeniu szkoły, jako podporucznik, otrzymał przydział na stanowisko dowódcy plutonu w 3. Dywizji Piechoty WP. W jej składzie uczestniczył w walkach o przyczółek warecko-magnuszewski, o Czerniaków, na Wale Pomorskim, o Kołobrzeg i nad Odrą. Za zasługi w walkach odznaczony m.in. brązowym i srebrnym medalem „Zasłużony na Polu Chwały”. 3. Dywizja Piechoty zakończyła szlak bojowy nad Łabą, a por. W. Kazimierski był już dowódcą 3. Samodzielnej Kompanii Chemicznej. Po rozformowaniu kompanii skierowany został do 7. Łużyckiej DP na stanowisko dowódcy kompanii. Zamierzał zwolnić się z wojska, ale po zapewnieniu władz wojskowych, że otrzyma pomoc przy repatriacji rodziny z ZSRR, pozostał w służbie czynnej. W 1948 r. kpt. Wacław Kazimierski podjął studia na Politechnice Śląskiej w Gliwicach na Wydziale Elektrycznym. Równocześnie otrzymał nieoczekiwane przeniesienie do Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 1 we Wrocławiu. W latach 1951–1953 studiował w WAT, a po jej ukończeniu został przeniesiony do OSR w Benjaminowie na stanowisko dyrektora nauk. Wykazywał się talentem organizacyjnym, nowatorstwem, pracowitością. W 1954 r. został pierwszym polskim komendantem OSR. Kierował szkołą w trudnym okresie, kiedy nie zakończono jeszcze prac organizacyjnych, nie było ustabilizowanej kadry przygotowanej do funkcji dydaktycznych i nie sprecyzowano do końca kierunków kształcenia oraz kierunków rozwoju szkoły. Po przebazowaniu szkoły z Benjaminowa do Jeleniej Góry właściwie ponownie organizował szkołę od podstaw, nadając jej kształt i kierunki rozwojowe realizowane przez swoich następców. W 1962 r. ukończył studia drugiego stopnia w WAT na Wydziale Elektrotechnicznym. Zabiegał wraz z prof. Marianem Szuskim z Politechniki Wrocławskiej o utworzenie przy OSR zamiejscowej Katedry Elektroniki. Podjął pracę naukowo-badawczą dotyczącą zwiększenia efektywności nauczania podchorążych za pośrednictwem wprowadzania do procesu dydaktycznego środków technicznych, a szczególnie tzw. maszyn uczących. Poszukując rozwiązań praktycznych, zaprojektował i wspólnie z grupą oficerów skonstruował i doprowadził do wykonania kilkunastu modeli takich maszyn. Zainicjował eksperymenty z telewizją dydaktyczną. Uzyskał pozwolenie na emisję otwartego programu edukacyjnego na teren OSR i Jeleniej Góry (do realizacji projektu nie doszło z powodu jego odejścia z funkcji komendanta szkoły). Płonem jego doświadczeń było opublikowanie badań w opracowaniu zatytułowanym „Podstawy nauczania programowego”. W 1968 r. obronił pracę doktorską. W wyniku dalszych wieloletnich i wnikliwych badań powstała praca „Model i metody kształcenia inżyniera – dowódcy wojsk radiotechnicznych”. Praca ta była rozprawą habilitacyjną opublikowaną w 1972 r. Pod koniec lat 60. podjął starania rozwinięcia w szkole programu doktoryzacji kadry dydaktycznej. Jego bezkompromisowość w sprawach istotnych dla szkoły i środowiska wojskowego powodowała częste konflikty z przełożonymi. Będąc przekonany o słuszności realizowanej misji, działał konsekwentnie, nie oczekując wsparcia ze strony przełożonych. Podjętych działań płk W. Kazimierski nie dokończył, ponieważ został przeniesiony na stanowisko zastępcy dowódcy 3. Korpusu OPK ds. technicznych, faktycznie tej funkcji nie pełnił. Po odejściu z wojska w 1973 r. przeszedł do pracy w szkolnictwie cywilnym i uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Pracował w Instytucie Kształcenia Zawodowego Ministerstwa Edukacji Narodowej w Warszawie, a w latach 1984–1988 w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1988 r. podjął pracę naukowo-dydaktyczną w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. Był m.in. kierownikiem Zakładu Kształcenia Pedagogicznego, a w latach 1992–1995 kierował Katedrą Wychowania Technicznego na Wydziale Nauczycielskim. W 1999 r. prezydent Republiki Słowackiej nadał płk. Wacławowi Kazimierskiemu tytuł profesora. Na terenie byłych koszar OSR i WOSR znajduje się tablica poświęcona jego pamięci.

biegała sprawnie i zgodnie z opracowanym planem. Kadra i żołnierze z wielkim poświęceniem pracowali przy przygotowaniu sprzętu do załadowania na transport. Dzień promocji i cała noc poświęcona była na załadowanie pododdziałów i sprzętu na transport. Olbrzymie wrażenie na podchorążych, przybyłych na nowe miejsce postoju, wywarły Karkonosze i sama Jelenia Góra⁹.

Fot. 9.5. Widok koszar jeleniogórskich OSR-WOSR z lotu ptaka

Warto przytoczyć w tym miejscu wspomnienia z przybycia do Jeleniej Góry uczestnika wydarzeń tamtych dni, st. chor. szt. w st. spocz. Jerzego Kowalskiego: „W Jeleniej Górze wyładowaliśmy się na bocznicę Dworca Głównego i stamtąd przeprowadzono nas do koszar. Kompanie maszerowały w kolumnach czwórkowych. Śpiewaliśmy na całej trasie przemarszu. Moja kompania wyróżniała się mundurami lotniczymi, co wzbudzało szczególne zainteresowanie oglądających przemarsz. Na spodniach mieliśmy niebieskie lampasy, w tym kolorze otoki na czapkach oraz pagony i wypustki na kołnierzach. Pozostali podchorążowie mieli barwy czerwone – właściwe dla piechoty. Podczas przemarszu widzieliśmy piękne miasto, czyste, ukwiecone. Przy Osiedlu Robotniczym przed domami były murki, piękne klomby z kwiatami. Do koszar weszliśmy przez piękną bramę z posągami jeleni i zaprowadzono nas do budynku znajdującego naprzeciw trybuny przy placu apelowym¹⁰.

W nowych koszarach było przede wszystkim więcej miejsca. Na potrzeby szkoły przejęto budynki koszarowe, bloki szkoleniowe, obiekty sportowe, budynek klubu oficerskiego, bibliotekę, salę kinową, magazyny i pomieszczenia

warsztatowe, ponadto kasyno, służbę żywnościową i dział kwaterunkowy. W stosunkowo krótkim terminie przystosowano obiekty na potrzeby szkolenia podchorążych OSR. W przejętym kompleksie koszarowym znajdowała się jeszcze Oficerska Szkoła Topografów, która do czasu jej rozwiązania stanowiła integralną część organizacyjną szkoły i występowała pod nazwą Cyklu Topografii Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej (do 1958 r.).

W październiku 1955 r. w Jeleniej Górze, rozpoczęto szkolenie 728 podchorążych, z tego 382 na pierwszym roku. Szkolenie podchorążych realizowano w trzech profilach:

- obserwacyjno-meldunkowym,
- artyleryjskim,
- sprzętu lotniczego.

W nowych warunkach koszarowych rozpoczęto prace pod kątem perspektywicznego rozwoju szkoły i posiadanego sprzętu technicznego. OSR otrzymała nowe typy stacji radiolokacyjnych, w tym stację polskiej produkcji „Nysa”. Wysiłki komendy OSR, poprzez stworzenie nowoczesnej bazy laboratoryjnej wyprzedzały podobne tendencje w całym szkolnictwie wojskowym.

Fot. 9.6. Podchorążowie w laboratorium elektrotechniki

W latach 1955–1969 liczba cykli przedmiotowych wahała się od 6 do 9, w zależności od struktury szkolonych słuchaczy. Podobnym zmianom podlegały bataliony podchorążych, w szczytowym okresie rozwoju szkoły były trzy bataliony podchorążych. W pierwszej połowie lat sześćdziesiątych liczba batalionów podchorążych malała, w ich miejsce powstawały nowe

pododdziały specjalistyczne: elewów Podoficerskiej Szkoły Zawodowej, elewów Szkoły Młodszych Specjalistów, a później kadetów Szkoły Chorążych Wojsk Radiotechnicznych. Powstałe wydziały i elementy zabezpieczające były mniej wrażliwe na zmiany wewnętrzne i nie ulegały przemianom organizacyjnym. W strukturze OSR funkcjonował także od 1952 r. Kurs Doskonalenia Oficerów, początkowo na potrzeby jednostek obserwacyjno-meldunkowych, a następnie radiotechnicznych. W szkole prowadzono również krótkoterminowe kursy dla oficerów i podoficerów rezerwy¹¹.

Stały rozwój techniki bojowej stawiał kadrze oficerskiej wyższe wymagania w zakresie poziomu wykształcenia. Stąd, na terenie OSR zorganizowano liceum ogólnokształcące, w którym uzupełniło wykształcenie kilkudziesięciu oficerów i podoficerów zawodowych. Wraz z rozwojem myśli technicznej w zakresie radiolokacji, wzrosły również wymagania wobec kandydatów do OSR. Rozkazem ministra obrony Narodowej z dnia 31 stycznia 1956 r. przyjęcie do szkoły uwarunkowane zostało posiadaniem przez kandydatów średniego wykształcenia¹². Staraniem komendanta ppłk. Wacława Kazimierskiego i jego zastępców OSR otrzymała uprawnienia nadawania absolwentom tytułu technika radiokomunikacji w specjalności – eksploatacja urządzeń radiokomunikacyjnych. Do szkoły w 1956 r. przybyli na stanowiska wykładowców kolejni absolwenci WAT: por. Ireneusz Cieślík, Jan Florkowski, Kazimierz Jędrzejewski, Stanisław Pagacz, Julian Górak, Kazimierz Stachowicz, Bronisław Jakus¹³.

10 października 1956 r. ówczesny szef Sztabu WL i OPL OK – gen. bryg. Wasyl Kadazanowicz wręczył Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej sztandar ufundowany przez ministra obrony narodowej. W 1956 r., rozkazem ministra obrony narodowej, OSR przeniesiono na etat, według którego stan stały wynosić miał: 426 wojskowych, 56 kontraktowych; natomiast stan zmiennej: 960 osób, 100 oficerów – słuchaczy i 25 oficerów rezerwy¹⁴.

W latach 1957–1959 r. OSR została częściowo przeformowana. Proces ten został częściowo narzucony przez Główny Zarząd Wyszko-
lenia Bojowego. Zgodnie z opracowanym 29 marca 1957 r. „Statutem Szkół Oficerów Zawodowych”, zadaniem szkół oficerskich było [...] „wyszko-

lenie podchorążych w dowodzeniu plutonem w warunkach współczesnej walki, jak również w wykonywaniu innych funkcji [...] Zapoznanie z uzbrojeniem i sprzętem”. Konieczność wprowadzenia zmian w profilach kształcenia wynikała również ze zwiększonego zapotrzebowania wojsk radiotechnicznych na specjalistów z dziedziny radiolokacji. W rezultacie rozwiązano cykl sprzętu lotniczego, utworzone cykle elektrotechniki i radiotechniki połączono w jeden cykl elektro- i radiotechniki, cykl służby bojowej sprzętu radiotechnicznego przemianowano na cykl pracy bojowej i utworzono cykl radiolokacji. Opracowano nowe programy kształcenia, wprowadzono w nich szeroki zakres tematów z techniki impulsowej, miernictwa radiolokacyjnego, automatyki, teorii nawigacji i lotów oraz samolotowych urządzeń radiolokacyjnych. Spowodowało to konieczność urządzenia od podstaw nowych laboratoriów i pracowni specjalistycznych, niezbędnych do szkolenia na wyższym poziomie oraz przy zwiększonej ilości specjalności z techniki radiolokacyjnej¹⁵.

Fot. 9.7. Instruktaż do zajęć prowadzi kpt. Kazimierz Byrski (4. od prawej)

Uwzględniając profile szkolenia i liczbę podchorążych, dokonano reorganizacji pododdziałów szkolnych. W miejsce dwóch istniejących batalionów podchorążych utworzono trzy bataliony: 1. batalion podchorążych pierwszego rocznika (cztery kompanie podchorążych), 2. batalion podchorążych drugiego rocznika (trzy kompanie podchorążych), 3. batalion podchorążych trzeciego rocznika (dwie kompanie podchorążych). W końcu 1957 r. pozostawiono dwa bataliony podchorążych, zmieniała się tylko liczba kompanii (3–4). Taka organizacja

pozostała do 1967 r. W końcu 1957 r. do OSR przeniesiono elewów z 14. Ośrodka Szkolenia Młodszych Specjalistów w Przasnyszu. Z rozformowanego ośrodka przejęto część kadry, 529 elewów i sprzęt radiotechniczny do zabezpieczenia procesu szkolenia.

Fot. 9.8. Promocja w Jeleniej Górze absolwentów OSR w 1957 r. na placu przy ul. Sudeckiej (obecnie). W środku ppor. Ryszard Jeżykowski – prymus

Do prowadzenia zajęć praktycznych w OSR utworzony został poligon. Początkowo umiejscowiony był na Górze Szybowcowej w Jeżowie Sudeckim (komendant – kpt. Józef Szpet). Znalazły się tam trzy stacje radiolokacyjne ogólnego rozpoznania: P-3A, P-8, P-20 oraz stacja artyleryjska SON-4. Kiedy w 1959 r. Wzgórze Szybowcowe przejął Aeroklub Jeleniogórski, stacje przeniesiono do koszar, budując poligon radiotechniczny między zabudowaniami koszarowymi. Jego umiejscowienie (wokół góry) nie pozwalało na normalną pracę urządzeń. Natomiast bezpośrednia bliskość terenów zamieszkałych ograniczała emisję dużej mocy. Stąd po poszukiwaniach wybrany został Popielówek. Budowę rozpoczęto w 1976 r. Pracowali żołnierze, kadra. Dowódcą zgrupowania budowlanego był kpt. Wojciech Liśkiewicz. Trzeba było wybudować od podstaw kompletny obiekt radiotechniczny typu batalionowego, a w nim budynek koszarowy, garaże na sprzęt, stanowiska dowodzenia (krt i brt)¹⁶. Obiekt został oddany do użytku w 1982 r. Komendantem wybudowanego obiektu został mjr Zygmunt Klimczak, a następnie kpt. Kazimierz Gosk. Dowódcami kompanii byli m.in. por. Ryszard Szczęsny, por. Tadeusz Betlej, por. Marek Andrzejuk, por. Piotr Skoczek. Do-

wódcą SD krt był kpt. Zbigniew Gąsioriewicz, kpt. Grzegorz Zwardoń, dowódcą PŁSD – por. Maksymilian Olejniczak. Poligon w Popielówku funkcjonował do czasu rozwiązania Centrum Szkolenia Radioelektronicznego.

W 1958 r., obsada ważniejszych stanowisk w komendzie, Wydziale Szkolenia i pododdziałach szkolnych była następująca:

- **komendant** – płk Wacław Kazimierski;
- **zastępca komendanta ds. politycznych** – ppłk Józef Woźniak;
- **zastępca komendanta ds. szkolenia** – ppłk Piotr Budzowski;
- **zastępca komendanta ds. liniowych** – mjr Władysław Bonczar;
- **zastępca komendanta ds. technicznych** – mjr Jan Lewandowski;
- **kwatermistrz** – ppłk Stanisław Gazda;
- **Wydział Szkolenia** – ppłk Piotr Budzowski;
- **Cykl Przedmiotów Społeczno-Politycznych** – mjr Władysław Nowak;
- **Cykl Taktyki** – ppłk Karol Ruciński;
- **Cykl Elektro-Radio** – kpt. Mieczysław Baranowski;
- **Cykl Podstaw Radiolokacji** – kpt. Józef Skierski;
- **Cykl Sprzętu Radiolokacyjnego** – mjr Stanisław Burak;
- **Cykl Pracy Bojowej** – kpt. Bolesław Górecki;
- **1. batalion podchorążych** – kpt. Stanisław Dub;
- **2. batalion podchorążych** – mjr Kazimierz Byrski¹⁷.

W połowie lat sześćdziesiątych w OSR dokonano kolejnych zmian. Szkoła rozpoczęła szkolenie elewów PSZ, a od 1967 r. – kadetów Szkoły Chorażych WRt. Jej utworzenie spowodowało stopniowe zmniejszanie stanów osobowych w SMS WRt. Ponadto prowadzono kursy doskonalące dla kadry z jednostek oraz oficerów rezerwy. OSR stała się dużym centrum szkolenia na potrzeby wszystkich rodzajów wojsk. Stany osobowe liczyły nawet ponad 2000 żołnierzy. Jak wspominał płk w st. spocz. Józef Piekarczyk, późniejszy

komendant, [...] „rozpoczął się okres rozbudowy i modernizacji bazy laboratoryjnej”¹⁸. Z inicjatywy komendanta – płk. Wacława Kazimierskiego, na początku lat sześćdziesiątych podjęto próby nawiązania współpracy z Politechniką Wrocławską. Powstał nawet projekt utworzenia w OSR zamiejscowego wydziału elektroniki, ale negatywne stanowisko nadrzędnych instytucji wojskowych zadecydowało o jego odrzuceniu¹⁹.

Ze względu na rozwiniętą bazę techniczną, sprzęt radiolokacyjny oraz system kształcenia szkoła odwiedzana była przez liczne delegacje wojskowe. OSR zwiedzali m.in. attaché lotniczy Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Holandii, Turcji, Wielkiej Brytanii, Węgier, ZSRR. W 1967 r. grupa oficerów i podchorążych z jeleniogórskiej szkoły złożyła wizytę we francuskiej szkole lotniczej w Salon de Provence²⁰.

Wyrazem uznania dla umiejętności instruktorskich kadry dydaktycznej OSR było kształcenie w latach 1960–1964 grup indonezyjskich

wojskowych na sprzęcie radiolokacyjnym produkcji polskiej. Grupa ta przez cały okres pobytu w OSR występowała pod nazwą „Grupa 100”. Dalsze szkolenie indonezyjskich słuchaczy odbywało się już w Indonezji, również pod okiem oficerów z Jeleniej Góry.

Jesienią 1967 r. na stanowiska dydaktyczne do szkoły przybyła grupa absolwentów WAT, m.in. por. Zdzisław Bigosiński, por. Bronisław Guminiak, kpt. Lucjan Kowalczyk, por. Bogdan Kuberka, por. Włodzimierz Pawlak, por. Eugeniusz Pędziwiatr. Wakaty na stanowiskach dowódczych uzupełniano własnymi absolwentami z promocji w 1967 r. Z tej i następnej promocji w Jeleniej Górze pozostali: ppor. Bolesław Błażków, ppor. Bogdan Grabowski, ppor. Jerzy Górski, ppor. Andrzej Musiał, ppor. Andrzej Kica, ppor. Ryszard Samborowski, ppor. Tadeusz Smoliński. Oficerowie ci na trwale związali się z jeleniogórską szkołą, uzupełnili wykształcenie, wielu z nich ukończyło studia doktoranckie i zajęli wysokie stanowiska w dydaktyce.

Oficerską Szkołę Radiotechniczną w latach 1955–1968 ukończyło 2852 oficerów. Absolwenci OSR kierowani byli na różne stanowiska służbowe w Wojskach Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, do Marynarki Wojennej, Okręgów Wojskowych czy Instytucji Centralnych MON. Najwięcej jednak absolwentów skierowano do jednostek radiotechnicznych, artylerii przeciwlotniczej i rakietowej. Wielu z nich osiągnęło wysokie stopnie wojskowe, stanowiska dowódcze i naukowe, m.in. gen. broni prof. dr inż. Tadeusz Jemioło, gen. dyw. Tadeusz Chmiel, gen. dyw. Tadeusz Jauer, gen. bryg. Tadeusz Bałachowicz, gen. bryg. Józef Dziechciarz, gen. bryg. Tadeusz Mikoś, gen. bryg. Franciszek Żygis, gen. bryg. Edward Redwanz, płk dr Józef Banaś, płk dr Jerzy Kwiatkowski, płk Leszek Świątkiewicz.

Fot. 9.9. Indonezyjscy elewi odbywający szkolenie w OSR z „Grupy 100”

9.2. Utworzenie i rozwój

WYŻSZEJ OFICERSKIEJ SZKOŁY RADIOTECHNICZNEJ 1969–1997

Postępująca modernizacja sił zbrojnych spowodowała znaczne przeobrażenia w szkolnictwie wojskowym, które polegały na stopniowym przekształcaniu szkół oficerskich w wyższe szkoły oficerskie. Większość dotychczasowych szkół oficerskich, w 1967 r. została przekształco-

na w wyższe szkoły oficerskie. Nie dotyczyło to jednak OSR w Jeleniej Górze.

Jak twierdził ówczesny komendant OSR, płk Wacław Kazimierski, w Inspektoracie Lotnictwa i Zarządzie Szkolnictwa Wojskowego MON przeważała koncepcja zaniechania kształcenia

oficerów w Jeleniej Górze. Sądzono, że dotychczasowych absolwentów OSR, przede wszystkim na stanowiskach technicznych zastąpią absolwenci szkoły chorążych. W 1967 r. władze wojskowe utworzyły korpus chorążych zawodowych, a w dotychczasowej OSR w Jeleniej Górze utworzono Szkołę Chorążych. Przewidywano, że będzie można chorążymi obsadzać stanowiska służbowe zajmowane dotychczas przez oficerów młodszych, a więc dowódców urzędów i dowódców pododdziałów do szczebla plutonu. Miało to spowodować zmniejszenie zapotrzebowania na oficerów korpusu radiotechnicznego²¹. Wysiłki komendanta, by przekształcić OSR w uczelnię wyższą, wspierało kierownictwo ówczesnego RADWAR-u. Jak napisał wspomniany już płk Józef Piekarczyk, „Należy bardzo mocno podkreślić, że tylko upór i osobiste, bezgraniczne zaangażowanie się komendanta OSR płk. dr. inż. Wacława Kazimierskiego doprowadziło naszą szkołę do statusu szkoły wyższej”²².

Fot. 9.10. Podchorążowie pierwszego rocznika WOSR w 1969 r. podczas immatrykulacji roku akademickiego w Teatrze im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 marca 1969 r. i rozkazu Ministra Obrony Narodowej z 8 lipca 1969 r. szkoła otrzymała status uczelni wyższej i nazwę Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna. 1 października 1969 r. w Teatrze Miejskim odbyła się uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego. Zajęcia rozpoczęły się już według nowych programów, zmodernizowano gabinety przedmiotowe, laboratoria. Proces dydaktyczny realizowano w ośmiu cyklach przedmiotowych:

- **Cyklu Przedmiotów Ogólnokształcących**
– płk Tomasz Cudo;
- **Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych**
– płk Bolesław Bartosiński;
- **Cyklu Taktyki**
– płk Karol Ruciński;
- **Cyklu Elektro-Radiotechniki**
– płk Mieczysław Baranowski;
- **Cyklu Podstaw Radiolokacji**
– płk Ireneusz Cieślik;
- **Cyklu Sprzętu**
– ppłk Stanisław Jurak
- **Cyklu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia**
– płk Stanisław Pagacz;
- **Cyklu Pracy Bojowej**
– ppłk Bolesław Górecki²³.

WOSR rozpoczynała rok szkolny 1969/1970 w składzie: jednej kompanii podchorążych (dowódca: kpt. Ryszard Kot), 3 kompanii Szkoły Chorążych, 1 kompanii PSZ i 7 kompanii SMS. Kompania podchorążych była stosunkowo liczna, miała w swoim składzie 5 plutonów, lecz liczba podchorążych stanowiła niewielki procent stanu osobowego szkoły. W tym czasie tylko liczba elewów SMS dochodziła do około 1400–1600 w każdym turnusie szkolenia. Ten skład strukturalny i organizacyjny w następnych latach uległ radykalnej zmianie. Na początku 1970 r. zapadła decyzja o utworzeniu Ośrodka Szkolenia Specjalistów Radiolokacji w Chorzowie. Ośrodek ten od WOSR przejął Podoficerską Szkołę Zawodową WRt (mjr Tadeusz Świerk pozostał komendantem tej szkoły) i sukcesywnie do rozwoju bazy przejmował szkolenie młodszych specjalistów radiolokacji. Od połowy 1973 r. zasadniczymi grupami kształconymi w WOSR byli podchorążowie, kadeci, kadra zawodowa z jednostek radiotechnicznych i absolwenci uczelni cywilnych w ramach SOR, a następnie Szkoły Podchorążych Rezerwy²⁴. W 1975 r. w strukturze WOSR znajdował się 1 batalion podchorążych, w skład którego wchodziło 6 kompanii podchorążych. Taki etat przetrwał do 1991 r. Wówczas etat batalionu podchorążych zmniejszono do 4 kompanii.

Batalionem podchorążych dowodzili kolejno:

- ppłk Gerard Kochański,
- ppłk Wawrzyniec Pióro,

Fot. 9.11. Absolwenci pierwszej promocji WOSR w 1973 r.
Od prawej: ppor. Henryk Tabienko (prymus), ppor. Jerzy Balcerkowski i ppor. mar. Tadeusz Dul

- ppłk Janusz Górecki,
- kpt./mjr Andrzej Witek,
- ppłk Janusz Górecki.

W 1972 r. po 18 latach dowodzenia, obowiązki komendanta szkoły zdał płk dr inż. Wacław Kazimierowski, o którym jeden z jego następców napisał tak: „Był to komendant, który doskonale rozumiał konieczność i potrzebę podnoszenia kwalifikacji naukowych przez kadre dydaktyczną. Stwarzał dogodne warunki do podejmowania przez oficerów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz studiów doktoranckich. On był ojcem wszystkich laurów, jakie Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna w późniejszym okresie zbierała. A to, że byliśmy przez niego zmuszani do ciągłej modernizacji bazy szkoleniowej, modyfikacji programów nauczania w kierunku uprządkowania szkolenia, wprowadzania innowacyjnych metod nauczania i podnoszenia kwalifikacji naukowych, doprowadziło naszą szkołę do rangi przodującej uczelni w Siłach Zbrojnych. I tak staraniem kolejnych komendantów było do końca istnienia WOSR”²⁵.

Jego następcą został gen. bryg. pil. Julian Paździor. W swojej działalności służbowej również dużo miejsca poświęcał problemowi podnoszenia kwalifikacji kadry. W latach 1973–1980 stopnie doktora różnych dziedzin naukowych uzyskało 15 oficerów. Pierwsza promocja ab-

solwentów WOSR odbyła się 9 września 1973 r. W 1975 r. szkoła była miejscem obchodów 25. rocznicy powstania Wojsk Radiotechnicznych (podobnie jak CSR w 2000 r. – 50 rocznicy). W czasie tej uroczystości dowódca WOPK – gen. dyw. pil. Roman Paszkowski dokonał otwarcia tunelu, który połączył obiekt koszarowy, podzielony dotychczas linią kolejową. W tym samym roku szkole nadano medal pamiątkowy „Za Osiągnięcia w Służbie Wojskowej”. Absolwentów promował ówczesny minister obrony narodowej, gen. broni Wojciech Jaruzelski. W roku następnym szkoła po raz trzeci zajęła I miejsce w WOPK w działalności racjonalizatorskiej i otrzymała puchar przechodni dowódcy WOPK.

Jubileuszowa promocja na 25-lecie WOSR odbyła się w Zgorzelcu. W tym samym roku przeprowadzona została w szkole inspekcja, której wyniki potwierdziły wysoką pozycję uczelni w szkolnictwie wojskowym. Rok później, uchwałą Rady Państwa szkoła odznaczona została „Orderem Sztandaru Pracy II klasy”.

Od drugiej połowy lat siedemdziesiątych w wyższym szkolnictwie wojskowym trwała ciągła rywalizacja między wyższymi szkołami oficerskimi a akademiami wojskowymi o jak najwyższą efektywność i sprawność nauczania, o kadre dydaktyczną ze stopniami naukowymi. Kryteria niejako wymuszały dodatkowy wysiłek do systematycznego doskonalenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli akademickich. Podstawowym celem tej działalności było nie tylko utrzymanie dobrej kondycji zawodowej, ale również podwyższanie kwalifikacji specjalistycznych i przyspieszenia rozwoju mistrzostwa pedagogicznego.

Wśród nauczycieli akademickich rozwinęło się dążenie do podwyższania kwalifikacji dy-

Fot. 9.12.
Płk mgr inż.
Zdzisław Baran

Fot. 9.13. Płk dr inż.
Mieczysław
Baranowski

Fot. 9.14.
Płk dr inż.
Józef Biegalski

Fot. 9.15.
Płk dr
Tomasz Cudo

Fot. 9.16.
Płk dr
Edward Głodek

daktycznych, które przeobraziło się w trwałe zjawisko ubiegania się o tytuły „Mistrza Dydaktyki”, a także zespołowo o miano: „Przodującego Pododdziału” i „Przodującego Cyklu Przedmiotowego”. Tytuł „Mistrza Dydaktyki” nadano po raz pierwszy w 1979 r. Rada Naukowa uhonorowała w ten sposób kilkunastu oficerów pionu dydaktycznego z największym dorobkiem

zawodowym i autorytetem. Tymi oficerami byli: płk Mieczysław Baranowski, ppłk Stanisław Bach, ppłk Adam Bukowski, ppłk Ireneusz Cieślak, płk Tomasz Cudo, ppłk Edward Głodek, ppłk Włodzimierz Jagodziński, ppłk Henryk Kostecki, ppłk Michał Kruk, ppłk Stanisław Matejuk, mjr Lesław Moskał, mjr Czesław Mroźniewski, ppłk Jerzy Olszewski, kpt. Henryk Pilecki, ppłk Ryszard Pu-

gen. bryg. dr Julian PAŹDZIOR

komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1972–1981

Urodził się w 1924 r. w miejscowości Bezek, powiat Chełm, województwo lubelskie. W 1933 r. rozpoczął naukę w szkole powszechnej. Kontynuował naukę w Bystrzanicach, Koźlenicach, Lublinie. W latach 1949–1950 uczył się w Gimnazjum i Liceum dla Pracujących w Poznaniu. Maturę zdał w 1961 r. w trybie eksternistycznym w Technikum Budowy Silników Lotniczych we Wrocławiu. Do wojska wcielony w 1944 r. w Lublinie, początkowo służył jako kierowca, a następnie na własną prośbę, przeniesiony do dywizjonu lotniczego. We wrześniu 1944 r. został podchorążym Wojskowej Szkoły Lotniczej w Zamościu, a następnie Oficerskiej Szkoły Lotniczej w Dęblinie. W latach 1947–1948 ukończył kurs pilotażu samolotów bombowych (pierwsza lokata) i uzyskał stopień chorążego. Rok później ukończył kurs zastępców dowódców batalionów przy Wyższej Szkole Oficerów Politycznych. W tym samym roku mianowany został na stopień podporucznika. W 1948 r. wyznaczony na zastępcę dowódcy eskadry ds. politycznych w 7. Pułku Bombowców Nurkujących. W latach 1950–1951 – był dowódcą klucza, pomocnikiem dowódcy eskadry ds. pilotażu i dowódcą eskadry (33. Pułk Lotnictwa Bombowego w Bydgoszczy). Przez następne dwa lata pełnił służbę w Dowództwie Wojsk Lotniczych w Warszawie jako inspektor techniki pilotażu Oddziału Wyszkożenia Bojowego sztabu WL. W 1953 r. został pomocnikiem ds. pilotażu dowódcy 15. Dywizji Lotnictwa Bombowego, a w latach 1954–1955 – dowodził tą jednostką. Po ukończeniu w 1955 r. kursu w Moninie (ZSRR) ponownie dowodził dywizją. W latach 1959–1967 dowodził 3. KOPL OK (od 1963 r. – KOPK). W 1967 r., z powodu zarzutów wobec swoich przełożonych z Dowództwa Wojsk OPK oraz oficerów z Dowództwa LO przeniesiony do dyspozycji MON, a następnie do rezerwy (1967 r.) W latach 1968–1971 był zastępcą ds. administracyjno-handlowych dyrektora Zakładów Hutniczo-Przetwórczych „Hutmen” we Wrocławiu. Ponownie wcielony do służby w 1972 r. i wyznaczony na komendanta WOSR. Dużo czasu poświęcał problemom kwalifikacji kadry w uczelni, głównie dydaktycznej. W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych z jego inicjatywy uporządkowano wiele problemów kadrowych na kierowniczych stanowiskach dydaktycznych i liniowych. Kilkudziesięciu oficerów uzupełniło wykształcenie pierwszego i drugiego stopnia w uczelniach cywilnych i wojskowych. Oficerów posiadających wykształcenie drugiego stopnia zachęcał do podjęcia studiów doktoranckich w lepszych warunkach wykonywania obowiązków służbowych. W latach 1973–1980 stopnie doktora różnych dziedzin naukowych uzyskało 15 oficerów, w tej liczbie gen. Julian Paździor. Podjął temat: Wykorzystanie metod aktywizujących w kształceniu umiejętności dowódczych podchorążych Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w Wojskowej Akademii Politycznej. Pracę doktorską obronił w maju 1978 r. i uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych. Gen. Julian Paździor znacznie przyczynił się do modernizacji istniejącej bazy dydaktycznej, stworzenia klimatu i warunków do rywalizacji między cyklami przedmiotowymi. Kontynuował na dużą skalę budowę gabinetów przedmiotowych, sal wykładowych, audytoryjnych i laboratoriów. Wybudowano wówczas ośrodki szkolenia chemicznego, inżynierii saperskiej, rozbudowano i zmodernizowano obiekty koszarowe. Zbudowano wiadukt kolejowy, kryty basen pływacki i wiele innych obiektów. Infrastruktura i działalność gospodarcza zajmowały sporo czasu służbowego, a także osobistego wysiłku. Z jego inicjatywy dachy kościoła garnizonowego pokryto blachą miedzianą. Rodziny wojskowe otrzymały prawie 180 mieszkań w nowo wzniesionych budynkach. Nie powiodła się wielokrotnie podejmowana przez niego próba utworzenia katedr jako podstawowych struktur organizacyjnych procesu dydaktycznego. W październiku 1981 r. odszedł na stanowisko szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Krakowie.

chacz, ppłk Andrzej Siennicki, ppłk Adolf Stachula, ppłk Stanisław Strycharski, mjr Jan Szałaj, ppłk Ryszard Szczęsny, ppłk Jan Zieliński.²⁶ W następnych latach tytuły honorowego „Mistrza Dydaktyki”, uzyskało wielu innych oficerów pionu dydaktycznego, m.in.: ppłk Kazimierz Kucharski, ppłk Wiesław Pączek, ppłk Marek Tołkacz i ppłk Jerzy Wieczorek. W 1986 r. w szkolnictwie wojskowym wprowadzono kolejny tytuł honorowy: „Przodującego Nauczyciela Akademickiego”. Ten tytuł również nadawała Rada Naukowa na wniosek kierownika cyklu przedmiotowego, szefa katedry lub kierownika zakładu.

Niezależnie od zdobywania tytułów świadczących o dydaktycznych umiejętnościach kadry, jednym z głównych zadań szkoły było podnoszenie kwalifikacji kadry, zwłaszcza dydaktycznej. W latach siedemdziesiątych wskaźniki wykształcenia kadry były znacznie wyższe niż np. w 1966 r., kiedy tylko 44% kadry w cyklach przedmiotowych posiadało wyższe wykształcenie, ale wówczas chodziło już o zdobywanie naukowych stopni doktora, a następnie doktora habilitowanego. Pierwszym oficerem OSR, który obronił pracę doktorską, był wspomniany komendant – ppłk Wacław Kazimierski.

W pierwszym okresie funkcjonowania WOSR przyrost kadry dydaktycznej z wyższym wykształceniem był niewielki. Pod koniec 1972 r. szkoła posiadała:

- 1 doktora nauk humanistycznych,
- 53 oficerów z wykształceniem drugiego stopnia
- 57 oficerów z wykształceniem pierwszego stopnia,
- 40 oficerów z ukończonym wyższym kursem doskonalenia oficerów,
- 13 oficerów podnosiło swoje kwalifikacje zawodowe w systemie studiów zaocznych w uczelniach wojskowych i cywilnych.

W latach 1972–1973 proces podnoszenia kwalifikacji kadry w WOSR przybrał różnorodne formy i stał się niemal powszechny. Prawie 50% kadry objęte zostało doksztalcaniem. Na przestrzeni tych lat 191 oficerów podjęło studia w akademiach wojskowych i uczelniach cywilnych, na które złożyły się doktoraty, studia pierwszego i drugiego stopnia, kursy specjalistyczne i kursy języków obcych. Do końca

1975 r. stan kwalifikacji zawodowych kadry uległ zmianie: 4 oficerów uzyskało stopień naukowy doktora: ppłk Edward Głodek, ppłk Jerzy Hałaj, ppłk Henryk Stępień i ppłk Adolf Stachula;

- 77 oficerów ukończyło studia drugiego stopnia
- 119 oficerów ukończyło studia pierwszego stopnia²⁷.

W 1977 r. pracę doktorską obronił ppłk Tomasz Cudo, a w roku następnym gen. bryg. pil. Julian Paździor i ppłk Ryszard Szczęsny. W 1979 r. prace doktorskie obroniło 2 kolejnych oficerów: ppłk Mieczysław Baranowski i ppłk Józef Skierski. Największy przyrost potencjału naukowego odnotowano w 1980 r., w którym prace doktorskie obroniło 5 oficerów: kpt. Zbigniew Konieczny, ppłk Józef Kochanowski, ppłk Romuald Rakowski, ppłk Stanisław Pagacz i ppłk Józef Piekarczyk. Do końca tego roku stan kadry ze stopniem doktora wynosił 12 oficerów. Pomimo osiągnięcia wymienionych efektów w dziedzinie doktryzacji kadry do końca 1980 r. w szkole nie udało utworzyć żadnej katedry i nikt z oficerów nie zdołał uzyskać stopnia naukowego doktora habilitowanego. Z posiadanym potencjałem naukowym szkoła uplasowała się na 5. pozycji wśród 11 istniejących wyższych szkół oficerskich.

W kolejnych latach stopnie naukowe doktora uzyskali następujący oficerowie:

- w 1981 r. – ppłk Jerzy Olszewski i ppłk Włodzimierz Pawlak;
- w 1982 r. – ppłk Lucjan Kowalczyk;
- w 1984 r. – ppłk Jan Jagielski, gen. bryg. Tadeusz Jemioło i ppłk Franciszek Latosiński;
- w 1985 r. – ppłk Bogusław Dylis, ppłk Wiesław Marczyk i ppłk Zdzisław Mikołajczak.

Znaczący wzrost liczby doktorów rozpoczął się w zasadzie od 1987 r., kiedy te stopnie naukowe, różnych specjalności uzyskali:

- w 1986 r. – ppłk Hubert Mordawski;
- w 1987 r. – ppłk Franciszek Mroczo, ppłk Marek Tołkacz, Wiesław Pączek i ppłk Tadeusz Lewandowski;
- w 1988 r. – ppłk Józef Biegalski, ppłk Krzysztof Kozak, mjr Marian Koselski, ppłk Bogdan Grabowski i ppłk Zdzisław Grzybacz;
- w 1989 r.: ppłk Jerzy Górski i ppłk Zbigniew Kuśmerek.

- 1990 r. – najkorzystniejszy okres w dziejach szkoły w dziedzinie rozwoju naukowego kadry w WOSR – w tym roku 6 oficerów uzyskało stopnie naukowe doktora: ppłk Zbigniew Nowak, ppłk Lech Kaczmarek, ppłk Jerzy Pieńkos, ppłk Jan Walkowiak, ppłk Tomasz Kocoń i ppłk Leon Zarzecki;
- w 1991 r. – 3 oficerów uzyskało stopnie doktora: ppłk Mikołaj Nikołajuk, ppłk Czesław Jankowiak i ppłk Adam Korniejewski.

W okresie sześciu lat 1986–1991 wzrost liczby kadry ze stopniami naukowymi doktora był o wiele wyższy niż w poprzednich latach. Takie

stopnie uzyskało 21 oficerów w różnych dziedzinach naukowych. We wspomnianych latach w rozwoju naukowym kadry nastąpił również znaczący przyrost kadry ze stopniami naukowymi doktora habilitowanego.

W poszczególnych latach stopnie te uzyskali oficerowie:

- w 1986 r. – płk Adolf Stachula,
- w 1987 r. – płk Józef Kochanowski,
- w 1987 r. – płk Jan Jagielski,
- w 1992 r. – płk Lucjan Kowalczyk.

Gen. broni prof. dr inż. Tadeusz JEMIOŁO

komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1981–1985

Urodził się w 1940 r. w Zapolu, powiat Kolbuszowa. Szkołę podstawową ukończył w 1954 r. w Hucisku, a maturę zdał w liceum ogólnokształcącym w Złotorzy w 1958 r. Ukończył też liceum pedagogiczne w Świdnicy w 1959 r. W tym też roku wstąpił do OSR w Jeleniej Górze, ukończył ją w 1962 r. Zawodową służbę rozpoczął w 16. dywizjonie raketowym Dźwiny, w Bytomiu, jako technik aparatury. W latach 1967–1969 był zastępcą dowódcy ds. technicznych w tym dywizjonie. W 1968 r. ukończył Wydział Elektryczny Politechniki Śląskiej w Gliwicach. W latach 1969–1974 dowodził 18. dywizjonem raketowym. Studia w ASG ukończył w 1976 r. Przez kolejne dwa lata dowodził 3. Pułkiem Zakłóceń Radioelektronicznych. W latach 1978–1981 był dowódcą 4. Brygady Rakietowej w Gdyni, a w 1981 r. wyznaczony został na komendanta WOSR. Dążył do przeobrażeń strukturalnych i nadania szkole charakteru akademickiej uczelni wojskowej. Uporządkował wiele problemów z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry, a szczególnie warunków studiów doktoranckich kadry dydaktycznej w ASG, WAT i WAP. Wprowadził szereg udogodnień wewnętrznych dla doktorantów, którzy mieli zaawansowane prace doktorskie i zaangażowani byli w proces naukowo-badawczy. Z inicjatywy komendanta opracowano dwa podstawowe dokumenty regulujące kompleksowe problemy podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry: *Zasady doboru i rozwoju kadry Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej* i *Plan rozwoju kadry Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej*. Doprowadził do wprowadzenia w szkole, w istniejące struktury organizacyjne, stanowisk naukowo-dydaktycznych: docenta, adiunkta, starszego asystenta i asystenta. W 1982 r. utworzona została w strukturze WOSR Katedra Elektroniki. Opracowano nowy program kształcenia podchorążych, wprowadzając sześciomiesięczne praktyki edukacyjne w jednostkach wojskowych na stanowiskach służbowych przewidzianych do objęcia przez absolwentów szkoły. Uruchomiono dwa nowe kierunki kształcenia: wychowawczy i zautomatyzowanych systemów dowodzenia. Baza dydaktyczna szkoły wzbogacona została przez uruchomienie poligonu radiotechnicznego w Popielówku, posiadającym batalionowe stanowisko dowodzenia i całą infrastrukturę miejscowej kompani radiotechnicznej batalionu. Utworzono Bibliotekę Naukową WOSR z Ośrodkiem Naukowej Informacji Wojskowej. W 1983 r. awansowany na stopień generała brygady. Ukończył studia doktoranckie w Akademii Sztabu Generalnego WP, które sfinalizował w 1984 r. obroną pracy doktorskiej, uzyskał stopień naukowy doktora nauk wojskowych. W latach 1985–1988 dowodził 1. Korpusem OPK. Następnie przeniesiony do Dowództwa Wojsk OPK, był zastępcą dowódcy ds. techniki i zaopatrzenia, a w latach 1988–1990 – zastępcą szefa SG ds. systemów kierowania. W 1990 r. Prezydent RP nadał mu tytuł profesora nauk wojskowych. Także w 1990 r. awansowany na stopień generała dywizji, a w 1997 r. – generała broni. W 1990 r. został wyznaczony na komendanta Akademii Obrony Narodowej i pozostał nim do 2000 r. Zapoczątkował zagraniczne kontakty AON m.in. z Uniwersytetem Obrony USA i Akademią Dowodzenia w Hamburgu. Zwolniony do rezerwy w 2000 r.

gen. bryg. Edward REDWANZ

komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej
w latach 1985–1987

Urodził się w 1937 r. w Mokrym, powiat Chojnice. Szkołę podstawową ukończył w 1952 r. w Debrznie, a liceum elektroniczne w Gdańsku w 1955 r. OSR ukończył w 1958 r. Zawodową służbę rozpoczął w 129. Samodzielnym Pułku Artylerii Przeciwlotniczej w Szczecinie jako dowódca stacji radiolokacyjnej, a następnie kierownik warsztatów. W latach 1960–1966 służył w 4. dywizjonie raketowym jako dowódca plutonu, dowódca baterii i zastępca ds. technicznych. Przez następne dwa lata był pomocnikiem szefa Wydziału

Szkolenia w 9. Dywizji Artylerii OPK w Warszawie. W latach 1968–1971 studiował w ASG, a po ukończeniu studiów, do 1976 r., dowodził 4. dywizjonem raketowym OPK. W tym roku objął stanowisko zastępcy dowódcy 3. Dywizji Artylerii OPK, a w latach 1981–1984 dowodził tą jednostką. W 1977 r. ukończył Podyplomowe Studium Operacyjno-Strategiczne w ASG. W roku następnym wyznaczony na komendanta WOSR. Jako Komendant WOSR poszukiwał wielu niekonwencjonalnych rozwiązań w zakresie zwiększenia liczby doktorantów oraz przyśpieszenia finalizacji obrony prac doktorskich, stworzył wiele nowych udogodnień dla doktorantów. Kierownicy cykli przedmiotowych i szef Katedry Elektroniki uzyskali większą samodzielność w nawiązywaniu kontaktów współpracy z ośrodkami naukowymi, cywilnymi i wojskowymi. Kontakty te miały służyć nie tylko wymianie doświadczeń i myśli naukowej, ale także rozwojowi naukowemu kadry dydaktycznej i podnoszeniu kwalifikacji. W wyniku działań służbowych komendanta doszło do powołania dwóch katedr: Katedry Nauk Społeczno-Politycznych i Katedry Taktyki Rodzajów Wojsk. Poprawiła się efektywność realizowanych prac naukowo-badawczych i przydatność wielu rozwiązań nie tylko w Wojskach Radiotechnicznych, ale także w gospodarce narodowej. Sporo czasu i wysiłku poświęcił komendant na komputeryzację procesu dydaktycznego i badań naukowych. Podejmował działania usprawniające proces dydaktyczny słuchaczy, głównie z zakresu doskonalenia metodyki nauczania. W październiku 1987 r. został dowódcą 3. Korpusu OPK. W październiku tego roku awansowany został na stopień generała brygady. W latach 1991–1997 był zastępcą komendanta AON ds. ogólnych. Zwolniony z zawodowej służby wojskowej w 1997 r.

Rozwój naukowy kadry dydaktycznej miał pozytywny wpływ na zmiany strukturalne szkoły i umocnienie jej statusu szkoły wyższej. W 1981 r. obowiązki komendanta objął płk Tadeusz Jemiolo, pełniąc je do 1985 r. W tych latach do struktur uczelni wprowadzono stanowiska naukowo-dydaktyczne: docenta, adiunkta, starszego asystenta i asystenta. W 1982 r. na bazie cykli przedmiotowych elektrotechnicznego i radiotechnicznego utworzona została Katedra Elektroniki, której szefem został płk dr inż. Tomasz Cudo, a następnie płk dr inż. Jerzy Olszewski i płk dr inż. Lech Kaczmarek. Powstał również Ośrodek Informacji Naukowej.

W 1985 r. nastąpiła kolejna zmiana na stanowisku komendanta. Gen. bryg. dr Tadeusz Jemiolo swoje obowiązki przekazał płk. dypl. Edwardowi Redwanzowi, który uczelnią kierował do 1987 r. Osiągnięciem tego okresu była

jedna z najwyższych ocen, jaką w swojej historii uzyskała szkoła podczas inspekcji (1985 r.). Komendantem WOSR w 1987 r. został doświadczony dydaktyk, absolwent tej szkoły z 1955 r. – płk dr inż. Józef Piekarczyk. W szkole zajmował różne stanowiska, zaczynając od wykładowcy. Nowy komendant dokonał kilku zmian w pionie dydaktycznym i na stanowiskach dowódczych. Dowódcą batalionu podchorążych został mjr Janusz Górecki, komendantem Szkoły Chorażych – mjr Stanisław Majka, a komendantem kursów – ppłk Marian Łaguz. Komendant szczególnie uwagę poświęcił rozwojowi naukowemu kadry dydaktycznej, brakowało bowiem kadry z tytułami naukowymi, aby spełnić wymogi obowiązujące uczelnię typu inżynierskiego. Rolę inspirującą na tym polu spełniał zastępca komendanta ds. naukowo-dydaktycznych – płk dr inż. Lucjan Kowalczyk. W 1987 r. na bazie

płk dr inż. Józef PIEKARCZYK

komendant Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w latach 1987–1991

Urodził się w 1932 r. w Rabie Niżnej, powiat Limanowa. Wykształcenie średnie i maturę uzyskał w 1952 r. w Liceum Pedagogicznym w Limanowej. Po maturze ukończył kurs przysposobienia obronnego i jako nauczyciel rozpoczął pracę w gimnazjum w Olkusz. Na ochotnika zgłosił się do odbycia zasadniczej służby wojskowej, i wcielony przez WKR w Nowym Sączu, służbę rozpoczął w pułku zmechanizowanym w Czarnym. W 1953 r. wstąpił do OSR w Beniaminowie. Szkołę ukończył w 1956 r. już w Jeleniej Górze, jako jeden z trzech pierwszych absolwentów, którzy otrzymali oceny bardzo dobre. Służbę zawodową rozpoczął w OSR w Cyklu Radiotechniki jako wykładowca. W latach 1960–1965 studiował w WAT, a po jej ukończeniu wrócił do OSR i wyznaczony został na starszego wykładowcę w Cyklu Sprzętu. Szkoła wówczas otrzymywała wiele nowego sprzętu, stąd kpt. J. Piekarczyk aktywnie uczestniczył w rozbudowie bazy szkoleniowej. Jako kierownik zespołu, na początku lat siedemdziesiątych, podjął pierwszą pracę naukowo-badawczą, zleconą przez DWOPK, dotyczącą odporności pola radiolokacyjnego na zakłócenia. Wyznaczony został na kierownika Cyklu Pracy Bojowej, a w 1976 r. rozpoczął zaoczne studia doktoranckie w ASG. Pracę doktorską obronił w 1980 r. i wkrótce przeniesiony został na zastępcę szefa Oddziału Szkolenia. W latach 1981–1985 był zastępcą komendanta WOSR ds. technicznych, a przez kolejne dwa lata – zastępcą ds. dydaktycznych. W 1987 r. wyznaczony został na komendanta WOSR. Pod jego kierunkiem uczelnia przeszła ze struktury cykli przedmiotowych na strukturę katedralno-zakładową. Przeciwwstawiał się pomysłom przeniesienia w 1989 r. WOSR do Koszalina. W 1990 r. WOSR plasowała się w ścisłej czołówce wyższych szkół oficerskich. Przyjęte zostały preferencyjne metody rozwoju naukowego kadry. Zmniejszono obciążenie służbowe i dydaktyczne doktoryzujących się oficerów. W tym czasie sfinalizowano najwięcej prac doktorskich. Szkoła była wyróżniana na szczęblu Wojsk OPK i w dyrektywach ministra obrony narodowej. Drugim priorytetem uczynił opracowanie nowej edycji programów kształcenia podchorążych, które skutkowało aktywizacją podchorążych w procesie nauczania i poprawą wyników kształcenia. WOSR pod jego kierownictwem nawiązała współpracę z Politechniką Wrocławską. W 1991 r. odbyła się wspólna inauguracja połączonych studiów cywilno-wojskowych realizowanych z Politechniką Wrocławską. Podjęcie tego typu programu studiów było pierwszym programem w polskim szkolnictwie wojskowym i cywilnym. W 1991 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych utworzona została Katedra Nauk Społeczno-Politycznych, przemianowana w 1990 r. na Katedrę Nauk Humanistycznych. Jej szefem został płk dr hab. Adolf Stachula. Trzecią katedrę utworzono

Fot. 9.17. Płk dr inż. Jerzy Olszewski – szef Katedry Elektroniki

Fot. 9.18. Płk prof. dr hab. Adolf Stachula – szef Katedry Nauk Humanistycznych

w 1988 r., na bazie Cyklu Taktyki i Cyklu Pracy Bojowej, powstała wówczas Katedra Taktyki Rodzajów Wojsk. Katedrą kierował płk dr hab. inż. Józef Kochanowski²⁸.

W listopadzie 1988 r. w miejsce cykli przedmiotowych utworzone zostały następujące zakłady:

- **Zakład Informatyki**
– ppłk mgr inż. Jan Skowroński;
- **Zakład Przedmiotów Ogólnokształcących** – płk dr Franciszek Latosiński;
- **Zakład Podstaw Radiolokacji**
– płk dr Marek Tołkacz;
- **Zakład Sprzętu Radiolokacyjnego**
– płk mgr inż. Tadeusz Kuś;
- **Zakład Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia** – płk dr hab. inż. Jan Jagielski;
- **Zakład Wychowania Fizycznego**
– ppłk mgr Edward Bartkowiak;
- **Studium Języków Obcych**
– ppłk Zbigniew Lulka.

W grudniu 1989 r. z Zakładu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia utworzono Katedrę Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia. Nastąpiło to wraz uzyskaniem stopni naukowych doktora przez trzech oficerów: ppłk. Jerzego Górskiego, ppłk. Tomasza Koconia i mjr. Mariana Koselskiego. Szefem Katedry został płk dr hab. inż. Jan Jagielski²⁹.

Fot. 9.19.
Płk prof. dr hab. inż.
Jan Jagielski –
szef Katedry
Zautomatyzowanych
Systemów
Dowodzenia

W WOSR, oprócz działalności dydaktyczno-wychowawczej, ważną była również działalność naukowo-badawcza. Zaangażowana w nią była przede wszystkim kadra dydaktyczno-naukowa oraz część kadry dydaktycznej. Na rozwój działalności naukowo-badawczej w uczelni wpływ miał wzrost kwalifikacji kadry oraz współpraca z instytucjami wojskowo-cywilnymi i zakładami przemysłowymi. Prowadzone były badania w zakresie sztuki operacyjnej wojsk OPK, w szczególności zabezpieczenia radiolokacyjnego działań bojowych aktywnych środków

Fot. 9.20.
Płk dr hab. inż.
Józef Kochanowski –
szef Katedry Taktyki
Rodzajów Wojsk

walki tych wojsk w różnych złożonych warunkach sytuacji powietrznej. Wiodącą rolę odgrywał wówczas Cykl Pracy Bojowej pod kierownictwem płk. dr. inż. Józefa Kochanowskiego. Problematyką eksploatacji techniki radioelek-

tronicznej w warunkach bojowych, ze szczególnym uwzględnieniem sprzętu trzeciej generacji zajmował się Cykl Sprzętu. Pracami kierował płk dr inż. Włodzimierz Pawlak. Badania w zakresie analizy systemowej, szczególnie modelowania i symulacji komputerowej, prowadził płk dr inż. Jan Jagielski, przy współudziale doktorantów z Akademii Sztabu Generalnego³⁰.

Wiele prac naukowo-badawczych prowadzonych było na potrzeby Wojsk Radiotechnicznych. Najważniejsze z nich to: Zabezpieczenie działań bojowych szczebla pododdziału radiotechnicznego, Odporność pola radiolokacyjnego na zakłócenia, Warunki terenowe a możliwości taktyczne stacji radiolokacyjnych WLOP i WOPL, Organizacja zintegrowanego systemu wykrywania i zabezpieczenia radiolokacyjnego działań bojowych wszystkich rodzajów wojsk i sił zbrojnych, rozwiniętych na terytorium kraju oraz ich żywotność we współczesnych działaniach bojowych, Dokumentacja eksploatacyjna systemu Dunajec. Wyniki tych badań wdrożono do WRt, dzięki temu wpłynęły one na poprawę funkcjonowania tych wojsk³¹.

Fot. 9.21.
Płk dr inż.
Włodzimierz Pawlak –
zastępca komendanta
ds. dydaktycznych

Oficerowie WOSR prowadzili również prace badawcze na potrzeby zakładów przemysłowych. W 1975 r. powstały dwa zespoły badawcze. Jeden, pod kierownictwem płk. dr. inż. Włodzimierza Pawlaka (ppłk mgr. inż. Bogdana Kuberki), zajął się tematem Analiza możliwości wykorzystania i wdrożenia telemetrycznego systemu przekazywania danych do usprawnienia procesu produkcyjnego Kopalni Węgla Brunatnego TURÓW, drugi zespół (ppłk mgr. inż. Jan Wysopal) – Analiza możliwości usprawnienia procesu zarządzania w Kopalni Węgla Brunatnego TURÓW poprzez opracowanie i wdrożenie telewizji przemysłowej. Prace zakończyły się suk-

cesem, i stały się źródłem nowych tematów na potrzeby kolejnych zakładów produkcyjnych³². W latach 1991–1997 realizowano w WOSR 25 prac badawczych, w tym 13 zadań własnych, 11 prac zleconych przez instytucje wojskowe oraz jedną pracę zleconą przez Dyрекcję Wrocławskich Kopalń surowców Mineralnych.

W WOSR organizowane były sympozja i konferencje naukowe. Szczególną rangę zyskały cyklicznie organizowane konferencje: Sterowanie w radiolokacji obiektami latającymi oraz Automatyzacja dowodzenia. Pierwszą z konferencji organizowała Katedra Elektroniki, a po jej rozwiązaniu, zamiejscowa Katedra Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT. Konferencji tych odbyło się 12. Współorganizatorami konferencji były ośrodki naukowo-badawcze i produkcyjne z udziałem naukowców cywilnych i wojskowych oraz użytkowników sprzętu radiolokacyjnego. Udział w nich wzięło około 1200 uczestników, a w materiałach konferencyjnych opublikowano 699 artykułów.

Konferencje – Automatyzacja dowodzenia – organizowane były przez Katedrę Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia WOSR, a po jej rozwiązaniu przez Cykl Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia. Współorganizatorami konferencji były: PIT, Instytut Automatyzacji Systemów Dowodzenia WAT, Zakład Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia i Systemów Szkoleniowych Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych. W Jeleniej Górze zorganizowano 9 tych konferencji, udział w nich wzięło około 750 uczestników. Materiały konferencyjne zawierają 408 artykułów³³.

Według planów Sztabu Generalnego i dowództwa Wojsk OPK, w latach 1983–1991 WOSR w Jeleniej Górze miała szkolić libijskich żołnierzy. Przygotowany bowiem został kontrakt z Libią na budowę przez nasz przemysł zautomatyzowanego systemu dowodzenia w Libii. Ogółem w latach 1983–1991 jeleniogórska uczelnia miała przeszkolić prawie 460 Libijczyków na 2,5-letnich kursach (6 miesięcy kurs języka polskiego i 2 lata kurs specjalistyczny) w specjalnościach: technik urządzeń radarowych („Jawor-M2”, RT-17, RW-31) oraz technik automatyzacji³⁴. Strona polska zaakceptowała też budowę „pod klucz” w Libii średniej szkoły obrony powietrznej dla 400 słuchaczy o specjalnościach radary i kompu-

tery. Plany szkolenia słuchaczy libijskich w WOSR były tak rozległe, że zamierzano pozyskać jeden blok koszarowy w 18. Pułku Przeciwlotniczym i tam z koszar WOSR przenieść pierwszy rocznik kadetów Szkoły Chorążych, aby zwolnić miejsce słuchaczom libijskim³⁵. Ostatecznie strona libijska części kontraktu dotyczącej szkolenia swoich żołnierzy w Polsce nie podpisała i Libijczycy w Jeleniej Górze nie szkolili się. Natomiast w latach 1981–1991 w Libii następujący wykładowcy WOSR szkolili słuchaczy libijskich: płk dr inż. Stanisław Pagacz (pierwszy komendant personelu dydaktycznego), płk dypl. inż. Ryszard Cenian, ppłk mgr inż. Zdzisław Bigosiński (komendant personelu dydaktycznego w roku 1988), ppłk mgr inż. Włodzimierz Jagodziński, mjr mgr inż. Karol Kamiński, mjr mgr inż. Andrzej Kloza, ppłk mgr inż. Bogdan Kuberka, ppłk dypl. inż. Zbigniew Lulka, ppłk mgr inż. Stanisław Matejuk, ppłk mgr inż. Władysław Ptaszkowski, ppłk mgr inż. Zdzisław Wierzbicki, ppłk mgr inż. Andrzej Zawadzki, ppłk mgr inż. Konrad Żłobiński³⁶.

W 1988 r. w WOSR w Jeleniej Górze zorganizowano Spartakiadę Szkolnictwa Wojskowego. Szkoła przez wiele lat osiągała dobre wyniki z wychowania fizycznego. Spartakiada odbyła się w dniach 24–30 lipca 1988 r. WOSR zajęła drużynowo drugie miejsce, wśród czternastu Akademii Wojskowych i Wyższych Szkół Oficerskich.

Do osób najbardziej zaangażowanych w przygotowaniach do spartakiady należeli:

- Zbigniew Kozyra i Marek Sośniak – piłka ręczna;
- Piotr Sekulski, Marek Tołkacz – piłka siatkowa;
- Andrzej Wrobel i Maciej Kazimierczak – piłka siatkowa;
- Edward Bartkowiak – biegi na orientację;
- Andrzej Stańkowski – biegi narodowe;
- Jan Drozd – wielobój kadry;
- Krzysztof Szlenk – ośrodek sprawności fizycznej;
- Zbigniew Łukaszuk, Tadeusz Zacharek, Jan Świerzowicz, Arkadiusz Rzepka – lekkoatletyka;
- Grzegorz Januszkiewicz – pływanie;
- Kazimierz Stąpor, Henryk Ciechanowski – strzelectwo;

- wielu innych pracowników Cyklu Wychowania Fizycznego z jego kierownikiem – Andrzejem Zielińskim i sekretarzem spartakiady – Stanisławem Pabinem³⁷.

W 1989 r. opracowana została nowa koncepcja szkolnictwa wojskowego. Pojawiły się też informacje o przeniesieniu WOSR do Koszalina. Postanowiono połączyć WOSR z Wyższą Szkołą Oficerską Wojsk Obrony Przeciwlotniczej w Koszalinie. Zwolennikiem tej koncepcji był ówczesny szef Zarządu Szkolnictwa Wojskowego Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego, gen. bryg. Ryszard Muszyński. Do Jeleniej Góry przyjechała wówczas komisja z prawie gotową decyzją o przeniesieniu³⁸. Na odprawie komendantów wyższych szkół oficerskich w Koszalinie płk Józef Piekarczyk dokonał porównania bazy dydaktycznej WSOWOPL i WOSR, w którym ta druga wypadła zdecydowanie lepiej.

Na kolejnej odprawie-naradzie na temat wyższego szkolnictwa wojskowego w Warszawie komendant WOSR argumentację powtórzył. Tak wspomina tę naradę płk w st. spocz. Józef Piekarczyk: „Tuż przed odprawą dowódca WOPK gen. broni Longin Łozowicki zabronił mi zabierać głos, miałem słuchać i milczeć. Po przedstawieniu przez gen. Muszyńskiego swojej wizji w sprawie połączenia WOSR i WSOWOPL z Koszalina nie wytrzymałem i nie pomny następstw zabrałem głos, powtarzając wszystko, o czym mówiłem na odprawie w Koszalinie [...] Po odprawie podchodzi do mnie gen. Łozowicki, ściska mi dłoń i mówi: – bardzo dobrze, że wystąpiłeś. Pragnę przypomnieć, że dowódca WOPK był zagorzałym przeciwnikiem tych przemian. Po tej odprawie sprawa przenosin do Koszalina właściwie ucichła”³⁹.

Na początku lat dziewięćdziesiątych szkoła rozpoczęła współpracę z Politechniką Wrocławską – filią w Jeleniej Górze. Jej gorącym zwolennikiem był wspomniany płk Lucjan Kowalczyk, zajmujący się od dłuższego czasu problematyką połączonych studiów wojskowo-cywilnych. Połączone studia miały doprowadzić do porównywalnego wykształcenia absolwentów wyższej szkoły oficerskiej z wykształceniem absolwentów uczelni cywilnej określonego kierunku studiów, i uzyskania dyplomu potwierdzającego wykształcenie wojskowe i cywilne w danej specjalności. Dotychczas taką formalną przeszkodą

w uzyskaniu porównywalnego z cywilnym wykształcenia, był m.in. brak odpowiedniej liczby pracowników z tytułem naukowym doktora habilitowanego w WOSR⁴⁰.

Przy zaangażowaniu potencjałów obu uczelni, podchorążowie mieli uzyskać dyplom inżyniera – elektronika (telekomunikacja). Kontakty z Politechniką Wrocławską WOSR miała bardzo dobre, które zapoczątkował jeszcze płk Wacław Kazimierski. Komendant powołał zespół, którego zadaniem było przeprowadzenie wstępnych rozmów oraz uzgodnień programowych z władzami Politechniki Wrocławskiej. W skład zespołu wchodził – jako szef, płk dr inż. Lucjan Kowalczyk zastępca ds. naukowo-badawczych, płk dr

Fot. 9.22
Płk dr hab. inż.
Lucjan Kowalczyk –
zastępca komendanta
ds. naukowych
(od 2015 r. rektor Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości)

inż. Włodzimierz Pawlak (zastępca ds. dydaktycznych) oraz płk dr inż. Jerzy Olszewski (szef Katedry Elektroniki). W lutym 1991 r. odbyło się posiedzenie Rady Naukowej WOSR na temat: „Modyfikacja koncepcji kształcenia w WOSR”. Podpisane zostało wstępne porozumienie o połączonych studiach wojskowych i cywilnych⁴¹. Powołano komisję międzyuczelnianą do opracowania projektu umowy o współpracy. Opracowany został plan studiów i program kształcenia na pierwszy rok. W lipcu przygotowano plany zajęć. 21 czerwca 1991 r. Rada Naukowa WOSR zaakceptowała koncepcję połączonych studiów realizowanych w Politechnice Wrocławskiej i w WOSR.

Jesienią 1991 r. otwarto cywilno-wojskowe studia na kierunku elektronika i telekomunikacja. Nowy rok akademicki zainaugurowano w gmachu politechniki. Podchorążowie rozpoczęli studia w WOSR i na Wydziale Elektroniki Politechniki Wrocławskiej. Nowy tok studiów wymagał dostosowania układu codziennych zajęć do wymogów wspólnych studiów. Zmienił się sys-

tem przeprowadzania egzaminów wstępnych. Doprowadzenie do połączonych studiów to niewątpliwie sukces komendy WOSR i władz Politechniki Wrocławskiej. Niechętny „fuzji” studiów cywilno-wojskowych WOSR i Politechniki był wspomniany szef Zarządu Szkolnictwa Wojskowego – gen. bryg. Ryszard Muszyński. Według jego koncepcji, takie połączone studia powinna zainaugurować Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Zmechanizowanych z jedną z cywilnych uczelni wrocławskich. Pierwsza promocja absolwentów połączonych studiów odbyła się w 1995 r.

W grudniu 1991 r. komendantem szkoły został płk dr inż. Bronisław Peikert, awansowany w 1996 r. do stopnia generała brygady.

Zastępcami komendanta w 1994 r. byli:

- płk Włodzimierz Pawlak – ds. dydaktycznych;
- płk Zbigniew Kowalski – ds. liniowych;
- płk Lucjan Kowalczyk – ds. naukowych;
- płk Henryk Gajek – ds. technicznych;
- płk Henryk Sańko – ds. wychowawczych.

gen. bryg. dr inż. Bronisław PEIKERT

dowódca 3. BRt w latach 1986–1989, komendant WOSR w latach 1991–1997,
komendant CSR w latach 1996–2003

Urodził się w 1943 r. w Popowie Starym k. Kościanu. Służbę wojskową rozpoczął w 1962 r. w 22. sbt jako żołnierz służby zasadniczej. W 1963 r. rozpoczął studia w WAT na Wydziale Elektromechanicznym, a następnie kontynuował je w Kijowskiej Szkole Inżynierskiej Obrony Powietrznej, którą ukończył w 1968 r. Służbę zawodową rozpoczął w 2. prt jako inżynier aparatury „Wozduch”. Następnie w 18. sbt kolejno jako kierownik sekcji radiolokacji i zastępca dowódcy batalionu ds. radiolokacji i automatyzacji. W latach 1974–1984 w 31. brt kolejno był szefem służb technicznych, a od 1980 r. – dowódcą batalionu. Przyczynił się do rozbudowy inżynierskiej posturunku radiotechnicznych. W 1984 r. został szefem sztabu 3. Brygady Radiotechnicznej, a od 1986 do 1989 r. był dowódcą tej brygady. Ukończył podyplomowe studia operacyjno-strategiczne. W latach 1989–1991 był zastępcą szefa Wojsk Radiotechnicznych. W 1991 r. uzyskał tytuł doktora nauk wojskowych w AON i został komendantem Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej, a od 1997 r. – komendantem Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. Jako komendant WOSR kontynuował rozpoczętą przez poprzedniego komendanta współpracę z Politechniką Wrocławską w zakresie wspólnych studiów cywilno-wojskowych. Mury uczelni opuściły trzy roczniki absolwentów posiadających dyplomy ukończenia WOSR i Politechniki Wrocławskiej. Po rozwiązaniu WOSR dostosował bazę do nowoczesnego i na wysokim poziomie szkolenia młodszych specjalistów, jednocześnie przyczynił się do znacznych oszczędności w nakładach na szkołę z budżetu państwa. W tym też czasie prowadził w kompleksie koszarowym modernizację obiektów i systemu grzewczego. Były to działania modelowe dla tego typu inwestycji w Wojsku Polskim. W 2000 r. kompleks koszarowy CRS został uznany przez komisję ze Sztabu Generalnego za najlepiej zagospodarowany w Wojsku. Jest autorem licznych publikacji. Awansowany na stopień generała brygady w 1996 r. Jednostki wojskowe, którymi dowodził, osiągały najwyższe wyniki w służbie i szkoleniu. W ponad 40-letniej służbie wojskowej nabył bogate doświadczenie i umiejętności w kierowaniu zespołami ludzkimi. Pod jego kierownictwem baza CSR została przystosowana do kształcenia specjalistów na najnowocześniejszym sprzęcie radiolokacyjnym. Współorganizował konferencje naukowe „Automatyzacja Dowodzenia” oraz „Sterowanie w Radiolokacji”, odbywające się w WOSR i CSR. Na terenie uczelni i przy udziale kadry WOSR odbyło się do końca lat dziewięćdziesiątych i na początku XXI w. kilka innych ważnych konferencji naukowych. Jedną z nich była konferencja, której tematem była przyszłość infrastruktury po rozwiązaniu Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. Realizował trudne zadanie transformacji szkoły oraz przeprowadzenia zmian strukturalnych i personalnych. Położył duże zasługi w zagospodarowaniu obiektów koszarowych po rozwiązaniu CSR. Zorganizował ekspozycję sprzętu radiolokacyjnego w Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze. Odznaczony m.in. Krzyżami: Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym Krzyżem Zasługi. W 2002 r. wyróżniony wpisem do Księgi Honorowej Ministra Obrony Narodowej. W 2003 r. zwolniony z zawodowej służby wojskowej. Jest członkiem Okręgowej Rady Łowieckiej, współtwórcą i honorowym prezesem Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar”. Aktywnie uczestniczy w działalności organizacji pozarządowych. —

W latach 1992–1993 kadra dydaktyczna dostosowała swoje wykształcenie do wymogów, jakie stawiała uczelni współpraca z politechniką. W 1992 r. 30 oficerów posiadało tytuł doktora, a 4 – tytuł doktora habilitowanego. Rok 1994 przyniósł radykalne zmiany w całym szkolnictwie wojskowym. Zmniejszenie liczebności armii wymagało zredukowania wyższych szkół oficerskich. Jedną z nich była WOSR. Ostatnia promocja oficerska odbyła się 28 czerwca 1997 r. Prymusem został ppor. inż. Tomasz Szemberski.

Fot. 9.23. Wręczenie dyplomów absolwentom WOSR Politechniki Wrocławskiej przez rektorów uczelni gen. bryg. Bronisława Peikerta i prof. Stefana Mulaka

Ostatnie posiedzenie Rady Naukowej WOSR odbyło się 2 października 1997 r. W posiedzeniu udział wzięli zaproszeni goście, byli komendanci szkoły: gen. bryg. Edward Redwanz i płk rez. Józef Piekarczyk, zastępca dowódcy WLOP, szef WRt płk Józef Dziechciarz, przedstawiciele AON, WAT, Politechniki Wrocławskiej, byli i obecni członkowie Rady Naukowej. Po 45 latach funkcjonowania Oficerska Szkoła Radiotechniczna, a następnie Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna przestała istnieć. Wielu absolwentów WOSR zajęło wysokie stanowiska w Wojsku Polskim i otrzymało stopnie generalskie, m.in.: Zbigniew Janoś, Michał Sikora, Andrzej Kaczyński, Marek Sobiechowski, Krzysztof Żabicki, Wojciech Lewicki.

Fot. 9.25.
Płk mgr Janusz Górecki –
ostatni dowódca batalionu
podchorążych WOSR

Fot. 9.24. Ostatnia promocja oficerska w WOSR w 1997 r. Upominek od Prezydenta RP otrzymał prymus ppor. Tomasz Szemberski. Szablę wręczył gen. bryg. Tadeusz Bałachowicz (absolwent OSR)

Fot. 9.26. Po ostatnim posiedzeniu Rady Naukowej WOSR – członkowie rady i zaproszeni goście

PRYMUSI OSR i WOSR

PRYMUSI OSR – PODPORUCZNICY TECHNICY

1954 – Mendel Blumenkranc
1955 – Stanisław Drogoś
1956 – Jan Zieliński (vel Jan Kaczka)
1957 – Ryszard Jeżykowski
1958 – Zdzisław Wolański
1959 – Marian Bartoszek
1960 – Stanisław Leśniewski
1961 – Henryk Sobczak
1962* – Edmund Olechno
Wiesław Wysocki

Andrzej Siennicki
Andrzej Szymański
1963* – Jan Wituch
Rudolf Ryncarz
1964 – Stanisław Kałkiel
1965 – Andrzej Kołodziejczyk
1966 – Marek Mikołajski
1967 – Bogdan Grabowski
1968 – Jerzy Górski
1969 – Ryszard Pieńkoś

* W 1962 r. odbyły się cztery promocje absolwentów OSR, a w 1963 r. – dwie.

PRYMUSI WOSR – PODPORUCZNICY INŻYNIEROWIE

1973 – Henryk Tabienko
1974 – Andrzej Foryś
1975 – Zbigniew Chęciak
1976 – Zbigniew Nowak
1977 – Jerzy Pawelec
1978 – Zdzisław Dzik
1979 – Marian Koselski
1980 – Ryszard Kozłowski
1981 – Tadeusz Kaczmarek
1982 – Jacek Słomiński
1983 – Wiesław Głowacki

1984 – Mirosław Myszka
1985 – Janusz Różej
1986 – Janusz Smolec
1987 – Wiesław Krzeszowski
1988 – Jarosław Siuda
1989 – Dariusz Karpiński
1990 – Andrzej Ożga
1991 – Ryszard Majka
1992 – Mariusz Kazimierczak
1993 – Dariusz Szczęsniewski
1994 – Robert Stupak

**PRYMUSI WOSR – PODPORUCZNICY INŻYNIEROWIE
I JEDNOCZEŚNIE ABSOLWENCI POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**

1995 – Andrzej Wejman
1996 – Grzegorz Michno
1997 – Tomasz Szembski

9.3. CENTRUM SZKOLENIA RADIOELEKTRONICZNEGO W LATACH 1994–2003

Z dniem 1 września 1994 r. na bazie WOSR poczęło funkcjonowanie Centrum Szkolenia Radioelektronicznego (CSR), które powstało na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 20 lipca 1994 r. Centrum przejęło dorobek i tradycje Uczelni. Do Jeleniej Góry przeniesiono Szkołę Specjalistów WRt z Chorzowa, Ośrodek Szkolenia Ubezpieczenia Lotów z Grudziądza, Ośrodek Szkolenia Specjalistów Rozpoznania i Walki Elektronicznej z Lidzbarka Warmińskiego. CSR objęło również miejscową Szkołę Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia (SChR i SD).

W komendzie nie nastąpiły większe zmiany. Odszedł do rezerwy płk mgr Henryk Sańko, szefem Wydziału Wychowawczego został ppłk mgr Jan Ciężki. W 2000 r. zastępcą komendanta ds. szkolenia został płk mgr inż. Jerzy Balcerkowski, który w 2003 r. objął obowiązki komendanta CSR. Utworzone wówczas cykle przedmiotowe przetrwały z pewnymi zmianami personalnymi do połowy 2003 r., kiedy to przystąpiono do wygaszania działalności CSR. Szefem Oddziału Szkolenia został ppłk mgr inż. Franciszek Michalik. W Centrum prowadzono szkolenie specjalistyczne w następujących cyklach przedmiotowych:

1. Elektroradiotechnicznym: kierownik płk dr inż. Zbigniew Nowak.
2. Radiolokacji: kierownik płk dr inż. Janusz Boratyński, następnie ppłk mgr inż. Andrzej Zawadzki.
3. Rozpoznania i Walki Radioelektronicznej: kierownik płk dr inż. Bronisław Marcinkowski, następnie mjr mgr inż. Zbigniew Kowalczyk.
4. Przedmiotów Humanistycznych: kierownik ppłk dr Zbigniew Kuśmerek.
5. Taktyki: kierownik płk dr inż. Czesław Jankowiak, następnie ppłk dypl. inż. Andrzej Witek.
6. Ubezpieczenia Lotów: kierownik ppłk mgr inż. Włodzimierz Kens, następnie ppłk mgr inż. Zbigniew Deręgowski.
7. Wychowania Fizycznego: kierownik ppłk mgr Edward Bartkowiak.
8. Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia: kierownik płk dr inż. Jerzy Górski.
9. Lektoracie Języków Obcych: kierownik mjr mgr inż. Artur Kołosowski, następnie kpt. mgr inż. Aleksander Berdowicz.

10. Zespole Informatyki: kierownik ppłk mgr inż. Zbigniew Wesołowski, następnie ppłk mgr inż. Zbigniew Figura⁴².

Fot. 9.27
Płk dr inż. Jerzy Górski –
kierownik Cyklu
Zautomatyzowanych
Systemów Dowodzenia

Fot. 9.28
Płk mgr
Franciszek Michalik –
szef Oddziału
Szkolenia CSR

Komendantem SChR i SD został mjr mgr inż. Zbigniew Góralski. Na stanowiska dowódczo-sztabowe w SMS wyznaczeni zostali:

- mjr dypl. inż. Andrzej Witek – komendant;
- kpt. mgr inż. Marek Sośniak – szef sztabu;
- por. inż. Paweł Niedośmiałek
i por. inż. Marek Golisz – oficerowie
wychowawczy.

Dowódcami kompanii w SMS zostali m.in.: kpt. Mirosław Gieworski, kpt. Krzysztof Karp, kpt. Marek Kasperowicz, kpt. Marek Majcher, por. Andrzej Gładysz, por. Adam Kaczmarczyk, por. Andrzej Puchacz, por. Marcin Sikora. Zatrudniono również psycholożkę – Jolantę Golubińską. SMS był liczebnie największą szkolną jednostką organizacyjną. W jednym turnusie (trzy miesiące) szkoliło się 800–1200 żołnierzy⁴³.

Integralnym pododdziałem CSR był batalion zaopatrzenia i obsługi. Dowodzili nim: kpt. Andrzej Pawlonka, kpt. Stanisław Napierała, mjr Zbigniew Góralski. Dowódcami kompanii byli m.in.: kpt. Arkadiusz Brzywcz, kpt. Leszek Rybacki, por. Piotr Skoczek. W CSR funkcjonowała również przez 1 rok Podoficerska Szkoła zawodowa. Jej komendantem został kpt. Andrzej Pawlonka.

płk mgr Jerzy BALCERKOWSKI

komendant Centrum Szkolenia Radioelektronicznego w latach 2003–2004

Urodził się w Śremie w 1951 r. Był podchorążym WOSR z pierwszego naboru kandydatów w 1969 r. Szkołę ukończył w 1973 r. Po odbyciu praktyki w malborskim 13. Batalionie Radiotechnicznym powrócił do WOSR w 1975 r. i został dowódcą plutonu podchorążych. W latach 1979–1981 był dowódcą stacji radiolokacyjnej w batalionie zabezpieczenia. W 1981 r. przeszedł do pracy w Oddziale Szkolenia. Został wykładowcą w Cyklu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia. W 1992 r. został szefem Wydziału Kadrowo-Organizacyjnego. W 2000 r. został zastępcą komendanta CSR ds. szkolenia.

W 2003 r. przyjął obowiązki komendanta Centrum Szkolenia Radioelektronicznego, które pełnił do końca 2004 r., do zakończenia działalności rozwiązywanej jednostki. Do rezerwy przeniesiony został w 2005 r. W czasie służby podwyższał wykształcenie na Politechnice Wrocławskiej, gdzie uzyskał tytuł magistra inżyniera oraz na Uniwersytecie Wrocławskim i na licznych wojskowych kursach specjalistycznych.

Od początku istnienia CSR kształciło specjalistów radiotechników w różnych grupach osobowych na potrzeby WP:

- oficerów młodszych i chorążych na kursach doskonalących;
- kadetów;
- kandydatów na podoficerów zawodowych;
- absolwentów uczelni cywilnych (w SPR);
- żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w zakresie szkolenia podstawowego i specjalistycznego – młodszych specjalistów;
- oficerów, chorążych i podoficerów zawodowych na kursach języka angielskiego.

Ponadto na bazie CSR utworzono zamiejscową Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych WAT, która funkcjonowała do 2001 r. Kształcenie tak zróżnicowanych grup na coraz to nowocześniejszy sprzęt: radiolokacyjny, automatyzacji dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej wymagało zmian w bazie szkoleniowej. Do 2001 r. szkolenie specjalistyczne odbywało się na poziomach: wyższym, średnim i podstawowym. Szkolenie młodszych specjalistów wojskowych wymagało całkiem innej specjalistycznej bazy dydaktycznej niż posiadała szkoła wyższa. Te uwarunkowania stawiały przed Centrum trudne wymagania. Dzięki pozyskanym przez komendę środkom, doświadczeniu i zaangażowaniu kadry dowódczej, dydaktycznej, której część znalazła swoje miejsce w nowej strukturze, przygotowana została baza szkoleniowa. Wyposażenia sal wykładowych

i laboratoriów Centrum mogłaby pozazdrościć niejedna uczelnia techniczna.

W Cyklu Radiolokacji opracowaniem i przygotowaniem bazy do szkolenia operatorów zajął się płk dr hab. inż. Franciszek Mroczo, a po jego odejściu na szefa katedry w WAT pracami kierował płk dypl. Janusz Boratyński. Prace techniczne znakomicie wykonał ppłk mgr inż. Tadeusz Saja. W Cyklu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia pracami kierował płk dr inż. Jerzy Górski. Przygotowaniem bazy do szkolenia specjalistów ubezpieczenia lotów (zbudowano salę treningową z symulowaną sytuacją lotniskową i powietrzną) kierował ppłk mgr inż. Zbigniew Deręgowski. W pracach technicznych zasłużyli się ppor. Sławomir Marcinkowski i chor. Arkadiusz Bombiak. W Cyklu Rozpoznania i Walki Radioelektronicznej bazę przygotowywano przy szczególnym zaangażowaniu płk. dr inż. Bronisława Marcinkowskiego, mjr. mgr. inż. Zbigniewa Kowalczyka, mjr. mgr. inż. Jerzego Myśliwca (sala symulatorów komputerowych)⁴⁴.

Infrastrukturę dydaktyczną tych cykli zbudowano w oparciu o sieć komputerową, stąd wsparcia udzielał Zespół Informatyki, a szczególnie ppłk mgr inż. Zbigniew Wesołowski i mjr mgr inż. Zbigniew Figuła. Zespół Badań Metodyki Nauczania kierowany przez ppłk. dr inż. Tadeusza Lewandowskiego na bieżąco analizował efektywność szkolenia i jego stronę metodyczną. Całością prac kierował zastępca ds. szkolenia płk dr inż. Włodzimierz Pawlak. Sam opracował program komputerowy do szkolenia operatorów radiolokacji. Za powyższe i inne osiągnię-

cia racjonalizatorskie oficer ten był wielokrotnie wyróżniany przez dowódcę WLOP. W konkursie „Racjonalizator Wojska Polskiego” był dwukrotnie finalistą: w 1997 i 1999 r.

W CSR był eksploatowany w celach szkoleniowych najnowszy sprzęt radioelektroniczny, wchodzący do uzbrojenia naszych wojsk, m.in. stacje radiolokacyjne polskiej produkcji. Centrum prowadziło też przeszkolenie obsługi nowego systemu identyfikacyjnego obiektów powietrznych „swój-obcy” produkowanego w Centrum Naukowo-Produkcyjnym „Radwar”. Szkolono kadrę na nowo wprowadzony zautomatyzowany system dowodzenia „Dunaj” produkowany w PIT⁴⁵.

Baza socjalno-bytowa, szkoleniowa stwarzała bardzo dobre warunki do jednoczesnego szkolenia około 1500 żołnierzy. CSR posiadało najbardziej potrzebne obiekty infrastruktury szkoleniowej socjalnej:

- obiekt szkoleniowy w Popielówku, ze stanowiskami dowodzenia brt i krt, wraz z rozwiniętymi stacjami radiolokacyjnymi i zautomatyzowanymi systemami dowodzenia;
- 2 szkolne parki sprzętu radiotechnicznego (urządzenia radiolokacyjne, walki radioelektronicznej, ubezpieczenia lotów oraz zespoły prądotwórcze);
- 3 strzelnice wraz z placami ćwiczeń strzeleckich;
- zintegrowany ośrodek szkolenia taktycznego (m.in. z ośrodkiem szkolenia przeciwcemnicznego, torem napalmowym, ośrodkiem szkolenia inżynieryjno-saperskiego, szkolną rzutnią granatów bojowych, rejonem zurbanizowanym), umożliwiającym jednoczesne szkolenie do siedmiu plutonów żołnierzy;
- 89 pełnowymiarowych sal wykładowych i pracowni (w tym: 34 sale wykładowe, 24 sale szkolenia specjalistycznego, 20 pracowni sprzętu technicznego i 11 innych pracowni specjalistycznych);
- 210 stanowisk z trenażerami komputerowymi do szkolenia operatorów;
- 5 sal i w każdej po 16 stanowisk do nauki języków obcych;
- salę kinowo-widowiskową na 580 miejsc (wyremontowaną w 1999 r.);
- dwie hale sportowe, w tym jedna po remoncie w 2000 r., a druga po generalnym remoncie w 2002 r.;

- ośrodek sportowy z pełnowymiarowym boiskiem do piłki nożnej, urządzeniami do lekkoatletyki, kortem tenisowym, boiskami do piłki ręcznej i innymi boiskami oraz z zapleczem socjalnym;
- ośrodek szkolenia regulaminów;
- plac do ćwiczeń musztry;
- bazę noclegową na około 1500 żołnierzy;
- internat dla kadry;
- 3 stołówki, w tym jedną po remoncie kapitalnym w 2000 r. (drugi tego typu obiekt w WP);
- Klub Garnizonowy (po remoncie kapitalnym w 2000 r.);
- kasyno⁴⁶.

Fot. 9.29. Widok z lotu ptaka na obiekt szkoleniowy w Popielówku

W 1995 r. Rada Miejska Jeleniej Góry ufundowała dla Centrum sztandar, który 13 maja 1995 r. wręczył komendantowi dowódca WLOP gen. dyw. pil. Jerzy Gotowała. Rok później minister obrony narodowej nadał CSR prawo dziedziczenia tradycji OSR i WOSR oraz ustalił 14 maja świętem szkoły.

CSR jako jedno z pierwszych zapoczątkowało współpracę z niemiecką Techniczną Szkołą Sił Powietrznych w Erndtebrueck. W ramach tej współpracy dokonano wymiany doświadczeń, zorganizowano w CSR w 1999 r. wspólną konferencję. Delegacje oficerów z Erndtebrueck pochlebnie opinie wyrażały o przygotowanej bazie szkoleniowej w CSR. Współpraca zaowocowała wprowadzeniem zmian w programach szkolenia Wojsk Radiotechnicznych i obrony powietrznej, dostosowującymi do wymogów szkolenia w NATO.

Komendantem Technicznej Szkoły Sił Powietrznych był wówczas płk Friedhelm Zwiener, bardzo przychylnie nastawiony do współpracy z CSR.

Fot. 9.30. Delegacja oficerów z CSR i Szefostwa WRt w Technicznej Szkole Sił Powietrznych w Erndtebrueck w 1998 r. Od lewej: ppłk J. Seuberlich, kpt. R. Mertes, ppłk J. Kwiatkowski, ppłk Z. Kuśmerek, gen. bryg. B. Peikert (komendant CSR), ppłk M. Grzybowski, płk F. Zwiener (komendant TsdLW), ppłk G. Sudhoff, ppłk J. Boratyński

W ostatnich latach swojej działalności CSR odniosło wiele sukcesów. Wyrazem uznania dla komendy, kadry, żołnierzy i pracowników cywilnych było wyróżnienie w 1998 r. Centrum przez dowódcę WLOP gen. dyw. pil. Kazimierza Dzioka za najlepsze wyniki w szkoleniu i działalności służbowej. Dwa lata później dowódca WLOP ponownie wyróżnił CSR za najlepsze wyniki w szkoleniu. W tym samym roku CSR zajęło pierwsze miejsce we współzawodnictwie sportowym szkolnictwa wojskowego.

Decyzją ministra obrony narodowej nr 62 z dnia 23 lipca 2002 r., a następnie rozkazem dowódcy WLOP nr pf 115 z dnia 30 sierpnia 2002 r. CSR rozformowane. Krótko przed rozformowaniem nastąpiły jeszcze zmiany w komendzie Centrum. Odszedł do rezerwy zastępca ds. liniowych płk dypl. Zbigniew Kowalski, jego miejsce zajął płk dypl. inż. Józef Zdeb. W końcu 2004 r. jedynym zastępcą został ppłk mgr inż. Sylwester Kamecki, komendantem pozostał płk mgr inż. Jerzy Balcerkowski. Centrum zostało rozformowane z dniem 31 grudnia 2004 r. Na tej dacie zakończyła się historia oficerskich szkół radiotechnicznych, których początek związany jest z koszarami w Beniaminowie i utworzoną tam Oficerską Szkołą Radiotechniczną w 1952 r. Najdłuższy okres dziejów szkół radiotechnicznych był związany z Jelenią Górą (1955–2004).

Fot. 3.31. Brama główna do koszar CSR („Pod Jeleniami”)

9.3.1. SZKOŁA CHORĄŻYCH WOJSK RADIOTECHNICZNYCH (1967–1994)

W 1967 r. w Siłach Zbrojnych wprowadzono nowy korpus osobowy – korpus chorążych. Chorążowie mieli stanowić średni personel w strukturach kadrowych, pomiędzy korpusem oficerskim a podoficerskim. W WRt taki personel był potrzebny do obsługi coraz bardziej skomplikowanego sprzętu radiotechnicznego. Szkoła Chorążych miała kształcić techników do pracy na tym sprzęcie. Jak wspominał płk Wacław Kazimierowski „Przygotowania do utworzenia szkół chorążych w Wojsku Polskim trwały dość długo, postanowiłem w tę sprawę, już w 1966 r. wtajemniczyć Budzowskiego, żeby się lepiej przygotować, choć jeszcze nie było wiadomo, jaka ta szkoła chorążych będzie, czy będzie

w Jeleniej Górze. Postanowiłem na wszelki wypadek poczynić takie starania, żeby ona została utworzona przy OSR¹⁴⁷.

Szkoła Chorążych WRt w Jeleniej Górze utworzona została na mocy zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 13 października 1967 r. W tym roku rozpoczęto proces wygaszania OSR. Dwa lata później postanowiono o utworzeniu WOSR. Z pierwszym naborem kandydatów do Szkoły Chorążych był problem, ponieważ w wyniku przeprowadzonych egzaminów zabrakło kandydatów do wypełnienia określonego rozkazem limitu przyjęć. Trzeba było prowadzić dodatkową rekrutację wśród kandydatów do szkoły podoficerskiej i wśród żołnierzy służby

zasadniczej wcielonych do pododdziałów zabezpieczenia szkoły. Stan zmienny słuchaczy SCh WRt w początkowym okresie funkcjonowania wynosił 220 słuchaczy. Komendantem został mjr Zbigniew Grabski, jego zastępcą ds. politycznych – por. Julian Brzozowski, pomocnikiem – kpt. Julian Fabiański, a podoficerem ewidencyjnym – sierż sztab. Jerzy Lesicki.

Fot. 9.32.
ppłk Zbigniew Grabski –
komendant
Szkoły Chorążych WRt

Fot. 9.33.
Kpt. Jerzy Turbiński

Fot. 9.34.
Kpt. Jan Lipka

Początkowo w strukturze organizacyjnej szkoła miała 2 kompanie, każda po 4 plutony z następującą obsadą etatową:

- 11. kompania, dowódca kpt. Jerzy Turbiński oraz dowódcy plutonów: por. Ryszard Majewski, ppor. Bolesław Błazków i ppor. Józef Siewruk;

- 12. kompania, dowódca kpt. Jan Lipka oraz dowódcy plutonów: por. Jan Kołodziejski, ppor. Władysław Dwojak i ppor. Wiesław Ignatowski⁴⁸.

Kolejnymi komendantami Szkoły Chorążych WRt (do 1994 r.) byli: ppłk Marian Łaguz, mjr Stanisław Majka, ppłk Wawrzyniec Pióro, mjr Tadeusz Kaźmierowicz. Szkoła kształciła w dwu- i trzy-letnim cyklu nauczania. Do dwuletniej SCh WRt wcielano kandydatów z wykształceniem średnim, do trzyletniej – absolwentów zasadniczych szkół zawodowych lub co najmniej po dwóch klasach szkoły średniej. Absolwenci obydwu cykli nauczania mogli przystępować do egzaminu maturalnego. Po ukończeniu szkoły legitymowali się wykształceniem średnim technicznym urzędzeń radiotechnicznych. Szkoła musiała przygotować bazę dydaktyczną do nauczania nowych przedmiotów. W związku z tym powstał nowy cykl przedmiotowy – Cykl Przedmiotów Ogólnokształcących⁴⁹. Jego kierownikiem został płk Tomasz Cudo, a następnie płk Franciszek Latosiński. Bibliotekę Naukową zaopatrzone w podręczniki do przedmiotów ogólnokształcących. Tytuł słuchaczy szkoły chorążych „kadet” i oznaczenia tej grupy słuchaczy szkół wojskowych wprowadzono w połowie 1968 r.

Uroczysta inauguracja działalności Technicznej Szkoły Chorążych Wojsk Radiotechnicznych (tak nazywała się szkoła do 1970 r.) nastąpiła 1 października 1967 r. Stan szkoły powiększał się i w 1975 r. było już 6 kompanii. Ich dowódcami byli m.in.: mjr Michał Niemczyk, mjr Józef Małucha, kpt. Władysław Klein, kpt. Feliks Trawiński, por. Jan Kochan.

Szkolenie w Szkole Chorążych WRt trwało do końca pierwszej połowy 1994 r.

9.3.2. SZKOŁA CHORĄŻYCH RADIOLOKACJI I SYSTEMÓW DOWODZENIA (1994–2002)

Reforma szkolnictwa wojskowego w 1994 r. objęła również dotychczasową Szkołę Chorążych w Jeleniej Górze. Zmieniła się nazwa i zasady naboru kandydatów do szkoły. Nazwę szkoły jeleniogórskiej zmieniono, dostosowując ją do kształconych specjalności, na: Szkołę Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia.

Komendantem został mjr mgr inż. Zbigniew Góralski, a od 2001 r. – mjr mgr inż. Robert Sobczak (do 2001 r. – dowódca kompanii). Dowódcami plutonów w SCh R i SD byli: kpt. Marek Goliś, kpt. Tomasz Gładysiak, chor. Jacek Warowny, chor. Dariusz Lisek, chor. Tadeusz Pyda⁵⁰. Do SChR i SD przyjmowano wyłącznie absolwentów szkół średnich, i na dwuletni cykl szkoleniowy.

Fot. 9.35.
Mjr mgr inż.
Robert Sobczak –
komendant
SCh R i SD w latach
2001–2002

Stan osobowy kadetów zmniejszył się do jednej kompanii szkolnej początkowo, a pod koniec lat dziewięćdziesiątych zmniejszył się do stanu wielkości plutonu na każdym roczniku. Ostatnia promocja absolwentów szkoły chorążych odbyła się w 2002 r. i szkołę rozwiązano, bo rozwiązano także korpus osobowy chorążych. W Wojsku Polskim powrócono do systemu korpusów osobowych: oficerskiego i podoficerskiego. Chorążych włączono do korpusu podoficerskiego.

Szkołę Chorążych Wojsk Radiotechnicznych oraz Szkołę Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia ukończyło ogółem 5420 absolwentów. Większość z nich zasiliła jednostki WRt. Wielu chorążych ukończyło studia i przeszło do korpusu oficerskiego. Wśród nich m.in.: płk Arkadiusz Cieślík, ppłk Janusz Deryło, ppłk Janusz Górecki, ppłk Jan Grabiec, ppłk Józef Ja-

rzębowicz, mjr Bolesław Kamiński, ppłk Andrzej Kustroń, mjr dr Jerzy Pietruszewski, ppłk Jerzy Tomaszewski, płk Stanisław Babiarczyk – w latach 2005–2013 szef Oddziału Zastosowania Bojowego w Szefostwie Wojsk Radiotechnicznych.

W latach 1969–2002 wśród absolwentów prymusami szkoły byli:

1969 r. – mł. chor. Andrzej Kustroń,
1970 r. – mł. chor. Mieczysław Całka
1971 r. – mł. chor. Bronisław Olbrych,
1972 r. – mł. chor. Zbigniew Kasprzycki,
1973 r. – mł. chor. Wiktorian Gruszecki,
1974 r. – mł. chor. Jerzy Tomaszewski,
1975 r. – mł. chor. Stanisław Mikołajczyk,
1976 r. – mł. chor. Wiesław Kowalczyk,
1977 r. – mł. chor. Mariusz Szymański,
1978 r. – mł. chor. Andrzej Maciejewski,
1979 r. – mł. chor. Józef Nowicki,
1980 r. – mł. chor. Waldemar Tabiecki,
1981 r. – mł. chor. Marek Zając,
1982 r. – mł. chor. Mariusz Sawski,
1983 r. – mł. chor. Józef Budnik,
1984 r. – mł. chor. Krzysztof Wróbel,
1985 r. – mł. chor. Przemysław Lipiński,
1986 r. – mł. chor. Henryk Matyjewicz,
1987 r. – mł. chor. Ryszard Siedlecki,
1988 r. – mł. chor. Jarosław Pajdzik,
1989 r. – mł. chor. Robert Superson,
1990 r. – mł. chor. Jarosław Tyżej,
1991 r. – mł. chor. Krzysztof Gabowski,
1992 r. – mł. chor. Grzegorz Wrona,
1993 r. – mł. chor. Mariusz Konior,
1994 r. – mł. chor. Kazimierz Ziembla,
1995 r. – mł. chor. Adam Konieczny,
1996 r. – mł. chor. Andrzej Typer,
1997 r. – mł. chor. Grzegorz Paszkowski,
1998 r. – mł. chor. Grzegorz Kędziora,
1999 r. – mł. chor. Karol Janicki,
2000 r. – mł. chor. Zbigniew Kruk,
2001 r. – mł. chor. Jarosław Sieniek,
2002 r. – mł. chor. Marta Stachnał.

Fot. 9.36. Absolwenci Szkoły Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia z promocji 2002 r. po spotkaniu z pierwszym komendantem szkoły ppłk. w st. spocz. Zbigniewem Grabskim

9.4. KATEDRA EKSPLOATACJI SYSTEMÓW RADIOTECHNICZNYCH WYDZIAŁU ELEKTRONIKI WOJSKOWEJ AKADEMII TECHNICZNEJ

Zamiejscową Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektronicznego Wojskowej Akademii Technicznej w Jeleniej Górze powołano decyzją Szefa Sztabu Generalnego WP i zarządzeniem komendanta WAT nr 94 z dnia 27 października 1994 r. Zorganizowanie katedry w Jeleniej Górze podyktowane było troską o utrzymanie wysokiego poziomu wykształcenia specjalistycznego i dowódczego. Chodziło o wykształcenie już absolwenta WAT – inżyniera dowódcy, zgodnie z oczekiwaniami dowództwa WLOP zawartymi w przygotowanej sylwetce osobowej i charakterystyce osobowo-zawodowej. Realizacja kształcenia dla specjalności zawodowych wymagała dysponowania nie tylko szeroką bazą sprzętową, ale także poligonową umożliwiającą realizację zadań z zakresu budowy i eksploatacji oraz pracy bojowej we wszystkich specjalnościach⁵¹. Proces kształcenia w zakresie kwalifikacji specjalistycznych i dowódczych miał być realizowany przez kadrę przygotowaną teoretycznie, ale przede wszystkim dysponującą doświadczeniem wyniesionym ze służby w jednostkach radiotechnicznych.

Wymienione potrzeby: kadrowe, sprzętowe i poligonowe, potrzebne do właściwej realizacji

procesu kształcenia podchorążych skumulowały się w Jeleniej Górze. Utworzona Katedra na bazie WOSR mogła realizować swój główny cel, jakim było wykształcenie, wspólnie z Instytutem Radiolokacji i Instytutem Logistyki specjalistów z określonym zakresem wiedzy teoretycznej i praktycznej.

Katedra kształciła przyszłych absolwentów WAT w specjalnościach:

- eksploatacji urządzeń i systemów radiotechnicznych;
- eksploatacji urządzeń i systemów rozpoznania i przeciwdziałania radiolokacyjnego;
- eksploatacji urządzeń i systemów ubezpieczenia lotów.

Katedra Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych funkcjonowała w składzie 14 pracowników naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych, 2 starszych inżynierów, 2 techników oraz jednego pracownika cywilnego. Na szefa katedry powołano płk. dr. hab. inż. Franciszka Mroczko. W składzie katedry, na 16 oficerów, 9 posiadało stopień doktora.

Katedrę zorganizowano w składzie 2 zakładów:

- Zakładu Budowy Urządzeń i Systemów Radiotechnicznych;
- Zakładu Bojowego Wykorzystania Urządzeń i Systemów Radiotechnicznych.

Zakładem Budowy Urządzeń i Systemów Radiotechnicznych kierował płk dr inż. Marek Tołkacz. Pracownikami zakładu byli:

- ppłk dr inż. Mirosław Chrzanowski,
- ppłk dr inż. Marian Koselski,
- ppłk dr inż. Jerzy Januszewski,
- mjr mgr inż. Feliks Bielawski,
- mjr mgr inż. Wiesław Golec,
- mjr mgr inż. Janusz Karczewski,
- mjr mgr inż. Andrzej Wiśniewski,
- mjr mgr inż. Andrzej Szargawiński,
- chor. sztab. Sławomir Młynarczyk⁵².

płk dr hab. inż. Franciszek MROCZKO

dowódca 82. krt w latach 1976–1980, szef sztabu 28. brt w latach 1980–1982, szef KESR WAT w latach 1994–2001

Urodził się w 1946 r. w Brzegach w województwie poznańskim. W 1964 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące w Krzyżu Wielkopolskim. W latach 1964–1967 był podchorążym w OSR w Jeleniej Górze, którą ukończył z wynikiem bardzo dobrym. Po promocji pełnił służbę jako technik, a następnie dowódca urządzeń radiolokacyjnych w 13. prt w Choszcznie. W 1976 r. ukończył z wynikiem bardzo dobrym pięcioletnie studia na Wydziale Elektroniki WAT. W 1976 r. został dowódcą 82. zkrk w Przecminie k. Kołobrzegu. W 1979 r. skierowany został na kurs zautomatyzowanych systemów dowodzenia do Kalinina w ZSRR. Kurs ukończył z oceną bardzo dobrą i wyróżnieniem komendanta Centralnych Kursów Oficerskich Wojsk OPK ZSRR. W latach 1980–1982 był szefem sztabu – zastępcą dowódcy 28. brt w Gryficach. W 1982 r. został przeniesiony do WOSR w Jeleniej Górze na stanowisko wykładowcy w Cyklu Taktyki. W 1983 r. ukończył kurs operacyjno-techniczny z zakresu budowy i wykorzystania bojowego zautomatyzowanych systemów dowodzenia produkcji krajowej. W tym też roku ukończył z wynikiem bardzo dobrym studia w ASG na Wydziale Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK. W latach 1985–1987 kontynuował studia doktoranckie w ASG i w 1987 r. obronił pracę doktorską pt.: „Pozoracja działań bojowych Wojsk Radiotechnicznych w ramach maskowania operacyjnego”. W tym też roku wyznaczony został na zastępcę szefa Katedry Taktyki Rodzajów Wojsk. Brał udział w pracach zespołów naukowo-badawczych i kierował realizacją prac naukowo-badawczych zleczanych przez SG WP i dowództwo WLOP. Prace dotyczyły m.in. organizacji zintegrowanego systemu rozpoznania i dowodzenia w obronie powietrznej, wpływu zakłóceń na efektywność systemu rozpoznania, warunków terenowych a możliwości taktycznych stacji radiolokacyjnych, maskowania i żywotności bojowej WLOP oraz współdziałania z jednostkami obrony terytorialnej. W 1994 r., po rozwiązaniu WOSR, został wyznaczony na stanowisko kierownika Cyklu Radiolokacji w CSR, rok później, po wygraniu konkursie, został szefem zamiejscowej Katedry Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT w Jeleniej Górze. W dalszym ciągu prowadził badania dotyczące żywotności sił powietrznych oraz ich logistycznego zabezpieczenia w działaniach bojowych. Syntezę całości materiałów oraz przemysłów, analiz, porównań, przedstawił w rozprawie habilitacyjnej pt. „Żywotność bojowa sił powietrznych i metoda jej oceny”. Praca została wyróżniona nagrodą II stopnia przez komendanta AON. W 1997 r. w AON otrzymał tytuł doktora habilitowanego nauk wojskowych w specjalności system obrony państwa. Został wyznaczony na stanowisko profesora nadzwyczajnego WAT. Był głównym wykonawcą projektu badawczego realizowanego wspólnie z Wydziałem WLOP AON. W 2002 r. zwolnił się z zawodowej służby wojskowej. Od 2001 r. – zatrudniony jako profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Zielonogórskim, następnie Akademii Ekonomicznej, a obecnie prorektor i profesor nadzwyczajny Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości oraz profesor nadzwyczajny Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej. Za bardzo dobre wyniki w służbie wojskowej, działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej był wielokrotnie wyróżniany, m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi, honorowym tytułem „Przodującego Nauczyciela Akademickiego”, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Medalem Okolicznościowym Dyrektora Departamentu Rozwoju i Wdrożeń MON.

Zakładem Bojowego Wykorzystania Urządzeń i Systemów Radiotechnicznych kierował ppłk dr inż. Tadeusz Tabacznik. Pracownikami zakładu byli:

- ppłk dr inż. Grzegorz Nakielski,
- ppłk dr inż. Andrzej Gałęcki,
- mjr dr inż. Krzysztof Graczyk,
- mjr mgr inż. Tadeusz Gardziejewski,
- mjr mgr inż. Jerzy Myśliwiec,
- chor. sztab. Kazimierz Kogut.

Kadrę obu zakładów stanowili oficerowie z rozformowanej WOSR, dobrze przygotowani merytorycznie do realizacji zadań dydaktycznych i naukowo-badawczych. Katedra rozpoczęła kształcenie podchorążych w październiku 1997 r. w pięciu grupach szkoleniowych. W sumie naukę w 5 grupach kontynuowało około 60 podchorążych⁵³.

Stosowne porozumienie dotyczące zabezpieczenia logistycznego katedry na terenie CSR podpisali komendanci WAT – gen. dyw. prof. dr hab. inż. Andrzej Ameljańczyk i CSR – gen. bryg. dr inż. Bronisław Peikert.

Oprócz realizacji zadań dydaktycznych, katedra prowadziła działalność naukowo-badawczą.

Tematy badawcze ukierunkowane były na poszukiwanie możliwości efektywnego wykorzystania sprzętu radiotechnicznego na współczesnym polu walki, doskonalenie dowodzenia. Realizowane były także tematy teoretyczne, jak finansowana przez Komitet Badań Naukowych – Numeryczna mapa przestrzeni radiolokacyjnej (GRANT) czy wykorzystanie numerycznych danych geograficznych w radiolokacji. Katedra organizowała również, przejętą po WOSR konferencję naukową „Sterowanie w radiolokacji i obiektach latających”. Na ostatniej XII konferencji uczestniczyło około 200 pracowników naukowych i inżynierów, wygłoszono i opublikowano ponad 70 referatów⁵⁴. W Komitecie organizacyjnym konferencji pracowali m.in. dr hab. inż. Franciszek Mroczko, dr inż. Jerzy Januszewicz, dr inż. Marek Tołkacz, mgr inż. Janusz Karczewski, dr inż. Marian Koselski, mgr inż. Andrzej Wiśniewski.

W wyniku postępującej restrukturyzacji przeprowadzonej w szkolnictwie wojskowym, na mocy decyzji ministra obrony narodowej z dnia 5 kwietnia 2001 r., skreślono z etatu WAT Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych w Jeleniej Górze.

9.5. SZKOŁA OFICERÓW REZERWY I SZKOŁA PODCHORĄŻYCH REZERWY

W 1974 r. w strukturze WOSR utworzono Szkołę Oficerów Rezerwy (SOR). Przez 4 lata szkoła ta funkcjonowała w składzie jednej kompanii. Podchorążowie szkolili się 6 miesięcy w SOR, a na pozostałe pół roku kierowani byli do jednostek wojskowych. Ze względu na zmianę koncepcji kształcenia oficerów rezerwy, w 1978 r. przemianowano szkołę na Szkołę Podchorążych Rezerwy (SPR). Obie szkoły były przeznaczone do kształcenia rezerwy kadr wojskowych spośród absolwentów wyższych technicznych uczelni cywilnych⁵⁵.

SPR z niewielkimi zmianami pozostała w składzie organizacyjnym WOSR do 1992 r. W tym roku dalsze szkolenie podchorążych rezerwy zostało zawieszone i do końca istnienia WOSR nie zostało wznowione. Natomiast przez kilka lat utrzymywano etaty i kadrę tej szkoły. Komendantami SOR i SPR w latach 1974–1992 byli następujący oficerowie: ppłk Ryszard Kot,

ppłk Marian Jurecki, ppłk Tadeusz Dudziak, mjr Ryszard Rybacki, mjr Stanisław Majka i kpt. Jan Kawczyński. SPR rozwiązano wraz z rozwiązaniem WOSR.

Fot. 9.37. Podchorążowie SPR przed bramą koszar

9.6. SZKOLENIE ŻOŁNIERZY DO JEDNOSTEK OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH I RADIOTECHNICZNYCH

Do służby w jednostkach obserwacyjno-meldunkowych potrzebni byli żołnierze, przeszkoleni przynajmniej w podstawowym zakresie do wykonywania swoich czynności na posterunkach. Jak już wyżej wspomniano, w batalionach obserwacyjno-meldunkowych istniały kompanie szkolne, a w 8. Samodzielnym Pułku Obserwacyjno-Meldunkowym funkcjonowała szkoła podoficerska. Szkolenie żołnierzy – specjalistów stawało się problemem, kiedy w jednostkach wzrastała ilość sprzętu radiotechnicznego. Do 1955 r. szkolenie żołnierzy wszystkich specjalności odbywało się w jednostkach. Szkolenie żołnierzy, którym stawiano większe wymagania (operatorom stacji radiolokacyjnych, radiotelegrafistom) odbywało się w pułkowych szkołach podoficerskich (etatowych), natomiast pozostałych specjalistów szkolono po wcieleniu w pododdziały nieetatowych. Okres szkolenia w pułkowych szkołach podoficerskich wynosił zwykle 10 miesięcy (służba wojskowa w tych jednostkach trwała wówczas 3 lata). Żoł-

nierzy, którzy ukończyli szkołę podoficerską, lub przeszli 2–3-miesięczne przeszkolenie unitarne i specjalistyczne, kierowano do pododdziałów na stanowiska, i tam kontynuowano według określonego programu⁵⁶.

Jednakże ze względu na coraz większe nasylenie sprzętem radiotechnicznym i pojawienie się nowych typów stacji, szkolenie postanowiono zreorganizować. W końcu 1955 r. zlikwidowano pułkowe szkoły podoficerskie, i zamiast tych szkół zaczęto formować ośrodki szkolenia. Pozwoliło to na odciążenie jednostek liniowych od kłopotliwych spraw szkolenia specjalistów i umożliwiło skupienie wysiłku personelu dowódczego, dydaktycznego na rozwoju i skoncentrowaniu bazy szkoleniowej w jednym miejscu. Jako pierwszy zaczęto formować 14. Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych w Przasnyszu, niezależnie od formowania podobnych ośrodków szkolenia specjalistów łączności.

9.6.1. PODOFICERSKI BATALION SZKOLNY I BATALION MŁODSZYCH SPECJALISTÓW

Podoficerski Batalion Szkolny, potocznie nazywany Szkołą Młodszych Specjalistów, sformowany został na podstawie rozkazu ministra obrony narodowej nr 070/Org. z dnia 2 grudnia 1957 r. i był najliczniejszym osobowo w strukturze organizacyjnej OSR i częściowo WOSR oraz od 1994 r. w CSR. Na podstawie tego rozkazu nastąpiło rozformowanie 14. Ośrodka Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych w Przasnyszu i przeniesienie szkolenia młodszych specjalistów radiotechnicznych do OSR w Jeleniej Górze. W połowie grudnia Ośrodek, wraz z 529 elewami i sprzętem, znalazł się w jeleniogórskich koszarach. Szkolił głównie operatorów stacji radiolokacyjnych i elektromechaników silników spalinowych⁵⁷.

Podoficerski Batalion Szkolny początkowo składał się z 5 kompanii, po 4 plutony w każdej kompanii. Od jesieni 1962 r. batalion powięk-

Fot. 9.38. Przygotowanie elewów Batalionu Młodszych Specjalistów do przysięgi w 1964 r. Ćwiczą z 1. drużyny 94. plutonu. Zajęcia prowadzi st. szer. Roman Spisak.

szono o jedną kompanię i w tym składzie organizacyjnym funkcjonował do czasu reorganizacji, która nastąpiła w 1966 r. Wtedy na bazie

tego batalionu utworzono Podoficerską Szkołę Zawodową i Szkołę Młodszych Specjalistów. Szkolenie kandydatów na podoficerów zawodowych odbywało się w cyklach 10-miesięcznych, a młodszych specjalistów – żołnierzy służby zasadniczej z poboru – w cyklu 5 miesięcy. Podoficerskim Batalionem Szkolnym w latach 1957–1966, dowodzili kolejno: kpt. Edward Ródzik i kpt. Adolf Bajgier⁵⁸.

W 1967 r. zwiększył się nabór do szkolenia młodszych specjalistów, dochodzący w niektórych turnusach do 1400 elewów. Spowodowało to reorganizację Podoficerskiego Batalionu Szkolnego, którą przeprowadzono w 1968 r., tworząc 2 bliźniacze Podoficerskie Bataliony Szkolne. Początkowo po 3 kompanie elewów w każdym batalionie. W kompaniach występowała zróżnicowana liczba plutonów. Przeciętnie było 4-7 plutonów w kompanii. Szczytowym okresem rozwoju organizacyjnego obu batalionów był 1969 r., w którym osiągnęły one liczbę 7 kompanii elewów.

1. Podoficerski Batalion Szkolny, składał się z 3 kompanii elewów. Dowódcą batalionu był mjr Adolf Bajgier. 2. Podoficerski Batalion Szkolny, składał się z 4 kompanii elewów, a dowódcami byli kolejno: mjr Gerard Kochański i mjr Tadeusz Świerk⁵⁹. Stanowiska dowódców kompanii w obydwu batalionach zajmowali: kpt. Marian Łaguz, kpt. Leon Mozolewski, kpt. Tadeusz Świerk, kpt. Ryszard Modrzejewski, kpt. Stanisław Flatau, kpt. Marian Dulewicz, kpt. Michał Iskra, kpt. Jerzy Budniok, kpt. Michał Niemczyk, kpt. Feliks Trawiński, kpt. Tadeusz Gawlik.

Na początku 1970 r. utworzono w Chorzowie Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiolokacji, gdzie sukcesywnie wraz z rozbudową bazy szkoleniowej przenoszono z WOSR szkolenie młodszych specjalistów, a w 1973 r. przeniesiono jako ostatnią Podoficerską Szkołę Zawodową Wojsk Radiotechnicznych.

9.6.2. PODOFICERSKA SZKOŁA ZAWODOWA

Początki Podoficerskiej Szkoły Zawodowej (PSZ) w strukturach OSR sięgają 1965 r. Szkołę utworzono na bazie podoficerskiego batalionu szkolnego w składzie 3 plutonów, w miejsce rozwiązanej 10. kompanii młodszych specjalistów. W OSR zmniejszyła się wówczas liczba szkolenych podchorążych. Komenda wykorzystała powstałą lukę do utworzenia wspomnianej szkoły⁶⁰. W 1967 r. w Siłach Zbrojnych wprowadzono nowe zasady organizacji podoficerskich szkół zawodowych.

Zreorganizowana na nowych zasadach PSZ składała się z dwóch kompanii: 13. i 15. kompanii, każda po 4 plutony. Szkoła w tym składzie funkcjonowała do drugiej połowy 1973 r. Proces dydaktyczny trwał 10 miesięcy. Komendantem PSZ został kpt. Józef Sokołowski, a od 1970 r.

był nim mjr Tadeusz Świerk. Dowódcami kompanii byli: kpt. Leon Mozolewski (13.) i kpt. Józef Mateja (15.). W latach 1971–1973 w skład PSZ wchodziły kompanie 10. i 11. Dowódcami kompanii zostali: kpt. Ryszard Chodorek (10.) i kpt. Ryszard Modrzejewski (11.). Plutonami dowodzili: ppor. Wiktor Leśniewski, ppor. Krzysztof Kowalski, ppor. Zbigniew Hempel, ppor. Jerzy Mendak, plut. Mieczysław Habzda, plut. Edward Wójcik, plut. Zbigniew Konieczny, plut. Jan Romankiewicz⁶¹. W połowie 1973 r. PSZ Wojsk Radiotechnicznych przeniesiono do Chorzowa. W październiku 1973 r. do Chorzowa jako ostatni z kadry jeleniogórskiej przenieśli się komendant PSZ mjr Tadeusz Świerk i dowódca kompanii kpt. Ryszard Chodorek.

9.6.3. SZKOŁA SPECJALISTÓW WOJSK RADIOTECHNICZNYCH W CHORZOWIE

Szkołę Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych utworzono w Chorzowie przy 19. Pułku Radiotechnicznym w kwietniu 1970 r., na mocy zarządzenia ministra obrony narodowej nr 013/Org. z dnia 23 lutego 1970 r. Stan zmienny Szkoły miał wynosić 350–400 elewów⁶². W kwietniu 1970 r. na podstawie rozkazu ministra obrony narodowej, z WOSR skierowano wydzieloną grupę oficerów do Chorzowa i stała się ona załącznikiem nowej szkoły. W skład wydzielonej grupy wchodził następujący oficerowie: ppłk Józef Pietrzyk, kpt. Tadeusz Gawlik, kpt. Janusz Gajos, kpt. Michał Iskra, kpt. Wacław Kalinowski, kpt. Kazimierz Matłosz, kpt. Mieczysław Wiśniewski, kpt. Werner Ocik, kpt. Jerzy Szczęch, por. Zbigniew Syczuk, por. Bogusław Garstka, por. Józef Gąsiński, por. Jerzy Ludziak, por. Jerzy Mendak, por. Jan Rupeć, por. Jerzy Szusznik, ppor. Edward Kafara, ppor. Marian Nieradko, ppor. Andrzej Chrapek⁶³.

Wymieniona grupa oficerów – dowódców, inżynierów radiolokacji, organizatorów zaplecza logistycznego i administracji, od wielu lat związana była ze szkoleniem elewów w jeleniogórskiej PSZ i w batalionach szkolnych elewów funkcjonujących przy OSR i WOSR. Komendantem Szkoły został ppłk Józef Pietrzyk, zastępcą ds. politycznych – mjr Jan Cieslik, zastępcą ds. ogólnowojskowych – mjr Adam Boczar. Szefem wydziału szkolenia został mjr Ryszard Piwarski.

Szkolenie rozpoczęło w kwietniu 1970 r. w następujących profilach:

- 1. kompania szkolna – profil P-35;
- 2. kompania szkolna – profil „Jawor-M”;
- 3. kompania szkolna – profil PRW-11;
- 4. kompania szkolna – profil P-35 i Bogota⁶⁴.

W 1971 r. etat Szkoły zwiększono, dzięki czemu możliwość szkolenia w jednym turnusie wynosiła 750–900 elewów. W związku z powyższym zaistniała konieczność przejęcia po 18. Samodzielnym Pułku Artylerii Przeciwlotniczej koszar w Katowicach Wełnowcu. Na mocy zarządzenia szefa Sztabu Generalnego WP nr 061/Org. z dnia 11 września 1973 r., dowódca

Wojsk OPK rozkazał wyłączyć Szkołę ze składu 19. Pułku Radiotechnicznego i przeformować ją na Szkołę Specjalistów WRt w Chorzowie o stanie 426 żołnierzy i 57 pracowników cywilnych (Jednostka Wojskowa 3150)⁶⁵.

Fot. 9.39. Komendant ppłk Tadeusz Świerk wręcza dyplomy

Fot. 9.40. Kadra Szkoły Specjalistów WRt

W strukturze organizacyjnej Szkoły Specjalistów WRt funkcjonowały:

- Podoficerska Szkoła Zawodowa;
- Szkoła Podoficerska (żołnierzy zasadniczej służby wojskowej);
- dwa bataliony szkolne młodszych specjalistów (1. batalion w składzie 3 kompanii i 2. batalion w składzie 6 kompanii).

W skład pierwszej obsady etatowej Szkoły Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych wchodził:

- płk Henryk Seroka – komendant szkoły,
- ppłk Józef Pietrzyk – zastępca ds. szkolenia,
- ppłk Piotr Jankowicz
– zastępca ds. liniowych,
- ppłk Adam Ptaszek
– zastępca ds. politycznych,
- ppłk Adolf Falecki
– zastępca ds. technicznych,
- ppłk Alojzy Skrzyszewski – dowódca 1. bat.,
- ppłk Adam Boczar – dowódca 2. bat.,
- mjr Tadeusz Świerk – komendant PSZ,
- ppłk Adam Kaczmarczyk
– szef Wydziału Administracji Ogólnej,
- ppłk Antoni Dudziak – kwatermistrz⁶⁶.

Okres szkolenia elewów trwał pół roku w trzech cyklach przedmiotowych, a w PSZ wynosił jeden rok. W 1975 r. w dwóch kompleksach koszarowych Chorzów i Katowice-Wełnowiec szkoliło się 1250 elewów i do 90 podoficerów. Stan stały wynosił żołnierzy wynosił 160. Łącznie w obu kompleksach było 1450–1500 żołnierzy, a szkoliło się 1320–1340 żołnierzy⁶⁷. W 1977 r. w Szkole przeprowadzona została kontrola ze szczebla Dowództwa Wojsk OPK, w wyniku której szkoła otrzymała ocenę dobrą. Rok później Szkoła wyróżniona została przez ministra obrony narodowej medalem „Za wybitne osiągnięcia w służbie wojskowej”. W 1977 r. powołana została Rada Pedagogiczna oraz Zespół Pedagogiczny. Następowaly też zmiany na stanowisku komendanta. W 1975 r. został nim ppłk Czesław Grabowski, a w czerwcu 1979 r. – ppłk Piotr Jankowicz.

W marcu 1980 r. w Szkole Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych utworzono Szkołę Podchorążych Rezerwy, a lipcu tego roku wcielono pierwszych absolwentów szkół wyższych. Komendantem SOR został mjr Jan Frączek. Wiosną 1980 r. utworzono w Oświęcimiu filię Szkoły Specjalistów WRt, która funkcjonowała tam do 1986 r. W marcu 1981 r. przeprowadzona została w Szkole Inspekcja Sił Zbrojnych. Kontrolą objęto wszystkie komórki organizacyjne. Inspekcja wystawiła ocenę dobrą. W marcu 1983 r., nowym komendantem Szkoły został ppłk dypl. Zdzisław Piątek. W związku z nadmiernym zagęsz-

ceniem w koszarach Szkoły Specjalistów WRt, postanowiono w 1983 r. przenieść 220 elewów i 25 osób kadry SMS do kompleksu koszarowego 71. i 72. dywizjonu raketowego w Oświęcimiu. Ze względu na brak środków nie wybudowano budynku na potrzeby szkoły, a realizacja inwestycji przeniesiona została na następne lata. Od 1985 r. nastąpiły zmiany w systemie szkolenia elewów SMS. Cykl szkolenia trwał 4 miesiące. W 1989 r. okres został skrócony do 3 miesięcy. Dalsze zmiany dotyczyły struktury Szkoły. W sierpniu 1986 r., w miejsce 1. i 2. batalionu szkolnego utworzono Szkołę Młodszych Specjalistów w Katowicach-Wełnowcu oraz Szkołę Młodszych Specjalistów w Chorzowie. Zmieniona została również nazwa Podoficerskiej Szkoły na Szkołę Podoficerów Służby Zasadniczej.

W grudniu 1990 r., obowiązki komendanta Szkoły objął ppłk mgr inż. Aleksander Kierys. Nowy komendant dokonał dużych zmian w zakresie poprawy warunków socjalno-bytowych żołnierzy w obydwu obiektach koszarowych. Izby żołnierskie, świetlice urządzono według indywidualnych pomysłów elewów i dowódców pododdziałów. W obiektach zainstalowano telewizję satelitarną⁶⁸. Był to już okres reorganizacji szkolnictwa wojskowego. Rok później zawieszono szkolenie w SPR, a w 1992 r. SPR została rozformowana. W maju 1993 r. zakończono szkolenie w PSZ w Chorzowie i przeniesiono ją do Jeleniej Góry. Szef Sztabu Generalnego WP w zarządzeniu nr 051 z 20 lipca 1994 r. nakazał rozformować SSWRt do końca 1995 r. Szkolenie młodszych specjalistów po 21 latach przeniesiono do Jeleniej Góry, do Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. Część budynków koszarowych SSWRt zajął Uniwersytet Śląski, a do budynku sztabowego przeniesiona została Wojskowa Komenda Uzupełnień.

płk mgr inż. Aleksander KIERYS

komendant Szkoły Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych
w latach 1985–1995

Urodził się w 1951 r. w Chorzowie. Ojciec był oficerem armii przedwrześniowej. W latach 1965–1970 uczęszczał do technikum radiowo-telewizyjnego. Po zdaniu egzaminów wstępnych rozpoczął studia w Wojskowej Akademii Technicznej, na Wydziale Elektroniki. Studia ukończył w 1975 r. Dalszą służbę pełnił w 33.brt w Radzionkowie na stanowisku inżyniera stacji radiolokacyjnej P-14 w Gliwicach Bojkowie. W 1978 r. wyznaczony został na stanowisko starszego inżyniera służb technicznych w 33. brt. Odbił 3-miesięczny kurs specjalistyczny z budowy i obsługi zautomatyzowanego systemu „PORI” w Kijowie oraz kurs programowania i obsługi EMC serii „Odra 1325” na Politechnice Śląskiej. Ukończył również w PIT kurs budowy i eksploatacji radiolokacyjnego podsystemu taktycznego „Dunajec”. W 1980 r. objął stanowisko szefa służb technicznych – zastępcy dowódcy w 33. brt, a w 1985 r. został dowódcą 35. brt we Wrocławiu. W 1989 r. z batalionem, jako ostatnią polską jednostką, zabezpieczał strzelania bojowe pułków lotnictwa myśliwskiego w Astrachaniu. Batalion, działając w trudnych warunkach, otrzymał ocenę bardzo dobrą. W 1990 r. objął obowiązki komendanta Szkoły Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych w Chorzowie. W 1994 r. był organizatorem uroczystości związanych z 75. rocznicą utworzenia 75. pułku piechoty i 20. rocznicą utworzenia SSWRt. Za osiągnięcie wysokich wyników w szkoleniu dowódca WLOP wyróżnił szkołę dyplomem i pucharem. W 1994 r. SSWRt została rozformowana. Symbolicznie zamknął koszary, które w 1934 r. otwierał jego ojciec, przedwojenny oficer – Aleksander Kierys. W 1996 r. przeniesiony został na stanowisko komendanta WKU w Zabrze. Pełnił jednocześnie obowiązki dowódcy Garnizonu Zabrze. W roku następnym wyznaczony na stanowisko zastępcy dyrektora ds. technicznych Wojskowych Zakładów Mechanicznych w Siemianowicach Śląskich. W 1998 r. ukończył studia podyplomowe z zarządzania w Warszawskiej Szkole Wyższej. Do rezerwy przeniesiony w 1999 r. Zna biegle język rosyjski. Jest członkiem Wojskowego Koła Łowieckiego „Trop”.

9.6.4. 14. OŚRODEK SZKOLENIA SPECJALISTÓW RADIOTECHNICZNYCH

Po rozformowaniu w październiku 1955 r. 1. Batalionu Radiotechnicznego stacjonującego w Warszawie część kadry i żołnierzy przeniesiono do Przasnysza, gdzie na bazie tej jednostki sformowano 14. Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych. W skład OSSR, oprócz komendy, wchodziły: cykle szkoleniowe, poligon szkolny, 5 kompanii szkolnych oraz pluton transportowo-gospodarczy.

Komendę Ośrodka stanowili:

- komendant – kpt. Jan Senkiel,
- zastępca komendanta ds. politycznych – por. Walczak,
- zastępca komendanta ds. szkolenia kpt. Piotr Gryzłó,
- zastępca komendanta ds. technicznych – por. Kozakiewicz.

Kolejnymi komendantami OSSR byli: kpt. Józef Lemieszek, kpt. Mieczysław Renkas, mjr Stefan Traczyk. Komendzie podlegała również

10. kompania radiotechniczna. Kierownikiem Cyklu Elektro-Radiotechniki i sprzętu został por. Wojciech Maciński, a Cyklu Pracy Bojowej – por. Bolesław Górecki. Dowódcami kompanii zostali: kpt. Jan Senkiel (1.), por. Roman Rutkowski (2.), kpt. Komorowski (3.), por. Tadeusz Sawicki (4.), por. Czesław Prażmo (5.). W turnusie szkolono 650–700 elewów na operatorów wszystkich typów stacji radiolokacyjnych⁶⁹. Po skromnych początkach rozpoczęto rozbudowę bazy szkoleniowej. Zorganizowano poligon szkolny, wybudowano szkolne stanowiska dowodzenia, zakupiono i wykonano szereg makiet, schematów. Do OSSR kierowano sprzęt radiotechniczny. Po pierwszej promocji w Beniaminowie w 1954 r. do ośrodka przybyło 19 absolwentów tej szkoły, wśród nich m.in.: ppor. Bogumił Dyja, ppor. Jerzy Trajdos, ppor. Henryk Walusiak, ppor. Tadeusz Jaworski, ppor. Jan Miodek, ppor. Zdzisław Zielonka⁷⁰.

Ośrodek od początku 1956 r. szkolił operatorów na potrzeby Wojsk Lotniczych, Wojsk OPL,

Marynarki Wojennej, Okręgów Wojskowych. Po dwóch latach istnienia, w grudniu 1957 r., OSSR rozformowano, część kadry oraz 529 elewów skierowano do OSR w Jeleniej Górze⁷¹. Do OSR skierowano m.in. oficerów: kpt. Bolesława Góreckiego, por. Zdzisława Zielonkę, por. Henryka

Walusiaka, por. Stanisława Wiśniewskiego, por. Gabriela Sierakowskiego, por. Tadeusza Szczepanka, por. Mariana Nowaka, por. Ryszarda Kota, por. Czesława Gronowskiego, por. Leszka Świątkiewicza, ppor. Alfreda Koconia, ppor. Jana Kamelskiego i ppor. Ryszarda Ceniana.

9.7. KONTYNUATORZY TRADYCJI RADIOTECHNIKÓW

9.7.1. JELENIOGÓRSKIE STOWARZYSZENIE ŻOŁNIERZY RADIOTECHNIKÓW „RADAR” JAKO KONTYNUATOR TRADYCJI SZKOLNICTWA RADIOTECHNICZNEGO W JELENIJ GÓRZE

Stowarzyszenie powstało w 2002 r., kiedy do Jeleniej Góry dotarła informacja o rozwiązywaniu Centrum Szkolenia Radioelektronicznego. Inicjatorem jego powstania był ówczesny komendant CSR – gen. bryg. Bronisław Peikert. O podjęcie działań społecznych w tej sprawie zwrócił się do byłego komendanta WOSR – płk. w st. spocz. Józefa Piekarczyka, który propozycję uznał za cenną. W rezultacie powstał zespół, który zajął się organizacją Stowarzyszenia. W jego skład weszli: st. chor. sztab. rez. Jan Ginowicz, ppłk Janusz Górecki, płk Jerzy Górski, płk rez. Bronisław Marcinkowski, płk rez. Franciszek Mroczo, płk w st. spocz. Józef Piekarczyk i ppłk Kazimierz Stąpór⁷².

Prace nad projektem statutu rozpoczęły się na początku lutego 2002 r., po zawiązaniu się 7-osobowego zespołu organizacyjnego. Stowarzyszenie powstało na zebraniu założycielskim 5 kwietnia 2002 r., na którym obecnych było 59 członków założycieli. Na zebraniu ustalono nazwę: Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar”. Powołano tymczasowy zarząd i komisję rewizyjną. W skład tymczasowego zarządu weszli: Jan Ginowicz, Janusz Górecki, Franciszek Mroczo, Kazimierz Stąpór, Jerzy Górski, Bronisław Marcinkowski, Józef Piekarczyk (prezes). Powołano komitet założycielski: Jerzy Górski, Janusz Górecki, Józef Piekarczyk. Na tym zebraniu uchwalono, z inicjatywy Jana Ginowicza, wniosek o nadanie ulicom koszarowym nazw związanych ze szkolnictwem wojskowym. Jednej z ulic nadano imię płk. Wacława Kazimierskiego, aby w ten sposób uhonorować osobę pierwszego polskiego komendanta OSR, twórcy szkoły wyższej oraz

osoby wielce zasłużonej dla szkolnictwa wojskowego i Jeleniej Góry⁷³. W maju 2002 r. przed uroczystościami 50. rocznicy utworzenia OSR – Świętem CSR, wewnętrznym ulicom koszarowym nadano wnioskowane nazwy. Po 4-letnich staraniach Stowarzyszenia, przy wsparciu prezydenta Miasta Jeleniej Góry Marka Obrębskiego i posłanki Marzeny Machałek, Rada Miasta w 2007 r. nadała pokoszarowym ulicom nazwy: Płk. Wacława Kazimierskiego, Kadetów, Elewów i Radarowa. Z inicjatywy Stowarzyszenia, 10 grudnia 2014 r., w 45. rocznicę pierwszej inauguracji roku akademickiego WOSR w Jeleniej Górze (1 października 1969 r.) wmurowana została tablica pamiątkowa w budynku Biblioteki i Centrum Informacji Naukowej Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej, mieszczącej się w obiektach pokoszarowych.

Stowarzyszenie Radar wpisane zostało do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000118256, a 2 lata później (w 2004 r.) Stowarzyszenie uzyskało status organizacji pożytku publicznego. Pierwsze walne zebranie członków Stowarzyszenia odbyło się 18 czerwca 2002 r. Wybrano władze, ustalono główne zadania na pierwszą kadencję Zarządu. Prezesem został płk w st. spocz. Józef Piekarczyk.

Misją Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar” jest zachowanie od zapomnienia tradycji i dorobku jeleniogórskich wojskowych szkół radiotechnicznych, dziejów garnizonu jeleniogórskiego oraz popularyzowanie tradycji i historii jednostek radiotechnicznych Wojska Polskiego.

Fot. 9.41. Odślonienie tablicy pamiątkowej w Bibliotece i Centrum Informacji Naukowej Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej z okazji 45. rocznicy inauguracji roku akademickiego w WOSR. Uczestnicy inauguracji z 1969 r., stoją od lewej: Zbigniew Deręgowski, Władysław Markiewicz, Henryk Tabienko, Zbigniew Janoś, Krzysztof Gazda, Wawrzyniec Pióro, Andrzej Lipiecki, Andrzej Rehliś, Bolesław Błazków, Zdzisław Górski, Karol Walczak. Jelenia Góra, 10.12.2014 r.

**W dotychczasowej działalności
sformułowane zostały następujące cele
Stowarzyszenia:**

- pielęgnowanie tradycji i dorobku jeleniogórskich radiotechników;
- utrwalanie w świadomości mieszkańców Jeleniej Góry znaczenia Wojska Polskiego w rozwoju materialnym i intelektualnym Jeleniej Góry;
- integrowanie środowiska weteranów i rezerwistów Wojska Polskiego;
- gromadzenie pamiątek wojskowych związanych z garnizonem jeleniogórskim i żołnierzami radiotechnikami;
- współpraca z instytucjami państwowymi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami wojskowymi, uczelniami i władzami samorządowymi w zakresie promocji bezpieczeństwa i obronności;
- wspieranie inicjatyw obywatelskich, w szczególności podróży wojskowo-historycznych, wystaw, publicznych wykładów i spotkań, grup rekonstrukcyjnych oddziałów wojskowych;
- działalność publicystyczno-edukacyjna, w szczególności wydawanie biuletynu Stowarzyszenia i książek, prowadzenie strony internetowej, organizowanie konferencji naukowych itp.;
- popularyzowanie sylwetek żołnierzy, w szczególności żołnierzy radiotechników;
- popularyzowanie zdrowego trybu życia, w tym organizowanie i popularyzowanie uczestnictwa w imprezach rekreacyjnych, sportowych i turystycznych;
- organizowanie i popularyzowanie uczestnictwa w uroczystościach świąt państwowych i wojskowych⁷⁴.

Stowarzyszenie „Radar” obecnie ma podpisane umowy o partnerskiej współpracy z następującymi podmiotami prawnymi:

- Ministerstwem Obrony Narodowej;
- Stowarzyszeniem Byłych Absolwentów OSR „NAYA-II” z Indonezji;
- Karkonoskim Towarzystwem Naukowym;
- Towarzystwem Przyjaciół Jeleniej Góry;

- Oddziałem Wrocławskim Instytutu Badań Naukowych im. gen. Edwina Rozłubirskiego;
- Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze;
- Wydziałem Technicznym Kolegium Karkonoskiego (obecnie Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa).

Bez pisemnego porozumienia Stowarzyszenie zawiązało współpracę z:

- Szefostwem Wojsk Radiotechnicznych (obecnie Zarząd Wojsk Radiotechnicznych);
- 3. Wrocławską Brygadą Radiotechniczną we Wrocławiu;

- 23. Śląskim Pułkiem Artylerii w Bolesławcu;
- 10. Brygadą Kawalerii Pancernej w Świętoszowie;
- Stowarzyszeniem Byłych Żołnierzy 62. Kompanii Specjalnej Commando w Bolesławcu. Stowarzyszenie liczy obecnie 80 członków oraz 200 sympatyków wspierających. Dotychczas prezesami Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar” byli: płk w st. spocz. Józef Piekarczyk, ppłk w st. spocz. Janusz Górecki. Obecnie prezesem jest płk w st. spocz. Marek Gołębiowski.

9.7.2. STOWARZYSZENIE ŻOŁNIERZY RADIOTECHNIKÓW „RADAR” W RADZIONKOWIE

Podobne stowarzyszenie do jeleniogórskiego powstało w Radzionkowie, gdzie stacjonował 33. Batalion Radiotechniczny. W dniu 2 marca 2008 r. powstała grupa inicjatywna w składzie: płk rez. mgr inż.

Leszek Kępa, ppłk w st. spocz. mgr inż. Wojciech Bonczek, mjr w st. spocz. inż. Jerzy Kasjaniuk, mjr rez. mgr inż. Marek Trawkowski, mjr rez. mgr inż. Adam Tyszkiewicz, mjr rez. mgr inż. Ryszard Walc, kpt. rez. mgr Wiesław Skowron, chor. w st. spocz. Antoni Szerszeń, dr Dobroniega Trawkowska, mgr Teresa Tyszkiewicz, Antonina Bonczek, Urszula Kępa, Stanisława Kasjaniuk, Łucja Walc, Elżbieta Skowron.

Grupa inicjatywna postanowiła powołać Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Radzionkowie. Wybrano Komitet Założycielski w składzie:

- Wojciech Bonczek,
- Jerzy Kasjaniuk,
- Marek Trawkowski,
- Ryszard Walc.

Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Radzionkowie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000309479 z dniem 3 lipca 2008 r. Głównym celem powołanego Stowarzyszenia jest:

- zachowanie od zapomnienia historii i tradycji jednostki Wojsk Radiotechnicznych w Radzionkowie oraz garnizonów, gdzie pododdziały tej jednostki i ich prawni spadkobiercy stacjonowały i stacjonują;
- obrona czci, honoru i godności żołnierzy polskich;

- w miarę możliwości wspieranie pomocą członków Stowarzyszenia, ich rodzin, a zwłaszcza dzieci w procesie ich edukacji oraz żołnierzy radiotechników rezerwistów i weteranów znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych;
- podejmowanie działalności przy współpracy z resortem obrony narodowej i władzami samorządowymi w zakresie realizacji zadań pożytku publicznego;
- popieranie kształtowania sprawności i wytrzymałości fizycznej z wykorzystaniem elementów turystyki, rekreacji i sportu;
- pozyskiwanie środków finansowych i materialnych do realizacji zadań statutowych;
- obrona praw społecznych i socjalnych środowiska żołnierzy rezerwy i weteranów wojskowych;
- prowadzenie środowiskowych klubów (świeclic) na potrzeby żołnierzy rezerwy i weteranów wojskowych, w przypadku posiadania odpowiedniej bazy materialnej i organizacyjnej;
- działanie na rzecz integracji członków Stowarzyszenia i środowiska żołnierskiego oraz na rzecz uczestnictwa w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego⁷⁵.

W skład zarządu Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Radzionkowie wchodzi: Wojciech Bonczek (prezes), Adam Tyszkiewicz, Jerzy Kasjaniuk, Zbigniew Białas, Barbara Ćwiro, Stanisław Kujawa. Stowarzyszenie liczy obecnie 67 członków. W 2013 r. w dniach 11–12 października było organizatorem ogólnopolskich uroczystości święta Wojsk Radiotechnicznych. Działalność Stowarzyszenia można śledzić na www.radar.radzionkow.pl

Fot. 9.42. Członkowie Stowarzyszenia w Radzionkowie na wycieczce w Góry Świętokrzyskie w 2012 r. Stoją od lewej: Jerzy Kasjaniuk, Danuta Pawłowska, Wojciech Bonczek, Anna Grądzka, Adam Tyszkiewicz, Antonina Bonczek, Wiesław Skowron, Przemysław Kałuski, Józef Gaworzyński, Małgorzata Zaczęńska, Angelika Zaczęńska, Andrzej Rychło, Grażyna Cieślicka, Henryk Grądzki, Paweł Pilch, Ewa Kupska, Beata Kaźmierczak, Elżbieta Lazar, Janina Mielczarek, Władysław Kolebuk, Jerzy Kolebuk, Janina Gaworzyńska, Iwona Pieczonkowska, Andrzej Pieczonkowski, Stanisław Mitka; Kłęczą: Elżbieta Skowron, Stanisława Kasjaniuk, Barbara Ćwioro, Urszula Kałuska i Zbigniew Jasie. W drzwiach autokaru stoi Jacek Kuczyński

9.7.3. ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY WOJSKA POLSKIEGO W JELENIEJ GÓRZE

Związek Żołnierzy Wojska Polskiego nosił pierwotnie nazwę Związek Byłych Żołnierzy Zawodowych i w Jeleniej Górze powstał ponad 30 lat temu. Jego prezesem obecnie jest płk w st. spocz. Edward Basałygo. Przez ponad 30 lat, przez jeleniogórskie koło Związku przewinęło się ponad 250 byłych radiotechników. W kronikach Związku istnieją zapisy aktywności radiotechników będących już na emeryturze. Jedną z kronik, „Aktywni w regionie” przedstawia osiągnięcia byłych radiotechników w działalności społecznej na rzecz regionu. Wśród wymienionych są m.in.: mjr Tadeusz Smoliński – autor monografii o podjeleniogórskiej miejscowości, ppłk Czesław Urban – autor ponad 80 krótkometrażowych filmów o regionie, ppłk Eugeniusz Gronostaj – twórca komputerowych modeli dawnych murów obronnych Jeleniej Góry, płk Edward Basałygo, który z okazji 900-lecia Jeleniej Góry opracował kalendarium wydarzeń

w okolicach Jeleniej Góry. W związkowej kronice opracowano również charakterystyki około 40 członków tej organizacji. Są to zapisy o poszczególnych żołnierzach, a nie instytucjach. Kroniki te są dostępne w Jeleniogórskiej Bibliotece Cyfrowej i cieszą się dużą popularnością wśród czytelników⁷⁶.

Innym przykładem zachowania w pamięci historycznej jeleniogórskich radiotechników było ufundowanie tablicy pamiątkowej na byłym poligonie radiotechnicznym w Popielówku. Obecnie mieści się tam ośrodek leczniczo-sanatoryjny Jolly Med. Wspólnie z władzami powiatu lwóweckiego, gminy Lubomierz oraz dyrekcją ośrodka Jolly Med, przed wejściem do obiektu umieszczona została tablica pamiątkowa wspominająca służących w tym obiekcie radiotechników. Z inicjatywy Związku Żołnierzy WP w Jeleniej Górze realizowane są dwa projekty upamiętniające żołnierzy służących w garnizo-

Fot. 9.43. Odślonienie pamiątkowej tablicy w Popielówku. Od lewej: st. chor. Tomasz Jasiński (przedstawiciel fundatorów), gen. bryg. Bronisław Peikert (były komendant CSR), p. Barbara Węglarz (dyrektor Kliniki Rehabilitacyjnej Jolly Med), Piotr Krynicki (sygnalista), płk Tadeusz Kuś (przedstawiciel fundatorów), Stanisław Mrówka (starosta powiatu lwóweckiego), ppłk Edward Basałygo (prezes ZZWP w Jeleniej Górze).

nie. Na terenie dawnych koszar jeleniogórskich szkół radiotechnicznych posadzony został Dąb Pamięci Żołnierzy Wojska Polskiego Garnizonu Jelenia Góra. Drugim projektem było zainicjowanie postawienia pomnika Wolność Krzyżami się Mierzy, obok kościoła garnizonowego w Jeleniej Górze. Ważnym elementem tych projektów było opracowanie dokumentacji fundacyjnej, w której wymienia się ponad 50 jednostek wojskowych stacjonujących na terenie Jeleniej Góry. W przypadku projektu pomnika zakłada

się coroczne składanie w postumencie ziemi z pól bitewnych żołnierzy polskich w obronie ojczyzny⁷⁷. Do każdego z projektów dołączana jest lista fundatorów. Dokumentacja przekazywana jest do Archiwum Państwowego w Jeleniej Górze, bibliotek miejskich, cyfrowych, uczelnianych. Przekazane do historycznej pamięci dokumenty pozwalają zachować pamięć o wielu żołnierzach, ich społecznym zaangażowaniu i patriotyzmie.

9.7.4. KLUB SENIORÓW WOJSK RADIOTECHNICZNYCH W ODDZIALE WARSZAWSKO-MAZOWIECKIM STOWARZYSZENIA SENIORÓW LOTNICTWA WOJSKOWEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Klub Seniorów Wojsk Radiotechnicznych Sił Zbrojnych powstał w Oddziale W-MSSLWRP w 2007 r. i w 2014 r. liczył około 50 członków. Jego organizatorem i prezesem jest płk dypl. Kazimierz Lizakowski, dowódca 2. Pułku Radiotechnicznego w latach 1972–1975. Klub prowadzi ożywioną działalność mającą na celu integrację środowiska radiotechników i popularyzowanie historii Wojsk Radiotechnicznych⁷⁸.

Nieformalne spotkania części przyszłych członków Klubu Seniorów WRt rozpoczęły się już w latach poprzednich. W dniach 8–9 kwietnia 2003 r., w 51. rocznicę pierwszej w WAT promocji na pierwszy stopień oficerski, odbył się zjazd koleżeński absolwentów Kursu Techników Radiolokacji przy Fakultecie Wojsk Łączności⁷⁹. Jego uczestnicy zainicjowali wykonanie „Księgi Pamiątkowej Zjazdu Absolwentów Kursu Radio-

Fot. 9.44. Absolwenci Fakultetu Radiolokacji, promocja 1952 r. po 51 latach w WAT

Od lewej: płk dr hab. inż. Ireneusz Winnicki, płk inż. Andrzej Róžański, mgr inż. Jerzy Bójko, płk dypl. Kazimierz Lizakowski, płk inż. Ryszard Sajdak, dr inż. Antoni Mossor, ppłk Zbigniew Sieniawski, gen. dyw. prof. dr hab. inż. Andrzej Ameljańczyk (komendant WAT), mjr inż. Leszek Stępień, gen. dyw. Wiesław Wojciechowski, ppłk Józef Podsiadłowski, płk mgr Czesław Grabowski, płk Henryk Pączek, ppłk inż. Wiesław Walica, ppłk Kazimierz Siujwa, płk mgr inż. Czesław Mitas, płk Alfred Pondo, płk mgr inż. Bonifacy Skorupiński, płk mgr inż. Zbigniew Gracz, dr hab. inż. Grzegorz Róžański, płk mgr inż. Stanisław Sobczak

techniki Specjalnej Specjalistów Radiolokacji i Pierwszej Promocji na Stopień Oficerski”. Treść książki stanowić miały opisy wspomnień, wydarzeń związanych z życiem wojskowym, głównie w służbie radiolokacji. Kolejne spotkania organizowano w miejscach związanych z jednostkami radiotechnicznymi, m.in. w Chojnicach (2005 r.), Sandomierzu (2006 r.). W 2013 r., członkowie Klubu Seniorów WRt, dla uczczenia 95. rocznicy powstania lotnictwa wojskowego, 63. rocznicy powstania Wojsk Radiotechnicznych zorganizowali

podróż historyczną m.in. do Sandomierza⁸⁰. Jako emerytowani żołnierze – radiotechnicy spotkali się z żołnierzami 3. Sandomierskiego Batalionu Radiotechnicznego. W spotkaniu uczestniczył dowódca 3. BRt płk Wojciech Lewicki i dowódca 3. brt – ppłk Jacek Kuliga. Uczestnicy spotkania złożyli kwiaty, zapalili znicze na grobach zmarłych żołnierzy – radiotechników, m.in. ppłk. Piotra Gryźły, wieloletniego dowódcy 3. brt w Sandomierzu.

Z KRONIK SZKÓŁ I STOWARZYSZEŃ

Fot. 9.45
Płk Edward Rodzik –
długoletni dowódca
batalionu podchorążych

Fot. 9.47
Oficerowie z WOSR
przed budynkiem
polskiej ambasady
w Libii. Od lewej:
ppłk Bogdan Kuberka,
ppłk Stanisław Matejuk,
mjr Andrzej Kloza,
ppłk Zdzisław Bigosiński,
niżej:
ppłk Zdzisław Wierzbicki,
ppłk Konrad Żłobiński,
mjr Karol Kamiński

Fot. 9.46.
Płk dypl. Marian Grzybalski –
zastępca komendanta
WOSR ds. liniowych

Fot. 9.48
W pierwszym rzędzie:
ppłk Stefan Muczek
i szefowie kompanii
starsi sierżanci:
Bogdan Wersocki,
Edward Zajac,
Zbigniew Nowak,
Marian Robak,
Władysław Pilarczyk,
Antoni Czarny
i Jerzy Romek

Fot. 9.49. Kadra Szkoły Młodszych Specjalistów. W środku mjr dypl. Andrzej Witek

Fot. 9.50. Delegacja z CSR i Szefostwa WRT w Erndtebrueck. Od lewej: siedzą – ppłk Guenther Quintes, gen. bryg. Bronisław Peikert, płk Jerzy Kwiatkowski; stoją – Jolanta Morytz, ppłk Janusz Boratyński, ppłk Zbigniew Kuśmerek, ppłk Marek Grzybowski.

Fot. 9.51. Kadra CSR na odprawie rocznej w 2001 r.

Fot. 9.52. Kadra Cyklu Radiolokacji CSR w 2001 r. Siedzą od lewej: mjr Tadeusz Kurczyn, mjr Zbigniew Gąsiorkiewicz, ppłk Andrzej Zawadzki, płk Janusz Boratyński (kierownik cyklu), ppłk Henryk Dąbkiewicz, ppłk Tadeusz Saja, mjr Jerzy Wróbel, chor. sztab. Bogdan Główka. Stoją od lewej: chor. Waldemar Grabke, chor. sztab. Donald Barański, kpt. Andrzej Bojko, chor. Jerzy Cyganko, st. chor. sztab. Aleksander Smalarz, chor. sztab. Mariusz Chyła, st. chor. Adam Białobrzęski, st. chor. Piotr Frańczak, chor. Rafał Wawrzyniak, mjr Marek Andrzejuk, chor. Krzysztof Matuszak, st. chor. sztab. Dariusz Markiewicz, chor. Michał Szczupak, st. chor. sztab. Michał Kikosicki

Fot. 9.53. Kadra Cyklu Taktyki CSR w 2000 r. Stoją od lewej: mjr Ryszard Pilch, ppłk Eugeniusz Gronostaj, ppłk Wacław We-raksa, ppłk Andrzej Witek, płk Czesław Jankowiak (kierownik cyklu), mjr Jerzy Nowak, ppłk Adam Bogulak, sierż. Bogdan Mękal, chor. Tomasz Jasiński

Fot. 9.54. Kadra Katedry Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia WOSR w 1990 r. Od lewej: ppłk Mieczysław Martuse-wicz, ppłk Wojciech Panczkowski, mjr Jerzy Gajda, ppłk Ryszard Figura, ppłk Jerzy Górski, kpt. Jarosław Siuda, mjr Artur Ko-łosowski, płk Jan Jagielski (szef katedry), ppłk Jerzy Balcerkowski, kpt. Adam Szczepański, kpt. Marian Koselski, por. Andrzej Niewiadomski, kpt. Zbigniew Machała, ppłk Antoni Błażko

Fot. 9.57

Pożegnanie sztandaru
Centrum Szkolenia Radioelektronicznego
przez płk. Jerzego Balcerkowskiego
przed rozformowaniem szkoły

Fot. 9.55. St. chor. sztab. Jan Ginowicz z siostrą i córką
płk. Wacława Kazimierskiego: Alodią Słowińską
i Zofią Stachiewicz, na terenie byłych koszar CSR
12.10.2007 r. po odsłonięciu pamiątkowej tablicy
i nadaniu imienia ulicy miasta Jeleniej Góry

Fot. 9.56. Ks. kpt. Andrzej Bokiej w rozmowie z Janiną Bar-
tosikową, żoną patrona Szkoły – kpt. Sylwestra Bartosika.
WOSR 1991 r.

Fot. 9.59. Spotkanie po latach. Po lewej płk w st. spocz. prof.
dr hab. Tadeusz Kmiecik (przed laty dowódca kompanii
w OSR) i jego były podwładny – rektor Karkonoskiej Pań-
stwowej Szkoły Wyższej prof. dr hab. Henryk Gradkowski

Fot. 9.58

Uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęcone czterem lotnikom alianckim RAF-u (dwóm Polakom, Grekowi i Kanadyjczykowi), uczestnikom „Wielkiej Ucieczki” z obozu jenieckiego w Żaganiu. Tablicę na terenie Aeroklubu Jeleniogórskiego odsłaniają: Prezydent Jeleniej Góry – p. Marcin Zawila i Prezes Honorowy JKSL przy AJ p. Tadeusz Kaczmarek. Z lewej w głębi Iwo Łaborewicz – kierownik Oddziału Archiwum Państwowego w Jeleniej Górze i i płk Marek Gołębiowski – prezes Stowarzyszenia

Fot. 9.60
Uczestnicy
Spotkania Pokoleń
Żołnierzy
Radiotechników
w WOSR
w 1993 r.

Fot. 9.61. Uczestnicy zjazdu pierwszych absolwentów Szkoły Chorążych z lat 1969 i 1970

Fot. 9.62 Uczestnicy zjazdu absolwentów WOSR z lat 1980–1984

Fot. 9.63. Kadra Cyklu Elektro-Radiotechnicznego CSR w 1994 r. Stoją od lewej: mjr Krzysztof Cichosz, por. Jan Dąbek, kpt. Waldemar Krupa, mjr Józef Szczęsny, mjr Władysław Markiewicz, kpt. Andrzej Wojciechowski, ppłk Wacław Zid, ppłk Zbigniew Nowak (kierownik cyklu), mjr Daniel Lewoń, mjr Józef Bury, kpt. Wiesław Chudy, ppłk Józef Kica, płk Kazimierz Tymczenko, kpt. Roman Sobczak, ppor. Lucjan Setlak, kpt. Feliks Bielawski, por. Maciej Folaron, mjr Jan Waszkiewicz

Fot. 9.64. Kadra Katedry Nauk Humanistycznych i Cyklu Przedmiotów Humanistycznych CSR w 1995 r. Stoją od lewej: ppłk Jan Szałaj, ppłk Marek Gołębiowski, płk Adolf Stachula (szef katedry), mjr Ryszard Nowakowski, ppłk Krzysztof Sosiński, ppłk Adolf Hadamek, ppłk Zbigniew Kuśmerek (kierownik cyklu), mjr Andrzej Szablowski, mjr Michał Paszkowski, ppłk Ryszard Dziękowski, ppłk Tadeusz Gapys, ppłk Leon Zarzecki, ppłk Tadeusz Kłerek

Fot. 9.65. Pracownicy Zakładu Ogólnokształcącego WOSR w 1994 r. w towarzystwie oficerów komendy. Stoją od lewej: płk Włodzimierz Pawlak, p. Lidia Kędziora, p. Irena Zawlik, p. Stefania Fuławka, p. Stanisława Tomkowicz, p. Henryka Mikołajczak, p. Zofia Stradowska, płk Bronisław Peikert (komentant WOSR), p. Julita Zaręba, p. Natasza Ludwińska, płk Edward Głodek, p. Anna Desput, p. Adam Płachciak, płk Franciszek Latosiński (kierownik zakładu), płk Tomasz Cudo

| „Od podstaw by być oficerem”. Dudi

| „Radarowe oczy”. Ireneusz Chmurzyński

PRZYPISY:

- 1) ASP, sygn. 6296/77/6, *Referat Szefa WRt WOPK na szkolenie grupy MON z 7.11.1973 r.*, s. 166.
- 2) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki szkolenia*, w: *60 lat Wojsk...*, dz. cyt., s. 226.
- 3) Tamże, s. 227; W. Kazimierski, (red.), *Zarys historii oficerskiej szkoły radiotechnicznej 1952–1967*, Jelenia Góra 1967, 33 – 35.
- 4) Z. Baran, *Okruchy wspomnień*, „Biuletyn Radar”, 2003, nr 1, s. 100–102.
- 5) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki szkolenia...*, dz. cyt. s. 228.
- 6) W. Kazimierski (red.), *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 36.
- 7) M. Baranowski, *O pierwszych dydaktykach Oficerskiej...*, dz. cyt., s. 175, 177.
- 8) A. Stachula, *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna 1952–1992*, Jelenia Góra 1992, s. 58–61; W. Kazimierski, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 36–37; A. Stachula, B. Smoliński, *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna. Zarys historii 1952–1982*, Jelenia Góra 1982, s. 19.
- 9) Skansen Uzbrojenia Wojska Polskiego, sygn. MJG – sk 95, *Oficerska Szkoła Radiotechniczna – Kronika*, s. 26.
- 10) J. Kowalski, *Byłem podchorążym w OSR*, „Biuletyn Radar”, 2007, nr 8, s. 144–145.
- 11) A. Stachula, *Szkoły, ośrodki...*, dz. cyt., s. 230.
- 12) W. Kazimierski, *Zarys historii...*, dz. cyt. s. 42.
- 13) Tamże, s. 42.
- 14) CAW, sygn. 1545/73/68, *Rozkazy organizacyjne MON 1956–1957*, s. 171.
- 15) A. Stachula, *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna w garnizonie Jelenia Góra*, „Biuletyn Radar” 2005, nr 4, s. 71.
- 16) J. Piekarczyk, *Mój żołnierski życiorys*, „Biuletyn Radar”, 2007, nr 7, s. 118; W. Kazimierski (red.), *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 44.
- 17) A. Stachula, *Wyższa Oficerska...*, dz. cyt., s. 70–79, 297–299.
- 18) J. Piekarczyk, *Mój żołnierski...*, dz. cyt., s. 116.
- 19) W. Kazimierski, *Okruchy z mojego życia*, „Biuletyn Radar”, 2004, nr 2, s. 96.
- 20) B. Grabowski, *Moje wspomnienia z pobytu lotników polskich we Francji*, „Biuletyn Radar”, 2005, nr 3, s. 67–73.
- 21) W. Kazimierski, *Okoliczności utworzenia Szkoły Chorążych Wojsk Radiotechnicznych*, „Biuletyn Radar”, 2007, nr 8, s. 43.
- 22) J. Piekarczyk, *Mój żołnierski...*, dz. cyt., s. 117.
- 23) A. Stachula, *Wyższa Oficerska...*, dz. cyt., s. 101.
- 24) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 232.
- 25) J. Piekarczyk, *Mój żołnierski...*, dz. cyt., s. 117.
- 26) A. Stachula, *Wyższa Oficerska...*, dz. cyt. s. 112–113.
- 27) Tamże, s. 235.
- 28) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 236.
- 29) J. Górski, *Szkic do historii Cyklu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia*, „Biuletyn Radar”, 2003, nr 1, s. 80.
- 30) A. Stachula, *Wyższa Oficerska...*, dz. cyt., s. 145–146.
- 31) J. Górski, *Rola jeleniogórskich wojskowych szkół radiotechnicznych w rozwoju Wojsk Radiotechnicznych*, „Biuletyn Radar”, 2011, nr 12, s. 33–34.
- 32) W. Pawlak, *Wybrane problemy działalności badawczej Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej*, w: Z. Kuśmerek (red.), *Z dziejów garnizonu Jelenia Góra*, 2004, s. 128–129.
- 33) J. Górski, *Rola jeleniogórskich...*, dz. cyt., s. 34.
- 34) ASP, sygn. 8076/86/8, *Sprawy szefa sztabu Wojsk OPK, Harmonogram przedsięwzięć związanych z przygotowaniem warunków szkolenia żołnierzy libijskich SZ w jednostkach WP*, 1983, s. 6–9.
- 35) Tamże, s. 12.
- 36) S. Matejuk, *Radiotechnicy z WOSR na „czarnym lądzie” w kraju*, *Djamahirija płk. Kadafiego*, „Biuletyn Radar”, 2011, nr 12, s. 38.
- 37) H. Stępień, A. Rzepka, *Kronika wydarzeń sportowych i wyszkolenia fizycznego w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej*, „Biuletyn Radar”, 2012, nr 12, s. 112.
- 38) J. Piekarczyk, *Mój żołnierski...*, dz. cyt., s. 124.
- 39) Tamże, s. 125.
- 40) L. Kowalczyk, *Połączone studia wojskowe i cywilne*, „Przegląd Akademicki”, Lublin, 1992, nr 6, s. 28.
- 41) Tamże, s. 28.
- 42) Z. Kuśmerek, Z. Żyła, *50 lat Centrum Szkolenia Radioelektronicznego*, Jelenia Góra, 2002, s. 14–15.
- 43) *Relacja: mjr. rez. M. Sośniak, mjr. rez. R. Sobczak*.
- 44) B. Peikert, *Budowa specjalistycznej bazy szkoleniowej Centrum Szkolenia Radioelektronicznego*, „Biuletyn Radar”, 2005, nr 5, s. 130–131.
- 45) Z. Kuśmerek, Z. Żyła, *50 lat Centrum...*, dz. cyt., s. 15.
- 46) B. Peikert, *Budowa specjalistycznej...*, dz. cyt., s. 133.
- 47) W. Kazimierski, *Okoliczności utworzenia...*, dz. cyt., s. 50.
- 48) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 247.
- 49) W. Kazimierski, *Okoliczności utworzenia...*, dz. cyt., s. 42.
- 50) *Relacja mjr. rez. R. Sobczaka*.
- 51) F. Mroczko, *Działalność Katedry Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT w Jeleniej Górze*, „Biuletyn Radar”, 2003, nr 1, s. 83.
- 52) Tamże, s. 84.
- 53) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 250.
- 54) F. Mroczko, *Działalność naukowo – badawcza oraz organizacja konferencji naukowych przez Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT*, „Biuletyn Radar”, 2004, nr 2, s. 34.
- 55) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 248.
- 56) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 12.
- 57) J. Waniek, E. Kafara, M. Walancik, A. Kozłowski, *Szkoła Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych w Chorzowie*, Warszawa–Poznań, 1995, s. 22; A. Stachula, *Szkoły, ośrodki...*, dz. cyt., s. 249.
- 58) Tamże, s. 249.
- 59) A. Stachula, *Wyższa Oficerska...*, dz. cyt., s. 85.
- 60) Tamże, s. 81.
- 61) Tamże, s. 83.
- 62) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 120.
- 63) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 241.
- 64) J. Waniek, E. Kafara, M. Walancik, A. Kozłowski, *Szkoła Specjalistów...*, dz. cyt., s. 23.
- 65) CAW, sygn. 1788/90/9, *Rozkazy MON. Zarządzenia organizacyjne szefa SG 1973*, s. 157.
- 66) J. Waniek, E. Kafara, M. Walancik, A. Kozłowski, *Szkoła Specjalistów...*, dz. cyt., s. 27; H. Seroka, *Wspomnienia z młodości...*, dz. cyt., s. 135–136.
- 67) ASP, sygn. 6563/78/8, *Notatka służbowa z 31.03.1975 r.*, s. 19.
- 68) M. Walancik, *Dowódcy jednostek wojskowych w Chorzowie (1922–1998). Zarys biografii*, Chorzów 2004, s. 56.
- 69) S. Kowynia, K. Michniuk, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 68.
- 70) A. Stachula, *Szkoły i ośrodki...*, dz. cyt., s. 252–253.
- 71) Tamże, s. 253.
- 72) B. Peikert, *Słowo wstępne*, „Biuletyn Radar”, 2002, nr 1, s. 5; J. Piekarczyk, *Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników Radar. Po co? Dla kogo? Jakże*, „Biuletyn Radar”, 2002, nr 1, s. 7.
- 73) M. Gołębiowski, *Charakterystyka Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników RADAR – w 10 rocznicę powstania*, „Biuletyn Radar”, 2012, nr 14, s. 6.
- 74) Tamże.
- 75) <http://radar.radzionków.pl>

- 76) Relacja prezesa Związku Żołnierzy Wojska Polskiego w Jeleniej Górze, płk. w st. spocz. Edwarda Basałygi (notatka w posiadaniu autora).
- 77) Tamże.
- 78) H. Czyżyk, *Zarys historii Oddziału Warszawsko-Mazowieckiego Stowarzyszenia Seniorów Lotnictwa Wojskowego Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1994–2014*, Warszawa 2014, s. 60.
- 79) Zjazd Absolwentów rocznik 1953, „Głos Akademicki”, 2003, nr 2.
- 80) Relacja płk. Kazimierza Lizakowskiego.

ZAKOŃCZENIE

Wojska Radiotechniczne są najmłodszymi wojskami w polskich Siłach Zbrojnych. Niniejsza praca dotyczy podstawowych problemów związanych z rozwojem, stanem organizacyjnym, strukturami oraz możliwościami bojowymi Wojsk Radiotechnicznych. Historia tych wojsk to ciągłe zmiany związane zarówno z organizacją polskiego systemu obrony powietrznej, jak również z wprowadzaniem nowych generacji sprzętu radiolokacyjnego i systemów dowodzenia. Służba pokojowa Wojsk Radiotechnicznych polega na pełnieniu codziennie nieprzerwanego dyżuru bojowego. Przeznaczone są do wykrywania i śledzenia obiektów powietrznych na podejściach do granic i przestrzeni powietrznej nad Polską oraz określania charakterystyk obiektów powietrznych, a także ujawniania ewentualnego zamiaru przeciwnika.

Zadaniem tych wojsk jest rozpoznanie radiolokacyjne przestrzeni powietrznej nad Polską i w jej sąsiedztwie, dostarczanie informacji radiolokacyjnej niezbędnej do dowodzenia, walki i szkolenia pozostałych elementów Sił Powietrznych, tzn. lotnictwa i artylerii rakietowej, oraz kontrolowanie lotów oraz przelotów wykonywanych nad terytorium Polski. Swe zadania Wojska Radiotechniczne wykonują, wykorzystując system stacjonarnych posterunków, wzmacniane, kiedy zaistnieje taka potrzeba, doraźnie rozwijanymi posterunkami mobilnymi. Liczba posterunków zależy od parametrów ustalonych dla dyżurnej strefy rozpoznania radiolokacyjnego oraz od zadań wykonywanych na bieżąco.

Bezpośrednią realizację wykonywanych zadań zapewniają kompanie radiotechniczne rozmieszczone na terytorium całego kraju, dysponujące nowoczesnym sprzętem bojowym: stacjami radiolokacyjnymi oraz urządzeniami zautomatyzowanego zbioru i opracowania informacji radiolokacyjnej.

Podstawowe elementy tej struktury, kompanie radiotechniczne i posterunki radiolokacyjne dalekiego zasięgu systemu Backbone dostarczają do Narodowego Systemu Obrony Powietrznej oraz Zintegrowanego Systemu Obrony Powietrznej informacje o sytuacji powietrznej nad terytorium Polski. Budowę posterunków typu Backbone rozpoczęto w 2004 r. i obecnie w ugrupowaniu Wojsk Radiotechnicznych funkcjonuje 6 takich posterunków. Powstanie tych posterunków oraz wyposażenie pozostałych posterunków radiotechnicznych w nowe i zmodernizowane radary umożliwiło zmniejszenie ogólnej ich liczby oraz pozwoliło wyłączyć z dyżurowania kolejne posterunki radiotechniczne. Łącznie z 17 stałymi posterunkami radiotechnicznymi oraz rozwiniętymi wokół lotnisk stacjami AVIA-W stanowią całość ugrupowania WRt. Sieć posterunków radiolokacyjnych dalekiego zasięgu umożliwia rozpoznanie również w odległości setek kilometrów od granic państwowych, które w części stanowią zewnętrzną granicę Sojuszu Północnoatlantyckiego.

WOJSKA RADIOTECHNICZNE SP WYKONUJĄ NASTĘPUJĄCE ZADANIA:

W czasie pokoju:

- utrzymywanie nakazanych parametrów strefy rozpoznania radiolokacyjnego poprzez pełnienie całodobowych dyżurów w Narodowym Systemie Obrony Powietrznej oraz Zintegrowanym Systemie Obrony Powietrznej NATO;
- przekazywanie informacji radiolokacyjnej, niezbędnej do zabezpieczenia działań dyżurnych sił i środków, w tym misji AIR POLICING oraz szkolenia wojsk;
- radiolokacyjne zabezpieczenie akcji poszukiwawczo-ratowniczych SAR (*Search and Rescue*).

W czasie kryzysu i wojny:

Wojska Radiotechniczne prowadzą rozpoznanie radiolokacyjne, zapewniając nakazane parametry strefy rozpoznania radiolokacyjnego oraz wykonują radiolokacyjne zabezpieczenie działań bojowych aktywnych środków walki.

Realizację tych zadań zapewnia nowoczesny sprzęt, w który wyposażane są systematycznie Wojska Radiotechniczne. Wyposażenie kompanii radiotechnicznych stanowią stacje radiolokacyjne NUR-15(M), komplety radiolokacyjne NUR-31 i NUR-41 oraz mobilne stacje radiolokacyjne TRS-15 ODRA. Posterunki radiolokacyjne dalekiego zasięgu wyposażone są w stacje polskiej produkcji NUR-12M oraz włoskie radary RAT-31DL. Większe możliwości rozpoznania przestrzeni powietrznej oraz poprawę manewrowości radiotechnicy uzyskają w wyniku następnego etapu modernizacji sprzętu wojsk radiotechnicznych. Do pododdziałów radiotechnicznych trafiają bowiem kolejne stacje radiolokacyjne typu NUR-15M. Równolegle z wprowadzaniem nowych stacji radiolokacyjnych następuje unowocześnienie systemów łączności. Daje to radiotechnikom możliwość szybkiego i niezakłóconego współdziałania między poszczególnymi stanowiskami rozpoznania, dowodzenia i innymi elementami obrony powietrznej.

Eksplotacja techniczna i efektywne operacyjne wykorzystanie skomplikowanej techniki bojowej wymagają wykształconych i dobrze przygotowanych zawodowo kadr radiotechnicznych. Obecnie trzon kadry oficerskiej WRt stanowią absolwenci Wydziału Elektroniki WAT, byłej WOSR. WAT stanowi obecnie podstawowe źródło naboru oficerów do Wojsk Radiotechnicznych. Uzupełnienie stanowią absolwenci Wyższej Oficerskiej Szkoły Lotniczej oraz technicznych uczelni cywilnych (kierunki: elektronika, telekomunikacja). Doskonalenie specjalistyczne oficerów realizowane jest w WAT i Centrum Szkolenia Sił Powietrznych w Koszalinie, a w przypadku sprzętu zagranicznego (RAT-31DL), we Włoszech. Studia i kursy dowódczo-sztabowe, oficerowie odbywają

w AON lub za granicą, w Europie i USA. Korpus podoficerski przygotowywany jest m.in. w Centrum Szkolenia Sił Powietrznych w Koszalinie. Szeregowi zawodowi w trakcie służby przechodzą kursy specjalistyczne.

Ostatnie lata przyniosły wielkie zmiany, a służba w Wojskach Radiotechnicznych ogromnie różni się od realiów, jakie znane były jeszcze kilkanaście lat temu. Zniknęły ze stanowisk dowodzenia planszety, a wielkogabarytowe „systemy dowodzenia” zastąpił system mikroprocesorowy i funkcjonalne monitory. Zmieniły się warunki i standardy służby oraz wymagania. Nie zmieniła się wspólna cecha wszystkich pokoleń radiotechników – etos radiotechnicznej służby.

BIBLIOGRAFIA

1. Centralne Archiwum Wojskowe. Zespoły akt I. Źródła archiwalne

- Dowództwo Wojsk Lotniczych;
- Dowództwo Wojsk Obrony Powietrznej Kraju;
- Gabinet Ministra Obrony Narodowej;
- Główny Inspektorat Techniki WP;
- Inspektorat Obrony Przeciwlotniczej;
- Rozkazy Organizacyjne MON;
- Sztab Generalny Wojska Polskiego;
- Teczki Akt Personalnych.

2. Archiwum Sił Powietrznych

- Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych;
- Szefostwo Artylerii Rakietowej;
- Dowództwo Wojsk Obrony Powietrznej Kraju;
- Sztab Obrony Przeciwlotniczej;
- Sztab 2. Korpusu OPK;
- Oficerska Szkoła Radiotechniczna;
- Sprawy historyczne dowódcy Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju;
- 1. Brygada Radiotechniczna;
- 2. Brygada Radiotechniczna;
- 3. Brygada Radiotechniczna;
- 2. Korpus Obrony Powietrznej Kraju;
- 7. batalion radiotechniczny;
- 23. batalion radiotechniczny;
- 27. batalion radiotechniczny;
- 33. batalion radiotechniczny;
- 28. batalion radiotechniczny;
- 8. pułk obserwacyjno-meldunkowy.

3. Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej

- Restrukturyzacja Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej Kraju;
- Sprawy Wojsk Obrony Powietrznej Kraju;
- Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej.

II. Opracowania

- Antczak S., Skrzypczyński K., *Środki dowodzenia Wojskami Lotniczymi i obrona powietrzna*, Warszawa 1994.
- Aszkierow W., Zabiłok B., Kaługin B., Szewczenko Ł., *Wojska Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1962.
- Bonczek W., *Historia 33. Batalionu radiotechnicznego w Radzionkowie*, Radzionków 2007.
- Czekala Z., *Parada radarów*, Warszawa 1999.
- Czyżyk H., *Dzieje 4. Pomorskiej Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego*, Warszawa 2007;

- Czyżyk H., *Zarys historii Oddziału Warszawsko-Mazowieckiego Stowarzyszenia Seniorów Lotnictwa Wojskowego Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1994–2014*, Warszawa 2014.
- Dufrene R., Piel J., *Informatyzacja pola walki. Przemysłowy Instytut Telekomunikacji*, Warszawa 2004.
- Fiett J., Gawron T., Grzenkowicz I., *XX lat polskiej radiolokacji*, Warszawa 1979.
- *Garnison Erndtebrueck*, Erndtebrueck 2000.
- Ginowicz J., Kuśmerek Z. /red./, Peikert B., Stachula A., Walkowiak K., *60 lat Wojsk Radiotechnicznych. Zarys historii*, Warszawa 2011.
- Glen A., Marud W., *Kontrola przestrzeni powietrznej*, Warszawa 2005.
- Gotowała J., *Przygotowania do wojny i przebieg działań bojowych lotnictwa polskiego w 1939 r. Materiały z konferencji popularnonaukowej*, Warszawa 2000.
- Hoffman K. O., *Geschichte der Luftnachrichtentruppe*, Neckargemuend.
- Hogg v. J., *Anti – Aircraft*, London 1978.
- Idasiak G., *Funkcjonowanie batalionu radiotechnicznego Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych po wstąpieniu Polski do NATO*, (praca magisterska w AON), Warszawa 2011.
- *Informator sprzętu radiolokacji i automatyzacji, cz. I*, Warszawa 1984.
- Jaworski Z., *Zarys historii Wojsk Obrony Powietrznej Kraju za lata 1962–1972*, Warszawa, 1972;
- Jurecki M., *Podręcznik obrony przeciwlotniczej*, Warszawa 1936.
- Kazimierski W. (red.), *Zarys historii Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej 1952–1967*, Jelenia Góra 1967.
- Kmiecik T., *Polskie lotnictwo wojskowe 1945–1962*, Warszawa, 2001;
- Koiliński K., Marszałek M., *Kierunki integracji planowania działań bojowych w Siłach Powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej i NATO*, Warszawa 1999.
- Kopczewski M., *Obrona powietrzna Wojska Polskiego w latach 1920–2000*, Toruń 2004.
- Kopczewski M., *Obrona Przeciwlotnicza Wojska Polskiego w latach 1919–1994*, Koszalin, 1994;
- Kopczewski M., Moszumański Z., *Polska obrona przeciwlotnicza w latach 1920–1939*, Pruszków 1996.
- Kowalski R., *1. Brygada Radiotechniczna 1976–1998*, Warszawa 1998;
- Kowynia S., Michniuk K., *Zarys historii Wojsk Radiotechnicznych Obrony Powietrznej Kraju za lata 1950–1972*, Warszawa, 1979;

- Krysenko G. D., *Współczesne systemy obrony powietrznej*, Warszawa 1962.
- Krzywdziński D., Misiak R., Pawelec J., Sikora M., *2. Brygada Radiotechniczna 1974–2008. Zarys historii*, Bydgoszcz, 2008;
- Kuśmierek Z., Żyła Z., *50 lat Centrum Szkolenia Radioelektronicznego*, Jelenia Góra 2002.
- Łukaszewicz W., *Zarys historii Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych i Radiotechnicznych w systemie Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w latach 1944–1961*, Warszawa, 1969;
- Misiak R., Pietraszek M., *2. Brygada Radiotechniczna w systemie Obrony Powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej*, Bydgoszcz, 2004;
- Mordawski H., Paściak A., *3. Korpus Obrony Powietrznej 1957–2007*, Wrocław, 2007;
- Mordawski H., *Siły powietrzne w I wojnie światowej*, Wrocław 2008.
- Mordarski Z., *Stacje radiolokacyjne Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1998.
- Pawłowski J., *Zarys historii 2. Brygady Radiotechnicznej*, Bydgoszcz, 1984;
- Przeniczny A., *Rozwój artylerii przeciwlotniczej*, Warszawa 1973;
- Radomyski A., *Powszechna obrona powietrzna. Aspekt wojskowy*, Warszawa 2006.
- Rossa A., *Obrona powietrzna Polski 1921–1939*, Toruń 2006;
- Seroła H., *Wspomnienia z młodości i służby wojskowej*, Chorzów 2006.
- Sędek E. /red./, *50 lat polskiej radiolokacji*, Warszawa 2003;
- Słotwiński T., Pstrocki A., *3. Wrocławska Brygada Radiotechniczna 1974–2014*, Warszawa 2014.
- Stachula A., *Obrona powietrzna Polski 1918–1939*, Jelenia Góra 2009.
- Stachula A., *Powstanie i rozwój organizacyjny Wojsk Obrony Powietrznej Kraju w latach 1950–1980*, Jelenia Góra, 1985;
- Stachula A., *Rozwój Wojsk Radiotechnicznych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju 1950–1985*, Jelenia Góra, 1987;
- Stachula A., *Tradycje i współczesność Wojsk Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1986.
- Stachula A., Smoliński B., *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna. Zarys historii 1952–1982*, Jelenia Góra 1982.
- *Stacje radiolokacyjne Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych*, Warszawa 2009.
- Tomaszewski J., (red.) *Tradycje i współczesność WRt WŁOP 1950–2000*, Warszawa, 2000;
- Walancik M., *Dowódcy jednostek wojskowych w Chorzowie (1922–1998). Zarys biografii*, Chorzów 2004.
- Waniek J., Kafara E., Walancik M., Kozłowski A., *Szkoła Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych w Chorzowie*, Warszawa–Poznań 1995.
- Wiśniewski M., *Dzieje Jednostki Wojskowej 2748*, Poznań, 1994;
- Wieczorek S., *Środki automatyzacji dowodzenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju – charakterystyka taktyczno-techniczna aparatury Wozduch*, Warszawa 1985.
- Wróblewski W., *Obrona Powietrzna Polski 1944–1949*, Warszawa, 1982;
- Wróblewski W., *Obrona powietrzna stolic 1914–1945*, Warszawa 2000.
- Wydzwigowski W., *Rozwój systemów automatyzacji zbioru i dystrybucji informacji radiolokacyjnej w Polsce w latach 1972–2010*, (praca magisterska w AON), Warszawa 2010.
- Zawadzki S., *Rozwój form i sposobów OPL Wojsk w latach 1914–1945*, Warszawa 1979.
- Zawadzki S., *Rozwój systemu OPK w Polsce po drugiej wojnie światowej 1946–1960*, Warszawa 1967.
- Żelik R., *Ewolucja systemów kierowania lotnictwem myśliwskim w walce* (praca magisterska w AON), Warszawa, 2004.

III. Artykuły

- Anajmanowicz N., *Współdziałanie radzieckich Wojsk OPL Obszaru Kraju*, „Przegląd Wojsk Lotniczych”, 1974, nr 2.
- Baran Z., *Okruchy wspomnień*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2003, nr 1.
- Baranowski M., *O pierwszych dydaktykach OSR*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2005, nr 5.
- Bączek N., *Łowcy cieni*, „Polska Zbrojna”, 2006, nr 8.
- Czeszejko S., *Kierunki rozwoju systemów rozpoznania radiolokacyjnego*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2011, nr 1.
- Czeszejko S., *Pociski radiolokacyjne – rozwój i ich stan obecny*, *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia AON 2013*, nr 1.
- Czeszejko S., *Wymagania operacyjne wobec współczesnych radarów Systemu Obrony Powietrznej*, *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia AON 2013*, nr 1.
- Czyżyk H., *Wojska Radiotechniczne w Wojskach Lotniczych*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2010, nr 11;
- Ginowicz J., *Mariana Migdałskiego opowiadania o polskiej radiolokacji*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2005, nr 5.
- Gołębiowski M., *Charakterystyka Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar*

- w 10 rocznicę powstania, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2012, nr 14.
- Górski J., *Szkic do historii Cyklu Zautomatyzowanych Systemów Dowodzenia*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2003, nr 1.
- Górski J., *Rola jeleniogórskich szkół radiotechnicznych w rozwoju Wojsk Radiotechnicznych*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2011, nr 12.
- Grabowski B., *Moje wspomnienia z pobytu lotników polskich we Francji*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2005, nr 3.
- Grzybowski M., *Posterunek radiolokacyjny – podstawowy komponent bojowy Wojsk Radiotechnicznych WLOP*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej”, 2003, nr 8.
- Henzler M., *Pyry nad Dunajem*, Polityka 2002, nr 13.
- Hoffman M. F., *Wspólne niebo*, „Wiraże”, 1999, nr 4;
- *Jak namierzamy*, Wiraże 2006, nr 1.
- Janyszek A., *Radiolokacyjny Podsystem Taktyczny Dunajec*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2005, nr 5.
- Juskiewicz R., *Posterunek na kominie*, „Wiraże”, 1994, nr 13.
- Juskiewicz R., *Relacja dowódcy kompanii obserwacyjno-meldunkowej 1952–1956*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2014, nr 2.
- Juskiewicz R., *Trzy opowiadania wiarusa radiotechnika*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2007, nr 7.
- Kazimierski W., *Okoliczności utworzenia Szkoły Chorążych Wojsk Radiotechnicznych*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2007, nr 8.
- Kazimierski W., *Okruchy z mojego życia*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Radiotechników Radar”, 2004, nr 2.
- Kowalczyk L., *Połączone studia wojskowe i cywilne*, „Przegląd Akademicki” 1992, nr 6, Lublin.
- Kowalski J., *Byłem podchorążym w OSR*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2007, nr 8.
- Kowalski R., *Minęło 20 lat*, „Wiraże”, 1996, nr 10;
- Krupiński W., *Ludzie najwyższą wartością*, wywiad z dowódcą 2. BRt, „Wiraże”, 1997, nr 5;
- Majewski L., *Lotniczy algorytm*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2012, nr 1.
- Matejuk S., *Radiotechnicy z WOSR na „czarnym lądzie” w kraju Dżamahirija płk. Kadafigo*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2011, nr 12.
- Maślak Z., *Geneza i rozwój sfery informacyjnej obrony powietrznej*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2006, nr 6.
- Mazur R., Długosz M., *Radary systemu Backbone*, „Przegląd Sił Powietrznych” 2011, nr 3.
- Mordawski H., *Wojska Radiotechniczne. Historia transformacji*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2004, nr 7;
- Mordawski H., *WRt – dynamika przemian*, wywiad z szefem WRt – płk. Stanisławem Słotwińskim, „Wiraże”, 2005, s. 23.
- Mordawski H., *ODN kolejne ogniwo*, „Wiraże”, 2003, nr 17;
- Mordawski H., *Restrukturyzacja na żywo*, „Wiraże”, 2000, nr 6.
- Mordawski H., *Zmiana systemu dowodzenia*, „Wiraże”, 2004, nr 2;
- Mordawski H., *30-lecie 3. BRt (1974–2004)*, „Wiraże”, 2004, nr 7;
- Mroczo F., *Działalność Katedry Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT w Jeleniej Górze*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2003, nr 1.
- Mroczo F., *Działalność naukowo-badawcza oraz organizacja konferencji naukowych przez Katedrę Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki WAT*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2004, nr 2.
- Mroczo F., *Historia polskiej radiolokacji*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2004, nr 2.
- Paleń B., *Systemy wykrywania i powiadamiania w Polsce do roku 1939*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej Kraju”, 1979, nr 7–8.
- Pawelec J., Czeszejko S., *Systemy rozpoznania radiolokacyjnego sił powietrznych byłego ZSRR i Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2005, nr 12.
- Pawlak W., *Wybrane problemy działalności badawczej Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej*, w: Kuśmirek Z. (red.), *Z dziejów garnizonu Jelenia Góra*, Jelenia Góra 2004.
- Peikert B., *Budowa specjalistycznej bazy szkoleniowej Centrum Szkolenia Radioelektronicznego*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników”, Radar 2005, nr 5.
- Piekarczyk J., *Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników Radar. Po co? Dla kogo? Jakież?*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników”, Radar 2002, nr 1.
- Piekarczyk J., *Mój żołnierski życiorys*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników”, Radar 2007, nr 7.
- Politowski B., *Oczy szeroko otwarte*, „Polska Zbrojna”, 2014, nr 47.
- *Radiotechników droga do NATO – wywiad z gen. bryg. J. Dziechciarzem, zastępcą dowódcy WLOP – Szefem WRt*, „Wiraże”, 1999, nr 12;

- Raube J., *Pierwsza nie tylko z nazwy*, „Wiraże”, 1996, nr 10;
- Rochowicz R., *Jednostki radiotechniczne w Wojskach Lądowych*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2010, nr 10.
- *Rozwijanie parasola radiolokacyjnego* – wywiad z Szefem WRt – płk. J. Dziechciarzem, „Wiraże”, 1996, nr 17;
- Sajdak R., *Rozformowanie 2. Brygady Radiotechnicznej w Bydgoszczy*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2008, nr 10.
- Siekiera J., *Polskie radary w Wojskach Radiotechnicznych w latach 1950–2005*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2005, nr 5.
- Sikora M., *Zapewnić sprawność systemu Sił Powietrznych*, „Przegląd Sił Powietrznych”, 2009, nr 10.
- Sikora P., *Roskoszny radar*, „Polska Zbrojna”, 2011, nr 45.
- Słotwiński S., *Święto Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych – dlaczego 15 października?*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2003, nr 10.
- Stachula A., *Wyższa Oficerska Szkoła Radiotechniczna w garnizonie Jelenia Góra*, Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar 2005, nr 5.
- Stachula B., Wesołowski A., *Pierwsze dni września 1939 r. w meldunkach polskiego dozoru przeciwlotniczego*. Wybór dokumentów, Rocznik Archiwalno-Historyczny CAW 2010, NR 3/32.
- Stępień H., Rzepka A., *Kronika wydarzeń sportowych i wyszkolenia fizycznego w Oficerskiej Szkole Radiotechnicznej*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników Radar”, 2012, nr 12.
- Szarnocki W., *Wiek radiotechników* (rozmowa z Szefem WRt – płk. J. Siekierą), „Wiraże”, 2001, nr 4;
- Tomaszewski J., *55 lat Wojsk Radiotechnicznych Sił Powietrznych*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników”, Radar 2005, nr 5.
- Trzyna S., *Współpraca jednostek radiotechnicznych Danii, Niemiec i Polski*, „Wiraże”, 1997, nr 19;
- Uchański J., *Dysputy o przyszłości obrony powietrznej*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej”, 1991, nr 3.
- *W cieniu radarowych anten*, wywiad z szefem WRt – gen. bryg. Józefem Dziechciarzem, „Wiraże”, 2003, nr 1.
- Wojciechowski W., *Do Kolegów Radiotechników na 45-lecie WRt*, „Biuletyn Jeleniogórskiego Stowarzyszenia Żołnierzy Radiotechników”, Radar 2005, nr 5.
- Wójcik Ł., *Gorący Bałtyk*, „Polityka”, 2014, nr 47.
- Wydra Z., *ASOC w Polsce*, „Wiraże”, 1999, nr 2.
- Wydra Z., *Prezydent w ośrodku dowodzenia*, „Wiraże” 2003, nr 9;
- *Wywiad z dowódcą WLOP – gen. dyw. Ryszardem Olszewskim*, „Wiraże”, 2002, nr 4.
- *Wywiad z płk. Józefem Dziechciarzem – szefem WRt*, „Wiraże”, 1996, nr 3.
- Zająć J., *Przygotowanie Polski do obrony przeciwlotniczej przed 1939 r.*, Bellona, Londyn 1947, Zeszyt IV.
- Żabicki K., *Komentarz*, „Polska Zbrojna”, 2014, nr 10.
- *Zjazd absolwentów rocznik 1952*, „Głos Akademicki”, 2003, nr 2.

IV. Opracowania inne

- *Chronologia ważniejszych wydarzeń w 1. BRt w okresie od 1976 do 1980* (maszynopis);
- Górski J., *Wkład jeleniogórskich szkół radiotechnicznych w rozwój polskiej radiolokacji* (maszynopis);
- <http://sp.mil.pl.pplk> Artur Golawski;
- Kaczor J., 3. Sandomierski Batalion Radiotechniczny 1957–2007;
- *Kronika Jednostki Wojskowej 5501*;
- *Kronika 1. Brygady Radiotechnicznej*;
- *Kronika 2. Brygady Radiotechnicznej (1974–1990)*;
- *Kronika 2. Brygady Radiotechnicznej*;
- *Kronika 3. Brygady Radiotechnicznej*;
- *Kronika 3. Brygady Radiotechnicznej (1988–2002)*;
- *Kronika JW 2644*;
- *Kronika JW 5021*;
- *Kronika 32. batalionu radiotechnicznego*.
- Misiak R., *XX lat 2. Brygady Radiotechnicznej systemu obrony powietrznej RP (1974–1994)*, Bydgoszcz, 1994;
- *Notatka sporządzona przez oficerów Oddziału WOPL i Oddziału Eksploatacji Sprzętu Bojowego WOPL*.
- Politowski B., *Bożena i Justyna obserwują niebo*, www.polska-zbrojna.pl
- Politowski B., *Sztabowcy na poligonie*, www.polska-zbrojna.pl
- Słotwiński T., *Anakonda* – 14. Strona internetowa 3. BRt.
- *Tradycje i współczesność 8. Batalionu Radiotechnicznego*, Bydgoszcz, 2002;
- Trzyna S., *28. Batalion Radiotechniczny*, Gryfice–Bydgoszcz, 1999;
- Wilewski K., *Siły Powietrzne dostaną nowe radary*, www.polska-zbrojna.pl
- *2. Brygada Radiotechniczna 1974–1999*, Bydgoszcz, 1999;
- *2. Brygada Radiotechniczna w systemie obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1974–1994*, Bydgoszcz 1994.

- 3. *Brygada Radiotechniczna 1974–1999*, Wrocław, 1999;
 - 3. *Wrocławska Brygada Radiotechniczna*, Warszawa, 2009;
 - 2. *Brygada Radiotechniczna 1974–1999*, Bydgoszcz, 1999;
 - 3. *Brygada Radiotechniczna 1974–1999*, Wrocław, 1999;
 - 3. *Brygada Radiotechniczna 1974–2007*, Wrocław, 2007;
 - 3. *Wrocławska Brygada Radiotechniczna*, Warszawa, 2009;
 - *Zarys historii 3. Brygady Radiotechnicznej 1974–1984* (maszynopis).
- V. Relacje pisemne**
- Juszkiewicz R., *Notatka pisemna*.
Mikoś T., *Relacja pisemna*.
Pawlak W., *Relacja pisemna*.
Sędziak B., *Relacja pisemna*.

SPIS MAP

1. Sieć posterunków obserwacyjno-meldunkowych OPL Wojsk Lądowych w 1949 r.
2. Schemat ugrupowania posterunków obserwacyjno-meldunkowych 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego Obszaru Kraju w 1952 r.
3. Schemat ugrupowania posterunków obserwacyjno-meldunkowych 25. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w 1952 r.
4. Schemat ugrupowania posterunków obserwacyjno-meldunkowych 31. Batalionu Obserwacyjno-Meldunkowego w 1952 r.
5. Schemat przeprowadzenia rozpoznania posterunków obserwacyjno-meldunkowych wokół Warszawy w 1952 r.
6. Schemat ugrupowania posterunków obserwacyjno-meldunkowych i stref ognia artylerii przeciwlotniczej w rejonie państwowej granicy polsko-czechosłowackiej w 1952 r.
7. Schemat dyslokacji środków radiotechnicznych i obserwacji wzrokowej Wojsk OPL OK według stanu na koniec 1955 r.
8. Dyżury sił i środków w systemie OPK w dniu 26.11.1987 r.
9. Ugrupowanie 1. Brygady Radiotechnicznej w latach 1976–1997
10. Ugrupowanie 2. Brygady Radiotechnicznej w latach 1976–1997
11. Ugrupowanie 3. Brygady Radiotechnicznej w latach 1976–1997

SPIS TABEL

2.1. Stan osobowy kompanii obserwacyjno-meldunkowych pod koniec wojny.....	27
2.2. Koncepcja rozmieszczenia trzech pułków obserwacyjno-meldunkowych	31
4.1. Liczba i typy stacji radiolokacyjnych WRt na dzień 1 lipca 1958 r.	74
4.2. Zestawienie stanów osobowych sbrt i liczba środków radiolokacyjnych na dzień 1 stycznia 1960 r. w KOPL OK i WOPL OK	78
4.3. Zestawienie sił i środków pułku radiotechnicznego według stanu z 1970 r.	87
4.4. Stan sprzętu radiolokacyjnego w WRt na dzień 20 września 1973 r.....	93
4.5. Stan sprzętu WRt WOPK na dzień 20 września 1973 r.	94
5.1. Porównanie wskaźników operacyjnych Wojsk OPK w latach 1970–1980	101
5.2. Stan Wojsk Radiotechnicznych na dzień 1 stycznia 1982 r.....	105
5.3. Przewidywany rozwój Wojsk Radiotechnicznych Wojsk OPK w latach 1981–1985.....	108
5.4. Wyniki szkolenia operacyjno-taktycznego 3. Brygady Radiotechnicznej w 1974 r.....	111
5.5. Organizacja i stan osobowy 3. Brygady Radiotechnicznej na dzień 31 grudnia 1980 r.....	114
5.6. Stan osobowy 3. Brygady Radiotechnicznej na dzień 1 stycznia 1982 r.....	114
5.7. Stan ewidencyjny sprzętu radiolokacji i automatyzacji w 2. Brygadzie Radiotechnicznej w lutym 1975 r.	122
5.8. Stan osobowy 2. Brygady Radiotechnicznej na dzień 5 listopada 1978 r.....	123
5.9. Stan osobowy 2. Brygady Radiotechnicznej na dzień 31 grudnia 1980 r.....	125
5.10. Stan osobowy 1. Brygady Radiotechnicznej na dzień 5 listopada 1978 r.....	133
5.11. Organizacja i stan osobowy (etatowy) 1. Brygady Radiotechnicznej na dzień 31 grudnia 1980 r.....	136
5.12. Stan osobowy żołnierzy 1. Brygady Radiotechnicznej na dzień 1 stycznia 1982 r.	137
6.1. Ilościowe zestawienie RLS i zautomatyzowanych systemów zbioru informacji o sytuacji powietrznej na początku 1995 r.	146
6.2. Stan sprzętu Wojsk Radiotechnicznych WLOP w 1997 r.	147
6.3. Stan osobowy Wojsk Obserwacyjno-Meldunkowych i Wojsk Radiotechnicznych oraz ilość posterunków w wybranych latach	158
6.4. Oceny uzyskane przez bataliony w 1. Brygadzie Radiotechnicznej w 1995 r.	162
6.5. Zmiana etatowego stanu osobowego 3. Brygady Radiotechnicznej na przełomie lat 1995/1996	210
8.1. Porównanie parametrów technicznych radarów: polskiego „Nysa-A” (1954 r.) i amerykańskiego AN/S-3 (1943 r.)	277
8.2. Parametry techniczne zestawu stacji radiolokacyjnych „Nysa-C” i „Nysa-B”	279
8.3. Parametry techniczne zestawu stacji radiolokacyjnych „Jawor” i „Bogota”	283
8.4. Parametry techniczne stacji radiolokacyjnych P-15 i P-14.....	288
8.5. Parametry techniczne odległościomierzy P-35 i P-37.....	290
8.6. Parametry techniczne wysokościomierzy PRW-9 i PRW-16	293
8.7. Parametry techniczne NUR-12 i NUR-12M.....	296
8.8. Podstawowe parametry stacji radiolokacyjnych eksploatowanych obecnie w Europie w porównaniu z polskim modelem RST-12M.....	298
8.9. Rozwój systemów automatyzacji dowodzenia w latach 1981–1985.....	308
8.10. Porównanie parametrów systemu „Wozdych-1M” aparatury WP-01M i systemu „Dunajec” aparatury RPT-10	312
8.11. Porównanie parametrów systemu „Wozdych-1M” aparatury WP-02M i systemu „Dunajec” aparatury RPT-20.....	312

SPIS SCHEMATÓW

2.1. Organizacja dozoru obszaru kraju według projektu realizowanego w latach 1937–1939....	19
2.2. Struktura służby obserwacyjno-meldunkowej	21
2.3. Dowodzenie służbą dozoru w 1939 r.....	21
2.4. Organizacja rozpoznania w wojsku	25
2.5. Przekrój dołu podsłuchowego	29

WYKAZ POSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH W LATACH 1951–1952

49. BATALION OBSERWACYJNO-MELDUNKOWY

Nr posterunku	Dowódca posterunku	Miejscowość	Charakterystyka posterunku
4000		Bydgoszcz	Posterunek obserwacyjny na dachu budynku koszarowego. Zakwaterowanie w koszarach przy ul. Hanki Sawickiej 28. Sala operacyjna urządzona całkowicie.
1. kompania			
4100		Olsztyn	Posterunek na dachu budynku koszarowego. Zakwaterowanie w koszarach JW 2662, wyżywienie w JW 1896.
4101	kpr. Marcin Samotycha	Biskupice, pow. Reszel, woj. Olsztyn	Posterunek na dachu budynku koszarowego JW 2210. Żołnierze zajmują cztery izby w budynku koszarowym.
4102	kpr. Jan Budowicz	Raszewo, pow. Barczewo, woj. Olsztyn	Posterunek na dachu domu. Zakwaterowanie w oddzielnym budynku. Oświetlenie elektryczne, woda na miejscu.
4103	kpr. Bolesław Rudek	Legajny, gm. Klebark Wielki, pow. Barczewo, woj. Olsztyn	Posterunek na wieży obserwacyjnej. Zakwaterowanie w budynku, dwie izby zajmują żołnierze, pozostałe autochtoni. Do studni 350 m, oświetlenie elektryczne. Zaopatrzenie w żywność w Barczewie (4 km).
4104	kpr. Czesław Mazur	Szabruk, gm. Gietrzwałd, woj. Olsztyn	Posterunek na wieży. Żołnierze zajmują tymczasowo dwie izby, na parterze zamieszkują autochtoni. Budynek posiada oświetlenie elektryczne.
4105	kpr. Stanisław Komorowski	Biesal, pow. Ostróda, woj. Olsztyn	Posterunek na wieży. Warunki mieszkaniowe trudne, żołnierze tymczasowo zajmują jedną izbę, nie otrzymali jeszcze własnego budynku. Jest oświetlenie elektryczne, woda na miejscu.
4106	kpr. Stanisław Sucharz	Idzbark, gm. Kąkrowo, pow. Ostróda, woj. Olsztyn	Posterunek na wieży wybudowanej na dachu domu. Żołnierze zakwaterowani w trzech izbach, drugą część budynku zajmują gospodarze. Jest oświetlenie elektryczne, woda u sąsiadów. Zaopatrzenie w żywność na miejscu i w Ostródzie (6 km).
4107	kpr. Feliks Pęchorzewski	Tyrowo, gm. Samborowo, pow. Ostróda, woj. Olsztyn	Posterunek na dachu budynku. Zakwaterowanie w oddzielnym, wyremontowanym budynku z oświetleniem elektrycznym. Woda w pobliżu.
4108	kpr. Jan Dancewicz	Prędnów, gm. Rudzienie, pow. Ostróda, woj. Olsztyn	Posterunek tymczasowo umieszczony na wzgórzu, brak wieży do obserwacji. Żołnierze zakwaterowani w zastępczym pomieszczeniu, brak energii elektrycznej, woda na miejscu. Domek z wieżą w trakcie budowy.
4109	kpr. Bronisław Kocyła	Siemiany, gm. Zalewo, pow. Morąg, woj. Olsztyn	Posterunek na wieży. Żołnierze zakwaterowani w dwóch izbach, obok mieszka samotny autochton. W budynku jest energia elektryczna, brak wody. Czas oczekiwania na połączenie, do trzech minut.
4110	kpr. Czesław Dobek	Olbrachtówka, gm. Różnowo, pow. Susz, woj. Olsztyn	Posterunek na dachu budynku. Żołnierze zajmują pięć izb na pierwszym piętrze, na parterze mieszka gospodarz z rodziną. W budynku brak energii elektrycznej, do wody 350 m. Czas oczekiwania na połączenie dwie – trzy minuty. Zaopatrzenie na miejscu i w m. Susz (5 km).
4111	kpr. Franciszek Grzeszczuk	Stankowo, gm. Różnowo, pow. Susz, woj. Olsztyn	Posterunek na wzgórzu, wieża nie została jeszcze wybudowana. Żołnierze czasowo zakwaterowani w jednej izbie, w budynku brak prądu, woda na miejscu. Czas oczekiwania na połączenie, do trzech minut.

4112	kpr. Antoni Zakrzewski	Liczno, gm. Rakowiec, pow. Kwidzyń, woj. Gdańsk	Posterunek na dachu. Zakwaterowanie w oddzielnym budynku. W obiekcie jest prąd, czas oczekiwania na połączenie do dwóch minut.
4113	kpr. Czesław Bajdur	Kwidzyń, woj. Gdańsk	Posterunek na dachu budynku koszarowego JW 3136. Zakwaterowanie w koszarach. Na miejscu przebywa dowódca plutonu.
4114	kpr. Zdzisław Nowak	Tynawa, gm. Gniew, pow. Tczew, woj. Gdańsk	Posterunek na 12-metrowej wieży. Żołnierze zakwaterowani w składanym domku, bez prądu i wody.
4115	kpr. Alfons Chmurak	Nowa Cerkiew (folwark), gm. Morzeszczyn, pow. Tczew, woj. Gdańsk	Posterunek na wieży, żołnierze zakwaterowani w typowym, składanym domku. Brak prądu, woda na miejscu.
2. kompania			
4200		Chojnice	Posterunek na budynku koszarowym JW 2672. Żołnierze zakwaterowani w jednostce.
4201	kpr. Włodzimierz Jastrzębski	Jabłowo, gm. Dąbrówka, pow. Starogard, woj. Gdańsk	Posterunek na typowej 12-metrowej wieży. Czas łączenia na hasło do dwóch minut. Żołnierze zakwaterowani w składanym domku, bez energii elektrycznej, woda na miejscu, zaopatrzenie w prowiant w Jabłowie (2 km).
4202	kpr. Kazimierz Kruczek	Miradowo, nr 6, gm. Zblewo, pow. Stargard, woj. Gdańsk	Posterunek na dachu domu. Żołnierze zajmują trzy budynki. Brak energii elektrycznej, woda na miejscu. Zaopatrzenie w art. żywność w Zblewie (5 km).
4203	kpr. Jan Mostek	Pałbin (kolonia), gm. Stara Kiszewa, pow. Kościerzyna, woj. Gdańsk	Posterunek na 4-metrowej wieży, warunki do obserwacji dobre, przelotów mało, czas uzyskania połączenia, do dwóch minut. Zakwaterowanie składanym domku, brak prądu, woda w odległości 400 m. Wskazane wykopanie studni.
4204	kpr. Czesław Rozbicki	Ruda, gm. Stara Kiszewa, pow. Kościerzyna, woj. Gdańsk	Posterunek na 12-metrowej wieży. Zakwaterowanie w typowym składanym domku w lesie nad jeziorem. Brak energii elektrycznej. Zaopatrzenie w art. żywnościowe w m. Olpuch (4 km).
4205	st. szer. Czesław Grajko	Przytarnie, gm. Krasin, pow. Chojnice, woj. Bydgoszcz	Żołnierze zakwaterowani w składanym domku w lesie. Brak energii elektrycznej, woda w odległości 800 m. Należy wybudować studnię. Zaopatrzenie w art. żywność w m. Przytarnie (5 km).
4206	kpr. Eugeniusz Falkowski	Trzebuń (kolonia), gm. Dziemiany, pow. Kościerzyna, woj. Gdańsk	Posterunek na 12-metrowej wieży, obserwacja dobra, czas łączenia rozmowy na hasło, do dwóch minut. Zakwaterowanie w składanym domku, oświetlenie elektryczne, woda w odległości 500 m. Zaopatrzenie w m. Trzebuń (4 km).
4207	kpr. Tadeusz Kozub	Leśnictwo Bukówka, gm. Leśno, pow. Chojnice, woj. Gdańsk	Posterunek na 12-metrowej wieży. Zakwaterowanie w typowym domku, brak energii elektrycznej, woda w odległości 800 m. Zaopatrzenie w m. Lipnica (12 km).
4208	kpr. Czesław Sobczyk	Pronzena, gm. Lipnica, pow. Chojnice, woj. Gdańsk	Posterunek na 12-metrowej wieży. Zakwaterowanie w typowym domku, brak energii elektrycznej, woda w odległości 400 m.
4209	kpr. Emil Guchynia	Stara Brda (dawny posterunek WOP), gm. Koczała, pow. Człuchów, woj. Koszalin	Posterunek na 17-metrowej wieży wybudowanej własnymi siłami, czas łączenia na hasło 2 minuty. Zakwaterowanie w dawnym, wyremontowanym domku WOP-u, brak energii elektrycznej, woda w odległości 300 m.
4210	kpr. Edmund Stalczyk	Koczała, pow. Człuchów, woj. Koszalin	Posterunek obserwacyjny na starym wiatraku, obserwacja dobra, przelotów mało. Żołnierze zakwaterowani w oddzielnym budynku (4 izby), energia elektryczna, woda na miejscu. Zaopatrzenie w miejscowej spółdzielni.

4211	kpr. Władysław Szczepanik	Pieniężnica, gm. Brzezie, pow. Człuchów, woj. Koszalin	Posterunek na 12-metrowej wieży, obserwacja dobra, przelotów mało. Łączność poprzez pocztę w Brzeziu (4 km), czas łączenia 2 minuty. Zakwaterowanie w składanym domku. Brak energii elektrycznej, woda w odległości 100 m. Zaopatrzenie w m. Brzezie (4 km).
4212	kpr. Antoni Fiszer	Długie (osiedle PGR), pow. Szczecinek, woj. Koszalin	Posterunek na 13-metrowej wieży wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku (3 izby) należącym do PGR. Brak prądu, woda na miejscu. Zaopatrzenie w m. Drzanowo (5 km).
4213	kpr. Stefan Konieczny	Szczecinek, woj. Koszalin	Posterunek na budynku koszarowym, obserwacja dobra, przelotów mało. Zakwaterowanie i zaprowiantowanie w miejscowej jednostce.
4214	kpr. Jan Frąckowiak	Cenino, gm. Kręgi, pow. Szczecinek, woj. Koszalin	Posterunek na 12-metrowej wieży. Zakwaterowanie w typowym domku. Jest możliwość podłączenia prądu, woda w odległości 150 m. Zaopatrzenie w m. Kręgi (5 km).
4215	kpr. Tadeusz Rogoziński	Łubowo, pow. Szczecinek, woj. Koszalin	Posterunek na dachu domu. Przelotów mało. Łączność przez pocztę w Łubowie, czas łączenia 2 minuty. Zakwaterowanie w budynku nr 75 (5 izb). Energia elektryczna, woda na miejscu. Zaopatrzenie w Łubowie.
3. kompania			
4300		Wałcz	Posterunek na dachu budynku koszarowego. Obserwacja dobra. Zakwaterowanie, wyżywienie w batalionie. Sala operacyjna urządzona w stopniu dostateczny.
4301	kpr. Węgrowski	Czaplinek, pow. Szczecinek, woj. Koszalin	Posterunek na dachu domu. Obserwacja dobra, przelotów mało. Żołnierze zakwaterowani w 5-izbowym mieszkaniu na pierwszym piętrze, przy ul. Czarnkowskiego 9. Parter zamieszkuje cywilna rodzina. W budynku energia elektryczna, woda. Zaopatrzenie w mieście.
4302	kpr. Marcinowski	Bobrowo, gm. Złocieniec, pow. Drawsko, woj. Koszalin	Posterunek na typowej wieży, obserwacja dobra, przelotów mało. Zakwaterowanie w budynku należącym do PGR Bobrowo. W trakcie budowy składany domek. Brak prądu. Zaopatrzenie w m. Złocieniec (4 km).
4303	kpr. Jan Grabia	Stawno, gm. Złocieniec, pow. Drawsko, woj. Koszalin	Posterunek na wieży w lesie. Obserwacja bardzo dobra, słyszalność słaba, czas łączenia do 2 minut. Zakwaterowanie w JW (3 pokoje, kuchnia) w Złocińcu.
4304	kpr. Marian Jesień	Studnica Stara, pow. Drawsko, woj. Koszalin	Posterunek na wieży, widoczność dobra, przelotów mało, czas połączenia do trzech minut. Żołnierze tymczasowo zakwaterowani w budynku PGR, przygotowywany 2-izbowy domek z energią elektryczną. Studnię trzeba wykopać. Zaopatrzenie w Kaliszu Pomorskim (13 km).
4305	st. szer. Zygmunt Wójcik	Kalisz Pomorski, pow. Drawsko, woj. Koszalin	Posterunek na 12-metrowej wieży, czas połączenia do jednej minuty. Zakwaterowanie w oddzielnym 2-pokojowym budynku na parterze, przy ul. Strzeleckiej 46. W budynku energia elektryczna, woda. Zaopatrzenie w Kaliszu Pomorskim.
4306	kpr. Józef Nowak	Drawno, pow. Choszczno, woj. Szczecin	Posterunek na wieży, przelotów mało, łączność przez pocztę w Drawnie, czas połączenia dwie minuty. Zakwaterowanie w parterowym budynku (4 pokoje, kuchnia) z energią elektryczną. Woda u sąsiadów.
4307	kpr. Marian Floriańczyk	Brzeziny, gm. Kołki, pow. Choszczno, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na dachu domu. Łączność przez pocztę w Zieleniewie. Żołnierze zajmują cztery pokoje, kuchnię w dawnym pałacu. W budynku jest oświetlenie elektryczne, ale brak wody. Zaopatrzenie na miejscu i w Drawnie.

4308	kpr. Władysław Maliński	Starzyce, gm. Bierzwnik, pow. Choszczno, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na starym wiatraku. Warunki obserwacji bardzo dobre. Czas połączenia na hasło trzy minuty. Żołnierze zakwaterowani tymczasowo w dwóch pokojach z używalnością kuchni. Przygotowywany domek z oświetleniem elektrycznym. Zaopatrzenie w żywność w Bierzwniku i Choszcznie (25 km).
4309	kpr. Władysław Tadeuszczyk	Ogardy, pow. Strzelce Krajeńskie, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu domu. Zakwaterowanie żołnierzy w pięciu izbach parterowego budynku, nr 12. Obiekt posiada oświetlenie elektryczne, Należy odbudować studnię. Zaopatrzenie na miejscu i w Strzelcach Krajeńskich.
4310	kpr. Stanisław Szpieg	Strzelce Krajeńskie, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu budynku, warunki obserwacji dobre. Żołnierze zajmują trzypokojowe mieszkanie, na czwartym piętrze, w budynku przy ul. Daszyńskiego 2.
4311	st. szer. Jan Radosz	Górki Noteckie, gm. Zwierzyn, pow. Strzelce Krajeńskie, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu domu. Łączność przez pocztę w Górkach Noteckich. Żołnierze zakwaterowani w czteropokojowym mieszkaniu z kuchnią, przy ul. Turowskiej 33. W budynku jest prąd, woda. Zaopatrzenie na miejscu i w Zwierzynku.
4312	kpr. Stanisław Durka	Santok, pow. Gorzów Wlkp., woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży, przeloty częste. Zakwaterowanie w wyremontowanym czteropokojowym budynku, z oświetleniem, wodą przy ul. Królewskiej 6.
4313	kpr. Marian Ślasiński	Murzynowo, gm. Lipki Wielkie, pow. Gorzów Wlkp., woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu budynku. Częste przeloty samolotów. Czas łączenia przez pocztę w Skwierzynie 5 minut. Zakwaterowanie tymczasowe w pomieszczeniach PGR. Przygotowywany dwupokojowy domek z oświetleniem elektrycznym i wodą. Zaopatrzenie na miejscu i w Skwierzynie.
4314	kpr. Wincenty Wyrzykowski	Popowo, gm. Blezeń, pow. Skwierzyna, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu budynku. Częste przeloty samolotów. Żołnierze zakwaterowani na parterze, w budynku nr 18. W budynku jest oświetlenie elektryczne i woda.
4315	kpr. Benedykt Jędrzyak	Gościkowo, gm. Kaława, pow. Międzyrzecz, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na dachu domu. Przeloty samolotów bardzo częste. Łączność przez pocztę w Jordanowie, czas połączenia pięć minut. Żołnierze zakwaterowani w trzech pokojach parterowego budynku. W budynku jest prąd i woda. Zaopatrzenie w Jordanowie i Międzyrzeczu.

Źródło: ASP, sygn. 9603/97/1145, Sprawozdanie z rozlokowania i pracy posterunków obsmeld, s. 24–57.

31. BATALION OBSERWACYJNO-MELDUNKOWY

Nr posterunku	Dowódca posterunku	Miejscowość	Charakterystyka posterunku
1. kompania			
3100	Punkt dowodzenia 1. kompanii	Szczecin, ul. Piotra Skargi 34/36	Punkt obserwacyjny na dachu budynku. Oficerowie mieszkają w mieście, w pobliżu koszar.
3101	kpr. Kazimierz Gruzalski	Sołomino, nr dom. 14, pow. Wolin, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny znajduje się na częściowo zniszczonym wiatraku. Wieża nie została jeszcze dostarczona. Żołnierze zakwaterowani w domku rybackim, przejętym od Gminnej Rady Narodowej.
3102	kpr. Jan Kot	Skoszewo, nr domu 36, pocz. Żarnowo, pow. Kamień Pom., woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na 13-metrowej wieży zniszczonego kościoła. Żołnierze zakwaterowani w domku przydzielonym przez GRN. Na posterunku znajduje się dowódca plutonu. Zaopatrzenia w żywność w Wolinie (8 km).
3103	kpr. Czesław Magarewicz	Kapice, gm. Stepnica, pow. Kamień Pom., woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na dachu budynku, wieża w budowie. Zakwaterowanie w przydzielonym budynku, 150 m od wieży. Zaopatrzenie w artykuły żywnościowe w Stepnicy (8 km).
3104	kpr. Jan Chęciak	Drogoradz, ul. Karpinowska 13, pocz. Trzebież, woj. Szczecin	Obserwację prowadzi się z umieszczonej na dachu platformy. Żołnierze zakwaterowani w przydzielonym przez GRN budynku. Potrzebna wieża 25-metrowa. Żołnierze otrzymali 13-metrową wieżę, jest uszkodzona, muszą ją wyrzucić.
3105	kpr. Hipolit Schumid	Tanowo, nr domu 7, poczta Szczecin	Obserwację prowadzi się z platformy umieszczonej na dachu budynku. Rozpoczęta budowa wieży i baraku dla obsługi. Żołnierze mieszkają w domu przydzielonym przez GRN.
3106	kpr. Kazimierz Rokita	Skarbimierz, pocz. Dołuje, woj. Szczecin	Obserwacja z punktu naziemnego. 30-metrowa wieża będzie montowana przez żołnierzy. Żołnierze mieszkają tymczasowo w budynku przydzielonym przez PGR. Zaprowiantowanie w WOP-ie.
3107	kpr. Jan Kuzmecki	Siodło Dolne, pocz. Kołbaskowo, woj. Szczecin	Obserwacja prowadzona z punktu wybudowanego na wysokiej górze. Obok rozpoczęto budowę baraku dla żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku na pierwszym piętrze, pozostałą część zajmują osoby cywilne. Suchy prowiant pobierany w placówce WOP-u (ok. 6 km).
3108	kpr. Marian Kosiacki	Gryfino, ul. Armii Czerwonej nr 8, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny znajduje się na platformie dachu piętrowego budynku Skład osobowy zamieszkuje na pierwszym piętrze budynku, na parterze mieszkają osoby cywilne.
3109	kpr. Jan Żabka	Pacholęta, pow. Widuchowa, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na budynku kolejowym, widoczność dobra. Skład osobowy zakwaterowany na parterze budynku kolejowego, zajmuje dwa pokoje z kuchnią. Zaopatrzenie w Gryfinie (10 km).
3110	kpr. Zdzisław Żyniewicz	Krzywon Gryfiński, pow. Gryfino, woj. Szczecin	Obserwacja prowadzona z obiektu wybudowanego przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku razem z osobami cywilnymi. Zaopatrzenie w Krzywiniu lub Chojnie.
3111		Chojna, ul. Roosevelta (koszary), woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na ruinach częściowo zburzonego budynku. Zakwaterowanie w koszarach WOP-u, w odległości 3 km od posterunku.
3112	kpr. Józef Łata	Godków, nr domu 45, pow. Chojna, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Barak w trakcie budowy. Zakwaterowanie w budynku kolejowym na I piętrze. Zaopatrzenie w artykuły żywnościowe w Chojnie.
3113	kpr. Czesław Warda	Mieszkowice, ul. Dworcowa 7, pow. Chojna, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na dachu elewatora zbożowego. Żołnierze zajmują 3 pokoje z kuchnią na I piętrze budynku kolejowego. Zaopatrzenie w WOP-ie.
3114	kpr. Zygmunt Knapiek	Namyślin, pow. Chojna, woj. Szczecin	Obserwacja prowadzona z wieży WOP-u. Planowana jest budowa budynku przy wieży przejętej od Nadleśnictwa, na której będzie punkt obserwacyjny. Zakwaterowanie w placówce WOP-u w Namyślinie.

3115	kpr. Tadeusz Kardynelczyk	Drzewice, pow. Kostrzyn, woj. Szczecin	Punkt obserwacyjny na 18-metrowej wieży, wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku, 50 m od wieży.
2. kompania			
3200	Punkt dowodzenia 2. kompanii Krosno Odrzańskie	2. kompania Koszary przy sztabie 4 Dywizji Piechoty	Punkt obserwacyjny na dachu budynku koszarowego. Brak pomieszczeń na potrzeby kompanii.
3201	kpr. Józef Czejczyński	Żabice, pow. Rzepin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na platformie dachu budynku. Warunki obserwacji dobre, wieża nie jest potrzebna. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN. Dom bez prądu. Załoga prowiant pobiera w placówce WOP (7 km).
3202	kpr. Jan Biernat	Radówek, pow. Rzepin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na platformie umieszczonej na dachu nieczynnego młyna. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN. W budynku nie ma prądu. Zaopatrzenie w placówce WOP (7 km).
3203	kpr. Władysław Gadoś	Gajec, pow. Rzepin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży Nadleśnictwa w Rzepinie. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN. Brak energii elektrycznej. Prowiant pobierany jest w strażnicy WOP (20 km).
3204	kpr. Radosław Słowiński	Maczków, pow. Rzepin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży zbudowanej przez żołnierzy. Załoga zakwaterowana w budynku przejętym od PGR. Prowiant żołnierze pobierają w strażnicy WOP (6 km).
3205	kpr. Stanisław Leśniak	Przyrzecze, pow. Rzepin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Załoga tymczasowo mieszka w jednym pokoju baraku przydzielonym przez PGR. Planowana budowa nowego baraku. Prowiant pobierany w placówce WOP (5 km).
3206	kpr. Stanisław Grąba	Krzesin, pow. Krosno Odrz., woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na platformie umieszczonej na dachu budynku. Żołnierze zajmują murowany budynek przejęty od PGR. Brak energii elektrycznej, wody. Prowiant pobierany w strażnicy WOP (5 km).
3207	kpr. Piotr Werewka	Wałowice, nr domu 18, pow. Gubin, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży Nadleśnictwa Niemaszczleba. Żołnierze zajmują dom przydzielony przez MRN. Prowiant pobierany w strażnicy WOP w Gubinie (7 km).
3208	kpr. Marian Krzyston	Gubin, ul. Bohaterów Stalingradu 43, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny dachu budynku. Żołnierze mieszkają w murowanym domu przejętym od MRN.
3209	kpr. Władysław Sołtys	Datyń, nr domu 40, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wybudowanej przez żołnierzy wieży. Żołnierze mieszkają w oddzielnym budynku w gospodarstwie. Wspólne podwórko. Zaopatrzenie w placówce WOP (15 km). Trudności w dostarczaniu prowiantu, ponieważ brak środków lokomocji na tej trasie.
3210	kpr. Marian Balcerzak	Grążowa, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Skład osobowy zamieszkuje w oddzielnym budynku, przydzielonym przez GRN. Prowiant pobierany w strażnicy WOP.
3211	kpr. Mieczysław Dybała	Trzebiel, ul. Tuplicka 2, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na platformie umieszczonej na dachu budynku. Żołnierze mieszkają w domu przydzielonym przez GRN. Zaprowiantowanie w strażnicy WOP, w Tuplicach.
3212	kpr. Stanisław Łyszczasz	Karsówka, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży wykonanej przez żołnierzy. Wybudowana jest również wieża zapasowa. Żołnierze mieszkają w budynku przydzielonym przez GRN. Prowiant pobierany w WOP (6 km).
3213	kpr. Józef Bartunek	Przewóz, ul. Okrężna 31, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na murowanej wieży, dawno wybudowanej. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN. Brak studni. Zaprowiantowanie w stółwce WOP. Na posterunku znajduje się dowódca plutonu.
3214	kpr. Andrzej Mikołajczyk	Mała Lipa, nr domu 2, pow. Żary, woj. Zielona Góra	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w bardzo starym domu. Jest energia elektryczna, ale brak studni. Zaprowiantowanie w strażnicy WOP.

3215	kpr. Zygmunt Dutkiewicz	Bielawa Dolna, pow. Zgorzelec, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na platformie umieszczonej na dachu częściowo zniszczonego budynku. Żołnierze zakwaterowani w budynku WOP, razem z dowódcą straży. Rozpoczęto budowę baraku.
3. kompania			
3300		3. kompania Punkt dowodzenia kompanii w koszarach 6. Pułku Czołgów we Wrocławiu	Punkt obserwacyjny na dachu budynku
3301	kpr. Mieczysław Politowicz	Dłużyna Dolna, pow. Zgorzelec, woj. Wrocław	Warunki obserwacji dobre. Warunki zakwaterowanie złe. Barak dla załogi w trakcie budowy. Żołnierze otrzymują ryczałt, artykuły kupują w miejscowej spółdzielni lub prywatnie.
3302	kpr. Stanisław Mazur	Pisarzowice, pow. Lubań, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na niezamieszkałym budynku. Żołnierze zakwaterowani w oddalonym domu, przydzielonym przez GRN.
3303	kpr. Ludwik Wilk	Szyszkowa, pow. Lubań, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Skład osobowy zakwaterowany na I piętrze w budynku zamieszkałym przez osoby cywilne. Barak w trakcie budowy. Żołnierze na ryczałcie żywieniowym.
3304	kpr. Adam Kuśmerek	Giebułtów, nr domu 59, pow. Lubań, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Skład osobowy zakwaterowany w oddzielnym budynku przydzielonym przez MRN. Żołnierze na ryczałcie. Zakupy w spółdzielni w Mirsku lub prywatnie.
3305	kpr. Julian Ryło	Grudza, pow. Lwówek Śl., woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na murowanej wieży topograficznej. Żołnierze zakwaterowani w oddzielnym budynku, przejętym od GRN, otrzymują ryczałt.
3306	kpr. Alojzy Kamiński	Rybnica, nr domu 47, pow. Jelenia Góra, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Widoczność dobra. Skład osobowy zakwaterowany w oddzielnym budynku, przydzielonym przez GRN. Żołnierze otrzymują ryczałt, zakupy w miejscowej spółdzielni lub prywatnie.
3307	kpr. Mirosław Rutkowski	Jelenia Góra, Jednostka Wojskowa 1772, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny prowizorycznie zbudowany na dębie. Zakwaterowanie w izbie żołnierskiej w koszarach. Zaprowiantowanie w jednostce.
3308	kpr. Tadeusz Królikowski	Czarnów, pow. Kamienna Góra, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny tymczasowy, na skale. Planowana jest budowa baraku. Zakwaterowanie w szkole. Duże trudności z wodą, zaprowiantowaniem ponieważ placówka znajduje się na wysokiej górze, na którą trzeba wchodzić 2 godz. Żołnierze otrzymują ryczałt.
3309	kpr. Stanisław Bednarczyk	Ptaszków, nr domu 36, pow. Kamienna Góra, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na wybudowanej przez żołnierzy wieży, nie zapewnia dobrej widoczności. Przygotowany materiał do budowy drugiej wieży. Skład osobowy zakwaterowany w oddzielnym budynku. Żołnierze na ryczałcie.
3310	kpr. Władysław Przybyś	Boguszów, ul. Łączna 8, pow. Wałbrzych, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w dużym mieszkaniu na I piętrze, na parterze mieszkają osoby cywilne. Przywieziony materiał do budowy baraku.
3311	kpr. Stanisław Zając	Glinica, ul. Ogrodowa 25, pow. Jedlina Zdrój, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN.
3312	kpr. Stefan Duda	Sierpnica, nr domu 82, pow. Wałbrzych, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN.
3313	kpr. Tadeusz Kaczyński	Wolibórz, nr domu 103, pow. Nowa Ruda, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Skład osobowy zakwaterowany w oddzielnym budynku przydzielonym przez GRN. Żołnierze otrzymują ryczałt żywnościowy. Występują trudności w zaopatrzeniu w artykuły żywnościowe z powodu ich braku w miejscowej spółdzielni.

3314	kpr. Czesław Urbaniak	Wojbórz, pow. Kłodzko, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny naziemny. Żołnierze zakwaterowani w przydzielonym budynku. Na parterze budynku znajduje się kancelaria sołtysa.
3315	kpr. Mieczysław Imiołek	Lasówka, nr domu 13, pow. Kłodzko, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na wieży wybudowanej przez żołnierzy. Żołnierze zakwaterowani w budynku przydzielonym przez GRN.
3316	kpr. Stanisław Ciupa	Środa Śl., ul. Marszałka Stalina 27, woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na platformie umieszczonej na dachu budynku. Żołnierze zakwaterowani w szkole na I piętrze.

Źródło: ASP, sygn. 9603/97/1145, Opis stanu moralno-politycznego, dyscypliny, rozbudowy posterunków i ich obsady oraz spraw gospodarczych posterunków obs.-meld., s. 59–90.

25. BATALION OBSERWACYJNO-MELDUNKOWY

Nr posterunku	Dowódca posterunku	Miejscowość	Charakterystyka posterunku
1. kompania			
2100	Dowódca kompanii: por. Piotr Sidorczyk; zastępca: ppor. Stanisław Kalinowski; szef: plut. Józef Chudziński; dowódca plut.: sierż. Edward Szymański	Koszary 38. Pułku Art. Lekkiej w Koźlu	Punkt obserwacyjny w koszarach 38. pułku.
2101	kpr. Tadeusz Kołodziej	Paczków, ul. Świerczewskiego (przy WOP), woj. Wrocław	Punkt obserwacyjny na wybudowanej wieży.
2102	kpr. Anastazy Gzyl	Broniszowice, pow. Nysa, woj. Opole	Brak wieży obserwacyjnej. Żołnierze zakwaterowani w domku fińskim. Brak energii elektrycznej. Czas dojazdu do punktu obserwacyjnego 3 godz.
2103	kpr. Jan Budyk	Kamienna Góra, pow. Nysa, woj. Opole	Żołnierze tymczasowo mieszkają w budynku dyrekcji kamieniołomu. Czas dojazdu do punktu obserwacyjnego 2,5 godz. Trudności z łącznością. Na każdą noc posterunek podłączany jest równolegle do jednej linii z posterunkiem MO, przez co są częste przerwy w łączności.
2104	kpr. Alfred Cieślak	Głucholazy, Góra Chrobrego, pow. Nysa, woj. Opole	Punkt obserwacyjny naziemny. Skład osobowy mieszka tymczasowo w schronisku na Górze Chrobrego
2105	kpr. Edmund Drzewnicki	Prudnik, Jednostka Wojskowa 2588	Punkt obserwacyjny na 18-metrowej wieży wybudowanej przez WOP.
2106	kpr. Jan Szydłowski	Browiniec, pow. Prudnik, woj. Opole	Wieża obserwacyjna (13 m) w trakcie budowy. Są obawy, że może się przewrócić. Trudne warunki obserwacji.
2107	kpr. Kazimierz Lipski	Głubczyce, koszary Jednostki Wojskowej 2416	Punkt obserwacyjny na wieży. Wieża jest zbyt niska (5 m), ponadto widoczność utrudnia las. Żołnierze mieszkają w domku fińskim. Na posterunku jest dowódca plut., chor. A. Skrzyszewski. Po wodę trzeba chodzić 2 km.
2108	kpr. Aleksander Kozłowski	Babice, pow. Głubczyce, woj. Opole	Wieża uszkodzona, nie nadaje się do użytku, grozi zawaleniem. Barak w trakcie budowy. Żołnierze mieszkają w jednym pokoju w prywatnym mieszkaniu Eugenii Kowalczykowej.
2109	kpr. Zygmunt Cylwik	Raków, pow. Głubczyce, woj. Opole	Posterunek na wieży. Żołnierze mieszkają w 2 pokojach u Józefa Gruszki. Wybudowano domek fiński.
2110	kpr. Alfons Bratek	Samborowice, pow. Racibórz, woj. Opole	Punkt obserwacyjny na wieży. Żołnierze mieszkają w domku fińskim, zaopatrują się w miejscowej spółdzielni. Braki w sprzęcie kuchennym.

2111	kpr. Stanisław Korus	Tworków, pow. Racibórz, woj. Opole	Punkt obserwacyjny na wieży (13 m). Wieżę przechylił wiatr, nie nadaje się do użytku. Żołnierze zakwaterowani w prywatnym mieszkaniu, domek fiński w trakcie budowy. Opał dostarcza jednostka z Chorzowa. Żołnierze otrzymują ryczałt pieniężny, zaopatrują się w miejscowej spółdzielni.
2112	kpr. Kazimierz Solecki	Gorzyce, pow. Rybnik, woj. Katowice	Punkt obserwacyjny na wieży. Skład osobowy zakwaterowany w prywatnym mieszkaniu, u gospodarza. Domek fiński w budowie.
2113	kpr. Franciszek Bezwierzchny	Moszczenica Śl., pow. Rybnik, woj. Katowice	Punkt obserwacyjny na wieży (13 m). Wieża nie jest wykończona, chwieje się. Żołnierze mieszkają w budynku po WOP. Budynek wymaga remontu. W pomieszczeniach jest zimno. Brak pieca, szyb w oknach. Na posterunku przebywa dowódca plut.
2114	kpr. Józef Mielnik	Pruchno, pow. Cieszyn, woj. Katowice	Żołnierze mieszkają w domku fińskim. Na posterunku jest 13-metrowa wieża, ale nie można pełnić na niej służby, ponieważ jest przechylona i grozi zawaleniem.
2115	kpr. Bolesław Berendt	Skoczów, pow. Cieszyn, woj. Katowice	Żołnierze zakwaterowani w starym poniemieckim baraku. Domek fiński w budowie. Brak pieca w baraku, zimno w pomieszczeniu. 13-metrowa wieża jest zbyt niska, grozi przewróceniem.

Źródło: ASP, sygn., 9603/97/1145, Teczka opisowa rozkwaterowania 1. kompanii 25. Bat. Obs.-Meld. OPL OK, s. 115–132.

25. BATALION OBSERWACYJNO-MELDUNKOWY (2., 3., 4. kompania)

Nr posterunku	Miejsce dyslokacji
2. kompania – mp. Bielsko dowódca kompanii por. Bogusław Bednarski	
2201	Łaziska
2202	Tyczanka
2203	Ściernia
2204	Dwory k. Oświęcimia
2205	Przeciszów
2206	Ryczów
2207	Jaskowice
2208	Góra Jałowiec
2209	Jeleśnia
2210	Pietykowice
2211	Góra Klimczok
2212	Góra Równica
2213	Skoczów
2214	Pruchno
2215	Moszczenica
3. kompania – mp. dowódca kompanii por. Jan Mityksza	
2301	Radziszów
2302	Byszyce
2303	Dopczyce
2304	Zagórzany
2305	Leszczyna
2306	Wierchomla Wielka

2307	Podbukowiec
2308	Szczawnica
2309	Sromowce Wyżne
2310	Dursztyn
2311	Szaflary
2312	Maruszyna
2313	Piekalnik
2314	Zubrzyca Górna
4. kompania – mp. Jasło	
2315	Zawoja
2401	Krynica
2402	Bieliczna, pow. Grzybów
2403	Regietów Dolny, pow. Gorlice
2404	Długie, pow. Gładyszów
2405	Polany, pow. Krosno
2406	Tylawa, pow. Krosno
2407	Polany Surowiczne, pow. Rymanów
2408	Wisłok Wielki, pow. Sanok
2409	Komańcza, pow. Sanok
2410	Smolnik, pow. Lesko
2411	Cisna, pow. Lesko
2412	Kobylskie
2413	Brzeg Górny, pow. Lesko
2414	Ustrzyki Górne, pow. Lesko
2415	Sianki

Źródło: ASP, sygn. 9603/97/1147, Wykaz posterunków 25. Bat. Obs.-Meld., s. 52–58.

INDEKS OSOBOWY

A

Abzółtowski Sergiusz 5
 Adamczyk Cezary 186
 Adamczyk Mieczysław 79
 Adamiec Bazyli 123, 179, 207
 Adamiuk Jerzy 79
 Adamiuk Kazimierz 300
 Aloszyn 51
 Ameliańczyk Andrzej 349, 359
 Anajmanowicz M. 18, 372
 Andrejuk Mikołaj 59, 65, 263, 274
 Andryszczak Ryszard 153
 Andrzejak Czesław 66
 Andrzejczak Zbigniew 192
 Andrzejewski Eugeniusz 131
 Andrzejuk Marek 326, 361
 Antczak S. 315, 371
 Apeld Lucjan 39, 52
 Arendt Roman 205
 Ashmore Edward B. 10, 12
 Aszkierow W. 18, 371
 Auerbach Jerzy 276

B

Babiarz Stanisław 265, 266, 346
 Babicz Marek 132
 Babik Jan 177, 202
 Babinowski Waldemar 180, 192
 Babula Stanisław 40, 49, 257
 Baca Adam 86
 Bach Stanisław 330
 Bachtą Władysław 85, 121
 Baczyński Grzegorz 182, 183, 184, 192, 206, 207
 Badowicz Józef 125, 127
 Bajdur Czesław 378
 Bajgier Adolf 351
 Balcerkowski Jerzy 329, 341, 342, 344, 362, 363
 Balcerzak Marian 382
 Bałachowicz Tadeusz 327, 339
 Baldin Marek 321
 Bach Stanisław 330
 Banach Stanisław 174
 Banach Zbigniew 240
 Banasiak Eugeniusz 121
 Banasik Mirosław 149, 256
 Banaś Jerzy 86
 Banaś Józef 130, 132, 137, 138, 139, 164, 173, 187, 327
 Bańka Jerzy 132
 Bar Bogdan 171
 Baran Eugeniusz 65
 Baran Józef 318
 Baran Zdzisław 320, 322, 329, 367, 372
 Baranowski Mieczysław 321, 322, 326, 328, 329, 330, 331, 372
 Błański Donald 361
 Barbaś Jerzy 52, 71
 Barnaś Stanisław 244
 Bartkowiak Edward 334, 336, 341
 Bartłomiejczak Waldemar 218, 247
 Bartos Irena 205
 Bartosiewicz Eugeniusz 66
 Bartosik Janina 363
 Bartosik Sylwester 363
 Bartosiński Bolesław 328
 Bartoszyk Wiktor 48
 Bartoszek Marian 340
 Bartoszewicz Edward 127
 Bartunek Józef 382
 Bartyzel Jan 133, 164
 Barwicki Czesław 140
 Baryła Józef 172
 Basak Szymon 227
 Basałygo Edward 358, 368
 Baska Łukasz 228
 Basta Józef 322
 Baum M. 181
 Bąbka Kazimierz 65, 109, 114
 Bąbrowski Janusz 71
 Bączyk N. 18, 372
 Bąk Adam 182
 Bąk Stanisław 244
 Bednarczyk Stanisław 383
 Bednarek Rafał 218
 Bednarski Bogusław 385
 Bednarski Marian 60, 72
 Bednarz Tadeusz 193
 Bejtan Waclaw 160, 164, 165
 Berdowicz Aleksander 341
 Berendt Bolesław 44, 385
 Bessert Maciej 132
 Betlej Tadeusz 326
 Bezwierzchny Franciszek 385
 Białas Zbigniew 357
 Białkowski Rafał 219
 Białobłocki Mieczysław 119
 Białobrzęski Adam 361
 Biegalski Józef 329, 331
 Biela Zenon 61, 71, 134, 136, 160, 164, 229
 Bielakowski Marian 164
 Bielawski Feliks 348, 365
 Bielecki Roman 129
 Bieriegowej 104
 Biernacki Marian 127, 131
 Biernacki Jan 52
 Biernacki Tadeusz 320
 Biernacki Zdzisław 190
 Biernat Jan 382
 Bierut Bolesław 276
 Bieskarawajny 51, 68
 Bigosiński Zdzisław 327, 336, 360
 Blumenkranc Mendel 322, 340
 Błasiak Andrzej 156, 157, 247
 Błaszczak Karol 48, 53, 65, 72

Błażko Antoni 362
 Błażków Bolesław 327, 345, 356
 Bochenek Krystyn 276
 Boczar Adam 352, 353
 Boehm Tadeusz 117
 Bogacz Wiesław 116
 Bogdanow 49
 Bogulak Adam 362
 Boguta Jan 49
 Bojarski Stanisław 86, 109, 114
 Bojko Andrzej 361
 Bokiej Andrzej 363
 Bombiak Arkadiusz 342
 Bonczar Władysław 326
 Bonczek Antonina 357, 358
 Bonczek Wojciech 18, 79, 98, 115, 117, 251, 259, 357, 358, 371
 Bondarewicz Tadeusz 309
 Bondzior Zenon 95, 252
 Bonek Mirosław 187
 Boratyński Janusz 160, 166, 229, 230, 232, 342, 344, 361,
 Borski Marcin 239
 Bowen Eddy 13
 Bójko Jerzy 359
 Bradke Waldemar 242
 Branda Grażyna 164
 Bratek Alfons 384
 Broszkiewicz Paweł 187
 Bruski Rafał 187
 Bryła Marian 83
 Brzezicha Marek 221, 222, 223, 235, 247
 Brzozowska Danuta 124
 Brzozowski Julian 345
 Brzywca Jerzy 198
 Brzywcz Arkadiusz 341
 Buchara Grzegorz 171
 Budnik Józef 346
 Budniok Jerzy 351
 Budowicz Jan 377
 Budryca Tomasz 242, 243
 Budyk Jan 384
 Budzowski Piotr 319, 321, 326, 344
 Budzyński Edward 119, 122, 131
 Bujanowicz Bogdan 71
 Bujarski Zbigniew 48
 Bujniewicz Ludwik 28, 43
 Buko Eugeniusz 319
 Bukowski Adam 330
 Bulanda Andrzej 124, 188
 Bulikowski Ryszard 189
 Bulla Krystian 125
 Bunalski Artur 237
 Burak Stefan 309, 326
 Bury Józef 365
 Bush W. George 186
 Busz Stanisław 136
 Butkiewicz Longin 321
 Bychowiec Janusz 115

Byczak Franciszek 60
 Byćkowski Jan 252
 Byra Jan 113
 Byrski Kazimierz 325, 326

C

Cabała Stefan 65
 Całka Mieczysław 346
 Car Wiktor 320, 322
 Cegła Hieronim 86
 Cegła Wojciech 211, 255
 Cenian Ryszard 336, 355
 Chamberlein Neville 14
 Charuk Jerzy 320
 Chęciak Zbigniew 340
 Chelczyński 66
 Chęciak Jan 381
 Chędzynski 244
 Chilimoniuk Włodzimierz 164, 168
 Chłuda Janusz 170, 171, 172
 Chmiel Tadeusz 327
 Chmielewski Ryszard 71, 83, 95, 96, 110, 113, 251, 252, 253
 Chmurak Alfons 378
 Chodorek Ryszard 351
 Chodorowski Janusz 164
 Chojecka Jadwiga 164
 Chrapek Andrzej 352
 Chrobak Maksymilian 91
 Chrobak Paweł 179
 Chrzanowski Mirosław 348
 Chudy Wiesław 365
 Chudziński Józef 384
 Chwaliński Jerzy 131
 Chyla Mariusz 361
 Cichosz Krzysztof 365
 Ciechanowski Henryk 336
 Cielepak Stanisław 122
 Cieniuch Mieczysław 233
 Ciesielski Ryszard 131
 Cieślak Alfred 384
 Cieślicka Grażyna 358
 Cieślik Arkadiusz 346
 Cieślik Henryk 66, 139
 Cieślik Ireneusz 325, 328, 330
 Cieślik Jan 172, 352
 Cięgotura Stanisław 131, 205
 Ciężki Jan 341
 Ciołek Kazimierz 53, 60, 86
 Ciołek Ryszard 72
 Ciućmański Bolesław 49
 Ciupa Stanisław 384
 Cudo Tomasz 328, 329, 330, 331, 333, 345, 365
 Cygan Zbigniew 187, 237
 Cyganko Jerzy 361
 Cylwik Zygmunt 384
 Czajka Jacek 182
 Czapięcki Grzegorz 242
 Czapkowski Alfons 85

Czarny Antoni 360
 Czejczyński Józef 382
 Czekala Zbigniew 275, 315, 371
 Czernow Apoloniusz 245
 Czernyszew 131
 Czerwiński Dariusz 228
 Czesnakow Sergiusz 27
 Czeszejko Stanisław 18, 185, 198, 199, 234, 270, 274, 315, 373
 Czyżyk Henryk 68, 258, 259, 368, 371, 371, 372
 Ćwioro Barbara 357, 358

D

Damaziak Włodzimierz 227, 268, 270, 271, 272, 274
 Dancewicz Jan 377
 Daszyczew Iwan 261, 262
 Dąbkiewicz Henryk 88, 361
 Dąbrowski Andrzej 268, 270
 Dąbrowski Mieczysław 83, 131
 Dechnik Stanisław 121, 207
 Dembek Czesław 121
 Dembowski Tadeusz 44
 Deręgowski Zbigniew 341, 342, 356
 Deryło Janusz 346
 Desput Anna 365
 Dębski 171
 Dębski Stanisław 131
 Długosz M. 259, 315, 373
 Długosz Stanisław 131
 Dmochowski Maciej 234
 Dobek Czesław 377
 Dobrowolski Wacław 48
 Dolata Bronisław 244
 Doległo Leon 242
 Domagalik Jan 319, 321
 Domański Krzysztof 234
 Domański Zbigniew 226
 Domaszewicz Leon 319, 320
 Dombrowicz Krzysztof 187
 Dominiak Edmund 83
 Doroszewski Zbyszek 71, 83, 122
 Drązkowski Marcin 218
 Drewicz Henryk 322
 Drogoś Stanisław 322, 340
 Drozd Andrzej 247
 Drozd Jan 132
 Drozd Marek 204
 Drwiła Jan 132
 Drzewnicki Edmund 384
 Drzycimski Dariusz 243
 Dub Stanisław 319, 321, 326
 Dubrawski Stefan 40, 60, 65, 72, 79, 91, 109, 110, 113, 262
 Duchala Grażyna 124
 Duda Franciszek 257
 Duda Stefan 383
 Dudkiewicz Bronisław 257
 Dudkowski Jan 164
 Dudziak Antoni 353
 Dudziak Tadeusz 349
 Dudziec Zdzisław 86
 Dudzik Jan 113

Dudziński Bronisław 72
 Dudzis Franciszek 132
 Dufrene Roman 315, 316, 371
 Dukaczewski Marek 175
 Dul Tadeusz 329
 Dulewicz Marian 351
 Durka Stanisław 380
 Durkalec Józef 40, 72, 78
 Dutkiewicz Zygmunt 383
 Dutkowski Edward 171
 Dwojak Władysław 345
 Dworzecki Julian 246
 Dybała Mieczysław 382
 Dyja Bogumił 322, 354
 Dylis Bogusław 331

Dziechciarz Józef 113, 114, 115, 139, 145, 146, 151, 161, 166, 172, 249, 250, 258, 264, 274, 327, 373, 374
 Dzieciołowski Kazimierz 48
 Dzięgowski Ryszard 365
 Dzik Zdzisław 340

E

Eilmes Waldemar 124

F

Fabiański Julian 345
 Facon Zbigniew 217
 Falecki Adolf 48, 53, 61, 71, 79, 83, 353
 Falkowski Eugeniusz 378
 Felich Ryszard 71
 Fidali Andrzej 249
 Fiet Zdzisław 200, 371
 Fiett J. 315
 Figarewicz 261
 Figura Zbigniew 341, 342
 Figura Ryszard 362
 Fijałkowski Janusz 197
 Filipczyk Marek 238
 Filipiak Franciszek 204
 Filipowicz Tomasz 233
 Fiszer Antoni 379
 Fituch Józef 40
 Flak Jan 318
 Flatau Stanisław 351
 Floriańczyk Marian 379
 Florkowski Jan 325
 Folaron Maciej 365
 Fortuna 52
 Foryś Andrzej 136, 171, 340
 Frańczak Piotr 361
 Frąckowiak Jan 379
 Frącz Tadeusz 164
 Frączek Jan 353
 Frey-Bielecki Jan 56, 279
 Frycz Stanisław 95, 112, 114, 251, 252
 Frydrych Aleksander 321
 Fuławka Stefania 365

G

Gabowski Krzysztof 346
 Gadoś Władysław 382
 Gajak Ryszard 71
 Gajda Jerzy 127, 362
 Gajek Henryk 79, 338

Gajos Janusz 352
 Gajowiecki Eugeniusz 52, 65, 86, 109, 111, 112, 113, 235
 Galewski 49
 Gallieni Joseph S. 11
 Galuch Zbigniew 180, 203
 Gałazka Aleksander 164
 Gałęcki Andrzej 349
 Gapys Tadeusz 365
 Garbacz Adam 129
 Gardziejewski Tadeusz 349
 Garstka Bogusław 352
 Gawęda Kazimierz 79
 Gawlik Tadeusz 276, 315, 351, 352
 Gaworzyńska Janina 358
 Gaworzyński Józef 358
 Gawron Zdzisław 85
 Gawroński Włodzimierz 52
 Gazda Krzysztof 326, 356
 Gągor Franciszek 157
 Gąsiński Józef 352
 Gąsiorkiewicz Zbigniew 326, 361
 Gelner Józef 38
 Genrykow Siergiej 319, 320, 321
 Gibel Maciej 202
 Giera Stefan 191, 192, 203
 Gieworski Mirosław 341
 Ginowicz Jan 5, 315, 355, 371, 372
 Glapka Teodor 319
 Glazik Leszek 198
 Glen Adam 18, 371
 Glinka Wiesław 85
 Gładysiak Tomasz 346
 Gładysz Andrzej 341
 Głodek Edward 329, 330, 331, 365
 Głodowicz Zbigniew 228
 Głowacki Wiesław 340
 Głowacz Tadeusz 319
 Głowczyk Józef 117
 Głowczyński Bogdan 169
 Głowka Bogdan 361
 Gniadek Marian 177, 198
 Gobis Franciszek 319
 Goc Bernard 192
 Gogol Eugeniusz 318
 Golec Paweł 233
 Golec Wiesław 348
 Goliś Marek 341, 346
 Golubińska Jolanta 341
 Golawski Artur 374
 Gołąb Robert 242, 243
 Gołębiowski Marek 357, 364, 365, 372
 Gołębiowski Piotr 185
 Gomółka Sławomir 182
 Gontarz Adolf 321
 Goraj Aleksander 253
 Gorzałczyński Andrzej 206
 Gosk Kazimierz 326
 Gotowała Jerzy 36, 144, 179, 371
 Gozdek M. 88
 Gozdek Zygmunt 110, 114

Góra Andrzej 48
 Górak Julian 325
 Góralski Zbigniew 341, 346
 Górecki Bolesław 326, 328, 354, 355
 Górecki Janusz 329, 333, 339, 346, 355, 357
 Górnicki Zygmunt 212, 123, 125, 127, 198
 Górski Franciszek 71, 85
 Górski J. 88
 Górski Jerzy 327, 331, 335, 340, 341, 342, 355, 367, 373, 374
 Górski Stanisław 112
 Górski Zdzisław 356
 Grabia Jan 379
 Grabiec Jan 321, 346
 Grabke Waldemar 361
 Grabowski Bogdan 327, 331, 340
 Grabowski Czesław 48, 353, 359
 Grabowski Hieronim 256
 Grabski Zbigniew 321, 345, 347
 Grabus Karol 234
 Gracz Antoni 44
 Gracz Zbigniew 48, 53, 72, 359
 Graczyk Krzysztof 349
 Grad Jerzy 172
 Gradkowski Henryk 363
 Gradzki Henryk 358
 Graj Roman 115
 Grajko Czesław 378
 Graniewski Marian 281
 Grąba Stanisław 382
 Grądzka Anna 358
 Grądzki Henryk 79, 253
 Gredka Ryszard 179
 Gregorcuk K. 140
 Gribakin Paweł 261, 262, 276
 Grobelny Sławomir 186, 229, 230, 231, 232, 233
 Groberski Wiesław 244
 Grochoczyński Stanisław 27, 30, 31
 Gronostaj Eugeniusz 358, 362
 Gronowski Czesław 355
 Groszkowski Janusz 275
 Gruszecki K. 140
 Gruszecki Wiktorian 346
 Gruszka Piotr 218
 Gruzański Kazimierz 381
 Grymm Bogdan 257
 Gryszański Piotr 239
 Gryszko Krzysztof 177, 179, 193, 194, 207
 Gryzłowski Piotr 71, 79, 85, 134, 135, 136, 166, 224, 225, 354, 360
 Grzenkowicz I. 315, 371
 Grzesiak Mirosława 124
 Grzesik Marian 137, 160, 164, 166, 229, 231
 Grzeszczuk Franciszek 377
 Grzonka Stefan 200
 Grzybacz Zdzisław 331

Grzybalski Marian 360
Grzybowski Marek 169, 172,
258, 274, 344, 373
Guchynia Emil 375, 378
Gugała Tomasz 153
Guminiak Bronisław 327
Gzyl Anastazy 384

H

Habzda Mieczysław 351
Hadamek Adolf 365
Hadaś Henryk 86, 109
Hady Adam 96, 110, 114, 251
Hajduk Marek 193
Halama Karol 257
Hałaj Jerzy 331
Haława Kazimierz 59
Hamkowicz Piotr 72
Hanszewski Bernard 182
Hanuszczak 49
Hausman Witold 168
Hawryło Dariusz 242, 243
Heering Gerard 171
Hejman Zbigniew 190, 191
Hempel Zbigniew 351
Henzler M. 258, 373
Hermaszewski Władysław 119,
140, 171, 231
Hernik Stanisław 135, 137,
160, 165, 167, 169, 170
Hinc Henryk 127, 206, 207
Hoeche J. 181
Hoepner Ernst v. 10
Hoffman M.F. 258, 372
Hoffman Karl Otto 18, 373
Hogg I. v. 18, 371
Holys J. 140
Horak 261, 263
Horodyński J. 132
Hryń Jerzy 122, 131, 132, 184,
186, 191
Huruk Józef 115, 117, 160,
164, 167, 180, 181, 183, 187,
235, 274

I

Idasiak G. 259, 371
Ignasiak Leopold 320
Ignatowski Wiesław 345
Ilka Stefan 276
Imiołek Mieczysław 384
Isajew Genadij 48
Iskra Michał 351, 352
Iwaszczenko Grigorij 28, 261,
276
Izdebski Borys 319

J

Jabłoński Józef 60
Jacek Stanisław 110
Jackiewicz Michał 156, 265,
274
Jagielski Jan 331, 332, 334,
335, 362
Jagiełło Piotr 234
Jagiełło Władysław 70
Jaglarska Małgorzata 270

Jagodziński Włodzimierz 330,
336
Jakubowska Urszula 245
Jakubowski Iwan 57
Jakus Stanisław 325
Jan Paweł II 146, 224
Janeczko Józef 123, 129, 203,
204, 205, 246
Janek 49
Janicki Karol 346
Janiszewski Krzysztof 237
Jankowiak Czesław 332, 341,
362
Jankowicz Piotr 61, 83, 353
Jankowski 61, 66
Janoś Zbigniew 116, 119,
127, 132, 209, 211, 115, 246,
339, 356
Janus Bogumił 167
Januszewicz Jerzy 349
Januszkiewicz Grzegorz 336
Januszkiewicz Władysław 321
Janyszek Aleksander 309,
315, 373
Jarczyński Mieczysław 48
Jaroszewski 261, 263
Jaroszewski Tadeusz 53
Jaruzelski Wojciech 27, 96,
329
Jaruzolski Ryszard 124
Jarzębowicz Józef 346
Jasić Zbigniew 358
Jasiński Tomasz 358, 362
Jasionek Grzegorz 182
Jasiukiewicz Jan 38
Jaskowski Józef 121
Jastrzębski Bogusław 67
Jastrzębski Włodzimierz 378
Jaszczyk Roman 247
Jaszczyk Tadeusz 117
Jaszyn Aleksander 321
Jauer Tadeusz 327
Jaworski Piotr 167
Jaworski Tadeusz 354
Jaworski Z. 6, 97, 98, 315, 371
Jemioło Tadeusz 327, 331,
332, 333
Jesień Marian 379
Jeżykowski Ryszard 340, 326
Jędrusiak Zbigniew 205
Jędrych Bogusław 239
Jędrysiak Benedykt 380
Jędrysiak Zdzisław 256
Jędrzejczak Wiesław 276
Jędrzejczyk Zbigniew 319
Jędrzejek Anna 164
Jędrzejewski Kazimierz 325
Jungraw Józef 32, 33
Jurak Stanisław 321, 328
Jurecki Marian 5, 18, 349, 371
Jureczko Janusz 132
Jurek Piotr 268, 269, 270, 274
Jurkanis Maciej 238, 239
Jurkowski Władysław 319
Jurkun Rafał 233
Jurzysta Janusz 309
Juszczak Anna 231

Juszkiewicz Roman 39, 44, 45,
52, 68, 119, 120, 187, 373, 375
Juszkiewicz Sabina 119

K

Kabała Bogdan 160, 224, 225
Kaczka Jan (vel Zieliński) 321
Kaczmarczyk Adam 341, 353
Kaczmarczyk Marcin 219
Kaczmarek Edward 205
Kaczmarek Eryk 132
Kaczmarek Lech 332, 333
Kaczmarek Tadeusz 340, 364
Kaczmarek Włodzimierz 134,
140, 164, 165
Kaczor J. 374
Kaczyński Andrzej 210, 211,
213, 214, 215, 219, 251, 339
Kaczyński Tadeusz 383
Kadazanowicz Wasyl 32, 320,
325
Kadow Tadeusz 120, 208
Kafara E. 372
Kafara Edward 352
Kafarski Mariusz 242, 243
Kaisz Andrzej 163
Kalinowski Bogusław 218
Kalinowski Franciszek 21
Kalinowski Mirosław 132
Kalinowski Stanisław 384
Kalinowski Wacław 352
Kałkiel Stanisław 340
Kaługin E. 18, 371
Kałuska Urszula 358
Kałuski Przemysław 358
Kałuski Wiesław 358
Kałuża Tadeusz 48, 53
Kałużny Jan 132
Kamecki Sylwester 344
Kameński Jan 355
Kamiński Alojzy 383
Kamiński Bolesław 346
Kamiński Henryk 83, 113, 246
Kamiński Jan 132
Kamiński Janusz 85
Kamiński Karol 336, 360
Kamiński Marek 182
Kamiński Narcyz 121
Kamiński Wiktor 38, 39, 52,
188
Kania Władysław 139
Kanicki Zbigniew 182
Karbowniczek Jan 71
Karcz Jerzy 132
Karczewski Janusz 348, 349
Kardynelczyk Tadeusz 382
Karp 276
Karp Józef 321
Karp Krzysztof 341
Karpiński Bolesław 60, 65
Karpiński Dariusz 340
Karpiuk Wiesław 163
Karwat Mieczysław 322
Karwecki Stanisław 164
Kasjaniuk Jerzy 357, 358
Kasjaniuk Stanisława 357, 358
Kasperowicz Marek 341

Kasprzak M. 276, 280
Kasprzycki Zbigniew 346
Kawa Stefan 116
Kawczyński Jan 349
Kawczyński Zbigniew 319
Kazimierzczak Eugeniusz 66
Kazimierzczak Maciej 336
Kazimierzczak Mariusz 340
Kazimierski Wacław 79, 321,
323, 325, 326, 327, 328, 329,
331, 337, 344, 355, 363, 373
Kazykalewicz Stefan 242
Kaźmierczak Beata 358
Kaźmierczak Zbigniew 41
Kaźmierowicz Tadeusz 345
Kaźmierowski Marian 109, 244
Kącki Andrzej 309
Kącki Tadeusz 48, 308
Kens Włodzimierz 341
Kędra Zbigniew 127
Kędziora Grzegorz 346
Kędziora Kamil 228
Kędziora Lidia 365
Kępa Leszek 212, 251, 357
Kępa Urszula 357
Kica Andrzej 327
Kica Józef 365
Kidoń Kamil 227
Kielar Robert 182
Kielbowicz Adam 218
Kierys Aleksander 114, 253,
353, 354
Kijora Julian 60, 203
Kikosicki Michał 361
Kiliński Piotr 177, 207
Kisielewski A. 172
Kitzman Waldemar 204
Klein Władysław 345
Kleindienst Marek 164
Klich Bogdan 229
Klich Stanisław 61, 86, 170,
172
Klimczak Zygmunt 326
Klimecki 263
Klimecki Zygmunt 38, 49
Klimek Krzysztof 182
Klimek Marian 132
Klorek Stanisław 320, 322
Klorek Tadeusz 365
Kloza Andrzej 336, 360
Kłosowski Aleksander 202
Kmieciak Tadeusz 363, 371
Knapiek Zygmunt 381
Knopczyk Henryk 60, 65
Knoski Józef 139
Kobylarz Grzegorz 219, 232,
233
Kobyłka Janusz 212
Kocerca Krzysztof 247
Kochan Jan 345
Kochanowski Józef 331, 332,
334, 335
Kochański Gerard 328, 351
Kocoń Alfred 164, 355
Kocoń Tomasz 332, 335
Kocyła Bronisław 377
Kogut Kazimierz 349

- Koiliński K. 258, 371
 Kolb Marian 168
 Kolberski Edward 321
 Kolczuk Władysław 66
 Kolebuk Jerzy 358
 Kolebuk Władysława 358
 Kolenda Edward 164
 Kolenda Jerzy 132
 Kolińska Hanna 247
 Kołando Tadeusz 257
 Kołodziej Tadeusz 384
 Kołodziejczyk Andrzej 340
 Kołodziejczyk Piotr 171, 172
 Kołodziejski Jan 345
 Kołodzieński Józef 131, 177, 179, 193, 194, 203, 204
 Kołosowski Artur 362, 341
 Kołow 32
 Komorowski 354
 Komorowski Bronisław 219, 229, 233, 237, 248
 Komorowski Stanisław 377
 Komow 276
 Kondek Czesław 44
 Konieczny Adam 346
 Konieczny Janusz 181, 182
 Konieczny Kazimierz 48, 53, 86
 Konieczny Stefan 379
 Konieczny Zbigniew 331, 351
 Konior Mariusz 346
 Konopiński Zbigniew 131, 204, 205
 Kopczewski Marian 6, 36, 37, 371
 Kopko Marek 184, 185, 198
 Korczak Bronisław 53
 Korejwo Józef 49, 53
 Kornijewski Adam 332
 Korodczko Władysław 321
 Kortlas Piotr 194
 Korus Stanisław 385
 Korzeniowski Jan 127, 129, 189
 Korzystańska Anna 270
 Koselski Marian 331, 335, 340, 348, 349, 361, 362
 Kosiacki Marian 381
 Kosiedowski Andrzej 182
 Kosmowski Kazimierz 71, 83, 188
 Kossak Czesław 321
 Kossek Zbigniew 219, 222, 223, 247
 Kostecki Henryk 322, 330
 Kostrubiec Franciszek 71
 Kościelewski Stanisław 322
 Kościuszko T. 38
 Kot Jan 381
 Kot Ryszard 322, 328, 349, 355
 Kotkowicz Waldemar 86
 Kotlewski Kazimierz 169, 171, 183
 Kowal Tadeusz 85, 136, 165, 168, 174
 Kowalcuk Sebastian 219, 223, 235, 237, 238, 239, 248
 Kowalczyk Jerzy 86, 108, 109, 137, 139, 145, 165, 187, 229, 264, 274
 Kowalczyk Lucjan 327, 331, 332, 333, 337, 338, 373
 Kowalczyk Wiesław 346
 Kowalczyk Zbigniew 341, 342, 344
 Kowalewski Józef 49
 Kowalewski Tadeusz 115
 Kowalski Florian 52
 Kowalski Janusz 240
 Kowalski Jerzy 324, 373
 Kowalski Krzysztof 351
 Kowalski R. 141, 373
 Kowalski Ryszard 164
 Kowalski Stefan 109, 114
 Kowalski Zbigniew 338
 Kowynia Stanisław 5, 68, 97, 98, 315, 367, 371
 Kozak Józef 85
 Kozak Krzysztof 331
 Kozakiewicz 354
 Kozik Marian 65, 123
 Kosiński Leszek 212
 Kozłowski Rafał 218, 237
 Kozłowski A. 372
 Kozłowski Aleksander 384
 Kozłowski Ryszard 160, 340
 Kozłowski Sławomir 180
 Kozub Tadeusz 375, 378
 Kozyra Zbigniew 336
 Kożuchowski Zygmunt 170
 Kralik Paweł 164
 Kraszewski Antoni 177, 195, 196
 Kraško Bazyli 340
 Krawczak Krzysztof 192
 Kroszczyński Jan 281
 Krośniewski Jan 185, 229, 232
 Król Dariusz 194
 Król Kazimierz 179, 211, 229
 Królikowski Tadeusz 21, 383
 Kruczek Kazimierz 378
 Kruczek Marek 110
 Kruk Michał 319
 Kruk Zbigniew 330, 346
 Krupa Beata 270
 Krupa Waldemar 365
 Krupiński Wojciech 132, 178, 180, 186, 187, 188, 190, 197, 259, 373
 Kruszc Wsław 44
 Krychta 61, 64
 Krychta Józef 86
 Kryczka Robert 179
 Krygier Krzysztof 179
 Krynicki Damian 358
 Krysenko G. D. 315, 372
 Krzesaj Ryszard 122
 Krzeszowski Wiesław 340
 Krzykowski Jerzy 179
 Krzysik Henryk 115
 Krzyston Marian 382
 Krzywdziński Dariusz 6, 68, 141, 180, 184, 186, 187, 191, 195, 197, 229, 259, 274, 372
 Krzyżanowski Aleksander 73, 263
 Kubas Edward 86, 108, 110
 Kuberka Bogdan 327, 335, 336, 360
 Kubiś Sławomir 167
 Kucharczyk Henryk 256
 Kucharski Kazimierz 331
 Kucharski Mirosław 237
 Kuczyński Jacek 358
 Kuczyński Marcin 228
 Kuczyński Zygmunt 322
 Kujawa Stanisław 357
 Kuk Zenon 379
 Kulasa 66
 Kulawczyk Zenon 49
 Kuliga Jacek 176, 222, 224, 225, 227, 228, 360
 Kulikow Wiktor 117, 136
 Kulma Roman 52
 Kułaga Józef 40
 Kuncewicz Franciszek 83
 Kuncewicz Konrad 164
 Kuniszewski Zbigniew 242, 243
 Kupiec Alfred 164
 Kupka Ewa 358
 Kura Tadeusz 38
 Kurczyn Tadeusz 361
 Kurdziel Adam 321
 Kuriata Adam 247
 Kurlowicz Mieczysław 203, 204
 Kurowski 66
 Kurowski Jan 85
 Kurtaszew Dymitr 321
 Kustroń Andrzej 346
 Kuś Ryszard 86, 134
 Kuś Tadeusz 334, 358
 Kuśmierk Adam 383
 Kuśmierk Zbigniew 5, 7, 331, 341, 344, 361, 365, 367, 372, 373
 Kutiejnikow Michał 28
 Kuziora Tadeusz 186
 Kuzmecki Jan 381
 Kuźniar Mieczysław 52, 274
 Kuźniarz Jan 252
 Kuźniecowa Eugeniusz 48
 Kwiatkowski Jerzy 264, 274, 327, 344, 461, 367
 Kwiatkowski Zbigniew 171
 Kwieciński Stanisław 49
 Kwika Jerzy 272
L
 Ladziński Adam 247
 Lange 22
 Lango Zdzisław 184, 229
 Latosiński Franciszek 331, 334, 345, 365
 Lazar Elżbieta 358
 Lechowicz Edward 85, 133, 164
 Leja Andrzej 116
 Lemieszek Józef 66, 72, 263, 354
 Leniart Jacek 184, 270
 Lesiakowski Władysław 135
 Lesicki Jerzy 345
 Leszczyński Wacław 319
 Leśniak Konrad 60
 Leśniak Stanisław 382
 Leśniewski Stanisław 340
 Leśniewski Wiktor 351
 Lewandowski Andrzej 53
 Lewandowski Jan 326
 Lewandowski Tadeusz 331, 342
 Lewandowski Wacław 66
 Lewandowski Zbigniew 76
 Lewgow Leon 71
 Lewicki Artur 217
 Lewicki Wojciech 145, 161, 176, 179, 187, 211, 215, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 227, 233, 238, 247, 248, 274, 339, 360
 Lewoń Daniel 365
 Libera Mirosław 242
 Liberka Andrzej 182
 Lipiecki Andrzej 356
 Lipińska Stefania 53
 Lipiński Lech 47, 52
 Lipiński Przemysław 346
 Lipka Jan 345
 Lipski Kazimierz 384
 Lis Krzysztof 223, 227, 229, 230, 233, 234, 248
 Lisek Dariusz 346
 Lisowicz Benedykt 322
 Lisowski Józef 79, 85, 300
 Liśkiewicz Wojciech 326
 Lizakowski Kazimierz 79, 85, 133, 135, 164, 359, 368
 Loba Tadeusz 204
 Lonatowska Ewa 119
 Lubczyński Andrzej 237
 Lubiwy 276
 Ludwicki Kazimierz 132
 Ludwiczak Danuta 270
 Ludwig W. 24
 Ludwińska Natasza 365
 Ludziak Jerzy 352
 Lułka Zbigniew 334, 336
 Luterek Bogdan 86
Ł
 Łabęcki H. 140
 Łaborewicz Ivo 364
 Łabucin Jerzy 96, 110, 114, 251
 Łacki Józef 53, 72, 79
 Łaguz Marian 333, 335, 351
 Łapiński Krzysztof 123, 125, 131
 Łata Józef 381
 Ławniczak Krzysztof 79, 85, 121, 123, 206
 Łębski Stanisław 48, 53
 Łodocznikow Borys 318, 319
 Łopusiewicz Sławomir 205
 Łoziński Krzysztof 276
 Łozowski Longin 76, 108, 140, 166, 167, 171, 189, 337
 Łuka Adam 192
 Łukaszewicz Waldemar 36, 37, 372

Łukaszuk Zbigniew 331
 Łukowski Jerzy 319
 Łyszczasz Stanisław 382
 Łyszczek Edward 132

M

Mach Ryszard 219, 222, 223, 247
 Machała Jan 321
 Machała Zbigniew 362
 Machalek Marzena 355
 Maciejak Stanisław 60
 Maciejewski Andrzej 346
 Maciejonek Władysław 192
 Maciński Lesław 48
 Maciński Wojciech 354
 Madziała Czesław 197
 Magarewicz Czesław 381
 Magniszewski Marek 218
 Maj Witold 219, 226
 Majcher Marek 341
 Majer Krzysztof 245
 Majer Mateusz 219
 Majewski Lech 218, 219, 233, 236, 238, 240, 243, 259, 373
 Majewski Ryszard 345
 Majka Ryszard 340
 Majka Stanisław 333, 345, 349
 Makiej Stanisław 224
 Makowski Krzysztof 164, 165, 210, 211, 249
 Maksymowicz Dariusz 152, 164, 171, 184
 Malec Jan 71, 132
 Malina Teresa 234
 Malina Zdzisław 50, 72, 73, 76, 79, 80, 81, 91, 234, 261, 262, 263, 264, 274
 Maliński Władysław 380
 Maliszewski Tadeusz 320
 Małecki Władysław 121
 Manierski Feliks 202
 Mankiewicz Czesław 77, 89, 97, 279, 292, 315
 Marciniak Zbigniew 215
 Marcinkowski Adam 132
 Marcinkowski Bronisław 341, 142, 355
 Marcinkowski Sławomir 342
 Marciniowski 379
 Marczak Kazimierz 83, 110, 253
 Marczak Stefan 38, 61
 Marczyk Wiesław 331
 Margusz Jadwiga 270
 Markiewicz Dariusz 361
 Markiewicz Jerzy 47, 78, 53
 Markiewicz Władysław 356, 365
 Markowski 49
 Markowski Kazimierz 164
 Marmurski Maciej 171
 Marowski Stanisław 65
 Marszałek M. 258, 371
 Martusewicz Mieczysław 362
 Martynuska 263
 Martynuska Mieczysław 71, 132, 164

Marud 18, 371
 Maślak Z. 18, 315, 373
 Mateja Józef 345, 351
 Matejuk Stanisław 330, 336, 360, 373
 Matejunas Jan 116
 Matłosz Kazimierz 352
 Matoska Marian 204
 Matras Marian 67
 Matuszak Antonina 164
 Matuszak Krzysztof 361
 Matyjewicz Henryk 346
 Mazerant Leszek 66, 71, 85, 173
 Mazur Czesław 377
 Mazur Remigiusz 176
 Mazur Roman 270
 Mazur Stanisław 383
 Mazurkiewicz Marian 139, 163, 166, 173, 174, 211
 Medyński Józef 111
 Meller Jacek 235, 236
 Mendak Jerzy 351, 352
 Mertes R. 344
 Metecki Andrzej 124
 Mękal Bogdan 362
 Michalik Franciszek 341
 Michalik Ryszard 174
 Michalski Robert 187
 Michalski Tomasz 223, 240, 242, 243, 248
 Michniuk Konstanty 5, 68, 97, 98, 253, 315, 367, 371
 Michno Grzegorz 340
 Michnowski Witalis 109
 Mielczarek Janina 358
 Mielnik Józef 385
 Miętki Oleg 270
 Migdalski Marian 276, 278, 315, 372
 Mikieliewicz Zbigniew 124, 127, 130, 188, 197
 Mikołajczak Henryka 365
 Mikołajczak Waldemar 186, 191
 Mikołajczak Zdzisław 331
 Mikołajczyk Andrzej 382
 Mikołajczyk Stanisław 346
 Mikołajski Marek 340
 Mikołowski Marian 65
 Mikoś Tadeusz 103, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 141, 187, 245, 247, 264, 274, 309, 320, 322, 327, 375
 Mikuła Zdzisław 187, 190
 Mikusiński Marek 132, 183, 193
 Milczarek Eugeniusz 200
 Miller Czesław 132
 Miłkowski Mariusz 242, 243
 Minc Hilary 276
 Miodek Jan 322, 354
 Mioducki Sławomir 234
 Mirek Jan 257
 Misiak Roman 6, 68, 124, 127, 141, 182, 259, 371, 372, 374
 Miszczuk Krystian 233
 Misztela Kazimierz 203
 Mitas Czesław 47, 48, 53, 72, 164, 359, 300

Mitka Stanisław 358
 Mitrega Jan 92
 Mityksza Bogusław 385
 Mleczak Jerzy 116, 117
 Młynarczyk Sławomir 348
 Mocek Jan 321
 Modrzejewski Ryszard 351
 Molczyk Eugeniusz 136
 Monkiewicz Grzegorz 165
 Montgomery Meig 232
 Mordarski Janusz 235, 236, 237
 Mordarski Z. 315, 372
 Mordawski Hubert 6, 18, 97, 117, 141, 142, 258, 259, 260, 274, 331, 371, 373
 Morytz Jolanta 371
 Moskal Lesław 330
 Mossor Antoni 359
 Mostek Jan 378
 Moszumański Z. 36
 Mozolewski Leon 351
 Możdźoch 166
 Możański Grzegorz 136
 Możejko Adam 219, 233
 Mroczo Franciszek 2, 124, 315, 331, 342, 347, 349, 355, 373
 Mroziński Marian 127
 Mroźniewski Czesław 330
 Mrówka Stanisław 358
 Muczek Stefan 360
 Mulak Stefan 339
 Murawski Zdzisław 318
 Musialik Marian 48, 79, 91, 300
 Musiał Andrzej 327
 Muszyński Ryszard 337, 338
 Muszyński Wiktor 164
 Myszka Mirosław 340
 Myśliwiec Jerzy 342, 349

N

Nadolny Józef 256
 Naiński 22
 Nakielski Grzegorz 129, 200, 201, 349
 Napierała Stanisław 341
 Narożny Jacek 95, 113, 252
 Nasiadka Józef 156, 157, 161, 164, 172, 187, 215, 216, 224, 258, 265, 274
 Nawrocki Marek 179
 Niedośmiałek Paweł 341
 Nielsen V. D. 181
 Niemczyk Michał 345, 351
 Nieradko Marian 352
 Niewiadomski Andrzej 362
 Niewiadomski Józef 240
 Niewiadomski Stanisław 322
 Nikolajuk Mikołaj 332
 Nogal Andrzej 200
 Norwid C.K. 328
 Nosal Sławomir 185
 Nowacki Paweł 275
 Nowaczyk Piotr 194
 Nowak Jan 119
 Nowak Janusz 163, 211, 224, 225, 226

Nowak Jerzy 362
 Nowak Józef 379
 Nowak Krzysztof 222, 223, 247
 Nowak Marian 355
 Nowak Sebastian 247
 Nowak Stanisław 193
 Nowak Władysław 326
 Nowak Zbigniew 332, 340, 341, 360, 365
 Nowak Zdzisław 378
 Nowakowski Janusz 232, 242
 Nowakowski Mieczysław 119
 Nowakowski Ryszard 365
 Nowakowski Stanisław 193
 Nowicki Józef 346

O

Obecny Stanisław 49, 71
 Obrębski Marek 355
 Obuchowicz Kazimierz 321
 Ochocki Paweł 121
 Ocik Werner 352
 Oczkowiec Beata 227, 228
 Oczkowski Zenon 65
 Okólski Krystian 60, 71, 83, 121, 124, 195, 196, 203
 Okrzesik Antoni 112, 114, 117
 Okupniak Andrzej 132, 170, 184, 189
 Olbrych Bronisław 146
 Olczyk Henryk 235
 Olech Andrzej 234
 Olechno Edmund 340
 Olejniczak Maksymilian 326
 Olejniczak Zdzisław 65, 71, 121
 Olejnik Mariusz 243
 Oleksy Jacek 268, 270
 Olender Wiesław 248, 212, 214, 257
 Olkusi Zenon 171
 Olszewski Dariusz 164
 Olszewski Jerzy 330, 331, 333, 334, 337
 Olszewski Lech 171
 Olszewski Ryszard 259, 374
 Olszewski Teofil 131
 Onyszkiewicz Janusz 212
 Opalek Zdzisław 321
 Orczyk Edward 122
 Orlicz-Dreszer Gustaw 20
 Orlikowski Józef 61, 65
 Orłowski Dariusz 242
 Orłowski Jacek 219
 Osmulski Tadeusz 188, 190
 Ostrowski A. 166
 Otwinowski Zdzisław 127, 132
 Owczarek Józef 245, 246
 Ożga Andrzej 340

P

Pabiarz Stanisław 96, 110, 114, 252
 Pabin Stanisław 337
 Pacanowski Robert 270
 Pacholec Ryszard 188, 190
 Pacholski Leszek 171
 Pacholek Adam 109

- Paczkowski Stanisław 71, 121
 Pagacz Stanisław 325, 328, 331, 336
 Pajdzik Jarosław 346
 Pajewski Zbigniew 309
 Pajor Henryk 48
 Paleń B. 36, 373
 Paluchowski Janusz 109, 110
 Palucińska Anna 270
 Pałamarz Sebastian 218
 Pałka Bogdan 182
 Panafiuk 275
 Panczkowski Wojciech 362
 Pankowski Jerzy 116
 Paprocki Bogdan 180
 Parecki Marek 218, 239
 Parys Antoni 164
 Paszkowski Grzegorz 346
 Paszkowski Michał 365
 Paszkowski Roman 89, 91, 329
 Paszkowski Wiesław 270
 Paściak Andrzej 97, 141, 258, 259, 371
 Patora Zenon 131
 Pawelec Jerzy 6, 18, 68, 141, 183, 184, 185, 187, 198, 259, 315, 340, 372, 373
 Pawlak Marek 116
 Pawlak Telesfor 320, 321
 Pawlak Władysław 141, 208, 375
 Pawlak Włodzimierz 327, 331, 335, 337, 338, 342, 365, 367
 Pawlik Andrzej 171
 Pawlonka Andrzej 341
 Pawłowska Danuta 358
 Pawłowski 41
 Pawłowski Józef 141, 142, 372
 Paździor Julian 330, 331
 Pączek Henryk 71, 359
 Pączek Wiesław 331
 Peda Dawid 227
 Peikert Bronisław 2, 5, 113, 114, 115, 116, 119, 187, 235, 245, 246, 274, 315, 316, 338, 339, 344, 349, 355, 358, 361, 371, 373
 Pelichowski Józef 321
 Pempuś Waldemar 227
 Perzyna Zbigniew 186, 240, 241
 Peterlik Grażyna 164
 Pęchorzewski Feliks 377
 Pędzich Henryk 85
 Pędzik Bronisław 321
 Pędziwiatr Eugeniusz 327
 Piasecka Zofia 164
 Piątek Zdzisław 85
 Piątkowski Bolesław 205
 Piątkowski Wiesław 253, 353
 Piech Józef 85, 134
 Pieczonkowska Iwona 358
 Pieczonkowski Andrzej 358
 Piekarczyk Józef 321, 326, 328, 331, 333, 334, 336, 339, 355, 357, 373
 Piela J. 316
 Pielacha Jan 168
 Pieńkos Jerzy 332
 Pieńkoś Ryszard 340
 Pietraszek M. 372
 Pietrow Aleksander 31, 261
 Pietruszewski Jerzy 346
 Pietryga Jarosław 270
 Pietrzko Roman 204
 Pietrzyk Józef 253, 352
 Pikulski Stanisław 61
 Pilarczyk Władysław 360
 Pilch Paweł 358
 Pilch Ryszard 362
 Pilecki Henryk 330
 Pilichowski Kazimierz 234
 Pilip Adam 204
 Piotrkiwicz Elżbieta 164, 167
 Piotrowski Czesław 110, 114
 Piotrowski Kazimierz 59
 Pióro Wawrzyniec 328, 345, 356
 Piszczek Stefan 42
 Piwarski Ryszard 352
 Plucińska Anna 270
 Pluszcz Halina 245
 Płachciak Adam 365
 Płowiec Jerzy 164
 Poczęty Marian 321
 Podemski Zbigniew 173, 174
 Podkański Janusz 165
 Podkocki Kazimierz 42
 Podkościelny Czesław 140, 231
 Podsiadłowski Józef 48, 53, 66, 359
 Podsiadły Marian 109
 Podwojski N. J. 12
 Podzorski Jerzy 114
 Pokrzywniak Józef 65
 Polak 172
 Polański Krzysztof 131
 Polański Zdzisław 188
 Polega Robert 174
 Politowicz Mieczysław 383
 Politowski B. 259, 373
 Polkowska Elżbieta 164
 Połec Jacek 222, 223
 Pondo Alfred 47, 53, 359
 Popa Zbigniew 116
 Popiela Marian 42, 257
 Porębiak Damian 247
 Potyrański Kazimierz 192
 Powers Francis G. 68
 Półkoszek Alfred 95
 Prażmo Czesław 52, 85, 354
 Przemyski Włodzimierz 71, 79, 85, 134, 173, 224, 225
 Przeniczny Antoni 18, 372
 Przewoźny Janusz 139
 Prześlowski Anatol 321
 Przybyła Eugeniusz 85, 121
 Przybyłowski Bogusław 71
 Przybys Władysław 383
 Pstrocki A. 259, 372
 Ptasek Adam 353
 Ptaszkowski Władysław 336
 Puchacz Andrzej 341
 Puchacz Ryszard 330
 Pudło Karol 22
 Purek Jerzy 276
 Pustelnik Bogdan 91, 96, 110, 114, 252
 Puto Miłosz 182, 218, 257, 268, 270, 272, 273
 Puzewicz Zbigniew 48
 Pyda Tadeusz 346
 Pydde Sylwester 79, 115, 255
Q
 Quintes Guenther 361
R
 Rabenda Zdzisław 182
 Rachwał Ryszard 194
 Radomyski A. 18, 36, 372
 Radosz Jan 380
 Radyszak 167
 Radziejewski Wiesław 270
 Radzikowski Andrzej 206
 Radziwońka Zdzisław 71
 Rak Adam 182
 Rak Kazimierz 320
 Rakowski Romuald 331
 Ratajczak Maciej 113, 115, 235
 Ratajczyk Bogumił 124, 125
 Ratyński Ludwik 38, 39, 52, 62, 73, 79, 263, 274
 Raube J. 259, 373
 Redwan Edward 327, 333, 339
 Rehliś Andrzej 356
 Rembalski Andrzej 71, 85, 94, 95, 103, 141, 188, 246, 264, 274
 Renkas Mieczysław 71, 354
 Reszczyński Józef 132
 Robak Marian 360
 Rochowicz R. 258, 373
 Rodak Tadeusz 322
 Rodzik Edward 320, 321, 351, 360
 Rogala Paweł 174
 Rogalski Jerzy 47, 48, 53, 79
 Rogoziński Józef 41, 49, 251
 Rogoziński Tadeusz 379
 Rohloff Kazimierz 49
 Rojek Józef 119, 120
 Rokita Kazimierz 381
 Rokossowski Konstanty 63, 276, 277
 Rokosz Hanna 164
 Rola Żymierski Michał 34
 Rolski Tadeusz 153
 Romankiewicz Jan 351
 Romanyk Tadeusz 47, 53, 59, 76, 79, 263, 264, 274
 Romek Jerzy 360
 Romeyko Aleksander 32
 Romnicki R. 275
 Rosiński Jan 180
 Rossa A. 18, 372
 Rostkowski Mirosław 174
 Rothmann N. U. 181
 Rozbicki Czesław 378
 Rozen Tadeusz 164
 Rożubirski Edwin 357
 Roztunow Aleksander 48
 Różański Andrzej 48, 53, 359
 Różański Grzegorz 359
 Różej Janusz 340
 Ruciński Karol 326, 328
 Rudek Bolesław 377
 Rudnicki Krzysztof 182
 Rudzik Marek 117
 Rumian Władysław 252
 Rupeć Jan 352
 Ruszczak Tadeusz 121
 Ruta Bożena 119
 Rutkowski Mirosław 383
 Rutkowski Roman 354
 Rybacki Henryk 203
 Rybacki Leszek 341
 Rybak Zofia 164
 Rychlik Jerzy 309
 Rychło Andrzej 358
 Rychter Olgierd 83
 Ryło Julian 383
 Ryncarz Rudolf 340
 Ryng Robert 242
 Rytwiński 66
 Rytwiński Tadeusz 131, 204
 Ryżko Stanisław 275
 Rzepka Arkadiusz 336, 374
S
 Sabaj Kazimierz 240
 Sacharewicz Henryk 48, 275
 Sadowski Stanisław 133, 164
 Saja Tadeusz 361, 342
 Sajdak Ryszard 47, 48, 53, 59, 68, 79, 85, 119, 120, 122, 125, 129, 141, 186, 187, 188, 189, 190, 259, 359, 374
 Samborowski Ryszard 327
 Samosudow Aleksiej 35
 Samotycha Marcin 377
 Samson Edmund 132
 Samulewicz Stanisław 113
 Sańko Henryk 245, 338, 341
 Sasin Jerzy 244
 Sasow 51
 Saweliew Sebastian 233
 Sawicki Rafał 241, 143
 Sawicki Tadeusz 354
 Sawski Mariusz 346
 Sazonow Sergiusz 262, 274
 Schabowski Kazimierz 119
 Schumid Hipolit 381
 Sekulski Piotr 336
 Sekulski Stanisław 85
 Semeniuk Robert 155
 Senczyszyn Franciszek 137, 224, 225
 Senkiel Jan 320, 354
 Seremiuk Ryszard 72
 Seroka Henryk 41, 52, 56, 57, 61, 66, 68, 71, 78, 79, 83, 91, 98, 353, 372
 Setlak Lucjan 365
 Seuberlich J. 344
 Sędek E. 315, 316, 372
 Sędziak Bogdan 114, 129, 130, 141, 182, 187, 188, 190, 196, 253, 375
 Sidorczyk Piotr 41, 384

- Sieczkowski Czesław 179, 184, 193, 240
 Siedlecki Ryszard 346
 Siekiera Jan 151, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 187, 229, 258, 265, 274, 315, 373
 Siembida Marian 164
 Siemieniuch 139
 Siemoniak Tomasz 233
 Sieniawski Zbigniew 53, 359
 Sieniek Jarosław 346
 Siennicki Andrzej 331, 340
 Sierakowski Gabriel 355
 Sieraszan Ryszard 261
 Sieroń Wojciech 131
 Siewruk Józef 345
 Sikora Marcin 341
 Sikora Michał 6, 68, 141, 154, 157, 158, 179, 180, 181, 182, 185, 186, 187, 200, 206, 216, 218, 226, 232, 233, 247, 248, 258, 259, 265, 268, 270, 271, 274, 339, 371, 373
 Sikora P. 374
 Sikora Stanisław 178
 Sikora Wojciech 168, 173, 174
 Sikorski Adam 177, 200
 Sikorski Zdzisław 86, 109, 249
 Siodełko 56
 Siry Andrzej 153, 184
 Sitnik Waldemar 212
 Siuda Andrzej 240
 Siuda Jarosław 340, 362
 Siudziak Kazimierz 65
 Siujwa Kazimierz 47, 48, 53, 359
 Siwicki Florian 117, 122
 Siwiec Bogusław 222, 223, 247
 Siwiec Marek 163, 226
 Skalisz Edward 132
 Skalski Roman 48, 53
 Skiba Roman 182
 Skibińska Ryszarda 164
 Skibiński Czesław 204
 Skibniewski Leonard 121
 Skierski Józef 326, 331
 Skierski T. 140
 Skoczek Piotr 326, 341
 Skoczylas Paweł 131
 Skonieczny Krzysztof 205
 Skorup Andrzej 219
 Skorupiński Bonifacy 48, 53, 359
 Skorupka Edward 171
 Skotnicki Stanisław 71
 Skowron Elżbieta 357, 358
 Skowron Wiesław 357, 358
 Stankiewicz Jarosław 182
 Skóra Janusz 164, 172, 267
 Skórak Piotr 164, 165
 Skórski Edward 244
 Skrzek Wanda 164
 Skrzypczyński K. 315, 371, Skrzypińska Elżbieta 164
 Skrzyszewski Alojzy 61, 66, 83, 95, 96, 251, 252, 353
 Sławiński 139
 Sławiński Jan 171
 Słomiński Jacek 340
 Słotwiński Stanisław 68, 154, 156, 211, 212, 213, 215, 246, 251, 274, 372, 374
 Słotwiński Tomasz 222, 223, 259, 374
 Słowik Władysław 132, 144
 Słowińska Alodia 363
 Słowiński Marek 218
 Słowiński Radosław 382
 Sługocki Edward 72
 Smalarz Aleksander 361
 Smolec Janusz 266, 267, 340
 Smoliński Tadeusz 327, 358, 367
 Sobczak Henryk 340
 Sobczak Robert 346, 367
 Sobczak Roman 365
 Sobczak Stanisław 48, 53, 54, 359
 Sobczyk Czesław 378
 Sobiechowski Marek 211, 216, 218, 219, 226, 237, 247, 253, 274, 339
 Sobkowicz Grzegorz 237, 238
 Sobolewski Rajmund 243
 Sobotka Jan 257
 Sodikiewicz Ryszard 180, 184
 Sojka Franciszek 132
 Sokolcow Dymitr 275
 Sokoliński Jakub 257
 Sokołowski Józef 351
 Solecki Kazimierz 385
 Sołtys Władysław 382
 Sosiński Józef 86, 134, 169, 171
 Sosiński Krzysztof 365
 Sośniak Marek 336, 341, 367
 Sośniarz Włodzimierz 168
 Sowa Arkadiusz 226, 243
 Sowiński Maciej 187
 Spisak Roman 350
 Sprusik Antoni 71
 Spychalski Marian 80
 Srebrny Konstanty 109, 110
 Stachiewicz Zofia 363
 Stachnal Marta 346
 Stachow Stanisław 171
 Stachowicz Kazimierz 325
 Stachula Adolf 5, 36, 37, 68, 97, 274, 317, 331, 332, 334, 365, 367, 372, 374
 Stachula Bogdan 36, 374
 Stalczyk Edmund 378
 Stamieszkin Jan 80
 Stanisławski 42
 Staniszewski Piotr 228
 Stankiewicz Jarosław 182
 Stanulewicz Andrzej 182, 185, 198
 Stańkowski Andrzej 336
 Stasiewicz Bogdan 116
 Stąporek Mirosław 212, 249, 256
 Stąpór Kazimierz 336, 355
 Stec Józef 65, 71, 78, 85
 Stefański Jerzy 134, 321
 Stefański Roman 171
 Stefański Władysław 256
 Stępień H. 374
 Stępień Henryk 331
 Stępień Leszek 48, 53, 55, 359
 Stępień Stanisław 85
 Stolarski Julian 41
 Stradowska Zofia 365
 Strugała Arkadiusz 218, 224, 225
 Strycharski Stanisław 331
 Stupak Robert 270, 340
 Subik Roman 115, 117, 255
 Sucharz Stanisław 377
 Sudhoff Guenther 344
 Suduł Edward 321
 Sujecki Zygmunt 86
 Superson Robert 346
 Sury Czesław 115
 Suski Wiesław 113
 Suszko Małgorzata 270
 Suwalski Mariusz 270
 Suwarski Michał 164
 Swatowski Leon 202
 Syczuk Zbigniew 352
 Synowiec Kazimierz 182
 Szablin Wienianin 276
 Szablowski Andrzej 365
 Szacki W. 274
 Szafrąński Alojzy 132
 Szałaj Jan 331, 365
 Szambelan Wojciech 177, 193
 Szargawiński Andrzej 348
 Szarnacki W. 258, 259, 374
 Szatkiewicz Stanisław 85
 Szczepanek Tadeusz 355
 Szczepanik Jan 48, 53
 Szczepanik Władysław 55, 379
 Szczepański Adam 362
 Szczepucha Władysław 322
 Szczesny Ryszard 326, 331
 Szczęch Jerzy 352
 Szczęśny J. 88
 Szczęśny Józef 365
 Szczęśniak Ireneusz 109
 Szczęśniewski Dariusz 340
 Szczot Paweł 241
 Szczupak Michał 361
 Szczurek M. 275
 Szczygło Aleksander 157
 Szemmerski Tomasz 339, 340
 Szerszeń Antoni 357
 Szewczenko Ł. 18, 371
 Szklarski Mirosław 179
 Szklarski Stefan 320
 Szłowski Andrzej 179
 Szlenk Krzysztof 336
 Szmigiel 51
 Szmołda Tomasz 228
 Szpajda Hilary 52, 79, 133, 135, 137, 140, 263
 Szpak Napoleon 24
 Szpet Józef 326
 Szpieg Stanisław 380
 Szpilewski Tadeusz 132
 Szplima 51
 Szturmowski Ryszard 132, 179
 Szturmowski Witold 132
 Szuba Halina 188
 Szuba Zbigniew 119
 Szufflicki Henryk 65
 Szulakowski Stanisław 171
 Szulda Józef 116
 Szulkin Paweł 72, 275

Ś

- Szulwic Benedykt 184, 191, 208
 Szusznia Jerzy 352
 Szwabowski Waldemar 139
 Szwarocki Jan 65
 Szybalski Władysław 319, 320
 Szydłowski Jan 384
 Szydłowski Karol 200
 Szymańczuk Marian 200
 Szymańska Jolanta 270
 Szymański Andrzej 181, 340
 Szymański Edward 384
 Szymański Mariusz 346
 Szymański Stanisław 119
 Szymczak Zenon 85, 122, 131
 Szyzkiewicz Jan 276
 Ściborek Michał 253
 Ścieżka Julian 48, 276, 309
 Ślasiński Marian 380
 Ślesar Józef 202
 Ślimak Leszek 219
 Ślipko Kazimierz 124, 132
 Śliwiński Paweł 240
 Śliwka 49
 Śliwka Jan 3
 Śliwka Wiesław 212
 Ślusarczyk 134, 139
 Śmietana Eugeniusz 86
 Śniegoski Stanisław 205
 Świątkiewicz Leszek 274, 321, 327, 355
 Świdorski Jan 48
 Świdurski Stefan 214, 220, 222, 223, 235, 247, 256
 Świerk Tadeusz 28, 351, 352, 353
 Świerżowicz Jan 336
 Świtalski Witold 192

T

- Tabacznik Tadeusz 349
 Tabiecki Waldemar 346
 Tabienko Henryk 340, 329, 356
 Tadeuszczyk Władysław 380
 Tatar 33
 Tkaczyk Stefan 40, 72, 263
 Toboła Dariusz 218
 Tolkać Marek 331, 334, 336, 348
 Tomas Janusz 180
 Tomasik Aneta 270
 Tomasik Robert 270
 Tomaszewski Artur 234
 Tomaszewski Henryk 83, 121, 123, 124, 193, 194
 Tomaszewski Jerzy 97, 164, 168, 274, 315, 346, 372, 374
 Tomaszewski Marek 217
 Tomczak Józef 52, 65
 Tomczyk 49

Tomczyk Krystyna 164
 Tomkowicz Stanisława 365
 Traczyk Stefan 354
 Trajdos Jerzy 354
 Trawin Mikołaj 51
 Trawiński Feliks 345, 351
 Trawkowska Dobroniega 357
 Trawkowski Marek 115, 357
 Trietia 131
 Truskowska Renata Anna 234
 Trzeciak Roman 180, 181, 186, 187
 Trzepiota Emilian 66, 86, 168, 229
 Trzmielak Józef 85, 121
 Trzyna S. 259, 374
 Turbiński Jerzy 345
 Turkiel Iwan 62, 63, 64
 Turowski 53
 Tymczenko Kazimierz 365
 Typer Andrzej 346
 Typiński 41
 Tyrka Jan 131
 Tyszkiewicz Adam 357, 358
 Tyszkiewicz Teresa 357
 Tyśper Patrycjusz 320
 Tyżej Jarosław 346

U

Uchański J. 258, 374
 Unrath Bogdan 48
 Ura Apolinary 52
 Urban Czesław 358, 384
 Urbaniak Zenon 119
 Urbanowski Wiesław 163
 Urbański Józef 320
 Urbański Kazimierz 322

V

Vally 300
 Vouthier Arsen P. 11

W

Wadas Władysław 185, 186, 198
 Wagilewicz Iwona 239
 Wala Józef 65
 Walancik Marek 245, 372
 Walc Łucja 357
 Walc Ryszard 357
 Walczak Karol 354
 Walentynowicz Mieczysław 187
 Walica Józef 48
 Walica Wiesław 359
 Walicki Józef 320
 Walicki Tadeusz 193
 Waligóra Stanisław 60, 61, 72, 86, 113, 114, 115, 116, 245, 246
 Walkowiak Jan 332
 Walkowiak Kazimierz 5, 179, 207, 208, 315, 371
 Walukiewicz Wiesław 60, 61, 65
 Walusiak Henryk 354, 355
 Wanat Jerzy 79
 Waniek J. 372
 Warda Czesław 381

Warda Roman 132
 Wardacki Grzegorz 240
 Warowny Jacek 346
 Wasilewski Zbigniew 171
 Wasilewski Zygmunt 321
 Waszkiewicz Jan 365
 Waśkow Leszek 132
 Waśniowski Zbigniew 212, 255
 Watt Watson Robert 13
 Wawrzykowski Karol 79, 300
 Wawrzyniak Rafał 237, 361
 Wągiel Jerzy 28
 Wdowski Andrzej 182, 232
 Weber Kazimierz 322
 Weich Halina 119
 Wejman Andrzej 340
 Weraksa Waclaw 362
 Werewka Piotr 382
 Wersocki Bogdan 360
 Wesołowski A. 36
 Wesołowski Zbigniew 341, 342
 Węgierski Bronisław 246
 Węglarz Barbara 358
 Węgrowski 379
 Węgrzyn 50
 Węgrzyn Andrzej 52, 72
 Widziński Jerzy 137, 174
 Wieczorek Jerzy 331
 Wieczorek Krzysztof 247
 Wieczorek Michał 228
 Wieczorek Ryszard 276
 Wieczorek S. 315, 372
 Wieczorek Tomasz 243
 Wieretyński 51
 Wierzbiński Waldemar 121
 Wierzbiński Zdzisław 336, 360
 Wierzchnicki Alojzy 263
 Wierzchnicki Jerzy 47, 48, 53
 Wiewiórski Stanisław 124, 127, 193, 194
 Wijatyk Bogusław 234
 Wilewski K. 259, 374
 Wilk Ludwik 383
 Wilkils Arnold 13
 Wilkoński Zbigniew 184
 Wilkowski Tadeusz 182
 Williams Neil 234
 Winiecka Danuta 124
 Winnicki Ireneusz 359
 Winsztal Leszek 144
 Wirkus Franciszek 53
 Wiśniewski Andrzej 348, 349
 Wiśniewski Henryk 321
 Wiśniewski M. 121, 372
 Wiśniewski Mieczysław 352
 Wiśniewski Stanisław 263, 322, 355
 Wiśniewski Wiesław 182
 Wiśniewski Zbigniew 167
 Witek Andrzej 329, 341, 361, 362
 Witkowski Zbigniew 131
 Witos Zdzisław 192
 Wituch Jan 340
 Włodarczyk Adam 149, 181, 240
 Włodarczyk Edmund 112, 113, 114, 115, 249, 250, 252, 255

Wohlwardt Janusz 127
 Wojakowski Waclaw 83, 131
 Wojciechowska Danuta 245
 Wojciechowski 66
 Wojciechowski Adam 257
 Wojciechowski Andrzej 365
 Wojciechowski Czesław 85
 Wojciechowski Mariusz 240
 Wojciechowski Sławomir 233
 Wojciechowski Stanisław 86
 Wojciechowski Wiesław 84, 97, 171, 188, 263, 264, 274, 259, 315, 374
 Wojciechowski Zygmunt 121, 132
 Wojcińska Wanda 164
 Wojewoda Józef 204
 Wojszkun Arkadiusz 247
 Wojtasik Ludwik 119, 131
 Wojtyga Andrzej 41, 71
 Wolański Zdzisław 340
 Wołoch Andrzej 182, 184
 Woźniak 56
 Woźniak Andrzej 210, 211, 235
 Woźniak Józef 326
 Woźniński H. 275
 Wójcik Edward 351
 Wójcik Ł. 251, 374
 Wójcik Zygmunt 110, 117, 249, 321, 379
 Wrona Grzegorz 346
 Wróbel Andrzej 336
 Wróbel Jerzy 361
 Wróbel Krzysztof 346
 Wróbel Tadeusz 48
 Wróblewski Henryk 109, 110, 113
 Wróblewski Wiesław 18, 37, 68, 274, 372
 Wrzesińska Jolanta 164
 Wrzeszczyński Zbyszko 148
 Wyborski Stefan 127, 177, 179, 206
 Wydra M.Z. 258, 259, 372
 Wydra Zdzisław 258, 374
 Wydźwigowski W. 315, 372
 Wyrzykowski Wincenty 380
 Wysocka Iwona 270
 Wysocki Wiesław 340
 Wysocki Zenon 321
 Wysopal Jan 335

Z

Zabiełok B. 18, 371
 Zaborek Czesław 121
 Zachara Iwona 164
 Zacharek Tadeusz 336
 Zaczęńska Angelika 358
 Zaczęńska Małgorzata 358
 Zajac Edward 360
 Zajac Józef 20, 22, 36, 374
 Zajac Marek 346
 Zajac Stanisław 383
 Zajączkowski Józef 321
 Zakręta Czesław 83, 119, 121, 189
 Zakrzewski Antoni 378
 Załęska Bożena 270

Załęski Krzysztof 187
 Zamorski Jan 257
 Zaremba Narcyz 240
 Zaremski Józef 197
 Zaręba Julita 365
 Zaręba Włodzimierz 167, 169, 179, 211
 Zarzecki Leon 331, 365
 Zawadzki Andrzej 336, 341, 361
 Zawadzki Stanisław 18, 37, 372
 Zawila Marcin 364
 Zawlik Irena 365
 Ząbkiewicz Witold 132
 Zbroiński Witold 71, 85, 121, 203
 Zdeb Józef 344
 Zduńczuk Klemens 85, 164
 Zelik Rafał 258, 315, 372
 Zembrzusi Edmund 322
 Zid Waclaw 365
 Zieliński Andrzej 337
 Zieliński Jan (vel Kaczka) 331, 340
 Zieliński Włodzimierz 246
 Zielonka Zdzisław 332, 354, 355
 Ziembła Kazimierz 346
 Zimak Mirosław 180, 184
 Zimny 139
 Zin Paweł 248
 Ziobro Janusz 205
 Ziółkiewicz Waldemar 214, 224, 225
 Ziółkowski Marek 71, 119, 121
 Ziółkowski Zbigniew 129
 Zmitrowicz Stanisław 24
 Zonenberg Waldemar 121
 Zwardoń Grzegorz 326
 Zwiener Friedhelm 343, 344
 Zygmunt Paweł 237
 Zylber Mieczysław 31

Ż

Żabicki Krzysztof 4, 159, 234, 259, 272, 274, 315, 339, 374
 Żabka Jan 381
 Żaglewski Tomasz 164, 167
 Żarów Józef 61, 322
 Żdanowski 49
 Żelech Eugeniusz 88
 Żelewski Stefan 40, 42, 257
 Żłobiński Konrad 336, 360
 Żodkiewicz Romuald 234
 Żukowski Antoni 71
 Żurawski Zbigniew 53
 Żurowski Bogdan 132
 Żygis Franciszek 327
 Żyła Z. 372
 Żyniewicz Zdzisław 381

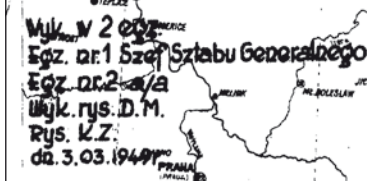
WOJSKA RADIOTECHNICZNE W LATACH 1950–2015

SPIS TREŚCI

Przedmowa	3
Wstęp	5
 1. Geneza systemów obserwacyjno-meldunkowych	8
1.1. Lata pierwszej wojny światowej	8
1.2. Okres międzywojenny. Zastosowanie radiolokacji w systemach obrony powietrznej	12
 2. Tradycje Wojsk Radiotechnicznych. Od systemu dozoru do systemu obserwacyjno-meldunkowego	19
2.1. Powstanie i organizacja systemu dozoru w Polsce międzywojennej	20
2.2. Służba obserwacyjno-meldunkowa w jednostkach wojskowych	24
2.3. Rozpoznanie przestrzeni powietrznej w polskich jednostkach wojskowych w Wielkiej Brytanii	26
2.4. Służba obserwacyjno-meldunkowa w Wojsku Polskim na froncie wschodnim	27
2.5. Ewolucja koncepcji organizacji systemu obserwacyjno-meldunkowego w latach 1945–1950	30
 3. Powstanie, organizacja i rozwój systemu obserwacyjno-meldunkowego	38
3.1. Formowanie batalionów obserwacyjno-meldunkowych	38
3.2. Służba w kompaniach i na posterunkach obserwacyjno-meldunkowych	43
3.3. Początki szkolenia specjalistów sprzętu radiolokacyjnego	47
3.4. Utworzenie Głównego Posterunku Obserwacyjno-Meldunkowego	49
3.5. Formowanie 8. Samodzielnego Pułku Obserwacyjno-Meldunkowego. Pierwsza reorganizacja systemu	51
3.6. Druga reorganizacja systemu obserwacyjno-meldunkowego	59
3.7. Możliwości bojowe systemu obserwacyjno-meldunkowego w połowie lat pięćdziesiątych	62
3.8. Formowanie pułków radiotechnicznych	65
 4. Wojska Radiotechniczne w latach 1957–1976	70
4.1. Przeformowanie pułków radiotechnicznych w samodzielne bataliony radiotechniczne	70
4.2. Możliwości bojowe Wojsk Radiotechnicznych po utworzeniu samodzielnych batalionów	73
4.3. Utworzenie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i jego następstwa dla Wojsk Radiotechnicznych	77
4.4. Poszukiwanie koncepcji organizacji Wojsk Radiotechnicznych	80
4.5. Czwarta reorganizacja Wojsk Radiotechnicznych w latach 1967–1972	83
4.6. Doświadczenia z lokalnych konfliktów a ugrupowanie Wojsk Radiotechnicznych	88
4.7. Rozbudowa inżynieryjna Wojsk Radiotechnicznych	90
4.8. Przygotowania do formowania struktury brygadowej	92
4.8.1. Formowanie 33. Batalionu Radiotechnicznego w Radzionkowie	95

5. Brygadowa stabilizacja w latach 1976–1990	99
5.1. Wyposażanie brygad radiotechnicznych w nowoczesny sprzęt	100
5.2. 3. Brygada Radiotechniczna w latach 1974–1990	109
5.3. 2. Brygada Radiotechniczna w latach 1974–1990	119
5.3.1. 2. Brygada Radiotechniczna w latach osiemdziesiątych	126
5.4. Powstanie i rozwój 1. Brygady Radiotechnicznej	133
5.4.1. Trudne lata osiemdziesiąte	137
6. Od restrukturyzacji do ponownej stabilizacji	143
6.1. Restrukturyzacja Wojsk Radiotechnicznych w latach dziewięćdziesiątych	143
6.2. Dostosowanie struktury Wojsk Radiotechnicznych do wymogów NATO	149
6.3. 1. Brygada Radiotechniczna w latach dziewięćdziesiątych	159
6.4. 2. Brygada Radiotechniczna	177
6.4.1. Początek zmian w brygadzie w latach dziewięćdziesiątych	177
6.4.2. Brygada w latach 2000–2008	183
6.5. 3. Brygada Radiotechniczna	209
6.5.1. Brygada w latach 1990–2007	209
6.5.2. 3. Brygada Radiotechniczna w latach 2008–2014	216
7. Od Wydziału Łączności i Służby Obserwacyjno-Meldunkowej do Zarządu Wojsk Radiotechnicznych	261
7.1. Oddział Obserwacyjno-Meldunkowy, Oddział Służby Radiotechnicznej, Inspektorat Wojsk Radiotechnicznych	261
7.2. Szefostwo Wojsk Radiotechnicznych	263
7.3. Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwlotniczej i Radiotechnicznych	268
7.4. Zarząd Wojsk Radiotechnicznych	271
8. Sprzęt radiolokacji i automatyzacji dowodzenia	275
8.1. Trudne początki polskiej radiolokacji	275
8.2. Stacje radiolokacyjne z rodziny „Jawor”	280
8.3. Radzieckie stacje radiolokacyjne w Wojskach Radiotechnicznych	286
8.4. Stacje radiolokacyjne z rodziny „NUR” w Wojskach Radiotechnicznych	293
8.5. Włoska stacja radiolokacyjna RAT-31DL	297
8.6. Sprzęt automatyzacji systemu dowodzenia w Wojskach Radiotechnicznych	299
8.6.1. Radziecki sprzęt automatyzacji dowodzenia	300
8.6.2. Polskie systemy automatyzacji dowodzenia	308
9. Kształcenie kadr radiotechnicznych	317
9.1. Oficerska Szkoła Radiotechniczna 1952–1969	318
9.2. Utworzenie i rozwój Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej 1969–1997	327
9.3. Centrum Szkolenia Radioelektronicznego w latach 1994–2003	341
9.3.1. Szkoła Chorążych Wojsk Radiotechnicznych w latach 1967–1994	344

9.3.2. Szkoła Chorążych Radiolokacji i Systemów Dowodzenia w latach 1994–2002	346
9.4. Katedra Eksploatacji Systemów Radiotechnicznych Wydziału Elektroniki Wojskowej Akademii Technicznej w Jeleniej Górze	347
9.5. Szkoła Oficerów Rezerwy i Szkoła Podchorążych Rezerwy	349
9.6. Szkolenie żołnierzy do jednostek radiotechnicznych	350
9.6.1. Podoficerski Batalion Szkolny i Batalion Młodszych Specjalistów	350
9.6.2. Podoficerska Szkoła Zawodowa	351
9.6.3. Szkoła Specjalistów Wojsk Radiotechnicznych w Chorzowie	352
9.6.4. 14. Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radiotechnicznych	354
9.7. Kontynuatorzy tradycji radiotechników	355
9.7.1. Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Jeleniej Górze	355
9.7.2. Związek Żołnierzy Wojska Polskiego w Jeleniej Górze	357
9.7.3. Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar” w Radzionkowie	358
9.7.4. Klub Seniorów Wojsk Radiotechnicznych Oddziału Warszawsko-Mazurskiego Stowarzyszenia Seniorów Lotnictwa Wojskowego Rzeczypospolitej Polskiej	359
Zakończenie	369
Bibliografia	371
Spis map	375
Spis tabel	376
Spis schematów	376
Wykaz posterunków obserwacyjno-meldunkowych 49., 31. i 25. Batalionu Obserwacyjno- -Meldunkowego w latach 1951–1952	377
Indeks osobowy	386

SCHEMAT UGRUPOWANIAPOSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH
8. SAMODZIELNEGO PUŁKU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO OBSZARU KRAJU W 1952 ROKU

ZAŁĄCZNIK 2

SCHEMAT UGRUPOWANIA POSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH 25. BATALIONU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO W 1952 ROKU

ZAŁĄCZNIK 3

SCHEMAT UGRUPOWANIA POSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH
31. BATALIONU OBSERWACYJNO-MELDUNKOWEGO W 1952 ROKU

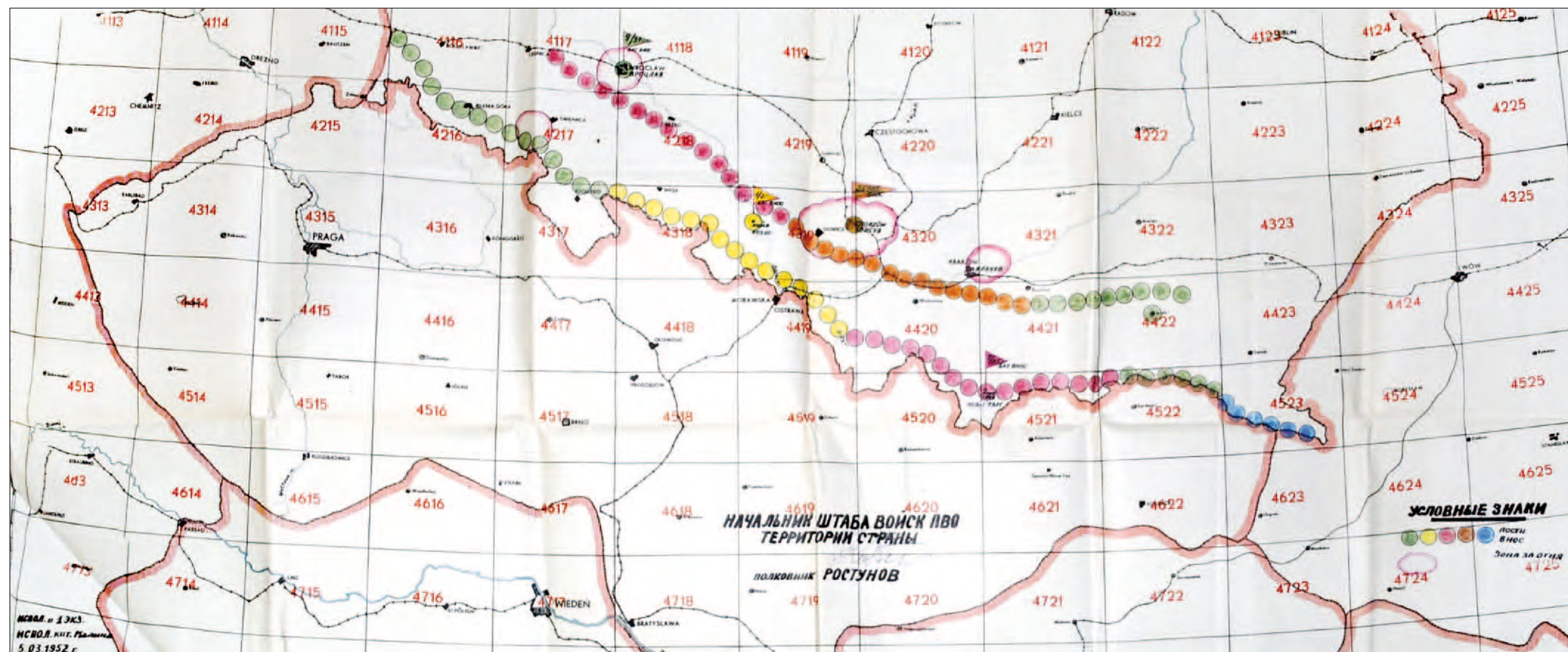
SCHEMAT PRZEPROWADZENIA ROZPOZNANIA POSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH WOKÓŁ WARSZAWY W 1952 ROKU

ZAŁĄCZNIK 5

SCHEMAT UGRUPOWANIA POSTERUNKÓW OBSERWACYJNO-MELDUNKOWYCH I STREF OGNIARZĄCYCH ARTYLERII PRZECIWOLOTNICZEJ W REJONIE PAŃSTWOWEJ GRANICY POLSKO-CZECHOSŁOWACKIEJ W 1952 ROKU

ZAŁĄCZNIK 6

SCHEMAT DYSLOKACJI ŚRODKÓW RADIOTECHNICZNYCH I OBSERWACJI WZROKOWEJ WOJSK OPL OK WEDŁUG STANU NA KONIEC 1955 ROKU

ZAŁĄCZNIK 7

